6
34 B
10

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu
18. D

5-D-21

5.h.21
5
D
21

SOC. IESV. BIBL. COLL. ROM.

Ad morum compoſitionem.

P*Ropter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in eam beſtia agri, & volucre, cæli ſed & piſces maris congregabuntur* &c. Inundatio criminum inundationem infert pœnarum. Inundat autem pœna, quia plectuntur *terra, beſtia agri, cœli, & piſces maris*, qui non peccarant. Quid hic docet? Quod docuerat apud Deuteronomium, Pro menſura delicti erit & plagarum modus: Ac ſi Deus dicat, Non miremini, ſi pœnam patiuntur innocentia quia inundauit delictum. *Deut. 25*

Secundò, R[illegible]tionem reddit, dum punit, dicens, *Propter hoc*, quia cu[illegible]pa præcedere debet pœnam ac maximè, ſi grauis ſit. Sic [illegible] Deus puniturus Cain culpam oculis eius obiicit, dicens, Sanguis Abel clamat ad me de terra. Sic & Nathan Dau[illegible]dem culpam commiſſam prius expoſuit, quàm pœnam à Deo infligendam, Vriam percuſſiſti gladio & vx[illegible]em illius accepiſti cum gladio filiorum Ammon. [illegible]orem non recedet gladius de domo tua, &c. Hinc apu[illegible] Iob ait Eliphaz, Recordare, obſecro te, quis vnquam innocens periit, aut quando recti deleti ſunt? Vnde egregiè Chryſoſtomus, in ea verba Matt. 6. Exciditur, & in ignem mittetur, ait, Iuſtius eſt iniuſtum iuſtè euadere, quam iuſtum iniuſtè punire, quia reus, etſi ſemel euaſerit, poteſt iterum perire: innocens autem, ſi ſemel perierit, iam non poteſt reuocari. Atque apud Ieremiam dicit Dominus, Dixiſti. Abſque peccato ego ſum, & innocens, propterea auertatur furor tuus à me. Ecce ego iudico contendam tecum, eò quod dixeris, Non peccaui. Hinc inueniemus, Deum vocari ignem conſumentem, & Moſi apparuiſſe in medio ignis ardentis. Quorſum vocatur Deus ignis conſumens? Quia quemadmodum non ardet, neque accendit niſi ligna, eáque arida: ſic Deus non punit, niſi præcedente ariditate culpæ. Viri enim iuſti cum ligno viridi componuntur, iniuſti verò cum arido. Vnde Aſſertor noſter etiam apud Lucam ait, Si in viridi ligno hoc fit, in arido quid fiet? Se vocauit lignum viride, quia iuſtus erat: peccatores autem arida ligna, quia iniqui. Et apud Matth. impij vocantur paleæ aridæ igni comburendæ. Atque apud Lucam dicitur, Areſcentibus

Proponit Deus malum quod cõmiſimus antequam nos puniat

2. Re. 12.
Iob. 4.
Matt. 6.
Ierem. 2.
Deut. 4.

Deus vocatur ignis conſumens

Simile

Cõparatio iuſti & iniuſti cũ ligno viridi & arido.

Luc.
Matt.
Luc.

BIBLIOTECA N. ROMA VITTORIO EMAN.

 hominibus

Ex Legato Illustriss. Foccini

hominibus præ timore. Cur areſcentes vocat? Quia materia igni diſpoſita ſunt iniqui. Iuſtos vero cum arboribus viridibus fructus iam proferentibus, cōponit, quoniam igni gehennæ non ſunt addicendi. Quæ enim viridia ſunt, non
Pro Mandato. in ignem conuertere ſolemus. Quadrat obſeruatio in Euāgeliū pro Mādato, in ea verba: Si nō lauero te nō habebis par-
Matt. 18. tem mecum. Ecce præceſſit inobedientiæ culpa, quod non permiſerit ſe lauari, quàm hanc pœnam adhibeat, non habebis partem mecum. Item in illud Matthæi, Iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet vniuerſum debitum. Prius ergo præceſſit debitum, quàm Dominus iratus tradiderit tortoribus ſeruum.

Societas malorū cōtagioſa quia eorum pœnis ſubiicimur. Ioſue 7.

Tertiò, Docet hic locus, fugiendum eſſe iniquorum conſortium. Audimus enim, *terram,* [illegible] *pi*[illegible]*es* puniri vna cum filiis Iſraël quia degebant cū illis. Ne ergo puniamur, & inuoluamur malorum pœnis, [illegible] fugiamus. Moſes enim dixit. Recedite à tabernaculis hominū impiorum ne inuoluamini, in peccatis eorum, id eſt, ne forte pereatis vna cum illis, qui tot peccata commiſerunt. Hinc & ob peccatum Achan, qui tulit de anathemate, fuit populus Iſraël in prælio ſuperatus, & propter quoſdā [illegible] de domo
2. Reg. 21 Saul, facta eſt fames in terra, donec, ad p[illegible]ionem Gabao-
Gē 13. 15. nitarum fuerunt cruci affixi. Hinc etiam, quamdiu fuit A-
17 & 18. braham in Hur Chaldæorum, nunquam legimus, Dominum illi apparuiſſe: ſed poſtquàm inde exiuit, multis eſt honoratus, & conſolatus Apparitionibus. Hinc & Tobias diligenter inquiſiuit, quis eſſet peregrinaturus cum filio
Tob. 4. ſuo. Vnde Angelum Raphaëlem rogat, De qua domo, aut de qua tribu es tu? Cui Raphaël reſpondit, Genus quæris mercenarij, an ipſum mercenarium, qui cum filio tuo erat? Sed ne forte ſolicitum te reddam, ego ſum Azarias magni Ananiæ filius. Sic nos ſolliciti eſſe debemus in eligēdis comitibus peregrinationis noſtræ. Quam diu enim in hoc mundo viuimus, peregrini ſumus. Bene hoc exper-

Quales ſocij ad iter conficiendū ſunt nobis eligendi.

Matt. 29. tus eſt Petrus, qui quamdiu fuit cum Apoſtolis, firmus fuit in fide: ſed in atrio pontificis cœpit, peierare & anathematizare, quòd non nouiſſet hominem, id eſt, Chriſtum.
Ioan. 13. Docuit etiam hoc venuſtiſſime Aſſertor noſter dicens, poſt exitum Iudæ è cœnaculo, Nunc clarificatus eſt filius hominis. O pientiſſime Ieſu, ſi donec egreſſus eſt Iudas de cœnaculo non clarificatus fuiſti, igitur non ſecus ac rutilum,

&

& ſplendidū cœlum atris nubibus obſcurum redditur, tuus animus ingenti afficiebatur tormento, & veluti nigra triſtitię nube circumtectus erat,cernens iuxta te,tuoſque chariſſimos diſcipulos proditorem illum execrandum. Quemadmodum ſi quis tibi inſeruiat,pacem totius domus cōturbans quam primum foras eiicitur, ingēs ab humeris deponis pondus,& non parua lætitia perfunderis,quod tranquillam videas domum antea procellis iactatam, Sic Aſſertor noſter,Iuda nequiſſimo ſegregato à bonorū Apoſtolorum conſortio,magnopere oblectatur. Demum, vis,agnoſcere, quanti ſit ea ſocietas habenda,in qua omnes viri boni ſunt, nulluſque iniquus degit:Dicam ergo, cœlum eſſe quoddam pulcherrimum in terrea à Deo fabricatū.Locus enim bonorum,& in quo nullus eſt impius,cœlum eſt. Igitur nihil exactius imaginem quandam cœli in terris refert, quàm illa congregatio,in qua omnes viri ſunt iuſti, Agnoſcant ergo, quantum nocumenti inferant impij cœtui bonorum virorum, ſiquidem, quod cœlum eſſet clarum, & ſerenum, ipſi ſua iniquitate obnubilant, & innocentibus crebrò cauſa pœnæ ſunt, ſicuti impij Iudæi cauſa fuerunt, quod lugeant *terra,beſtiæ,ag... & volucres cœli,*&c.

Simile.

Quemadmodum nubibus cæcitate obfuſcatur altiſsimalorum conſuetudine iuſtorum cœlum quivere cocta dicitur.

¶ *Veruntamen vnuſquiſque non iudicet, & non arguatur vir Populus enim tuus ſicut hi,qui contradicunt ſacerdoti.*

¶ Variè exponunt expoſitores hunc locū.Rupertus enim his verbis magnam Dei iram intendere opinatur aduerſus filios Iſraël.Eſt autem ira hæc, quod Dominus exacerbatus tanta criminum mole, & magnitudine ſcelerū huius populi,non eum obiurgaturus,non reprehenſurus,non eum correcturus ſit. Dicet enim,Hæc feciſti,& tacui, nolēs videlicet te,corripere:& arguere,Quod eſt abſque dubio, miſericordiam ſuam auferre ab eis Deus,ſicuti in initio dixerat, Quia non addam vltra miſereri domui Iſraël, iuxta illud Pſalmi. Exacerbauit Dominum peccator.Quis peccator, vel quando exacerbauit Dominum?Nin irum ille peccator, qui cum venerit in profundum malorum, cōtemnit,Tunc autem exacerbat Dominum,quando peccatis ſuis rebellionem addit & opera ſua defendit, iuxta illud, Currit aduerſum Dominum extento collo, & pingui ceruice armatus eſt. Illud, ſiue peccata iſtius ſecundum multitudinem iræ ſuæ non quæret, id eſt, nequaquam in virga iniquitates eius, neque in verberibus peccata eius viſitabit: ſed *Iob.15.*

tacebit nũc,locuturus tẽpore alio. Quid enim eſt, quod ait, *Populus tuus,ſicut hi qui contradicunt ſacerdoti*, niſi ac ſidiceret, quia rebelles ſunt, & in ſuperbiam elati peccata ſua defendunt? Sacerdotis namque officium eſt, vt iam ante prælibauimus,populũ vice Dei de peccato arguere. Qui ergo ſacerdoti contradicunt ſecundũ exemplum Adę,qui Deo contradixit, dum peccatum ſuum defendit, atque idcircò ſicut ille de paradiſo,ſic iſte,quicũque ſit,à Dei regno,& Eccleſia præſenti pellitur, vt hic idem populus in Aſſyrios. Hæc Rupertus. Cuius expoſitio non omninò diſplicet, licet melius videatur, diſpungere D. Hieronymus, cuius ſententiam paucis perſtringam, Prouocati fuerant ad iudicium filiĳ Iſrael, qui habitant in terra, vt cauſas Dominicæ indignationis audirent,& peccata præterita agnoſcerent, propter quæ hoſtibus traderentur. Nunc quia in ſceleribus perſeuerant, & impudenti Deum facie contemnunt,audiunt, Non neceſſe eſt, vt veniatis ad iudiciũ, vt in veſtris flagitiis arguamini, quia tantæ eſtis impudentiæ, vt neque conuicti quidem pudorẽ habeatis,& verecundiam,ſed contradicatis mihi,quaſi ſi diſcipulus magiſtro,ſacerdoti plebecula contradicat,quæ non habet ſacerdotĳ dignitatem. Hæc ex Hieronymo. Et ſignificat, vt inquit Gloſſa,quod indigni ſũt correctione, quia eã neglecturi erant, & in ſuis peccatis adhuc permanſuri. Diſcrimen ergo eſt inter D. Hieronymum,& Rupertum, quod Rupertus ait, in vindictam eorum non fore filios Iſrael corripiendos,& quia rebelles erãt? D. Hieronymus verò,non ad iram,& vindictam Dei retulit, ſed tantum ad contemptum correctionis,quod eam negligerent, Lyranus conſentit cum D. Hieronymo dicens, *vnuſquiſque non iudicet*, id eſt, nullus arguat peccatores huius populi,quia faciet,fruſtra. Varablus etiam in eundem modum diſpũgit, & conſentit cum Lyrano. Fruſtra,inquit,corripiet aliquis homines huius regionis quum etiam in ipſos ſacerdotes,quorum eſt officium,legem docere,& carpere vitias inſurgitant. Interlinearis etiam conſentit,cum Hieronymo, licet nonnihil addat. Illud enim ſignum vniuerſale *vnuſquiſque* reſtringit ſubiungens, Iuſtus videlicet, *& non arguat vir*,ſcilicet impius à pio. Quo verbo explicuit, qui nam maximè debeãt,alios arguere, videlicet qui labe carent, ne in illos retorqueatur, Hypocrita, eiice primum trabem de oculo tuo, &c. Recentiores tamen longè aliter diſpungunt. Dicunt enim, his verbis eſſe implicatum neminem eſſe, qui poſſit corripere filios Iſrael. Nam tum

In veteri lege quicunque ſacerdotibus non obtemperabat aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice ſub ſecta contemptũ expiebat cruore

Quõ mali ſunt correctione indigni.

Carere debet omne vitio qui alterũ dicere paratus eſt. Matth. 7.

hæc cura demandata ſit ſacerdotibus iuxtà illud, Docebunt
iudicia tua Iacob. Ac rurſum. Ibis, inquit, ad ſacerdotem. Si
morbus ſacerdotes, qui medici ſunt, innaſerit, vna cum aliis
nulla erit ſalutis ſpes. Quis enim patebit ei, qui ſibi ipſi non
cauet? Si caput ægrotat, quomodo medebitur mẽbris? Hinc
apud Iſaiam ait Dominus, A planta pedis, vſque ad verticem *Iſa. 1.*
non eſt in eo ſanitas. Quis enim dubitat, nihil magis noce *Ab im-*
re poſſe populo, quam prauum ſacerdotis exemplum? Vnde *mũdo quis*
apud Leuiticum ſcriptum eſt, Si ſacerdos qui vnctus eſt, *mũdabitur*
peccauerit. derelinquere faciens populum, id eſt: ſuo pecca *Leuit. 4.*
to ſacerdos populum peccare faciat. Nouit quippe Domi-
nus, quantum roboris habeant ad patranda peccata exem-
pla ſacerdotis. Hoc ergo eſt, quod hic implicatum eſt, nemi
nem videlicet eſſe, qui poſſit, populum obiurgare, quoniam *Cuius vita*
ipſi ſacerdotes, quibus hoc munus iniunctum eſt, reprehen *deſpicitur*
di poſſunt à populo obiurgando, quod idẽ ſint irretiti cri- *eius etiam*
minibus, ac propterea fruſtraneus eſſet labor. Vnde obſer- *admonitio*
uãdum, cõiunctionem hic appoſitam, *veruntamen*, eſſe apud *cõtenditur*
Hebræos, Ach, quæ nõ ſemper aduerſantis fungitur officio
ſed variis anim. motibus, & cõceptionibus inſeruit. Quam-
obrem hic ſignificat, & detegit animum indignatione con-
citatum, affirmantem aliquid, non tamẽ omnia imperantẽ.
Et quãuis imperatiuo modo ſit vſus, non ex ſua mente im-
perat, ſed aliena culpa id eueniſſe affirmat. Poſſemus Hiſpa-
ne in hunc modũ reddere, *Ni aun aura quien caſtigue, ni quien*
ſea reprehendido Eſtque hic figura apoſiopeſis, id eſt, reticen-
tia, quæ ingentem animi concitationem inuoluit. Non di-
ſplicet hęc expoſitio, & videtur, ei inſeruire, quod Euthy-
mius obſeruat, Pſal. 67 videlicet, quod hæc cõiunctio *verunta* *Pſal. 67.*
men, ſæpè in ſcriptura abundet. Vt, Veruntamen Deus con-
fringet capita inimicorum ſuorum. Et Pſal. 84 Veruntamen *Pſal. 84*
propè timentes eum ſalutare ipſius. In quibus locis *verunta-*
men non fungitur munere aduerſantis coniunctionis. Hinc
etiã, opinor, Septuaginta verterunt, pro *veruntamen*, Vt, nul-
lus iudicetur, neque arguatur. Et ſignificat Dominus, ſe pro
pterea velle obiurgare, quia nõ ſunt homines, qui hoc mu-
nus præſtẽt. *Populus enim tuus ſicut*, &c. Non inquit Dominus
Populus meus Cur? Duas reddimus cauſas. Vtitur apoſtro-
phe, quaſi ad ipſam terram loquatur, quam poſſidebãt. Nã
de iure huius terræ hac in cauſa agitur Secundò ad ſecun-
dam perſonam retulit, quoniam in ironiis irriſionibus, & re
prehẽſionibus ſecunda perſona, neſcio quid ſalis, habet, *Si-*

cut qui contra licit ſacerdoti. Coniunctio *ſicut*, non ſimilitudini hic deſeruit, ſed aſſeueratîoni, atque affirmationi, quod fre-
Auguſt. quentiſſimum eſt in ſacris Biblîis, vt ſancti patres docent. Vt Auguſtinus Pſal. 125. Cũ cõuerteret Dominus captiuitatem Sion, facti ſumus ſicut conſolati. Obſeruat etiam hoc
Ambroſ. Ambroſius lib 7 Epiſtola 47. vbi ait, Mos eſt Scripturæ, ſic loqui, Specie inuentus vt homo. Non negatus eſt homo Ieſus, cum alibi dicat Paulus, Mediator Dei, & hominum ho-
Greg. mo Chriſtus Ieſus, ſed confirmatus eſt, ipſum hominum eſſe. Idem docet Grego lib. 18. Moral. c. 4 vbi ait, In ſacro elo-
Iob. quio, *ſicut* & *quaſi* non pro ſimilitudine ponuntur: ſed pro veritate, Vnde Iob, Sicut impius inimicus meus, & aduerſa-
Populus peruersus & inuerecundus suo ſacerdote cõtradicit. Theodo. rius meus, quaſi inimicus, pro affirmatione potius, quod pro ſimilitudine dictum videtur. *Contradicunt.* Propriè hic eligere ſignificat, ita vt liceat, litigantibus cauſam ſuam vtrinque pari agere iure. Perſuaſerat námque ſibi iam populus, non eſſe ferendas ſacerdotum reprehenſiones, cum ab illis neq; ſanctitate vitæ, neque cauſa ipſa ſuperari ſe credat Theodoretus tamẽ ſecus expendit. Ait quippe, *Populus tuus ſicut hi, qui contradicunt ſacerdoti*, id eſt, ſimiles eritis ſacerdoti reprobato, & qui ex ſua dignitate excidit, mea prouidentia deſerti, ac denudati. Sed hanc expoſitionem, nullus eſt tam cęcus, vt non videat, eſſe reiiciendam. Quamobrem eam rationibus impetere omittimus.

Ad componendos mores.

V*Eruntamen vnuſquiſque non iudicet, & non arguatur vir, Populus enim tuus ſicut hi, qui contradicunt ſacerdoti.* Multa hic ſunt implicata. Primum, finem eſſe contractionis ſemper ante oculos habendum, videlicet, reſipiſcentiam, & emendationem, quam ſi agnouerimus, non adepturos, ceſſandum eſt à fraterna correctio-
D. Tho. ne, vt docet D. Thom. 22. q 32. art. 6. Exemplumque eſt in
1 Re. 15. Abigail, quæ noluit, corripere virum ſuum, dum erat mero cõſopitus, diluculo autem, cum digeſſiſſet vinum Nabal, indicauit ei omnia verba hæc. Obſeruate, vt diluculo nuntia-
Exod. 4. uerit; quia quamprimùm proximum viderimus liberum
Prou. 29. à vino iræ, corripiendus eſt, & obiurgandus. Cuius rei eſt aptiſſima vmbra virga Moſis, quæ proiecta in terram vertitur in colubrũ. Quid baculus, & virga, niſi correctio? Prou.

29. Vir

29. Virga, * atque correctio tribuit ſapiẽtiam. Quando igitur contigerit terram, hoc eſt, viderit hominem terrena ſapientem, aut rebus terræ inhiantem, vertatur in colubrum vt mordeat, vt videntes fugiant, ſicut Moſes fugit à ſerpente. Vnde Paulus, peccantes coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant. Ac ſi apertius dicat, Et fugiant timentes à facie colubri. Caudaque eſt accipienda colubri, ſcilicet, quis finis ſit corripientis, qui non eſt alius, quàm quòd eleueris à terra, mordet, & obiurgat, non vt pereas, ſed vt viuas. Quadrat obſeruatio in Euangelium de correctione fraterna, in ea verba, Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum, &c. Lucratus es fratrem tuum.

** Vnum in verbis altern'in verberibus cõſiſtit.*

Tim. 5.

Secundò, Ecce, quale munus ſacerdotis, corripere videlicet. Vnde benè Diuus Ambroſius ait, Nihil in ſacerdote tam periculoſum apud Deum, tam turpe apud homines, quam quod ſentiat, veritatem non liberè pronuntiare. Hinc Apoſtolus Timotheo inquit, Argue, obſecra, increpa in omni patientia, & doctrina. Egregiè inquit, Increpa in patientia, & doctrina. Obſeruare debetis, quid ſit peccatum, ſordes videlicet. Nemo mundus à ſorde, ait Iob, id eſt, à peccato. Quo abſterguntur ſordes? Aqua proculdubio. Quid eſt doctrina Dei? Aqua, vt inquit Diuus Greg. lib. 17. Mora. capitul. 12. & ita appellatur à Salomone, Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons ſapientiæ, Ac rurſum, Aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum. Ait ergo Apoſtolus, Increpa in doctrina, id eſt, ſecundum legem, & ſcientiam Dei tibi traditam. Tu enim vas es aqua plenum ad mundandas ſordes animorum. Sacerdotes enim Dei vaſa ſunt diuina, plenáque aqua ad abſtergenda immunda. Et in omni potentia. In omni inquit, vt perſeuerantiam doceat. Quemadmodum enim fons ſemper manat aqua, & fluuius ſemper labitur, Ita ſacerdotes ſemper debent, corripere, ſi quid viderint correctione dignum. At vaſa munda eſſe debent, vt hoc præſtare poſſint. Si enim ſordida ſint, nihil efficient. Præterea, quid ſunt ſacerdotes? Canes cuſtodientes gregem Dei, vt inquit Gregorius in ea verba Iob. Quorum non dedignabar patres ponere cum canibus gregis mei. Et apud Iſaiam, canes vocantur ſacerdotes, Canes muti ſpeculatores eius, non valentes latrare. Et quod munus canis? Latrare, abigere lupum, & furẽ. Non ergo decet, tacere, & non corripere, reprehendũtur enim, quòd muti ſint. Sed quid fecit eos mutos?

Ambroſ. ſuper Luc.

Tim. 4.

Iob.

Greg.

Prou. 18.

Eccle. 15.

Bene verba ſapietũ aquæ comparantur quia & lauant & irrigant mentes audientium & irrigant mentes audientium deficiant.

Simile.

Iob. 30.

Iſa. 56.

mutos?Refert Ariſtoteles de admirandis auditu, 17. Lapidem Nili eſſe, quem ſi contritum & pinguedine demolitum canes deuorauerint, illico latrandi vſum amittere, Sic ſacerdotes, quoties lapidem, nempe rigorem vitæ pinguedine carnis, & voluptuoſæ vitæ demolitum deuorant, id eſt peccatis ſe explicant, vſum amittunt latrandi.

Ariſtot. Simil. Lapis, qui canibus aufert vſum latrandi.

Tertiò, Docet hic locus, decere ſacerdotes, cautè viuere. Eorum enim crimina facile cognoſcuntur à populo. Et quemadmodum ſol primū impetit montium cacumina ſuis radijs, eaque loca inſpicimus primum, ad cognoſcēdum, an ſol ortus fuerit. Ita populus ſacerdotes intuetur, an in eis ſplendor ſolis iuſtitiæ inueniatur. Oportet, Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe, ait Apoſtolus. Ob hoc & hic videtis, à filijs Iſrael cognita peccata ſacerdotum. Quadrat obſeruatio in Euangelium, Super cathedram Moyſi ſederunt principes, &c. Secundum opera autem eorum nolite facere. Fortaſſis occulta ſunt opera mala ſacerdotum bone Ieſu, & incognita populo? Nequaquam. Habent enim oculos lynceos homines ad crimina ſacerdotum conſpiciēda. Fortaſſis crimina ſua mixta peccatis ſacerdotum erūt, quamobrem neque cognoſcentur Quemadmodum ſi aquā ſuper aquas infundas, mixtio eſt, neque partes à partibus ſeparatæ cognoſcuntur? Non ita continget: ſed quemadmodum oleum non miſcetur aqua quamuis in illam infundas, Ita & peccata ſacerdotum non obſcurantur, aut occultantur peccatis populi, imo clariora fiunt.

Simil. Vide Epiſtolas Pauli ad Tytum & Tymotheum Epiſcopos.

Quartò, timeant ſacerdotes, peccare, quoniā grauius eſt eorum peccatum, quia in exemplar ſibi populus aſſumit, atque ſua crimina criminibus ſacerdotum excuſat. Quemadmodum Iacob virgas populeas partim decorticatas propoſuit in canalibus, vt in earum aſpectu conciperent oues, Ita populi qui oues rationales ſunt ſacerdotes, qui virgæ ſunt Dei ad puniendum & corripiendum, ſi viderint eſſe populeas, id eſt, arborum non ferentium fructum, eas decorticant, vt imitentur. Vnde egregiè inquit Hieronymus, Infirmiorum corda de mali preſbyteri vita percutiuntur, ſecuriores exiſtentes, prolabuntur licentius in peccatum. Et apud Iere. ait Dominus, Prophetæ prophetant mendacium, & ſacerdotes applaudebant manibus ſuis. Et quid inde? Populus meus dilexit talia. Vidēs enim populus applauſum ſacerdotum, dilexit etiam ea Quemadmodum arietes, quamuis ducantur ad mortem, ſequuntur arietem gregarium, id eſt, ducem,

Gene. 30. Populus ſæp ruit ex culpæ ſacerdotu. Ber. Ierem. 5. Simil.

cem. Ita populus ſequitur ſacerdotis vitã Docuit hoc Deus apud Leu. dum pro peccato ſacerdotis offerri iubet iuuencum pro peccato vero aliorum tantum hircum caprarum. Cur maiorẽ hoſtiam offert ſacerdos? Quia grauior eſt culpa ſacerdotis. Pœnam enim metimur ex culpa, & quo grauior culpa, grauior debet eſſe & pœna. Ad hæc, præcipitur ſacerdoti, ſepties aſpergere de ſanguine vituli corã Domino. Bona Deus ſemel peccauit ſacerdos, ſatis etiã erit vnica aſperſio. Nequaquam: ſed ſeptena, vt oſtendat, grauius eſſe peccatum ſacerdotis, quàm ſubditorum. Item pellem, & omnem carnem vituli, & pedes, & caput comburi iubet, & hoc neque in ſuo altari: ſed extra caſtra Cur Domine? Certe, quaſi timeas tuum altare pollui, non vis, illud, tangi hac hoſtia, parumque tibi reſeruas, nempe ſolum adipem. Quo Domine apette oſtendis, quantum tibi diſpliceat ſacerdotis peccatum, ſiquidem parum tibi reſeruas ex eius hoſtiæ, & in tẽplo tuo comburi prohibes. *Leui. 4.* *Maiori hoſtia ſacerdotis & prælati culpa expianda.*

Quintò, *Populus tuus*. Quid Domine, nonne populus tuus eſt? Nos populus tuus, & oues paſcuæ tuæ, ait Dauid. Cur ergo nõ inquis, Populus enim meus, ſed *tuus*? O duram, & nõ ferendã mutationẽ Domini. Quis nõ doleat ſi videat, ſeruũ regis eijci à domo regia', & tradi infimo, & miſerrimo homini? Sic homines, nõ eſſe Dei, & tradi terrę, quaſi Domino, dolendũ eſt. Certe docet hic locus, grauiſſimũ eſſe crimẽ incorrigibilitatis, quæ hominem à domo Dei expellit, & audire meretur à Deo, Non eſt meus hic ſeruus. Cuius ergo Domine erit? *Terræ*. Ac ſi dicat, Dignus eſt homo ob peccatũ incorrigibilitatis, eſſe infimi domini. Infimũ quippe elementorũ terra eſt. Quid magis à Deo remotũ & ſeparatũ? Certe diabolus. Hinc ergo imitentur incorrigibiles, qui non eſt capax correctionis. Vnde Aug. ait, Nullius correctio deſperanda eſt, niſi diaboli. Potius ergo incorrigibilis vocãdus eſt diabolus: quàm homo. Et apud Iſa. ait Dominus, Gratis venudati eſtis. Et Dauid, Vendidiſti populũ tuum ſine pretio: Solent Domini, vendere gratis ſeruos iniquos, & moleſte ferre ꝙ ſibi inſeruiant, Ita modò Deus, quaſi iam vendiderit filios Iſrael Aſſyriis, ait, *Populus tuus*. Nõ enim eſt iam meus: ſed vendidi illũ, quia maieſtatem meã ad vindictã ſumendã de eo concitauit. Egregie inquit Iſidorus, quatuor conſummari peccatũ, primũ eſt ſuggeſtio, ſecundũ delectatio, tertium conſenſus, quartum defenſionis audacia. Timẽdum eſt te ergo ad hoc venire, vt defendas crimen, quod commiſiſti, & *Auguſt.* *Iſa. 52.* *Simile.* *Iſid. lib. 2. cap. 19. de ſu. bon.* *Quibus modis conſumar peccatum*

contradi-

contradicas te corripienti. Fit enim huiuſcemodi audacia defenſionis peccati per elationem, vt optimè inquit Iſidorus, quæ quidem elatio, ſine ſuperbia eſt grauiſſimum peccatum, ſaltem ex parte auerſionis, quamuis non ex parte conuerſionis, teſte diuo Thoma, quamobrem & maximè fugienda. Adumbrant non inepte duo peccatorum genera, eos videlicet qui correctione non reſipiſcunt: ſed fiunt deteriores, & illos, qui obiurgationibus, & correctionibus parentes ſe conuertunt ad meliora. Coruus, & columba emiſſæ ab arca Noë, Coruus typus eſt hominum incorrigibilium, quòd is cadaueribus ita fuerit illectus, vt vltra ad Noe redire contempſerit. In eundem modum nonnulli peccatores ita ſe ingurgitant operibus mortuis vitiorum, vt ad Deũ ſe conuertere contemnant. De quibus Ieremias ait, Indurauerunt faciem ſuam ſuper petram, noluerunt reuerti. Columba vero emiſſa à Noe, vt placet diuo Cypriano, lapſorũ imaginem præ ſe fert, reuertentium tamen ad Dominum. Vnde & merito cum reddit, ramum oliuæ virentis ore geſtare perhibetur, quoniam, qui à perperam actis iam abſtinet, miſericorditer ad veniam ſuſcipiendus eſt. Olea enim miſericordiæ ſymbolum eſt. Sed obſerua, quando columba redit ad arcam, ad veſperam videlicet. Quo ſignificatur, non longo: ſed breui tempore fuiſſe peccatis obuolutum peccatorem. Antea enim quàm occuparetur à nocte, redire ſtuduit columba. Ita tu, ſi peccas, noli imitari coruum, ſed columbam, da operam, vt reuoces gradum à viis peccatorum, atque vt in eam rem animum inducas, ſemper ante oculos mentis habe, quod fortaſſis iam veſpera vitæ tuæ, eſt, & appropinquat nox, id eſt, mors. Quid enim mors, niſi ſomnus? Nolo, vos ignorare fratres de dormientibus, ait Apoſtolus. Et quando homines dormiunt? Reſpondeat idem Apoſtolus, Qui dormiunt, nocte dormiunt. Ante noctem igitur in hoc ſtudium incumbe, vt reuertaris ad arcam. Tunc enim iure optimo ramum oliuæ portabis in ore, hoc eſt, petere poteris miſericordiam.

[Margin notes: 22. q. 16 art 20. — Corrigibiliũ & obſtinatorũ typus Gene. 8. — Ierem. — Pacis & miſericordiæ ſymbolũ olea Sabellicus lib. 3. Ennead. 1. — cor. 12. c. 19. & 21. cap. 24.]

Et corrues hodie, & corruet etiam propheta tecum nocte, tacere feci matrem tuam.

Subobſcurus eſt hic locus, & difficilis, & hinc diſſentiunt expoſitores. Diuus Hieronymus, Rupertus, Theodoretus, Lyranus, Gloſſa, & Interlinearis, hæc verba exiſtimant prolata

lata à Deo,quibus ſignificatur, & aperitur pœna infligenda
filijs Iſrael ob eorum peccata, & incorrigibilitatem eſt au-
tem hęc pœna,*E corrues hodie.* Coniunctionem *&* vertit Va-
tablus in igitur,dicens, Corrues igitur Neque diſplicet hæc
expoſitio ꝙ hic coniunctio *&* ponatur pro coniunctione il-
latiua igitur,aut ergo,in quē modum crebrò eſt explicanda.
Vt ad Hebræos. 3. Quibus autem iurauit,non introire in re- *Hebr,3.*
quiem ipſius,niſi illis,qui increduli fuerūt? Et videmus,quia
non potuerunt introire. Et pro igitur.Apud Mat.etiam, Et *Mat.25.*
ibunt hi in ſuppliciū æternum, iuſti autem in vitā æternam.
Et pro igitur.Et Actorū.10. Eleemoſinæ tuæ aſcenderunt in *Acto. 10.*
conſpectu Dei,& mitte viros.Et id eſt, igitur mitte viros.Et
Marci.9.Bonū eſt, nos hic eſſe,& faciamus hic tria taberna- *Mar.9.*
cula.Et id eſt,igitur.Paulus etiam Rom.8 & ad Galat.4.Si fi-
lij,& hæredes,id eſt, ergo hæredes. Quod ſi filius, & hæres,
id eſt,ergo.Obſeruarunt etiā hoc nonnulli pręter Vatablum
ex recentioribus.*Hodie* Bifariam diſpungit D.Hieron.dicens *Rom.8.*
Aut tempus præſens ſignificat,aut non fraude,& inſidijs:ſed *Gala.4.*
clara in captiuitatem luce ducemini, In eundē modū diſpū-
git interlinearis,dicens,*Hodie*, id eſt,in præſenti. Et certe,ꝙ
hodie ſignificet tempus præſens, oſtendit multis in locis D.
Aug.& maximè Epiſt.125.c.11.vbi ait,Hodie ſignificat hoc *Auguſt.*
tēpus,vt in oratione Dominica,Panem noſtrū quotidianum
da nobis hodie.Ita etiā Hiſichius aduertit.ꝙ hodie pro præ- *Hiſichius*
ſenti tēpore ſumitur,li.2.Leuiticum,c.2 Omittamus varias
huius vocis acceptiones.Nam, vt inquit Baſilius in Epiſtola *Baſilius.*
ad Chilonē diſcipulum de vita ſolitaria, cuius initiū eſt, Sa- *Allu... ſa-*
lutaris tibi rei.*hodie* totum vitæ noſtræ tempus ſignificat.Et *tur Philo-*
ſic exponit illud Apoſtoli,Iuuicē adhortamini,& in idipſum *ſophico a-*
ædificare.Vſq; quo hodie dicetis?Atque Chryſo.Ad Hebr.3. *xi. mati*
Homil. 6.notat, aliquando accipi *hodie* pro ſemper donec *nihil ha-*
mundus conſtat, Poterit ergo eſſe ſenſus huius loci, *Corrues* *bemus in*
hodie,id eſt, omni tempore vitæ tuæ corrues. Duceris enim *tēpore præ*
in captiuitatem, ſub qua ſemper vitam deges, & nunquam *ter nunc.*
libertatem conſequeris. Videtur,hanc expoſitionē amplecti *Chryſoſt.*
Theodoretus Ait enim, Mea prouidētia deſerti denudati,ac *Hodie, to-*
per multos dies in hāc meā diſciplinā trademini. Vbi vides, *tum vitæ*
dictionem *hodie*, vel per diem exponere. id eſt, multos dies. *noſtræ tē-*
Cum Theodoreto conſentit Theophyl.Legit enim,Langue- *pus ſigni-*
bit per dies Lyranus exponit *hodie*,id eſt,citò,& hāc eſſe mē- *ficat.*
tē diui Hiero.credo,dū inquit,*hodie*,id eſt,tēpore præſēti.Ac
ſi apertius

ſi apertius dicat, Non differtur ſupplicium tuum, ſed in hoc præſenti tempore corrues. Rupertus tamen hanc ruinam ad iniquitatem retulit, non ad pœnam captiuitatis. Ait quippe, Me non iudicante, me non arguente pro eo quod ſis ô popule ſicut hi, qui contradicunt ſacerdoti, *corrues hodie*, ſubauditur iniquitate quę ruina hodie fit, ſiue hodierna eſt videlicet ad diſtinctionem ſequentis ruinæ, qua rues poſt hæc in ruinam gehennæ, qui hodie ruis in foueam culpæ. Sed hæc expoſitio extorta videtur, & nullus tam cæcus eſt, qui non videat, ad pœnam infligendam filijs Iſrael ob peccata ſua eſſe hæc verba referenda. Si autem ſecundo modo exponamus *hodie*, ſcilicet non fraude, aut inſidijs, ſed clara luce ducemini in captiuitatem, exiſtimo, voluiſſe diuum Hieronymum ſignificare, quod ita erunt omni robore, & virtute deſtituti, adeò puſillanimes, vt non valeāt reſiſtere hoſtibus, neque illis erit neceſſarium, inſidias, aut fraudem excogitare, vt terram veſtram euertant, & vos in captiuitatem ducant. Ita enim comminatus fuerat Dominus apud

Leui. 36

Leuiticum, Dabo pauorem in cordibus eorum, terrebit eos ſonitus folij volantis, & ita fugient, quaſi gladium, cadent, nullo perſequente & corruent ſinguli ſuper fratres ſuos. Secus tamen diſpungit Gloſſa hæc Hieronymiana verba, nō fraude, aut inſidijs: ſed aperta luce, ſubiungens, ſcilicet vt omnes ſciant, te pro peccatis captiuatam. Quibus verbis ſignificat, ſupplicium non eſſe occultè ſumendum de hoc populo: ſed apertè, & publicè, omneſque cognituros cauſam ſui ſupplicij, ſiquidem corrigi neglexerunt. Eſtque acutiſſima hæc explanatio, & elegantiſſima, vt in obſeruationibus moralibus dicemus. *Et corruet etiam propheta tecum nocte.* Diſſenſio eſt inter expoſitores, cum quibuſdam verbis ſit coniungēda hæc vox, *nocte*, num cum his, *corruet propheta tecum nocte*, & hic appoſitò colo progredi vlterius, *tacere feci matrē tuam*, an vero ſic, *corruet propheta tecū*, & adiecto, colo, *nocte tacere feci matrē tuam*. Diuus Hieronymus ſic legit, *corruet propheta tecum*, & hic ponit periodum. Ac poſtea, *Nocte tacere feci matrem tuam*. Cum eo cōueniūt omnes antiqui Patres, Theodoretus, Theophylactus, Licet legant. Nocti aſſimilaui matrem tuam, Lyranus, Gloſſa, & tranſlatio Septuaginta. Ita etiam legunt vetuſta exemplaria, & multa recentiora. Vatablus tamen, & aliqui recentiores ſecus legunt videlicet, *Corruet propheta tecum nocte*, ac poſtea interiecto colo *tacere feci matrem tuam &c.* Negotiū nobis faceſſit hęc diſſenſio, & quid verius

verius ſit, ignoro. Licet reclamet textus Hebraicus, qui modo circumfertur, & ſecundum illum vox hæc *nocte*, iungẽda ſit cum præcedentibus in hunc modum. *Et corruet etiã propheta tecum nocte.* Quis enim audeat, tot Patrũ refutare ſententiam? Ideo vtramque expendemus lectionem, & primũ Hieronymianã, ſcilicet, *Corruet etiam propheta tecum.* Trifariã autem expendit D. Hieronymus, dicens, Hic prophetas, aut pſeudo prophetas, aut certè omnem gratiam prophetalem. Quandiu enim non ſunt captæ decem tribus, habuerunt & Heliã prophetam, & Eliſæũ, & cæteros filios prophetarum qui prophetauerũt in Samaria. Vnde & Amos propheta, qui de tribu Iuda erat, & de vinculo Thecue, cogitur, redire ad patriã ſuã ne in alieno regno, & Samaria prophetaret. Cæteri omnes, Theodoretus, Rupertus, Lyranus, & recentiores ad pſeudo prophetas tantũ referunt. Sed quæres, Cur falſos prophetas vocet prophetas Nónne hoc eſt mendaciũ? Reſpõdet Theodoretus, à Deo vocari prophetã pſeudo prophetã à cõſuetudine, quæ apud eos inualuerat. Si aũt in hũc modũ legamus, *Corruet etiã propheta tecũ nocte.* Vatablus expẽdit nocte, ſubintellige, quaſi in nocte, & hac dilectione ignorantiam ſignificare. In quem modum crebro ſumit Paulus, vt c. 2. ad Rom. Confidis, teipſum lumen eſſe cæcorum, ducem eorũ, qui in tenebris ſunt. Sed quid ignorantia populi ad ruinam ſacerdotis, & prophetæ? Multum certè. Senſus enim, quod *corruet propheta*, quia populus ignorans fuit credens, quaſi viſcera, quæ pſeudo propheta dixerat. Delectabatur enim populus adulationibus falſorum prophetarum. Timeant ergo concionatores, & ſacerdotes, & adulatores, quando audiunt ruinam prophetarum quia non vera nunciabãt, ſed falſa ad captandã popularẽ aurem, Non omnino diſplicet expoſitio hæc. Verum mihi videtur, genuinũ huius loci ſenſum eſſe, quod tam populus, quam prophetæ dabũt pœnas, primo populus. Deinde quia aliquis poſſet dubitare, an etiam propheta eſſet plectendus, quaſi huic dubitationi reſpondeat, addit, *Propheta etiam corruet tecum nocte.* Non enim perſonarum eſt acceptio apud Deum. Sed cur non ait Domine, *corruet propheta hodie*, ſicut de populo dixiſti? Cur nocturnũ expectas tẽpus ad infligendam pœnam prophetis? Nocte, inquit, non interdiu. Duo hic inuenio implicata, quæ poſtea expendemus in obſeruationibus morũ. Primum acerbiorem pœnam infligendam eſſe prophetis. Nocturna enim calamitas acrius pungit, & grauior eſſe ſolet. Vnde a-

Amo. 2.

In prædicatores adulatores qui peccatu blandiũtur & ceruicalia ac puluillos ponũt ſub omni cubitu manus.

Nocturna clades maiores ſunt commiſerationis.

D pud

pud Iſaiam dicit Dominus, Nocte vaſtata eſt Moab, nocte
Iſaiæ 15. vaſtatus eſt murus Moab. Quorſum inquit, nocte vaſtanda
niſi vt acerbitatem pœnæ detegeret? Etiam Regius Pſaltes
Pſal. 16. ait, Probaſti cor meũ, & viſitaſti, nocte me examinaſti. Quid
eſt nocte me examinaſti, niſi tribulatione, vt ait Remigius,
quæ tribulatio nox dicitur à ſimili, quia turbat: Non eſt, qui
ambigat, maiorem terrorem incurrere nocturnum tempus,
quam diurnum. Alterũ eſt, non ita apertè, & manifeſte ple-
ctendos prophetas, quemadmodũ populum. Quo vno ver-
bo, quo pacto agendum ſit cum peccatis perſonarum publi-
carum, apertè oſtendit, quos non decet, publicè punire, ne
illorum ſtatus contemnatur.

Ad morum compoſitionem.

E*T corrues hodie, & corruet propheta tecum nocte.*
¶ *Hodie*, inquit *corrues*. Quorſum *hodie* fu-
turam ait ruinam, magis quã hoc tempo-
re? Et certè Domine non eo die ſumpſiſti
pœnas de peccatoribus? Cur ergo hodie
Ezec. 24. ais? In eundem modũ puniturus peccatores
crebiò loquitur apud Ezech. Filij hominis, inquit, ſcribe tibi
nomen diei huius, in qua confirmatus eſt rex Babylonis ad-
uerſus Ieruſalem hoc ſignificat? Duo hic video implicata.
Alterum eſt, timendum eſſe, permanere in peccato, quando
eo hodie, quo homo eſt in peccato, puniri poteſt à Deo, Ideo
inquit, *Hodie corruetis niſi reſipueritis.* Ac ſi dicat, Timete, diu eſ-
Iſaiæ 47. ſe in tali ſtatu, quod ego Deus vos poſſim punire. Alterum
eſt, Dei miſericordia ſplendet, qui repentinam eſſe ruinam
Iacula ait, cum non ſit ita imminens. Iſaias etiam ait. Veniet repẽ-
præuiſa te ſuper te miſeria, quam neſcis. Quorſum repente miſeriam
minus venturã ait? Certè, vt terrorẽ incutiat: & reſipiſcamus. Vm-
nocent. bra huius rei eſt Dalida: quæ cum eſſet Sanſon ligatus: cla-
mabat: Philiſthiim ſuper te Sanſon. Ter clamauit: ante quã
Pſal. 118. in eum irruerent Philiſthiim: ſed tandem quartò in eum ir-
ruerunt, & captus eſt. Sic eccleſia clamat: cũ nos cernit liga-
tos funibus peccatorũ: de quib. ait Dauid, Funes peccatorũ
circumplexi ſunt me: & ait: nobis imminere ſuppliciũ: licet
non ſtatim ſit ſumendum: vt nos terreat, & reuocet à pecca-
tis. Quod ſi fuerimus nimis deſides ad recipiſcendum: tunc
cum Sanſone capiemur: & peribimus, &c.

Præterea

Præterea, *hodie* vocat temporis ſpacium, quo filios Iſrael erat puniturus Dominus quia certè, ſi rectè conſideremus, minimum temporis eſt, quantumuis maximum eſſe videatur, quo Deus nos expectat, & differt, pœnam infligere peccatori. Mille anni ante te ſicut dies heſterna, quæ præteriit, ait Dauid. Si ergo mille anni dies heſterna iudicantur, quid erit duo, aut decem anni, aut viginti? Certè paruiſſima minuta. Hinc Baldad Suites dicebat Iob, Heſterni ſumus, & ignoramus, quoniam ſicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper terram. Vtinam hæc verba, Ignoramus & dies noſtri ſicut vmbra ſuper terram, nunquam è mentibus noſtris exciderent. Quis enim ita ſapiens, vt in pectore reuoluat, Heſternus ſum? Ad hæc, quod tantum ſunt ſuper terram dies eius ſicut vmbra. Nam functis vita hac, alia ſemper duratura vel in pœnis, vel in gloria reſtat. Hinc & Sapiens ait, Meméto iræ, quoniam non tardabit. Et Apoſtolus, Adhuc modicum aliquantulum: qui venturus eſt, veniet, & non tardabit. Ac rurſum, Hoc itaque dico fratres, tempus eſt, reliquum eſt, vt qui habent vxores, tanquam non habentes ſint, &c. Et in Apocal. Ecce venio cito. Iacobus etiam ait, Ecce iudex ante ianuam aſſiſtit. Quid plura? Hinc inuenietis, vocari tempus vitæ noſtræ modicum. In Apocal ait angelus, Væ terræ, & mari, quia deſcēdit diabolus ad vos habens iram magnam, ſciens quod modicum tempus habet. O lamentandam hominum ſortem. Agnoſcit, diabolus, nōs modicum victuros, nos autem cæci ſumus, vt hoc agnoſcamus? Demum dicat Seneca quid eſt tempus vitæ noſtræ. Punctum, inquit, eſt, quod viuimus. Summa igitur eſt, Breue eſt tempus vitę noſtræ. Et quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ 4. poſt paſcha, in ea verba, Modicum, & non videbitis me. Certè modicum tempus eſt, quod interponitur donec coram Deo iudicandi pateamus. Quadrat etiam in Euangeliū Dominicæ primæ Aduentus. His autem, inquit, fieri incipientibus. Cur ſtatim incipientibus eos iubes, leuare capita? Cur non ais Domine, his autem fieri deſinentibus? Tranſeant illa prius & poſtea cū propè finē fuerint, aut parum defuerit vt deſinant eſſe, leuent capita? Nequaquam, non enim longa erit mora: ſed breuiſſimè appropinquabit redemptio veſtra. Hinc etiam inquit, Sicut fulgur exit ab Oriente, & patet vſque in Occidentem, ita erit aduentus filij hominis. Ac ſi dicat, quā citiſſimè. Quid enim volocius, quā exitus fulguris?

Eccle.7.

Heb.7.

Apoc.vlt.

Iacobi 5.

Apoc.12.

Senec. Epiſtol 29, ad Luci.

Quadrat etiam in mandatum, in ea verba. Vt tranſeat ex
Commo- hoc mundo ad patrem. Quid via noſtra eſt, niſi tranſitus
randi non iſque breuiſſimus ad vitam longiſſimam, & immen-
habit.idi ſam.
diuerſorū Tertiò, *corrues*, inquit, *hodie*, id eſt, clara luce, vt ait Hiero-
vita. nymus quod Vatablus nō immeritò vertit interdiu. Certè
ſub hac voce myſterium latet non paruum ad mores. Pote-
rat quidem Deus, noctu machinari ruinā huius populi: ſed
noluit, & in die ait ruituros. Quid hoc eſt? Nempe, quod di-
Matth. xerat Chriſtus apud Matthæum, Corripe delinquentem in-
ter te, & ipſum ſolum: ſi te non audierit, dic Eccleſiæ, vt pu-
blice, corripiatur & coram teſtibus ſaltem. Timeamus ergo
quando delinquimus, nō admittere correctionem. Nā certè
Eccleſ.9. ſi non admiſerimus, vt hic populus iuſto Dei iudicio punie-
mur à Deo. Hinc Sapiens ait, Qui odit correptionē, minue-
tur vita, niſi ego ſumam vindictam? Et Amos, Odio habue-
runt corripientem in porta. Idcirco domos quadro lapide
ædificabitis, & nō habitabitis in eis, vineas plātabitis aman-
tiſſimas, & non bibetis vinum earum. Experti ſunt etiam
Amos. 5. Sodomitæ ſupplicium ob deſpectionem correctionis Loth.
Cum enim dixiſſet illis Loth volentibus abuti angelis: noli-
te malum hoc facere, & contemnerent correctionem dicē-
Geneſ.19. tes. Recede Illuc. Et rurſus, Ingreſſus es inquiunt, vt aduena
nunquid vt iudices? Angeli incorrigibiles cæcitate percuſ-
ſerunt, ac poſtea igne eorum vrbes combuſſerūt. Obſerua-
Obſtinato- te quæſo, quo pacto omnia verba incorrigibilitatis appoſuit
rum & in Scriptura ante ſupplicium Sodomitarum. ſ. Recede illuc. Et
corrigibi- rurſus addiderunt, Ingreſſus es, vt aduena, vt iudices nos.
lium mi- Ac poſtremo, Te ergo magis, quàm hos affligemus. Neque
ſera con- vltra exſpectauerunt angeli: ſed percuſſerunt incorrigibiles.
ditio. Ad hæc, corrigitur Ozias rex à ſacerdotibus, ne adoleret in-
cenſum. Noluit corripi: ſed minabatur ſacerdotibus iratus.
Quid inde? Orta eſt lepra ſtatim fronte eius. Quemadmo-
dum ægrotus ſtultus eſſet, ſi inſtrumenta medici quibus pu-
2. Paral. tridum medicus ſecat, aut ſyrupi malediceret vaſa, Ita pec-
c.16. cator malè facit, & ſtultè, corripientem maledicens. Is enim
tantum eſt inſtrumentum, & vas, in quo medicus cœleſtis
Simile. obiurgationis amaritudinem infundit, vt peccator bibat, &
ſanetur, inſtrumentum eſt ſecans: à Domino tamen non à
ſe ſi peccauerit, inquit, frater tuus corripe illum, &c. Videbi-
Simile. tis multos, ſimiles eſſe canibus lapidem contra eos iactum
morden-

mordentibus,Sic corripientes,qui lapidea ſunt à Deo proiecti contra peccatores,mordent, & laniare contendunt ipſi peccatores.Videte,quo pacto Sodomitæ:rex Ozias, & filij Iſraël iraſcantur contra vaſa medicinæ, contra inſtrumēta, contra lapidem Dei. Verùm non impunè fecerunt, ſed alij igne conſumpti ſunt,alius lepra percuſſus, & filij Iſraël *corruerunt*.Quadrat obſeruatio in Euangeliū decollationis ſancti Ioannis Baptiſtæ,in illa verba, Vinxit Herodes Ioannem propter Herodiadem. Videte ſtultum ægrotum damnantē, & perdentem vas cœleſtis medicinæ.Videte canem mordētem lapidem à Deo proiectum, vt arceret ab vxore aliena. Cæterum non abſque ſupplicio fuit impius Herodes.

Quartò,docet hic locus, timendum eſſe occulta patrare crimina.Solet enim Deus,illa publice punire, ſicut auditis, *Corrues hodie*, id eſt, clara luce. Sic Dauid occultè commiſit adulterium homicidium Vriæ & videte, quid dicat illi Natham propheta,Tu feciſti abſconditè,ego autem faciā verbum iſtud in conſpectu omnis Iſraël,& ſolis huius.Itē apud Ezechielem,Vides fili hominis,quid ſeniores domus Iſraël faciunt in tenebris, vnuſquiſque in abſcondito cubilis ſui. Dicunt enim,Non videt Dominus. Ergo ego faciam in furore meo non parcet oculus meus,nec miſerebitur. Et apud Michæam,Væ,qui cogitatis inutile,& operamini malum in cubilibus veſtris in luce matutina faciunt illud. Ecce ego cogito ſuper familiam iſtam mala. Solet multò tempore Deus expandere amictum miſericordiæ ſuper nos,cum peccamus,ne alij videant peccata noſtra. Apud Ezechielem ait, Expandi amictum meum ſuper te, & operui ignominiam tuam:tamen cum vidiſſet eam perſiſtentem in peccatis, videte, quid ſubdit, Nudabo ignominiam tuam & videbunt turpitudinem tuam.

Priuata crimina publicum mereretur ſuppliciū. *2.Reg.2.* *Ezech. 8.* *Michæ.2.* *Ezech.*

Quintò,docet hic locus,publicos peccatores publicè puniendos.*Corrues hodie*,id eſt,clara luce. Hinc & Apoſtolus, Peccantē coram omnibus argue. Duos mortuos ſuſcitauit Chriſtus inter alios,Puellam intra domū, & eiecit turbam, vt ſuſcitaret.Vmbra eſt peccatoris occulti, quē occultè debemus corripere.Alium ſcilicet filium viduæ, extra portam coram omnibus,in quo oſtendit:publicum peccatorem publicè ſuſcitandum,& corripiendum.

Matt 9. *Lucæ 7.* *Vulgi opinio mendax.*

Sextò,docet hic locus,ſcilicet,*Corruet propheta tecū*, flocci-pendenda eſſe populi iudicia. Quos vocabat hic populus prophetas?Falſos certè.Heu quoties malum bonum dicunt.

Hinc Apoſtolus, Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die qui autem iudicat me, Dominus eſt Cæcus eſt populus hic, & ideo, iudicabat prophetas qui hoc nomine erant indigni.

Palpum obtrudere parœmia. Septimò, vides, etiam punitos falſos prophetas, & *corruere*, eo meritò. Quoniam adulatores etiam punientur à Deo cũ ipſis peccatoribus, quos ad peccandum allexerunt. Vtroſq; enim ruere legis & populum, & Prophetas iniquos obtrudentes palpum ipſi populo, Quemadmodum ligna, dũ augent ignẽ, ipſa conſumuntur, Ita paraſiti, dum fouent peccatores, ab ipſo pœnarũ igne, & peccati etiam rogo pereũt vna cum iiſdem peccatoribus. Hinc apud Ezechielem ait

Ezech. 13. Deus, Complebo indignationem meam in pariete, & in his, qui liniunt eum abſque temperamento, dicamque vobis, Non eſt paries, & non ſunt, qui liniunt eum Prophetæ Iſrael, qui prophetant ad Ieruſalem, & vident ei viſionem pa-

Simile. cis, & non eſt pax. Quid per parietem intelligit, niſi peccata? & per linitores, quid niſi adulatores? Abſque luto verò, abſque paleis eſſe, quid eſt niſi vanis, & blandis verbis populo plaudere, illique non aperire, quod luto fœtido ſint conſpurcati vitiorum quod paleæ ſint viliſſimæ, & qualibet

Iudic. 4. aura mobiles ad complectenda peccata? Sed quid de his erit cruſtatoribus & linitoribus peccatorum? Timendum eſt, quod ſubdit, videlicet, Complebo indignationem meam in pariete, & in his qui liniunt abſque temperamento. Et iuſtum quidem ſupplicium eſt. Nam quemadmodum aqua præterfluens calorem refert, ſaporem & odorem loci, per quem decurrit, Ita populus iniquum actionum ſuarum retinet fœtorem, quoniam per adulatorum blandimenta, veluti per quaſdam venas occultas, ſordidas tamen, & contaminatas, in peccantium pectoribus labuntur iniquitates. Non eſt aliud adulator, quàm fœmina Iahel miſeris peccatoribus porrigens vtrem lactis, eoſque operiens, ne agnoſcãtur, & ſecuri dormiant, vt clauo cerebrum transfigat & pereant. Nam quid adulatio eſt, niſi lac dulciſſimum, quo blãdus adulator peccanti ſoporem immittit, ne ſe agnoſcat, ſuáque crimina? Quid, niſi pallium operiens peccata? Sed dum dulcibus verbis peccatores alliciunt, & contegũt, vt reſupini dormiant, & veluti in tuto loco collocati, quieſcãt, eorum animos clauis vitiorum transfigunt. Nec ſilentio prætermittendum eſt, cui potiſſimum mulier Iahel illa dederit, & operuerit, Siſare nempe principi militiæ regi Iabin

His tẽporibus regnat vitium adulationis maximè, adeo vt qui adulari neſcit aut inuitus aut ſuperbus putetur.

Iabin potum lacteum dedit,& tegit. Quo oſtenditur, principibus maximè adulatores lac pro aqua, id eſt, dulcedinem adulationis pro veritate offerre ſolere. Fugiamus fratres mei pro veneno hoc execrãdum adulationis lac doleamúſque miſerandam ſortem principum, qui hoc peſtifero lacte adulationis crebrò ſopiuntur. Atque vtinam in imo pectore reconderent verba Salomonis, Fili, ſi te lactauerint peccatores ne ambules cum eis. Non enim tam facilè fides adhiberent adulatoribus. Vellem etiam, meminiſſent, & ante oculos mentis haberent, quando Abraham ingenti gaudio perfuſus, grande conuiuium fecerit, cum videlicet Iſaac ablactatus eſt. Cur magis in ablactatione, quàm in ortu pueri celebrat patriarcha conuiuium? Vmbra eſt certè qua implicatum eſt, tunc homines debere, maximè lætari cum lac ſugere adulationis nolunt. Audiant etiam quando Anna filium Samuelem obtulit Domino, nempe cum illum amouit à lacte. Tũc enim Eccleſia mater noſtra nos offerre cupit Deo, cum lac faſtidimus adulatorum eorúmque blandis verbis non aſſentimur. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ 22. poſt Pentecoſt. in hæc verba. Magiſter, ſcimus, quia verax es,& viam Dei in veritate doces. Videte iniquos adulatores, vt contendant, dulcibus, ac lacteis verbis decipere Chriſtum. Quadrat item in Euangelium Epiphaniæ, in hæc verba. Turbatus eſt Herodes, & omnis Ieroſolyma cũ illo. Cur omnis Ieroſolyma turbatur, turbato rege? Certè, vt regi blandiantur.

Adulatoribus pręberecaures indignum principi.

Prou. 1. c.

Geneſ. 21. b.

1. Reg. 1.

Octauò, *Corruet etiam propheta tecum.* Si in hunc modũ diſpũgas, gratia, & dignitas prophetalis peribit à te, quam explicatione amplectũtur D. Hieron. Gloſſa, & Haymo obſerua quaſi ingens ſupplicium ſit carere prophetis, Deum cõmunicari Iudæis fore priuandos prophetis. Et certè nullum acerbius populo contingere poteſt ſupplicium, quã nõ habere viros ſapientes, ſcientiaq; Dei excultos, quorũ interſit, populũ docere, admonere atq; corripere. Quemadmodũ acrius cruciat, orbari hominẽ oculis quã aliis corporis ſenſibus. Vnde ait Tobias, Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli nõ video? Ita reipublica, quę, teſte Apoſtolo, corpus quoddã myſticũ eſt, Mẽbra, inquit ſumus vnius corporis, nihil triſtius euenire poteſt, quã oculis carere, & eſſe cęcã. Tunc autẽ oculis caret, & cęca eſt quãdo nõ habet viros ſapiẽtes. H. n. oculi sũt reipublicę. Audi q̃d dicat Iſaias, Obſtupeſcite, & admiramini, fluctuate, & vacillate.

ſimile.

Iſaie 9.

Excæcata eſt Iudæorum turba ſuis erroribus carens duce & doctore.

Quorſum Iudæi turbandi ſunt, ingentíque triſtitia afficiẽdi: Id enim dictis verbis ſignificat Iſaias. Videte, quam cauſam reddat, Quoniam Dominus claudet oculos veſtros. Qui ſunt iſti oculi? Ipſe vates explicuit ſubdẽs, Prophetas, & principes veſtros, qui vident viſiones, operiet, Et erit vobis viſio omnium, ſicut verba libri ſignati, quem cum dederit ſcienti literas, dicent, lege iſtum, & reſpondebit, nõ poſſum, ſignatus enim eſt, & dabitur libet neſcienti literas, dicetúrque ei, lege, reſpondebit, neſcio literas. Aſpicis, quaſi ſupplicio maximo plecti Iudæos orbitate oculorum, nempe prophetarum, & ſapientium virorum? Agnouit, quantũ ſit hoc ſuppliciũ D. Ioãnes, ſi quidẽ cũ nõ eſſet, qui aperiret librũ & ſolueret ſeptẽ ſignacula eius, fleuiſſe ſe dicit, donec audiuit. Noli flere, Ecce vicit leo de tribu Iuda, radix David, vt aperiat librum, & ſoluat ſignacula eius. Quòd ſi Euangelicum vatẽ interroges, Cur tãtum lachrymarũ profluuiũ effundat ob diuini libri ſignationẽ, & quod non inuentus fuerit dignus quiſpiam ad aperiendum illum rationes multæ ſunt. Quarum prima ſit, quoniam ſi populus cæcus fuerit, & oculis, qui ſunt prophetæ, careat, facilè, imò tertiò quoq; paſſu corruet. Ad hæc, cũ prophetarum, & cõcionatorum munus ſit, tum extirpare noxas herbas ex Eccleſiæ horto, pulchraſque, & ſalutiferas conſerere, tum populum conſolari in calamitatibus à Deo immiſſis, ne earũ onere ſuccumbat, ſi deſit agricultor, ſi abſit conſolator, quid, quæſo, erit de miſero populo? Certè actum de illo eſt. Audi, quid dicat Deus Ieremiæ, Ecce dedi verba mea in ore tuo: ecce cõſtitui te hodie ſuper gẽtes, & ſuper regna, vt euellas, & deſtruas, & diſſipes & plantes. Munus ergo vatũ eſt, inſtar optimi agricolę hortum Dñi colere. Quòd etiã ad eoſdẽ vates ſpectet, conſolari populum, dicat Regius Pſaltes deflens, ꝙ populus Iudæorũ careat prophetis ſuis cõſolatoribus. Dixerunt inquit, in corde ſuo cognatio eorũ ſimus quieſcere faciamus omnes dies feſtos Dei à terra. Signa noſtra non vidimus, iã non eſt propheta, & nos non cognoſcit amplius. Cur prophetis carere populum dolet David circumſeptum grauiſſimis, & diuturnis malis? Proculdubiò quoniã vates potentes erant ſermone ad cõſolandum populum, dũ à Deo flagellabatur, ne animum deiiceret. Conſolamini, conſolamini populus meus, dicit Deus veſter, loquimini ad cor Ieruſalem, inquit Iſaias. Præterea munus vatũ, & concionatorum eſt, oculis populi obiicere peccata patrata, vt male actorũ pœniteat. Clama, ne

Apo. 5. a. *Ierem. 1.* *Pſal. 83.* *Iſaiæ 40.*

Optimi prædicatoris officium deſcribitur.

ne ceſſes, inquit Iſaias, quaſi tuba exalta vocẽ tuã, & annuntia populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Igitur ſi deſit, qui peccata in memoriã peccatorum reuocet, vt illis conſpectis, pœnitentiã agant, atq; veniã à Deo conſequãtur, grandis pœna eſt. Quemadmodum. n. bonus agricola agrum ſtercorat, vt fructum ferat, nã fortaſſis, ſi fimum non adhiberet, ſterilis eſſet, & infecundus, atque agro nihil peius obuenire poteſt, quã deeſſe illi cultorẽ ſtercorãtem, In eundẽ modum cõcionatoris muneri incumbit, peccata quæ non ſunt aliud, quã ſtercus oculis hominum ſubiicere, vt doleãt, ſe ſtercora fuiſſe amplexatos, & fructũ pœnitentiæ agant, nihilq; nocentius poteſt miſero peccatori contingere, quam carere concionatoribus, qui pro virili dẽt operam, vt agnoſcat peccator, quam fœtido, ac tetrio ſtercore vitiorum fuerit conſpurcatus. Nónne legis in Euangelio dictum à cultore vineæ, Domine dimitte ficulneam & hoc anno vſque dum fodiã circa illã, & mittã ſtercora, & ſiquidẽ fecerit fructum, ſin autẽ, in futurum ſuccides illã: Nõ ſunt aliud vates, & declamatores ad populũ, quàm angelus Domini aſcẽdens ad locũ flentium, proponenſq; filiis Iſraël cauſam, ob quã plectãtur à Deo, ob peccata videlicet, qui loquẽte angelo, eleuauerunt vocẽ & fleuerũt, immolauerũtq; hoſtias Domino. Cuius enim peccatoris pectus etiã ſaxeum non emolliẽt concionatoris clamãtis, ſudoreq; madẽtis voces, vt in lachrymas ſolutus pro commiſſis delictis in ſacrificium offerat Deo ſuo ſpiritum cõtribulatum? Demum, cum munus vatis, concionatoriſq; ſit, cibum animi, ſpiritualeſq; eſcas deferre hominibus, ne fame pereant, conſequens eſt, ingens eſſe Dei ſupplicium, priuari vatibus, & concionatoribus. Quemadmodum enim Danieli in lacum leonum reiecto miſit Deus angelum, qui Abacuch portaret capillo capitis, poneréque in Babylonem ſuper lacum leonum, ac porrigeret cibum dicens, Daniel ſerue Dei tolle prãdium, quod miſit tibi Deus, atque hoc cibo refectus poſtea extractus eſt ex lacu leonum, Ita nos qui circunſepti ſumus leonibus inferni, de quibus ait Apoſtolus, Fratres vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens circuit, quærẽs quem deuoret, mittit Deus concionatores, vt nobis aſportent eſcas ſpirituales, apprehendiſque capillo capitis, quoniam eorum mentibus ſuggerit, & tanquam in quibuſdam ferculis reponit cibos, quos populis propinaturi ſunt. Summa igitur ſit, Meritò in acerbiſſimam pœnam commi-

Iſa. 58. *Simile.* *Luc. 13.* *Iudic. 2. a* *Dures hominũ pertinacium affectus viua vox prædicatoris monet.* *Dan. 14.* *1. Petri.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

natur Deus Iudæos, non habituros vates, quoniã oculi ſunt reipublicæ, ne illa corruat. cultores agri Domini ad euellẽdas ſpinas, & tribulos vitiorum, conſerendaſque virtutum plantas, ſtercoratores vigiles, vt hic ager fructum ferat, cõſolatores optimi, ne calamitatibus ſuccumbat peccator, angeli ad lachrymas excitantes, vaſa diuina ad ferendas cœleſtes dapes. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Doctoribus, in hæc verba, Vos eſtis lux mundi. Magni ergo faciendi ſunt Doctores, qui lux, hoc eſt, oculi ſunt reipublicæ. Item in Euangelium Epiphaniæ, in hæc verba, Congregans omnes principes ſacerdotum, & ſcribas populi ſciſcitabatur ab eis, vbi Chriſtus naſceretur. Cur ſacerdotes, & ſcribas interrogat Rex? Quoniam ſunt oculi, quibus reges, & reſpublica proſpicere debet, quæ ad ſalutem eius ſpectant.

Reip. ornamenta viri prudẽtes.

¶ *Nocte tacere feci matrem tuam.*

¶ Varius legitur hic locus, tum apud Græcos, tum apud Hebræos, Septuaginta legũt, Nocti aſſimilaui matrem tuã. Theophylactus tantum ait, Nocti aſſimilaui, & non apponit, matrem, vt Septuaginta apponunt. Hebræi legunt videbor mater tua, aut ſimilis ero matri tuæ. Hebraicus textus lõgè eſt ab æditione vulgata diſſimilis, neque aliquo pacto Vulgata cum Hebraico, qui modo, circumfertur, coire poteſt. Ideò Hebraicus omninò relinquẽdus Græcus à vulgata non diſſentit omninò. Theodoretus ait, comparari Synagogam, quam vocat *matrem*, populum vero exhac profectos nocti, quia ſeipſos filij Iſrael tradentes in tenebras ignorãtiæ, neque exiguã quidem lucem agnitionis Dei habebant. D. etiam Hieron. iudicat, non eſſe aliquid diſcriminis inter *matrẽ*, & filios: ſed quo modo inquit Dominus ad populum Iudæorũ, Ieruſalem, Ieruſalem, quę occidis prophetas, quoties volui cõgregare filios tuos ſub alis, & noluiſti, &c. Non quod alia eſſet Ieruſalẽ, & alius populus eius. Neque. n. abſque populo ad cæmenta vrbis, & ligna, lapides loquebãtur, Sic *mater* vocatur populi frequẽtia, & omnis turba nationis Hebreæ. Filij autem, vel ſinguli ex populo, vel per oppida villáſque diſperſi. In *nocte* ergo, ac tenebris captiuitatis, & mœroris, & præmentis anguſtiæ traditur Iſrael, & populus eius æterno ſilentio conticeſcit, quia non habuit leges ſciẽtiam, neque Dei præcepta ſeruauit, recepítq; quod fecerat. Hæc D Hieron. Conſentit cum hac expoſitione Lyranus, licet ſolum per *matrem* Ieruſalem intelligat, quam *nocte* ait, tacuiſſe,

Hierony.

Matt. 23.

Mater Iſraelis vocatur ipſemet Iſrael totus ei populus eſt velut mater ſingulorum.

tacuiſſe, quia nocte capta fuit, vt 2. Paral cap. vlt refertur. Ad *2. Para vltimo.* eundem modum expendit Interlinearis, & *tacere* ait, quia in anguſtia captiuitatis non audebit quiſpiam, proferre malũ ſuum coram hoſtibus: ſed populus ſilentio tabet comprehẽſus, non audẽs reſiſtere hoſtibus. Rupertus per *noctem* ignorantiæ tenebras intelligit, quibus ille populus erat obuolutus. Conſentiunt ergo Theodoretus, & Rupertus. Verior tamen mihi videtur Hieronymiana expoſitio, cum quo Vatablus etiam cõſentire videtur, Ait enim, Matrem tuam compeſcam .i. perdam. Recentiores multò ſecus expendunt. Dicunt enim, quod his verbis, *Tacere feci matrem tuam* (vocem enim nocte cum præcedentibus iungunt non autem cum his modo dictis) *Tacere feci matrem tuam*, ſignificatur, nihil habere Synagogam quod Deo arguenti, accuſantíque obiicere poſſit. Etenim ſi ſacerdotibus & prophetis poſſit obiicere, illi ſiquidem totidem obiurgationibus, aut etiam pluribus erant proſequendi ob eorum crimina, at Deo accu- *Integritate vitæ compeſcũtur peccãtium ora.* ſante, & in iudicium vocante, tacere coguntur, quia Deo nihil obiici poterat Ac ſi apertius dicat, Ego ipſe accuſo, nõ ſacerdos quiſpiam, ego reprehendo, non vates aliquis, qui vel crimine irretitus, vel ad populi gratiam loquebatur. Nihil enim fortius ad tegenda peccantium ora, cum obiurgã- *Geneſ. 13.* tur, puritate vitæ. Docuit hoc Laban, qui nimis obiurgatus à Iacob, quòd ſuam ſuppellectilem fuiſſet ſcrutatus, tantum abeſt, quòd paria reddiderit, quod amicitiam inire ſecum *1. Re. 24.* poſtulauit, dicẽs, Veni, & ineamus fœdus. Sic etiam Saül rex obiurgatus à Dauide innocente, qui ſuum inimicum interficere potens, noluit tamen interficere, flens dicit. Iuſtior es, quàm ego. Tu enim tribuiſti bona, &c.

Ad morum compoſitionem.

N*Octe tacere feci matrem tuam.*

¶ Quoties mecum reputo, cur patria cuiuſque, *mater* illius appelletur, occurrit, eam *matrem* vocari, non ſolum, quia nos genuerit: verùm etiam, qui nos defendere, & diligere debet non ſecus, ac *mater* editos diligit filios, tueturque candémq; viciſſitudinem debent filij matri patriæ reprehẽdere. Hinc egregiè D. Hieronymus. cap. 7. Ieremiæ, in hæc verba, Habitare *Hierony.* vos faciam in loco iſto, inquit, Naturale eſt, vnuſquiſque

natale

Neſcio qua natale ſolum dulcedine cunctos ducit & immemores non ſinit eſſe ſui.

Pſal.136.

Caßiodo.

Seneca.

Eſt aliquid in patria viuere.

Plato.

Chryſer.

Vegetius.

natale diligat ſolum,& nihil dulcius habeat patria Teſtantur hanc ſententiam etiam filij Iſrael, qui dicentibus ſibi, Hymnũ cantate nobis de canticis Sion, gemebundi reſpõdebant, Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?In ſalicibus, in medio eius ſuſpendimus organa noſtra.In quem locum optimè Caſſiodorus inquit,Nimis dulcis eſt recordatio patriæ. Et Seneca, Nemo patriam diligit, quia magna:ſed quia ſua. Et Marcus Brutus Romanus ille celeberrimus,exul aiebat, ſe malle, Romæ ignobiliſſimum ciuem, quàm exulem omnium aliarum ciuitatum imperatorem nominari.Atque Plato in Critone,patriam,ait, patri, & matri anteponẽdam. Et Pytagoras interrogatus,quomodo oporteat,ſe gerere erga patriam ingratam,vt erga matrẽ reſpondit.Hinc & optimè Chryſermus,2.lib.hiſtoriæ Perſicæ refert,Pauſaniam Lacedæmoniorum ducem iure optimo à propriis parentibus fuiſſe obſtructum per lateres foribus templi,donec fame interiit, quia voluit, Spartam prodere quingentis argentis. Contra verò commendatur Ariſtoteles à Vegetio,& Valerio Maximo, quòd cum eſſet vitæ ſupremæ reliquias ſenilibus, atque rugoſis membris in ſummo literarum otio vix cuſtodiens, adeo valenter pro ſalute patriæ incubuit,vt eam hoſtibus armis, quaſi ſolo æquatã, in lectulo Athenis iacens eripuerit. Quæ omnia apertiſſimè probant, nihil debere eſſe homini charius patria, eámque vnice diligendam. Contra verò maximè reprehendendos, qui eam perſequuntur, aut illi,ſi poſſunt,non opem ferunt, cum patria doleat,& gemat ob calamitates ſuorum filiorũ. Docuit hoc ſuo exemplo Aſſertor noſter,qui in imo pectore reuoluens,quæ eſſet Ieruſalem paſſura,videns ciuitatem, fleuit ſuper illam dicens, Quia ſi cognouiſſes & tu diem viſitationis tuæ,&c.

¶ *Conticuit populus meus,eo quod non habuerit ſcientiam.*

Queſtus licentia non datur hoſte oppreſſo.

¶ Vatablus diſpungit id eſt,perdetur.In quem etiam modum explicuit:Tacere feci matrem tuam.Ad quam etiã expoſitionem videtur alludere Diuus Hieronymus. Sic enim inquit,In nocte ergo,ac tenebris captiuitatis,& mœroris, & prementis anguſtiæ traditur Iſrael, & populus eius æterno ſilentio conticeſcit. Conſentit etiam cum hac expoſitione Interlinearis,& videtur exactus diſpungere.Nam ait, *Conticuit populus meus*,quia comprehenſus ab hoſtibus, ſilentio tabet,nõ audens,reſiſtere hoſtibus,addiderim ego,neque vllas voces emittere. Nam ſi quis emittebat, trucidabatur, &

acerbius

acerbius accipiebat vulnus.

Eo quo. non habuerint ſcientiam. Licet omnes ſcientiam referant ad cognitionẽ diuinæ legis, abiecerant enim ſacerdotes, & vates libros diuinæ legis, qui traditi fuerant à Moſe, vt populum inſtituerent iuxtà illud, Scripſit Moſes legem hanc, & tradidit eam ſacerdotibus filiis Leui, & cunctis ſenioribus Iſraël D. tamen Hierony. latius ſumit hic *ſcientiam*, nempe pro ſcientia legis, vt etiã includat Dei præceptorum obſeruationem. Ait quippe, Quia non habuit legis ſcientiã, nec Dei præcepta ſeruauit. Et certè hic videtur ſenſus germanior, cum ſcientia Dei in ſacris Bibliis pro religione, & cultu Deo exhibendo ſumatur, vt apud Ierem. Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua: ſed in hoc glorietur, ſcire, & noſſe me, ideſt, agnoſcere verè, & colere. Hinc cognitio Dei crebro tam in veteri, quam in nouo teſtamento ſcientia Domini vocatur, vt apud Iſaiam, Terra repleta eſt ſcientia Domini, ſicut aqua inundantis maris, id eſt, tã abundanter erũpet cognitio Dei, velut cum aqua inundans erupit, & totam aliquam regionem oppleuerit. Nos ergo vtrumque cõplectamur, & ſcientiam diuinæ legis, & cultum Deo exhibendum ſub hac voce, *non habuit ſcientiam*, id eſt, non habuit libros diuinæ legis, neque cognitionem Dei ſui per diuinum cultum illi exhibẽdum, & diuinorũ præceptorum adimpletionem. Et ne quis exiſtimaret, quod hic populus plectitur ob ignorantiam *ſcientiæ*, vt dicit negationem tantùm: ſed vt dicit priuationem *ſcientiæ*, ita quod derelinquat debitã aptitudinem in ſubiecto. Et ſic cõſtat, quòd neſcire ea, quæ quis poteſt, & tenetur ſcire, vitioſum eſt, vt ait Diuus Thomas Iſaiæ 5. in ea verba, Captiuus ductus eſt populus meus, quia non habuit ſcientiam.

Deut. 31. *Ierem. 9.* *Iſa. 11.* *D. Tho.*

Ad morum inſtitutionem.

Onticuit populus meus, eo quòd non habuerit ſciẽtiã. ¶ Venuſtiſſimè explicuit effectũ ſciẽtiæ Dei, quidque efficiat ignorantia ſcientię Dei, nempe ruinã populi. Videte, quid dicat Moſes filiis Iſraël, Erunt verba hæc in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis, & ligabis quaſi ſignũ in manu tua, & mouebuntur inter oculos tuos. Vbi vides, in quatuor locis debere nos habere verba Dei, in corde ad credendum, in ore, ad loquendum: in manibus ad operandum: in oculis, ad videndum. Solet homo, qui ſpecilla ad videndum habet,

Deut. 6. & 11. *Actio & contẽplatio diuino verbo cohærent.* *Simile.*

habet,nihil alicuius momenti ſine ſpecillis operari, aut videre, Sic vult nos Dominus nihil videre, aut operari ſine præuia lege eius.Sic videbat Regis Pſaltes, & operabatur quando dicebat,Tunc non confundar, cum perſpexero in
*Pſal.*118. omnibus mandatis tuis.Ac rurſum, Præceptum Domini lucidum illuminans oculos.Hoc etiam faciendum eſſe docet Diuus Iacobus.Qui perſpexerit,inquit, in lege perfectæ libertatis,& permanſerit in ea,nõ auditor obliuioſus factus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo erit. Quadrat obſeruatio in Euangelium Aſſumptionis,in ea verba,Sedes ſecus pedes Domini audiebat verbum illius. Cur audiebat? Quia,ſpiritu diuino ſuggerente,agnouerat,ſibi tradi ſpecilla quædam prætioſa ad conſpiciẽda,quę erat factura Magdalena,ne erraret.

Secundò,vides punitum populum,quia non habuit *ſcientiam*.Et certè hoc conſiderandum eſt. Nam cum ſacerdotes ſint,qui debeant, ſcientiam habere, cur populus plectitur? Docet,debere populum,non eſſe ſegnem,nec pati, ſacerdotes ſuos deſpicere ſcientiam Dei:ſed debere, ab eis exigere magiſtratus, vt ſuum exequantur munus docendi legem
Deut. Dei.Hinc apud Deut.lex tradita eſt, non ſolum ſacerdotibus:ſed etiam cunctis ſenioribus. Cur tradidit ſenioribus? Certè, vt ſciant à ſacerdotibus exigere ſuum munus, ſi eos viderint negligentes in ſcientia Dei, & addiſcenda, & docenda.

¶ *Quia tu ſcientiam repuliſti,repellam te & ego, ne ſacerdotio fungaris mihi.*

¶ Expoſita voce *ſcientia*,vt dictum eſt, pro cultu, & religione,& cognitione Dei,& ipſa lege Dei,duo dubia hic videntur incluſa.Alterum eſt,ad quoſnam hic verba faciat. Et vno verbo reſpondemus cum Diuo Hieronymo,& Ruperto,ad decem tribus Iſrael, & non ſolum ad ſacerdotes, vt nonnulli volunt.Ipſam enim Synagogã *repellendam* à ſacerdotio ait,quia oblita eſt legis Dei. Et nõ ſolum eſt cõminatio aduerſus ſacerdotes. Quãuis ita Vatablus,& Lyranus, & nõnulli.Legant Iſaiæ,c.5.vbi etiam ad populum,eundẽ ſermonem factũ inuenient,Captiuus ductus eſt populus meus, qui non habuit ſcientiã.Igitur potius populo, quàm ſacerdotibus hæc aptanda ſunt verba,ſicut & Iſaias aptauit. Alterum dubiũ eſt,quãdo hic populus *repulit ſcientiam*: Reſpõdemus etiã ex ſentẽtia Diui Hieronymi & Ruperti,quòd quãdo coluit vitulos aureos in Dan,& Bethel, præcipiente hoc

impio

impio Rege Ieroboam, ne rediens populus ad colendum Deum in Ieruſalem deficeret,& rurſus Roboam ſubderetur imperio. Obſeruate etiam, vt habeat incrementum oratio. Prius dixit, Quia nō habuit ſcientiam, auget culpam repulſa ſcientia. Ac tertio inquit, oblita es legis Dei tui. Obliuio eſt quaſi criminis alueus,& maxima profunditas, & inūdatio. Quæret etiam aliquis, quanto tempore repulſa eſt ſynagoga? Reſpondeat D. Hieronymus, Sacerdotium perdidit in æternum. Si autem quis velit, amplecti ſententiam dicentiū, hic ſolum eſſe ſermonem ad ſacerdotes, quæ expoſitio omnino non diſplicet, dicendū eſt cum Lyrano, quòd ſacerdotes perſequebantur ſanctos prophetas, quòd obiurgarent,& reprehenderent ſacerdotum crimina. Vnde ſic eſt locus diſpungendus. *Quia repuliſti ſcientiam*, ſcilicet meorum vatum, *repellã, & ego te*, ô ſacerdos, *ne fungaris ſacerdotio*. Sunt, qui tantum exponant, *repellendos* ſacerdotes, quia ſcientiã Dei ignorabant. Indignus enim eſt dignitate, quiſquis eas artes, quibus ad illam aſcenditur, neglexerit. Ars autem, qua conſcēdebatur ad ſacerdotij dignitatem . erat diuinæ legis cognitio, iuxta illud, Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent de ore eius, quia angelus Domini eſt. *Ne ſacerdotio fungaris mihi*. Pronomen appoſitum *mihi* emphaſim habet. Et duo hic implicata conſpicio, quam venerationem debeant ſacerdotio præſtare ſacerdotes, qui Deo inſeruiūt eo miniſterio. Alterum bonitatem Domini ſui, qui munificentiſſimus eſt erga ſuos ſacerdotes, vt hinc percipiant, à quanto honoris culmine exciderunt. Ac ſi apertius dicat, *Mihi*, qui largo manu cōfero beneficia in meos ſacerdotes.

3. Reg. 12.

Hierony.

Sacerdotali authoritate priuandi ſacerdotes qui Dei legẽ noſſe negligũt.

Malac. 3.

Ad componendos mores.

Quia tu ſcientiam repuliſti, repellã te & ego, ne ſacerdotio fungaris mihi.

¶ Dolendum eſt nuſquã in aliis rebus eligitur ignar' artis, aut muneris, quod profeſſurus eſt: ſed peritus exquiritur, vt ſi ægrotas, non ſutorē? ſed medicum, ſi litem habeas, non adis ſutorem: ſed iuriſperitum,& traditur ſacerdotium ignaris *ſciẽtiæ* Dei, quæ gradus eſſe debet, vt quis aſcendat ad honorem ſacerdotij. Solent homines, aſpicere cognationem, amicitiam, &c. vt quem ad hoc promoueant munus. Non ſic faciēdum erat:

Fauores & amicitiæ non promoueri debent ad dignitates homines.

erat ſed reſpicere, an ſcientiam habeat. Ad conſtruendam
2. *Par.* 2. domum Dei non Iudæos elegit Salomon, ſed quæſiuit, qui
3. *Reg.* 5. ſcirēt, ligna cedere, ſcilicet Sydonios dicens regi Hiran. Nō
eſt in populo meo, qui ſciat, ligna cedere. Quid nos ſumus,
teſte Apoſtolo, niſi templum Dei? Vt ergo ædificetur hoc tē-
plum, quærendus eſt artifex, qui ſciat ligna videlicet virtu-
tes, cedere, & aptare ædificio, non inſipiens, & ſcientiæ
1. *Cor.* 3. Dei imperitus. Audi etiam, quid dicat Apoſtolos, Secūdum
gratiam Dei, quæ data eſt mihi, vt ſapiens architectus fun-
damentum poſui. Non ait, vt inſipiens architectus, aut impe.
ritus: ſed, vt ſapiens. Agnouit enim non decere, architectum
Eze. 28. eſſe inſipientem: ſed ſapientia excultum. Apud Exodum ad
faciendas veſtes ſacerdotis Aaron, præcipit Deus: quæri ſa-
pientes corde viros, & repletos ſpiritu prudētiæ Si ergo ve-
ſtes non niſi à ſapientibus fieri Deus præcipit, quæro, per-
Doctrina mittet eſſe ſacerdotes nō ſapientes? Abſit. Hinc inter veſtes
& veritas & ornamēta ſacerdotis primum ponit rationale, in quo hoc
Exo. 28. iubet ſcribi, Doctrina, & veritas, quia primum inquirendum
eſt in ſacerdote an in pectore habeat doctrinā, ſcilicet ſciē-
tiam Dei. Hoc eſt, primum fundamentum quo ſi careat, in-
dignus eſt, vt ad tantum munus aſcendat. Pro doctrina eſt
in Hebræo Vrim, id eſt, illuminationes. Debet eſſe illumi-
Simile. natus ſcientia Dei. Quemadmodum animal quoddam car-
buncus appellatum, quod lapidem fulgentiſſimum, nempe
Matth. 5 carbunculum, geſtat in frōte, quo ſe illuminat, Ita ſacerdos
animal carbunculus eſt, vt alios illuminet, & ſe. Hinc ait Aſ-
ſertor noſter, Vos eſtis lux mundi, id eſt, carbunculi diuini
Titum. 1. ad illuminandos homines, habetis enim lucem ſcientiæ.
Hieron. Hinc & Apoſtolus ait, præſulem oportere, eſſe continētem,
amplectentem eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem
ſermonem, vt potens ſit, exhortari in doctrina ſana, & eos
qui contradicunt, arguere. Et diuus Hieronymus ſuper A-
gæum. Conſidera, ſacerdotis eſſe officium, de lege interro-
gatum reſpondere, ſi ſacerdos eſt, ſciat legem Domini, ſi
ignorat legem Domini, ipſe ſe arguit, non eſſe ſacerdotem
Domini. Sacerdotis enim eſt, ſcire legem, & ad interroga-
tionem reſpōdere de lege. Et Chryſoſtomus, lib 2. de digni-
tate ſacerdotali ait, Sapientiſſimum eſſe oportet ſacerdotem
& perſpicacem in omnibus, & mille, vt dicitur, ex omni par-
te oculos habentem, quippe qui, non ſolum ſibi: ſed etiam
populo viuit. Demum, quanta ſcientia debeat eſſe ſe prædi-
tus ſacerdos, agnoſcemus, ſi conſideremus, eum eſſe paſto-

rem

rem, & in tres paſtores illuſtres oculos coniiciant. Primus ſit Abel, quæ vox ſignificat lugentem. Debet enim paſtor, lugere peccata ouium. Vnde apud Ioelem, Inter veſtibulum, & altare plorabunt ſacerdotes miniſtri Domini, & dicent, Parce Domine, parce populo tuo. Sed quomodo agnoſcet paſtor, quantum ſunt lugenda ſui populi peccatá, ſi eorum grauitatem ignoret? Alter paſtor eſt Iacob, qui dixit Laban ſocero ſuo, Non captum à beſtia oſtendi tibi, & oues tuæ & capræ tuæ ſteriles non fuerunt. Quid eccleſia, niſi filia Dei deſponſata ſacerdoti, à quo requirit, an aliquid ſit captum à beſtia inferni, & an oues ſibi traditæ ſint ſteriles? Et quãnã ſcientiã, ad hoc præſtandũ munus, exiſtimas neceſſariã? Tertius paſtor fuit Dauid, qui ait, Paſcebam gregem patris mei, & veniebat leo, vel vrſus, & tollebat arietem de medio gregis, & perſequebar eos, & percutiebam, eruebãque prædã de ore eorum. At quanta ſcientia eſt neceſſaria, vt paſtor eruat de ore leonis illius, de quo inquit Petrus, diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret, ouem viuam, & anteaquam lanietur, & pereat?

Geneſ. 4. *Ioel. 2.* *Geneſ. 31.* *1. Re. 17.* *1. Pet. 5.*

Secundò grauitatem huius criminis detegit Deus, ſcilicet *repellere ſcientiam*, dum pœnam talionis infligit, quæ non niſi in grauiſſimis criminibus infligitur. *Tu repuliſti ſcientiam & ego repellam te.* Acutè, quam graue ſit hoc crimen in ſacerdote, oſtenditur. Nam vt Theologi dicunt, ac Diuus Thom. 1. 2. q. 105. ad 10. talionis pœna tantum in grauiſſimis peccatis infligebatur. Vt apud Exodum, & Deuteronom. inuenies, nempe in falſis teſtibus, & homicidio, &c.

D. Tho. *Exo. 21.* *Deut. 19.*

Tertiò, hic docet Deus, quanta veneratione debeant ſacerdotes, Domino Deo ſuo inſeruire. Hinc apud Exodum præcipit, à veſte ſacerdotis pendere tintinabula aurea, vt quando ingreditur, & egreditur ſanctuarium, audiatur ſonitus, & non moriatur. Quorſum vult Dominus, audiri ſonitum tintinabulorum? Vt audiens populus ſacerdotis ingreſſum, & egreſſum pro eo oraret, vt cum debita veneratione, & tremore offerret Domino ſacrificium. Hinc etiam laminam auream ferre præcipit in fronte, in qua ſit ſcriptum, Sanctum Domino. Quid eſt, in fronte habere ſcriptũ, Sanctum Domino, niſi talem debere eſſe ſacerdotem, vt videntes eum in eius fronte omnes cognoſcant, illum ſanctum eſſe Domini, nulliuſque lethalis criminis debere eum eſſe conſcium? In fronte enim ſui agnitio eſt. Ibi enim viget intellectus. Hinc

Exod. 20. *Sacerdotes ſonitum dare debẽt* *Gregor. in moral.*

E rurſus

rurſus Dominus illis dicit, Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum.

Non ſunt per ſaltum promouendi in ouile Dei ſacerdotes. Quartò, docet hic locus, neminem ſiue meritis eſſe ad ſacerdotis munus eligendum, neque ſine demeritis à dignitate ſemel obtenta eſſe deiiciendum, Prius enim *repuliſti ſcientiam* quam fuerit repulſus à Deo.

¶ *Et oblita es legis Dei tui, obliuiſcar filiorum tuorum. & ego.*

¶ Quoniam Hebraicè, & Græcè eſt in maſculino genere *oblitus*, & non *oblita* in fœminæo, & ita legit Theophylactus, *oblitus* es, Colligunt, tantum ad ſacerdotes deſtinati hunc ſermonem, & non ad Synagogam. Verum cum Synagoga ſit populus, neſcio, cur ad populum non poſſimus referre hæc verba, quidquid Vatablus, & alij recentiores dicant, Neſcio enim, cur ſanctorum Patrum expoſitio ſit abiicienda, vt Diui Hieron. Theodoretus, Ruperti, &c. ſi eam defendere poſſumus: ſic ergo poſſumus diſpungere, *Et oblita es*. Et, poſuit pro quia, vt obſeruauit Interlinearis. In quẽ modum, vt diximus, crebro ſumitur in Scriptura cõiũctio copulatiua pro cauſali, *Oblita es*, ô popule, vel Synagoga. Quod ſi perſiſtas, ſolum de ſacerdotib. eſſe ſermonem, & in fœmineo, vel maſculino dicere potes, *oblita es*, ſcilicet, congregatio ſacerdotum. Quid autem ſit, obliuiſci vel Synagogam, vel ſacerdotũ congregationem legis Dei, non conueniunt, expoſitores. Diuus Hieronymus videtur, ſignificare, hunc eſſe ſenſum, *oblita es legis Dei tui*, id eſt, penitus Ægyptiis ſe idolis mancipauit. Cũ quo videtur, conuenire Interlinearis. Ait quippe, *legis Dei*, quæ prohibet, idola adorari. Lyranus expendit, *Oblita es legis Dei*, legis ſtudium dimittendo, & mendaciis pſeudo-prophetarũ intendendo. Rupertus *obliuiſci* hic poni, pro contemnere, exiſtimat, vt in Pſalmo, cum dixiſſet regius Pſaltes, Et mutauerunt gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedẽtis fœnũ, continuo ſubiungit, Obliti ſunt Deum, qui ſaluauit eos, id eſt, contempſerunt Deum, qui ſaluauit eos Sic & hic, *oblita es legis Dei*: id eſt, contempſiſti legem Dei tui. Vnde ad eandem ſignificationem retulit, quod ſubſequitur, *obliuiſcar filiorum tuorum*, Rupertus, dicens, Par pari refero, contemnam filios tuos & ego. Acutiſſima eſt expoſitio Ruperti. Nam, vt egregiè inquit Diuus Thomas, obliuio paruipenſionis eſt euidẽs ſignum. Ea enim, quæ magna æſtimamus, magis memoriæ infigimus. Diuus Hieronymus expendit ſecus, *Obliuiſcar filiorum tuorum*, id eſt, tradẽs eos æternæ captiuitati. Qui enim ignorat,

Hieron.

Pſal 105

1.2.q.47. art.2. 3.

Caute intelligei gnorantiæ diſtinctiones.

ignorat, ignorabitur. Cum Diuo Hieronymo conſentit Interlinearis, Lyranus aliter, *obliuiſcar filiorum tuorum*, in neceſſitate, inquit, eorum nō ſuccurrendo. Pulchræ mihi videntur omnes dictæ expoſitiones, nec eſt opus, in memoriā veſtram reuocare, in Deo non inueniri obliuionem propriam: ſed vt dicit D. Auguſt. lib. 15. de Trini. c. 16. tomo 3. tūc dicitur, meminiſſe, quando aliquid facit, tunc obliuiſci, quando non facit. Quod apertius explicuit ipſe Auguſtinus libro de efficientia diuinitatis. dicens, Deus dicitur obliuiſci, Cum quibuſdam impiis, & peccatoribus non miſeretur, quod vtique non facit per crudelitatem, quæ in Deo non eſt: ſed per occultum Dei iudicium. Vno itaque verbo obliuiſci eſt, non miſereri. *Filiorum tuorum.* Bifariam poſſumus, diſpungere, vel de filiis naturalibus, & ita expendunt Rabbini Iudæorum de filiis naturalibus ſacerdotum, Alij dicunt, filios vocari ſubditos ſacerdotum, homines videlicet populares, qui gratia diſciplinæ ſacerdotum filij dicuntur. Iuxtà tamen Hieronymi expoſitionem, ad Synagogam eſt ſermo, & eius filios, vti iam diximus, vocat ſingulos ex populo. *Auguſt.*

Ad inſtituendos mores.

E*T oblita es legis Dei tui, obliuiſcar filiorum tuorum & ego.*

¶ Primò, docet, legiſlatores nō debere eſſe ſuos, ſed eorum quibus leges cōdunt, in quorum vtilitatem leges cōdendę ſunt. Hinc explicaturus, cuiuſnā eſſet lex dixit, *Dei tui*, & non oblita es legis meæ. Sic daturus legem filiis Iſraël crebro inculcat, Audi Iſrael Dominus Deus tuus. Solent principes, & reges eſſe ſui, conſanguineorum, & amicorum, At Deus noſter eſſe voluit. Adit regem quis alicuius negotij gratia, non vtitur rege vt re ſua. Expectat enim interuētores quærit, qui eū introducant: at ſi regem cœli adeas, non inuenies ianitores, qui tibi ſint impedimento, & dicant, Expecta, dormit, occupatus eſt rex. Heſter ait, Norunt prouinciæ, quòd ſiue vir, ſiue fœmina non vocatus interius atriū regis intrauerit, abſque vlla cunctatione interficiatur, niſi rex auream virgam ad eum extenderit in ſignum clementiæ. Sic etiam ait Abner ad Dauid, Quis es tu, qui clamas, & inquietas regem. Secus agit tecum Deus tuus quo vt eris, vt re tua. Semper enim paratus eſt, vt te audiat quod vtinā reges attenderent. Cōmendatur meritò Rex Philippus, ꝙ cū anus paupercula eū appellaret, vt ipſius *Regia cœli omnib. iuſte quid petentibus aperta eſt.* *Heſter. 4.* *1. Re. 26.*

cauſam cognoſceret, & reſpondiſſet Rex, ſibi tunc non eſſe otium, inclamauit anus, Proinde ne rex quidem eſſe velis. Tunc Philippus admiratus aniculæ libertatem, non illi ſolum præbuit aures, verum etiam alios audiuit. Hoc idem etiam Latini attribuunt Adriano imperatori. Etiam commendandus eſt Veſpaſianus, qui cum vehementer angeretur, vitiatis, inteſtinis nihilo ſecius imperatoriis muneribus fungebatur, adeo vt lecto decumbens audiret legationes, & amicis hortantibus, vt ſibi parceret, reſpondit, Imperatorem ſtantem mori oportere.

Principum egregia cõmendatio qui miſerorum querimonijs aures vouebant.

Secundò, *Legis Dei tui.* Bene ait, *Legis Dei tui.* Legis enim Dei obſeruatio Deum ipſum noſtrum facit. Non eſt Deus contentus, cuncta, quæ fecit, nobis dare: ſed ſe dat in præmium regnantem, in medicum ægrotis, morientem in pretium. Denique quicquid eſt Deus tuum eſt, ſi eius legem, cuſtodieris. Hinc inquit, *legis Dei tui.* Et apud Matthæum laturus legem, ſeipſum præbet in præmium, Beati pauperes ſpiritu quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum, Beati, qui eſuriunt, quoniam ſaturabuntur. Docet etiam hic locus, quorum debeat eſſe reges, & principes, ſcilicet obſeruantium leges. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ ego præcipio vobis, ait Aſſertor noſter.

Matth. 5.

Ioan. 5.

Tertiò, docet, leges obſeruandas, & plectendos, qui eas fregerint. *Obliuiſcar*, inquit, *filiorum tuorum quia oblita eſt legis Dei tui.* Non ergo docet impunitos relinquere diuinæ legis trãſgreſſores. Hinc optimè inter quatuor actus legis attexerunt theologi, idque ex Diuo Iſidoro aſſumunt, punire legis tranſgreſſorem.

Anima diuerſio in facinoroſos legis adimpletio eſt.

Quartò, non ait, *obliuiſcar* tui ſed *filiorum tuorum.* Quid hoc Domine? Dicere debuiſſes, Obliuiſcar, & ego tui: non autem *obliuiſcar filiorum tuorum.* Duo docet. Alterum eſt, æquum eſſe filios puniri pro peccatis parentum. Alterum verò acerbitatem maximam ſupplicij infligendi. Acrius enim torquentur patres pœnis inflictis filiis, quàm ſibi. Vnde Dauid, Fili mi Abſalon, quis mihi det, vt ego moriar pro te? Fugiant ergo parentes peccata ſaltem, ob dolorem, quo illos cruciabit pœna filiis irrogata.

2. Reg.

¶ *Secundum multitudinem eorum ſic peccauerunt mihi.*

¶ Tritariam hic locus diſpungitur. Diuus Hieronymus, & Interlinearis conueniunt. Et eſt ſenſus, Quot homines habuit Iſraël, tot aras extruxit dæmonibus, in quorum victimis peccauit mihi. Commendat hanc Diui Hieronymi expoſitionem

tionem hæc verba, *Peccauerunt mihi.* Videntur enim ſignificare peccatum idololatriæ, quod fortaſſis quiſque patrabat, domi illis extruens aras. Theophylactus verò ſecus videtur intelligere, & ait, ſignificari, innumeratam eſſe multitudinem peccatorum Iſrael. Ac ſi apertius dicat, Non poſſum, inuenire mēſuram, vel numerum delictorum ab ipſis admiſſorum. Vnde non habens aliam menſurationem hoc dico, quod quemadmodum ipſi innumerabiles ſunt, aſtrorum cœli inſtar, arenæque maris, Sic ea, per quę peccarunt mihi, adeoque flagitia eorum ſub numerum non cadunt. Ingratitudinem ipſorum hic pariter in medium confert, perinde, quaſi dicat, Etſi adeo à me beneficiis ſunt exornati, inque tantam multitudinem aucti, attamen in tantum immemores fuere beneficij, vt paria etiam multitudini ſuæ peccata erga me perpetrauerint vt neque vxor, neque puer, neque maior natu inueniatur, qui mihi placeat. Hæc Theophylactus. Et acutè videtur diſpungere, alludens ad illud Geneſeos Abrahamo dictum ſcilicet, Suſpice cœlū, & numera ſtellas, ſi potes, ſic erit ſemen tuum. Et Apud Deuteronomium, Dominus Deus veſter multiplicauit vos & eſtis hodie, ſicut ſtellæ cæli, plurimi, &c. Et rurſum, Iuda, & Iſrael innumerabilis, ſicut arena maris, Alludunt ad hanc expoſitionem Lyranus, & Theodoretus. Vatablus verò ſic diſpungit, Vt multo plures cœperunt eſſe ita multò magis cœperunt peccare contra me. Rupertus autem *multitudinem* iſtam ſolum refert ad ſacerdotes, quorum turba ſtatutum ſanctæ legis ordinē terminumque, excreuerat, vt Regum commemorat hiſtoria, Scriptum eſt enim, Fecit Ieroboam, phana in excelſis, & ſacerdotes de extremis populi, qui non erant de filiis Leui. Ac rurſum, quicunque volebat implebat manum ſuam, & fiebat ſacerdos excelſorum, ita multiplicati fuerant ſacerdotes, vt pote indifferenter aſſumpti de cunctis tribubus. Eſt ergo ſenſus ſecundum Rupertum, Quanto plures ſunt, vel fuerunt: tantò magis populum vt in me peccaret, deceperunt. Hanc expoſitionem, amplectuntur aliqui recentiores, ſaltem ex parte referentes ſolum ad ſacerdotes hunc locum. Diſſentiunt tamen, quoniam non referunt verbum *multitudinem* ad ſacerdotum multiplicationem extra tribum Leui ſed: quod ſacerdotes, dignitatis, & inſtituti obliti ſui, & neglecto religionis diuinæ ſtudio, auaritia, & cupiditatibus exarſerunt. Hæc tamen expoſitio non mihi arridet.

Inter priuator domi foriſque colebantur. Idola.

Geneſ. 14.

Deuter. 1.

3. Re. 22.

3. Reg. 4. & 13.

Ad morum compoſitionem.

*S*Ecundum multitudinem eorum ſic peccauerunt mihi.

¶Primo ecce, quid ſit in *multitudine* hominũ peccata multa. *Secundum multitudinem eorum, ſic peccauerunt mihi:.* Quemadmódũ in mari vaſto magni piſces inueniuntur. Sic in magna multitudine maiora, & plura peccata reperies. Obſeruate, primum ciuitatis ædificatorem hominem fratricidam, & iniquum fuiſſe, ſcilicet Cain, Is ædificauit Enoch. Non vtique vir iuſtus primus fuit vrbis ædificator. Quorſum? Quoniam ciuitates nõ ſunt aliud vt dicit Amphides, quam theatra infœlicitate ſcatentia. Egrediebatur Stratonicus Athenienſis Heracleam ciuitatem portas, & mœnia circunſpiciens, & percontanti cuidam, quid circunſpiceret, Pudet, reſpondit, ſi videar exire ẽ lupanari. Notãs corruptos huius ciuitatis mores. O egregiã viri vocẽ. Quid. n. in ciuitatibus inueniemus niſi morum corruptelam? Hinc ait Scriptura, Cũ cœpiſſent homines multiplicari ſuper terram, arſiſſe amore in fœminas. Quemadmodum nauis onuſta facilè ſubmergitur, & arbor multò fructu perit nam rami franguntur pondere fructus, Sic, ciuitas, vbi eſt multitudo hominũ, vitiis obruitur. Duas autem adhibent cauſas, ob quas in ciuitatibus magnis peccata crebreſcunt. Altera eſt, quia multi ibi inueniuntur imperfecti. Altera quia magna multitudo vix poteſt, in officio contineri. Vnde vulgus promiſcuum, quod cum Iudæis ex Ægypto aſcẽdit, eos ad deſiderium carnis prouocauit cõtra legem Dei, & vix potuit illam multitudinem gubernare Moſes, & dicebat, Non poſſum ſolus ferre omnem hunc populum, quia grauis eſt mihi. Hinc ſancti viri ſcientes, quod vitia huiuſmodi hominum copiam ſequi ſoleãt, loca deſerta petunt. Et Dominus ait, Ducam eam in ſolitudinem, & ibi loquar ad cor eius. Quod ſanctus etiam Iſaias cõſiderans dicebat, Multiplicaſti gentem: ſed nõ magnificaſti lætitiam. Videbat enim, gentis copiã vitia eſſe ſecutam. Quemadmodum herodius columbarum ſylueſtrium ſequitur ſemper multitudinem, earumque gregem ſemper comitatur, quoniam ibi inuenit cibum, ex illis enim vnam rapit, & veſcitur vno quoque die, Sic diabolus certus eſt de præda, vbi eſt multitudo hominum, nulluſque dies tranſit, quin plures homines comedat. Quadrat obſeruatio in Euangelium de Annuntiatione, in ea verba. Miſſus eſt angelus in ciuitatem Galileæ,

Simile. *Geneſ. 4.* *Amphides.* *Gene. 6.* *Simile.* *Nulla Ciuitas eſt quæ non alueri intra ſe inuidiam, emulationem, contentionem, quibus ex affectibus ſi multas naſci conſueuit Plu. de vit. ca ab inim.* *Num. 11.* *Hoſſeæ 2.* *Iſaiæ.* *Simile.*

lileæ. Quærunt enim aliqui, cur non ad ampliſſimam ciuitatem Ieruſalem mittatur angelus: ſed ad paruulam ciuitatulam. Et reſpondent, quoniam in magnis ciuitatibus magis peccata crebreſcunt. Hinc in Ieruſalem Chriſtus occiditur, quia in magna ciuitate quid inuenies, niſi occiſores Chriſti, de quibus ait Apoſtolus, Iterum crucifigentes Chriſtum? Si quis ergo cupit, in eius corde naſci Chriſtum, non adeat magnificas ciuitates, quando audit, in illis Chriſtum nequaquam eſſe ortum. Quadrat etiam in Euangelium Dominicæ 19. poſt pentecoſtem, in ea verba, Videns ciuitatem, fleuit ſuper illam. Item in illud, Ibat Ieſus in ciuitatem, quæ vocatur Naim, in ea verba, Cum appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur. Quid è ciuitate potuit efferri niſi defunctus? Heu quot homines defuncti ſunt animo in ciuitatibus. Hi, ſi cupiunt, ad vitam redire, exeant extra. Non enim in ciuitate: ſed extra ſuſcitauit hunc defunctum.

Magnarũ ciuitatum pe cata de litie. *Hebr. 9.*

Iam iterum, atq; iterũ diximus, Deum expectare peccatorem; donec compleat numerum à Domino præfixum peccatorum, ita quòd ſi Deus ſtatuit, expectare aliquem hominem, donec patret centum peccata, non vltra aliud committet: ſed illum puniet. Timendum ergo eſt, Deum offendere, & peccatis iam patratis alia noua adiicere. Quis enim ſcit, an illud ſit poſtremum, & numerum compleat, vt ſtatim puniatur peccator? Cur plectuntur filij Iſraël? Ex explanatione Theophylacti, quia innumerata multitudo peccatorum creuit vſque ad ſummum. *Secundum multitudinem eorum*, inquit, *peccauerunt mihi.* Hinc apud Iſaiam ait Dominus, ponã in põdere iudicium, & iuſtitiam in menſura, & ſubuertet grando ſpem mendacij. Quid eſt, ponere in pondere, & mẽſura iudicium, & iuſtitiam, niſi, completa menſura peccatorum, plectere peccatorem? Vnde bene ſubiungitur, Subuertet grãdo, id eſt, pœna infligenda, quæ bene vocatur grãdo, quoniam è cœlo deſcendet ſupplicium, vt ſubuertat ſpem mendacij, qua diu ſe victuros ſperabant miſeri peccatores. Et apud Zachariam, Leuaui oculos meos, & vidi & ecce vir, & in manu eius funiculus menſorum. Vtinam leuaremus oculos noſtros, & videremus, quo pacto Deus habet in manu funiculum, & metiatur omnia opera noſtra, vt cum adimpleta fuerit menſura, puniat. Vlulate paſtores, & clamate, aſpergite vos cinere optimates gregis, quia completi ſunt dies veſtri vt interficiamini, ait etiam Ieremias. Timeamus ergo, ne

Iſaie. 28. *Zach. 2.* *Iere. 25.* *Minatur Deus potentes & plebis prælatos.*

impleantur dies noſtræ intentioni. Quadrat obſeruatio in Euangelium, de diuite epulone, in ea verba, Mortuus eſt autem & diues, & ſepultus eſt in inferno. Quando mortuus eſt? Quando completus eſt numerus peccatorum eius à Deo præfixus.

Tertiò, docet hic locus, patientiam habendam erga pec-
1.Re.10.c. catores. Non enim ſtatim puniuit: ſed diu expectauit Deus.
& c.10.d. *Secundum multitudinem eorum,* inquit; *peccauerunt.* Homines, ſi ſemel, aut iterum diſſimulauerint cum homine peccante contra ſe; vt exaggerant; & grande opus ſe feciſſe clamant, &, Tertiò non feram dicunt, ita vt vera ſit illa ſententia Salomonis, Funiculus triplex difficilè rumpitur. Tria enim crimina dimittere nolunt. Bone Deus, quantam multitudinem noſtrorum peccatorum diſſimulas? Cum creatus eſſet Saul rex, quidam filij Belial dixerunt, Nū ſaluare nos poterit iſte? Et deſpexerunt eum. Et quid fecit Saul aduerſus hos; Ille verò, inquit Scriptura, diſſimulabat, ſe audire, ac poſtea, cum vellet populus eos interficere, ait Saul, Nequaquam, non occidetur quiſquam. Sic Rex cœlorum, licet videat, ſe deſpici à peccatoribus, diſſimulat, ſe audire, &
Iſai.6. clamantibus dæmonibus vt puniat, reſpondet, Non occi-
Charitas Dei velat faciē ne in noſtra peccata excādeſcat. detur quiſquam in die hac, adhuc enim vltrà expectat. Videbat Iſaias Deum, & Seraphim duabus alis velabāt faciem eius, & duabus pedes eius, & duabus volabant. Quid eſt ſeraphim; niſi candentes, & igne charitatis ſuccenſi, qui ſymbolum ſunt charitatis, qua Deus nos diligit? Et quid efficit hæc charitas? Velat faciem Dei, quaſi non videat noſtra ſce-
Iniuriarū patientia victrix. lera. Velat etiam pedem eius, quaſi compede ligans, ne veniat ad puniendum peccatores. Commendatur meritò Laconum inſtitutum, quòd cùm Deos comprecantur, hoc vo-
Bias. tis addunt, vt poſſint iniuriam pati, Vtinam & nos ſic Deum
Simile. precatemur, Da Domine patientiam, vt iniuriam patiamur. Vera quippe eſt illa ſententia Philoſophi Biantis, magnum
Iob.28. eſſe malū, non poſſe ferre malum. Quemadmodum adamas cognoſcitur, quia non cædit ictibus mallei, ita vir iuſtus cognoſcitur, quia non frangitur iniuriis. Iob ait, de ſapientia loquens, Non adæquabitur ei vitrum. Quid eſt, prætioſiorē
Patienter illatā iniuriam ferre iuſsit Chriſtus. eſſe vitro ſapientiā, niſi Chriſtū, qui ſapientia dicitur patris, non facile frangi, nec eum inueniri in hominibus, qui, inſtar vitri, facilè franguntur iniuriis? Quadrat obſeruatio in Euāgeliū, Si peccauerit in me frater, quoties dimittā ei? Septies? Reſpondit Chriſtus, Ego dico tibi, ſeptuagies ſepties.

Quartò,

Quartò, videte quo pacto conſideret, omnes peccaſſe, *Viri ſancti* *Secundum numerum eorum peccauerunt*, id eſt, vt expendit Hie- *Ciuitati-* ronymus, Quot homines habuit Iſraël, tot peccauerunt. *bus præſi-* Quid hoc Domine? Cur quæris, an aliquis non peccauerit? *dio ſunt.* Vt parceret peccatis populi. Ob paucos enim iuſtos ſolet Deus multis peccatoribus parcere, Hinc quãdo vult punire, *Gene. 19.* prius aufert Domin⁹ ab eo loco iuſtos. Hinc coëgerũt Loth exire è Sodoma angeli vt illã Deus euerteret, & eidem Loth, deprecãti Dominũ pro ciuitatis paruæ incolumitate, in qua ſaluus fieret, dicentiq́;, Eſt ciuitas hic parua, ad quã poſſum confugere, & ſaluabor in ea, & viuet anima mea, reſpondit Dominus, Ecce etiã in hoc ſuſcepi preces tuas, vt non ſubuertam vrbẽ, pro qua locutus es. Vides qui contulerit ciuitati Segor, manere apud eam virũ iuſtum? Et 4. Reg. 20. Deus, *4. Re. 20.* puniturus Ieruſalẽ, prius ait Ioſiæ regi iuſto, Colligam te ad patres tuos, & colligeris ad ſepulchrũ tuum in pace, vt non videãt oculi tui omnia mala, quæ introducturus ſum ſuper *Iſa. 47. a.* locum iſtum. Hinc & Iſaias deplorat, Iuſtus perit, & non eſt, qui recogitet in corde ſuo, & viri miſericordiæ colliguntur, quia nõ eſt, qui intelligat; à facie enim malitiæ collectus eſt iuſtus. Agnouerat ſacer Vates, eſſe viros pietate, & morũ candore præſtantes fortiſſima ſcuta ad protegendos peccatores, ne de illis Deus vindictam ſumeret, & quoniam illis extremum exitium imminebat, collectis è mundo viris iuſtis, totus in lachrymas ſoluitur. Quòd ſi Naamã Syrus ſe- *4. Re. 29.* cum aſportauit è Samaria terrã; in qua ſanctus Eliſæus habitabat, quoniã exiſtimabat; eam ſibi præſidio futurã, quod eam ſeruus Dei ſuis pedibus calcaſſet, quantò, precor, pluris erit iuſti viri conſortiũ æſtimandũ, ne ob maleacta tua Deus te perdat? Quemadmodũ teſte Plinio, vmbra vlmorum nu- *Plin li. 1.* trit, quæcunque opacat, Sic virorum piorum vmbra prodeſt *ca. 12.* peccatoribus, ne eos Deus feruentiſſimis radiis ſuæ iuſtitiæ *Simile.* comburat. Vbi ergo ſunt homines contemnentes, pro- *Theophy.* ſequenteſque odio viros iuſtos? Timeant iſti, nam quemad- *Quotquot* modum pietas ſeruorum Dei eſt adiumento iniquis, ne illos *ſunt qui* Deus ſubuertat, quia ad eorum vmbram confugiunt, Ita *Deũ offen* non parum Deum commouent ad vindictam peccatorum ſi *dunt priuã* viros ſanctos illi perſequantur, & deſpiciant. *tur autho-*

¶ *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.* *ritate con-*

¶ Quid hic vocet *gloriam*, nõ eſt facilè cognoſcere. Theo- *temptibiles* phylactus multa hac voce comprehendit. Primò numeroſi- *& ignomi* tatem populi, quam *in ignominiam commutauit*, dum eos bello *nioſi.*

cõſumptos imminuit, paucioreſque reddidit. Hinc ad ignominiã tranſlati ſunt. Secundò, vel ꝙ mala operantes, in ipſis *gloriam*, & famam quærant. Tempus ergo veniet, quando ignominiæ ſuæ opera cognoſcent, eoſque illorum pudebit. Tertiò, *gloria* eorum in contumeliam alterata eſt, quando ipſi, filij regni habiti, eiecti ſunt foras, ac cum celebris, apud eos circuncíſio nunc incelebris & inglori a eſt facta. Quartò, in captiuitatem abducti Hebræorum reges, qua *gloriam*, qua opes ſuas ad vberiorem contumeliã tenuerunt. Neque enim perinde eſt, in egeſtate natum aliquẽ captiuum abduci, & in regalibus opibus progenitum educatumque, cui ſceptra etiam commiſſa fuerint Hęc Theophy-

Hierony. lactus, & proculdubio eius ingenio digna ſunt, ac pulchra. D. Hieron. quid hic vocet *gloriam*, non explicuit: ſed ait, *Gloriam* eorum, in qua gloriabantur ſibi, & Deo idola præferebant, *in ignominiam commutabo*, vt & ſacerdotes capiantur, & populi. Vbi vides, per *ignominiam* intelligere captiuitatem. Lyranus etiam per *gloriam* intelligit regiam dignitatem, per *ignominiam* verò captiuitatem regis, & populi. Interlinearis *gloriam* vocat idolũ, in quo gloriabantur, *ignominiam* autem cum D. Hiero. & Lyrano captiuitatem populi, & ſacerdotũ. Recentiores per *gloriam* intelligunt maximos illos honores ad quos Deus ſacerdotes euexerat, *ignominiam* verò extermĩnationem eorum, & cõtemptum, & deriſionem illatã ab hoſtibus, necnon & captiuitatem. Demum, Rupertus per *gloriam* intelligit adorationem idolis exhibitam à ſacerdotib. ob quæſtum decimarum, & oblationum. Iis enim excæcati

Philip 3. licet, non eſſe veros deos, cognoſcerent, idola: ea tamẽ adorabant, ita vt de his ſacerdotibus dicamus illud Pauli, Quorum Deus venter eſt, & gloria in confuſione ipſorũ. Et multa hic philoſophatur, ſatiſque prolixè. Videtur tamen violẽta explanatio, & nõ ad rem. Si harum itaque vocum *gloria*, & *ignominia*, ſignificationẽ ex Hebraica ſumamus veritate, in qua propriè pondus, grauitatem, & magnitudinem, (nam quos honore dignos exiſtimamus, graues, atque auctoritate ſua grauiter à nobis ſuſcipiẽdos iudicamus) videbis, hic *gloriam* vocari, quicquid hominem reddit grauem, magnum, & honorãdum. Pro *ignominia* eſt Hebraicè Kalon, quæ vox leuitatem ſignificat. Vnde vides oppoſitionem inter cabod, & Kalon, vt inter graue, & leue. Et Kalon non poteſt melius expendi ſignificatio, quàm ſi dicas vilipendium latinè. Eſt ergo *ignominia* vilipendium. Et quoniã captiui deſpiciuntur, &

& victi, & ab aliquo honore deiecti vilipenduntur, hinc ſancti patres, & recentiores per *ignominiam* captiuitatem intelligunt. Vnde benè inquit Vatablus; Subobſcurè indicat his verbis captiuitatem, in qua ſacerdotes fuerunt inglorij.

Ad morum inſtitutionem.

GLORIAM *eorum in ignominiam commutabo.* Quamuis omnes fugere debeant peccata, ne Deus vindictam ſumat, de illis vigilantius tamen debent diuites, & in culmine honoris collocati, ſe à peccatis cuſtodire, quoniã grauius, & acerbius infligit vulnus diuitibus pœna, quàm pauperib. aut hominibus extremæ claſſis. Audis enim hic, *gloriam* principum *in ignominiam commutandum* à Deo ob peccata eorum. *Simile.*
Quemadmodum, ſi homo cadat à culmine turris altiſſimæ cruciatur multò ægriùs, quàm, qui cadit obambulãs aliquã viam, Ita qui deiiciuntur è faſtigio honoris, & diuitiarum, calamitoſius ruunt, quàm qui nullum ſunt adepti honoris culmen. Vnde optimè quidam dixit, Summum genus miſeriarum eſt, fuiſſe fœlicem. Significauit hoc Ieremias, deplorans caſum principum, & ſacerdotum Iudæorum. Quomodo, inquit obſcuratũ eſt aurum, mutatus eſt color optimus, diſperſi ſunt lapides ſanctuarij in capite omnium plateatũ? Filij Sion incliti, quomodo reputati ſunt in vaſa teſtea opus manuum figuli? Quemadmodum ſanctus patriarcha Iacob ad ſiniſtram poſuit Manaſſe, quemadmodum antea in dextera poſuerat Ioſeph, In eundem modum Deus ſolet deiicere eos homines in extremam *ignominiam*, quos mundus ad honoris apicem euexerat.

Boëtius de cõſ. lib. 2.

Thren. 4.

Gene. 48.

Præterea, docet hic locus, neminem ſe debere éxtollere in rebus proſperis, & acrius vigilandum eſſe aduerſus fœlicitatem, quàm aduerſus infœlicitatem, periculoſiorémque, vt inquit Diuus Auguſtinus, eſſe rem proſperam animo; quàm aduerſam corpori. Audis enim, *gloriã* Iudæorum mutandam *in ignominiam* ob eorũ crimina. Quinimò, teſte eodem Auguſtino loco citato, prius corrumpit proſpera, vt inueniat; quod frãgat aduerſa. Itẽ, fallacẽ fœlicitatẽ eſſe maiorẽ infœlicitatẽ, *ignominiã*, quãdo ad illã æquo animo ferendũ deſunt vires, nihilque nocentius homini poteſt obtingere, quàm

Augu. in Pſal. 50. Fortis eſt quẽ aduerſa nõ frangut, fortior quẽ proſpera nõ alliciut fortiſſimus quẽ hac rerum viciſsitudine non cõmouetur.

quàm in ipſis calamitatibus deficere. Tunc autem deficit, quando, ingruente calamitatum procella, non ſe clypeo patientiæ munit. Poterat quidem hic populus, hac *in ignominiam* deiectione non parum veniæ apud Deum promereri. Nam ſi ob maleacta ſe flagellari agnoſceret, diceretque, Mi-
Pſal.50. ſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, miſericordiam, conſequeretur. Quinimo, ſi iniquus populus medicamina
Pſal.118. eſſe ſalutaria ad medenda animi vulnera deiectionem cognoſceret, diceret, Bonum mihi, quia humiliaſti me, vt diſcam iuſtificationes tuas. Cæterum quoniam, inſtar equi indomiti recalcitrantis contra ſtimulum, cum non aliud quærat vector, quàm eum ad rectam reducere viam, rebellis populus erat, ipſa à Deo exhibita medicamina in acerbiſſimos conuertit ictus, & vnde ingens commodum reportare debuerat, quia cæcus erat, damnum lamentabile haurit. Sed vnde tantum huic populo nocumentum eſt ortum, vt cæcus fuerit ad agnoſcendum, deiectionem eſſe chariſſimi animici, non ſæuientis inimici plagam? Cum enim ſolebat Deus, peccatores interdum plaga percutere inimici, iuxta illud Ieremiæ, Plaga inimici percuſſi te caſtigatione crude-
Ier. 30. c. li, propter multitudinem iniquitatis tuæ, interdum verò plaga amici, imo patris, de qua ait Regius Pſaltes, Domine
Pſal.6. ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me, cur ita cæcutit inſanus populus, vt intra amarum nucis putamen dulcem nucleum non inuenerit? Quid quæſo, quæcunque calamitas, à Deo immiſſa, eſt, niſi nux quædam, quę, licet externè amara ſit, internè dulciſſima eſt? Audi quid dicat cœleſtis ille Sponſus, Deſcendam in hortum nucum.
Cant.6. Quid vocat in Eccleſiæ horto nuces? Reſpondeant ſancti patres, atque inter alios Diui Anſelmus? & Theodoretus. Nuces dicunt iſti ſancti ſunt viri pij. Hi inſtar nucis exterius amaritudine pleni ſunt, quoniam in corpore exterius amaritudines multas ſuſtinent, cum intus reconditum habeant virtutis fructum. Ex faſtigio gloriæ ſecularis decidere, amarum certè eſt: verum intra hanc amaram demiſſionem inueniunt viri iuſti dulcedinem admirandam incluſam virtutem videlicet patiētiæ, ſui ipſius cognitionem, ac multas alias virtutes id genus. Vnde, quamuis torqueri videantur, & flagellis cædi exteriùs, interiùs tamen ſuauiſſimo ſapore reficiuntur. Populus verumtamen hic ſtultus nucibus inanibus, aut nihil præter putredinem, & vermes habētibus

tibus ſimilis erat. Quamobrem cum in deiectione honoris inuenire debuiſſet patientiam, aliáſque virtutes nihil præter vermes conſcientiæ animum laniantes continet. Hinc quaſi acerbiſſimo ſupplicio punitur *commutatione gloriæ in ignominiam.* Sed ruiſum tantæ cæcitatis cauſam exquirimus, & cur, quòd decebat, eſſe ad ſalutem, in tormentum populus inſanus conuertit: Reſpondeo ex Diuo Auguſtino, quoniam eos nimia fœlicitas corruperat. Vera quippe eſt tanti doctoris ſententia, quòd nulla infœlicitas frangit, quem fœlicitas nulla corrupit. Arrigamus ergo aures mentis fratres mei, & cognoſcamus, ſi gloriæ, & honoris culmen adepti fuerimus, facilè à Deo deiici poſſe, qui deponit potẽtes de ſede, & baltheum regum diſſoluit, & pręcingit fune renes eorum, ducit ſacerdotes inglorios, & optimates ſupplantat, & effundit deſpectionem ſuper principes. Deiiciet autem, ſi legem eius contempſeribus. Nam quemadmodum qui in vertice montis altiſſimi ambulat, aut in excelſa turre, ſe facile præcipitat, ſi non habeat in manu baculum, ſuper quem innitatur. Ita qui in honoris altitudine eſt collocatus, corruet, ſi non habuerit in manibus, hoc eſt, in operibus ipſum Deum pro baculo, & geſtamine, quo ſe ſuſtineat. Vide, quo pacto hoc baculo ſe ſuſtineat Sponſa, cui dicitur. Quæ eſt iſta, quæ deſcendit de deſerto, delitijs affluens, innixa ſuper dilectum ſuum? Egregiè certè coniungit aſcenſum de deſerto cum innixu ſuper dilectum. Quomodo enim ſine caſu aſcendere poſſet, ſi Dei munimine eſſet deſtituta? Quadrat obſeruatio in Euangelium pro feſto ſancti Iacobi, in hæc verba, Poteſtis, bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? O reſponſionem Chriſto dignam. Petierat mater, vt ſederent filij, id eſt, diu permanerent filij in honore, ſtabilitas enim, & infirmitas in honore eſt implicata hoc verbo, ſedeant, vnde non dixit, vt tranſeant per dexteram, & ſiniſtram tuam. Sed quid reſpondit Chriſtus? Poteſtis, bibere calicem, quem ego bibiturus ſum? Id eſt, me imitari in patientia, & tolerantia, cæteriſque virtutibus?

Auguſt. in Pſal. 83.

Nemo frãgitur aduerſorum moleſtia qui proſperorum delectatione non capitur.

Iob 12.c. Smil.

Cant. 8.b.

¶ *Peccatum populi mei comedent.*

¶ Diuus Hieronymus In rigore accipit hic *peccatum*, videlicet vt dicit culpam, de cuius ratione eſt, vel auertere ab incommutabili bono, vel conuertere ad cõmutabile bonum. Et eſt ſenſus ſecundum eum, quòd ſacerdotes, ad quos hic eſt ſermo; idcirco *peccata populi comedunt*, conſentientibus ſceleribus delinquentiũ, quia cum eos peccare perſpiciebant,

non

non ſolum non arguebant,ſed laudabant atque extollebant
Iſa.38. & beatos prædicabant. De quibus & Iſaias loquitur, Populus meus,qui beatos vos dicunt,ſeducunt vos & ſemitas pedum veſtrorum ſupplantant. Cum has ſententia tenere videtur Rupertus,licet peculiariter dicat,iſta *peccata* eſſe,quòd ille populus adorabat vitulos aureos.Ita etiã expendit hunc locum D. Bernardus in declamationibus ſuper hæc verba, Ecce nos reliquimus omnia, dicens ad ſacerdotes, Peccata populi comedis, ac ſi propria tibi minus ſufficere videntur Diuus etiam Gregorius homil. 17. expendens hæc verba, *Peccata populi mei comedent*, ait, Cur peccata populi comedere dicuntur, niſi quia peccata delinquentium fouent, ne temporalia ſtipendia amittant? Theodoretus etiam *peccatum* hic in rigore ſumpſit, licet eius expoſitio non videatur ad rem. Diſpungit enim in hunc modum. Metent, quæ ſeruerunt & ſuorum peccatorum fructum vindemiabunt. Cæteri omnes expoſitores cõueniunt quaſi vno ore, quòd *peccatum* hic accipitur pro oblationibus, quæ pro peccatis offerebantur. Ita ait Theophylactus, peccata oblata vocat Lyranus, Interlineatis,Vatablus, & alij recentiores Hoſtiarum enim,
Leuit. 10. quæ pro peccatis offerebantur, certa pars cedebat in vſum ſacerdotum, vt in multis locis inueniemus Leuitici, ac maxime,cap.10.Moſes ait Aaroni,& Eleazar, & Ithamar filiis eius.Tollite ſacrificium,quod remanſit de oblatione Domini,& comedite illud pectuſculum etiam, quod oblatũ eſt,& armum,qui ſeparatus eſt,edetis in loco mundiſſimo, &c.Ita etiã docet D. Thomas,2.Corin.5 expendens hæc verba,Eũ,
D.Tho. qui non nouerat peccatũ, pro nobis peccatum fecit. Vbi inquit,Conſuetudo eſt veteris legis, vt ſacrificiũ pro peccato
Hoſtia nomen pro peccato frequẽtius. ſumitur. peccatũ nominetur,vt Hoſee.4.*peccata populi mei comedent*,id eſt,oblata pro peccato.Sic Chriſtũ fecit peccatum,id eſt,hoſtiam,vel ſacrificium pro peccato.Idem inuenietis.3.p.q.15 art.1.ad 4.vbi etiam egregiè expendit locum Iſaiæ 53. Dominus poſuit in eo iniquitatem omnium, id eſt,eum tradidit, vt eſſet hoſtia pro peccatis omnium hominum. Docet
Auguſt. Galat.3. etiam D Auguſtinus,peccatum pro ſacrificio poni, in multis locis,ac maximè ſermone.48. de verbis Domini. Sic etiã ille locus Pauli ad Galatas.3. Factus pro nobis delictum, id eſt,ſacrificiũ, damnat Chriſtus peccatũ de peccato, hoc eſt, per ſuam mortem,quę eſt hoſtia pro peccato,Dicitur autem ipſa hoſtia peccatum per metonymiam, quia hoſtia peccatum expiat. *Populi mei*,hoc eſt, qui meus eſſe debuit.Ad hoc

enim

enim maximè ſunt inſtituta ſacrificia, vt homines, qui per peccata deſierant eſſe Dei, & diaboli ſerui conſtituti ſunt, iterum tantum beneficium conſequantur, quantum eſt appellati, *populum* Dei. *Comedent.* Non ſolum pro tempore futuro accepit comedere. Vnde Vatablus pro *comedent*, vertit, comedunt. Imo neque ſolum pro tempore præſenti accipiendum eſt, ſed pro omnibus temporis partibus, inſtanti, præterito, atque futuro. Lingua enim Hebraica, quæ cõſuetudinem inuoluunt, aut officij cauſa perpetuò talia ſunt, aut eſſe conſueuere, futuri temporis locutione ſignificare ſolet. Vnde ſic eſt vox hæc, *comedent*, diſpũgẽda, id eſt, comedere ſolẽt.

Ad componendos mores.

Peccata populi mei comedent.

¶ Si *peccatum* ſtrictè ſumas, videlicet pro culpa, & offenſa contra Deum commiſſa, in quem modum Diuus Hieronymus, ac multi alij Patres ſumpſerunt, expendentes hunc locum, diſce, quale ſit munus tuum ô ſacerdos, *peccata* videlicet *comedere*, illaque non ſecus, ac ſtomachus cibum excoquit, digerere, quoniam populi peccantis debilis, & ad id præſtandum crebrò impotens eſt ſtomachus. Vnde à ſanctis Patribus ſacerdotes ſtomachus vocantur corporis myſtici, id eſt, Eccleſiæ. Docuit hoc venuſtiſſimè D. Chryſoſtomus in hunc modum dicens, Sacerdos in grege eſt, ſicut ſtomachus in corpore. Et quemadmodum medicus, quando primò ingreditur ad infirmum, ſtatim de ſtomacho eius interrogat, & eum componere feſtinat: quia ſi ſtomachus ſanus fuerit, totum corpus validũ eſt: ſi autẽ diſſipatus fuerit, totum corpus infirmum eſt, Ita ſi ſacerdotium integrum fuerit, tota floret Eccleſia: ſi autem corruptum fuerit, tota fides marcida eſt, & infirma. Et ſicut ſtomachus accipiens cibum coquit in ſeipſo, ita tantus eſſe debet charitatis ardor in ſacerdotibus, vt etiam ipſas viperas, & ſerpentes venenatos peccatorum, non ſecus ac ſeruus huiuſmodi mandit, laniat, & in ventriculum traiicit, & coquit, peccata populi coquere, ita vt dicere poſſet cum Regio Pſalte, Quemadmodũm deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita anima mea ad te Deus. Nam ſicut poſt voratum ſerpentem maximè ſitit ceruus, tantaque eſt caloris illius virtus, vt in pectore eum coquat, & ſitibundus anhelat ad fontes aqua plenos,

Chryſoſt.

Simile.

Oeconomia corporis humani magiſter ſtomachus.

Pſal. 41.

plenos,In eundẽ modũ ſacerdos in imo pectore debet, *peccata* populi reuoluere,& ardore charitatis ſuccenſus, recurrere ad Deum fontem aquæ viuæ, ſummiſq; ab eo precibus impetrare, vt ſuper peccatores aquam ſuæ miſericordiæ ineffabilis effundat. Quid enim dixit Dominus Petro,poſteaquam illi multa venenata oſtenderat in linteo? Surge Petre occide.& manduca. Atque cum Petrus reniteretur, diceretque.Abſit Domine, quia nunquam manducaui omne commune, & immundum, rurſum vocem de cœlo audiuit dicentem, Quod Deus purificauit: tu commune ne dixeris. Quid hæc terræ ſerpentia adumbrant, niſi homines peccatores,vitiorum,& corruptorum morum veneno infectos?Et ſacerdotum munus quod eſt?Quod Petro Vicario Chriſti,& principi Eccleſiæ eſt iniunctum, venenata videlicet huiuſmodi manducare, & concoquere ingenti charitatis calore, Atque vt in hoc munus feruentius incumbeat, obſerua, vbi poſita ſint,in linteo magno,quatuor initiis ſubmiſſo de cœlo in terram.O cœleſtem mappam,& vere magnam, in qua iſtæ dabes offeruntur ſacerdotibus, ſcilicet Eccleſiam, quæ tot hominum peccantium millia complectitur, & ſuſcipit, non vtique,vt peccatis addant peccata, aut peccantes viuãt: ſed vt occidantur, quatenus peccatores ſunt, & vita gratiæ viuant. Vnde Petro iubetur, primum occidere. Initia vero quatuor, quibus innititur,quatuor ſunt Euangelia, in quibus traditur,peccatores nõ eſſe deſpiciendos:ſed ſuſpiciendos ſi conuertantur ad Deum. Caueant ergo ſacerdotes, viua comedere venenata hæc. Prius enim iugulanda ſunt gladio verbi Dei.Tunc autem occidunt, cum legem Dei prædicant, peccati oſtendunt fœditatem, docentque nihil eſſe vires noſtras,iuſtitiam noſtram,imo nihil nos eſſe,niſi damnatos, ac miſerrimos peccatores ſine gratia Dei. Hic enim cadit homo nihil videns in ſe,cui tuto confidere poſſit.Præterea, occidere debet ſacerdos ſingula veteris hominis mẽbra,hoc eſt,mortificare,&deiicere verbo Dei.Rationem ſcilicet proprium ſenſum, & propriam voluntatem, philautiam,amorem ſui,iram,ſuperbiam, auaritiam,luxuriam,&c. Niſi enim hæc membra fruſtratim concidantur fruſtra laboras. In cuius rei typum Leuiticis ſacerdotibus pręceptum eſt, detrahere pellem hoſtiæ, artus in fruſtra concidere, & ſubijcere in altari ignem:ſtrue ignorum ante compoſita: & membra:quæ ſunt cæſa:deſuper ordinare, caput videlicet:& cuncta quæ adhęrent iecori:inteſtinis, & pedibus lotis aqua adolere

Act.10.b.

Sacerdotũ preclarum officium ingentis charitate ardore im puras hominũ ſordes purgare.

Leuit.1.

Qua ratione debeãt ſacerdotes peccatorum animas hoſtias Deo acceptabiles facere.

adolere ſuper altare in holocauſtum,&ſuauem odorem Domino. Quid hoſtia hæc eſt, niſi peccator,qui, vt diximus, membratim eſt cōcidendus, vt ſicut membra ſua exhibuit, ſeruire iniquitati ad iniquitatem, ita poſtea illa exhibeat, ſeruire iuſtitię in ſanctificationem?Altare vero cor eſt ſacerdotis, vbi ſuperponenda ſunt. Ignis autem Charitas eſt.Ligna, feruor aliæque virtutum actiones, & orationes ſunt, quas componere debet ſacerdos, & non confuſè, & ſine ordine coram Deo effundere. Eſt etiam ſacerdotalis inſtituti, aqua illa, membra,hoc eſt, profluuio lachrymarum lauare, vt holocauſtum gratum ſit Domino.Demum,cum homines ſedentes,aut accubantes comedere ſoleant Petro ſedere interdicitur:præcipiturque:vt ſurgat ad manducandum.Surge & occide:dicitur Petro.Cur ſurgere præcipitur? Certè:vt oſtēdat: ad comedēda peccata nō decere ſacerdotē eſſe reſupinū:nō humi iacentem: non vinctū funibus peccatorum:ſed ſtantem:& vita ſpiritualis reſurrectionis viuentem. Si enim mortuus fuerit:quomodo mortuos poterit excitare: Sūma igitur eſt:Peccata ſunt iugulanda: & comedenda à ſacerdotibus. Et quemadmodum ſtruthiones: lapides ipſos:ac ferrum deuorantes: concoquunt ob nimium ventriculi calorem: Ita muneris ſacerdotalis eſt:peccata in pectus traiicere populi: vt calore charitatis illa abſumat. Quadrat obſeruatio in Euangeliū Dominicæ 12 poſt Pentecoſten,in hæc verba:Accidit autem: vt ſacerdos quidam deſcenderet eadem via:& viſo illo homine videlicet à latronibus percuſſo:præteriuit. Quid agis ſacerdos? Cur præteris hominem à latronibus ſaucium? An ignotas:tui eſſe muneris vulneribus inferni inflictis:hoc eſt: peccatis mederi?& inſtar optimi chirurgi:& putredinem:& purulentiam vulnerū ſugere: atque medicinam adhibere:Tibi incumbit: peccata populi comedere. Cum ergo cibum inueneris tibi à Domino deſignatū eum edere negligis:Si autem peccatum ſumas pro oblationibus & ſacrificijs oblatis pro peccatis: qua explanatio literæ germanior eſt,obſerua ſacerdos:quid accipias vna cum oblationibus peccata videlicet offerētis.Ob eam enim cauſam exiſtimo:vocari in Scriptura ſacrificia peccata:vt quoties ſacrificia: vel decimas accipis: peccata quorum cauſa dantur, tibi in mentem veniant. Obſeruationes accepiſti: grauitatem etiam peccatorum offerentis ſimul tuis humeris Deus impoſuit:vt pro illo otes. Audi: quid dicat Moſes ſacerdotibus, Cur non comediſtis hoſtiam pro peccato in

Simile.

Qui ſentit commodum ſentiat & onus.

Leui.10.

loco ſancto, quæ ſancta ſanctorum eſt, & data vobis, vt portetis, iniquitatem multitudinis, & rogetis pro ea in conſpectu Domini? Obſerua frater mi, ſingula verba. Cur inquit, non comediſtis hoſtiam? Quam? Pro peccato ſubiungit. Vides, quo pacto connectit hoſtiam cum peccato, vt ſemper peccati memineris? O condimentum acerbiſſimum ad ſopiendam omnem dulcedinem oblationum. Dulce quidem eſt, alienis laboribus frui, colligere fructus, quos non ſeminaſti, agnos habere, cum pecora non habeas, vellera omnium cum oues non paſcas, Quid his dulcius? Cæterum attende ſalſamentum, quo hæc condiuntur, pro peccato ſunt, cum amaritudine peccati tibi comedēda ſunt, quo nihil eſt amarius. Si hoc condimentum ante oculos haberent prælati, non ampliores, & ditiores epiſcopatus, & Eccleſias ambirent. Viderent enim, quo pinguiores, & plures hoſtias accipiunt, eo

Simile. plus amaritudinis, & fellis peccati ſibi eſſe hauriēdū. Quemadmodum Indi Occidētales venenum conficiunt, quo ſagittæ infectæ, ſi quem percuſſerint, deinceps percuſſus non poteſt, comedere, aut bibere, quin ingenti dolore afficiatur, & lachrymas fundat, Ita decimæ, aliæq; oblationes ſagittæ quędam ſunt acutiſſimæ, veneno peccatorum offerentium intinctæ, tranſfigentes corda ſacerdotum, vt neq; cibum, neq; potum ſumāt ſine lachrymis, & dolore, dicantque cum Iob, Anteaquam comedam, ſuſpiro, & tanquam inundantes aquę ſic rugitus meus. Quemadmodum filij prophetarum in olla inuenerūt amaritudinē maximā, quam cū guſtaſſent clamauerūt ad Eliſæum dicentes, Mors in olla vir Dei, In eundem modum ſacerdotes dicere debent, atque nō ſine magno clamore Deo ſuo, Mors in ollis noſtris Domine Deus mitte in eas farinam benedictionis tuæ, vt ſine tanta ſint acerbitate amaritudinis. Noui ego præſulem quendam, Carolo quinto imperatore inuictiſſimo ac ſemper Auguſto regnāte, qui hac peccati amaritudine ſuas epulas perfundebat, Nam cum familiares ſuos, aut homines neceſſitudine amicitiæ ſibi coniūctos inuitabāt, atq; illi cibum appoſitum faſtidiebant, aut non comedebant, in has voces gemebundus prorumpebat, Bone Deus, ob hos cibos ego addicor gehennę pœnis, & vos dapes tanti emptas non comeditis. O egregium virū, in cuius pectore erat alta mente repoſitum quantum ſint amaræ oblationes, quando pro peccatis offeruntur, Sed ad citatum Leuitici locum redeamus. Cur inquit diuinus Moſes, Non comediſtis hoſtiam pro peccato? Et in quo loco hæc hoſtia comeden-

Debētur ſacerdotibus decimæ ex præſcripta lege veluti tributa egētiū animarum

Aug 15 q.1 de ciu.

Iob.3

4 Reg. 4

Simile.

Optimi præſulis cōſideratio.

comedenda eſt bone Moſes? In loco ſancto. Non igitur in obſcœno, non in profano abſumendæ ſunt diuitiæ conquiſitæ ex ſacrificijs. Audiant hoc ſacerdotes, qui vel ludis, vel venereis voluptatibus indulgent, & domus eorum non ſanctæ ſunt: ſed impiæ, & vitiorum ſentina, vt timeant. Tertiò obſerua, quid addat, Data eſt vobis, vt portetis iniquitatem multitudinis. O grauiſſimam ſarcinam. Vnum peccatum non valuit cœlum ſuſtinere: ſed quam primum peccarunt angeli, ceciderunt in infernum, quantum ergo grauabunt peccata multitudinis? Si Dauid, velut, ægrè ferens pondus ſuorum peccatorum, ait ad Deum, Miſerere mei Deus, quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatę ſunt ſuper me, dic, quæſo, ſacerdos Dei, an Athlanticos humeros exigant peccata multitudinis ne tanto onere ſuccumbas? Diſcutte precor, per compita ciuitatum. Adito equitum domos, mercatorum fraudes, aliorumque hominum peccantium loca, vt oculis mentis circunſpicias multitudinem pattatorum peccatorum, & toto corde contremiſces, anteaquam tot, ac tãta peccata portare decernas, Demum, quartò obſerua, cuiuſnam rei gratia peccata multitudinis portet ſacerdos. Et rogetis pro ea in conſpectu Domini. Quamnam animi puritatem, & feruorẽ petit hæc oratio, quæ non in conſpectu hominum: ſed in conſpectu Domini fundenda eſt? Hinc Apoſtolus ait, ſacerdotẽ debere etiam quemadmodum pro populo, ita pro ſemetipſo offerre dona, & ſacrificia, quoniam & ipſe circundatus eſt infirmitate. Igitur ſi ſacerdos, inſtar populi, infirmus eſt, timeat, Dominum rogaturus, ne velut indignus reiiciatur auditu. Docet etiam hic locus, quanti ſint æſtimandi ſacerdotes à populo, ſiquidem dati ſunt populo à Deo, vt portent eius iniquitatem. Dic, præcor, quanti faceres hominem, aut quas gratias illi ageres, qui cum te videret ingenti pondere ſuccumbentem, non ſolum te adiuuaret: verum etiam diceret, Relinque humeris meis hoc onus, ego volo, portare? Quid peccator eſt, niſi homo miſere onuſtus talento grauiſſimo plumbi? Sic enim apud Zachariam legis, Ecce talentũ plumbi portabatur, & ecce mulier vna ſedens in medio amphoræ. Et dixit. Hæc eſt impietas. Et proiecit eam in medio amphoræ, & miſit maſſam plũbeã in os eius. Vides quid ſecũ ferat impietas, videlicet talẽtũ, & maſſam plũbeã, quo ſignificatur, peccatũ onus eſſe omniũ maximũ? Cum ergo ſacerdotes te leuent hoc faſce & põdere, tuaq; *comedãt peccata,*

Pſal. 37.

Hebr. 5 a.

Venerandi maxime ſacerdotes quod peccatis plebis ſuæ portẽt humeros.

Simile.

Zach. 5.

quanti, quæſo ſunt habendi, quantóque amore illis ſacriſicia,hoſtiarum, & decimarum offerenda? Dolendum eſt,ita nonnullos eſſe ſegnes ad perſoluendas fructuum ſuorum decimas, ac ſi nihil ſibi emolumenti afferat earum ſolutio. Aperire dignetur Dominus oculos mentis eorum,vt videāt, ſe in huiuſcemodi oblationibus plus accipere, quàm dent. Illi enim ſoluunt temporalia,& accipiunt ſpiritualia,& temporalia Certum enim eſt,prodeſſe offerentibus ſacrificia incrementum bonorum ſpiritualium, & temporalium. Quadrat obſeruatio in Euangelium, quartæ Dominicæ Aduentus,in hæc verba,Sub principibus Anna,& Caipha.Quomodo,cum Deus vnum tantum conſtituerit ſacerdotem principem,hic duos eſſe perhibetur? Quoniam ob quæſtum venale fecerant ſummum ſacerdotium, neque attendebant,vna cum ſacrificijs ſibi eſſe abſumēda populi peccata, quibus nihil eſt grauius,& amarius.Si enim id attendiſſent, fortaſſis,non emiſſent.Præterea dum mecū reputo, *peccatum* vocari ſacrificiū oblatum pro peccato, inuenio,Deū Optimū Maximū voluiſſe nobis ſignificare, expiādum eſſe,quamprimū patratur peccatum ob exitiale nocumentum, quod infert. Hinc *peccatum* eadem voce appellat,qua ſacrificium.Scriptura.Vtrūque.n.peccatū appellatur. Quid eſt peccatū? ſacrificiū.Quid eſt peccatū? Cōuerſio à Deo ad cōmutabile bonū dicunt theologi.Cur ergo eadē voce ſignificatur peccatum, quatenus eſt offenſa Dei, & quatenus expiatio, & ſacrificiū eſt?Vt diſcas frater mi, non diu eſſe in peccato, atq; quāprimū fuerit commiſſum,eſſe expiādū. Hinc peccare ſacrificare,expiare idē eſt in ſacris literis.Ac ſi apertius dicat, Deus, In ipſa voce peccati quatenus delictum eſt, inuoluo etiā remedium,quo expiandum eſt puta ſacrificium,vt diſcant homines,fugiendum eſſe peccatum, Cæterum ſi commiſerint illud,dandum eſſe pro virili operam, quam citiſſimè pro eo offerant ſacrificium, vt Deus ſibi illud dimittere dignetur. Quemadmodum percuſſis a vipera ſtatim ne pereant,caput ipſius viperæ, quæ vulnus inflixerat, abſciſſum adhibetur, quòd ſi mora fuerit,perit ictus,In eundem modum,ne ſimul & animi,& corporis morte depereat peccator timendum eſt ſi ipſum peccatum iugulatum,&interfectum nō apponatur inflicto vulneri nihil enim nocentius contingere poteſt homini peccato. Hinc in ſacris literis peccatum vocatur calamitas,deſtructio,deſolatio,inundatio hominem rapiens, & ſubmergens, ignis miſerè peccatorem à planta pedis vſque ad ver-

Peccati definitio.

Simile.

Plinius. li.29.c.4. Morſi à vipera ab eadē remediū quærunt.

ad verticem capitis adurens. Nam apud Hæbreos pecatum dicitur auē, id eſt, calamitas. Vnde illud Pſalmi, Sub vmbra alarū tuarū ſperabo, donec tranſeat iniquitas, pro tranſeat iniquitas, Hebraicè eſt, adueniat calamitas. Sic etiam apud. Ezechielem dicitur, Aufer citarim, tolle coronam, iniquitatem ponam eam, id eſt, pœnitus deſtruam. Ac rurſum, Appone iniquitatem ſuper iniquitatem ipſorum, idem eſt, ac ſi dicat, Adde calamitatē calamitatibus eorum. Item illud Ecce parturit iniuſtitiam, concepit dolorē, & peperit iniquitatem. Iniquitatem vocat calamitatem. Igitur ſi peccatū eſt ipſa hominis calamitas, citò fugiendum eſt, ne totum hominē perdat, & abſumat. Quorſum exiſtimas, ſtatim primos parentes poſt peccatum à Deo quæſitos, & interrogatum Adamum, Vbi es? Poterat quidem Deus, differre in ſequentem diē: noluit tamen, ſed eadem die quæſiuit peccatores, vt diſcas, non eſſe diu in peccato manendum. Quadrat obſeruatio in Euāgeliū pro feſto Circuncifionis, in hæc verba, Poſt dies octo, vt circunciderecur puer. Cur ſolùm octo dies dantur ad circunciſionem, & non plures? Vt doceat Deus, non eſſe diu in peccato permanendum. Item in feſtum Viſitationis, in hæc verba, Abiit Maria cum feſtinatione. Cur feſtinas ſacerrima virgo? Vt verbum patris æterni, quem in ventre gero, ſanctificet Ioannem, & à peccato originis etiam in ventris matrę expiet Ea enim eſt peccati natura peſtifera, vt omni diligentia ſit ab homine profligandum. *Pſal. 56.* *Ezec. 21.* *Pſal. 68.* *Pſa. 7.* *Gen. 3.*

¶ *Et ad iniquitatem eorum ſubleuabunt animas eorum.*

¶ Cum *iniquitas* bifariam accipi poſſit ex Scripturę cōſuetudine, & pro culpa, & pro ſacrificio, vt diximus, accipi peccatum, bifariam etiam poteſt hic locus explanari. Primò ſic, *Ad iniquitatem*, id eſt, ad eorū culpas, & crimina, *ſubleuabunt*, hoc eſt, ſubleuare ſolent, ſicut explanauimus hanc vocem, *comedent*. Pro *ſubleuabunt*, Septuaginta vertūt, accipiunt. Melius tamen eſt, *ſubleuabunt*, Pro quo alij vertunt, attollunt, alij verò leuauerunt, quæ verba idem ſignificant. *Animas eorum*. Difficile eſt, cognoſcere pronomen relatiuū *eorum* ad quoſnam referendum ſit num ad homines populares, quorū ſacrificia comedunt ſacerdotes, an ad ipſos ſacerdotes. D. Hieronymus, Rupertus, Lyranus, Interlinearis, & Theodoretus ad offerentes ſacrificia referunt. In quem modum ſi diſpungas, erit ſenſus, Conſenſerūt ſacerdotes ſceleribus delinquētium, quia cum eos peccare perſpexiſſent, non ſolùm non arguebant, ſed laudabant, atque ſuſtollebant, & beatos prædicabant

dicabant peccantes. De quibus & Iſaias loquitur, Populus *a 3,d.* meus, qui vos beatos dicunt, ſeducunt vos, & ſemitas pedũ veſtrorum ſupplantant. De his & per Pſaltem clamat, Quoniam *Pſal. 9.* laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & iniquus benedicitur. Cum enim ſacerdotes tenerẽtur, arguere, & corrigere delinquentes, non ſolum non corripuerant: ſed etiam laudabant, & impunitatem promittebant, eoſque ob maiorem quæſtum conſequendum ad idololatriam, cæteraque peccata inducebant. Alij ſecus expẽdũt. *Animas eorum.* Pronomen enim *eorum* referunt ad ipſos ſacerdotes. Eritq; tunc ſenſus, Sacerdotes ſunt animo atiẽto, vel animas ſuas leuabãt ad iniquitatẽ populi, ſiue iniquitatẽ ſumas pro peccato, ſiue pro ſacrificio, quia ex ea iniquitate lucrum ſperabant, nempe hoſtias, & ſacrificia, quæ pro peccato offerebantur. Ita retulit *animas eorum* ad ſacerdotes ipſos Theophylactus, licet & priorem explanationem, qua pronomen *eorum* retulimus ex diuo Hieronymo ad populũ, non reiecerit. Vtramque enim complexus eſt, explanationem, quamuis ſecutus trãſlationẽ Septuaginta alio ſenſum detorqueat. Sequuntur & Theophylactum recentiores. Vnde Vatablus vertit, pro *ſubleuabunt animas eorum*, attollũt animum ſuum. Atque hæc quidem explanatio mihi magis arridet, diſpungeremq; ego in hunc modum locum hunc, *Et iniquitatem eorum ſubleuarũt eorum*, Et poſuit pro coniunctione quia, quod, vti ſupra diximus, frequens eſt in ſacris Bibliis, quaſi rationem reddat, ob quam comedant ſacerdotes peccata, id eſt, ſacrificia, & dicat, Non quia ſubditorum proſpicerent ſaluti darentque operã, vt Deum placarent, peccanteſque ad meliora conuerterent: ſed quia quæſtui tantum inhiabant. Hinc cum dolere debuiſſent ob patrata, magis peccatis populi gaudebant.

Subleuant animas id eſt fiunt & velut porrigunt manum & tollunt vt ad iniquitatem peccatores attingant.

Ad mores inſtituendos.

E*T ad iniquitatẽ ſubleuabunt animas eorũ* Merito conquæritur Deus optaſſe ſacerdotes ſacrificia, atque, vt illa adipiſcerentur, excitaſſe populum ad patrandum peccata. Caue ergo ne iniquis viis diuitias congeras. Melius eſt enim modicũ iuſto ſuper diuitias peccatorum multas. Caue etiam, cum tibi incumbat, reprehendere peccata, ne quenquam ad peccãdum allicias, aut *Exod 32.* *ſubleues*, memor obiurgationis Moſis, qui dixit Aaroni, Quid tibi fecit popul⁹ iſte, vt induceres ſuper eũ peccatũ maximũ

Et

¶ *Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos.*

¶ Hæc verba diuus Gregorius homilia. 17. & ſimilitudinẽ hanc populi cũ ſacerdotibus ad culpam retulit, ſcilicet quòd vterque, & populus, & ſacerdos peccatis ſint irretiti. Ait enim, Sacerdos non diſtat à populo, quando nullo merito ſuę vitæ vulgi tranſcendit actionẽ. Cum hac expoſitione cõſentit Theophylactus, & egregiè explicat in quo ſit *ſacerdos* ſimilis populo, dicẽs talem eſſe ſacerdotem, qualis eſt *populus* vt pote commendantem ea, quæ ab ipſis agantur. Ac paulò poſt addit, Etiam ſi conſtituti ſunt ſacerdotes, vt ſacrificium facerent Deo: attamen hoc non exhibuerunt, cęterum inſtat populi facti ſunt. Eſt ergo ſimilis *ſacerdos* peccanti, quoniam comendat eius peccatum. Diuus tamen Hieronymus, Lyranus, & Theodoretus ad pœnam referunt, quòd *ſacerdos, & populus* pari iudicio conſtringentur, & idẽ ſubibunt ſuppliciũ quoniam ſacerdotes, quorum intererat, adhibere curationẽ populo delinquenti, curationem non adhibuerunt. Supplicium autem hoc, recentiores aliqui dicunt eſſe, quòd citra delectum ſacerdotes, & plebeij ducentur in captiuitatem. Non tamen ſolum ad captiuitatem referendum eſt hoc ſupplicium: ſed ad multa alia, quæ pertulerunt incommoda tam ſacerdotes, quàm plebs, vt ſequentia apertiſſimè demonſtrant. Interlinearis ſub his verbis, *Erit ſicut populus, ſic ſacerdos*, vtrunque complectitur, & culpam, & pœnam pro culpa infligendam. Expendit enim in hunc modum, Quia æqualiter peccant, æqualiter punientur. Et hæc expoſitio mihi magis arridet. Certum enim eſt, hic implicari culpam. Nam ſi pro meritis homines à Deo ſunt, vt decet æquiſſimum iudicem, puniendi, ergo ſi pœna ſimilis eſt, culpa etiam præcedens ſimilis fuit in vtriſque.

Grandis infælicitas ſi talis fuerit ſacerdos qualis populus.

Ad morum compoſitionem.

E*T erit ſicut populus, ſic ſacerdos*, Primò docet hic locus fugiendam perſonarum acceptionẽ, ſicut & Dominus præcipit multis locis. Vt apud Leuiticum, Non conſideres perſonam pauperis, neque honores vultum potentis. Iuſtè iudica proximo tuo. Et certe licet multa ſint, in quibus pauperis, & diuitum ratio habenda eſt: ſed non in iudicio. Nam in operibus miſericordiæ ad pauperes reſpiciendum eſt, vt ſcilicet illis ſubuenias. In honore etiam exhibendo diuitum ratio habenda

Leuit. 19.

Iob. 6.

eſt. Deus enim potentes non abiicit, cũ & ipſe ſit potens. In iudicio tamen nihil horum conſiderandum eſt: Addit rationem Dominus in multis locis, quoniam Dei iudicium eſt. Debet enim iudex in iudicando, ſi Deum arbitrari. Sic enim Deus eum ſæpe vocat, Dijs non detrahes, per quos iudices intelligit, vt quemadmodũ Deus eſt in iudicio inflexibilis, & immutabilis, nulla ratione habita pauperis, vel diuitum. Ita, & iudex, qui vices eius in terra gerit, debet, oculos claudere ne quem reſpiciat in iudicio, & aures, ne in iuſtitia precibus moueatur. Eſt certè memoriæ commendandum, quod Ariſtippus reſpondit probro vertentib. ꝙ proſtratus, & amplexus pedes Dionyſij regis interpellaſſet pro amico. ſ. Non ego ſum in culpa, ſed Dionyſius, qui aures habet in pedib. Egregiè ſignificauit iudices iniquos, qui precibus commouentur, & ab æquitate flectuntur. Inuenies etiam alios, qui aures habent in manibus. Si enim in illis inſonuerit æs, ab æquitate deuiant Non ſic Deus: ſed in capite, vbi viget ratio, aures habet, quia nihil contra rationẽ decernit: ſed cuiq; iuxta ſua merita tribuit. Vnde pari pœna, *& populus & ſacerdos* plectitur. *Erit*, inquit, *ſicut populus, & ſacerdos*. Quadrat in Euangelium Dominicę primę Aduentus, in ea verba, Videbunt filium hominis in nubibus cœli. Cur iudicaturus venit de cœlo, & non de terra? Quia non, vt iudices terræ, feret ſententiam, qui precibus, vel minis, vel muneribus alliciuntur ad iniquitatem. Deus autem de cœlo venit, quia *ſicut populus, ſicut ſacerdos*.

Exo. 22

Legib. diuinis & humanis iudices à muneribus capiundis arcētur,

Beatus enim eſt qui ab omni munere manus excutit. c. ſicut nonnulli. 1. q. 1. de Simonia.

Mala cõſilia non. eſt euentus.

Secundò, docet, fugiẽdos eſſe prauos cõſiliarios, & iniqua nõ eſſe danda cõſilia. Audimus enim punitos *ſacerdotes*, quia ad peccandum alliciebant populum. Et certè grandè malũ, malum præbere conſilium. Vnde Ariſtoteles refert ex ſentẽtia Leodaman, ꝙ conſulens prauè magis peccat, quàm qui prauè conſultum agit. Cuius contrariũ Chabrias dixit. Hinc & D. Auguſt. lib. de ſalutarib. documentis inquit, Elige tibi conſiliarios bonos, Deum timentes, & veritatem amantes, Quorſum ſancte Dei, & Eccleſiæ doctor bonos, ais, quærendos conſiliarios? Attende, quid ſubiungat. Sæpè enim adulatores blanda facie decipiunt animas audientium ſe, & perpetuæ mortis laqueis interimunt. O veriſſimam ſentẽtiã Auguſtini, Quot enim homines corruerunt ob iniqua conſilia? Corrumpunt bonos mores colloquia praua, ait Apoſtolus. Et Regius Pſaltes ait, Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Venuſtè prauum adulatoris conſiliũ vocat

Liui lib. 6. Decad. 1.

1. Rhet. c. 7.

Tom 4.

1. Cor. 15.

Pſal. 140.

Simile

cat oleum. Nam quemadmodum oleum fouet lucernam, vt ardeat, Ita & prauum conſilium hominem excitat, vt peccatum patret. Quid coniecit Danielem in lacum leonum, niſi ſuggeſtio iniqui conſilij? Quid Saulem commouit aduerſus Dauid, niſi praui conſiliarij, Dixit enim Dauid Sauli, Quare audis verba hominum loquentium, Dauid quærit malũ aduerſum te? Deniq; dicat ille rex Aſſuerus, quid efficiant iniqua conſilia. Aures, inquit, principum ſimplices callida fraude decipiunt. Quæ res ex veteribus probatur hiſtoriis, & ex his, quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundã ſuggeſtionibus regnum ſtudia deprauentur. Timeant tamen iſti iniqui cõſiliarij, quia nũ erunt impuniti. Suggeſſit prauũ cõſiliũ Aman, & cruci affixus eſt. Suggeſſerunt etiam ſapientes Dario, vt interficeret Danielẽ, & ipſi à leonibus laniati ſunt. Suggeſſit & ſerpens primis parentib. & audit in punitionẽ, Sup pectus tuũ gradieris, & terrã comedes, &c. Suggeſſerunt etiã iſti ſacerdotes iniqua conſilia, & audis, Dñm dicere, *Erit ſicut populus, ſic ſacerdos*, Quadrat in Euangelium Dominicæ primæ Quadrag. in ea verba, Dic, vt lapides iſti panes fiant. Videte, à quo egrediatur prauum conſilium, à diabolo, & ex eius parte ſunt, qui praua conſulunt, & cũ eo dãnandi. Quadrat & in Euang. Regum, in ea verba, Per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuã. Cur ô reges non rediiſtis ad Herodem vt ipſe petierat? Quoniã praua cõſilia nõ ſunt audiẽda, neq; illis obtẽperãdum. Quadrat etiam in Euang Transfigurationis, in ea verba, Domine bonum eſt, nos hic eſſe. Cui cõſilio Dominus nõ acquieuit, imo, tantùm abeſt, ꝙ acquieuerit, ꝙ Petrus in punitionẽ priuatus eſt gloria illa trãsfigurationis.

Dan. 6. *1. Reg. 24.* *Heſter 16.* *Prauũ conſiliũ cõſultori peßimũ* *Heſter.* *Daniel.* *Geneſ. 3.*

Tertiò, docet hic locus, fugiendã adulationẽ, quoniam ob hoc peccatũ plectũtur ſacerdotes. Quid. n. eſt adulator? Dicat Ariſtoteles. Qui ad voluptatẽ alterius loquitur, ſui tamẽ cõmodi, & vtilitatis gratia. Et iſti ſacerdotes quare *ſubleuabant animas eorũ*? Ob cõmodũ oblationũ, Adulatores ergo ſunt, & ob adulationẽ puniũtur. Fugiẽda ergo adulatio, quæ etiã ipſum adulatorẽ interimit. Quẽadmodũ. n. vipera ſuo ſe necãt partu, & fœtu, & ſicut ſe euiſcerãt apes figentes aculeum, Ita adulator proferẽs adulationis verba, primũ ſeipsũ interficit. Propheta docẽs mẽdaciũ, ipſe eſt cauda, & erunt, qui beatificant populũ iſtum ſeducẽtes, & qui beatificãtur præcipitati. Duo obſeruanda, inquit, de adulatore. Primũ, ꝙ ſit cauda, id eſt, extremus in opinione apud nos, & deſpectiſſimus. Eſt. n. cruentiſſimus hoſtis aduerſus nos Cauda itidẽ vocatur, qm̃

4. Ethic 6. *Ligna dum augent ignẽ a ipſo conſummuntur opes dũ aliũs adulatores ab ipſis pereunt* *Simile.* *Iſa[illegible]* *[illegible]*

quemadmodū cauda turpia tegit, Sic iſti adulatores ſolent, tegere crimina,& laudare peccatores. Quod etiā egregiè aperit Ezechiel vocās adulatores vulpes, Quaſi vulpes in deſerto,prophetæ tui Iſrael erāt. Optimè vocat adulatores vul
Ezec.13. pes Nam ſi cōſideretis,vulpes præ cæteris animantibus caudā habent magnā,qua turpitudinē ſuā tegūt.& qm̄ turpia fa
2.Re.10. cta populi tegebāt ſacerdotes,vulpes appellātur. Quemadmodū Hanon ſerui ſeruis Dauid præſciderunt veſtes medias vſque ad nates:ſic adulator ſuggeſtione diaboli veſtes famæ præſcindit tātum vſque ad ea, quæ poſſunt rubore ſuffundere.Timet enim,ſi detegat,à gratia principum excidere. Cū adulator quidam Tiberio Cæſari ſenatum ingredienti aſſentiretur dicens, Liberè loquendum eſt, nec reticenda, quę ad rempublicam attinent.Audi,inquit, Cæſar, in quo te reprehendimus omnes.Impēdis teipſum nobis, corpus tuū diurnis,nocturniſq; laboribus,& curis pro republica conficiens. Hæc,& huiuſmodi multa cum diceret turpiter adulans, Caius Seuerus ſubiecit, Ita tanta libertas hunc hominē dabit exitio.Ita ſupernus iudex,qui ſeueriſſimus eſt, ait adulatori: Tua adulator libertas te dabit exitio. Sic dediſſe audimus iſtos ſacerdotes. *Erit ſicut populus,ſic ſacerdos*

¶ *Et viſitabo ſuper eum vias eius,& cogitationes illius reddā ei.*

¶ Pro *viſitare* Septuaginta legunt,vlciſcar. Et ita etiam legit Theophylactus. Græcus interpres vertit,iudicabo Non eſt dubius hoc verbum *viſitare* vſurpari, pro iudicare, & vlciſci.Vnde interlinearis ita diſpungit. *Viſitabo*,id eſt,puniam. In quem modum crebrò ſumitur in ſacris Bibliis, vt apud Exodum,Ego autem in die vltionis viſitabo & hoc peccatū.
Exod 32. Et apud Iſaiā,Viſitabo per orbem mala,id eſt ,affligam eos.
Iſai 13. Et apud Regium Pſaltem, Viſitabo in virga iniquitates eo-
Pſal.88 rum,id eſt,puniā,& caſtigabo.Sunt, qui huius verbi propriā ſignificationē eſſe dicant, quod Latini enūtiant verbo curādi,ſiue procurandi, quæ quidem ſignificatio maiorē videtur habere emphaſim,&diuini pectoris cōcitationem explicare. Ac ſi dicat, *Viſitabo*,id eſt,diligenter curabo , vt redeant viæ eius *ſuper eum*.Relatiuū *eum* tā ad ſacerdotes quàm ad populū referēdū eſt,quoniā ex ſacerdotibus,& populo vnū corpus
Iſa.1. conficitur.In quē modū & Iſaias loquitur , A planta pedis, vſque ad verticem capitis,non eſt in eo ſanitas, à principe, vſque ad ſacerdotē omnes ſtudent auaritiæ. Intellexit hoc Theophylactus. Ad propterea loco relatiui *eum* tranſtulit, In ipſis. Vlciſcar inquit, in ipſis. Tetigit & D Hieronymus

in

in hunc modum expendens, Et hi, qui docti ſunt, & hi, qui docuerunt. Hinc & interlinearis interpoſui, *Super eum.* Sacerdotem, vel populum videlicet. *Vias eius, Vias,* inquit Theophylactus, opera nominat. Conſentiunt cum eo Theodoretus, & Interlinearis. Alij omnem rationem noſtram viuendi per vias intelligunt, & ita diſpungunt. Vatablus, & alij recẽtiores. Et quoniã hęc vox *via* nimis frequẽs eſt in ſacris biblijs, operæpretium faciemus, ſi eam excutiamus, & enodemus. In ſcriptura itaq; *via* appellant metaphoricè, quicquid agimus, cõuerſamur, mores inſtituta, negotia, incœpta opera in quibus, quaſi gradientes, verſamur. Denique omnia, quib. ſtudemus, ſiue bona ſint, ſiue mala, *vias* vocat ſcriptura, vt apud Ieremiam, Quid niteris, bonam oſtendere viam tuam, id eſt, actiones, mores, & opera tua. Et apud regium Pſaltẽ, In via peccatorum non ſtetit, id eſt, in eorum inſtituto, & viuendi ratione. Dum autem mecum reputo, cur actiones noſtræ viæ vocentur, cauſam eſſe exiſtimo, vt oſtendat Deus, inſtituta, & opera noſtra eſſe, vel quibus gradiamur in ſupplicium, vel in prẽmiũ, dicente Aſſertore noſtro, Lata eſt via, quæ ducit, ad perditionem, arctą verò, quæ ducit ad vitam. *Et cogitationes eius reddam ei.* Licet *cogitationem* hic ſimpliciter ſumant interlinearis, & Theodoretus, plus hic ſignificare certum eſt. Vnde Theophylactus vertit pro *cogitationes*, conſilia eius varia *reddam* ipſi. Et certè, ſi vocem Hebraicam attẽdamus maghallelam poſitam pro hac voce cogitationes, excogitata conſilia ſignificat, eaque ad curam, & meditationem reuocata. Et quoniã teſte Ariſtotele conſilium nõ eſt de fine, ſed de his, quæ ſunt ad finẽ, opinor hic ſignificari omnia conſilia, quæ ſacerdotes excogitauerãt, vt maiorem facerent quæſtum nouas oblationes populo pro peccatis imponentes, & exquirentes. Quod autem hic cogitatio pro conſilio ſumatur docet Iſaiæ locus, Auferte malum cogitationum veſtrarum, hoc eſt, malitioſa conſilia.

Ierem. 2. *Pſalm. 1.* *Facilis ad infernũ via eſt, clauſis enim oculis illuditur. Dion apud Diog li. 4.* *3. Ethi. 3. c.* *Iſai. 1.*

Ad morum inſtitutionem.

E*T viſitabo ſuper eu vias e us. & cogitationes eius reddam ei.* Ecce, quid hominibus cõferat *via* eorũ, ſcilicet ferre in ſupplicium. Non inquit Dominus, *viſitabo vias* meas: ſed *eius*. Cuius *eius*? Hominis, cuius viæ iniquæ ſunt. Inquinatæ ſunt viæ eius in omni tempore, ait de peccatore Regius Pſaltes. Ac rurſus Sapiens, Via impiorum * tenebroſa, neſciunt, vbi

** Qui ambulat in tenebris neſcit quo vadit.*

vbi corruant. Vtinam vias noſtras, quæ carnem ſapiunt, nūquam ambularemus: ſed diceremus cum Regio Pſalte, Vias tuas Domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. Iſtæ enim viç ſunt ſine offendiculo, peccatorum autem, quaſi *Prou.15* ſepes ſpinarũ: Quid enim peccator habet in via ſua, niſi quæ illum pungant? Quid, niſi aquam turbidam? Quid tibi in via *Iere.2.d.* Ægypti, ait Ieremias, vt bibas aquam turbidam? Tabefacit enim aqua hęc animã noſtra, ſordidat, & maiorem incutit ſitim. Aduerſus homines gradientes per hanc viam vide quid dicat Ezechiel, Appropinquaueruut viſitationes vrbis, & v- *Ezech.9.* nuſquiſq; vas interfectionis, id eſt, gladiũ ad interficiendum. Et ecce ſex viri veniebant de via portæ ſuperioris, quæ reſpicit ad Aquilonẽ, & vniuſcuiuſq; vas interitus in manu eius. Quid via Aquilonis, niſi viã adumbrant peccatorum, in qua frigus eſt, & torpor prohibẽs bene operari? Sed ibi inueniemus, niſi qui nos ingulent? Fugiamus ergo, & declinem⁹ ab iis viis, ne pereamus. Quadrat obſeruatio in Euangeliũ Dom.4. Aduent. in ea verba, Parate viã Domino. Nõ ait veſtrã, quæ ducet in interitũ, ſed Domino, qui ducit ad vitam, Ibi angelos inueniemus comites: nõ carnifices, qui trucidẽt. Quadrat & in Euangelium Regum, in ea verba, Per aliam reuerſi ſunt in regionem ſuã. Agnito enim Chriſto, alia nobis terenda via eſt.

Secundò, docet hic locus, quàm graue peccatum ſit, quãdo malitioſè, & ex præmeditatione procedit. Quod, egregiè inquit hic Theophylactus, duplex ſequitur vindicta. Oſtẽdit hoc Dominus ex loquendi forma. *Cogitationes*, inquit, *eius reddam eis*, id eſt, afficientur pœna talionis, quæ pœna, vt iam diximus, non infligitur, niſi in grauiſſimis peccatis. Quantum autem ſit hæc circunſtantia præmeditationis ad peccatum conſideranda, oſtẽdit Dominus apud Deut. Qui percuſſerit, *Deut 19.* inquit, proximũ ſuum neſciens, & qui heri, & nudiuſtertius nullum contra eũ odium habuiſſe comprobatur: ſed abiiſſe cum eo ſimpliciter in ſyluam ad ligna cedenda, & in ſucciſione lignorũ ſecuris fugerit manum, ferrúmque lapſum de manu amicum eius percuſſerit, & occiderit, hic non eſt reus mortis, &c. In eundem modũ in detractione conſiderandum eſt, an ex dolo, & malitia de proximo obloquatis. Tũc enim grauior detractio, ſi vero incidẽter, & ſine præmeditatione *Iob* ſit oblocutio, leuior eſt culpa. Oſtendit etiam ſanctus Iob grauitatẽ huius criminis, dicens, poſtquã multa ſupplicia texerat peccatoris, Habitabit in ciuitatib. deſolatis, & in do

Primus peccati gradus cogitaſſe quæ mala ſunt.

mibus

mibus deſertis, &c, Cauſam ſubiungens, ait, Concepit dolorē, id eſt, præexcogitauit in corde ſuo, quomodo dolores alius inferret, & peperit iniquitatem, & vterus, id eſt, cor eius præparat dolos. Quemadmodum ſagitta non infecta veneno leuius infligit vulnus, Sic peccatum leuius eſt, ſi caruit conſilio & præmeditatione. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dom. 3. quadrageſimæ, in ea verba, Ieſus autem vt vidit cogitationes eorum, id eſt, cum cognouiſſet, cogitationes eorum eſſe iniquas, & doloſas, vt ſcilicet à Chriſto abducerent turbas. *Simile.* *Matt. 12.*

Tertiò, docet hic locus, non ſolum pro externis operibus verùm & pro internis *cogitationibus* infligendum eſſe à Deo peccatoribus ſupplicium. Ob eas enim audimus, punitum populū Iudæorū. *Cogitationes eius*, inquit, *reddam ei*. Quemadmodū enim ſanctis cogitationibus Deus ſolet præmiū reddere, & eas cōmendare, In eundem modū iniquas ſolet punire. Sapiēs ait, Cogitationes eorū apud altiſſimū. Quorſum refert, apud altiſſimum eſſe, niſi quia Deus mercedē pro illis redditurus eſt? De iniquis autē cogitationibus obſerua, quid crebrò obiciat Scriptura. Apud Deut. Caue, ne tibi ſubrepat impia cogitatio. Et apud Ier. Vſquequo morabuntur in te cogitationes noxiæ? Et attende, quid dicat, ſcilicet morabuntur cogitationes: non autem ait, cur veniant. Nam, vt ait D. Greg. 17. lib. Mor. c. 10. Etenim in bona corda cogitationes illicitæ veniunt: ſed morari prohibentur. Hinc & D. Hiero. ad Euſtochiū ait de cogitatione, Dum paruus eſt hoſtis, interfice, vt eius nequitia elidatur in ſemine. Quemadmodum ſi erucæ ſemen manſerit in arbore, cuncta vaſtat, & abrodit, Sic impia cogitatio ſemen eſt, vt totū hominē perdat. Narrat Sextus Iulius Stratogema. lib. 4. c. 9. ꝙ Caius Pompeius, cum ſuſpectos haberet Hauceſes, vel Tuceſes: & vereretur, ne præſidiū reciperent, petiit ab eis, vt ægros interim apud ſe refici paterentur, & fortiſſimis habitu languentium miſſis ciuitatē occupauit, Sic diabolus ſuggeſtionē immittit velut debiles hoſtes cogitationū ſubrepens, iſtæ quid poterunt nocere? Sunt tamen fortiſſimi hoſtes, & arcē cordis occupāt. Hinc apud Iſaiam, Derelinquat impius, & vir iniquus cogitationes ſuas. Eſt enim cogitatio, vt inquit Greg. lib. 12. Mor. c. 18. ſicut radix arboris, à qua poſtea naſcuntur rami, licet occultetur ſub terra, Sic opera mala prodeunt ex iniqua cogitatione, quāuis lateant in corde, & ideo amputanda radix eſt, ne rami oriantur prauorum operum. Dicebat quidam

Sap. 5. Aſſueſcat animus diſcernēdis cogitationes. *Deut. 15.* *Ierem. 4.* *Gregor.* *Hierony.* *Simil.* *Sextus Iulius.* *Iſai 55.* *Gregor.* *Simile.* *Peruerſa cogitatio peccatorū eſt officina.*

quidam Philoſophus locuturus. Lingua quò vadis? Ne laberetur in verbum iniquum, Sic nos, quando aliquid cogitat cor, dicamus, Cor quò vadis, Vidit Ioannes in Apocalypſi filium hominis præcinctum ad mammas zona aurea, & caput eius velut lana alba. Quando caput habuit ſeniles cogitatus, id eſt, candidos? (id enim ſignificant caput, & capilli candidi tanquã lana alba.) Cum præcinctum habuit pectus zona aurea. Et quid per zonam auream intelligit, niſi Deũ? Græci enim illi ſapientes, ac Perſæ ad ſignificandũ Deũ circulũ depingebant, & meritò. Nã cum figura circularis principio careat & fine, omniũ & figurarum ſit capaciſſima, quæ in Deũ maxime cõpetũt, cũ ſit æternus & principio careat, & fine omniaq; ſuæ potentiæ ambitu comprehendat, nõ abre Deũ circuli figura adumbrabant. Nos ergo præcingamus pectus, quod locus eſt cogitationũ, Deo, & tunc nihil ſordidũ erit in corde, id eſt, cogitemus, quæ recta ſunt, & ad Deũ ſpectant. Hoc etiã ſignificauit cœleſtis Sponſus dicens, Vulneraſti cor meum ſoror mea, vulneraſti cor meũ in vno crine colli tui. Quam pulchræ ſunt mammæ tuæ. Quid crines ſunt, niſi cogitationes? Et quoniam omnes iniquas cogitationes à ſe longè repulerat, & tantũ vnũ cogitabat, nempe quo modo Deo inſeruiret, propterea ob vnum tantũ crinẽ commendatur Sponſa ab Spõſo. Quemadmodum enim crines in capite ſunt, Ita & cogitatiuum caput ſedes eſt. Addit etiã, Quàm pulchræ ſunt mãmæ tuæ, ob eãdẽ cauſam. Mammæ enim ſunt in pectore, & quoniam nihil iniquum verſari permittebat in pectore, ſed quod candidum erat, & purum, commendatur Sponſa ob mammarum pulchritudinẽ. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dom. 18. poſt Pentecoſtem, in ea verba, Si non dimiſeritis de cordibus veſtris. Non ſolũ munditiam quærit Deus in opere, verum & in corde.

Apoc. 1. c.

Omniũ figurarũ perfectior circulus.

Cant. 4. c.

Simile.

Quartò, docet hic locus, neminem vltra demerita puniendum. Hoc aduertant iudices, maiorem delictis infligentes pœnam, cum tantum debeant dicere, Secundùm peccata reddam delinquenti. Eſt enim culpa vlna, qua metitur pœna peccãtis. Pro menſura peccati erit & plagarum modus, præcipit Deus. Ac rurſum. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula, in pondere, in menſura, &c.

Pœna grauior grauius peccãtibus.

Leuit. 19.

Quintò, admonet hic locus, nihil quærendum eſſe mediis iniquis, neque honorem, neque diuitias, &c. Solet enim Deus, cum peccatis aſcendere, vel ditari, contendit homo, ipſum deiicere in extremam paupertatem, & ignominiam

iam Cogitationes, & conſilia ſacerdotum erant ad con-
arandas diuitias, ſecundum eas reddit eis. Hinc apud Le-
iticum, Si ambulaueritis mecum ex aduerſo, ego quoque *Leuit. 26.*
ontra vos aduerſus incedam. Quemadmodum ſublimato *Simil.*
iuin refundit humorem ſurſum aſcendentem, quaſi repen-
lens, quod acceperat, Ita & Deus rependit, cū aſcendere cō-
endit homo prauis viis. Sunt conſilia ſcalæ, quibus conſcen
litur ad id, quod conſequi deſideramus. Talis autē debet eſ- *Gene. 28.*
e hæc ſcala, vt per eā angeli non dedignetur aſcendere, &
leſcendere, ſicut per ſcalā Iacob, atq; vt firma ſit, non corrua
nus, exoremus Deum, vt innitatur ſcalæ, id eſt, iuſta appona-
mus media. Id enim ſignificauit Dominus, ſcilicet habiturū
acob terram, in qua dormiebat non aſcendendo ſcalā pra
iorū mediorum: ſed iuſtorum. Ac propterea angeli, & Deus
unt in ſcala. Subditq; Deus poſt viſionē ſcalæ, Terrā, in qua
lormis, tibi dabo, & ſemini tuo. Ac ſi apertius dicat, Non ma
is artibus ditaberis, nihil iniquum cōmittes, vt cōſcendas.
Dolendum eſt, multi ponunt ſcalā, vt conſcendant, per quā
ion angeli aſcendunt, ſed dæmones, non Deus innixus eſt.
ſcalæ: ſed Satanas. Quot enim peccata patrantur, vt ad cul-
men honoris euehantur, & diuitiis potiantur? Timeant ta-
men iſti, quia Deus ſolet, rependere illis ſecundū eorum co-
gitationes. Debet Chriſtianus imitari Abrahamum patriar-
cham, cui cum rex Sodomorum multa offerret reſpondit, *Gene. 14.*
Leuo manum meam ad Dominum Deū excelſum, poſ-
ſeſſorē cœli, & terræ, quòd à filio ſubtegminis, vſque ad cor-
rigiam caligæ non accipiam ex omnibus, quæ tua ſunt, ne
dicas, Ego ditaui Abrahā. Ita Chriſtianus, conſiderans, Deū
eſſe poſſeſſorē omnium bonorum, licet diabolus multa of-
ferat bona, nihil quantumuis minimum, vt filum ſubtegmi-
nis, aut corrigiam calciamēti, debet accipere, ne quando in
conſpectu ſummi iudicis dicat, Æquiſſime iudex, ego hunc *Simile.*
ditaui. Quemadmodum aqua ex loco, per quē tranſit ſaporē *Vinum mu*
accipit, & colorem, Ita & diuitiæ ex viis, per quas conquirū- *tatur cū va*
tus, accipiunt & prauum ſaporem, & colorem. Quid prodeſt *ſis, diuitiæ*
homini, ſi vniuerſum mūdum lucretur, animæ verò ſuæ de- *autē ſequū-*
trimentum patiatur? Amens certè iudicaretur homo, ſi iugu *tur mores*
lari eligeret, dummodo enſis, quo eſt iugulādus, auro eſſet *poſſidentiū*
ornatus, & gemmis. Quid aurum, quid opes male ac- *Socrates.*
quiſitæ ſunt? Gladius certè, quo interimitur acqui-
rens.

Sextò, ex hoc loco colliges, qd maximè debeāt ſacerdotes

ante oculos habere ſalutem animarum non diuitias conquirere, Væ paſtoribus, ait Dominus, qui paſcebant ſemetipſos. Nonne greges à Paſtoribus paſcuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, gregem autem meum non paſcebatis, quod infirmum fuit, non conſolidaſtis, & quod ægrotum, non ſanaſtis, &c. Ecce ego ipſe ſuper paſtores requiram gregem meum de manu eorum, & ceſſare faciam, vt vltra non paſcant gregẽ meũ, nec paſcãt amplius paſtores ſemetipſos. Obſerua, vbi quæſiturus eſt oues Deus, in manu paſtoris, in qua ſi lucrũ inuenerit, nõ medicinã, vt vulneratis medeatur, quid dicturus eſt Deus? De manu etiã inquit, requirã paſtorũ nõ de pedibus, quia oues non ſunt vilipẽdendę, nõ cõculcãdæ: ſed in manibus portande. Da manu etiã paſtorum requiram, quia opera paſtorum examinabit Deus. Manus enim opera ſignificant. Nihil enim magis perdit gregem Dei, quam exemplum prauorum operum paſtoris. Quæret enim Deus, an ob commodum ſuum peccata ouium diſſimulauerint. Debet bonus ſacerdos, ſemper dicere illa verba regis Sodomorum, Da mihi animas, cætera tolle tibi. Ita enim debet proſpicere ſaluti ouium, vt omnia bona temporalia illi poſtponat. Multis lachrymis deflendi ſunt nonnulli ſacerdotes, qui ſecus faciunt. Hos adumbraut latrunculi Syriæ, qui puellam Iſraeliticam Naaman Syrio lepra contaminato tradiderunt, Ita quidam ſacerdotes magis latrones ſunt appellandi. De illis enim inquit Chriſtus, qui non intrat per oſtium, ſed aliunde, ille fur eſt, & latro, Quid eſt, intrare per oſtium, niſi Chriſtum imitari, qui ait, Ego ſum oſtium? Tũc autem imitatur, cum vitam ponit pro ouibus, tantum abeſt, quod temporarium quærat emolumentum. Tunc autem aſcendunt aliunde, cum diabolo tradunt animas ob quæſtum, qui lepra execranda peccatorum eas inficiat, O calamitatem deplorandam, cum medicinam debeant adhibere, vt ſanentur, eaſque Chriſto offerre in ſponſas, diabolo, cuius typus eſt Naaman, in ſuam perniciem tradunt. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ tertiæ poſt Reſurrectionẽ, in hæc verba, Qui non intrat per oſtium: ſed aliunde, ille fur eſt, & latro. Quod ſi latro eſt, quid de illo erit Domine? Timendum ſane eſt. Obſerua, quid hic dicat, *viſitabo ſuper eum vias eius & cogitationes eius reddam ei.*

Multi inquit D. Ber. plus inuigilãt ſubditorũ euacuandis marſupijs quã extirpãdis vitijs.

Gene 14.

4. Re 5.

Bonus paſtor ponit animam pro ouib ſuis.

¶ *Et comedent & non ſaturabuntur.*

Theodoretus & Theophylactus referunt hęc verba ad pœnas,

œnas & ſupplicia ſacerdotibus à Deo infligendæ ob eorum uaritiam, Ac ſi apertius dicat Deus, Continua, alia, atque a- *Simile.*
a ipſis mala adducam. Et quemadmodū voraces, adeoque nſatiabiles pāphagi manducantes non ſaturantur, ſic & ipſi ructus *comedent* operum ſuorum, hoc eſt, ſupplicia, & perin- *Voluptas inſatiabilis eſt.*
e ac neque comediſſent, neque puniti eſſent, alias ſubinde rouocabunt pœnas, Diuus Hieron. ſecus. Ait enim, cibum unc, quem manducaturi ſunt iſti, eſſe voluptatem, quæ inatiabilis eſt, & quanto magis capitur, tanto plus vtentibus e famē creat. E contrario, beati eſurientes, & ſitientes iuſtiiā, qm̄ ipſi ſaturabuntur. Sicut iuſtitia ſaturat, ſic iniquitas ubſtantiam non habens vana comedentes fraude deludit, & teros deuorantium vacuos derelinquit. Conſentit cum hac Hieronymiana explanatione Interlinearis. Superpoſuit. n. his erbis, *comedent & non ſaturabuntur*: id eſt mala opera exerebunt. Alij ad bona tēporaria ex victimis, & oblationibus, tque hoſtiis conquiſita hunc referunt ſermonem, quod cū ultas hauſerint ſacerdotes ex ſacrificijs populi opes: nunuam tamen ſuum expleant animum, ſed ad alias, atque aas congerendas anhelant ſitibundi. Et hic ſenſus mihi vietur verior, & germanior. Ideoque ita diſpungemus. Primū ertū eſt, Deū ad ſacerdotes hæc deſtinare, Nam cum ſupra rimen ſacerdotum obiurgauerit, quod ſpe lucri ducti, ad iololatriam populum alliciebant, nunc pœnam qua plecten i ſunt ob tantum facinus, detegit. Ea autem eſt, vt ſacerdoes contrarias omnino res ſuis ſtudus, & cupiditatib. malis xperiantur, & quanto attentius, & impenſius congerendis pibus quæſtu victimarum incubuerint: tanto vehemenus, & acerbius eſuriem eos paſſuros, & omnium commoorum inopia laboraturos, prædicit Deus, Amplectuntur anc explanationem tum Rupertus, tum recentiores. *In ſacerdotes qui congeriē oblationum inhiant ad cumulandas diuitias.*

Ad componendos mores.

ET *comedent & non ſaturabuntur*. Si de pœnis infligendis ſacerdotibus intell gas hæc verba, in quem modum Theodoretus, & Theophylactus expendunt, diſce ex hoc loco, quantum malum ſit peccatum, ſiquidem aliæ, atque aæ pœnæ pro eo his iniquis ſacerdotibus iniunctæ, non ilos exonerant: ſed comminatur Deus: ſemper eſſe nouas adendas, nunquamque finiendas. Et obſerua verbum, *comeent*, vt ingentem fore pœnarum acerbitatem deprehendas. Nam quæ ore abſumuntur, intra pectus, & viſcera ſunt.

Eſſe igitur pœnas has comedendas quid aliud innoluit,
Simile. quam eſſe grauiſſimas, & acerbiſſimas? Quemadmodum
enim vulnera corporis interna atrocius cruciant, quam ex-
terna, Ita ſupplicia internè illata moleſtius torquent. Et iu-
ſtiſſima quidem ſententia hæc Dei eſt. Nam per ea, aut in
his puniendus eſt peccator, in quibus, aut per quæ Deum
offendit. Vnde Sapiens ait, Per quæ quis peccat, per hæc &
Sap.11. punietur. Peccauerant ſacerdotes, & populus, corde conſilia
iniqua excogitando, quamobrem dixerat, *Cogitationes eius
rediam et.* ipſa corda etiam fore crucianda, implicat vates
Iuſte affli- noſter hac voce, *comedent.* Timendum igitur nobis eſt, quan-
guntur mẽ- do æquiſſimus iudex non ſolum peccatorem, verum etiam
bra corporũ in his corporis partibus, & membris punit, quibus delictum
quæ ad pa- commiſit. Videmus nonnullos chiragra, & podagra labo-
tranda pec- rare? Fortaſſis manus & pedes inſtrumenta fuerunt pecca-
cata inſtru- torum. Pedes enim ad malum cucurrerunt, & manus vel in-
mẽta fuerũt. iuriam intulerunt, vel quid impium commiſerunt, ac pro-
pterea peccator in illis plectitur membris. Corripitur alius
pleuritide, hoc eſt laterali morbo? Fortaſſis odio proſequu-
tus eſt proximum, cuius ſedes cor eſt quamobrem & in cor-
de punitur. Alius & capitis dolorem patitur? Fortaſſis no-
xiis dedit locum cogitationibus, aut in ſuperbiam elatus,
fratrem contempſit. Alius dentium dolore punitur? Videat
is, an guttur ſuum fuerit ſepulchrum patens, & veneno aſpi-
dum fuerit infectum ad detrahẽdum honori fratris ſui. De-
mum quoties homo ſe ſentit in aliqua corporis parte mor-
bo affectum, oculos mentis aperiat, & cognoſcat, an huiuſ-
cemodi membrum ad patrandam iniquitatem fuerit inſtru-
mentum, & agat pœnitentiam, vt miſericordiam conſequa-
Iſa.3.d. tur à Deo. Vis frater mi, agnoſcere, plerũq; hominẽ ijs, qui-
bus deliquerat, partib. corporis à Deo torqueri? Audi, quid
dicat Iſaias, Pro eo quod ambulauerunt filiæ Sion extento
collo, & eleuatæ ſunt, & nutibus oculorum ibant, & plaude-
bant, & ambulabant pedibus ſuis, & compoſito gradu ince-
debant decaluauit Dominus verticem filiarum Sion, & Do-
minus crinem earum nudabit. Et erit pro ſuaui odore fœ-
tor, & pro zona funiculus, & pro criſpanti crine caluitium,
& pro faſcia pectorali cilicium. Ecce, quæ capite, & collo
peccauerant naribus ſuauem odorem, & voluptatem ve-
neream haurientes zona, alijſque varijs ornamentis corpo-
ris allicientes ad turpitudinem, ijſdem membris pœnas
exoluunt. Nam caput crinium expoliatur pulchritudine,

naribus

naribus fœtor adhibetur, renibus ciliciũ aptatur. Quorſum. n. putas, hæc tã minutim ab Iſaia recenſeri? Certe, vt pœnas his corporis membris infligẽdas intelligas, quib. homo deliquit. Vnde optimè D. Chryſ. de diuite epulone inquit, Quia in cõuiuãdo magis loquacitate peccauerat, in lingua grauius ardebat. Atq; in Apoc. Quantum glorificauit ſe & in delitiis fuit, tantũ date illi tormẽtũ, & luctũ. Quid eſt quãtũ glorificauit ſe, & in delitiis fuit: tantũ date illi tormẽtum, & luctũ, niſi obſeruate, quib⁹ maximè animi facultatibus: & corporis mẽbris delectat⁹ ſit peccator, & in his præcipuè cruciatẽ, & torquere? Quod & in Iob dicitur, Iuxta multitudinẽ adinuẽtionũ ſuarum, ſic & ſuſtinebit. atque in Euangelio, Vę vobis, q̃ ridetis nũc, quia lugebitis, Ecce riſus in luctũ mutatur.

Secundò, locus hic pro concionibus Dominicæ primæ Aduentus venuſtiſſimus eſt. Explicat enim, quantũ ſint tormentum paſſuri damnati, pœnas videlicet in æternum duraturas. *Comedent*, inquit. Et quid *comdent*? Ignem certe gehẽnalem, fumũ, fœtorẽ, quæ vel mẽte cogitare eſt horrendum. Quinimo ipſos dæmones *comedent* variis indutos beſtiarum formis, quas, vt acerbius crucient, aſſument. Audi quid dicat Deus Iob de Behemoth, hoc eſt, dæmone, Sternutatio eius ſplẽdor ignis, de ore eius lãpades procedũt, ſicut tædæ ignis accenſæ. De narib. eius procedit fumus, ſicut ollæ ſuccenſæ, atq; feruentis. Halitus eius prunas ardere facit, & flãma de ore eius egreditur Cur tam cruentus, & horribilis depingitur diabolus, niſi vt quantum damnatos cruciet, aperiatur? *Comedent* igitur dãnati diabolũ, quoniã per eorum fauces ingredietur, vt ſæuius viſcera laniet & diſrumpat, vt igne intus adurat, vt fumo ſtrangulare videatur. Audi etiã, quid rurſum dicatur apud eundẽ Iob, Panis eius in vtero illis vertetur in fel aſpidum intrinſecus. Diuitias quas deuorauit, euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. Caput aſpidũ ſuget, & occidet eũ lingua viperæ. Nõ videat riuulos fluminis, torrẽtes mellis, & butyri. Luet, quæ fecit omnia, nec tñ cõſumetur. Iuxta multitudinẽ adinuentionũ ſuarũ ſic & ſuſtinebit. Hæc apud Iob. Et nihil aptius dici potuit ad depingẽdas damnatorũ pœnas. Vnde egregiè D. Thomas de dictis damnatorum pœnis locum expendit. Sed nos latius diſpungemus, Ideo explanationi noſtræ aures accõmoda. Ait itaq; panis eius in vtero eius vertetur in fel aſpidũ intrinſecus. Ecce qualis erit cib. dãmnatis, nõ vtiq; externè ſolum, ſed internè etiam vel aſpidum. Et qui ſunt iſti aſpides. Certè dæmones,

Iob.20. *Luc.6.* *Iob.41.* *Horribilis damnatorũ cruciatus.* *Iob.20.* *D.Tho.*

Hi, vt dirius crucient, virus inſtar aſpidum euoment intra ipſa viſcera miſerorum damnandorum, ipſa viſcera rodentes, & laniantes. Et quemadmodum biliofus humor ad vomitum cogit in quo miſerè torquetur homo, cū non ſine ingenti dolore videatur illi ipſa viſcera eucere. Ita dæmones exiſtentes intra viſcera ad doloris incrementū cogent dānatos ad abominandū vomitum. Vnde ſubiungitur, Diuitias, quas deuorauit, euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. Diuitias poſuit pro acerbiſſimis pœnis, metonymicè effectum pro cauſa attexens. Nā quemadmodum quādoque cibus comeſtus cōuertitur in humores venenoſos, & cū digeri non poſſit, per vomitum eiicitur cum abominatione, & dolore, Ita peccatores diuitias male partas dicūtur, euomere, quia inter alias pœnas pro eis torquebuntur abominādo vomitu, cōclamantibus dæmonibus, ad idque cogentibus, dicentibuſque, Euome diuitias, quas iniquè acquiſiſti, & tibi cauſa fuerunt, vt multa patrares peccata. Atque vt in profundum miſeriarū eos deueniſſe cognoſcas, obſerua; quid ſubditur, Caput aſpidū ſuget. Ad eandē normam aſpides vocat dęmones, quoniā illi aſpidis, & viperæ formam ſumētes, capita ſua in ora dānatorū immittent, & ſugere cōpellent, venena emittentes. Hæc de pœna, quā Theologi vocant pœnā ſenſus, dicta ſunt. Deinde torquendos pæna damni ſignificat his verbis, Non videat riuulos fluminis, torrentes mellis, & butyri Qui ſunt iſti riuuli, & torrentes, niſi bona illa inaudita quæ præparauit Deus diligentibus ſe, de quibus & Regius Pſaltes inquit, De torrente voluptatis tuæ potabis illos? Tanta bonorū copia priuandos eſſe peccatores prædicit. Et meritò riuulos fluminis Beatitudinē vocat quoniā beati nō totum flumen exhaurient: ſed riuulos quoſdā imbibent illius beatificātis maieſtatis diuinæ Tātū enim, quantū beatificare poteſt in æterna, & incōprehenſibilis maieſtas, nulla creatura comprehendere poteſt. Vnde egregiè inquit D. Thomas quod quāuis beati Deū cōprehendāt; non tamen totaliter, id eſt, omnibus modis, quibus comprehendi poteſt. Atque, ſi loquēdi modum obſerues, dum ait, Non videat riuulos fluminis, inuenies, veram eſſe eiuſdem diui Thomæ ſententiā aſſerentis, beatitudinem, in operatione intellectus conſiſtere, hoc eſt, in viſione: non in actu voluntatis. Non enim dixit, Non delectetur riuulis fluminis: ſed ait. Non videat riuulos fluminis. Igitur præcipua beatitudinis ratio in viſione conſiſtit. Dum verò beatitudinē appellat torrentes mellis, & butyri

Simile.

Pœna ſenſus & pœna damni.

Pſal. 35. a.

1. p. q. 12. ar. 7. ad 1.

1. p. q. 12. ar 4. c.

butyri ſuauitatẽ cœleſtis gloriꝫ maxima eſſe complexus eſt. Per mel enim, & butyrũ omnis ſuauitas, & dulcedo intelligitur, cũ hæc duo inter cætera dulciſſima eſſe, certum ſit. Cum itaque damnati dicũtur, *comedere* pœnas, tu vtramque intellige pœnam videlicet ſenſus, quæ debetur culpæ, ratione inordinatę conuerſionis, & pœnam damni, quæ debetur culpę, ratione auerſionis. *Comedent* enim ipſum ignem, & vna cum ipſo igne ipſa dęmonia deuorabũt. Et quemadmodũ, vt quidam exiſtimant, licet reclamante Plinio, in ipſo igne ſalamandra gignitur, animal certè peſtilentiſſimum ob exitiale venenum, Ita in illo gehennali igne dæmones erunt, quàm acerbiſſimè torquentes miſeros dãnatos. Sed aduerſus hanc ſententiã iam mihi videntur, inſurgere Scholaſtici proferẽtes ex Diuo Auguſtino, nequaquam damnatos cruciandos in inferno corporeis vermibus. Nam li. 20. de Ciuitate Dei c. 22. licet dicat non deeſſe, qui ob verba Iſaiæ. Vermis eorũ non morietur in æternũ, Ac rurſum apud Iudith, Dabit ignẽ & vermes in carnes eorum Et illud, Vindicta carnis impij ignis, & vermis intelligant viuaciſſimos vermes corporeos laniaturos corpora damnatorum: credibilius tamen iudicat, vermem tropicè ad animã ſolum referendum, eſſéque vermem iſtum conſcientiæ remorſum perpetuò animam cruciantem, Quã ſententiã amplectitur Diuus Thomas in multis locis, ac maximè in 4. ſentent. diſtinct 50. q. 2. & opuſculo 10. ar. 41. cuius verba citare non grauabor. An in inferno, Inquit, erit corporalis vermis? Hoc Auguſtinus ſub dubio reliquit. 21. de Ciuitate Dei, licet in 20. eiuſdem dicat, hoc probabilius videri, quòd ignis referatur ad corpus, vermis tropice ad animam, quod etiam mihi probabilius videtur Hæc Diuus Thomas. Rationes verò, quibus fulciunt non futuros corporeos vermes in inferno, non ſunt difficiles ſolutu. Arguunt enim in hunc modum, quieſcente motu primi mobilis, nulla erit generatio, & corruptio: igitur non generabuntur vermes in inferno, cum iam ceſſauerit motus cœleſtis. Quis tam cæcus, vt non videat, friuolum & nullius momenti eſſe argumentum? Bifariam enim reſponderi poteſt. Primò, quòd vermes inferni non denuò producantur, ac poſtea rurſum corrumpantur, ita vt detur generatio, & corruptio vermium: ſed quod in ipſo igne ſint æterni & perpetui. Qui enim corpora damnatorum perpetua facit ad cruciatũ cur & vermes incorruptibiles non poterit, in ipſo igne gehennali creare ad acerbius damnatorũ tormentũ? Dicamus

Simile.

Li. 20. de ciui. Dei. c. 22.

Iſa. 66.

Iudith.

Eccl. 7.

D. Tho.

An in inferno dãnati corporalibus vermibus ſint cruciandi.

ergo, vermes eſſe in inferno, nõ de nouo productos, iterumque corrũpendos: ſed ipſi igni coæternos. Hinc, & ad aliam rationem, quã velut irrefragabilem ſubiiciunt, facilis eſt ſolutio. Vermes ex corporis corruptione ſcaturiũt: ſed corpora dãnatorũ non erũt corruptibilia, igitur non erunt in illis vermes. Reſpondemus ad antecedens, gehẽnales vermes nõ eſſe ex quapiam corruptione: ſed diuina virtute creatos. Vides quo pacto aſſeuerari poſſit vermibus corporeis cruciandos eſſe damnatos. Cæterũ, ne tantorũ doctorũ, diui videlicet Auguſtini, & diui Thomæ, ac aliorũ refragari ſententiæ videar dicamus, non futuros vermes qui ſolum vermes ſint, ipſos veruntamen dæmones vermium poſſe aſſumere formas imo aſſumpturos, vt acerbius crucient, non dubito. Hactenus pœnas infligendas miſeris damnatis implicatas hac voce, *comedent*, complexi ſumus. Nunc, quantum ſint duraturæ, ſequenti verbo, ſcilicet. *Et non ſaturabuntur*, perſtringit. Et quid eſt, *non ſaturabuntur*? Iam diximus diſpungentes litterã, iuxta Theophylacti ſententiam ſignificari, ſuplicia noua eſſe ſemper addenda damnatis, & perinde, ac neque comediſſent, neque puniti eſſent, alias ſubinde ſubdituros pœnas. O horrendũ ſpectaculũ, noua ſemper inueniri tormentorũ genera, neque adinuentis cõtentos eſſe tortores, & ſine termino duratione eſſe perpetua. Sed cur Domine ita tua tremẽda iuſtitia in peccatores deſæuit, vt pro peccatis finitis, & certo tẽpore patratis æternas pœnas inducas? Satis ſit, obſecro, iuxta legẽ à te ſancitã, pro mẽſura delicti ſit & plagarum modus. Peccarunt miſeri damnati viginti, aut quadraginta annis? Totidẽ etiam tradantur puniendi tortoribus. Quid ſi immenſam tuæ maieſtatis amplitudinem offenſam acclames, ac propterea meritò æterno addici ſupplicio peccatores qui contra Deũ, qui infinitus eſt, in lethale crimen prolapſi ſunt. Vbi quæſo, eſt miſerationum tuarum abyſſus? Nonne tu es, qui punis citra condignum? Quare ergo peccatoribus pares pœnas delictis refers? Mouent hũc lapidẽ multi ſancti patres inquirẽtes, quo pacto diuina iuſtitia cohæreat cũ pœnarũ inferni immenſitate. Videtur enim vltra condignũ dãnatorum punitio, cum illi tempore infinito torqueãtur pro peccatis & numero, & tempore finitis. Ad hæc, cum diuina miſericordia ſit ſuper omnia opera Dei, atque etiã in ipſorũ damnatorum vindicta miſericordia maximè reſplendere debeat, & ſuperexaltare iudiciũ, iure optimo quæri poteſt, quo modo Dei miſericordia ſtare poſſit cũ tanta pœnarum acerbitate,

Deut. 25.

Lib 21. de ciui. Dei. c. 11. & 21.

bitate, & duratione. D. Aug. reſpõdet, nõ eſſe neceſſariũ, pœnæ durationẽ eſſe æqualẽ durationi culpę ad ęquitatẽ iuſtitię. Non. n. adulteriũ, quod momẽto tẽporis perpetratur, momentanea pœna punitur, etiã ſecũdũ leges humanas: ſed duratio pœnæ reſpicit diſpoſitionẽ peccantis: Quandoq; enim ille, qui peccat in aliqua ciuitate, ex ipſo peccato efficitur dignus, vt totaliter à ciuitatis cõſortio repellatur, vel per exiliũ perpetuũ, vel etiã per mortẽ. Ita etiã ſecũdũ diuinã iuſtitiã homo ob peccatũ mortale redditur dignus, penitus à ciuitatis Dei cõſortio ſeparari, & æternæ pœnæ ſubiici. Quia, vt D. Aug. loco citato ait, quod eſt de ciuitate iſta mortali homines ſupplicio primę mortis: hoc eſt de ciuitate illa immortali, homines ſupplicio ſecũdę mortis auferre. Quòd autẽ pœna, quã ciuitas mundana infligit, perpetua nõ reputatur, hoc eſt per accidens, vel quoniã perpetuo homo nõ manet, vel quia ipſa ciuitas deficit. Vnde ſi homo in perpetuum viueret, pœna exilij, vel ſeruitutis, quæ per legẽ humanã infertur in eo perpetuo maneret. Inueniuntur & aliæ rationes à ſanctis aſſignatę, quare iuſti dãnati pro peccato tẽporario pœna perpetua puniãtur. Vna eſt, quia peccauerũt cõtra bonũ ęternũ, dũ contẽpſerunt ęternã vitã. Et hoc eſt, quod D. Auguſt. lib. citato dicit. Factus eſt malo dignus æterno, quia hoc in ſe peremit bonum, quod eſſe poſſet æternum. Alia ratio eſt, quia homo in ſuo æterno peccauit. Vnde D. Gregor. lib. 4. Dialog. inquit, Ad magnam iuſtitiam iudicanti pertinet, vt nunquam careant ſupplicio, qui nunquã voluerunt, carere peccato. Atque D. Hieronimus in hæc verba. cap. 27. Prouerbiorum, Infernus & perditio non replebuntur, & oculi hominum inſatiabiles, ait, inferni tormenta non replebuntur, terminum accipiendo, ſimiliter & intentiones eorum, qui humana ſapiunt, inſatiabiles ſunt in deſiderio peccandi. Qui & ideo ſine fine pœnas luunt. quia voluntatem habuerant ſine fine peccandi, ſi naturam haberent ſine fine viuendi. Quòd ſi obiiciatur, quoſdam peccatores, quando ſe irretiunt crimine mortifero, proponere in corde ſuo, vitam ſuã poſt patratum peccatum in melius commutare. Vnde, ſi vera ſunt, quæ diximus, cum non habuerint voluntatem ſine fine peccandi, conſequenter non eſſent digni æterno ſupplicio. Reſpondent nonnulli, diuos Hieronymum, & Gregorium locutos eſſe de voluptate, quæ in externas prodit operationes. Qui enim in mortale peccatum labitur, propria voluntate in eo ſe collocat ſtatu à quo ęqui

Peccati finiti infinita & perpetua in damnatis pœna.

Gregor.
Hierony.
Prou 27.
Per infernũ & perditionẽ impiorũ damnatorum & dãnationis eorũ locum intellige.
Lyranus.

non poteſt, niſi diuinitus. Vnde ex hoc ipſo, quod vult peccare, conſequẽter vult, in peccato manere perpetuò. Hoc n. eſt, ſpiritus vadẽs in peccatum, & non rediens per ſeipſum.

Simile.

Quemadmodum ſi quis in foueam ſeipſum det præcipitem vnde exire non poſſet, niſi adiutus, dici poſſet, huiuſmodi hominem ibi in æternum manere voluiſſe, quamuis aliud cogitaſſet. Vel põt dici, & melius: q̃ ex hoc mortaliter peccat finem ſuũ in creatura conſtituti: & quia ad finem vitæ tota vita ordinatur, ideo ex hoc ipſo totam vitam ſuã ordinat ad illud peccatum, & vellet in perpetuum in peccato manere, ſi hoc ſibi eſſet impune. Significauit hoc egregie D. Gregor. lib. 34. Moralium expendens illud Iob. 41. c. Æſtimabunt abyſſum, quaſi ſeneſcentem iniqui. Ideo, inquit, cum fine deliquerunt quia cum fine vixerunt. Voluiſſent quippe, ſine fine viuere, vt ſine fine potuiſſent, in ſuis iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare, quã viuere. Præterea tertiò, digni ſunt æterna pœna damnati, quia eorum culpa manet in æternum. Nã cũ culpa non poſſit remitti ſine gratia, quam non poteſt homo poſt mortem adipiſci, nõ agitur equũ eſt, finiri pœnam, ſiquidem culpa manet in dãnatis. Cũ igitur hæc ita ſe habeant, & tam longa, tamque cruenta punitio, & ſæua damnandos maneat, Vnde Iſaias ait, Videbunt cadauera virorum, qui præuaricati ſunt in me: vermis eorũ non morietur, & ignis eorũ non extinguetur: & erunt vſque ad ſatietatem viſionis omni carni, cur homines adeo ſunt vecordes, & amentes, vt tanti ſupplicij obliti, non reuocent gradum à vijs ſuis peſſimis, Cur cum ſancto Iob nõ dicũt in corde ſuo, Semper quaſi tumentes ſuper me fluctus timui Deũ, & pondus, eius ferre non potui? Cur cum D. Hierony. Siue comedam, ſiue bibam, ſemper in auribus meis ſonat illa tremenda tuba, Surgite mortui, venire ad iudicium? Cur cum D. Auguſtino, Dñe hic vre, hic ſeca, vt in æternum parcas? O cæcitatem ingentem, ô amentiam deplorandam. Reſipiſcamus fratres mei, atque, vt tremebundi, expectemus diẽ illam tantæ calamitatis, & miſeriæ: ante oculos mentis proponamus, quod Dominus præcepit Ezechieli, videlicet, Tu fili hominis ſume tibi laterem, & pones eum corã te, & deſcribes in eo ciuitatem Ieruſalem. Et ordinabis aduerſus eam obſidionem & ædificabis munitiones, & cõportabis aggerẽ & dabis contra eam caſtra, & pones arietes in gyro. Et tu ſume tibi ſartaginem ferream inter te, & ciuitatẽ, & obfirmabis faciem tuam ad eã, & erit in obſidionẽ, & circundabunt

Gregor. Iob. 41.

Iſa. 66.

Iudicij extremi conſiderationes deterret a peccatis.

Amb ad Virg lap.

Iob 31 c.

Herony. in Epiſtolis.

Ezech. 4.

Tremenda Dei per prophetam vox in nouiſſimo die iudicij conuocãdis.

cam. Signum Domui Iſrael. Nihil aptius dici potuit ad adumbranda ſupplicia, quæ peccatores experientur in inferno. Singula expẽdamus. Tu, inquit, fili hominis, non fili Dei. Nã cum poteſtatẽ acceperit, filiũ Dei fieri, ob tua flagitia, & peccata nõ Dei filius vocari mereris, ſed filius hominis, hoc eſt, peccator, fragilis, & abiectus, &c. Sume tibi laterẽ, ſume cor tuum durũ. Meritò cor peccatoris laterẽ vocat, terram videlicet recoctã, & in lapidem ferè conuerſam ob eius duritiem. Ideo dicitur apud Deuter. Non obdurabis cor tuum. Et per os Dauidis, Nolite obdurare corda veſtra. Et per Iſaiã, Audite me duro corde. Atque D. Paulus, Secundùm duritiã tuam, & impœnitens cor theſauriſas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicij Dei. Ad hæc cor hominis meritò laterem appellat. Si enim colorem lateris obſerues nihil eo ſimilius carni inuenies. Cum ergo cor peccatoris carneum ſit, & in cunctis ſuis actionibus carnem ſapiat, non ab re illud laterem nominat. Tu igitur peccator duro corde & qui carnem tuam ſemper es ſecutus, vt eius deſideria perficeres, ſume illud tibi. Non inquit aliis. Multi enim duritiã aliorum execrantur, reprehendũt, & obiurgant acclamantes diem iudicij vindicem fore maleactorũ, at ſuimet obliuiſcũtur. Frater mi, relinque corda aliena, tuum tibi ſume. Et pones illud corã te, Nõ ait, in ſcapulis, aut tergo. O bone Deus, quot hominum millia cordis ſui duritiam retro proiiciũt, ac veluti excordes ſint, viuunt. Non enim attendunt, quid cogitat cor eorum, quid agat, quò tendat. His inquit Deus, Pone cor tuum coram te, illud contemplare. Vide, an purum ſit, vel impurum: attende, quales ſint eius cogitatus, & opera, &c. Item pone cor tuum coram te, id eſt, iuxtà te. Solent enim peccatores, longè eſſe à ſuis cordibus. Vnde Dauid dicebat, Cor meum dereliquit me. Et in libro 2. Regum cum Deo loquens aiebat, Inuenit ſeruus tuus cor ſuum. Si illud inuenit, ergo antea non habuerat. Et Ieremias Audi popule ſtulte, qui non habes cor. Et Daniel de tyranno quodam, quem rationis expertem vocat loquens, ait, Cor eius datum eſt ei, Atque Iſaias, Redite præuaricatores ad cor. Vnde D. Gregorius. Cor, inquit, noſtrum non habemus, cum grauiter delinquimus. Et alibi, Nihil nobis vicinius eſt corde: & tamen ſæpe euagatur. Nihil longius à nobis, quàm nos. Mali, inquit Seneca, vbique ſunt, præterquam ſecum. Ponat igitur miſer peccator cor ſuum coram ſe, reducat ad ſe, non illud extra ſe diuagari patiatur. Et ſubdit ſtatim, Et deſcribes in

Ioan. 1. *Deut. 15.* *Pſal. 94.* *Iſa. 46.* *Rom. 2.* *Pſal. 39.* *2. Reg. 7.* *Iere. 5.* *Dani. 7.* *Iſaia. 46.* *Greg.* *Impius nunquã eſt apud ſe.*

eo ciuitatem Ieruſalem. Ac ſi dicat, Ne in corde tuo ſculpas aut depingas, veluti in topographia, & mappa mundi Babyloneni ciuitatem confuſionis, hoc eſt, mundi gloriã inanem & fluxam, quæ inſtar floſculi decidit, & perit. Quin potius imaginem hanc, quæ oculos peccatorum ſua vana pulchritudine remoratur, ne ad cõtẽplandã cœleſtem Ieruſalem, ad quã incolandã conditi ſunt, mentẽ leuẽt, ex corde tuo dele, quæ velis, nolis, fluit, & preterit. Quod intelligẽs Regius Pſaltes, cũ Dño ſermonẽ conferens canebat. Velut ſomniũ ſurgentiũ Dñe in ciuitate tua imaginẽ eorũ ad nihilũ rediges. Ac ſi diceret, Euaneſcet vana mortaliũ fœlicitas, quã in fluxis mundi rebus conſtituunt, tanquam ſomnium hominis expergiſcentis, quod cum eſſet inane, eum tamen dormientem falsò delectabat. Tu Domine in ciuitate tua, in gloria ſempiterna, imaginẽ mũdi, quam inſipiẽtes homines in corde ſuo depingebant, ad nihilũ eſſe redactã, oſtendes Nã quid imaginẽ appellat, niſi mundi vanitates, opes dignitates, generis ſplendorem, nominis amplitudinem, & alia id genus, quibus vani mortales inflantur? Hæc inaniter fuiſſe ſculpta in animo, intuebuntur cognoſcentes, nihil aliud eſſe, quam vmbras, & imagines fallaces, dicenteſque non ſine ingenti dolore, Tranſierũt omnia illa, ſicut vmbra. Deleamus igitur ex corde noſtro hanc mundi Babylonem execrandam, & deſcribamus in eo ciuitatem Ieroſolymã, viſionẽ pacis, gloriam cœleſtem, ſedes beatarum mentium immortales, cãtica illa dulcia Sionis, patriam promiſſionis, beatitudinem æternam, cuius voluptatem, & ſplendorem quis pro dignitate recenſere poterit, cum dicat Apoſtolus, Oculus non vidit, neque auris audiuit, neque in cor hominis aſcendit, quæ præparauit Deus diligentibus ſe? Ad hæc, diuino amore inflammati aſpiremus, ea in animo verſemus, cogitantes quãta bona amittant peccatores, qui illa ciuitate priuãtur, hoc eſt, pœnam damni, quam ob crimina ſua incurrũt damnati, in imo pectore reuoluamus, vt amore tantæ beatitudinis illecti, cãdidis virtutum actionibus nauemus operam, & tam immenſam Dei bonitatem non offendamus, qui ſua miſeratione nos ad tanta condidit bona, timeamuſq; ab illa beatorum fœliciſſima ſocietate ſeparari, oculis mẽtis contẽplãtes quid dicat Apocalypſis, nempe, Beati, qui lauant ſtolas ſuas vt ſit poteſtas eorum in ligno vitæ, & per portas intrent in ciuitatem, foris canes, & venefici, & impudici, & homicidę, & idolis ſeruientes, & omnis, qui amat, & facit mendacium.

Pſal. 72. *Sap. 5.* *1. Cor. 7.* *Ad æternitatis gloriã acquirendã nullus labor durus, nullũ tẽpus longũ iudicari debet.* *Apo. 22.*

De-

Deſcribe ergo tu in corde tuo ciuitatem ſupernã Ieruſalem et attendas, quanta beatitudinis voluptate ſit plena. Atque hac cõſideratione, veluti acutiſſimis ſtimulis excitatus, defle peccata tua. Ita autem defle, vt ſit poteſtas tibi in ligno vitæ. Tunc autem bene defles, & poſt fletum conceditur veſci ligno vitæ, cum poſt lachrymas ad iniquitatẽ non recurris ſed ſtatim ad cuſtodiam mandatorũ temetipſum cõuertis, vt tantò iã conditori tuo placere ſtudeas poſt pœnitẽtiæ luctũ per obediẽtiã mandatorũ: quantò ante cõuerſionem eidem diſplicebas impœnitens per inobediẽtiam mandatorũ. Deſcribe, inquam, ciuitatem Ieruſalem in corde tuo, vt agnoſcas, an portas inuenias illius ciuitatis ſanctæ, per quas ingreſſus patet ad eã. Sũt autẽ iſtæ portæ, vt placet Auguſtino virtutes ac bona opera. Aliis verò, obſeruantiæ præceptorũ Dei. Iuxta quod Dominus ait, Si vis, ad vitam ingredi, ſerua mãdata. Vide ergo, an fores iſtæ, virtutes videlicet, tibi ſint occluſæ, cũ illas neq; à limine ſalutaueris, neq; in earũ actiones incubueris. Nã hęc porta Domini, nõ iniqui, & ſcelerati: ſed iuſti ſolũ intrabunt in eam. Deſcribe etiã ciuitatẽ Ieruſalem in corde tuo, vt perpendas, foris eſſe canes impudicos, homicidas, & amantes, & facientẽs mendaciũ. Atque hinc cognoſces, an conſors futurus ſis, & conciuis beatorũ. Quòd ſi te canem fratrum tuorum famam dentibus lacerantem, & oblatrantem inueneris, & ãd vomitum peccatum redire, ſi homicida es, proximum tuum odio proſequens, ſi tuis voluptatibus, veluti idolis, ſeruiens, ſi amas mendacium, hoc eſt, peccatũ, illi cor tuũ tradens. Nã vbi eſt amor tuus, ibi eſt & cor tuũ. Vnde nõ ſolũ ait, qui facit mendaciũ: ſed, qui amat. Amare autẽ eſt, cor, & volũtatem tradere amato. Da operam vt mores mutes, & te ad meliora cõuertas. Cæterum ſi tãtus ciuitatis ſupernæ ſplendor nõ te à peccato reuocat, ac tanta beatitudinis maieſtas in corde deſcripta non te ad virtutem amplectendam inflãmat. Quid tibi agendũ reſtat? Fac, quod Dominus præcipit Ezechieli. Ordinabit aduerſus eam obſidionem, hoc eſt, depinges hoſtes illos acerrimos, dæmones, videlicet, in inferno obſidione cingentes, & bellum atrociſſimũ inferentes. Et quo pacto depinges? Singula obſerua. Ædificabis, inquit, munitiones. Munitiones ſunt præparationes bellicæ, quibus duces caſtra ſua muniunt aduerſus hoſtes, ſiue propunaculi ligneis, aut terræ plenis, ſiue foſſa, ſiue vallo, ſiue tormẽtis ignitos globos iaculantib. ſiue quibuſcũque aliis machinis, & armis. Tu verò per hæc intellige

Salutaria Parãeſis ad vitæ emẽdationem.

Matth. 19.

Pſal. 119.

Sub ordine caſtramẽtationis depingit atrociſſimas peccatorũ clades Ezechiel.

varia tormentorum machinamēta, quib. dæmones oppugnabunt damnatos. Et comportabis aggerē. Aggeres ſunt coaceruationes terræ, & lapidum, quibus valla, foſſæque implentur. Per quæ internè implendos damnatos cruciatibus, atque pedibus dæmonum conculcandos intellige. Quemadmodum
Simile. enim foſſas, poſtquam terra repleuerint milites, pedibus calcant, Ita dæmones pedibus ſuis conculcabunt, & peſſundabunt in inferno peccatores. Quod & Apocalypſis aperit dicens, Miſit angelus falcem ſuam in terram, & vindemiauit
Apoc.4. vineam terræ, & miſit in lacum iræ Dei magnum, & calcatas eſt lacus extra ciuitatem, & exiuit ſanguis de lacu vſq; ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta. Vides, quo pacto dæmones induant formam equitum militantium, vt pedibus æquorum, quibus inſident, calcent damnatos. Sed obiicies hæc ex Apocalypſi deſumpta potius ad tropologicā, & myſticam intelligentiam eſſe referenda, neque eſſe veritati conſonam, fore equites in inferno: ſed his, velut quibuſdam vmbris, immenſitatē pœnarum gehennaliū tegi. Confirmatque hanc ſentētiam ſanctorum patrum explanatio, qui myſticè diſpungunt, quod de equitibus, & alia huiuſcemodi inquit Apocalypſis. Exoſculamur ſanctorū patrum ſententiam, eamq; maximè amplectendam aſſeueramus. Cęterum, vti iam diximus, certò credimus, dęmonia, vt acerbiùs crucient, mille artes, & modos excogitatura, inter quos vnus eſt, varias inducere formas. Sed ad Ezechielem reuertamur. Dabis contra eam caſtra. O formidandam pugnam, ô belliū exitiale. Si cum vno tantum dæmone damnatus certaret, actum eſſet de damnato, quid erit, ſi caſtra, hoc eſt, multi dęmonum exercitus miſerum peccatorem oppugnent, Si vera
Plato de amicitia. illa ſententia eſt. Neque Hercules contra duos, quid faciet imbellis homo, & omnibus armis deſtitutus, oppugnatus à milliis dæmonum? Et pones arietes in gyro. Certum eſt, arietes eſſe machinas bellicas habētes capita duriſſima ferro tecta, quibus muri ſubruuntur, & lapidum iuncturę diſſoluuntur: ſic appellati, quòd inſtar animaliū huius nominis retrocedant, vt poſſint vehementius capitibus ferire, In eundem modum dæmones aduerſus peccatores decertabunt. Sume tibi ſartaginem ferream. Sartago eſt patella illa, in qua cibi friguntur, per quam intelliges ignem illum ardentiſſimum inferni, quo frigentur, & excoquentur damnati. Certū enim eſt, ob materiæ denſitatem ferrum intenſiùs ardere, atque propterea acerbius vrere. Et obſirmabis faciem tuam ad
eam

am, hoc eſt, dirige faciem tuam aduerſus laterem, in quo epicta eſt Ieroſolyma vultu irato,& truculento, non ei oſtendas vultum hilarem; & lætum: ſed triſtem.& turbulentũ. O non parum,ſed multum pœnarum incrementum, tortores crudeliſſimos ipſis ſupplicijs addere triſtitiam faciei. Solet,nonnihil ſõlatij eſſe damnatis ad mortem carnifices videre cõpatientes,& condolentes ſibi,atque exhortantes, vt bono animo ſint in tormentorum agone. At ſi tortores, & carnifices ſe crudeles exhibeant,& non ſolum factis:ſed etiam dictis,minis,atque vultus ſupercilio torqueant,quantũ hæc addent acerbitatis miſeris torquendis,cum, quoquò ſe vertant,omnia inueniant plena malis? Sed quod ſubiungit Ezechiel me multò magis terret,nempe.Signũ eſt domui Iſrael. Ac ſi apertiùs dicat,Quæ paucis cõplexus ſunt, vmbrę ſunt, & ſigna quædã futurorũ Et quemadmodũ ſignũ, & vmbra rei parũ,vel nihil affert nocumenti: ſed ipſa res,vt ſi vmbrã, vel ſignũ ignis tecũ habeas, nihil ab illo accipis incõmodi: ſecus autẽ ſi in ipſum proiectus fueris ignẽ,tunc ſentis vim flammarum,dolorẽ pateris,&c.Ità quę dicta ſunt,ſigna quædã iudicia,non terrentia,aut parum mouentia.Veniet, veniet dies,quando ſiguis ſuccedent res, quando non imagines carnificum,& tormentorum oculis ſubijcientur peccatorũ: ſed ipſi atrociſſimi tortores, ipſaque truculentiſſima ſupplicia, vt experiantur,quantum ſigna à rebus diſtent. O horrendũ ſpectaculum,ô inauditam damnatorum calamitatem.Si audire,quæ diximus,exhorrent aures,& tantùm illa ſignis adumbrando animis contremiſcit,atque corda etiã ſaxea vmbra emollit, quid efficiet ipſe rerum euentus,quid ipſa ſupplicia,& tormenta? Quadrat obſeruatio in hæc verba, Videbunt filium hominis venientem cum poteſtate magna. Magna quidem poteſtas,*comedere* tormenta,& nunquam illis *ſaturari*,ſed eſſe in æternum duratura.

Dãnationi æternæ nullũ malũ poteſt comparari.

Tertiò,iuxta Diui Hieronymi explanationem diſces ex hoc loco,quæ ſit peccati,& vitiorum conditio, nempe nunquam miſerum hominum *ſaturare*, quãuis multum *comedat*, & ſe totum illis tradat.Dicit peccator tentatus à voluptate, venerea,Nũc peccabo, & explebo animum meum:ſatiabor, & poſtea vitia faſtidiam.Falleris frater mi,nam quò plus comederis,plus eſuries.Et quemádmodum ignis, quò plura accipit ligna,fit ardentior, & hydropicus,quò plus potat,plùs ſitit.Ita peccatum ad maiorẽ ſitim ſui excitat hominẽ. Duæ inquit Sapiẽs, ſanguiſugę ſunt filię dicẽtes,Affer,Affer.Quæ

Simile.

Pro.30.b.

ſunt

ſunt iſtæ filiæ, niſi libido, & auaritia? Nam qui his vitiis dediti ſunt, non facile ſatiantur: ſed ſemper clamant. Affer. * Affer. Non credas frater tentatori, quoties ſuggeſſerit, Nunc pecca, poſtea ſatiatus faſtidies peccatum. Nam licet laſſatus fueris peccando, nunquam tamen eris ſaturatus. Vnde & de fœmina impudica Poëta cecinit, Delaſſata quidem: ſed non ſatiata receſſit. Obſecremus Dominum fratres mei, vt donet (eius enim donũ eſt) vt ſi quando peccauerimus, ita *ſaturemur*, vt nõ amplius peccata *comedere* velimus, memores amaritudinis, quam ſecum voluptas corporis implicat. Vtinam peccator diceret cum Eccleſiaſte, veluti ſatiatus voluptate, Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorũ eſt, & ſagena cor eius: vincula ſunt manus illius, vt quemadmodum, qui cibum hauſit ſaluti noxium, & longam incurrit ægritudinem, poſtea quoties ſibi apponi cernit, ſtomachus ad vomitum excitatur, atque ſolo aſpectu illius ita viſcera commouentur, vt vel ipſum videre non ferat: ſed oculos auertat clamans, Auferte iſta hinc, illa enim meæ diuturnę valetudinis, & languoris ingentis, qui me angit, cauſa extitere. Quadrat obſeruatio in Euangelium ſabbathi poſt Dominicam ſecũdam. Quadrageſimæ, in hæc verba, Cupiebat filius ille prodigus, implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant O miſerande adoleſcens, quis tibi daret, vt repleres ita ventrem tuum ſiliquis porcorum, hoc eſt, voluptatibus vitiorum, vt ſatiatus peccata faſtidires, & amplius eas comedere perhorreſceres? Sed verbum ſubſequens horrore plenum eſt, nempe, Nemo illi dabat. Quod ita verum eſt, vt non ſolum nemo daret: verum neque dare poſſet, niſi ſolus Deus. Is eſt, qui poſt hauſtum cibum peccati eo ſaturare poteſt, non alius. Vnde hic comminatur peccatoribus, *Comedent, & non ſaturabuntur.* Diſce etiam ex hoc loco, Dei eſſe ſupplicium, cum patraueris peccatum, eo non *ſaturari*, ſed, vt illud rurſum committas, anhelare ſitibundum. *Fili, inquit Sapiens, peccaſti? Non adiicias iterum: ſed & de priſtinis deprecare, vt tibi dimittantur. Quartò. *Comedent, & non ſaturabuntur.* Diſces ex hoc loco, donũ eſſe Dei, opes, & diuitias, quas *comedis*, & congeris, eſſe tibi non ad famem: ſed ad ſaturitatem. Nam in pœnam peccatorum ait, Comedetis, & nõ ſaturabimini. Atq; hoc loco, *Comedẽt, & nõ ſaturabũtur.* Rurſum, quaſi populum benedicens ait, Vt ipſi comedatis, ac ſaturemini. Non ergo fidas diuitiis multis. Nam quamuis illas habeas, potens eſt Deus, te fame premere. Quemadmodum

*Hebræus habet Hab, hab, hoc eſt da, da.

Eccl. 7.

Simile.

Eccl. 21.

Nouauita non ſufficit: ad verã pœnitẽtiã ſed ſpta opera inter quæ oratio primũ locũ obtinet neceſſaria ſunt.

Leuit. 26.

Deu. 11. c

Gen. 41.

dũ boues, quas vidit in ſomnio Pharaò, quãuis erant in ripa fluminis, & vberrimis paſcuis, aliaſq; ſeptẽ boues pulcherrimas, & pingues deuoraſſent, macilentæ erant, & nullum ſaturitatis dedere veſtigium. In eundem modũ inuenies multos homines, ditiſſimos quidem, & veluti in amœniſſimis pratis diuitiarum vitam degentes, atque alios diuites abſorbentes, & deglutientes: tamen poſt hauſtum tam vberrimum paſtum eos ingenti macie extenuatos. Et quemadmodum Tantalus flumini aſſiſtens, bibere non poterat, & fructus arboris capiti imminentis colligere non dabatur, quòd aqua refugiebat, quoties contingere conabatur, & rami fructibus onuſti ſubitò porrigent manum aliò ſeſe ſubducebant, Ita cum multis diuitibus adſint bona, præſente ipſorum copia, inopia miſerè diſcruciantur, & bonis partis frui negatũ eſt. Quot magnates ſunt in Hiſpania hoc Tantali ſupplicio torti? Conuerte, precor, oculos mentis ad illuſtriſſimas ducũ, & comitũ domos, & familias, vt inſpicias, tot anni redditus, & prouẽtus quomodo expenduntur, & nummorũ aureorum millia in quo conſumũtur, & inuenies, in his paſcuis ditiſſimis cum ſint, macilentos eſſe, nimiumq; lãguidos, & quod peius eſt, boues pingues exiſtentes apud ſe deuoraſſe, hoc eſt, ſubditos, & ſibi ſubiectos in miſeram paupertatẽ redactos. Cum enim Domini populorũ ſint multo oppreſſi ære alieno, cogunt ſubditos, pro ſe ſua, ſeq́, ſpondere, & ſtipulari, & cũ poſtea magnates ſoluere nõ valeant creditoribus, quod in ſponſionibus ſanxerant, ad miſeros populares pœna deuoluitur, qui ſoluere coguntur, quod eorũ Domini ſoluere debuerant. Quid hoc eſt, niſi magnates, inſtar boum macilentarũ ſomnij Pharaonis, alias pingues deuorare? Vides, quo pacto in iſtis cõpletũ ſit, *Comedẽt, & nõ ſaturabũtur.* Sed vnde iſtiſtãta calamitas eſt exorta, vt in pratis tot diuitiarũ fame premãt? Paucis dicã. Fortaſſis opes eorũ male partæ ſunt, quamobrẽ & male dilabũtur. Alij rapiũt nõ ſua, & ſemper in egeſtate ſunt, inquit Sapiẽs. Atq; vt multa omittã, iſtis illud vatis Aggæi aptare poſſumus, Seminaſtis multũ, & intuliſtis parũ: comediſtis, & nõ eſtis ſatiati: bibiſtis, & nõ eſtis inebriati: operuiſtis vos, & nõ eſtis calefacti: & qui mercedes cõgregauit, miſit eas in ſacculũ pertuſũ. Scrutemur ergo nos corda noſtra, & inſpiciamus, an ſacculũ conſcientiæ noſtræ perforauerit inimicus aliquo peccati telo, per quod foramen cunctas opes diripiat, omnemq; cibũ hauriat, ne ſit nobis ad ſatietatem: ſed ad famẽ. Et ſi pertuſũ ſacculum inuenerimus, demus operam, vt occludamus.

Simile.

Tantalus à labru ſitiens fugiẽtia captat. Flumina Hora. 1. ſerm. Satyr. 1.

Pro. 11. d.

Aggai. 1.

Tunc autem concludemus,cum virtutum actionibus compingemus,aut reſarciemus,In quem modum ſi fuerit obſtruſum,aut reſarcitum,comedemus,ſicut Dñs pollicetur, panẽ noſtrum in ſaturitate. Iuſtus enim comedit, & replet animam ſuam: venter autem impiorum inſaturabilis, ait Sapiens,Quadrat obſeruatio iu euangelium Dominicæ quartę Quadrageſimæ,in hæc verba,Diſtribuit Ieſus diſcumbentibus,quantum volebant,vt autem impleti ſunt, &c. Cur iſti homines,quantum volunt,accipiunt,& implentur? Quia à Deo,& per manus Apoſtolorum,hoc eſt,bonis, & non iniquis mediis cibum acceperunt. Quæramus & nos nõ prauis viis opes, ſed iuſtis, & veluti per manus Apoſtolorum, vt cum *comederimus ſaturemur*.Quod ſi ſecus fecerimus,timeamus,audientes,*comedent & non ſaturabuntur*.Quadrat etiam obſeruatio in Dominicam decimamquartam poſt pentecoſten,in hæc verba,Primum quærite regnum Dei, & iuſtitiã eius,& hæc omnia adiicientur vobis.Quid erit,ſi quis contra faciat, & quærat prius diuitias, regnum Dei, eiuſque iuſtitiam tradens obliuioni? Facile eſt dictu. Is, quamuis comedebat,non *ſaturabitur*,ſicut hic ſacerdotibus Dominus comminatur.

Leui.26. Prou.13.d.

Docet ſapiẽs impiorũ deſiderio & appetitus(hic enim ventris nomine ſignificatur) nũquã ſatiari.

¶ *Fornicati ſunt,& non ceſſauerunt,quoniam Dominũ dereliquerunt in non cuſtodiendo.*

¶ Referunt multi hanc fornicationum ſacerdotum,& populi ad idololatriam,ſicque diſpungunt *Fornicati ſunt*,idololatrando.Ita expendunt Theophylactus,Theodoretus, Lyranus.Alij de corporea fornicatione ſolum hunc locum intelligunt,vt Dionyſius Carthuſianus, & nonnulli recentiores.Diuus Hieronymus,quem Rupertus,& Haymo ſequuntur,ad vtramque retulit fornicationem:& corpõream,& ſpiritualem,& ita nos vtroque modo diſcutiemus,licet germanior ſenſus appareat,ſi ad idololatriam referamus,quod verba ſubſequentia demonſtrant,nempe, *Quoniam Dominum dereliquerunt*. Redditur enim cauſa fornicationis, his verbis, quod videlicet *Dominum dereliquerunt*.Igitur de ſpirituali fornicatione videtur eſſe ſermo magis,quam de corporali. *Fornicati*,itaque ſunt ſacerdotes & populus, venereis voluptatibus nimium permittentes habenas: fornicatæ etiam ſunt decem tribus cum idolis Hieroboam filij Nabath.Pro *fornicati ſunt*, nonnulli vertunt, ſcortabuntur,per tempus futurũ,quo verbo iniquũ peccandi propoſitum detegitur.Cõſueuit enim Scriptura, tempus pro tẽpore, ponere & maximè

præteritum

præteritum pro futuro: vt iam diximus ex diuo Auguſtino, aliiſque ſanctis patribus. Et opinor, non ineptè diſpungi hic *fornicati ſunt*, pro fornicabuntur. Animum enim hominis magis, vt in poſterum peccet, præfixum ſolet Deus, intueri quã peccata eius tranſacta. Vnde de ædificatoribus turris Babyloniæ inquit, Non deſiſtent à cogitationibus ſuis. Atque ob eam cauſam alij vertunt, pro *fornicati ſunt*, accipient vxores. In eundem modũ videtur diſcutiendum verbum ſubſequẽs, *Et ceſſauerunt*, id eſt, nõ ceſſabũt. Fauet huic expoſitioni trãſlatio Septuaginta, qui pro *non ceſſabunt*, vertunt per tempus futurum, non dirigentur. Atque ob eam rem alij transferũt, non habebunt liberos. Sed quid facere non ceſſabunt? Si de corporea fornicatione expendas, certum eſt, ſubintelligendum, eſſe fornicari. Et quorſum fornicari non ceſſabunt? Optimè inquit Diuus Hieron. quoniam vires in fornicatione deficiunt, & fornicandi deſiderium non quieſcit, ſiue deſiderium ardeſcit, vt habet Interlinearis. Et nos addamus ſignificari, adeo eſſe effrænes, vt vſque ad decrepitam ſenectutem in ſtercore libidinis cõputruerint, iuxta illud, Cõputruerunt vt iumenta in ſtercore ſuo. Sunt qui ſequentes exemplar Hebraicum pro, *non ceſſabunt*, vertant, non habebunt filios, ſiue non gignẽ filios. Hebraica enim vox para poſita pro *nõ ceſſabunt*, ſignificat prorũpere, & propagare. Atque ita Chaldaicus habet pro *fornicati ſunt & non ceſſauerunt* Accipient vxores, & non gignent filios. Quibus verbis videtur detegi, qua pœna plectendi ſint iniqui ſacerdotes ob male partas opes Ea autẽ eſt, quod nõ ſint habituri filios eorum bonorũ hæredes, iuxtà illud Pſalmi, relinquent alienis diuitias ſuas: theſaurizat, & ignorat, cui congregauit ea. Si vero de fornicatione ſpirituali, nempe idololatria, hoc verbum, *non ceſſabunt*, diſpungas, apertus ſatis ſenſus eſt quod nõ ceſſent fornicari, id eſt, idola colere. *Quia dominum dereliquerũt in nõ cuſtodiendo*. Dominus æquiſſimus iudex rationem reddit pœnæ infligendæ. Cæterũ, quod inquit. *In non cuſtodiendo*, non eodẽ modo ab omnibus explanatur. Rupertus ſic, *Non cuſtodiendo*, ſe videlicet Potuerant enim, ſe cuſtodire, liberum habendo arbitrium ſimulque Dei quærendo auxilium, hoc non fecerunt, ſed legitimum dereliquerunt Dominum, & ſponte tyrãno mortis, id eſt, peccato ſeſe ſubdiderunt. Hęc Rupertus, Reliqui omnes velut vno ore ſequuti. D. Hieronym. ſic, *In non cuſtodiendo*. Dominum, & mandata eius, qui illis iuſſerat, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerui es. Vnus

Appetitu non ceſſante, ſed viribus carnis non valentibus imo deficientibus.

Ioel. 1.

Pſal.

Deut. 6. c.

Theophylactus nobis negotium faceſſit legens pro, *In non cuſtodiendo*, vt obſeruarent fornicationem. Vnde hanc obſeruationem, & cuſtodiam refert ad firmam & tenacem adhæſionem peccati. Habet enim abſque negatione: ſic namque diſpūgit, *In cuſtodiēdo*, quod ſcortati ſint, ab ipſo Deo ad idolorum cultum deuoluti, vſque adeo, vt cuſtodirent hanc fornicationem, & permanerent in ea firmiter. Non mihi omnino diſplicet hæc Theophylacti explanatio, cui fauere videntur Hebraica exemplaria, in quibus legimus abſque negatione, *In cuſtodiendo*, ſiue ad cuſtodiendum. Atque ſi rationē vocis, *In cuſtodiendo*, obſerues, referenda vox eſt ad munus, & officium ſacerdotum. Nam cuſtodia in ſacris biblis idem, quod officium apud Latinos, ſignificat. Eſt autē officiū, quod vnicuique hominū pro muneris, & conditionis ſuæ ratione facere incumbit, vt illud, Super cuſtodiam meam ſtabo, & figam gradum ſuper ſtationem meam. Veruntamen ſi oculos mentis aperiamus, ſiue affirmanter, ſiue neganter legamus, *In cuſtodiendo*, vel, *In non cuſtodiendo*, eodē recidit ſenſus. Nam Dominus hoc verbo ſacerdotibus obiicit crimē deſerti officij. Vnde ſic eſt locus diſpungendus, ſi cū negatione legas, *In non cuſtodiendo*, id videlicet, quod ſacerdotibus ex munere ſacerdotali fuerat iniunctum, non cuſtodierunt. Si autem affirmāter legas, *In cuſtodiendo*, ſic explanabis, quod explicet hoc verbo, in quonam Dominum dereliquerint, in cuſtodiendo videlicet, quod ad ſui muneris executionem ſpectabat.

Hab. 2 a.

Ad inſtituendos mores.

Gene. 49.

Cuiuſuis hominis eſt errare nullius niſi inſipiētis perſeuerare in errore.

FOrnicati ſunt, & non ceſſauerunt, quoniam Dominum dereliquerunt in non cuſtodiendo.* Vt iam diximus literam diſpungentes, crebroque à nobis eſt obſeruatum, non tam peccatum patratum, quam animi firmitudinem, & propoſitum ad peccandum ſolet Deus intueri, cum homo peccat. Hinc non ſolum obiicit ſacerdotibus crimen fornicationis commiſſum, ſed addit, *non ceſſauerunt*, ſcilicet fornicari, ſed adhuc fornicari volunt. Hinc & merito ſanctus patriarcha Iacob reprehendit pertinaciam Simonis, & Leui. Maledictus, inquit, furor eorū quia pertinax: & indignatio eorū, quia dura. Iudicabat bene ſanctus vir, nam quamuis humanum ſit paſſionibus excitari in eis pertinacem eſſe, extremum malum eſt, Quemadmodum Dominus non curat priores negligentias ſerui, ſed cum

cum eas viderit multiplicari, quas diſſimulauerat, aduertit,
obiicit,& punit, Ita Deus peccata noſtra diſſimulat: cæterum *Iſai.42.*
ſi viderit, nos à peccato non deſiſtere, & vlterius progredi,
omnia peccata tranſacta noſtris oculis ſubiicit, quantumm- *Pſal.49.*
que diſſimulauerit, oſtẽdit, ac poſtea ſeueriſſimè animaduer-
tit. Tacui inquit apud Iſaiam, ſemper ſilui, patiens fui: ſicut
parturiens loquar, diſſipabo,& abſorbebo ſimul, deſertos fa-
ciam montes,& colles, & omne germen eorum exiccabo. Et
apud Pſaltem, Tu vero odiſti diſciplinam, & proiiciſti ſer-
mones meos retrorſum. Si videbas furem, currebas cum eo,
& cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abun-
dauit malitia, & lingua tua concinnabat dolos, Sedens ad-
uerſus fratrem tuum loquebaris,& aduerſus filiũ matris tuæ
ponebas ſcandalum, Hoc feciſti, & tacui. Exiſtimaſti inique,
quod ero tui ſimilis. Vides quo pacto Deus referat, quãtum
peccata diſſimulauerit, & tacuerit? Cæterùm cum poſt tot
peccata non ſe conuerterit ad meliorem frugem peccator,
obſerua, quid dicat Deus, Arguã te & ſtatuã cõtra faciẽ tuã.
Quid ſtatues Domine,& quomodo argues? Statuam flagitia
peccatoris, quæ me diſſimulaſſe putat atque eorũ vltionem
ſemper in ſeipſo ſentiet. Quid igitur faciendũ eſt, ne pecca-
tor experiatur tantam iudicis irati ſæuitiam? Obſerua, quid
ſubiungat, Intelligite hæc, qui obliuiſcimini Deũ, nequando
rapiat,& non ſit, qui eripiat, Ac ſi apertius dicat, Reuocare
gradũ à veſtris viis peſſimis, imponite finem veſtris prauis
actionib. ne vos inopinatos rapiat, & puniat,& digna factis
repẽdat. O raptũ formidandũ, erit enim ad vltionẽ inauditã.
Quadrat obſeruatio in Euangelium ſancti Stephani, in hæc
verba, Vt veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus
eſt ſuper terram. Cur Domine peccatores iſtos tanto tẽpore
expectas? Cur diu diſſimulas? Certè, vt à peccatis abſtineant.
Sed cũ eos eſſe effrænes experiaris, exactiſſime puniendos
aſſeueras. Hinc non ais, Vt veniat ſuper vos pars ſanguinis
ſanctorum, ſed omnis ſanguis iuſtus. Hinc etiam non ait.
Mitto ad vos prophetas,& ſapientes,& ſcribas,& ex illis oc-
ciditis,& crucifigitis,& flagellatis, ſed in hũc modũ per tem
pus futurũ. Occidetis,& crucifigetis, & flagellabitis. Magis
n. ad patrãda, quã ad patrata peccata cõuertis oculos, vt vin-
dictã ſumas. *Quia dominum dereliquerunt in nõ cuſtodiendo.* Se-
cundo, Ecce quid boni Dominus, eiuſque præcepta cõferant
homini, Nõ. n. Deus,& eius mãdata ſunt aliud quam fortiſſi-
mus murus hominẽ cuſtodiens, ne ſuam expleat libidinem.

& à tentationibus ſuperetur. Hinc obiicit, quod Dominum
Simile. derelinquerint, qui vera cuſtodia hominis eſt. Quemadmodum arx, quantumuis ſit munita aliunde, ſi dux abſit, & muro careat, facile ab hoſtibus occupatur, ſecus autem, ſi ſincta ſit muro, & ſtrenuus dux cuſtodiat. In eundem modum, ſi arcem inhabitet noſtri cordis Deus, & vallata ſit præceptis diuinis, tentationibus reſiſtit: ac ſi Deo careat, eiuſque præcepta cõtempſerit, cito corruet, dæmoneſque funditus euertẽt.
Iere 15. Dabo te, inquit Deus Ieremiæ, populo huic in murũ æreũ, fortem, & bellabunt aduerſum te, & non præualebunt: quia ego tecum ſum, vt ſaluem te, & eruã te, dicit Dominus, Et liberabo te de manu peſſimorũ & redimam te de manu fortiũ. Vides vnde ſit tanta fortitudo Ieremiæ, vt appelletur murus fortis, & æreus, nempe quia Deus cum illo erat: Nõ ergo eſt,
Pſal 15. cũr timeas, quamuis ab omnibus dæmonibus ſis obſeſſus, ſi Deus tecum eſt, ipſe enim liberabit te de manu horũ peſſimorũ, & fortiũ. Hinc & Regius Pſaltes, Prouidebã Dominũ in cõſpectu meo ſemper, quoniã à dextris eſt mihi, ne cõmouear. Ac ſi apertius dicat, Tam ſtrenuo duce, tamque forti muro circunſeptus, nunquã calamitatibus, vel prauorũ ſuggeſtionibus, aut perſecutionibus dencias, & cadam. Ac rurſum, Qui tribulant me inimici mei, ipſi infirmati ſunt, & ce-
Pſal. 26. ciderunt. Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meũ. Si exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo. Vnde tibi tãta animi fortitudo bone rex, Obſerua quid prius dixerit nẽpe, Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quẽ timebo Domin⁹ protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Atque Sapiẽs ait, Turris fortiſſima nomen Domini, ad ipſam currit iuſtus, & exaltabitur. Quid per nomen Dñi intelligit, niſi
Prou 18. illius potẽtiam, Conſueuit Scriptura quicquid de Deo celebriter prædicatur, nomẽ eius appellare. Recte igitur potentiã Dei cõponit, cũ turre eáque fotiſſima Nã quemadmodũ, qui cõfugiunt ad turrim fortem, tuti ſunt ab inimicis, Ita iuſtus currẽs ad vmbrã clarã Dei, exaltabitur, hoc eſt, protegetur à Deo. Quod & optimè cœleſtis Spõſus apud Cantica ſignificauit dicẽs, Quid faciemus ſorori noſtræ in die quando allo quẽda eſt: Si murus eſt, ædificemus ſuper eum propugnacula argẽrea. Et murũ Spõſa ſe cognoſcẽs reſpõdit, Ego murus, & hubera mea ſicut turris. Quid eſt eſſe murũ Sponſam?

Quũ nuncat nomẽ domini quaſi in alta turri ſublatus & eleuatus à ſuis hoſtibus protegetur.

Cant. 8. Dicant nobis inter alios ſancti Gregorius, & Thomas. D. Gregorius expendens hunc locũ inquit, Dato ſpiritu ſancto murus ſancta Eccleſia efficitur quia quæ prius timida erat, inſtruen-

inſtruente eadẽ ſpiritu omnipotente,impenetrabiliter roboratur.Et D.Thomas ait,Ego,inquit Sponſa , murus, quia ſupra firmam petram fundata ſum. Spiritus ergo omnipotens murus iſte eſt. Chriſtus etiam murus eſt. Quis enim dubitat, *1.Cor.10.* firmã petram Chriſtũ eſſe cum dicat Apoſtolus,Petra autem erat Chriſtus? Qui hoc muro ſepti ſunt, muniũtur etiã pro- *Pſal.11.* pugnaculis argenteis,hoc eſt, diuinis legibus , & præceptis. Ita.n.inquit Regius Pſaltes , Eloquia Domini eloquia caſta, argentũ igne examinatũ.Muniuntur verò, vt ab hoſtibus ſe defendãt.Et cũ ſe agnoſceret Sponſa tãto munimine protectã,ſubiũgit,Ego murus hoc eſt , Chriſto qui firmiſſima petra eſt,ſum vallata & vbera mea ſicut turris.Vbera appellantur ſacerdotes & doctores,qui lacte,præceptorũ diuinorum paſcunt,& nutriũt pòpulũ,quo quidem lacte qui nutriũtur, experiũtur,ſe aduerſus inſidias hoſtiũ eſſe in tutiſſimo loco, ac veluti in excelſa turre collocatos.Quoniã igitur ſacerdotes dicti nõ è pectore candidũ lac porrigebãt populo Iudæorũ:ſed tetrũ,& peſtilentiſſimum, quæritur Deus,quod ſe derelinquerint in non cuſtodiendo populum veluti munitiſſima turre,hoc enim ſacerdotũ munus eſt. *Militia eſt vita noſtra ſuper terrã.* Et quoniã quantũuis quis munitus ſit,dum hic viuimus , non deſunt hoſtes impugnãtes, qui nobis bellum indicant , & excitent ad cer- *1.Re.26.* tamẽ,quãobrẽ non decet,eſſe ſacerdotes , & in vtrãque aurẽ dormire,addit, Ex quo facta ſum quaſi pacem reperiens.Nõ inquit,Factus ſum pacẽ reperiẽs, ſed quaſi pacem reperiens. Nõ enim dum in hoc mundo ſumus, à peccatis omnibus deſiſtimus:& quandiu cum peccato viuimus,pacem perfectam cum illo qui,ſine peccato in carne vixit,nõ habemus. Quod & optimè ſignificauit noſter vates vtens hac voce, *In non cuſtodiendo.* Ac ſi apertius dicat,Neceſſum eſt,vt vigiletis in cuſtodia.Qui enim cuſtodit ciuitatem,vigilem eſſe oportet vt illam defendat.Adumbratũ eſt hoc non ineptè, Dum Dauid inuenit Saulẽ dormientem,& vna cum illa etiam Abner ducem,& populum dormientes in circuitu illius.Quamobrem haſtam, & ſcyphum aquæ abſtulit , quæ erant ad caput eius ac poſtea clamauit ad Abner dicens,Nunquid non vir tu es? Et quis alius ſimilis tui in Iſrael ? Quare ergo non cuſtodis Dominum tuũ regẽ?Ingreſſus eſt enim vnus de turba,vt interficeret Dominum regẽ tuũ.Non eſt bonum hoc quod feciſti.Viuit Dominus,quoniam filij mortis eſtis vos qui non cuſtoditis Dominũ veſtrũ Chriſtũ Domini , Nũc ergo vide, vbi ſit haſta regis, & vbi ſit ſcyphus aquæ , qui erat ad caput

eius. Quid Saul adumbrat niſi homines à Deo optimo Maximo creatos, vt fruantur regno cœlorũ? Vnde & Apoſtolus inquit. Vos genus electum, & regale ſacerdotium. Hi homines traditi ſunt ſacerdotibus, vt ab illis cuſtodiantur, excitẽturque, ſi quando in ſomnũ peccati lapſi ſint. Iſti ſacerdotes duces ſunt. Audiant autem, quid illis dicat Deus per Dauid,

1.Petri.2. Nunquid non vir tu es? Ac ſi dicat, Decetne ducẽm dormire? atq; non ſecus, ac ſi puer eſſet, vel imbecilla fœmina, non inuigilare, ne pereat, qui ei in cuſtodiã traditus eſt? Sed quod ſequitur, magis obſeruatione dignũ eſt. Et quis alius ſimilis tui in Iſrael? O verbũ formidandũ, bene tamẽ oculis humanis ſubijciens, qualis debeat eſſe paſtoris, ſiue ducis vita: tantę videlicet integritatis, vt cæteros virtutibus longè antecellat: nulluſque ei ſimilis in morũ candore inueniatur. Tantũ inquit D. Gregorius debet actionem populi actio tranſcendere præſulis: quantũ diſtare ſolet à grege vita paſtoris. Cũ itaque ingenti ſolicitudine debeat cuſtodire ſacerdos gregem illi commiſſum, quare dormit, & permittit, vt ingrediatur vnº de turba, tẽtatio videlicet, & diabolus, vt interficiat regem? Optimè inquit, Ingreſſus eſt vnus de turba. Caruit enim miſer homo vallo pręceptorum Dei: caruit turre, intra quã concluſus eſſet ſecurus, & non pateret aditus hoſti. Bene etiã inquit, Vnus de turba eſt ingreſſus, vt pauidũ hominem reddat, quẽ nõ vnus tantũ inimicus aggredi poteſt, ſed turba circunſtat, vt cũ ſe obtulerit occaſio, aggrediantur. Sed quid ex hoſtis ingreſſu eſt ſubſecutũ? Vt interficeret regẽ inquit, eſt ingreſſus. O miſera delectatio peccati, ſiquidem veneno eſt infecta, & illius ingreſſus eſt ad interitũ animę. Attẽdant etiã populi duces, quod ſubiungitur cum iuramento, Viuit Dominus, quoniã filij mortis eſtis vos, id eſt, digni morte. Duces enim lethale crimen incurrunt, quòd non cuſtodierint homines ſibi traditos in cuſtodiã. Obſerua etiam, quid furatus fuerit hoſtis, haſtã nempe regis, & ſcyphum aquę. Cuius rei typus eſt haſta, niſi verborũ, & præceptorũ diuinorũ. Apoſtolus nãq; ait, Viuus eſt ſermo Dei & penetrabilior omni gladio ancipite. Ac rurſum, Sumentes gladium ſpiritus quod eſt verbũ Dei. Hæc arma conatur à nobis auferre diabolus, noſque inermes reddere. Agnouit enim his armis ablatis fore nos facile eius ſeruituti ſubiiciẽdos. Scyphũ etiã aquæ ſuffragari ſtudet, hoc eſt, lachrymarũ profluuiũ, quo ſordes maleactorũ abluere poſſimus, dicentes cũ Regio Pſalte, Exitus aquarũ deduxerũt oculi mei, quia nõ cuſtodierunt legẽ tuã

Cuius vita dignitate excellit ea etiam ceteros moribus anteire beate.

Heb 4.

Ephe.6.

Pſal

Meritò

Meritò itaq; ſacerdotes reprehẽdit, ꝙ *I'ñm dereliquerint in nõ*
cuſtodiendo, populũ videlicet quẽ gubernãdũ ſuſceperãt. Item
in nõ cuſtodiendo, Dominũ, qui murus eſt fortiſſimus & emi-
nentiſſimus ad protegendũ eos, qui ad illum confugiunt, Itẽ
in nõ cuſtodiendo mãdata, Dei, quę valiũ & arma ſunt, vt homo
ſe defendat ab hoſtibus, Quadrat obſeruatio in Euangelium
Dominicæ primæ Quadrageſimę, in hæc verba, Ductus eſt *Pſal. 22.*
Ieſus à Spiritu in deſertum, vt tẽtaretur à diabolo. Obſerua,
quando aggreditur certamen, nempe cum ducitur à Spiritu,
non ſecus, vt diſcas in tentationibus, ſi victor euadere deſi-
deras, primum inuocare Deum, cumque tecũ habere, imo te
totũ illi tradere vt te gubernet, ducat, & reducat, quocunque
ieris, eoq́; cõſulto facias, quicquid faciendũ eſt. Is enim mu- *Chriſtiani*
rus eſt, protector eſt, patronus eſt tantę virtutis, vt ſi eum nõ *militis ar-*
de reliqueris: ſed tecũ habeas, dicere poſſis. Si ambulauero in *ma aduer-*
medio vmbrę mortis, nõ timebo mala quoniam tu mecũ es. *ſus carnem*
Obſerua etiam, in quas actiones incubuerit, cum retulit Scri- *mũdum &*
ptura, Chriſtũ ductum ab Spiritu nempe in ieiunia, in ora- *dæmonem.*
tionẽ, in animi deiectionem, &c. non in peccata. Igitur ſi cã-
didis virtutum actionibus dare operam cupis, Deum quære,
illumq́ue in animo tuo cuſtodi. Vnde precor tanta calamitas
peccatoribus eſt extorta: vt ſe pracipites dent in voragines
inexplicabiles vitiorum? Certe quia Dñm dereliquerunt, eũ-
que non cuſtodierunt. Quadrat etiam obſeruatio in hęc ver-
ba, Non in ſolo pane viuit homo: ſed in omni verbo, quod
procedit de ore Dei. Ecce à quo pendet vita noſtra, à verbis
diuinis, hoc eſt diuinis præceptis Illa enim inſurgentibus in
nos hoſtibus vallũ ſunt, quo protegimus. Oppugnat tenta-
tio aliqua: Vis illi nõ ſubijci? Muni te præceptis Dei tui, quæ
nõ ſolum inſtar valli te protegent: verũ & gladius erunt an-
ceps, quo eam ingulare valeas. Quadrat etiã obſeruatio in fe- *Pſal. 79.*
riã ſextã poſt ſecundã Dominicã. Quadrageſimæ, in hęc ver- *Pſal. 88.*
ba, Paterfamilias plantauit vineam, & ſepem circundedit ei,
& in ea ædificauit turrim Quid vocat ſepem, & turrim? Cer-
te vel legem, & præcepta Dei; quæ limites agendi hominib⁹
præſcribunt: vel ſacerdotes, & rectores populi, quorum in-
tereſt populũ cuſtodire, ſanctiſque monitis, & exhortatio-
nibus munire, ne aper de ſylua extermiuet vineam Domini:
atque ne eam deripiant omnes tranſeuntes viam.

Tertiò obſerua, in quo *Dominum dereliquerunt* ſacerdotes,
videlicet, *in non cuſtodien.io*, quæ vox ſignificat deliquiſſe in
functione earum rerũ quæ ad ſacerdotale munus, & officiũ

ſpectabant. Cuſtodia etiam, vt in diſpunctione ſenſus litera-lis diximus ſignificat, quod cuique facere incumbit ex offi-cio. Diſces igitur ex hoc loco, te redditurū eſſe rationem tui muneris, & officij. Deumque tuum diſquiſiturū, quo pacto illud fueris executus. Quemadmodum rex Aſſuerus in eos magna contulit beneficia, qui officia ſibi credita diligenter obſeruarunt, & in eorum functione digni laude inuenti ſunt cōtra verò in eos, qui oſcitanter ea exercuerunt, animaduer-tit, in eundem modū Deus eos, qui in munere ſibi iniuncto ſtrenuè ſe gerūt, multis cumulabit beneficijs: quos verè de-ſides, & oſcitantes inuenerit, paria factis rependet. Et ſicut Pharao in carcerem miſit pincernam, & piſtorē, quod infideles fuerint inuēti in ſuis miniſterijs, Ita Deus miniſtros ſuos ini quos in executione ſui muneris addicet carceri inferorum.

Eſther.16.

Gene 40.

Et ſicut Aaron ex diuino præcepto diſpoſuit opera ſingulo-rum populi Coath, & diuiſit, quid portare eorū quiſque de-bebat. Sic Deus onera diuerſi ſtatus, & muneris imponit hu-meris fidelium, petiturus rationem functionis ſuæ. Indicant crebrò nonnulli ſe non peccati lethalis reos: atque ſine of-fendiculo ſe tendere ad regna cœlorum exiſtimant, ſuaden-tes ſibi, quod omnia Decalogi adimpleant præcepta. Dicit ſa-cerdos, Ego horas canonicas dico, celebro rem ſacram, ne-minem odio proſequor, &c. Dicit vir vxoratus, Pacem cum proximo habeo, neminem contristo, nullius bona rapio, &c. Dicit iuriſperitus in eundem modum, ac reliqui aliorum ſtatuum, & conditionum vitæ. Fratres mei hæc facere bonū eſt; ſed & alia oportet non omittere, ad conditionē ſuæ ſor-tis quiſq; oculos conuertat, vt peculiariter agnoſcat, an quæ ſunt muneris ſui, diligenter adimpleat. Nam vnuſquiſque, vt inquit D. Thomas, obligatur ad exequendum officium, quod accepit. Sacerdos es? Vide in vltra ea, quæ diximus, omnia quæ ad ſacerdotis integritatem ſpectant, adimpleas, an oues, quas gubernas ſuſcepiſti, dignè paſcas, an pauperū miſerearis, cum decimas Eccleſiæ accipias: an teipſum ope-rum bonorū præbeas exemplū. Vires vxoratus, & filios ha-bes? Luſtra animo tuo, an vxorem diligas, ſicut Chriſtus di-lexit Eccleſiam, an ſis amarus ad illā, an filios educes in di-ſciplina, & correctione Domini, &c. Iudex es, aut comes, aut Marchio, aut populorū Dominus? &c. Conſidera, an lege te-nearis pecuniarū repetūdarū, an plus à ſubditis extorqueas, quā iura decernant, an integrū iuſtitiæ miniſtrū te exhibeas, Et memento, quòd ſi in tua cuſtodia defeceris, Dominum

Num.4.

Sūma ſtultitiæ genus eſt vt cum alio debeas vitæ beneficiū tibi aſcribas ornamētá, virtutum 3.p q. 67 ar.8 in corp.

detectu-

derelinquis. Imitare ſacerdotes, quos inquit Scriptura, fuiſſe dedicato ſibi officio ſeruientes. Non ait, officia ſeruire ſacerdotibus: ſed contra, ſacerdotes ſeruire officio ſibi tradito. *1. Par. 23.* Inuenies enim multos, qui ita officio vtuntur imo abutuntur, vt dominos, non miniſtros illius ſe exhibeant: officia.n. illis ſeruiunt, non illi officiis. Vellem, iſti animo reuoluerent Antigoni regis verba, qui cum conſpiceret filium ſuum, eos, in quos habebat imperium ferocius tractantem, atque inſolentius, in hunc modum eſt locutus, An ignoras, regnum noſtrum eſſe ſplendidam ſeruitutem? O egregiam viri vocem, ô commendandũ principem, qui ſe ſeruũ ſui officij ingenuè cõfitetur. Sed quid opus eſt Ethnici regis teſtimonio? Quid vocat Apoſtolus epiſcopatum, niſi miniſterium? Miniſterium tuũ imple, inquit Timotheo. Cum igitur miniſtri ſimus, non Domini officij noſtri, vt pro voluptate eo abutamur, vigilemus in illius cuſtodia, quemadmodum vigilabat ſanctus ille vates Habacuc, qui ait, Super cuſtodiam meam ſtabo, & figã gradum ſuper munitionem, & contemplabor, vt videã, quid dicatur mihi, & quid reſpondeam ad arguentẽ me. Stabo, inquit, ſuper cuſtodiam, non dormiam porrectis pedibus, non iacebo, dabo operã, vt non cadã in executione muneris mei. Atque optimè munitionem vocat officiũ, Debet enim multis munitus eſſe virtutibus, vt figere poſſit gradũ & non terga vertat inimico. Et ſicut dicebat Habacuc, Contemplabor vt videam, quid dicatur mihi, & quid reſpondeam ad arguentem me: ſic nos obſeruemus, quid nobis dicat Deus per Scripturam, eſſe in noſtro munere adimplendum, quidq́ue illi reſpondere poterimus, cum nos argueri violati officij. Eſt enim in porta, teſte Ezechiele, Chriſtus & funiculus lineus & calamus menſuræ in manu eius, vt metiatur totum ædificium ciuitatis ſanctæ Ieruſalem, & cognoſcat, an quiſque lapis viuus, ex quo conſtruitur illa ciuitas ſuperna, iuxtà menſuram, & funiculum Chriſti delatus ſit, an verò cũ regula, & perpendiculo non cohæreat, quamobrẽ, & ab illis lapidib diſſentiat. Eſt autem amuſſis hæc & funiculus doctrina Euangelica, quæ verã cuique viuendi rationẽ pro eius ſtatu, & vitæ conditione tradit, & docet. Vnde locus ille Pſaltis ab Apoſtolo citatus in ea, quæ extat ad Romanos epiſtola, In omnẽ terrã exiuit ſonus eorũ, poteſt verti ex Hebræo, In omnẽ terrã exiuit norma, ſiue amuſſis, ſiue funiculus & directorium eorũ. Quẽ locum D. Paulus de Euangelica prædicatione intelligit. Eſt enim Euangelicus concionator ar-

Libera ſeruitus Regnũ.

2.Tim.4.

Habacuc. 2.

Ezech 40.

Rom 10.

Architectus cœl. ciuitat. ſunt a concionator.

chitectus, eiuſque conciones ex Euangelijs deſumptæ ſunt regulæ docentes vnumquemque viuere piè, ac iuſte, prout illius vitæ ſors poſtulat. Vnde Egregius ille concionator ait, *1.Cor.3.* Vt ſapiens architectus fundamentum poſui. Optimè etiam Chriſtus cum funiculo, & calamo in porta dicitur ſtare, non intra portā ciuitatis, vt oſtendat omnes homines eſſe examinandos ante ingreſſum illius ciuitatis ſupernæ, foraſque eiiciēdos, ſi in cuſtodia ſui officij nō vigilauerint. Agnouit S. Aug. exactiſſime rationē ſui officij ſibi eſſe exigendam eamque ob causā exorat homines ſibi ſubiectos, vt ei dimittant, quicquid in officio deliquerat. Sed quomodo ſui muneris defect⁹ diſcutiat, obſerua, Talis, inquit ſanctus doctor, debitor *Tom 10. homil 24. prope finem.* etiā ego pro mearum viriū exiguitate, diſpenſationiſq; particula, non quibuſdā, ſed omnibus ſum. Verum nunc de his *Optimū cōſiliū ne quis in anima cogitationibus ſeſe extollat.* debitis loquor, quæ mihi dimitti, nō à me exigi cupio. Neq; enim ſic tumore vanę mētis extollor, vt audeā dicere, ex quo huius muneris ſarcinā porrò nullum à me perperam ḡeſſum: hoc cuilibet homini tā multis, & moleſtis actibus occupato, atq; diſtento, ne dicā, impoſſibile, certè difficile eſt, quāto magis mihi, qui noui infirmitatem meam, quam cum meis; & pro me veſtris orationibus diebus ac noctibus offero ſanandum Domino Deo meo. Diuerſarum ergo curarū æſtibus, ac difficultatibus conturbatus, ſi quem fortè, non vt poſcebat; audiui, ſi quem triſtius, quàm opus erat, aſpexi: ſi in quem verbum durius, quàm oportebat, emiſi, ſi quem corde contribulatum, & opis indignum reſponſione incongrua conturbaui, ſi quem pauperē mihi in aliud intento importunius inſiſtentē vel prætermiſi, vel diſtuli, vel etiam nutu aſpero contriſtaui: ſi cui de me falſi aliquid tanquam homini de homine ſuſpicanti iniuſto acerbius indignatus ſum, ſi quis in ſua conſcientia non agnouit, quod de illo humanitus ſuſpicatus ſum, vos, quibus pro his, atque huiuſmodi offenſis ex me fateor debitorem, ſimul me veſtrum credite debitorem. Nam pullos quos fouet ſæpe in anguſtiis: ſed non toto pedis pondere calcat & mater, nec ideo deſinit eſſe mater. Dimittite, vt dimittatur vobis. Dimittite amanti vos debita difficultatis, qui nec contra inimicos debita crudelitatis tenere debetis. Hæc diuus Auguſtinus. Ex quibus perſpicere licet, quam adhibuerat in aſſeruanda officij ſui cuſtodia ſolicitudinem. Demum & Seneca inquit, Vtere officio, quod ſemel ſumpſiſti, turpe eſt oneri cedere. Quadrat obſeruatio in Euangelium Natiuitatis Chriſti,

ſti, in hæc verba, Et paſtores erant in regione eadē vigilātes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregē ſuū. Et ecce angelus Domini ſtetit iuxtà illos. Cur quæſo, his paſtorib⁹. prę cęteris apparuit angelus, eiſq́; dixit, Natus eſt vobis ſaluator mundi? Certe qui erant intenti exequendo muneri ſuo. Iis enim, qui non negligenter exequuntur munus ſuū, naſcitur Chriſtus Quadrat etiā in Euangelium Dominicæ 9. poſt Pētecoſten, in hæc verba, Redde rationem villicationis tuæ, quiſque enim ſui peculiaris officij redditurus eſt rationem.

¶ *Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.*

Vinū & mulieres apoſtatare faciunt ſapientem.

¶ Diuus Hieronymus ἐμφατικῶς legenda eſſe hæc verba exiſtimat, & plus ſignificari, q̃ dicitur, vnde ſic diſpūgit, Sicut vinū, & ebrietas eū, q biberit, mētis ſuæ impotē facit, ita & fornicatio ac voluptas peruertit ſenſū, animūq́; debilitat & ex rationabili homine brutum efficit animal: vt ganeas, & lupanaria, & libidinū luſtra ſectetur. Cōſentit cū D. Hieronymo Haymo Alij ferè oēs expoſitores ſine emphaſi locū hūc expēdūt, licet in explanatione nō omnino cōueniūt. Per *fornicationē* vtranq; intelligit Lyranus, & corporeā, & ſpiritualā, puta idololatriā, atq; in eundē modū diſpungit Haymo, Theophylactus, & Theodoretus fornicationem ſolum referunt ad idolorum cultū, cæteri verò expoſitores ſolū ad corporeā. *Ebrietas*. Hebraicè pro, *ebrietas*, muſtū legimus, quo verbo ſignificatur, impenſius, & ſtudioſius fuiſſe hūc populū ebrietati deditū, non enim ſolū vino veteri, ſed & nouo indulgebant. Poteſt autē hoc bifariā intelligi, primo quod miſtione vtriuſq; vini ſuauiora pocula parantes, ebrietatem, & petulātiā ſibi grauiorē molirentur. Cum enim vinum nouū vehemētiores vires habeat, vetus vero crebriores exhalationes ſuppetat, ſi fuerint cōmixta, facilius cor hominis ebrietati ſubiiciunt. Secūdò, vitio vertit muſti potionē qm̄ muſti hauſtus ſatis apertè indicat, quātū fuerint effrænes ad ebrietatem, ſiquidem nō ſolum vino bono, verūetiā muſto, quod peſſimum eſt, quia feruidum & nondū confectū dabant operam. Neſcio ſane, quid habeat dulcedinis muſtū, video enim homines ebrietati deditos ad hauriendū illud eſſe propenſiores, quam ad vetus Neque mihi diſplicet Theophylacti obſeruatio, qui hac voce *ebrietas* implicari ait, hunc populū ad nullas non delitias eſſe effuſum. *Auferunt cor.* Cū cor non vnum, ſed multa ſignificet in ſacris Biblus, varie locus hic expenditur. Exiſtimat Hugo cardinalis, idq́; ex mente D. Hieronymi, *cor* hic ſenſum ſignificare, ſed ſaluitur, non

enim

enim D. Hieron. ſolum *cor* ad ſenſum, retulit, quinimo per *cor* ſenſum & intellectum intellexit, ita enim ait diſpungens hunc locum, Fornicatio, & ebrietas peruertit ſenſum, animúmque debilitat. *Cor* ergo pro ſenſu, & intellectu, & non tantum pro ſenſu accepit ſanctus doctor. In quem modum etiam diſpungit Haymo. Lyranus per *cor* intellectum, & voluntatem intelligit quas duas animæ facultates, & potentias auerti ait vino & ebrietate à ſtudio [illegible] diuinæ. Cæterùm mihi rẽ penitius conſideranti videtur hac voce *cor* implicari animũ ipſum cum omnibus [illegible] illius, quæ tum ad ſentiendum, tum ad [illegible] gendũ ſpectant. Metonymicè enim hæc omnia *cor* appellat crebrò Scriptura, neq; ab re, cũ *cor* domiciliũ ſit ſenſuum, & fons cogitationũ. Hanc explanationẽ eſſe aliis præferendam docuit non ſolum D. Hiero. dicens, fornicatione peruerti ſenſum, animumq; debilitari, verum vt poſtea in obſeruatione morũ diſcutiemus, multiſque congeſtis teſtimoniis, & rationibus probabimus, nihil nocentius humano cordi fornicatione inueniri poteſt. Verũ quoniam cor populi ſunt principes & ſacerdotes, atque ita eos appellat Iſaias dicens, Omne cor mœrens, hoc eſt principes, & doctores, vt expendit D Hieron. ſunt impii, poſſumus etiã hoc loco per cor ſacerdotes intelligere, qui præ cæteris ebrietatibus ſeſe dediderãt. Neq; obſtat, paraphraſtem Chaldæũ in hunc modum vertere, Fornicatio, vinum, & ebrietas educit, & in errorẽ compulit corda eorum. Nam licet in numero multitudinis trãsferat corda, bene poteſt referri ad ſacerdotes, & doctores. Cum enim nõ vnus tantum ſacerdos, ſed plures eſſẽt, detegit voce multitudinis omnes, aut fere omnes ſe in deteſtandũ [illegible] pelagus ingurgitaſſe, germanior tamen eſt alius ſenſus. Sed quid his verbis, *auferunt cor*, velit ſignificare, nõ omnino mihi certũ eſt. Lyranus, vti iam diximus, ſic: *Auferunt cor*, id eſt, auertũt à ſtudio legis diuinæ. Alij ſic: *Auferunt cor* ne videlicet verum Deum agnoſcant, ſed ligna, & lapides deos putent. Ita expendunt fere omnes expoſitores, exiſtimãtes [illegible] qui diuũ Hiero. Sãctus tamen doctor [illegible] hunc modũ, vlterius progreſſus eſt, & verba [illegible] nõ [illegible] prætermittẽda, nẽpe, auferat cor animũq; debilitat quibus oſtẽdit, quid in homine efficiant fornicatio, vinũ & ebrietas, videlicet vigorẽ mẽtis, cordiſq; virtutẽ enecare. Auferre igitur cor, eſt hominẽ reddere elãguidũ, & viribus animi exhauſtũ, ne valeat tẽtationibus reſiſtere, iuxtà legẽ Dei viuere, atq; creatorẽ ſuũ agnoſcere

Ventrea luis incommoda corporis recenſet Gal. c. 87. artis medicinalis.
Iſai. 1.

agnoſcere verū Deū. Quod vero obſeruat Hugo cardinalis dictū [illegible] *fornicatio, vinum & ebrietas auferūt cor* in numero ſingulari, nō in numero multitudinis, *auferūt cor*, quia quodlibet horum ſufficit ad auferēdum cor, non eſt adeo veritati cōſonū. Nā licet ipſe in aliquibus codicibus inuenerit, *aufert cor*, multi habēt in numero multitudinis, *auferunt cor*, in quē modum habent Hebraica exēplaria, licet Græca ſecus nēpe, πορνείαν καὶ οἶνον καὶ μέθυσμα ἐδέξατο καρδία λαοῦ μοῦ, id eſt, fornicationē, & vinum, & ebrietatē ſuſcepit cor populi mei, cæterum Hebraica magis cohęrent cum æditione vulgata, quæ ſemper amplectenda, & aliis præferenda eſt. Neq; quia in numero multitudinis dicitur, *auferunt cor*, conſequitur non quodlibet horum fornicationē, vinum, & ebrietatē poſſe cor auferre, non enim id modo dicit Scriptura, ſed aperit, hunc populum pluribus vitiis eſſe irretitum, & nō ſolum fornicationi, verum & ebrietati eſſe deditum.

Ad morum compoſitionem.

F*Ornicatio, & vinum, & ebrietas auferūt cor.* Vt optime obſeruat Rupertus, non caſu, aut fatali neceſſitate cor ſuū perdidit iſte popul⁹: ſed fornicādo, bibēdo vinū, & inebriādo ſe, lumen rationis obruit. Quo oſtēdit, rationē, & cauſam eſſe ſemper nobis inueſtigandā, ob quā excæcamus, & ad meliora nō cōuertamur. Quemadmodū arborē vidētes aridā, fructu foliiſque deſtitutā, oculos ſtatim cōiicimus in radicē dicimuſq; cauſam eſſe ariditatis in ea, púta vermen corrodētē illā, aut aliquid aliud noxium. Ita cum homo præceps fertur, vt nō cognoſcat Deū, vel peccati amplectatur voluptatē, recurrat ad fontē cecitatis tantæ: & proculdúbio peccatum eſſe inueniet, hic vermis conſciētię abſtulit cor, ne agnoſceret peccati fœditatē. Redite, inquit Iſaias, præuaricatores ad cor. Ac ſi apertius dicat, Inquirite cauſam amiſſionis cordis veſtri. Videte, vbinā cor habeatis, & repoſuiſtis, & inuenietis tyrānicæ ablatū à voluptate venerea, ab auaritia, ab odio, &c. Quis.n.tam cæcus, vt nō videat pulchritudinē fœminę placere, qa voluptas illic latitat venerea, inhiare cōgerēdis opibus, qa auaritiæ laqueis eſt irretit⁹ miſer homo, cōtra pximū obloqui, qa odiū excęcauit mētis oculos? Recte igitur ait Iſ. Redite præuaricatores ad cor, nā

Simile. *Iſa.46.* *Iſa.1.*

præuaci

præuaricatores diuinæ legis ſunt, qui cor amiſerunt, & tam perfido, & execrando tyranno, quantus eſt præuaricatio, arcē cordis, ſolo Deo inhabitandā tradunt. Quemadmodū qui ab arce ſibi à rege tradita egreditur, eamq; hoſtibus tradit, aut relinquit, cum tantum regi eſſet aſſeruanda, iure optimo traditor appellatur, Sic qui cor, in quo tria ſunt cubilia ſoli Deo reſeruanda, memoria nempe, intellectus, & voluntas, in manu tyrannici apetitus, cæterarumq; indomitarum cogitationum relinquit, prçuaricator dicitur. Et quemadmodū aquila, & accipitres inter cętera corporis mēbra, maximè appetunt cor, vt eo veſcantur, Ita Deus ex omnibus hominis partibus maximè ſibi cor aſſeruari, & offerri deſiderat. Vnde apud prouerbia dicitur, Fili præbe mihi cor tuum. Cur optime Deus præ cęteris partibus hominis *cor* eligis? Credo, reſpondebis, quoniam ipſa natura illi tres dedit ſinus, vt oſtendatur Ineffabili Trinitati cor eſſe dicādū, nō rebus creatis. Sunt certe peccatores ſimiles teſtudinibus, quas corde exempto inquit Ariſtoteles viuere, cū in cæteris animātibus cor fons vitę ſit, & rationē reddit, cur id ſit teſtudini peculiare, quoniā non bene, inquit, eſt compoſita illius natura. In eundē modū peccatores, cū diuina gratia ſint deſtituti, quę perficit naturā, appellandi ſunt quodammodo non bene cōpoſiti, ac propterea, auulſo corde, viuere quamuis eorum vita mors eſt, potius dicenda, de illis ſiquidē ait Chriſtus, Sinite mortuos ſepelire mortuos ſuos. Depingebant antiqui, inter quos princeps fuit Phidias illuſtris ille pictor, qui Elienſibus Venerem depinxit calcantē teſtudinem: eo ſymbolo, veluti tacita ambage, indicans, mulierum eſſe munus ędes cuſtodire, & ſilere, teſtudo enim animal mutum eſt, & extra corticem non egrediens. Author eſt Plutarchus in Præceptis coniugalibus. cap. 33. & Pauſanias libr. 6. Ego vero alio detorquerem ſymbolum iſtud, diceremque, eo ſignificari homines à venerea voluptate calcatos eſſe excordes*, & ſine corde viuere, quemadmodū & teſtudo, ac propterea pedibus veneris eſſe preſſam. Qui enim homo pateretur ab obſcœna voluptate carnis peſſundari, ſi cor haberet? Merito igitur dicitur, *Fornicatio aufert cor*, quoniam peccatum ab homine cor adimit. Ob hoc Regius Pſaltes ait, Cor meū dereliquit me, Et alibi, Super ſanctos ſuos, & in eos, qui cōuertūtur ad cor. Si ad cor cōuertuntur, ergo antea extra corda vagabantur, ac veluti vecordes erant. Et Eccleſiaſticus inquit, Collige, & cōgrega cor tuū. Quadrat obſeruatio in Euangeliū Sabbathi

po

Simil. *Simil.* *Pro. 23. c.* *Cor triplicē ſinū cōt. nel.* *Ariſt de Sōn. & Vig. c 30. Ariſt. Vit. & Mor. c 1.* *Simile.* *Matth 8.* *A Plinio nominatur artifex nūquam ſatis laudatus, ius præſtantiſſima opera deſcribit c. 8. li. 34. & c. 5 lib 36.* *Pſal. 39.* *Pſal. 83.*

poſt ſecundam Dom. Quadr. in hæc verba, In ſe autem reuerſus dixit Igitur antea extra ſe erat. Quadrat etiam in Euangelium Septuageſimæ, in hæc verba, Ite vos in vineam meã. Quæ eſt hæc vinea niſi nos ipſi? Ad nos igitur ipſos mittit nos, quia extra nos ſumus, quoties peccato tradimus corda noſtra.

Secundò, *Fornicatio, & vinum*, &c Satis apertum argumentũ ſumitur ex hoc loco ad probandum fornicationẽ, & ebrietatẽ eſſe peccatũ mortale, nã ſi iſta auferunt cor, & in corde collocatur vita animalibus omnibus, teſte Ariſtotele, igitur qui ſine corde eſt, mortuus dicendus eſt, nõ viuus, mortuus, inquã, eſt morte ſpirituali, de qua dicitur, Nomen habes, ꝙ viuas, & mortuus es. Vides, quàm acutè grauitatẽ peccati fornicationis & ebrietatis tetigerit? Vbi ergo ſunt, qui fornicationẽ eſſe peccatum mortale negãt? Audiunt hic illã auferre cor, fontẽ, & originẽ vitæ, & nõ erubẽt dicere, eã nõ eſſe peccatum mortale? Diſces etiã ex hoc loco fornicationẽ natura ſua eſſe malã, & cõtra ius naturæ, nõ ſolum quia eſt cõtra bonũ hominis naſcituri, nã proles quę ex vago cõcubitu naſcitur, ſi rei naturã ſpectemus, neq; educari recte poteſt, neq; alij cõmode: vt egregiè docet D Th. verumetiã quia maximũ nocumentum infert ipſi homini fornicario, cum perdat vigorẽ ſenſuum, & intellectus, imo omnes animi vires, quod, vti diximus expendentes literã, & ex Diui Hieronymi ſententia, eſt auferre cor. Atque vt agnoſcas quam ſit rationi conſentanea hæc ſententia. *Fornicatio aufert cor.* Libet eã tum ſapientum teſtimoniis, tum rationibus confirmare. Primò igitur quòd *cor*, hoc eſt, corporis vires maximè fornicatio debilitet, & labefactet, hinc compertum eſt, atque experientia prope quotidiana comprobatur, quod animalia quęque eo breuioris ſunt vitæ, citiuſque ſeneſcũt, quo plus, crebriuſque coeunt. Teſtis eſt Ariſtoteles lib. 7. de Hiſtoria animalium. c. 1. & in libro, quem de breuitate, & longitudine vitæ compoſuit. Columella etiam lib. 7. c. 6. de hirco loquens. Eſt autem, inquit, menſium ſeptem ſatis habilis ad procreandum, quoniam immodicus libidinis, dum adhuc uberibus alitur matrẽ ſtupro ſuperuenit: & ideo celeriter, & ante ſex annos conſeneſcit, ꝙ immatura veneris cupidine primis pueritiæ temporibus exhauſtus eſt. Sed & id in vniuerſum aſſerunt Raſis ad Almanſorẽ lib. 4. c. 17. & & Auerrois in Cãticis, cõmen. 156. & Albertus Magnus li. 15. de Animalibus, tractatu. 2. cap. 6. Quod & Cicero adſtruit libro de Senectute dicens, Libidino

De Iuuent. & Senec. c. 2. c.

Apoc. 3.

Fornicatio ſimplex eſt peccatũ mortale.

Clem. ad noſtrã de hæreticis. c. meretrices & ibi Ioã de Turre cremata.

32. q. 4.

2. 2. q. 154. ar. 3.

Animalia multũ coëũtia citò ſeneſcunt.

Hircus luxuriã putidam deſignat.

Libidinoſa, intemperanſque adoleſcentia effœtum corpus tradit ſenectuti. Eſt & Heſiodi ſententia in Theogonia, minime ducendã vxorem ei, qui ſeneſcere cupit. Et rationem reddit lib. 2. Operum, & dierum, nam vxor abſque titione virum, quantum libet fortem vrit, crudæque tradit ſenectuti. Diuus etiam Chryſoſtomus in Homi. cui titulus eſt. Quod nemo læditur, niſi à ſeipſo, Qui, inquit, in libidine vitam ducunt, reſoluta quidem corpora, & omni cera molliora circũferunt, atque agmine quodam infirmitatum repleta: quibuſcunque ad cumulum malorum podagræ tremor, & immatura ſenectus ſuccedit: & eſt eis vita ſemper cum medicis: & medicamentis. Eamq; ob cauſam arbitratur Antoninus ille Florentinus Archiepiſcopus in ſecunda parte Summæ, titulo 5 c. 1. hanc vnam eſſe ex rationibus, quare homines priſci ſæculi erant viuaciores, diuturnioreſque & longæuiores, atque etiam robuſtiores, quam viri ſequentis ætatis, quoniam videlicet illi non tantum erant effrænes ad libidinem, ſed temperatiores. Propterea Salomon quamuis vnius ſolum & quinquaginta annorum eſſet, cum è vita deceſſit, tamen eum ſenem, vel longe ante mortem, vocitãt ſacræ literæ, vtpote cui ſenectutem frequens coitus; cum tot vxoribus, & cõcubinis ante tempus accelerauerat. Quid plura citem teſtimonia probantia à fornicatione cor auferri, quatenus fons eſt roboris, & fortitudinis, eaque vna vires corporis frangi & ſubneruari? Quorſum putas Diuum Auguſtinum lib. 20. contra Fauſtum Manichæum tradere: Poëtas illos antiquos ſcribere: Venerem non quidem Martis eſſe vxorem, ſed adulteram, niſi vt ea re, velut vmbra quadam ſignificarent libidinem belligerãtibus eſſe incongruã, quod vires corporis exhauriat, & abſumat? Hinc & Plato in ſuis legibus lib 3. ſcribit Iccum Tarentium, Aſtylum: Chryſonem, Theopõpum, alioſque athletas, tametſi robore & bona habitudine corporis proniores eſſent in libidinem, tamen victoriæ cupiditate, quam conſequi ex Olympicis, aliiſque certaminibus cupiebant, nullam vnquam in toto exercitationis ſuæ tempore Venerem cognouiſſe. Quod & omnes athletas facere ſolitos inquit Galenus libro ſexto de locis affectis haud multo ante finem. Demum, vt ad alia tranſeamus, quantum viribus corporis noceat fornicatio, oſtendit venuſtiſſime Doſitheus lib. 3. Rerum Lydicarũ, & ex eius authoritate Plutarchus in parallelis. cap. 56. Tradunt namque iſti, quod Sardiani gerentes bellum cum Smyrnæis

Quare poſtu temporibus homines lõgiorẽ vita vteſebantur.

3 Reg. c. 11.

Nõ minus cõtinẽtiã in milite quã virtutẽ atq; animi magnitudinẽ deſidero Caſa: de bello gallico li. 7.

Smyrnæis legatos miſerunt, qui dicerent, ſe non ante ab obſidione diſceſſuros, quam vxores ad coitum conceſſiſſent, tunc ancilla quędā honeſta facie ad herum Philanchum accurrēs, Mittite, inquit, ancillas ornatu liberali, quod cū factū eſſet. Sardiani earum coitu d. fatigati, ac viribus exhauſti, continuo capti ſunt. Hæc omnia ſuo animo reuoluens Pythagoras ille, interrogatus à quodam, quando eſſet congrediendum cum fœmina, optimè reſpondit. Cū voles te ipſo fieri debilior, Vides quantum nocumentum afferat viribus corporis fornicatio? Sed vt ſingula diſcutiamus, obſerua, vt *auferat cor*, quatenus ſenſibiles reſpicit facultates. D. Chryſoſtomus citata Homilia, cui titulus eſt. Quod nemo læditur niſi à ſe ipſo, ait ijs qui in libidine vitam agunt, ſenſus omnes eſſe tardos, graues obtuſos, & quodammodo iam ſepultos, aſſerit. Atque ne ſingulos ſenſus, breuitatis gratia percurramus, ſaltem quantum oculorum precioſiſſimo lumini obſit coitus, percipies ex hiſtoria, quam refert Diuus Ambroſ. lib. 4. in Euangeliū Luc. c. 17. enarrans illud, Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus. Theotimus, inquit ſanctus doctor, cum graui oculorum morbo laboraret medici coitum illi interdixerunt: verum is vxoris amantiſſimus, ac libidinis impatiens, nō potuit ſibi temperare, quin vxorem amplecteretur, atque cum eſſet in ipſo æſtu feruentis libidinis, & conſuetudine voluptatis, veniſſetq; in mentē interdictū medicorū, ait, Vale amicū lumē: nimirū intelligens, ſeſe voluptatē eā per breuē oculorū diſpendio emiſſe. Cæterum quod *fornicatio auferat cor*, hoc eſt, præcipuas illas animi facultates, intellectum videlicet, memoriam, & voluntatem quodāmodo funditus euertat, paucis aperiā. Cum per Venerē, vt tradit D. Thom. hominis intentio maximè aptetur corporeis rebus, actio hominis debilitatur circa intelligibilia. Perfectio enim intellectualis actionis in homine conſiſtit in quadam abſtractione à ſenſibilium rerum phantaſmatib. propterea quanto intellectus hominis magis fuerit liber ab huiuſmodi phantaſmatibus, tanto melius conſiderare poterit intelligibilia, ordinare & omnia ſenſibilia: ſicut & Anaxagoras dicit, Oportet animum, intellectumque nulla re eſſe miſtum, vt imperet, delectatio autem applicat intentionem ad ea: in quibus quis delectatur. Vnde Ariſtoteles ait, vnumquemque ea, in quibus delectatur: optimè operari, cōtraria vero nequaquam. Hinc & optimè D. Greg. inquit, ex luxuria proficiſci mētis cæcitatē: quę ferme omni-

Ecpida hiſtoria.

1 2. q. 15. art. 3.

Ethic. li. 10

nõ ſpiritualium bonorum cognitionẽ excludit: ſicut è contrario caſtitas, & abſtinentia maximè diſponunt hominem *Dan. 1.* ad perfectionem intellectualis actionis. Vnde apud Danielẽ dicitur, Pueris his ſcilicet abſtinentibus, & continẽtibus dedit Deus ſcientiam, & diſciplinam in omni libro, & ſapientia. In hac eadem ſententia eſt Diuus Auguſtinus expen- *Pſal. 57.* dens illud Pſalmi, Supercecidit ignis, & non viderunt Solem. Quis ignis iſte eſt, niſi ignis concupiſcentiæ, & li- *Eccle. 9.* bidinis? In eo námque ſenſu conſueuit Scriptura ignem pro Venere accipere, vt apud Eccleſiaſticum, Propter ſpeciẽ mu- *Prou. 6. d.* lieris perierunt, & ex hoc concupiſcẽtia, quaſi ignis exardeſcit. Ac rurſum, Nunquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, vt veſtimenta illius non ardeant? aut ambulare ſuper prunas, & non comburantur plantæ eius? Sic qui ingre- *Sap. 5.* ditur ad mulierem proximi ſui. Igitur hi, ſuper quos cecidit ignis iſte vènereus, non viderunt Solem, illum vtique Solem *Lib. 1. Soliloq. 10. 6. Etic. 7.* iuſtitiæ, de quo dicunt impij. Sol non ortus eſt nobis, tenebris enim obuoluti ſunt, & cæci mente. Hinc & alias idem Diuus Aug. Nihil, ait eſſe ſentio, quod magis deiiciat ex ar- *Amoris cæcitas impeditã hominis rationem arguit.* ce animum virilẽ, quàm blandimenta fœminea, corporumque ille contactus. Et Ariſtoteles, ait paſſionibus, & malis habitibus impediri, & perturbari iudicium rationis. Hanc etiam forte ob cauſam poëtæ, qui omnium rerum naturas *Simile.* ſub fabularum inuolucro aptiſſimè comprehenderunt, Cu- *De Admirandis aud. 35.* pidinem libidinis Deum cæcum finxerunt ab effectu, quoniam libido oculos mentis obnubilet. Et Plato, teſte D. Au- *Lapis qui viſſi ... non fit niſi virginũ oculis Pli. lib. 31. c. 2* guſt. in lib. de vera religione, diſcipulos edocere ſolitus erat vt à venereis voluptatibus abſtinerent: perſuaſiſſimumque haberent veritatem non corporis oculis, aut ſenu aliquo, ſed ſola mentis puritate videri: ad quam percipiendam nihil magis impedimento eſſe, quam vitam libidini dedi- *Breuis mortibus comitta lis coitus.* tam. Quemadmodum in Imolo monte lapis inuenitur, qui ſingulis quaternis diebus colorem permutat, conſpici autèm non poteſt niſi à virginibus, vt tradit Ariſtoteles, Sic veritas exactè perſpici non poteſt à libidinoſis, ſecus autem à pudicis, & continentibus. Memoriæ etiam obeſſe certum eſt fornicationem, reddereque homines obliuioſos, nam lãcinatio illa in coitu contingens conuulſioni quodammodo eſt cognata, & per frigerationẽ, quæ ſuccedit, congelat quodãmodo ac ſtupefacit intelligentiam, Quemadmodũ iuxta flumen Orchomenon fons eſt bibenti obliuionẽ afferens, & in Cea inſula eſt alius fons, quo homines hebetes fiunt, Ita vene-

venereæ voluptatis fons memoriam adimit,& intellectus acumen. Nihil eſt, inquit Seneca, tã mortiferũ ingenijs, quam luxuria. Quid plura? Vis vno verbo agnoſcere quantũ nocumenti adferat homini fornicatio? Audi quo nomine appellet Plato in Phędro hominẽ libidini deditũ, pecudi nẽpe ſimilẽ, flagitioſum & impudẽtẽ. Democritus etiã venerẽ dãnauit, vt in qua homo altus exiliret ex homine. Et Ariſtoteles coitum deſtructionẽ vocat virtutũ, legis tranſgreſſorẽ, morborũque ſæuiſſimorũ fontẽ. Quid erit, ſi filios, quos hæc immaniſſima fera gignit, animo contẽpleris? Audi, quid dicant viri, tum literarũ ſplendore illuſtres, tum ſanctitate inſignes. Luxuria, dicunt, gignit ex ſe mentis cœcitatẽ, inconſiderationẽ, incõſtãtiã, pręcipitationẽ, amorẽ ſui, odiũ Dei, deſiderium huius vitæ nimiũ, mortis, futurique iudicij horrorẽ, ac fœlicitatis æternæ deſperationem. Quis non exhorreat hanc vel nominate truculentã ferã, ſicut docet Apoſtolus, Fornicatio neq; nominetur in nobis? Cur putas, inquit idẽ Apoſtolus, Fugite fornicationẽ, niſi vt doceat peſtilentiſſimũ eſſe venenum, & pluſquam viperinum, quòd euomit? Cur ſanctus Ioſeph, cum eum tetigit fœmina, fugit ex manibus eius, & quaſi ad morſum rabidiſſimæ canis, ne paulatim virus ſerperet, pallium, quòd tetigerat, abiecit, niſi quia mentis oculis perſpiciebat illa venerea voluptate cor ſibi auferendum? Cur magnus ille Cyrus Perſarum Rex, cum ſe abſtineret à conſpectu Pantheæ, & Araſpo dicenti eam eſſe inſigni forma, dignãque regis oculis, reſpondit, Ob iſthuc ipſum magis eſt ab illa abſtinendum. Etenim ſi nunc tuo obtẽperans conſilio, illam adiero, cum vacat, fortaſſis illa mihi perſuaſura eſt vt ad ipſam frequenter commeen, etiam cum non vacabit, eique aſſideam neglectis ſerijs negotijs: niſi quia agnoſcebat fœminas à viris, etiam fortiſſimis corda ſurripere? Quid dicam de Alexandro Magno, qui cum Darij filias, vxorem ſororem captiuas haberet, mirũ in modum formoſas ne videre quidẽ eas voluit, turpe ratus eſſe, eum qui viros viciſſet, à mulieribus ſuperari? Quid deniq; adumbrat illa impudica Dalida in ſinu ſuo dormiẽtis fortiſſimi Sanſonis crinen, in quo robur omne cõtinebat, abradens, ac poſtea eundẽ tradẽs Philiſtęis excęcandũ, niſi hominẽ voluptati venereę deditũ fortitudine ſpoliari, mentíſque oculis orbari? Quẽadmodũ tenebris inimica lux eſt, atq; vbi tenebrę ſunt, lumen non inuenitur, ita vbi reſidet libido, aufugit mentis perſpicacitas. Fortaſſis hoc voluit ſignificare Apoſt. dicẽs, Obſcuratum cor eorum,

Seneca in præfat. li 7.
Arcanor ad Alex. ô ignis Luxuria infernalis, cuius materia, gula, cuius flamma ſuperbia, cuius ſcintilla praua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis immũditia, cuius finis gehenna. Hieron. in Epiſt.

Iudic. 16. Factus eſt ignis ſimul lateris ſimile. Rom. 1.

propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum in immũditiam,&c. Obſeruandum autem eſt, cum dictũ ſit, *Fornicatio aufert cor.* ſilentio eſſe prætermiſſum,quibuſnã hominibus cor auferat fornicatio. Libet ergo percontari cur id ſubticuerit Spiritus ille cœleſtis.Paucis reſpondebo, quoniã nullus eſt eximendus ad omnes conuertitur hic ſermo ſine diſcrimine,non eſt qui ſe abſcondat à calore eius. Nullus mihi obiiciat ætatem,ſenilem,non ſapientiam, nõ ſanctitatẽ,&c.Senectute credis ſatis cor eſſe proiectũ, ne illud auferat fornicatio? Audi quid dicat ſenibus ſanctus Daniel.Inueterate dierum malorũ,nunc venerunt peccata tua,quæ operabaris prius.Ac rurſum.Semẽ Chanaan,& non Iuda,ſpecies decepit te,& cõcupiſcentia ſubuertit cor tuũ. Obiicis ſapiẽtiã?Nam tu ſapientior es Salomone? Sed & audi, quid dicat Scriptura de eo,qui & iam ſenex erat,& ſapiẽtia omnes mortales longe antecelluit, Cumque iam ſenex deprauatum eſt cor eius,vt ſequeretur deos alienos,&c. Vnde tanta amentia ſapientiſſimo homini?Conſidera,quid prius dixerat Scriptura, Rex autẽ Salomon adamauit mulieres alienigenas, quibus cõpulatus eſt ardentiſſimo amore, & auerterunt cor eius.Sanctitati,& caſtitati prænteritæ fidis? Nonne legis,Vidẽtes filij Dei filias hominum, quòd eſſent pulchræ,acceperũt ſibi vxores ex omnibus,quas elegerant, Igitur ſi viri ſancti, quos vocat filios Dei pulchritudine fœminarũ ſolũ conſpecta,exarſerunt in libidinẽ,quid erit de his, qui inter medios fœminarũ choros ſe ſecuros, eſſe arbitrantur? Quid de illis, qui cũ mulieribus ſecreto,& abſque arbitro,vel teſte diu ſedẽtes familiarius loquuntur, Captus eſt Dauid laqueo oculorũ ſuorũ,qui te ſanctior erat,& tu nõ capiendum te dicas, cum fœminæ vultum frequenter attẽdis:Vnde & Salomõ inquit,Non cõcupiſcat cor tuum pulchritudinem eius,ſcilicet fœminæ, neque capiaris nutibus illius. Pretium enim ſcorti vix eſt vnius panis: * mulier autẽ viri pretioſam animã capit.Ac rurſum hoc idẽ admonet,Virginem ne conſpicias,inquit, ne forte ſcandalizeris in decore illius. Auerte autẽ faciẽ tuã à muliere compta: & ne circũſpicias ſpeciẽ alienam. Propter ſpeciem mulieris multi perierunt, & ex hoc concupiſcentia quaſi ignis exardeſcit.Quadrat obſeruatio in feſtũ Annuntiationis diuæ virginis, in hæc verba, Quomodo fiet iſtud?quoniam virum non cognoſco: Cur tanti facis pudicitiam,& caſtitatem ô ſacerrima virgo:Promittitur tibi filius in æternũ regnaturus,& de pudicitia es ſolicita.Sed meritò

Dan.13.

3.Reg.11.

Gene.6.

* *In vno pane pulchre hoc philoſophatur Beda ſicut enim inquit vnus panis diurnã ſolũ effugat eſuriẽ & poſt modũ eſurit ſic ſcortator ad horã euacuat libidinem ſed poſt paululũ ardẽter redit.*

ritò ô vnicũ caſtimonię exẽplar, agnoſcis n. verã eſſe Apoſto li ſentẽtiã, cũ inquit, Nolite errare. Neque fornicarij neq; adulteri regnum Dei poſſidebunt. Ac rurſum, Hoc ſcitote intelligẽtes, ꝙ omnis fornicator, aut immundus non habet hęreditatem in regno Chriſti & Dei. Quid ergo poſſidebunt fornicarij, aut vbi habebunt hæreditatem ô alma Dei genitrix virgo? Certus ſum, quod nos ad Apocalypſim remittes dicentem, Fornicatoribus pars illorum erit in ſtagno ardenti igne, & ſulphure, quod eſt mors ſecunda. Sed cur morte ſecunda plectuntur? Quia ſtagnum illud regio mortuorum eſt, cum ergo fornicarij mortui ſiņt, fornicatio enim illis abſtulit cor quamobrem & mortui dicendi, merito in locum mortuorum relegantur fornicarij.

Cor. 6. *Ephe. 9.* *Apoc. 21.*

Et *vinum*. Id inter alia inuenies eſſe diſcriminis inter viros iuſtos & iniquos: ꝙ iuſti bibunt, & comedunt, vt viuant, iniqui vero ſecus, ideo. n. viuere volunt, vt comedant, & bibant, Nõ interdicit Deus vinum, ſi ad vitam neceſſarium ſit: nã & Apoſtolus præcipit Timotheo, Vtere modico vino propter ſtomachum tuum & frequẽtes tuas infirmitates. Ac ſi apertius dicat, Conſule ſaluti tuæ. Debet enim eſſe rationabile obſequium noſtrum: ad tuendam vitam nunc neceſſarius tibi potus vini eſt. Non dico, vt te vino ingurgites, aut bibas immoderate. Vtere modico, nõ multo vino. Nam vt inquit Exultatio eſt animæ, & cordis vinum moderate potatum. Eſto ex illis, qui bibunt vinum, vt viuant, non contra, & viuunt, vt bibant, & ſe totos tradant venereis voluptatibus. Hinc, vt optime definit diuus Thomas. vſus vini non eſt illicitus ſecundum ſe loquendo: poteſt tamen reddi illicitus per accidens, quandoque quidem ex conditione bibẽtis qui à vino facile læditur: vel qui ex ſpeciali voto obligatur ad nõ bibendum vinum, quandoque autem ex modo bibendi: quia ſcilicet menſuram in bibendo excedit, quandoque autẽ ex parte aliorũ, qui ex hoc ſcãdalizantur. Hęc D. Thomas. Opinor autẽ, hic reprehendi ſacerdotes, quoniam cũ illis vinum bibere prohibuiſſet. Dominus, quoties in templo erant miniſtraturi. Ac præterea, quia iudicaturi erant de munditia & immũditia, populumque docturi quibus exhibendis officijs certum eſt, vinum immodice hauſtũ obeſſe, licet nõ in ebrietatem incidãt illi ſui muneris obliti, vino indulgebant, quamobrẽ & populus ſcandalum patiebatur. Adhæc, vini arguuntur, quoniã illud bibebãt, vt ardentius, & potẽtius ſuas explerent voluptates venereas. Agnoſcebant enim, vinũ eſſe

Stoici apud Plutarchũ de ſer. num. vind.
Rom. 12.
Eccle. 31.
Duplex fructus recti vſus vini quia triſtitiam pellit ab animo, & morbos à corpore. 2. 2. q. 1. 59. ar. 3.
Leuit. 10.

Ad Euſtochiū de cuſtodia virgin. D. Hierony. *Vino ſublato non eſt Venus* *Euripid. in Bacch.* *Epheſ. 5.* *Prou. 20.* *Simile*

voluptatis fomentum. Hinc vtrumque ſimul attexit *fornicationem* videlicet, *& vinum.* Atque Diuus Hieronymus *vinum* vocat incendiū voluptatis, oleū flammę venereæ, & fomēta igniū libidinis. Athenæus etiā lib. decimo Dipno ſophiſton, ſcribit, Ariſtophanem vocaſſe vinum, Ἀφροδίτης γάλα id eſt, lac veneris, quod ipſius vſus ſit veneris incitamētū. Et Apuleius li. 2. Aſini aurei tradit, Liberū eſſe hortatorē, & armigerū Veneris. Orpheus etiā in hymno Veneris eam vocat Bacchi ſociam. Poetæ denique gentium Veneris ſodalem Bacchum appellant, quòd ad humanos animos expugnandos, atque ſibi ſubijciendos vterque ſimul conſpirent. Sed omittamus Ethnicos. Teſtis nobis eſt Apoſtolus vtrumque etiam connectens. Nolite, inquit, inebriari vino, in quo eſt luxuria. Et Salomon, Luxurioſa res eſt vinum. Bene etiam inter cęteras partes hominis vinum dicitur, *cor auferre:* quoniā quemadmodum venenum hauſtum primo tendit ad cor, Ita vinū præcipuam hominis partē puta intellectum inuadit, itaque ipſum occupat, vt hominem ſuę mentis compotem eſſe non

Prou. 23

ſinat. Atque hinc eſt quod Diuus Hieronymus, & D. Ambroſius crebro vinum venenum appellant. Ad Nepotianum de vita clericorum, de vino loquens, ait D. Hieronymus. Libenter carebo poculo, in quo ſuſpitio veneni eſt. Atque ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis rurſum inquit, Si quid in me poteſt eſſe conſilij, ſi experto creditur hoc primū mo-

Comparat vini efficaciā ſerpētibus mordentibus & vini ſui venena per totum corpus effundentibus.

neo: hoc obteſtor, vt ſponſa Chriſti vinū fugiat pro veneno. Atque D. Ambroſius in tractatu de Helia inquit, Vina prætēdis, venena diffundis, etiam maior vis vini, quàm veneni eſt deniq; venenū vino excluditur, nō vinum veneno multi à ſerpentum veneno curātur, nemo ab ebrietate. Certè veneno caro vulneratur, vino mens. Hæc D. Ambroſ. Quinimo & ipſa Scriptura vinum appellat venenū. Ne intuearis, inquit, vinū, quādo flaueſcit: cū ſplenduerit in vitro color eius. Ingreditur blande: ſed in nouiſſimo mordebit, vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet. Diſcant igitur ſacerdotes, & principes, non ſolū ebrietatē fugere, verū etiā non multo vino indulgere. Dn̄s enim non ſolū ebrietate *cor* inquit *auferri* ſed etiā *vino*. Quod ſi de vino, quatenus inebriat, ſolum eſſet ſermo, nō opus erat diſtinctione ſeiungere vinū ab ebrietate: verū cum vtrūq; dicat *vinum*, videlicet, *& ebrietas auferunt cor*, neceſſum eſt, cōfiteamur, vinū etiam citra ebrietatē poſſe auferre cor. In hac ſentētia videtur eſſe diuus Iſidorus. Ait enim li. 2. de Sūmo bono. c. 43. Pleriſq; laus eſt multū bibere

& non

& non inebriari. Audiãt hi aduerſum ſe dicentẽ prophetam. Væ qui potẽtes eſtis ad bibendũ vinũ. Sed quomodo *cor auferat vinum* non inebriãs, interrogabis, Libenter dicã. *Cor vinum auferit*, ſi non attendas ad tui muneris executionem, quia longa vini potatio, quamuis non mentẽ peruertat, dormire cogit eo tempore, quo cauſam pauperis auditurus es. Audiãt hoc iudices, & principes dantes operam calicibus epotandis, & differentes ius cuique tribuere, quoniam ſtertunt, vt vinum digerant, occluſis foribus. An nõ vinum cor abſtulit, cum ad lectũ illud rapuerit, & diſcutere negotia nõ permittat: Diaconos, præcipit Apoſtolus Timotheo, eſſe creandos non multo vino deditos. Non inquit, ebrioſos, aut ebrietati deditos eſſe excludendos à Diaconij honore, ſed multo vino deditos Inuenies vtiq; homines multi vini potatores: neque tamẽ eorum turbari caput. Hos opinor, dixiſſe Apoſtolum, non admittendos ad Diaconium. Quoniã quamuis bibacitas non obnubilet mẽtem: nõ tamẽ ſobrij ſunt, & ſobrietate ornari decet Diaconum. Commendat ob eam cauſam diuinus ille Plato lib. 2. de legibus Carthaginẽſes, ꝙ interdixerint magiſtratibus vſum vini. Perſpiciebant enim, quãtum nocumenti adferat Reipublicæ, iudices eſſe vinolẽtos. Quadrat obſeruatio in Euãgeliũ Dominicæ primæ poſt Epiphaniã, in hæc verba, Deficiente vino, dicit mater Ieſu ad eum, vinum non habent, Cur vinum defecit, Quis tam pauper, vt die nuptiarum non habeat vinum ad effuſionem? Opinor conuiuas illos eſſe temperatos, non multo vino deditos, ac propterea non multũ paraſſe vinum. Quinimò diuã virgo ob eorum tẽperiem, exiſtimo, commota eſt, vt pro illis interpellaret filium. Si enim gens illa adhibendũ eſſet intẽperata, nequaquam pro eis interueniſſet. Qui enim interuenire dicebat ad impetrandum, id, quod ablaturũ erat cor. Quadrat etiã in Euangelium Dominicæ quartæ Quadrageſimæ, in hæc verba, Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſces. Bone Andrea, vbi eſt vinum vt bibant? Non aſportabant illud Apoſtoli. Agnoſcebant enim, vinum iniquum eſſe humani pectoris hoſpitem, quippe cor auferre ſoleat.

1. Ti 3. c.

Ebrietas ſe ipſam ignorat, & nihil effutiet iudicij Temulentus.

Ebrietas auferunt cor Immẽſum eſt hoc pelagus. Quis enim expendere queat omnia mala, quæ ex ebrietate oriuntur? Recte dicitur, quod *auferat cor.* Sed quæro, cui cor tradit ebrietas, cum abſtulerit; Dicat diuus Chryſoſtomus Homilia. 57. ad populum Anthiochenum. Vbi ebrietas, inquit,

ibi diabolus. Igitur diabolo tradit cor ebrietas. Attendite vobis, ait Chriſtus, ne forte grauentur corda veſtra crapula & ebrietate. Quid eſt, grauari corda, niſi deſcendere ad ima, tendere deorſum ad centrum mundi, non ad ſupernam cœleſtium rerum contemplationem, ad quæ poſſidenda conditus eſt homo. Nam, teſte, Ariſtotele, graue eſt, quod natū eſt ferri ad medium, hoc eſt centrum mundi. Et centrum mūdi quid eſt, niſi domus diaboli? Grauari igitur corda, eſt tēdere ad inferos, & ſecum rapere diabolum. Cui væ? inquit Sapiens cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffuſio oculorum? Nónne his, qui commorātur in vino, & ſtudent calicibus epotandi? Licet locum hunc expendant nonnulli de incommodis corporeis, quæ ebrietas miſeris vinolentis adfert, neque ab re, certum enim eſt, ebrietatem afferre væ, hoc eſt, dolorem animi ſimul, & corporis, nō ſolum ebrioſis: verum & eorum parentibus (dolēt enim, quòd tales genuerint filios,) eſſe cauſam rixarum, & contentionum. Experientia enim docet, quot inter bibendum, & poſt potum oriantur rixæ. Foueæ etiam ſunt ebrioſis, quia cum ebrietas obſtet, quominus rectè incedant ebrij: omnia quippe circumferri illis videntur, frequenter cadunt in foueam. Vulnera etiam ſunt iiſdem quia ſæpe rixando cum alijs in pugna vulnerantur, & cadendo frequenter læduntur. Dicuntur autem vulnera, ſine cauſa, quia ſine aliqua vtilitate ſuſcipiunt: non ſcilicet in defenſione patriæ, non in bello ob bonum publicum: ſed quia vel ob rem nihili temere nōnunquam inferuntur, vel quia non ferro, aut alia re, quæ ſolet lædere: ſed cadendo illa accipiunt. Eſt etiam illis ſuffuſio oculorum, hoc eſt, caligo. Non ſuffunduntur multis humoribus viſum obtenebrantibus. Quamuis dicta explanatio optima ſit, poſſunt tamen non inepte omnia hæc aptari nocumentis ſpiritualibus. Per ebrietatem enim homo incurrit væ damnationis æternæ, incidit in foueam vitiorum, vulneratur ſecundum animam, hebetudinem, & cæcitatem mentis ac viſus interioris contrahit. Quemadmodum Alexander Magnus per ebrietatē præcipuos amicos interfecit, Clitum videlicet Philotam, Parmenionem, & Calliſthenem philoſophū Ariſtotelis propinquū, quē inter chariſſimos habuerat, Sic homo ebrietate, veluti gladio crudeliſſimo animum iugulat, facultatéſque ipſius perdit. Et ſicut ex Loth ebrietate conſopito orti ſunt Moabitæ, & Ammonitæ vſq; in æternū inimici Iſrael, Ita quid ebrioſi generat vinolentia

Luc. 21.

Ariſt. li. 1. de cœlo. tex. 17

Hunc locū eg erie diſcuſſit. Corn. Ianſenius quē au thor ſequutus eſt.

Simile.

Rhodiginus li. 28. c. 30

Deſuguidi ebrietate

Plinius ſuſum oratio nem riuulum expreſſit li. 14 toto. 22 c.

niſi atrociſſimos hoſtes,qui ſemper animum oppugnent,vitia nempe terribilia?Et quemadmodum totum, quod n ſci- *Chryſoſto.* tur in cœnoſis paludibus,nullum fructũ profert:ſed ſerpẽtes ſanguiſugas,diuerſaq́; genera vermiũ : quę magis horrorem poſſunt generare,q̃ aliquid,quod ad victum proficiat, exhibere.Nã & arbores,& herbæ,quæ in ipſis paludibus,aut earũ ripis naſcũtur , nihil vtilitatis habẽt,ſed ſingulis annis incẽdio comburantur,aquã etiã ipſam obſceni fœtorẽ, & turbationẽ bibere perhorreſcimus,In eundẽ modum quid profert ebrietas,niſi mẽtis turbationẽ,mille mõſtra vitiorũ , & peccata nefanda,ob quę tãdẽ miſer homo igni deputatur æterno?Hinc optimè D.Chryſoſt.homilia.58. in Matthæum inquit,Diabolo nullus magis amicus eſt., q̃ qui delitiis , & ebrietate maculatur.Hic enim fons hæc mater , atque origo vitiorum omnium eſt. Vis agnoſcere hãc Chryſoſtomi ſententiam eſſe verã ? Intuere,quid pepererit hoc monſtrũ ſancto Loth,quid etiã ſancto Noë.Ecce ſanctus Loth , quẽ impij Sodomitæ à iuſtitia auertere nõ potuerunt,vino & ebrietate deceptus deteſtandum patrauit inceſtum. Nã cum filiabus cõcubuit Dederũt,inquit Scriptura,patri ſuo bibere vinum nocte illa & ingreſſa eſt maior , dormiuitq́; cũ patre; at ille non ſenſit,nec quando accubuit filia,nec quando ſurrexit.Quid turpius,q̃ patrẽ coire cum propria filia?Sed obiicies. Factum iſtud extenuat Moſes, ac ipſum Loth excuſat, cum ſubdit,At ille nõ ſenſit.Quo verbo oſtendit , Loth non feciſſe ex propoſito,ſed ignoranter.Non diffiteor Cæterum obſerua,quid eſt dicere,Ait ille nõ ſenſit.Quid,inquam, hoc eſt,niſi ebrietas abſtulit cor ,eumq́; deteriorẽ multo ſuibus reddidit imò ex homine truncum fecit,quãdo facinus, quod perpetrabat,non ſenſit ? Vnde optimè Magnus ille Baſilius inquit homilia 14.in ebrietatẽ & luxum,Sicut aqua igni eſt aduerſa,Sic vinum immodicum rationem ſupprimit.Qua in re,dic homo miſer,à brutis differs?Nónne rationis munere quàm à Deo omnium conditore accepiſti,reliquæ creaturæ omnis factus Dominus , & imperator?Hoc igitur te mentis lumine per ebrietatem priuans, inter beſtias ratione carentes annumerari poteris,ſimiliſque illis videri. Nec ſolum eò peioris brutis, qꝫ mente inſani,aut ebrij,ſed etiam qꝫ ſenſib. longè infrà illa deficere videantur. Quod quæſo animal ita viſu,auditúve,atque ebrius homo debilitatur?Nónne familiariſſimos interdum ignorant,alienis verò ſæpe,vt domeſticis congrediũtur?An nõ vmbras ſæpenumerò tãquã ſulcos,

Simile.
Ebrietas flagitiorũ omniũ mater animæ corrũpẽcla procella corporis & vitæ naufragium
Aug ad ſacras virgines.
Geneſ.19.
Baſilius.
Simile.
Inſania voluntaria Ebrietas.

aut loca prærupta tranſilium? Aures terrifico ſonitu, more fluctuantis maris refertas habent, terra interdum inſurgere, ac in arduum, ac rectum erigi, montes vero circommoueri videntur. Hæc D. Baſilius. Ac poſt pauca, Lymphatus, & malo dæmone captus, miſericordia quidem dignus: ebrius vero eadē fere & ipſe patiēs, minime miſericordia dignus, qui

Ebrij ſunt ſimulachra ſurda, muta & cæca.

ſpōtaneo ſeruit dæmoni. Quis eſt, qui maledictionem Cain in ſe ipſum transfert? An non, qui vino tremit, & vacillat per omnem vitam? Quid, quæſo ſunt ebrij, quàm gentium idola? Oculos habent, & non vident: aures habent, & nō audiunt. Obſerua etiam, quid ebrio acciderit Noe. Bibens, ait

Geneſ. 9

Scriptura, vinū inebriatus eſt, atq; diſcoopertus eſt, &c. Vides, quanta mala ex ebrietate ſint orta? Primò nudatus eſt Noë, deinde expoſitus eſt ludibrio etiam ipſi filio, tertio paternæ maledictionis fuit cauſa, 4. ſeruitutis fuit inuentrix, &c. Quòd ſi viris ſanctis tā truculentā ſe exhibet ferā ebrietas, qualē, exiſtimas, ſe exhibebit peccatoribus? Vtiq; multo truculentiorē. Nā quemadmodum Aſſuerus poſt longam

Eſther. 1.

potationem cum incaluiſſet mero, reginam Vaſthi è culmine regiæ celſitudinis deiecit, Sic anima ebria è faſtigio rationis, imò è regni cœleſtis gloria detruditur. Et ſicut Iudith ebrij Holofernis caput amputauit, Ita ebrietas mentis

Iudit. 13.

ſplendorē iugulat, & animi caput amputat, puta rationē, hominémque relinquit trunco ſimilē, & veluti exanimē. Quid plura? Audi, quid dicat diuinus Moſes de populo ſuo, Sedit populus māducare, & bibere, & ſurrexerūt ludere. Quid eſt,

Exod. 32.

poſt longum potū ludere? Bifariam diſpungunt expoſitores. Rabbi Salomō ſic expēdit, Surrexerūt ludere, id eſt, idola colere. Vel, Surrexerūt ludere, hoc eſt, tripudiare, ſaltare, feſtoſque ducere choros, quemadmodum Ægyptij in feſtis ſuorū idolorū facere ſolebant. Et certe da mihi hominē ebriū, is in quodnā vitiū nō facile rāpietur? Dixit Sapiens, Qui amat vinū, & pinguia, non ditabitur. Ego verò addā, Qui amat vinū in extremā paupertatē bonorū ſpiritualiū incidet. Nā quid eſt ebrietas, niſi rationis interitus, virtutum eneruatio, fortitudinis pernicies, ſenectus immatura mors momentanea, perturbationis genitrix, furor cordis, flāma libidinis, incentiuū inſaniæ, venenum inſipiētiæ, gaudiū deniq;, & tripudiū omnium dæmonū. Ad ſignificandū quātū Deo diſpliceat ebrietas obſcæna, quid ſub vmbra præceperit Deus. Vas, quòd nō habuerit, inquit, operculum, neq; ligaturam deſuper immūdum erit. Quid vaſa hæc adūbrant, niſi homines? Nam in

Prou. 21. Tēporalibus & æternis excident diuitiis indulgētes mero libertius.

vaſis

vaſis, vinum, alioſq; liquores infundimus, & homo etiã haurit vinũ. Qui igitur ita bibit, vt modeſtiæ, & tẽperantiæ operculũ nõ apponit ori ſuo, ſed ſe ingurgitat vino, is immundus iudicatur à Deo, & relegari præcepit à templo cœleſti. Sitim habes? Bibe, eã ſedare natura cogit, ne tamẽ bibas plus, quã natura poſtulat, circũdat operculũ tẽperãtię gutturi tuo. Noli eſſe ſimilis elephantis, qui cũ plurimũ aquæ promuſcide hauſerint, ac plus, quã ad ſedandam ſitim eſt neceſſarium, poſteà effundũt ſuper fluũ, omnéſq; circũſtantes reſpergunt. Ita ebrij, cũ biberint plus, q̃ naturæ ſufficit, vomere cogũtur omniaq; ſordibus conſputcant, quinimò proh dolor pudet dicere, ipſum guttur, & os conuertũt in cloacã. Per illa enim eiiciunt non ſine horrendo fœtore, incipientes iam pœnas commeritas ſuæ crapulæ dare, quod per ſeceſſum erat expurgandũ. Vnde Iſaias ait, Hi præ vino neſcierunt, & præ ebrietare errauerunt, ſacerdos, & propheta neſcierunt præ ebrietate, abſorpti ſunt à vino, errauerũt in ebrietate, neſcierunt videntem, ignorauerunt iudicium. Omnes enim menſæ repletæ ſunt vomitu, ſordiũque ita, vt non eſſet vltra locus. Quid turpius excogitari poteſt, quã guttur, & os conditum ad laudes Deo decantandas, gratiaſq; reddendas pro ſuſceptis beneficiis, efficere latrinam immundiſſimam ad exonerandum ſtomachum? Summa igitur ſit. Fugienda nobis eſt ebrietas multis de cauſis. Primo, quia ebrij abutũtur Dei donis, quibus pauperes conſolati poſſent. Secundò, quia Deum offendunt: prohibuit.n. Chriſtus, ne grauentur corda noſtra ebrietate. Vnde & Apoſt. ait, Nolite errare, neque ebrioſi regnum Dei poſſidebunt. Tertiò, quia vitiãt naturã, atq; adeo ſeipſos occidunt. Quartò, quia in beſtias ſe cõuertunt. Quintò, diabolo ligatos, & captiuos ſe tradũt. Deniq; ſibipſis cauſam, & occaſionem præſtant ad omnia peccata obliuiſcũtur Dei, iuſtitiæ, honeſtatis, &c. Sed quãuis deteſtanda ſit in omnibus ebrietas: maximè tamen in principibus, & ſacerdotibus. Nã cum iſti ſint cor populi, vt diximus diſpungentes literam, corde temulentia perempto, quid erit de Republica? Hinc optimè Athenienſes, quãuis ebrietas vitium in omnib. improbarent, ex Solonis tamen inſtituto principẽ ebriũ morte mulctabant. Et Sapiens ait, Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum, quia nullum ſecretum eſt, vbi regnat ebrietas. Ne forte bibãt, & obliuiſcantur iudiciorũ, & mutent cauſã filiorũ pauperis. Quadrat obſeruatio in Euãgeliũ feſti ſancti Ioannis Baptiſtæ, in hæc verba, Quis putas puer iſte eri?

Simile.

Iſai. 28.

1. Cor. 6. Cælius Rhodiginus li. 28. cap 31.

Simili lege Carthaginẽſis interdixerũt magiſtratibus vſum vini quod in ipſis laudat Plato. 2. de leg.

erit? Vultis, vobis, dicã, quis futurus ſit? Quærite ab archangelo Gabriele, Quid inter alia de iſto puero præcinit? Vinũ, & ſicerã non bibet. Magnum igitur Dei donum eſt, fugere, quod hominem inebriarẽ poteſt. Nam ebrietas, & temulentia execrandum malum eſt, quando cor ab homine *auferre* poteſt, &c.

¶ *Populus meus in ligno ſuo interrogauit, & baculus eius annũtiauit ei: ſpiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati ſunt à Deo ſuo.*

¶ Verba hæc indignãtis habitu, geſtu, & voce pronũtiãda ſunt, quo vehemẽtius attentionẽ captat auditorum, maioremq; dictis fidem conciliat. Inuehitur autem Deus iterum in idololatriã populi ſui, miro vtens artificio. Nam ſumit argumentum à factis, & deſtinatis, quibus aperte oſtẽdit, hunc populum fuiſſe prolapſum in idololatriã. Suntq; ſingula verba obſeruanda. *Populus meus.* Emphaſim habet, qua facinoris incremẽtum detegitur. Indigniſſimum enim eſt, idololatriæ ſcelus patrari à populo, quẽ Deus diuinis legibus, præceptis, & beneficiis ſibi deuinxerat. Quanuis D. Hie ſecus, *Populus,* inquit, *meus*, id eſt, qui quondã nomine meo vocabatur, cum quo conſentit Haymo. *In ligno ſuo.* Nõ conueniunt expoſitores in explanatione. Lyranus per lignũ idolum intelligit. Sic nãque expendit. *In ligno*, id eſt, in idolo ligneo. Fauet Lyrano Chaldæus paraphraſtes: ſic namq; vertit, Populus meus ſimulachrum ligni ſui conſulit. Quem etiam ſequitur Rupertus. D. Hierony. ſecus. Exiſtimat enim, genus eſſe diuinationis, quod fiebat in ligno, & baculo, quo futurorum captabantur anguria. Vnde in Eze. legitur, quod pergens Nabuchodonoſor cõtra Amon, & Ieruſalẽ virgas ſuas miſcuerit & exierit virga cõtra Ieruſalem. Conſentit cum D. Hiero. Gloſſa, addit tamen nõnihil. Forte, inquit, ſic iſti quæſierunt, quid vtilius eſſet Deũ, an idolum colere? Vnde iuſto iudicio Dei per reſponſionẽ baculi ſeducti ſunt à diabolo. Vnde ſequitur, Spiritus fornicationis, &c. In eundẽ modum expendit, Haymo. Fere omnes expoſitores alij conſentiunt cum D. Hiero. per *lignum* intelligentes quædam peculiaria inſtrumenta, quibus ſortes capiebãtur, & auguria. Cæterùm cum multa haberet deluſa gentilitas inſtrumenta ad auguria captanda, vt aues, ignes, aquàs, flatus, exta, tripodes, menſas, delubra, atq; alia id genus, inter omnia, *baculi*, & virgæ mẽtio fit, vt fortaſſis per *ſinecdochen* his duobus omnia auguria cõprehendat, quibus captandis populus Iudæorũ imitatus gentes idololatras, dabat

Ezec. 21.

Simile.

bat operã. Opinor tamen, multo melius expendemus, ſi per *lignũ*, tũ ſimulachra idolorũ tum ſigna omnia, atq; inſtrumẽta auguriorũ intelligamus. Quaſi enim probro vertat, quod hic populus pro diis colat ligna à ſe facta, atque parata, quæ omniũ ſignorũ infima ſunt, cũ fabricata ſint manibus hominum, & ſymbolis friuolis vtatur gentium ad accipienda auguria, veluti ſubridens eũ, quãuis ſtomachabundus ait, *In ligno ſuo interrogauit*. Cõſentire videntur cum hac expoſitione Theod. & Theoph. Sumũt enim *lignum* pro omnib. ſignis augurij. Vnde Theod. pro, *in ligno ſuo*, ſecus Septuaginta interpretes vertit, in auguriis interrogabãt. Theop. vero, in ſignis interrogabãt, ſubditq́;. Sacerdotes, qui populum in vero Dei cultu, ac pietate inſtituere debebãt, iſti vaticinia denuntiantes, ſi quãdo qũiſquã rebus de ſuis interrogaturus acceſſiſſet percontabantur illi dæmones ſymbolis, hoc eſt, ſignis quibuſdã, Etenim vel auium volatibus vtebãtur pro euenturarũ rerum ſignis, vel fumi ex victimis cæſis, ac ſacrificatis accenſione, ſi videlicet ad obliquũ, vel in ſubrectum vergeret. Cõtemplabãtur enim extra victimatum, perq́; colores ipſorũ, vel figuras, vel diſpoſitiones videbantur coniicere, & intelligere, quæ voluiſſent, Hæc Theop. Igitur cum dicitur. *In ligno ſuo*, bifariam poſſumus diſpungere, tum per *lignum* intelligẽdo idola, quæ conſulebat de rebus futuris hic populus, iuxtà illud etiam Iſaiæ, Sumpſit ex eis, videlicet lignis ſaltus, & calefactus eſt, & ſuccendit, & coxit panes, de reliquo autem operatus eſt Deũ, & adorauit, fecit ſculptile, & curuatus eſt ante illud, &c. tũ per *lignũ* accipiẽdo varia genera diuinationis, vti dictũ eſt. Sũt etiã qui diſtinguãt inter hæc duo, *lignum* & *baculum*, referẽtes *lignum* ad idola, baculũ vero ad quẽdã peculiarẽ diuinandi modum. Ita Lyranus. Et ait, hũc diuinãdi modum eſſe per proiectionẽ baculi. D. Hier. per *baculum* quãuis intelligat peculiare genus ſuperſtitiõis ad auguria illud eſſe ait quod Græci ῥαβδομαντιαν vocant. Cum quo conſentit Rupertus. Cæterum apertius Theop. explanat, qui ſecutus Septuaginta pro *in baculo* poſuit, in virgis eius denuntiabant ei. Atq; egregiè expendit, quis erat hic diuinandi modus. Ait itaque, Etenim virgas duas ſtatuentes, carmina, & incantationes quaſdã ſubmurmurabãt, deinde virgis dæmonũ operationibus, aut effectu cadentibus, conſiderabãt, quonã vtraq; earũ caderet, antrorſum ne, an retrorſum, ad dextram, vel ſiniſtram, ſicq́; tãdem reſpõſa dabãt inſipientibus, litigarũ caſu pro ſignis vſi. Eũdẽ ad modũ Nabuchodonoſor vaticina

De priſcorũ deorũ cõſultatione per interrogationẽ virgarũ cõſul. Nicãdrũ & Cælium, Rhod. li 7. antiq. c. 29. Iſa 44.

vaticinabatur, vt Ierechiel habet. Hęc Theophy. *Interrogauit.* Quid interrogauit? Subticuit, ſed bene illud addidit Lyranus euẽtũ videlicet de futuris. Quare ergo ſubticuit Deus, quid ſuus populus interrogauerat? Vt indignationem pectoris ad uerſus hũc populũ detegeret. Eſt n. hic apoſiopeſis. i. reticentia indignãtib. familiaris, quãdo verbũ extrinſecus ſubintelligitur. *Et baculus eius annuntiauit ei.* Non ait, reſpondit: ſed *annuntiauit.* Vtiq; certũ eſt, interrogationi non alio ſatisfieri, quàm reſponſione. Vnde dicere ſolemus de aliquo interrogati, Ad quod interrogas, reſpondeo: non autẽ ſic, Ad tuam interrogationem annuntio. Cur ergo potius dixit, *Baculus annuntiauit*, quàm reſpondit? Vt oſtenderet huius populi cæcitatem, qui in ſuis conſultationibus, & interrogationibus dependerent à rebus, quæ nequaquam reſpondere poſſent, quippe quę mutæ ſint, & fari nõ valeãt. Vnde quemadmodũ

Simile. baculus cæcorũ eſt, nõ videntium, Ita iſte populus cęcus eſt, & veluti intellectus viſu carens. Hinc & optime quidã hunc locum ſic explanant, Populus meus ſic pendet à pſeudoprophetis, vt cæcus à ſcipione ſuo. Eſt & aliud implicatum ſub hac voce, *annuntiauit*, nẽpe nihil certum ad interrogationẽ populi eſſe reſponſum: ſed annuntiari citra verum rei quæſitæ euẽtum, quamobrem & falli miſerum populum. *Spiritus enim fornicationem decepit eos.* Non inquit, Fornicatio decepit eos: ſed, *Spiritus fornicationum.* Quid intelligat per hunc fornicationum ſpiritum, non eſt certum. Hinc varia adhibetur ab expoſitoribus interpretatio Lyranus, Haymo, Dion. Carthuſi. Hugo Cardinalis, Gloſſa, Interlinearis intelligũt, hũc *ſpiritum* eſſe diabolũ, ſiue malignũ ſpiritum tentantẽ de idololatria, & pertinentibus ad eã. Theodoretus ait, hũc *ſpiritum* eſſe appetitum, & ſtudium in huiuſmodi fornicationem, in qua Theodoreti ſententia eſt Theoph. licet nonnihil addit. Ait quippe, *Spiritum* hic propenſionẽ, hoc eſt, multum, ingentemq; impetum ad *fornicationem*, vel ardorem, vel voluptatẽ appellat. Alij ſignificationem huius vocis *ſpiritus* conſiderãtes, quæ idem, quod ventus, ſignificat, quinimo cum ſpiritus & ventus in Hebræo non diſcernantur: ſed promiſcuè hac voce Ruach ſpiritũ, & vẽtum ſignificent Hebręi, vnde illud

Spiritus fornicationis ſpiritualis cõtendit nos à Deo à vocatos ad cultũ idolorũ prouocare.

Geneſ. 1. Geneſeos, Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas, ſic expen-
Ioan. 3. dunt, id eſt ventus à Domino excitatus. Atque illud, Spiritus, vbi vult, ſpirat, ſpiritum ventum vocant, hic dicunt, *ſpiritum* ventum ſignificare, eſſeq; tranſlationem ſumptã à vẽ-

Simile. tis. Ac ſi apertius dicat, Quemadmodũ venti, cũ vehemẽtius naues

naues impetunt, nõ ꝓ naturarum cõſilio: ſed ſuo arbitrio eas pellunt huc, atq; illuc, donec fluctibus inuolutę ſubmerguntur, Sic populus iſte, non quo lex, & ratio: ſed quo animi impetus viuit impellitur excitatur à fornicatione. Non mihi diſplicet hęc explanatio. *Fornicationum.* In numero dixit multitudinis *fornicationum*: nõ in ſingulari fornicationis. Propterea vnus Theoph. nobis negotium faceſſit, qui vtrãq; fornicationem, carnis videlicet, & mẽtium, id eſt, idololatriã ait eſſe intellectam. Reliqui omnes expoſitores velut vno ore, tum antiqui, tum recentiores ſequuntur D. Hieronymum, qui ſolum de fornicatione, quæ idololatria eſt, ait, eſſe ſermonem. Cuius verba ſunt, Fornicationem autem idololatriam nominat, iuxtà illud, quod in Ieremia legimus, Et mœchabãtur in ligno, & lapide, & dixit, poſtquã fornicati ſunt cum his omnibus, reuertere ad me: & nõ eſt reuerſa in toto corde, ſed in mendacio. Hæc D. Hieronymus. Quam ſentẽtiam maxime eſſe amplectendam oſtẽdit Chaldæus paraphraſtes in hunc modum habens, Spiritus erroris ad errorem adegit eos. Neque conuincit, quòd in numero multitudinis dixerit *fornicationum*, non fornicationis. Nã licet ad ſpiritualem fornicationem ſolum hic ſermo referatur, verus eſt, cum hic populus nõ vna, aut altera idololatria, ſed multis fuerit contaminatus. Quod obſeruans noſter Interpres numero eſt vſus multitudinis, quamuis Septuaginta in numero ſingulari vertunt, fornicationis, & nõ in numero multitudinis, *fornicationum*. Eſt etiã obſeruandum, ꝙ *ſpiritus* cum poſſeſſiuo caſu iunctus, videlicet *fornicationum*, incrementum inuoluit, & vehemẽtiã, pluſq; ſignificatur, quàm ſi diceret, Spirit⁹ fornicãs aut fornicatio ſpiritualis, ſicut vas electiõis plus dicit, quàm vas electum, puta ſelectiſſimum, Sic ſpiritus fortitudinis in Nabuchodonoſor, ſpiritus mẽdacij in falſis prophetis, & in populo ſpiritus erroris ſæpiſſime conſpicitur. Hunc malum ſpiritum Latini furorem vocant, vt Poëta, His furor ipſe dat veniã. *Decepit eos*, Facinus Deus extenuat, quãuis omniũ ſit impiiſſimũ, qualis eſt idololatria. *Et fornicati ſunt à Deo ſuo.* Certũ eſt, de idololatria eſſe ſermonẽ, atque ita omnes diſpũgũt. Non tamen eſt ſilentio prætermittẽdus loquẽdi modus. Nã cũ Deus hic loquatur, & dicere potuiſſet, Fornicati ſunt à me, non ita dixit: ſed in hunc modum, *Fornicati ſunt à Deo.* Neq; ſolum ait, *A Deo*, ſed addidit *ſuo*. Quorſum putas? Vt oſtendat, quem virum dereliquerit impius iſte populus, Deũ videlicet Optimũ, Maximum, qui non ſecus cum hoc populo

Iere. 3 c.

Iuuena. Sat. 2.

populo agebat,atque ſi eius eſſet, hoc enim eſt implicatum illo pronomine *ſuo.*

Ad morum inſtitutionem.

P*Opulus meus in ligno ſuo interrogauit.* Nõ reprehẽdit Deus hunc populũ, quòd de futuris rebus interrogauerit, aut quia ſacerdotes cõſuluerit,ſed quia *in ligno & baculo* quę ſierit,& idola conſuluerit. Vtinã frater mi nihil ageres ſine conſilio.Sed quæres, Sine cuiuſnã cõſilio nihil debeo agere?Certe conſidero,nihil agas ſine Dei tui cõſilio,imitatus Dauid , qui ſi quid arduũ erat acturus,prius Deũ ſuum cõſulebat.Conſuluit Dauid Dominum ait Scriptura,dicens,Nũ vadã,& percutiam Philiſthæos iſtos? Et ait Dominus ad Dauid, Vade , & percuties Philiſtæos,& Cæilã ſaluabis?Vnde, quæſo,meruit tantã de ſuis hoſtib. victoriã Dauid ? Quia Dominũ interrogauit,quid agere debuiſſet, & ſine tanto conſiliario progredi non eſt auſus.Quemadmodũ reges habent viros ſapiẽtia inſignes, quorũ cõſilio cũcta decernũt:& ſi quid dubij , aut litis eſt ortũ,regios adis conſiliarios,vt cauſam examinẽt,& ſententiã ferant,Sic Deus,Rex regũ habet in curia Eccleſiæ, veluti viros omni ſapientia excultos , & integræ probitatis conſiliarios,diuinã ſuam legẽ,& præcepta callẽtes. Hæc antea quam quicquã faciamus, ſunt conſulenda , vt recto tramite procedamus. Audi,an iſtos conſiliarios ſemper adierit Dauid. Etenim,inquit,ſederunt principes , & aduerſum me loquebantur,hoc eſt,quanuis huius ſæculi principes, & potentes ſimul conſederant,& conſiliũ inierunt loquentes pariter,atque tractantes,qũo mihi nocerent, & me perderent, non ego audiui idola illa,quę homines cõſulere ſolent nẽpe irã,odiũ,dãnũ illarũ,aliaq́;,id genus quę homines cõfingere ſolent,& ſine quorũ conſilio nihil agũt,imo ſemper eorũ ducuntur ſuggeſtionibus. Quis non videat , iracundum , idolũ iræ conſulere,atque idolũ mũdi, vt vindictã ſumat de eo, quæ iniuriã irrogauit,diceroq́ue,ſi conſulas illi parcendum, & indulgendum inimico , Nequaquam leges mundi ita decernunt:ſed vindictam eſſe ſumendam , alioquin, quem me dicent homines eſſe? Hominem puſillanimẽ,indignum honore ;imo ab omnibus calcandum. Nonne etiam auarus auaritiam cõſulit,ne miſereatur pauperis?Diſcurre per om-

Nihil agẽdũ abſque maturi conſilij deliberatione.

1.Reg.23.

Pſal 118.

nia peccatorum genera, & illa nihil aliud eſſe cōperies, quam idola, quorum iniqua præcepta inſequuntur homines. Nec mireris, ſi peccata hominū, eorum idola dixerim. Nā ſequor Apoſtolum, ſequor ſanctos patres, qui illis hoc nomen indiderunt. Nónne Apoſtolus auaritiam idolorum ſeruitutem vocat? Neque ab re, vt dicunt hunc locum Apoſtoli expendentes D. Anſelmus, & Thomas, auarus dicitur idololatra. Nam licet ſecundum ſpeciem non ſit idololatra: bene tamen eſt ſecundum ſimilitudinem: quia auarus ponit vitam ſuam in pecunia, & nummis exhibet honorem debitum Deo. Audi etiam, quid dicat Diuus Hierony. in cap. 8. Ezechielis, Poſſumus & in noſtri templi parietibus, hoc eſt corde, idola monſtrare depicta, quando omnibus vitiis ſubiacemus, & pingimus in corde noſtro peccatorum conſcientiam, imaginéſque diuerſas. Chryſoſtomus etiam inquit, Idolum amare, & aurum, non differunt. Atque ne diſcurram per ſingulos ſanctos patres, D. Gregorius lib. 6. c. 2. prope medium in lib. Regum, repugnantes prælatorum præceptis idololatras vocat. Sed ad Dauid recurrat oratio. Non inquam, inſurgentibus aduerſus ſe principibus, iræ idolum conſuluit, vt perſequentium ſe improbitate irritatus paria rependeret. Quid ergo conſuluit? Reſpondeat ipſe ſanctus rex. Conſilium, inquit, meum iuſtificationes tuæ. Ac ſi apertius dicat, In omnibus agendis adhibeo in conſilium iuſtiſſima præcepta tua, non agens, quod agendum ſuadet, aut caro, aut mundus, aut diabolus: ſed id ſolum, quod tua præcepta conſulunt faciendum. Sed obiicies, Multa egent cōſilio, quæ tamen, quoniam nō ſunt contra diuina præcepta, neque ipſa eadem præcepta, normam poſſunt tradere ad agendū, citra huiuſcemodi conſilium diſcernenda ſunt, veluti filios in ſtatu collocare, honorem Reipublicæ conſequi, citra tamen Dei offenſam, parare quæ ad alendam familiam ſunt neceſſaria aliaque innumerata id genus. Quid igitur tunc facturus ſum? Non prohibeo quærere interuētores, qui tibi ſint adiumento, viros, qui conſulant, qua tibi eundum ſit, moneo tamen, & adhortor, primus omnium conſiliarius ſit Deus tuus. Hunc interpella, hunc conſule, orationibus fores eius pulſa ſi pro votis rem ti bi ſuccedere deſideras. An non legis illum eſſe magni conſilii angelum? Cur ergo non illum primum adibis aliquid acturus. Quem alium conſulebat diuinus ille Moſes? State, inquit, vt conſulam quid præcipiat Dominus. Sapiens etiam ait, In omnibus deprecare altiſſimum, vt dirigat in veritate viam tuam. Vide, an direxerit in veritate viam filiorum Iſraël.

Coloſ 3. *Ezech. 8.* *Chryſoſt.* *Gregor.* *Pſal. 118.* *Iſai. 9.* *Num. 9.* *Eccle. 37*

Iud. 1. raël. Poſt mortem Ioſue conſuluerunt filij Iſraël Dominũ dicentes. Quis aſcendet ante nos contra Chananęũ, & erit dux belli? Et quid Dominus reſpondit? Iudas aſcẽdet. Bone Deus & quantus futurus eſt dux, iſte, qui te conſultore, creatus eſt? Strenuus proculdubio, ecce enim tradidi terram in manus eius. Vides, quid illis contulerit Dominum conſulere? Contra verò is agnoſcere, quantum noceat in agendis, Dei obliuiſci, & ad homines quantumuis potentes cõfugere? Audi, quid dicat Deus apud Iſaiam, Væ filij deſertores, vt faceretis conſilium, & non ex me: & ordiremini telam, & non per ſpiri-

Deu orãdus eſt vt in capiẽdo conſilio & in exequẽdo viã hominis dirigat in veritate.

Iſai 30. tum meum, vt adderetis peccatum ſuper peccatum, qui ambulatis, vt deſcendatis in Ægyptum, & os meum non interrogaſtis: ſperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in vmbra Ægypti, & erit vobis fortitudo Pharaonis in confuſionem. Vereor, ne Deus, quemadmodum conqueritur de populo Iudæorum, quod *in ligno ſuo interrogauerit*, ita hac noſtra tempeſtate conqueri poſſit, dicerêque, Populus meus in carne ſua, hoc eſt, in conſanguinitate, in lucro, in amicitia interrogauit, non ore meo. Quæ enim agenda ſunt, horum cõſilio decernunt. Pientiſſime Deus

Gen. 31. emitte de ſolio maieſtatis tuæ ſapientiam tuam: quæ ingreſſa cordis humani penetralia, quemadmodum Rachel furata eſt omnia idola Laban, ita è viſceribus noſtris ſurripiat idola peccatorum, ne in actionib. noſtris illa conſulamus. O de-

Iere. 7. plorandam peccatorum cæcitatem quib. contingit, quòd deplorat Ieremias videlicet quẽadmodum idolo Moloch ęreo, & interius cõcauo, plenoq; fortiſſimo igne, quãdo vehemẽtius erat ignitum, filios ſuos paruulos offerebãt, in manibus idoli eos ponẽtes, atq; tunc ſacerdotes fortiter percutiebant tympana, ne miſeri pueri, igne idoli pereũtis clamorẽ audirẽt parẽtes, & miſerti ab igne auferrẽt, ſed crederẽt animã illius ſine dolore ad ſuperos euolaſſe, Ita nos idolis vitiorum tradimus animas noſtras cõburendas proculdubio, cæterum ardorẽ nõ ſentimus ignis, quoniã diabolus variis generibus muſicorum inſtrumẽtorum corda noſtra demulcet, & fallit. Quis nõ videat, hominẽ iratum idolo iræ igne ſuccenſo ſuũ tradere animum? Quid eſt homo exardeſcẽs in libidinẽ, niſi hoſtia oblata obſcœno veneris idolo, vt cõburatur? Quomodo ergo ignis cõburẽs nõ ſentitur? Voluptatis corporeę muſica cõſopimur, ne quãtum nocumẽti inferat peccatũ, agnoſcamus. Quadrat obſeruatio in Euãgeliũ Dominicæ. 22 Poſt Pentecoſtẽ, in hæc verba, Abeuntes Phariſæi cõſilium inierunt, vt caperent Ieſum in ſermone. Optime dicit, & obſer-

rat

uat Euangeliſta, Phariſæos abiiſſe à Chriſto, eoque abſente, conſilium iniiſſe. O cæcitate in ingentem, quo pacto poterat bonum eorum eſſe conſilium: ſi Deus illi nō intererat? Ecce quid conſecutum eſt ex tali conſilio, quærere anſam ad perdēdum Chriſtum ſaltem ex verbis ab eo prolatis, Quid fuit, niſi Phariſæos *in ligno ſuo*, id eſt, idolo inuidiæ qua vehementer Chriſtum proſequebantur, *interrogare*? Vtinam cæci Phariſæi idolum iſtud non conſuluiſſent, dicerentque cum Pſal. Regio, Conſilium meum iuſtificationes tuæ, &c.

Secundo, *Populus meus in ligno ſuo interrogauit*. Quis tāti dāni fuit author, vt *Deum ligno & baculo interrogaret*. Certè iniqui ſacerdotes, & pſeudo-prophetæ. Vides, quantum noceat iniquos habere conſiliarios? Quod ſi populus Dei à veritatis & iuſtitiæ tramite deuiat: quia adhæſit prauis ſacerdotū conſiliis, quid erit de hominibus peccatis multis irretitis: qui nō ſunt de populo Dei ſed de Babylone, hoc eſt, populo diaboli? Quomodo iſti reſipiſcere poſſunt? Si viri pij iniquorum hominum corruunt conſiliis, peccatores iiſdem qui conſurgere poterunt? Fugiamus ergo prauos conſiliarios, & quemadmodum Zeuxis pictor ille inſignis picturus imaginem Veneris, ex omnibus puellis Agrigentinis quinque ſolum elegit, quarum pulchritudinem imitaretur, Ita nos non vitiis contami- *Simile.* natos conſultores, alioqui fœdam imaginem pingemus peccati, ſed viros pulchritudine virtutis, & ſapientiæ præſtantes quæramus; vt perfectam conſilij formam efficere poſſimus. Eſt namque conſilium pulcherrima imago. Vnde miris coloribus eam depingēs. Magnus ille Baſilius inquit in c. 2. Iſaiæ, *Baſilius.* Sacra quædam res eſt conſilium, voluntatum vnio, fructus *Conſilium* dilectionis, humilitatis inſigne. Quemadmodum margari- *res ſacra* tum pretioſum non decet, ſordido ferro coniungi, ſed auro *eſt Plato* puriſſimo. Sic non decet, ab hominibus impuris, & iniquis *de ſapien-* conſilium ſuſcipere, ſed à viris ſapientibus, & piis. Hinc S. *tia.* Tobias præcipit filio, Conſilium ſemper à ſapiente perquire. *Simile.* Atque Deus inter alia beneficia, quæ ſe collaturum pollice- *Tob. 4. c.* tur in filios Iſraël, principē locū obtinet: quòd daturus ſit eis optimos conſiliarios. Et reſtituā, inquit apud Iſaiā, cōſiliarios *Iſa. 2.* tuos, ſicut antiquitus. Quid eſt, ſicut antiquitus, niſi ſimiles Moſi, Abrahamo, aliiſq; viris tū prudentia, tū morū vitę inſignes? Et certè ingēs eſt hæc promiſſio Nam conſiliatori in Republica eſt, vt inquit Cice. li. de Senectute, ſicut guberna- *Cicero.* tor in naui. Vis vno verbo agnoſcere, quātū adiumenti adferat homini bonus conſiliarius? Audi, quid de Ioiada bono *2.Par.24.*

conſiliatore dicat Scriptura. Fecit rex Ioas, quod bonum eſt
2. *Pa.* 24. coram Domino cunctis diebus Ioiadæ ſacerdotis. Poſtquã autem obiit Ioiada, rex Ioas mutatus eſt in virum alterum, nã delinitus obſequiis principũ Iuda, acquieuit eis: & dereliquerũt templum Domini Dei patrum ſuorum, ſeruierũtque lucis, & ſculptilibus: & facta eſt ira Domini cõtra Iudã, & Ieruſalem propter hoc peccatum. Ecce quo pacto nauis illa, Ioas nempe rex, fluctibus eſt ſubmerſa, mortuo bono gubernatore, Ioiada, & quæ proſperis, ac ſecundis ventis nauigabat tẽdens ad portũ ſalutis medio itinere ſuccubuit. Nã rex, & populus, qui antea Deum habebant proprium, iam in ſe maximè ſentiunt iratum, & vltorem. Sed quemadmodum nihil poteſt melius excogitari bono conſiliario. Ita nihil poteſt homini nocẽtius cõtingere, quã iniqui conſiliatoris acquieſcere cõſiliis. Hinc mẽtiũ ſubuerſores vocat eos Moſes.
Num. 32. Filiis enim Rubẽ, & Gad inquit, Cur ſubuertitis mẽtes filiorum Iſrael ne tranſire audeant in locum, quem eis daturus eſt Dominus? Atque multò elegantius diuus Paulus, dum in Elymã Magnum iniquis cõſiliis auertentẽ pro cõſulem Sergium à fide Chriſti inuehit, explicat, quantũ noceat prauus conſiliarius. O plene inquit, omni dolo, & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iuſtitiæ & nõ deſinis ſubuertere vias Domini rectas, Omnia verba Apoſtoli ſunt obſeruãda. Plene omni dolo. Ac ſi apertius dicat, Quid aliud eſt prauus cõ-
Simile. ſiliarius, quàm fons, iſque plenus ſpurciſſimo cœno doli, aquã turbidã, fœtidamque manans? Quis ergo inde ſibi conſilium haurire audebit? Plenus etiam dicitur omni fallacia, quoniã iniquus cõſiliarius nõ aliud quærit, quàm fallere, & decipere. Sed quod ſubdit, execrabilius, filium videlicet eſſe diaboli. Et merito filius tã nequiſſimi patris appellatur, qui iniquitatẽ alteri cõſulit ſectandã & amplectandã, quoniam primus iniqui conſilij artifex fuit diabolus. In cuius enim viſceribus tantum facimus, quantum eſt malum conſilium, poterat fabricari præterquam diaboli Is primę fœminæ cõ-
Iniquorũ ſuluit, diuina præcepta eſſe contemnẽda. Is primus dux ini-
Conſiliorũ quorũ conſiliatorum. Malum conſilium cuipiã dediſti? Ecce
protector quem patrem habes, diabolum videlicet. Erubeſce, quia talis
Diabol. patris filium te vocat Apoſtolus. Sed vnde ortũ eſt, vt iſti ſacerdotes populo Dei iniquos ſe exhibuerint cõſiliarios: Certe quia multis ſceleribus erant contaminati. Quemadmodũ
Simile. nubes interpoſitæ inter cœlum, & terrã ſunt impedimento, quominus ſplẽdorẽ, & lucem Solis percipiamus, Ita peccata obſtan

obſtāt,ne homo bona ſuggerat conſilia. Et quemadmodum Vipera non aliud quàm virus euomit,Sic homo peccatorum vinculis irretitus,quid aliud,quā peccata ſuadebit?Igitur cō-ſilia petituri, primū mores hominis,quē conſulere decernimus,inſpiciamus:q ſi impurus eſt, & obſcuris moribus corruptus,ab eo conſilia accipere formidemus,ne pro bono iniquū ſuggerat,& conſulat. Aduertēdum eſt,inquit D.Ambroſius,lib. de Officiis, quòd in acquirendis conſiliis plurimū valet vitæ probitas, virtutum prærogatina,beneuolentiæ vſus facilitatis gratia. Quis enim in cœno fontem requirat? Quis de aqua turbida potum petat?itaque vbi eſt luxuria,vbi eſt intemperātia,vbi vitiorum confuſio:quis inde ſibi aliquid hauriendū exiſtimet?Quis vitlem iudicet cauſæ alienę, quē videt inutilem vitæ ſuæ,Quomodo eū poſſum iudicare conſilio ſuperiorē, quem video moribus inferiorē?Supra me debet eſſe,cui me cōmittere paro.An eum putabo idoneum, qui mihi det conſiliū,qui non dat ſibi,& mihi eū vacare credā,qui ſibi nō vacat:cuius animā voluptates occupāt, libido deuincit,auaritia ſubmergit,cupiditas perturbat? Hæc diuus Ambroſius.Quadrat obſeruatio in multa Euangelia. Primò in Euangelium Epiphaniæ, in hæc verba. Congregans omnes principes ſacerdotū,& ſcribas populi ſciſcitabatur ab eis vbi Chriſtus naſceretur. Vides quos impius rex congregauerit, interrogaueritque conſiliarios? Vtique nō ignaros,ſed ſacrarum literarum ſcientia excultos Quadrat etiam in Dominicā 4.Quadrag.in hæc verba,Philippe, vnde ememus panes,vt manducent hi?Obſerua,quem cōſulit,diſcipulum nēpe,Chriſtus. Vade,& tu fac ſimiliter,aliquid acturus, conſule diſcipulos Chriſti, homines videlicet pios,& iuſtos, non diſcipulos diaboli, peccatores videlicet. Tertiò,quadrat obſeruatio in feriā quintā poſt primā Dominicā quadrageſimę in hæc verba diſcipulorū, Dimitte eā,quia clamat poſt nos. O Apoſtoli,nō eſſet meli⁹,dicere. Domine miſerere ei,quàm dimitte illā?Decet ne viros pios huiuſcemodi dare cōſilium.

Simile.

Ambroſ.

Probi mores verba probant

Ariſtoteles.

Tertiò, *ſpiritus fornicationum.* Obſerua, precor, fraterni, loquendi modum. Non inquit, Fornicationes deceperunt eos:ſed in hunc modum, *ſpiritus fornicationum.* Quo verbo, detegit quantò ſtudio,& ſedulitate peccata perficiamus Vtinam cum Deo inſeruimus, ſpiritum haberent opera noſtra. Porrigis aliquid pauperi: oras, ieiunas, audis rem ſacram aut in quempiam aliam actionem virtutis incumbis: Cupio, illa non eſſent mortua: ſed haberent *ſpiritum.* Ad

bona opera adeo ſumus deſides, vt quamuis illa faciamus, *Simile.* ſpiritu tamen careant, ſecus ſumus vigiles,& procincti, cùm prauis peccatorũ actionibus in ſudamus. Bone Deus, quis pro dignitate expendere queat, quantũ illas omnibus numeris abſoluamus, & cum mortuæ ſint, conemur in eas, immittere ſpiraculum vitæ? Quemadmodum pictores excellẽ- *Plin. lib. 35. c. 10.* tes ita homines,& animãtia pingũt, vt illa viuere, & ſpiritũ habere iudicentur, vnde Zeuxis ille inſignis pictor, vt tradit Plinius, iratus operi eſt, quod cũ pinxiſſet puerum vuas ferentem, auis ad eas aduolaſſet, non timuerit ceu viuum, puerum pictum, dicens, Vuas melius pinxi, quã puerum. Nã ſi & hoc cõſummaſſem, auis timere debuerat, In eundẽ modũ ad patranda peccata ſtrenui ſumus artifices, & cum illa mortua ſint, non ſecus, ac ſi viua eſſent, illa abſoluimus, imo credo induſtria, & arte ad hæc perficienda omnes quamuis peritiſſimos ſuperamus pictores. Si enim peccator obloquitur, quis proximi crimina narrauit euidẽtius eo? Quis oculis contemplãdum obiiciet appoſitius? Quis deiiciet humilius? Quis recẽſet cuncta ſublimius? Quid dicam de peccatore, ſi venereæ ſe decreuit tradere voluptati? Quẽ lapidẽ nõ mouet quid non effingit, vt puellã ad libidinem alliciat? Quæ vocũ emphaſis, qui delectus in epiſtolis eſt, quibus eã oppugnat. Quis viuidius literis poterit ſuam exprimere mentem, & *In luxuriantem Poetarum noſtri ſæculi turpitudinem quorum ſcripta lectorũ mores corrumpunt.* argutius decipere? Quis tanta ingenij dexteritate, tanq; fœlici mixtura cõtexit, concinnat, ac ſtruit carmina, quæ Sonetos, Octauas rithmas vulgariter dicũtur, ad deliniendũ fœminæ animũ? Quis mouet efficacius? Quis ſuadet ardẽtius? O Deum immortalem, qui nerui, qui lacerti, qui vigor, qui actus orationis,& ſpiritus? Quod ſi ſua fruſtratur ſpe, quas lachrymas fundit, quot ſuſpiria ab imo pectore haurit: Certe quoties in manus meas veniũt libri illi ab orbe relegãdi, & execrãdi Diana, Boſcan, Orlãdus,& cõſidero, quã numeroſa totius orationis cõpoſitio, quantũq; ſecũ rapiat lectorẽ, & auditorẽ verborum lenocinium in has voces non ſine lacrymis prorumpo, Quis his miſerandis hominibus dedit tãtum in dicendo leporem: Quis ad ſuadendum tantum cõ- *Gen. 34.* tulit ſpiritus? Cæterũ vt profanos omittamus auctores, quãuis dolendum eſt Chriſtianos ea compoſuiſſe obſerua, quã ardenti ſpiritu excitetur princeps ille Sichem ad veneream voluptatem. Conglutinata eſt, inquit Scriptura, anima Sichem cum Dina, quam vi oppreſſerat, triſtemque deliniuit blanditiis Quibus verbis, ô princeps nequiſſime, puellam pellexiſti,

Pellexiſti vt integritatem amiſiſſe nõ doleret? Certus ſum, mihi reſpõdebis, Verba protuli ingenti ſpiritu plena, amoremq́; vehementiſſimum redolentia. Num dicebas, O vita animæ meæ, ô vnicum ſalutis meæ refugium, ô ſpes mea, ô grata cordis mei domitrix, à qua vna pendeo ego ſeruus tu⁹, noli flere, quoniã quęlibet lachrymarum gutta oculorũ tuorum, gladius eſt anceps meum transfigẽs animũ. Parua ſunt hæc, & humilia, dices multo altiora, & dulciora ſum allocutus. Libẽter fidem adhibeo. Nam ſi patris tui animum viciſti cõpellens eum rogare exteros homines, vt alienigenam tibi in vxorem traderent fœminã, religionem mutare æquo animo ferre acerbiſſima circũciſionis vulnera totum populum quis ſignificare poterit, quo ſpiritu verba illa amatoria proferebas? Satis indicant ardorem ſpiritus tui hæc fratribus Dinæ à te dicta, Inueniam gratiam coram vobis: & quæcunque ſtatueritis, dabo, augere dotẽ, & munera poſtulate, & libenter tribuã, quod petieritis: tantũ date mihi puellam hanc vxorem O breuem, cæterum viuidiſſimã, & efficaciſſimã ad ſuadendum orationem? Quis rhetorum tam paucis, tam dilucide tantam perſtringeret ſupellectilem? Quis tibi ô adoleſcens, tantam ſuppeditauit in ſuadendo facundiam: Quis docuit te tantum in dicendo artificium? Dubium nõ eſt, magiſtrum eſſe ſpiritũ fornicationis, ſpiritus autem fornicationis diabolus eſt. Hic amãtium doctor, & inſtituror. Hic mẽtium illuſtrator, & ductor ad condenda carmina, & epiſtolas amatorias. Iactas ingenij acumen, & ſpiritũ in ſcribendo ſublimẽ. Diaboli te profiteris eſſe diſcipulũ. Is ſuggeſſit pennis intellectus tui ſpiritum ad obſcœniſſima depingenda. Is ſubminiſtrat facundiã, vt cũ ad extremũ amẽtiæ te deiecerit, ab ſtultis ſuper ſydera volitare iudiceris. Adũbratum eſt hoc perelegãter apud vatẽ Zachariam, Ecce talentum plũbi portabatur, & ecce mulier vna ſedens in medio amphoræ Et dixit, hæc eſt impietas, & proiecit eã in medio amphorę, & miſit maſſam plũbeam in os eius. Et leuaui oculos meos, & vidi, & ecce duæ mulieres egredientes: & ſpiritus in alis earũ & habebãt alas quaſi alas milui, & leuauerũt amphorã inter terrã, & cœlũ. Et dixi ad angelũ, qui loquebatur in me, Quo iſtæ deferunt amphorã: Et dixit ad me, Vt ædificetur ei domus in terra Sennaar, & ſtabiliatur, & ponatur ibi ſuper baſem ſuam. Hæc Zacharias, & obſerua explanationem. Quid amphora adumbrat, niſi animum hominis: Nam quemadmodum amphora vas eſt quoddam, in quod liquores infundi

Ingenioſus amor ad explendã libidinem.

Zach. 5.

infundimus. Ita nos animos noſtros, ceu liquoribus, replemus, vel vitiis, vel virtutibus. Sed non excidat memoria genus eſſe amphorā cuiuſdā menſuræ, vt agnoſcamus quod cum fuerit plena menſura peccatorū noſtrorum, quæ à D. o præfixa eſt, vnde, & a ſaluatore dicitur ad Iudæos, Implete menſurā patrum veſtrorum; è mundo hoc eſſet relegandos. Plūbum verò, quod pōdus grauiſſimum eſt ad terræ centrū tendens, ſignificat, ingenia peccatorum ad terrā deprimi, nō in altū volare, quāuis alas habeāt ingenij, & volūtatis, quib. in cœlū cōſcendere poſſent, impietas obeſt, hoc eſt, peccatū in medio reſidēs amphoræ, id eſt, vnicè ab hominib. amata, & honorata. Ob id. n. mediū locū, qui præ cæteris eſt honoratior, illi tradimus; corda videlicet noſtra, atque vtinā non illā ſedere pateremur, hoc eſt, diu pmanere, ſed iā ꝙ ī iniquitatē laberemur, illi diceremus, Nolo, ſedeas in corde meo, trāſi hinc. Hæc, inquā, impietas plūbo cōiūcta impedimēto eſt, ne homo ad cœleſtiū rerū contēplationē leuetur. Quēadmodū auis, quātumuis pennas habeat multis veſtitas plumis, ſi graue onus ſuperponas, in altū tendere nō poteſt, ſed humi iacet. Sic homo iniquitatis pōdere prægrauatus, cœleſtia meditari nō valet, ſed ſuper terrā rapit. Quid ergo meditabitur? Dicat Zacharias, Ecce duæ mulieres, id eſt, duæ animæ præcipuæ facultates, & potentiæ intellectus videlicet, & voluntas habebant alas, non aquilæ, quæ ſolis radios valet intueri, non colūbæ, quæ velociſſime ſuper nubes aduolat, ſed ſpurciſſimi milui. Quid eſt, habere alas milui? Dicat D. Hieron. Milui vtique nigri, non albi, aut ſtellati. Miluorum enim tria ſunt genera; ſed nigrum genus miluorum ſæuiſſimum eſt, & ſanguinarium; & pugnans; ad coitum impatiēs, ita vt ex oculis eorū erūpat cruor. Igitur alis milui adūbratur; quā agiles ſint homines, & gnari ad turpiū rerum conſiderationē, in his ſapiūt, quæ ad voluptates venereas ſpectāt, in his obſcœniſſimis reb. acutiſſimè philoſophātur. Vnde ꝑpulchrè ſubiungunt vates Zacharias, Et ſpiritus erat in alis earū i. in mente, in intellectu, & voluntate ſpiritus qui diabolus eſt, velut gubernator peritus reſidebat, hoc ſuggerente diabolico ſpiritu, alæ intellectus; & voluntatis excitatur a l condēda carmina, ad ſcribendas epiſtolas tāto ardore, vt miri ab hominib. iudicentur. O cæcitatē ingentē, ô amentiā deplorandā, ſolum ingenii alis volare, vt ſapiant, quæ carnis ſunt, nō quæ Ieſu Chriſti. Nā ſi cū huiuſmodi hominibus de cœleſtibus loquaris, aut de his, quæ ad ſalutē animi attinēt, bone

Matt. 23. d.

Simile.

Amore & voluptate deprædatur animæ gloria & poteſtas intellectus ſcilicet & voluntas

bone Deus quam oſcitantes, & hebetes eos inuenies. Verè dices, plũbeos eſſe, nihilq; ſapere, niſi quæ ſunt ſuper terrã. Sed obſerua, quæ pœna hos miſerãdos maneat. Quo delata eſt amphora ſacer vates? Ad terrã Sennaar. i. Babylonis, cõfuſionis videlicet perpetuæ, ad infernũ, vbi extremã, & in æternũ duraturũ patientur cõfuſionẽ, ibi ſtabilietur ſuper baſem ſuã amphora hoc eſt, pœnas factis, & dictis dignas ex ſoluẽt. Ecce quo te deferunt alæ tuæ amator obſcœne, ecce quis te maneat exitus, ſi non reſipiſcas. Demus igitur operã vt calcato hoc ſpiritu fornicationis, foraſq; eiecto, ſpiritui, qui ex Deo eſt, fores mentis aperiamus. Is, ſummis precibus à Deo efflagitemus, ſedeat in medio amphoræ animæ noſtræ, hoc eſt, in corde, & ſicut prius ſpiritus peccati ardenter nos excitabat ad ita perficienda peccata, vt plena eſſent ſpiritu diabolico, In eundem modum ſic nauemus operam virtutum actionibus, vt ſpiritus bonus illis inſit. Hoc enim eſt, quod Apoſtolus admonet, Sicut exhibuiſtis mẽbra veſtra ſeruire immunditiæ, & iniquitati ad iniquitatem, Ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem. Ac ſi apertius dicat, Nónne ingenti ſpiritus diabolici feruore ducti patrabatis peccata, & veluti animam inſufflabatis iniquitati? Nónne totus intellectus, voluntas, memoria, cæteraque corporis membra, oculi, os, aures, manus ſpiritum videbantur infundere diabolicæ ſeruituti? Mutetur ergo, obſecro, nunc ſors ſpiritus, paria rependite iuſtitiæ. Hac vna re contentus ero, vt pari ſtudio, & æquali ſpiritu ſeruiatis Deo, quo diabolo ſeruiſtis. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ 3. Quadrageſimæ, in hæc verba, Cũ immũdus ſpiritus exierit de homine. Quid facit is immundus ſpiritus in homine? Vtique eum excitare, vt quàm exactiſſima faciat opera diaboli, hoc eſt, peccata. Non enim contentus eſt, hic peſtilens hoſtis noſter quando negligenter, & veluti exhauſto ſpiritu illi inſeruimus. Quadrat etiam in Euangelium pro Magdalena, in hæc verba. Lachrymis cœpit, rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat. Cur ô Magdalena lachrymas fundis? Quia æquum eſt, vt quæ ſpiritu libidinis inflammata multum fleuit, vt ſeruiret voluptati, nũc lachrymis pro Chriſto fuſis paritate ſpiritus nõ ſit inferior, peccatrice. An ignoras, ne ex illis fuiſſe mulieribus tãtò ſpiritus iniqui ardore, ſuccenſis, vt ſedentes plangerent Adonidem? Igitur par eſt, vt quæ planxit Adonidẽ, nunc pro Chriſto vber oribus lachrymis ora riget, imo feruentius Chriſto

Amor tenebras infundit & natura ſur dus eſt admonenti. Menãder.

Rom. 6. d.

Ezech. 8.

Adonis iuuenis eximiæ pulchritudinis à venere adamatus & ob id Poetarum fabulis teli gri:

ſto inſeruire contendo. Non quæ ſedebam me exhibens famulam Adonidi, nunc non ſedeo, ſed ad pedes Ieſu humi iaceo. Quo pacto oſtendo, ardentiori ſpiritu me poſthac inſeruituram Chriſto, quàm libidini inſeruieram.

Quartò, *Spiritus fornicationum.* *Si ſpirituum* pro vẽto ſumas, perpulchre certe implicat breuitatem venereæ voluptatis.
Iob. 7. b. Quid enim citius vento tranſit? Quòd ſi, vt ſanctus Iob ait, ventus eſt vita noſtra, quid, quæſo erit voluptatis tempus? Neſcio ſane, cum, qua re illam componam. Hinc ſapiẽs ait, Spes impij tanquam lanugo eſt, quæ à vento tollitur, & tanquam ſpuma gracilis, quæ à procella diſpergitur, & tanquã
Sap. 5. fumus, qui à vento diffuſus eſt, & tanquam memoria hoſpitis vnius diei prætereũtis. Bene cum fumo, vt cætera expẽ-
Simile. dere omittam, voluptatẽ impij cõfert. Nam quemadmodum fumus lachrymas fundere cogit, Sic voluptas tandem quid parit, niſi dolorem? Audi etiam, quid Nathan dixerit Dauid
2. Re. 12. in parabola, Cum autem peregrinus veniſſet ad diuitẽ, Quid
Fuit volu- vocat peregrinum, niſi voluptatem? Atque egregiè. Vt breui-
*ptas & *tatem eius noſtris oculis cõtemplandã obiiceret. Nã quem-
prima quæ admodum peregrinus alio diuertit & diſparet citò, Sic libi-
que euolat dinis delectatio quã citiſſimè euaneſcit. Quid autem poſt ſe
ſæpiuſque voluptas relinquat, maximè nobis eſt obſeruandũ, mortem
relinquit videlicet animæ, iram omnipotentis Dei, reatũ æternæ pœ-
cau as pœ- næ. Quemadmodũ vulnera corpori illata ſæpe paruo tem-
nitẽdi quã pore infliguntur, medelæ vero vulnerũ cum tormẽtis adhi-
recordatis. bentur ingentibus, non iuxtà æqualitatem temporis; quo
Simile. fuerunt inflicta, ſed iuxtà rationem curationis. Nam quãuis fractura manus, aut pedis contritio, aut cuiuſuis corporis membri læſio in temporis momẽto fiat, menſibus tribus, ac longo tempore vix curatur, Sic & voluptas, quæ neruos animi ſuccidit, luxuria, aliaque peccata, cum perexiguo temporis interuallo infœlicem animam illexerunt, magnũ poſtea tempus in ſupplicij cruciatibus promerentur. Aptiſſima certe vſus eſt Deus ſimilitudine fornicationem vocãs ſpiritum, id eſt, ventum ad ſignificandum, quantum nocumenti inferat momentanea voluptas. Quid enim nos ſumus, niſi naues ad portum cœleſtis regni tendentes, vt ibi auro illo pretioſiſſimo, & fulgentiſſimis gemmis ditemur, quibus dicitur
Apoc. 21. in Apocalypſi, ciuitatem illam Ieruſalem eſſe conſtructam? Ipſa verò ciuitas, inquit D. Ioannes, aurum mundum, & fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo, ornata. Ad
Simile. hanc, inquam, ciuitatem tendimus per mare huius ſæculi,

vt non

vt non ſecus,ac Hiſpani nauigāt ad occidentales Indos, inde ingentes theſauros reportaturi,Sic diuitias conſequamur æternas in illa India ditiſſima cœli.Nec alicui mirum videri debet, aut nouum,quod homines cū nauibus componā. Sic enim & ſanctus Iob eos appellat. Dies mei inquit pertranſierunt,quaſi naues poma portantes. Cæterum in ipſa nauigatione quādo ſecundis ventis æquora ſulcamus, ô nos miſerandos aſpirat,& reflat aura diaboli, donec nos fluctibus inuoluit, & ſubmergit. O rem omni miſeratione dignam. Enimuerò ſicut negotiator,qui,cum multis mercibus, & opibus congregatis nauem impleuerit, ſubito orta tempeſtate,& præualēte ventorū violentia; vacua in littus egreditur ſcapha,fit omnibus miſerabile ſpectaculum, nudus repente apparens,& poſt plurimas,indicibileſq; diuitias in extremā redactus egeſtatem, Ita & cum hoc populo Iudæorum, imò nobiſcū agit diabolus. Nā quia inuenit nauē animæ noſtræ multis ſpiritualibus diuitiis oneratā, & videt grandem theſaurū,quē ex diuinæ legis, & præceptorū Dei obſeruatione, ex ieiuniis,aliiſq; virtutū actionibus collegimus:quaſi tēpeſtate quadā immiſſa,vento pernicioſo, celeriterque trāſeūte fornicationis, aliarúmq; voluptatum omnibus nos diuitiis deſtituit,& ſpoliat.Vis,referemus aliud ſub his verbis implicatum Spiritus,hoc eſt,ventus *fornicationum*? Audi, quid de forte muliere dicat Sapiens,Quæſiuit lanam,& linū,& operata eſt cōſilio manuū ſuarum,facta eſt, quaſi nau s inſtitoris de longè portans panem ſuū.Quid adumbrat hæc fortis fœmina,niſi quamlibet animā fidelē? Hæc tunc parat veſtes laneas,& lineas,nō ſolum ſibi,verum & aliis propriis manibus,cum virtutes varias velut fila texit, pro quibus veſtibus virtutum mercator cœleſtis Chriſtus panem pretioſum,& à longè petitū,puta è cœlo,reddit.Populus igitur hic Iudęorū cū velut nauis portatura panē cœleſtē debuiſſet, in cœli regionē nauigare,ventus fornicationū obſtitit,& fuit nauigationi impedimento,nō enim contexerat veſtes virtutū commutandas pro tritico cœleſtis gratiæ. Hinc quaſi ingēti dolore Deus affectus ait, *Spiritus fornicationum decepit eos.* Ac ſi dicat, Cupiebam commutare cum hoc populo panē auxilij mei, & ſicut benignus pater illis porrigere cibum,qui verè animos paſcit. Cæterum neque ex lana charitatis, nec ex linopatiētiæ veſtes habent contextas, quas hic populus mihi offerat,& tradat pro tritico.Lanā autē voco charitatē,& linū patientiam, nec ab re, Nam quemadmodum lana calefacit

Iob.9.c.

Simile.

Prou.31.

Hic conſtituitur mulieris laus quod priuatas & peregrinas opes inferat in domum maritinon ad luſum ſed ad neceſſitatem quæ nomine nauis deſignatur.

Simile.

&

& contegit hominem, Ita charitas velut ignis cœleſtis hominē accendit ad ſeruiendum Deo, & ad commiſerationem neceſſitatum proximorum, & peccata noſtra tegit, iuxta, illud, Charitas operit multitudinem peccatorum. Et ſicut linū multis afficitur contuſionibus, nec alias ex eo ſila fieri & telæ texi poſſunt, Sic viri iuſti plura patiuntur incommoda æquo animo illata ab iniquis. Quadrat obſeruatio in Euangelium ſabbathi poſt ſecundam Dominicam Quadrageſimæ, in hæc verba, Adoleſcentior filius peregre profectus eſt in regionē longinquam, & ibi diſſipauit ſubſtantiā ſuam viuendo luxurioſè. Quis hunc filiū prodigū duxit in regionē longinquā, quaue iter fecit ad eā? Ventus fornicationis ſufflans per mare voluptatis ferebat Sed quanto tēpore diſſipauit ſubſtantiā viuendo luxurioſè? Vtiq; perexiguo. Ventus enim ſunt omnes voluptates celeriter decurrens, & prætериens. Vnde & Apoſtolus inquit, Qui vtuntur hoc mundo: tanquam non vtantur, & qui gaudent, tanquam non gaudētes: Præterit enim figura huius mundi Dic, quæſo, quomodo præterit? Tanquam ventus velociſſimus.

1. Cor. 7. f.

Quintò, *Spiritus fornicationum decepit eos* Quid ais Domine, *Spiritus fornicationum decepit eos?* Igitur immunes ſunt à peccato. Nā vbi deceptio eſt, ibi voluntas nō eſt. & vbi volūtas nō eſt, quo pacto poteſt eſſe peccatum? Cur ergo ais, *Decepit eos?* Imo nō ſunt decepti. Bene enim agnoſcebāt, fornicationē eſſe peccatum tua diuina lege prohibitum. Certū eſt, *ſi ſpiritum* hic ſumas pro ſtudio, & appetitu, aut voluptate: in quem modum ſumpſere Theophylactus, & Theodoretus, hæc nequaquam per ſe potuiſſe decipere hūc populum. Res enim, vt optimè docet S. Thom. per ſe non fallunt: ſed per accidens. Rationem autem ſubiungit deſumptam ex D Auguſtino lib. de vera religione: quia res non oſtendunt aliud, quàm ſuam ſpeciem. Dicuntur vero res per accidens decipere, quia dant occaſionem falſitatis: eo quod ſimilitudinem eorum gerunt, quorum non habent exiſtentiam. Igitur iuxtà hunc loquendi modum hic populus non fuit verè deceptus: ſed decipi dictus eſt, ample, & non ſtricte ſumē lo hoc verbum decipere, quatenus voluptas præbuit occaſionem, vt hic populus iudicaret bonum, quod erat iniquum. Aut ſi mauis in eodem D. Thoma in c. 2. prioris epiſtolæ ad Timotheū expendente hæc verba, Adam non eſt ſeductus, duplex eſt ſeductio, ſiue deceptio, ſcilicet in vniuerſali, & particulari eligibili, quæ eſt ignorantia electionis. Adam non fuit deceptus

Res per ſe nō fallunt ſed per accidens, inquit D. Thomas 1. 2. q. 17 1 ad 2.

ceptus in vniuerſali. Non enim credidit, quod ſerpens ſuggeſſerat, ſed deceptus fuit in particulari, ſcilicet quòd gerendus eſſet mos vxori, & cum ea comedere deberet, & inexpertus diuinæ ſeueritatis, credidit, quòd facile ei remitteretur. In eundē modū hic populus non in vniuerſali fuit deceptus. Bene enim agnouerat peccato fornicationis Deū offēdi, cæterum iudicabat, facile ſibi hanc culpam dimittendam, quæ in re fallebat eos animus eorū illectus dulcedine voluptatis. Quòd autem ſpectat ad morum compoſitionem, obſerua, quo fuerit verbo vſus Dn̄s Deus tuus, nēpe, *decepit eos*, quo culpam extenuat, non exaggerat, ſicuti homines ſolent peccata aliena exaggerare, ex feſtuca trabē facientes, & rem minimā ita extendentes, vt maxima eſſe videatur. Quemadmodū ſpecilla rem maiorem reddunt, quàm ſit, vnde qui obtuſam habent oculorū aciē, huiuſmodi orbiculis vitreis vtuntur ad legendum, ꝙ ſine illis nō valent legere, Sic nōnulli peccata, quæ alias minimè cognoſcerentur, ita exaggerāt, & maiora efficiunt, quàm ipſa ſint, vt ab omnibus circunſpiciantur. Quid iſti ſunt, niſi ſpecilla vitrea à diabolo fabricata, vt obijciant cæteris crimina contēplanda? Atq; nō immerito hos homines ſpecilla vitrea appellamus, quoniā omnibus fragiliores ſunt. Vere, inquam, ſunt vitrei, & plurib. ſceleribus cōtaminati, quàm alij, ac propterea ſuorum criminū obliti excutiendis, & expendendis alienis culpis ſtudent. Potuiſſes quidem optimè Deus, hoc peccatum maximum tui populi referre, cauſaſq; inquirere, quę illud deteſtabilius redderēt, vt acerbius punires: ſed tua ineffabilis bonitas quęrit cauſas extenuantes crimen, vt magis aliena peccata extenuare, quàm exaggerare diſcamus. Hinc apud Geneſim maximam peccati partem retorques inhumani animi propenſionē ad malum. Nequaquam, ais, vltra maledicam terrę propter homines: ſenſus enim, & cogitatio humani cordis in malū prona ſunt ab adoleſcētia ſua. Hinc & Dauid ait de te, Miſertus eſt Dominus timētibus ſe, quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrū. Atq; hoc loco in deceptionē, & ignorantiam partem peccati tui populi reijcis. Certū enim eſt, deceptionē aliquā ſecum ignorantiā inuoluere, licet nō omnino à peccato excuſet. Sic etiam ſanctus ille Daniel crimē iniqui iudicis extenuat dicens, Species decepit te, & concupiſcētia ſubuertit cor tuum. Audi etiam & principem Apoſtolorum Petrum extenuantē peccatum populi Iudæorum, cum Chriſtū morti tradiderint. Et nunc, inquit, fratres ſcio, quia per ignorantiam...

Simile.

Iniqui ſa-lient cri-minus æſti-matores.

Gen. 8.

Pſa. 102. c

Da. 13. ſ.

Act. 3. c.

gnorantiam feciſtis,ſicut & principes veſtri.Sed æquum eſt, cauſam inueſtigemus, cur viri pij aliena peccata extenuent, iniqui autẽ non itẽ.Opinor certe, cauſam eſſe,quia viri iuſti quàm lõgiſſime diſtant à peccato:impii vero propiores ſunt peccato.Quemadmodum rẽ procul à nobis exiſtentẽ,mino rem eſſe iudicamus,quàm ſit, Ita viri pij,cum longe abſint à peccato,quæ maxima ſunt,illi minima iudicant,contra vero iniqui,cũ prope ſe, imo intra ſe peccata habeant ſimilia,aut deteriora, quàm alij,grandia iudicãt aliena. Quadrat obſeruatio in Euangelium Do 11.poſt Pentecoſten,in hæc verba Phariſæi,Nõ ſum ſicut cæteri hominum:raptores,iniuſti,adulteri,velut etiam hic publicanus.Ieſu bone, vt exaggerat iſtẽ Phariſæus peccata Publicani, non eſt contentus dicere, latrones,ſed raptores,quod grauius eſt,neque dixit,Fornicarij,ſed Adulteri,quod etiam maius peccatum eſt.

Humiliꝰ excuſant ſua peccata viri iuſti. Simile.

¶ *Super capita montium ſacrificabant, & ſuper colles accendebant thymiama,ſubtus quercum,& populum,& terebynthum,quia bona erat vmbra eius.*

Ex ſacra Dauidis Pſalmodia docemur montes olim diuinis laudibus fuiſſe dicatos quos nepharie ad idola colenda Iſrael occupauerat.

¶ Per quam elegãter,tum per ſpecies idololatriæ,tum per loca,in quibus hic populus idololatriæ crimen patrabat,diſcurrit. Atque primum in impudentiam Synagogæ inuehitur,quòd nullus locus fuerit vel aditu difficilis,vel publicus, vel lege prohibitus, quẽ non adulteriis idololatriæ contaminauerit. Quinimo ſi Haymoni,& Dionyſio Carthuſiano fides eſt adhibenda, etiã voluptati corporeæ libidinis in iiſdem locis laxabant habenas Fortaſſis & iſti ex Interlineari ſumpſerunt.quæ expendens hæc verba, *quia bona erat vmbra eius.* ſuperpoſuit, Id eſt, placebat exequendis voluptatibus. Quãuis alij omnes expoſitores ſolum de fornicatione ſpirituali dicũt,hic eſſe ſermonẽ, quod verius iudico,licet Haymonis ſententiã nõ omnino reijciendã cenſeo.Potuit enim eſſe,ꝙ hic populus amœnitate tum harũ arborũ, tum locorum allectus,in immunditiã carnis fuerit prolapſus.Sed literã diſcutiamus. *Super capita montiu ſacrificabant, & ſuper colles,* &c.Periphraſi vſus eſt,hoceſt,circuitione,Per *capita montium, & colles* intelligi phana,id eſt,tẽpla idolorũ certum eſt.Nam ſuper capita montiũ,quæ à Latinis vertices editiſſimi dicuntur, ædificabantur templa,quæ phana vocabant, propterea quod eſſent conſpicua, atque omni ex parte patentia.Eligebant autem hæc loca præ cæteris ad phana ædificanda, quia illa cœlum propius attingere, quamobrem & ad fictos illos deos adorãdos liberiora,atq;auguſtiora eſſe iudicabãt,Deus

vero,

vero, quaſi erubeat, nominare proprio nomine ea loca, non inquit, in templis, aut phanis ſacrificabant: ſed circumloquitur in hunc modum, *Super capita montium*. Grata mihi eſt hęc explanatio, quanuis Theophylactus ſecus. Ait quippe, ſcandere hunc populũ montium cacumina, q; illis maxime arbores, pulcherrimæq; vmbræ eſſent. Fortaſſe propterea etiam, quod diuinatores facilius iſthic in dęmones inciderent. Hęc Theophylactus, cum quo conſentire quodammodo videntur Rupertus, Haymo. Theodoretus, Lyranus, imo & D. Hie. qui hunc locum expendentes nullam phanorum mentionẽ faciunt: ſed tantũ arborum, & lucrorum. *Super capita montiũ*. Non inquit, In angulis, aut in cubiculis, ſed ſuper extremos vertices, & colles, foris, ſub dio, in locis publicis, maximeque patentibus, in quibus ab omnibus committentes peccata conſpiciebantur Augent autem hoc non parum peccata: quoniam homo publicitus peccans neque Deum, neque homines reueratur, *Sacrificabunt*, pro ſacrificare ſolent. Nã hoc verbi tempore conſuetudinem inuoluit. In quem etiã modum diſpungẽdum eſt verbum ſubſequens. *Adolebant*. Vnde alij per præteritum perfectum reſoluunt dicentes pro *Sacrificabant*, ſacrificarunt. Alij, vt Paraphraſtes Chaldæus, per tempus præſens ſic, Super culmina montiũ ſacrificant, & ſuper colles adolent thymiamata. De his ſatis, quouiam à nobis pluries eſt hoc iam obſeruatum *Sacrificare* autem, & *adolere* cõiunxit, quoniam hæc duo ſunt præcipua cultus genera victimarũ videlicet mactatio, & hæc implicatur verbo *ſacrificabunt*, & thuris ſuffitus ſub verbo *adolere*, atq; ſub his cęteri omnes ritus, & cæremoniæ intelliguntur, quib. Synagoga deos gẽtiũ colebat. *Subtus, quercum, & populum, & terebynthum*. Inter omnes elegãtius, & dilucidius expẽdit hunc locũ Theophylactus, in hunc modum dicens, Etenim Græci tradebant, alias arbores aliis dijs conſecratas eſſe veluti quercus Nymphis, laurum Appollini, Veneri roſam, & mirũ, aliaſque cæteris Igitur ſub his arborib. *ſacrificari, quercu, populo, & terebyntho*, implicat varios cultus dijs exhibitos, licet in explanatione nõ ſit cõcors omniũ ſentẽtia. Nã *quercus* refertur à Theophylacto Nymphis. Alij referũt Ioui *quercũ* conſecratã. Sic apud Celtas tradit Max. Tyrius, altiſſimã quercum eſſe delectam, eamq; fuiſſe Iouis ſignum. Cui etiam conſentit Plutarchus. Neque deſunt, qui dicant, Marti eſſe dicatam. Demũ his arboribus ſignificat, multos deos coli ab hoc populo Nã ſicut *quercus* Ioui erat cõſecrata, ſic *populus* Herculi.

Iupiter in quercu ſua reddebat oracula apud Dodonam Syluam

Et

Populus Alcidæ gratiſſima. Vitis Iaccho. Virg. Egl. 7. Terebinthus vt inquit Plinius li. 13. c. 6. arbor eſt circa Idam Macedoniæ, quæ breuis & putida, in Damaſco Syriæ magna & copioſa reperitur, fundens odoratiſſima. Ge. 16. d.

Et terebynthum. Pro hac voce Septuaginta vertunt, *nemoroſas arbores.* Cum quibus cõueniunt Theodoretus, & Theophylactus, quamuis in numero ſingulari habent, *vmbroſa arbores.* Vox Hebræa *Elah*, pro qua vetus interpres vertit *terebynthum*, quidam dicunt, eſſe vimum, & ita habet Paraphraſtes Chaldæus. Cæterum opinor, hac vna arbore comprehendiſſe omnes arbores vmbroſas, quibus lucus fiebat. Nam inter omnes alias, quamuis, teſte Plinio, breuis ſit, maximè extendit ramos ſuos, iuxta illud Eccleſiaſtici, Ego quaſi terebynthus extendi ramos meos. *Quia bona erat vmbra eius.* Cur iam vſui bona erat arborum harum vmbra? Pronomen enim *eius* non ſolum ad *hanc vnam*: ſed ad omnes arbores referendum eſt. Quamuis, vti diximus, Interlinearis bonam dicat hanc vmbram exequendis voluptatibus, opinor, magis referendam eſſe hanc vmbræ bonitatem ad offerenda ſacrificia, & thuris ſuffitum. Obſeruandum etiam eſt ex Ruperto nõ ad has arbores confugiſſe hunc populum, vt propter metum alicuius neceſſe haberent, ſubtegi ſaltem ramis, & frondibus: ſed quia bona erat vmbra eius, hoc eſt, amœna. Reddit hoc idololatriæ peccatum grauius, quoniam in lege præceptum erat, vt non ſacrificaretur Domino niſi in loco, quem elegiſſet Dominus Deus, & ne iuxtà altare Domini lucus, & arbores plantarentur. Quæ præcepta miſer populus contemnens, ſub vmbra infructuoſarum arborum merito eſſe perhibetur, vt priuari fructu veritatis, nihilque aliud, quam vmbram amplecti cognoſcamus.

☙ *Ad morum compoſitionem.*

S p. 5. ** Vide D. Cyprian. in tractatu & lib. de exhortat. marti. & rurſus lib. 3. ad Quirinum*

Super *capita montium ſacrificabant.* Meritò noſtris oculis obijcit Deus, hunc populum non vallibus, aut locis planis ſacrificaſſe idolis: ſed in verticibus montium, qui ſunt aditu difficiles, & ſine ſudore ad eos aſcendi non poteſt. Hinc enim diſcemus, voluptatem peccati nunquam ſine ingenti labore adipiſci peccatores. Aſcendendum illis eſt cum ſudore, & labore.* Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, dicunt impij, viam autem Domini ignorauimus. Ac ſi apertius dicerent, Latiſſimum diſcrimen eſt inter vias peccatorum, & iuſtorum. Nam viæ peccatorum, quibus quippiam conſequi contendunt laborioſiſſimæ

riosiſſimę ſunt, & quemadmodũ Echinus marinus vndique
armatus eſt ſpinis: & quaque tractare volueris, te punget, In *Simile.*
eundem modum peccatum omni ex parte labore, & dolore
plenum eſt: virtus autem non item, cuius via planior eſt, &
ſuauior. Multò enim facilius aſcenditur ad virtutem, quam
ad vitia, licet multis ſecus videatur. Quemadmodum primo *Gen. 3.*
parenti poſt patratum peccatum dictum eſt, In laboribus co
medes ex terra cunctis diebus vitæ tuæ, ſpinas, & tribulos
germinabit tibi, in ſudore vultus tui veſceris pane tuo, Sic
peccatori dicere poſſumus, cũ non cœlum, ſed terrã excolat,
quoties peccat, Excole peccatum, quid aliud tibi pariet, quã *Siſiphium*
ſpinas, & labores? Eſt peccatũ ſaxum illud Siſiphi, quod cum *ſaxũ volue*
miſer homo prouolueret ad verticẽ montis non ſine ingẽti *re, Ada-*
ſudore, vix conſcẽderat, cum relabebatur. Hinc apud Iſaiam *gium.*
Dominus ait Iſraeli inſudanti patrandis peccatis, In multi- *Iſa 57.*
tudine viæ tuæ laboraſti, non dixiſti, Quieſcam. Et apud Ie- *Iere. 16.*
remiam, Seruietis diis alienis: qui non dabũt vobis requiem *Pſal. 54.*
die ac nocte. Regius etiam Pſaltes quid præter afflictionem
inuenit in ciuitate circũdata iniquitate: Die, ac nocte, inquit
circundabit eã ſuper muros eius iniquitas: & labor in medio
eius, & iniuſtitia. Elegãter inquit in medio eius labor. Nã li-
cet videantur peccatores in animi tranquilitate eſſe, lætitia
perfundi, dũ ſuas explent voluptates: intus tamen magno do
lore torquẽtur. Quemadmodũ intra prunã os inuenies, cu- *Simile.*
ius nucleus amariſſimus eſt, quãuis externus fructus dulce-
dine quadã guſtum afficiat, In eundem modum voluptatis
arbor à diabolo plantata in corde hominis quem profert fru
ctum, niſi intus amaritudine plenum? Inueni, inquit, Salomõ *Eccle. 7.d.*
poſtquã huius arboris fructũ guſtauerat, amariorem morte
mulierem. Ac rurſum, cum vt ſe voluptatibus traderet, ædifi-
caſſet domos, plantaſſet vineas, feciſſet hortos, & pomaria,
obſerua quid in his inuenerit. Et vidi, inquit, in omnibus af-
flictionẽ animi. Hinc D Hieron. ait. Quot ſunt vitia: tot ſunt *Eccle. 2*
animi tormenta. Et Diuus Ambroſius, Impius ipſe ſibi pœ-
na eſt, iuſtus gloria. Atque Diuus Bernardus, Nihil eſt in hac
vita laborioſius, quàm deſideriis terrenis æſtuare. Adumbra-
ta eſt pulchrè amaritudo, & dolor intra voluptatem incluſa
verbis iniquorũ iudicum, qui interrogati à Daniele, ſub qua *Dan 1: f*
arbore vidiſſent fœminam cum adoleſcente, prior reſpondit
ſub ſchiſno, alter vero, ſub prino. Obſerua igitur, voluptatẽ
venereã vbi dicãt inuentã, videlicet ſub ſchino id lentiſcum
appellamus, quæ arbor nihil habet præter amaritudinem in

ſucco,& folijs. Ita etiam voluptas quid profert,niſi animi amaritudinem? Aliter inuictam fœminā ait ſub prino,id eſt,pino, quamobrem ſi attingas,cum folia pungentia producat, dolore afficieris. Sic ex libidine quid conſequetis, præter ingentē animi dolorem? Non habent,inquit D.Ioan. requiē die,ac nocte,qui adorauerūt beſtiā,& imaginem eius. Quid eſt imago beſtiæ? Nō ab re dicemus,eſſe peccatum.Nam diabolus hanc imaginem primus fabricauit, & depinxit, eámque totis viribus contendit depingere in tabulis cordis humani. Et quidnam eſt hæc imago peccati? Certè triſtis mortis imago,peccatū enim eſt animę interfector.Hæc mors inuidia diaboli introiuit in orbē terrarū, ait Sapiens.Vis,apertius agnoſcere,peccatū eſſe quandam imaginem? Audi,quid dicat Deus per Iſa.ā.Ego ipſe ſum,qui deleo iniquitates tuas. Quid deletur,niſi quod depictum erat? Pictura ergo peccati mortis imago eſt, quæ nunquam quieſcere permittit, ſed ad laborē maximum cōpellit miſerū hominē. Hinc D.Ioan.ait, non habere requiem die, ac nocte, adoratores imagines beſtiæ.Sed quæro ſacer vates, iam quod peccatores carent requie, in quoniam labore vires conſumunt? Opinor, nos ad Scripturam remitteres, vmbramque laborum peccatoris diceres eſſe Sanſon. Nā ſicut hunc vinctū catenis in carcerem coniecerunt,ac molere fecerunt Philiſtiim, Sic peccator vinculis peccatorum irretitur, & ad carcerem damnatur inferni ac non ſine ingenti ſudore peccatum pattat. Quis enim poterit expendere, homo ita percitus, quanta animi, & corporis patiatur diſpendia? Quis digne referre inuidi tormenta queat? Quis pro meritis oculis obiicere valebit cōtēplandam iacturā bonorum,tum animi,tum corporis, quā homo Veneri deditus facit? Vno verbo hæc omnia complexus eſt Iſaias dicēs, Impij quaſi mare feruens, quòd quieſcere non poteſt. Et Socrates cōponēs animum libidinoſum in Euripo in Eubæa, vbi aqua fluit,& refluit,ac ſurſum,deorſumq́; iactatur. Sed dolendum eſt,multiſq; lachrymis cæcitas hominum deploranda, qui agiles, nimiſque præcinctos ſe exhibent, vt hoc iter faciant,omnē viæ difficultatē contēnentes,celeriuſque ea tēdētes,quàm ſi plana eſſet,ac facilis.Inter alia animātia lege prohibita leporē inuenies. Cauſam autē mihi ſæpius inueſtiganti hæc occurrit.Voluiſſe nēpe Deū,ſub vmbra huius animalis ſignificare,quæ nobis fugienda ſunt,ſi Deo placere deſideramus.Eſt lepori à natura inditum,vt,canibus inſequentibus, montes conſcendat, ſeq; agiliorē, & velociorē exhi

Cuncta dolore voluptas. *Apo.14.* *Sap.2.* *Iſa.4.* *Iudic.16.* *Iſa.57.* *De.14* *Simile.*

exhibeat ad aſcenſum, quam ad deſcenſum montium. Rationem autem huius rei reddunt philoſophi, quòd crura habeat anteriora breuiora, quàm alia. Lepus igitur eos homines adumbrat, qui à tentationibus diaboli æquè, atque à canibus exagitati, difficilius iter arripiunt, vitiorum nempe, & viam virtutum, quæ planior eſt, & facilior, ſegniter ambulant, tantum abeſt, quòd currant. Fugiamus fratres mei hanc leporis naturam imitari, & quamuis canes gehennales ſuis latratibus tentationum nos perſequantur, vt ad cacumina conſcendamus vitiorum, renitamur, faciliorẽ viam, quæ virtutum eſt, eligentes. Quadrat obſeruatio in Euangeliũ Trãsfigurationis, in hæc verba, Duxit eos in montem excelſum ſeorſum. Cum Sancte Apoſtole noſtris oculis obiicis cõtemplandum arduum aſcenſum excelſi montis? Num quia laborioſum eſt, ſequi Chriſtum? Nonne difficilior eſt via, per quã diabolus ſuos ducit diſcipulos? Eſt ſane. Ait enim Hoſſeas, *Super capita montium ſacrificabant*. Cęterum hunc laborem totus populus ſubit Iudæorum. Chriſtum autem pauciſſimi ſequuntur, puta tres, Petrus, Iacobus, & Ioannes.

Quare lepores ſint velocioris & rapidioris curſus in aſcenſu quam in deſcenſu.

Secundò, *Super capita montiũ ſacrificabant*. Nõ inquit, In angulis, aut cubilibus, aliiſve locis occultis: ſed, *Super capita mõtium*, vbi ab omnibus videri poterant. Frater mi, omnia tibi peccata fugienda ſunt, ſed multo maiorem curã debes adhibere, ne publicitus pecces? quoniã peccata publica vehemẽtius cõmouent Deum ad vindictam, quia peiora ſunt. Rationem reddit Diuus Thomas, tum quia peccator publicus videtur ex maiori contemptu peccare, tum etiam quia peccat cum ſcandalo aliorum: & ideo quoddã remediũ eſt in peccatis, quòd aliquis in occulto peccet. Hinc Dñs apud Iſaiã animaduertit in Iudæos, q peccata ſua nõ abſcõderit Peccatum ſuum, inquit, quaſi Sodoma prædicauerunt. Væ animæ eorũ: quoniam reddita ſunt eis mala Hinc & Apoſt. præcipit Tim. Peccantẽ corã omnibus argue. Ac ſi dicat, Nunquam diſſimulãda ſunt peccata publica, ſed obiurgãda, & reſcinde. Quemadmodum nycticorax ſub die apparens ſtatim impetitur ab aliis volucribus óculóſq; illi eruere contendunt, Sic publicè peccãti non eſt parcendũ, ſed infligenda pœna. Rationẽ ſubdit Apoſtolus, vt cæteri timorem habeant. Duos, inquit Diuus Thomas Chriſtus ſuſcitauit, puellam intra domum, ad quam ſuſcitanda turbam prius foras eiecit, hæc occultũ peccatorem adumbrat, qui occultè ſuſcitandus eſt correctione. Filium verò viduæ extra portam ciuitatis coram omnibus.

3. p. q. 84. ar. 6. ad 1.
Iſa. 3.
1. Tim. 5.
Simile.
Publica crimina publico ſupplicio digna ſunt, quo videntes alij male affectũ præ metu reddantur meliores.

Cur hunc adoleſcentem reduci in domum non iuſſit, vt reſuſcitaret ſed publicitus vitam dedit, Vt oſtenderet,publicũ peccatum publice puniendum. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro feſto diuæ Magdalenæ,in hæc verba,mulier quæ erat in ciuitate peccatrix. Non ait, In domo ſua, aut cubili: ſed in ciuitate peccatrix,quod multo deterius eſt.

Tertiò, *Subtus quercum,& populum,& terebynthum.* Obſeruat optimè D. Hieronymus, ſub arboribus infructuoſis hũc miſerandum populum ſacrificare,non ſubter ficum,& vineã fructuoſas.Ecce quas arbores colant peccatores,quæ vel nul-
Simile. lum fructũ reddãt,aut tantum glandes,quæ cibus porcorum ſunt Nihil aptius dici potuit ad ſignificandum, hunc popu-
2.*Pet* 2. lum fœditiſſimo cœno vitiorum eſſe conſpurcatũ. Nã quem admodum ſues immundi luto,& ſtercore inquinati,ad quercus confugiunt, Sic peccatores fæcibus obſcœnatum voluptatum contaminari, iuxta illud Apoſtoli, Contingit eis illud veri prouerbij,ſus lota in volutabro luti, veluti ad arborẽ hominibus infructuoſam, & animatibus rationis expertibus frugiferã tendũt,inde nihil aliud,quã acerbitatẽ, & aſperitatẽ pœnatũ gehẽnaliũ habituri, nullũq; miſericordiæ locum apud Deum adepturi,ſi non ſe ad meliora cõuerterint.

Quercus & Olea Antipathia.

Qui enim ſub quercu quieſcãt, à Dei miſerationibus ſe profitentur alienos. Nã cum olea ſit pacis, manſuetudinis, ac lenitatis indicium, Dei Optimi Maximi typũ gerit, qui nobis ſemper ſe exhibet pacificũ, & manſuetũ,& miſericordẽ. Sed nos miſeri ad quercum aſperrimam ire eligimus, quæ adeo inimica eſt oleæ: vt eam iuxta ſe poſitã extinguat. Cum itaque inquit Deus, *Subtus quercum ſacrificant*, egregiè implicat hunc populũ non pace,& manſuetudine dignum,ſed acerbe eſſe plectendum, quoniã iuxta quercum nũquam olea innenitur,quod quercus ſecum eam non ferat. Attende igitur frater mi,quamnã arborem eligis ad requiem. Nã ſi eam, quæ obſcœnis fert fructũ,elegiſti,puta *quercum*,nunquã ibi inue-
Ionæ 4. nies oleam Dei miſericordis ſymbolum:ſed ſeueriſſimi iudicis aſperitatẽ.Quadrat obſeruatio in Euangeliũ primæ Do-
Simile minicæ Aduentus,in hæc verba,Areſcẽtibus hominibus præ timore. Aptiſſima vtitur ſimilitudine Euangeliſta vocans homines areſcẽtes.Nam quemadmodum propheta Ionas afflictus eſt nimis, quod hederam obũbrãtem caput eius,& protegentem à radiis. Solis ardentibus ventus calidus, & vrens percuſſiſſet, & exiccaſſet,cum vmbra hederæ ingenti lætitia vatem perfunderet,In eundem modum miſeri homines areſcent,

Hedera ſemper viuet.

ſcent, imminente die iudicij, cum videāt arbores vmbriferas ſuarum voluptatum: ſub quibus lætari ſolebant, à vento iræ tremendi iudicis exiccaras, de quibus dixit vates Hoſſeas, *Subtus quercum*, porcorũ videlicet, *& populum* iracundię dica tam, non patientię, id enim antiquitas deluſa ſignificabat conſecrans eam arborem Herculi, & iam ſub huiuſmodi arboribus ſuas deinde nō valeant explere voluptates. De quibus & Iſaias inquit, Erubeſcetis ſuper hortos quos elegeratis, cũ eritis tanquam quercus defluentibus foliis. Cui vſui quercus abſque foliis, ſicca eſt? Certè in ignē conicitur cōburēda. Sacrificare ſub quercu, eſſeq; huic arbori ſimilē quid ergo aliud erit, quā igne inferni peccatorem eſſe cōburendũ. *Iſaie. 1 g.*

Quartò, *Subtus populum ſacrificabant.* Sicut malus inter ligna ſyluarũ, ſic dilectus meus inter filios Sub vmbra illius quē deſiderauerā, ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo, ait Sponſa. Hic populus cæcus ſub arbore hac debuiſſet ſacrificare, nō *ſub populo.* Nā ſicut malus, vt elegāter inquit diuus Anſelmus, odore fructus, & bona vmbra, deinde ipſius fructus refectione potius, quàm cæteræ arbores delectat. Quis enim non videat, quantũ malus & amœnitate foliorum, & pulchra pomorũ ſpecie ilicē, & quercum cæteraſque rigidas arbores ſyluæ, ſuperat? Cuius oculos nō rapiēt poma illa ex malo pēdentia colore illo albo, rubeoq; exornata? Sic Christus & odore bonæ operationis, & vmbra, id eſt, protectione reliquas arbore, ex quibus homines decerpunt voluptatis corporæ fructus, aut, vt verius loquar in quibus ſolũ inueniunt voluptatis vmbrā, nō verā vmbrā, lōge antecellit. Optimè quidē inquit, Sub vmbra illius ſedi, id eſt, in protectione ipſius contra æſtũ diaboli quieui. In omnibus enim aliis arboribus vmbriferis nullā animi inuenio trāquillitatē, quinimo vmbra earum me vehementiore percutit, & impetit ardore. In his nihil præter ſitim, & famē inuenio. Et quemadmodũ ait Plinius, vmbra iuglādiũ grauis eſt, & noxia: etiam capiti humano, Ita vmbra arborũ voluptatis venenũ animæ eſt, & nō ſolum grauis, & noxia. Sub vmbra, inquā, iſtius cœleſtis mali ſedi, quoniam ad radicem eius fontem aquæ ſaliētis in vitam æternā inuenio. Et quemadmodum Agar filium Iſmaelem ſubter arborem proiecit ſiti maxima periclitantē, & poſt pias voces lachrymis cōiunctas, atque ad cœlũ emiſſas, fuit à Domino exaudita, qui & fontem oſtendit, cuius qua fuit mirabili dulcedine refectus puer, Ita ergo ſedens ſub hac mali vmbra è fonte haurio cœleſtem ſuauitatem

Cant. 2. a.

Christus ampliſsima arbor cuius vmbra noſtris malis omnibus medetur.

Plinius. li. 17. c. 12.

Geneſ. 21.

animæ meæ. Inuenio etiam in hoc malo fructum, id eſt, corpus, & ſanguinē mei cœleſtis Sponſi, vel refectionem diuini verbi dulcem quidem, & ſuauem gutturi meo, id eſt, cordi meo. In alijs autem arboribus incultis & horridis ſyluæ huius mūdi quid inueniunt peccatores? Vtiq; non fructum: ſed tātum vmbram. *Quia bona erat vmbra eius*, ait Deus. Quid hoc Domine? Num ꝙ & fructum non inueniunt? Non inueniant fructum: ſed tantum vmbram fructuum. O deplorandos homines, qui ſolum vmbram fructuum in arboribus voluptatis inuenictes tanquam fructum verum, eam amplectuntur. Quid his hominibus amentius, & inſanius poteſt excogitari? Quemadmodum homo ingenti fame laborans, & ardenti ſiti æſtuans, ſi relicto pulchro fonte emittentis fiſtulis aureis abundantiam gelidarum aquarum, & puriſſimarum, atque contempta arbore pulcherrimis pomis onuſta, ad fallacem vmbram aquarum, & arboris confugeret, eaq; amplecteretur: vt ex his comederet, & biberet, amens, & ſtolidus cenſeretur, Sic, atque multo amplius ſtultus eſt cenſendus, qui, relicto vero Deo, qui arbor vitæ eſt, & ſolus animum ſatiare poteſt, ad voluptates corporeas anhelat, cum non aliud ſint, quam fugaces vmbræ, nullā animi famē, & ſitim extinguentes. Agnouerunt hoc peccatores, qui quāuis ſero ingenti dolore affecti in has voces prorumpebunt, Quid nobis profuit ſuperbia, aut diuitiarum iactantia, quid contulit nobis? Trāſierunt omnia illa tanquā vmbra. Quadrat obſeruatio in Euangeliū pro Septuageſima, in hæc verba, Ite vos in vineā meam Non ait, Ite in *quercum, & populum* arbores infructuoſas, in quibus poſt laborem nihil præter vmbram inuenietis. Ad vineam vos mitto, quæ vberes fructus producit.

Simil.

Sap. 1. Fugacia mundi oblectamenta.

¶ *Ideo fornicabuntur filiæ veſtræ: & ſponſæ veſtræ adulteræ erunt.*

¶ De vtraque fornicatione, & corporea ſpirituali quidam hunc locū intelligunt. Ita Haymo, & Vatablus, Reliqui omnes expoſitores ſolū de corporea fornicatione hic dicūt eſſe ſermonem, quæ explanatio mihi magis arridet. *Ideo.* Rationem ſubiungit, & cauſam reddit, ob quā filiæ Iudæorū probro fornicationis afficiēdæ ſint, quòd & ipſi fuerint fornicati à Deo ſuo, eiq; fidem nō ſeruauerint. *Fornicabuntur.* Optime diſpungit Lyranus, id eſt, permittentur fornicari. Tetigit & Rupertus in hunc modum dicens. Corporali fornicatione ſordidari permittet. Tetigerunt & alij. Cæterum inter omnes multo melius diſpungit Dionyſius Carthuſianus. Inquit enim, Porro quod ait, *Ideo* non eſt ſic intelligendum, quod

Deus propter peccatum perſonale vnius puniat alium in ſpiritualibus, gratiam ſubtrahendo, & in peccatum directè cadere permittendo: ſed peccata parentum, ac maritorum exemplariter induxerũt filias,& vxores ad aliqua mala propter quæ meruerunt, vltra relinqui & capi, atque aliorum exponi libidini. Et hoc Deus ordinauit ad vindictam peccati parentum,ac maritorum,vt qui aliter ſuas ſpirituales fornicationes pẽſare,& emẽdare noluerãt, ex proprio opprobrio atq; dolore id eſt,filiarũ,& ſponſarũ ſuarũ violatione,attenderent,quàm inique egerunt recedendo à cultu ſponſi cœleſtis. Vnde & Iſaias Babylonis deſtructionem, & pœnas deſcribens, Vxores,inquit,eorum in oculis ipſorum violabuntur, Hæc Carthuſianus. Quam ſententiam videntur amplecti nonnulli ex recentioribus. Alij vero ſic expendunt, *Ideo fornicabuntur.* id eſt,ſcortãdi occaſionem nanciſcuntur. Duabus enim rationibus dicit filias,& ſponſas eorum fornicaturas,exemplo videlicet eorũ,& abſentia ab ædibus ſuis. Omnia hæc non mihi omnino diſplicent. Cæterum rem penitius conſideranti nihil aliud occurrit, nempe has fœminas contaminandas crimine fornicationis,& adulterij obſcœno non ſolum quia iniqua exempla ſuorum parentum ſint imitaturæ,maiorumque ſecuturæ veſtigia:ſed in tormentum,& pœnam parentum patrantium ſpiritualem fornicationem Deus pollicetur, ſe permiſſurum, vt filiæ, & ſponſæ eorum labantur in fornicationem, & adulterium. Ita expendere videtur diuus Hieronymus. Ait enim, Ideo fornicantur filiæ eius, & ſponſæ, & abſque vlla vindicta in ſuo ſcelere relinquuntur: vt quod filiæ, & vxor viro parenti, fecerant, & marito,hoc in liberis ſuis, & vxoribus ſentiant, & ex proprio dolore intelligant dolorem Dei. Vides, quàm aperte dicat ſanctus doctor in dolorem, & ſupplicium parentum filiabus, & ſponſis inurendam notam fornicationis, & adulterij? Non igitur ſic eſt hic locus diſpungendus, vt dicamus fœminas fornicaturas ob occaſionem exempli impij à parentibus oblatam ſolum, & ob abſentiam eorum, quòd videlicet dum parentes ierant ſacrificatum, domi filiæ ſcortentur, ſed quod lapſus in fornicationem, & adulterium pœna peccati ſit parentum. Fieri enim nonnunquam ſolet, vt patrati peccati pœna peccatum etiam ſit. Oſtendit hoc diuus Apoſtolus ad Romanos ſcribens, Quia inquit,commutauerunt veritatem Dei in mẽdacium, & coluerunt, & ſeruierunt creaturæ potius quam creatori:

Promerentur parentes fornicationem filiarũ ſuo exemplo.

Iſai. 13.

propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem vſum in eũ vſum, qui eſt contra naturam, &c. Dicitur autem Deus, vt optimè obſeruat D Thomas, cauſa peccati non directè, & per ſe: ſed indirectè, & per accidens, inquantum ſubtrahit gratiam, per quam homines continebantur, ne peccarent, ſicut ſi aliquis alicuius ſuſtẽtaculum tolleret, diceretur, facere caſum eius. Et per hunc modum primum peccatum eſt cauſa ſequentis peccati, ſequens verò eſt pœna prioris, Hæc ex D. Thoma deſumpta ſunt in citatum locum Apoſtoli. Video, Caietanũ ſecus expendere, Deum eſſe cauſam peccati. Vtitur enim diſtinctione quadam in illud, Ecce ego ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua, Vbi ait, Eſt ſermo non de malo culpæ: ſed de malo pœnæ Deus enim non eſt auctor peccati, vt ſic: ſed quatenus pœna eſt peccantis, vel alterius. Hactenus Caietanus. Ac rurſum in illud, Dominus præcepit ei, vt malediceret. Dauidi. Agnoſcit, ait maledictionem illam, quatenus pœnalem ſibi procedere à Deo. Efficit ſiquidẽ Deus per Semei maledictionẽ illã, non quatenus erat peccatũ, ſed quatenus erat pœna ipſius Dauidis. Quẽadmodũ ſuperius etiã per os Nathã dixerat, Suſcitabo malũ de domo tua, non quatenus erat malũ culpæ, ſed pœnę Hęc Caietanus. Cuius distinctio peccati in malum culpæ, & in malum pœnæ, atque quod quatenus peccatum pœna eſt Deus author ſit quatenus vero culpa eſt, non item ſed diabolus; vel non exemplo ſit dilucidior. Chaldæi abſtulerũt camelos ſancto Iob, abſtulit & Deus, ſed Chaldæi patrarunt peccatũ quia tum auarè, tũ iniquè abſtulerunt à Satana excitati, Deus verò ſolum abſtulit iuſtè, eis benignè pœnã inferẽdo. Nihil ergo eſt abſurdi: ſi idem opus, quatenus pœna eſt, ad Deum, quatenus eſt culpa, ad Satanam autorem referamus, vt Satan, & in culpa agat, & in pœna Deus in pœna agat quidẽ, at in culpa non agat, ſed permittat. Adducunt alij in huius rei confirmationẽ philoſophorũ doctrinam, qui eundem motum dicunt, eſſe paſſionem, & actionem, in quem etiam modum idẽ peccatum, & actio, & paſſio eſt, atq; idẽ motus, quatenus actio eſt, culpa eſt, quatenus verò pœna eſt, paſſio eſt. Dicunt igitur Deum non eſſe malæ actionis autorem, ſed bonæ paſſionis. Cæterum, re oculatius inſpecta, non videtur habere locum hæc peccati diſtinctio in actionẽ, & paſſionem, referendo illud, quatenus paſſio eſt, ad Deum. Q m̃, teſte Ariſtotele, idem motus quatenus exit, ab agente, dicitur actio, quatenus verò

Prima culpa cauſa ſequentis & ſequens prioris pœna.

2. Re. 12.

2. Re. 16.

Motus actio & paſſio eſt.

3. Phyſi. tex. 26.

ſuſcipitur

ſuſcipitur in paſſo, dicitur paſſio. Cum ergo peccatum quatenus pœna eſt, nõ ſit in Deo, tanquam in paſſo, quinimo à Deo exit, vt puniat, actionis magis ſibi videtur vindicare nomen, quam paſſionis. Vnde crediderim ego, ſi quis Caietanum interrogaret, quo eſſet nomine peccatũ nuncupãdum, quatenus pœna eſt, nũ actio, vel paſſio? Reſpõderet, aut ego philoſophiã neq; à limine ſalutaui, peccatum, quatenus pœna eſt, vtroq; nomine appellãdum, & actionẽ & paſſionem, quatenus à Deo exit, actionem: quatenus vero ſuſcipitur in peccatore paſſionẽ. Hoc verum eſſe, aperte ſatis oſtẽdit ipſe modus loquendi Caietani, cuius verba ſunt, Agnoſcit maledictionẽ illã, puta Semei, quatenus pœnalẽ ſibi, hoc eſt, Dauidi, procedere à Deo. Efficit ſiquidẽ Deus per Semei maledictionẽ illã. Hæc ſunt verba Caietani. Vbi vides, peccatum, quatenus pœna eſt, procedere, & effici à Deo. Tunc ſic, Procedit, & efficitur à Deo, ergo potius actio dicẽda eſt, quam paſſio, quãdo motus, vt exigit ab agente, actio appellatur, nõ paſſio, videtur, hanc ſentẽtiam Caietanus deſumpſiſſe ex D. Auguſt. lib. 5. contra Iulianum, vbi longa oratione probare cõtendit, multiſq; Scripturæ teſtimoniis, nõ permiſſionis tãtum, aut diuinæ patientiæ eſſe peccata, ſed etiã potẽtiæ: cum priora videlicet per poſteriora puniuntur. Ex multis autem ab Auguſtino cõgeſtis vnum, aut alterum referã. Deus, quẽ vult, indurat. Volẽs ergo indurat Deus. Ac deinde, Quod ſi Deus volens oſtẽdere irã, & notã facere potentiã ſuam, &c. Potentiæ igitur diuinæ ſunt eiuſmodi peccata, quare Deus in his agit etiã, ne dum permittit. Confirmat autem hoc, vel maximẽ, ꝙ cum Dauid increparet Abiſai, qui caput Semei amputare volebat, Dimittite, inquit, eũ: Dominus.n. præcepit ei, vt malediceret Dauid. Et poſt pauca, Dimittite eũ, ait, vt maledicat iuxtà præceptũ Domini. Præceptũ eſt Domini, igitur non ſolum permiſſio Plus enim inuoluit præceptum quam permiſſio. His, atque aliis, quæ ſilentio prætereo, exiſtimat D. Auguſt. cauſam obtinere. Hinc & rurſum, De gratia & lib. arb. c. 21. operari ad inclinãda aperte inquit, Deum in cordibus hominũ eorum voluntates in malum, ne dum mentes in falſum. Adducuntur & in hanc ſententiam nonnulli ex recentioribus, viri quidem literis inſignes, quamuis nonnihil adimere videãtur, iudicantque minimẽ eſſe periculoſum, ſi in id genus locutionis non ſolum permiſſionẽ diuinam eſſe dicamus, ſed permiſſioni nõnihil addamus; quod nec actio propriẽ Dei ſit, nec ſola permiſſio Vellem certẽ,

Rom. 6. d.

2. R. 16.

huiuſmodi viros percõtari, quonã nomine id ſit appellãdũ. Mirum enim eſt,nouam excogitaſſe rationem ad explanandas Scripturas ſacras, & nõ potuerint vocem effingere, aut adinuenire,qua animi conceptionem,& mentem aperirent. Et quamuis viri iſti primum fontem , vnde hanc hauſerint doctrinam,ſubticuerint, ac ſi nobis venditare voluerint , ſe proprio Marte id inueniſſe,à D. Thoma ſurripuerũt,Neſcio autem, cur ſanctum doctorem Thomam ſua fraudant gloria,cum apertiſſimè ab eo ſuffurati ſint, qui lect. 3.in c. 9. Epiſt.ad Ro.eam mirè expendit.Sunt autem hęc verba doctoris ſancti, Tradidit eos Deus in reprobum ſenſum. Sed aliquid amplius videtur mihi in hoc eſſe intelligendum,quam permiſſio: quia videlicet inſtinctu quodam interiori mouẽtur homines à Deo ad bonum,& ad malum.Vnde Aug.dicit in lib. de Gratia , & libero arbitrio , quod Deus operatur in cordibus hominum ad inclinandas eorum voluntates, quocunque voluerit , ſiue ad bona pro ſua miſericordia, ſiue ad mala pro meritis eorum.

Interiori inſtinctu mouentur homines à Deo ad bonũ & ad malum.

Vnde & Deus dicitur,excitare aliquos ad bonũ ſæpius,ſecundum illud Daniel. 13. Suſcitauit Deus ſpiritum pueri iunioris. Dicitur etiam ſuſcitare aliquos ad malum faciendum,ſecundum illud Iſaiæ.13.Suſcitabo Medos, qui ſagittis paruulos interficiant. Aliter tamen ad bona,aliter ad mala, Nam ad bona inclinat hominum voluntates directè, & per ſe,tanquam actor bonorum: ad malum autem dicitur inclinare,vel ſuſcitare homines occaſionaliter,inquantũ.ſ. Deus homini aliquid proponit, vel interius , vel exterius , quod, quãtum eſt de ſe,eſt inductiuum ad bonum, ſed homo propter ſuam malitiam peruerſe vtitur ad malum. Supra ſecũnãdo , Ignoras, ꝙ benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit: ſecundum autem duritiam tuam,& cor impœnitens theſaurizas tibi irã in die iræ.Et Iob. 14. Dedit ei Deus locum pœnitentiæ , & ille abutitur eo in ſuperbia. Et ſimiliter Deus quantum eſt de ſe,interius inſtigat hominem ad bonũ, puta regem ad defendendum iura regni ſui, vel ad puniẽdum rebelles.Sed hoc inſtinctu bono malus homo abutitur ſecundum malitiam cordis ſui.Et hoc patet Iſai.10.Vbi dicitur de Aſſur,Ad gentem fallacem mittam eum , cõtra populum furoris mei,mãdabo,illi,vt auferat ſpolia,&c.Et poſt, Ipſe autem non ſic arbitrabitur,& cor eius non ita æſtimabit,ſed ad conterendum erit cor eius. Et hoc modo circa Pharaonem accidit , qui cum à Deo excitaretur ad regni ſui tutelã, abuſus

Bonæ ſuggeſtiones à bono ſpiritu fiũt ſed intereſt quibus earũ mens humana conſentiat diuino auxilio, vel deſerta merito, vel adiuta per gratiam. Aug. in Ioan. Tract. 55.

ſus eſt hac excitatione in crudelitatē. Secundò eſt conſiderandum, quo fine Deus iſta partim faciat, & partim permittat. Eſt.n.cōſiderādum, ꝙ Deus operatur in creaturis ad ſuā manifeſtationē, ſecundū illud ſuprà. 1. Inuiſibilia Dei, per ea quæ facta ſunt, intellecta conſpiciuntur. Vnde & huiuſmodi excitatio in hoc ipſum ordinatur, & quantū ad præſentes, vt oſtendā in te virtutē meā Exod. 14. Viderūt filij Iſraël manū magnā, quā exercuerat Dominus cōtra Ægyptios. Et quātū ad abſentes, vt annūtietur nomē meū in vniuerſa terra. Pſal. Annūtiate inter gētes gloriā eius. Sic igitur patet, quod quātum ad hoc non eſt iniquitas apud Deum, quia vtitur creatura ſua ſecundū eius merita ad gloriā ſuā. Et in hoc eodem ſenſu poteſt exponi, ſi dicatur, Poſui te, ordinaui malitiā tuā ad gloriā meam. Deus.n. malitiam ornat, ſed non cauſat. Hactenus D. Thom. Sunt autem à nobis fuſius tranſlata, vt liqueat, tum non eſſe nuper excogitatam hanc doctrinā, tum vt intelligamus, nomen adinuentum à D. Thoma, quod id explicetur, quod plus eſt, quam permiſſio, minus verò quàm actio Dei in dictis locutionibus excæcationis, indurationis &c. Vocatur autem à D. Tho. occaſio oblata à Deo, ſiue ordinatio Dei. Sed cum duplex ſit occaſio teſte eodem. D. Thoma, data videlicet, & accepta: de occaſione accepta, loquitur ſanctus Doctor, non de data. Hæc enim nequaquam poteſt eſſe ſine peccato, abſit autem à Deo impietas. Cæterum quāuis hæc opinio ab his duobus grauiſſimis doctorib. D. Auguſtino, & D. Thoma emanauerit: aliam tutiorē iudico, quam & hi ſancti patres multis in locis amplecti vidētur. Atque ad eam refutandā, ſeu periculoſam, ſatis eſſe arbitror, communē ſanctorū patrē ſententiam, qui nequaquam aliud quā permiſſionē diuinā dicunt interuenire in induratione, excæcatione, & in ipſa perpetratione peccati. Atque antea- quam ſanctorum patrum teſtimoniis eā impetam, periculoſiſſimam eſſe, vel vna ratione oſtendam. In excæcatione, in duratione, aliiſq; id genus plus ex parte Dei quā permiſſio eius interuenit, ergo ea re, quę plus eſt quam permiſſio, verè Deus agit ad cooperationē peccati. Nā ſi Deus nihil agit, ſatis eſt, id vocare permiſſionem eius. Quod ſi dicas Deū vere agere, illa actio non poteſt dici inſtrumenti, ſed principalis agentis actio eſt appellanda, quoniam indignum eſt cenſere creatorem inſtrumentum eſſe creaturæ. Tunc ſic, Deus eſt principale agens, ergo cauſa per ſe in huiuſcemodi actionibus, & non per accidens. Cauſa eſt per ſe, ergo facultatem

Volūtates noſtræ tantum valent quantum Deus eas valere voluit atque præſciuit. Aug. de Ciuit. Dei. li. 5. cap. 6.

liber

liberi arbitrij adimit homini, vt etiã nollẽs trahatur ad peccatum Hoc autẽ dicere impium eſt,& plus quam erroneum, ergo nihil aliud intercedere, quàm permiſſionem diuinam in peccato, dicendum eſt. Accedit his communis ſententia ſanctorum patrum, cui refragari nequaquam licet. Ipſe diuus

Illa eſt pæna peccati iuſtiſſima vt amittat vnuſquiſque illud quo bene vti noluit cum ſine vlla difficultate poſſet ſi vellet.

Auguſtinus multis in locis, imo quoties de hac re incidit ſermo, ad ſolã Dei permiſſionem recurrit. In libr de Prædeſti. & grat. c. 4. Non operatur, inquit, Deus in homine ipſam duritiẽ cordis, ſed indurare eum dicitur, quem mollire noluerit. Sic etiam excæcare, quem illuminare noluerit, & repellere eum, quem noluerit vocare. Et in lib. de Articulis ſibi falſo per Pelagianos impoſitis artic. 10. eorum opinionem deteſtatur, qui Deum prauæ cuiuſquam aut voluntatis, aut actionis credunt autorem, ſiue excitantem, ſiue ſuadentem, ſiue impellentem peccantium cupiditates. Et in Pſal. 77. inquit de Pharaone, & Ægyptiis loquens, Hanc iniquiſſimam, & maligniſſimam obſtinationem Deus cum facere dicitur, non inſtigando, & inſpirando: ſed deſerẽdo facit, vt illi operentur in filijs diffidentiæ, quod Deus debite, iuſtéque permittit. Et in Epiſtola 105. Sixto presbytero ſcripta ait, Non obdurat Deus impertiendo malitiam: ſed non impertiendo

Habes hic Deũ mali nequaquã eſſe auctorem ſed illius incentiua & quaſi ſemina in nobis exiſtere, perfectionem verò à Diabolo proficiſci quod aſtruit D. Hiero. in 2. aduerſus Pelagium. c.

miſericordiam D. etiam Hieron. expendens illud Apoſtoli, Propter quod tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, inquit, In hoc, quod Deus tradidiſſe dicitur propriis deſideriis peccatores, oſtendit, non quòd ipſe ſit cauſa: ſed ꝙ per longanimitatem, & patientiam, non inducendo vindictam, patitur, eos ſecundum cordis ſui agere voluntatem. In hac eadem ſententia eſt D. Greg. lib. 13 Moral. c. 16 Et Clemens Alexandrinus li Stro 1. explicans illud Mat. 13. Ideo in parabolis loquor eis, &c Non Dñs præbet ignorationem, inquit, hoc enim ſentire eſt nefariũ: ſed ipſam, quæ inerat, propheticè arguit. Et D. Anſel. expendens illud, Propterea tradidit illos Deus, inquit, Ideſt, ire permiſit in paſſiones. Docuit hoc luculenter diuus Thó. li. 3. aduerſus Gentes. c 162. Atque in c. ad Ro. 9. in hæc verba, Ergo cui vult miſeretur, adducens illud. Excitaui te in peccatũ, vt deterior fias, ait, Quod quidem non eſt intelligendum hoc modo, quòd Deus in homine cauſet malitiam: ſed eſt intelligendum permiſſiuè, quia ſcilicet ex iuxto ſuo iudicio permittit, aliquos ruere in peccatum propter præcedentes iniquitates. Obſeruandũ etiam eſt, bifariã accipi diuinã permiſſionẽ. Altera eſt, qui ita Deus dicatur hominem deſtituere fauore & auxilio diuino: vt in perpetuum

perpetuũ illũ deſerere decreuerit. Altera vero eſt, qua Deus ſinit quẽq; libere agere ſecundũ ꝓpriã voluntatẽ, ita tamẽ, vt ſemper ſit Deus paratiſſimus manũ porrigere peccatori, vt reſurgat, niſi per ipſum peccatorẽ ſteterit. Priori permiſſione, certo credo, neminẽ vnquã fuiſſe à Deo derelictũ, ſuiſque cupiditatibus permiſſum: ſed altera. Nã ſi Deus ita quẽpiam auxilio deſtitueret, vt ſtatuiſſet, illi nunquã opitulari, directe videretur peccatorẽ ſubigere prauis eius affectibus, quod vel mente cogitare impium eſt. Atque præterea, ſi ita permitteret, quo pacto verũ eſſet illud Apoſtoli, Deus vult, omnes homines ſaluos fieri? Nam & ſi D. Aug. id alicubi de voluntate beneplaciti, & conſequente intellexerit, idcoque diſtributionẽ conſtrinxerit ad genera tantũ, id eſt, ꝙ ex ſingulis ordinibus, & ſtatibus aliquos vult ſaluos fieri: vel in hunc modum, ꝙ omnes, qui ſalui fiunt, voluntate Dei ſeruentur: eſt nihilominus autoritas hæc veriſſima in vniuerſum de ſingulis hominibus, ſi de voluntate antecedente intelligatur: in quem modũ ſancti Doctores omnes ferc explanant. Ita enim vult Deus, omnes, & ſingulos in vniuerſum ſaluos fieri: vt quemadmodũ leges omnibus, conſilia, & exẽpla abũde dederit. Ita ſit omnib. prę ſentiſſimus ad hoſtiũ pulſans, vt à ſe nihil deſit officij omnino, quin perditiſſimo etiã cuiq; opem ferat, niſi per ſe homo ipſe renuerit. Hunc intellectum ſatis aperte videtur D. Paulus præ ſe ferre. Admonet enim Timoth. vt pro omnibus, & ſingulis oraret: quia Deus vult, omnes homines ſaluos fieri. Præterea ſi res non ita ſe haberet, quomodo veræ eſſent voces illæ Euangelicæ, Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiã vos? Et, Pœnitentiam agite? Et, Conuertimini ad me in toto corde veſtro? Et, Deus non vult mortẽ peccatoris, ſed magis vt conuertatur, & viuat? Et, Ego ſto ad oſtium, & pulſo? Hæc pluribus ſum proſecutus, quã in exordio huius quæſtionis inſtituerã, quamuis proxilitatis non me pœnitet. Deſeruient enim, quæ hic à nobis dicta ſunt, aut ſaltem nonnihil adiumenti adferent explanandis multis Scripturæ teſtimoniis, in quibus hic lapis mouetur. Reſtat autẽ adhuc dubiũ, vt rem exactius abſoluam⁹, quomodo verũ ſit, ꝓpter peccata parẽtũ filias, & ſponſas fore lapſuras in fornicationem, cum nullus demereatur propter actionẽ alterius in his, quę ad animi ſalutem ſpectant, quod & optime tetigit Carthuſianus. Reſpondemus, ita eſſe. Vnde dicendum eſt, has fœminas multis peccatis fuiſſe irretitas vna cũ earũ parentibus, quamobrem

1. Tim. 2.

Nos omnes inuitauit ad cœnam Deus qui autem non obedierunt ei ſemetipſos priuauerunt regia menſa.

& in pœnã eorum in alia, atque alia peccata labi permittũtur. Si enim eſſent iuſtę, nequaquam tam acerbo addicerentur ſupplicio. Sed ad textũ redeamus. *Filiæ veſtræ, & ſponſæ veſtræ.*
4. Re 25. tur ſupplicio. Sed ad textũ redeamus. *Filiæ veſtræ, & ſponſæ veſtræ.* Quando hęc impleta ſunt? Quando Aſſyrii, vt refert Regum hiſtoria, regnum Iudæorũ expugnarunt. Ita expendere videntur Theodoretus, & Theophylactus. Cæterum quid vocet *ſponſas*, licet D. Hieron. & Interlinearis, ac nonnulli alij dicant, eſſe vxores ipſas Iudæorum: alij, vt Theophila. per *ſponſas* non intelligunt proprias vxores: ſed vxores filiorum ſuorum, id eſt, nurus. Vnde Theophylactus ſic diſpungit, *Sponſæ veſtræ.* Vxores filiorum veſtrorum, ſponſæ, vel puellæ exiſtentes captiuantium iniuriæ exponentur. Fauet huic explanationi Paraphraſtes Chaldæus. Habet enim in hunc modum, *Filiæ veſtræ*, quas ſuſcepiſtis de filiabus populorum & nurus veſtrę, quas accepiſtis filijs veſtris ex populis. Videtur hæc explanatio germanior. Non enim dixit, Vxores veſtræ: ſed *Sponſæ veſtræ.* Nec obſtat huiuſcemodi fœminas non ſoceris eſſe ſponſas, ſed nurus, quoniam communi voce ſpõſæ filiorum dicuntur etiam parentum ſponſæ, non vt coeãt cum illis: ſed quia ſoceri non ſecus, ac filiabus, proſpicere ſoleant nuribus. Nos ea voce *Sponſæ*, vtraſq; fœminas intelligamus, & vxores, & nurus Iudæorum.

Ad componendos mores.

IDeo *fornicabuntur filiæ veſtræ.* Timẽdum eſt,
Timenda imo fugiendũ offendere Deum, qui eandẽ
lex Talio- vicem, paremque pœnã repẽdit. Fornican-
nis diuinæ tur Iudæi à Deo ſuo, permittit etiã Deus.
Iuſtitiæ Iudæos eodem affici probro, & dedecore,
qua faci- quo Deum vitũ Synagogæ ipſi affecerant,
nora faci- Quæcunque ſeminauerit homo, hæc & metet, inquit Apo-
noribus ſtolus. Et apud Prouerbia. Deluſores Deus deludet. Et Iſaias,
adæquan- Indutus eſt Dominus veſtimẽtis vltionis, & opertus eſt quaſi
tur mutuis pallio zeli. Sicut ad vindictã, quaſi ad retributionẽ indigna-
vicibus. tionis hoſtibus ſuis, & viciſſitudinẽ inimicis ſuis. Vides, quã
Galat. 6. aperte dicat Iſaias Deũ ſumpturũ vltionẽ reddendo iniquis
Prou 3. retributionẽ, hoc eſt, paria factis? Sed ad Scripturæ exẽpla o-
Iſa. 59. culos cõuertere, vt id apertius cognoſcas. Deludit Iacob patrẽ
Gen. 27. Iſaac, dicens ſe eſſe Eſau, pari pœna & ipſe plectitur. Nam &
Eſther. 9. Laban decepit Iacob, pro Rachel Lyam ſupponendo. Aman pro viribus dabat operam, vt Mardochæus in cruce ſuſpenderetur,

tetur in eodem patibulo Amā ſuſpenſus eſt. Quęrebat Saul tradere Dauidem occidēdū Philiſtiim, & ab ipſis Philiſthęis Saul in bello eſt occiſus. Patrat adulterium Dauid cum Berſabee, eandem ignominiā & ipſe Dauid patitur. Nam & Abſalon ingreſſus eſt ad vxores patris ſui, imo multo acerbiori plectitur ſupplicio. Dixit enim ei Nathan, Eò ꝙ tuleris vxorem Vriæ, vt eſſet vxor tua. Itaque hæc dicit Dn̄s, Ecce ego ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua, & tollam vxores tuas in oculis tuis: & dabo proximo tuo, & dormiet cū vxoribus tuis in oculis Solis huius. Tu enim feciſti abſconditè, ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſrael. Quiſquis igitur quippiā nocumenti intulit ꝓximo, timeat, quaſi tumentes fluctus, Deū, qui non ſolum parem, verum & acerbiorē pœnam infligere ſolet ijs, qui in ꝓximos deliquerunt. Pellicit aliquis vxorem alienā, aut filias? Reſipiſcat, alioqui ipſe experietur in ꝓpria vxore dedecus adulterij. Inurit quis honori alterius notam? Non deerunt canini, & viperini dentes eius famā laniantes. Quemadmodum ſagita in durū ſignum immiſſa magno impetu redit ad ipſum mittentem, illūmque acerbius cruciat, & vulnerat, quàm ipſum ſignum, In eundē modum contumeliam Deus, retorquet in autorē, acriuſq; infligit vulnus autori, quàm ipſe inflixerat ꝓximo.

1. Re. 18.
2. Re. 12.
Non inulta manent ſcelera in detrimentū proximi lata.
Simile.
Eccl. 42. & c. 7.

Secundò, *Fornicabuntur filiæ veſtræ*, &c. Non loquitur de viris dicens, Fornicabuntur filij veſtri: ſed ſolum de fœminis, videlicet filiabus. Quorſum fœminas fornicaturas, & adulteriū cōmiſſuras potius inquit, quàm viros? Certe, quia multo grauius eſt dedecus homini, filias, & vxores contaminari his ſceleribus, quàm filios? Hinc Sapiens ait, Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiam: ne quādo faciat te in opprobrium venire inimicis. Ac rurſum, Filiæ tibi ſunt, ſerua corpus illarum. De filijs vero maſculis nihil omnino dicit. Quinimo leges conditæ ſunt permittentes parentibus filias inceſtu ꝑ, aut fornicatione deprehēſas interficere, licet iā abolitæ ſint. Sic l. patri, & in l. neq; in ea. ff. ad legē. Iuliam. de adulteri. & l. caſtitati. C. eodem tit. De filijs vero nunquā tale leges ſanxerunt, vt propter fornicationē à parentibus necari poſſent. In vxore vero eſſe grauius crimē adulteriū, quàm in viro ſaltem propter bonum prolis docuit D. Thomas. Alij vero Theologi dicunt, adulterium viri neque tam infame eſſe, neque tam pernicioſum in prolē, & heredes, ac ꝓpterea non illud in viro, ſicut in fœmina criminali pœna vindicari. Hinc & glo. in l. palam §. quæ in adult. ff. de rit. nu. decernit,

Iſta egregiè differuntur per Angelum Aretinum in ſuo tractatu malefic in verſ. chehai adulterato la mia dona.

quòd

quòd licet mulier in adulterio deprehenſa ſit infamis in ipſo iure, vt eſt text. ibi ſecus tamen in maſculo, ſcilicet vt ex tali deprehenſione non ſit infamis. Atque rurſum gloſſ. in §. ſi qua cum ſerno 12.q.2. inquit, impudicitiã eſſe multo deteſtabiliorẽ, fœdiorẽ, atq; turpiorẽ in muliere, quã in viro. Vnde & M. Cato in oratione, quæ de dote inſcribitur apud Gellium. 10.c.23. in adulterio, inquit, vxorẽ tuã ſi deprehendiſſes, ſine iudicio impunè necares illa te, ſi adulterares, digito non auderet cõtingere, neq; ius eſt. Agnouerunt non ſolum viri iuſti, ingens eſſe crimen adulterij: verũ & Ethnici. S. Iob. ait, Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere, & ſi ad oſtium amici mei inſidiatus ſum, vt ſcilicet cum vxore aliena coirẽ, ſcortum alterius ſit vxor mea, & ſuper illã incuruentur alij. Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima: ignis vſq; ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina. Obſeruate etiam, quid ſanctus Ioſeph reſponderit fœminæ ad coitum allicienti, Quomodo poſſum, hoc malum facere? Quantum eſt hoc malum bone adoleſcens? Quæ lingua id poterit explicare? cum ſit omnium turpiſſimum, & fœdiſſimum? Vtiq; tantũ facinus eſt adulterium: vt vocem ad id explicandum non habeam. Ethnicus etiã ille imperator Alexander, quum puella multa nocte ad illum eſſet adducta, cum eo dormitura, rogauit, vbi tamdiu fuiſſet, atque illa reſpondente, ſe expectaſſe, donec maritus iſſet cubitũ, miniſtros accitos acriter obiurgauit. Reducitéque, inquit, hãc, parum enim abfuit, quin veſtra culpa fuerim factus adulter. O egregiam tum iuuenis, tum regis cõtinentiã. Nã apud iſtud iſtos ſimplex ſtuprum ꝓ nullo crimine habetur. Quid plura referam exempla? Audi, quantum fœmina gentilis adulterij facinus exhorruit. Cornel. Tacitus ſcribit, Pontiã quãdam Romanã fœminã nullis verborũ lenociniis, aut pollicitationib. ad adulterium cum Octauio Tribuno plebis cõmittẽdũ impelli potuiſſe: quin ab eodẽ interfici maluiſſe. Si tãta animi firmitudine patrare adulterium refugit gẽtilis fœmina: vt mori potius eligat, quã adulterij labe pollui, quid quæſo, fœminæ fidẽ Chriſti profitẽtes agere debent quantunque fugere adulterium? Quadrat obſeruatio in Euangelium Annuntiationis, in hæc verba. Quomodo fiet iſtud? Quid hoc eſt, ô ſacratiſſima virgo? Promittitur tibi filius in æternũ regnaturus, qui magnus, & filius altiſſimi futurus ſit, & modus, quo id fiet te anxiã reddit? Tu, vtcunq; fiat, præbe aſſenſum, etiã ſi violes mariti thorũ. Abſit hoc, hoc ingẽs enim Dei ſupplicium, eſt, permit-

Vxor maritũ adulterij arguere nequit mariti ſpoſt. Inſt. de ado. 4. §. ſed & illud. li. 1. c. de adult.

Iob. 31. b.

Gen 39.

Adulterium etiã feris ac Barbaris deteſtabile.

Amb. lib. 1. de Abraham.

permittere, fœminam in adulterium labi ſicut apud Hoſſeã cõminatur Dominus, *Ideo fornicabuntur fi iæ veſtræ*,&c. Quadrat etiam in Euangelium Sabbathi poſt 3 Dominicã. Quadrageſ. in hæc verba, Adducunt Scribæ, & Phariſæi mulierẽ in adulterio deprehenſam. O lamentandã impudicitiam,& ingenti afficientem dedecore non ſolum virum:ſed etiã totam cognationẽ viri, & vxoris. Vnde viri vxorum adulteria tã ægrè ferunt, vt ea moleſtius patiantur, quã neces ipſarum. Maritus enim, vt inquit D. Hieronymus in c. 7. Amos, libentius audit, vxorem interfici, quàm pollui. Hinc & eleganter magnus ille Baſilius inquit, adulterium naturæ eſſe viperinæ. Nam quemadmodum vipera murænam è mari ſibilo euocat ad coitum, quamuis alterius ſit naturæ, propriamque abiicit cõſortẽ, In eundẽ modũ fœmina, relicto viro proprio cũ alio coïens cõmittit adulterium: quamobrem & Ægyptij ſacerdotes procos, & alienigenarum concubitum appetẽtes per murænam depictam ſignificabant. Diſcant ergo adulteri, cuinam feræ, cuique reptili ſimiles ſint, puta viperæ, vt adulterij facinore contaminari exhorreſcant. *Hæc ferè Baſilius in Examero oratione ſeptima. Idem etiam. Pli. 9 lib. c. 23. Cælius Rhod. 6. c. 13.*

Tertiò, *Ideo fornicabuntur filiæ veſtræ, & ſponſæ veſtræ adulteræ erunt.* Obſerua, quam ob cauſam ſint fornicaturæ, quoniã & earum viri,& parẽtes eodẽ fornicationis crimine erãt irretiti. Ecce quid boni conferant filijs, & vxoribus iniqua parẽtum exempla, eos videlicet in ijs prauis actionibus imitari. Caueant igitur parentes, & viri vxorati, coram filijs, & vxoribus in quampiam obſcuram,& ignobilem actionẽ incũbere. Nã quẽadmodum quoquo verteris vnum oculum, alter ſtatim comitatur. Ita ſi quippiam faciunt parẽtes, eorũ filij, qui non ſecus, atque oculi diliguntur ab ipſis parentib. illorum inſequuntur veſtigia. Et quemadmodum pictores imagine pingentes exemplar identidem reſpectant, omniaque lineamenta eius trãsferre conãtur magno ſtudio ad ſuũ opificium. In eundem modum filij vitam parentum reſpiciunt, & in corde veluti in tabula mores pingunt paternos. Filij, inquit Ieremias, colligunt ligna, & patres ſuccendunt ignem,& mulieres, hoc eſt, vxores conſpergunt adipem: vt faciant placentas reginæ cæli, & libent dijs alienis. Vides, parentes, & filios eodẽ ſcelere conſtringi? Audi etiã quid de rege Zacharia dicat Scriptura, Fecit, ꝙ malũ eſt corã Dño, ſicut fecerant patres eius. Sed quãuis vxores,& filij parentum imbibere ſolent mores, multo propẽſiores ſunt ad imitandã eorum libidinem. Hinc Ariſtoteles inquit, Primũ leges ſint *Simile.* *Iere. 7 d.* *4. Re 15. Is. 1. Oc con c. 24.*

M viro

viro ad vxorem, & iniuria ceſſet:ſic neque ipſe iniuriam patietur. Eſt autem, vt ille, paucis interiectis, ſcribit, viri iniuria externarum mulierum congreſſio. Et Seneca ad Lucil. Grauiſſimum eſt iniuriæ genus in vxorem, habere pelicem. Improbus eſt, qui ab vxore pudicitiã exigit, ipſe alienarũ corruptor vxorum. Et Lactantius Exemplo continẽtiæ docenda eſt vxor, vt ſe caſte gerat. Iniquum eſt enim, vt id exigas, quod ipſæ præſtare non poſſis. Quæ iniquitas id effecit profecto, vt eſſent adulteria, fœminis ægre ferentibus, præſtare ſe fidem, nõ exhibẽtib. mutuã charitatẽ. Deniq; nulla eſt tam perditi pudoris adultera, quæ nõ hac cauſam vitijs ſuis prætẽdat, iniuriam ſe peccando non facere, ſed referre. Et Quintilianus. Homo, inquit, nec alieni matrimonij abſtinens, neque ſui cuſtos, quæ inter ſe natura connexa ſunt. Nam neque maritus circa corrumpendas aliorum coniuges occupatus, poteſt vacare domeſticæ ſanctitati, & vxor, cum in tale incidit matrimonium, exemplo ipſo incitata, aut imitari ſe putat, aut vindicari. Demum D. Augu. in c. Si dicturi. 32. q. 6. monet, vt quales volunt viri vxores ſuas inuenire, tales, & ipſæ eos inueniant: & ſi intactam quærunt, intacti ſint, ſi puram, puri. Ac rurſum in libro de Decem chordis, Si caput, inquit eſt vir, melius debet viuere, & præcedere in omnibus factis ſuis vxorem, vt illa imitetur virum. Quadrat obſeruatio in præfatum Sabbathum poſt. 3. Dominicam Quadrage. in dicta verba, Adducunt ei mulierem in adulterio deprehẽſam. Cur, ô fœmina impudica adulterium committis? Num quia vir tuus adulter eſt, vis paria pari reddere? &c.

De vera innocentia. c. 23.

Vxor viri moribus cõſonet.

Plutarchus de præceptis connubialibus.

Quartò, *Fornicabuntur filiæ veſtræ.* Cur fornicantur? Quia parentes fornicati ſunt. Quid ergo mirũ ſi ex iniquis parẽtibus iniqui naſcantur filij? Ex iniquis enim omnes filij, qui naſcuntur, teſtes ſunt nequitię aduerſus parentes in interrogatione ſua, ait Sapiens. Eſdras non illepidis ſimilitudinibus id inſinuat. Qualis, inquit, eſt ager, talia & ſemina: & quales flores, tales & tincturæ: qualis operator, talis & creatio: & qualis agricola, talis & cultura. Atque Seruator noſter: Non poteſt arbor mala, bonos fructus facere: neq; arbor bona malos fructus facere. Hinc & Deus ait filijs Iſrael, ꝙ eſſent multis criminibus implicati. Radix tua, & generatio tua de terra Chanaã, pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cætea, ſicut mater, ita & filia eius. Ac ſi apertius dicat. Non ſecus, atque ſi e perditiſſimis his gẽtib. originẽ duceres, corruptis morib. es imbuta. Quẽadmodũ e cœno oritur putor intolerabilis, &

Sap. 4.

Eſdr. 4. c. 9.

Mali corui malũ ouum

Mat. 7.

Ezec. 16.

& ex ſtercore vermes immundi, & ſcarabæi. Sic ex parẽtibus impij prodeunt filij. Videra, Diogenes in foro hominem ebriũ, & ait, Illius pater ebrius fuit. Sophiſta etiã quidã, vt tradit Philoſtratus in Ariſtide, dixit Alex. Patris es filius, ꝙ patris ambitionẽ imitaretur, Hinc & Prouerbium, Mali corui, malum ouum. Contra vero ex bonis, iuſtiſque parentib. viri oriuntur pij. Conſentaneũ eſt, inquit Ariſt. ex melioribus ortos eſſe meliores. Quemadmodum in terra diligenter culta bonoque ſeminata ſemine, raro oriuntur tribuli, ſed quod profert, triticum eſt, Ita ex bonis parẽtib. filij gignuntur boni. Quẽ aliũ fructum ager ille Abrahami ferre debebat, quã ſanctũ Iſaac? Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Natiuitate diuæ Virginis, in hæc verba, Ieſu Chriſti fili Dauid fili Abraham. Quorſum hos viros ſanctitate inſignes, è quibus genus traxit Chriſtus, noſtris oculis ſubijcit contemplandos? Vt eorũ filium imitatorẽ diſcamus, & neq; Abrahamo, neq; dauide meritis inferiorẽ Chriſtũ eſſe agnoſcamus. *3. Pol c. 8.* *Simile.*

Quintò *Fornicabuntur filiæ veſtræ*, Quando vxores, & filiæ erant fornicaturæ? Quando parentes, & viri abſentes erant, & in vertice montium, atq; ſub arboribus ſacrificantes. Vides, quid pariat abſentia virorum è domib. ſuis? Vxores videlicet, & filias fornicarias. Quãtũ nocumẽti attulerit fœminis eſſe ſolas, iã ab orbe cõdito docuit ſatanas, qui, vt fœminam vinceret, ſolitudinẽ quæſiuit. Quando etiam Ioſephum fœmina impudica conata eſt ad libidinẽ allicere? Vtique cũ eſſet abſque arbitris. Quando Berſabee pellexit Dauid? Quãdo vir eius abſens erat, & ierat ad bellum. Quid plura? Audi quid dicat adoleſcenti mulier. Veni inebriemur vberibus, & fruamur cupitis amplexibus, donec illuceſcat dies, non eſt enim vir in domo ſua, abijt via longiſſima, ſacculũ pecuniæ ſecũ tulit, in die plenæ lunæ reuerſurus eſt in domum ſuam. Irretiuit eum multis ſermonib. & blãditijs labiorũ protraxit illum. Vides, abſentiam viri primũ obiectam a fœmina adoleſcenti, vt illum induceret ad voluptate? Non eſt, inquit, vir in domo ſua. Quid ſi vir domi eſſet, ô fœmina, faceres? Timerem certe, neque tãtũ facinus aggredi auderem. Sed quoniã poterat adoleſcens reſpondere. Quid ſi breui reuertat virtuus, & nos in adulterio deprehenderit? Hunc eximit metũ, ſubijciens fœmina, Via abijt longiſſima, nequaquam citò redibit ad ſumptus enim non paruam pecuniam ſecũ tulit, ſed ſacculum plenum. Ad hæc certa ſum, quando vir meus reuerſurus eſt, quæſiui enim ab eo diem reditus, & plenilunij *Gen 3.* *Gen. 39.* *2. Re. 11.* *Prou 7.* *Graphicè depingit adulterij occaſiones & pericula: deinde impudicæ mulieris ingenium.*

diem præfixit.O diabolicam calliditatem,ô aſtutiam muliebrem.Quis tibi ſuggeſſit vt ad patrandum peccatum tot ſedula auferres impedimẽta? Videte,vt extorſerit à viro certitudinem aduentus ſui : quo ſecurior ſuam poſſet explere libidinẽ.Diſcant igitur domum,& vxorem relicturi viri,diem celare ſui reditus,ne ſecurę vxores.& filię voluptatibus permittant habenas:Sed incertæ maritalis aduentus, ſi pudor à peccato nõ reuocet,ſaltẽ metu imperati aduentus a peccato arceantur.Sed obijcies,Ea fœmina,de qua loquitur Sapiens, procaxerat garrula, vaga,.quietis impatiens, nec valens in domo conſiſtere pedibus ſuis, filiæ meæ pudicæ ſunt, vxor honeſta,intra domus fores cõtenta, in publicum prodire refugiens,confabulationes faſtidiẽs,quamobrẽ abſentia mihi nihil nocebit,ſed ſecurus abibo. Heus bone vir,quid Suſanna ſanctis, & continentius ? Num defuerunt viri impudici, qui in extremas anguſtias ſanctã fœminã deiecerunt,& cum ad turpitudinem non potuiſſent eam allicere, qui dicerent, imponentes falſum adulteri crimen,ſolã manſiſſe & puellas à ſe dimiſiſſe,vt cum adoleſcente concumberet?Vides,quantum periculi ſanctæ fœminæ ſolã eſſe relictã attulerit ? Noli ergo,abſq; arbitris filias,& vxorẽ relinquere Quod ſi tu domus tuę ſemper eſſe cuſtos nõ potes:ſed foras egredi neceſſitas cogit,obſerua vigilanter quibus perſonis vxorem,& filias cuſtodiendas relinquetis,ne dum tu foras egrederis, alius vxoris benedictionẽ ſurripiat, quemadmodũ Iacob,abſente Eſau paternã benedictionẽ extorſit. Nõ ſecus ac vmbra corpus ſequitur,debet vir vxorem comitari.Quẽadmodũ teſtudo viuẽs nuſquã extra corticem degit. Sic maritus pro virili debet dare operã,vt quã raro à domo ſua exeat.Phidias cum Veneris ſimulachrum Eleis ex auro,& ebore cõficeret,teſtudinem altero eius pede preſſam appoſuit,ſignificãs,virgines cuſtodiendas eſſe coniugatas vero taciturnas eſſe.(Eſt enim teſtudo animal mutũ inter cætera animantia)& intra ſua tecta cohibẽdas,veluti teſtudo eſt intra conchã. Ego etiam viro vxorato potius, aut ſaltem in eundem modum dico,Imitare teſtudinem,ſi nihil ſiniſtrum de vxore,& filijs audire cupis.Neque à ratione alienũ iudicauerim,ſi quãdo foras egredi neceſſum eſt, tecum vxorem ducas.Sic ſanctus patriarcha Abrahamus deſcenſurus in Ægyptũ, nõ domi vxorem Sarã reliquit:ſed ſecũ tulit. Hoc exemplũ ſibi proponant cõtemplãdum viri longo tempore vxores relinquentes. Verũ obijcies, Fames præualet, deeſt facultas ad alendam vxorem, & fa-

Eſt pudica mulieris raro in publicum prodire

Dan.13.

Gene.27.

Simile.

Ægyptijs mulieribus calceis vti non fuit, patrij moris quo domi ſe cõtinere quodammodo cogerentur

Teſtudinem Heſiodus domi portã appellat.

Gene.12.

& familiam, quid igitur facturus ſum? Non poſſum nō abire ad quærendum illis victum multo enim peius eſt, fame pereant. Do libenter, iuſtū eſſe, c bū familiæ quærere, iniuſtum tamen eſſe cenſeo, vxorem deſerere. Quid igitur faciendum eſt, prçualeſcēte famę? Quod fecit Abrahamus, ducere nēpeſe cū vxorē, ac maximè ſi pulchra eſt, vt fuit Sara. Nonne hic audis, abſentibus viris, ſponſas fornicari? Igitur ne vxori tuæ ſimile contingat, illā tecum fer. Quemadmodum ventus ſecum nubes rapit, Sic dilectio viri debet ſecum abducere vxorē. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Natiuitate Domini, in hæc verba, Aſcēdit Ioſeph Bethlehem, vt profiteretur cū Maria, deſpōſata ſibi vxore. Cur Ioſeph tecū defers vxorē? Nonne fœminæ ab hac profeſſione ſunt exemptæ? Nōne honor coniugalis in tuto eſt, quamuis vxorē domi relinquas? Igitur ſi ſalua ſunt tibi omnia, quare ſine vxore non iter arripis? Certe vt doceas, vxores non facile deſerendas. *Simile.* *Propriè & veri comites hominū vxores.*

¶ *Non viſitabo ſuper filias veſtras, cum fuerunt* [illegible]*nicatæ, & ſuper ſponſas veſtras, cum adulterauerint, quoniam ipſi cum meretricibus conue*[illegible]*ſabantur, & cum effœminatis ſacrificabant, & populus non intelligens vapulabit.* *Pſal 8?.*

¶ *Viſitare* pro punire ſumūt omnes fere expoſitores ſecuti diuum Hieronymum, qui in hunc modum diſpungit, *Non viſitabo*, id eſt, abſque vlla vindicta in ſuo ſcelere relinquuntur. Vnus Theophylactus bifariam diſpungit. Primò ſic, *Non viſitabo ſuper filias*, hoc eſt, deſeram, & permittam, eas talia pati. Viſitat & alia ratione peccantes Deus, quando eorum miſertus impediens ipſorum ad vitia impetuoſum iter, ac caſtigationi tradens, iuxta illud, Viſitabo in virga peccata ipſorum: miſericordiam vero meam nō diſpergam ab ipſis. Hęc ſecunda explanatio mihi magis arridet, quam, vt iam dixi, omnes doctores amplectūtur. Quamuis de qua viſitatione, ſiue punitione Dominus loquatur, diſſidium eſt inter doctores. Diuus Hieronymus perquam egregie inquit, Vt autem ſciamus, viſitationem, quaſi vulneratorum, & languentium, ideo inferri à Deo, vt veluti cauterio, & amariſſimis potionibus recipiāt ſanitatem, & morbis careant, per prophetam loquentē audiamus Dominum, Viſitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, miſericordiam autē meam non diſpergam ab eo, Qui igitur amatur, corripitur: qui negligitur, ſuis peccatis dimittitur, Hæc diuus Hieronymus. Et videtur, ad viſitarionē medici hanc referre viſitationem, qui cum ægrotos viſitat, medendis morbis dat operā. *Pſal 88.*

Cum hac explanatione videtur conſentire Theodoretus. Sic enim expendit, *Non viſitabo*, id eſt, nullã de vobis curatio nem accipiam, neque de filijs veſtris, & ſponſis veſtris. Igitur iuxta hanc ſententiam ſic diſpungemus. *Non viſitabo*, tãquam medicus videlicet. Alij ſic, *Non viſitabo*, tanquam pater flagellatione paterna. Huic expoſitioni videtur fauere Theo phylactus. Adducit enim illud Apoſtoli, Quem enim diligit Dñs, caſtigat tanquã filiũ. Quis porro filius eſt, quẽ nõ caſtigat pater? Reſtat vnum inueſtigãdum, quæ videlicet medica mina in hac vt ita loquar, inuiſitatione, vel non viſitatione, ſeu abnegatione viſitationis neget Deus, ſe vulneribus filiarum appoſiturũ? Aut ſi de flagellatione exponas, quæ flagella ſe non adhibiturũ inquit? Video multos recurrere ad calamitates, aliaq; id genus incommoda, quæ à viris pijs, & ſanctis dicuntur tribulationes. Iis enim ſolet Deus viſitare peccatores, vt gradum reuocent à vijs peſſimis. Non contemno hanc explanationem: ſed exoſculor, vt par eſt, quoniã multi ſancti patres iũ eum modum expendunt. Cæterùm aliquid peculiare hic implicatum inuenio, quod paucis aperiam. Sãxerat Deus leges. quibus plecterentur peccatores, earumque vindicem ſe fuerat profeſſus, ſi quis eas violaret. Vnde apud Leuiticũ ait, Cuſtodite leges meas, atque iudicia, & facite ea ne & vos euomat terra, quã intraturi eſtis, & habitaturi. Inter alias autem leges cõdiderat Deus aduerſus adulteros, & ſtupratores, tum apud Leuiticum, tum apud Deuteronomiũ varias leges. Si dormierit, inquit, vir cũ vxore alterius, vterque morietur, id eſt, adulter, & adultera & auferes malũ de Iſrael. De virgine autẽ ſit, Quod ſi verũ eſt, quod obijcit, & non eſt in puella inuenta virginitas eiicient eam extra fores domus patri ſui, & lapidibus obruent viri ciuitatis illius, & morietur quoniã fecit nefas in Iſrael. Cũ ergo inquit Deus, *Non viſitabo ſuper filias*, &c. idẽ eſt, ac ſi dicat. Nõ puniã filias veſtras iuxta leges à me ſancitas, ſed peccatorũ patratores libere, & ſine punitione vindice viuere permittã. In quẽ modũ ſi expendas, verbũ viſito magis videtur iudicis rationem, & officium inuoluere, quod frequens, eſt in ſacris Bibliis, vt apud Samuelẽ Deus, Viſitaui, inqt. quæcũque fecit Amalech Iſraeli. *Quoniã ipſi cum meretricibus cõuerſabantur.* Rationẽ reddit, ob quẽ nõ ſit puniturus filias, & ſpõſas adulteras, & fornicarias. Ea autem eſt, quòd *ipſi*, id eſt, parentes, & mariti, *Cum meretricibus conuerſabantur.* Perſonã mutat, & ſubito apoſtrophe vſus magnitudinem ſceleris patrati detegit, & velut in di

Prouiden gubernatur omnia & quæ putatur pæna medicina eſt Hieron.

Deut. 22.

1. Reg. 15.

indignã, non ſolum vt patretur: verum vt audiatur, non in faciẽ dicit, Cum meretricibus conuerſamini, & cum effœminatis ſacrificatis. Vtimur hac loquẽdi forma, cum rem amariſſimã, & acerbiſſimã referimus. Ex tempore enim ora vertimus ad alios aſtantes, relictis ſceleris autoribus, cum quibus erat nobis ſermo prius. Habet autem hæc vultus ad alios conuerſio, neſcio quid indignationis tẽperatæ tamẽ cõmiſeratione. *Cũ meretricibus*, Quid vocet meretrices, nõ omnino aſſequi poſſum: quanuis video omnes fere expoſitores in hac eſſe ſentẽtia, vt de corporea fornicatione dicant eſſe ſermonẽ, quã voluptatem explebãt cum meretricibus, ideſt, ſcortis. Theophylactus tamen hac voce *meretricibus* aliquid peculiare eſſe implicatum inquit. Transfert autẽ pro *cum meretricibus*, cũ ſcortis, & hæc ſcorta proprie hic dicit eſſe ſacerdotes ipſas Beelphegor. Hoc autẽ idolum erat apud Græcos appellatum Priapus, libidinis, & laſciuiæ præſes, quod ex ipſa etiam forma ſua indicabat. Si hanc ſequamur Theophylacti explanationẽ, certũ eſt, hic non de fornicatione corporea eſſe ſermonẽ: ſed de ſpirituali, quæ idololatria eſt. Nõ ab hac expoſitione videtur diſſentire Theodoretus. Ait enim in hũc locũ, Fornicationem interdũ appellat procliuitatẽ ad Venerem: interdum impietatem. Ex quibus verbis Theodoreti, & ſequentibus, etiã meretrices conſequitur hic vocari idololatras. Ego ſub hac voce *cum meretricibus* vtrumque opinor cõplecti, & venereã corporis turpitudinẽ, & idololatriã. Nã cũ ſacrificatũ idolis ibant, cum ipſi, ſacerdotibus concũbebant. *Conuerſabantur*. Nõ exiſtimes, cõuerſatione, hoc eſt, cõfabulatione, & colloquio ſolum id eſſe dictum: ſed cõuerſari vocat, commiſceri, ſeu miſceri. In quẽ modum habẽt Septuaginta, Theophyl. & Theodor. Et quanuis Paraphraſtes Chaldaicus habeat pro, *cum meretricibus conuerſabantur*, cum meretricibus ſocietate ſe iungunt, & cũ ſcorto cõmeſſantur, & potant, plus hic quam ſermonem interuenire, puta actionẽ veneris turpiorem, certũ eſt. *Cum effœminatis* Quid vocet *effœminatos*, non parũ ingerit difficultatis. Rupertus hos *effœminatos* eſſe ait maſculos, qui fœmineo more peccato ſeſe ſubdebant, contra quos præceptum eſt, Qui dormierit cum maſculo coitu fœmineo, morte moriatur. Lyranus ſic, *Cum effœminatis*, id eſt, cultoribus idolorũ enuchiatis. Dionyſius nonnihil addidit. Ait quippe, *Cum effœminatis*, id eſt, mollibus, ſeu abſciſſis, vel eunuchiatis. Septuaginta pro *cum effœminatis* vertunt, *cum initiatis*. Vocant autem *initiatos*, vt inquit Theodoretus, ſacris

Priapus turpiſſimus antiquariũ fabularum Deus libidinis & hortorum præſes.

Tangit nephandũ peccatum cõtra naturam. Leuit. 20.

impietatis deuotos,ac dedicatos. Nam vt nos diuinis myſterijs ornatos fideles vocamus, Ita Græci, τετελεσμένους, id eſt, initiatos nominauerunt exactius ad ſuam impietatem inſtitutos. Apertius tamen explicat Theophylactus, qui ſint initiati iſti, dicens, initiatos appellat, huiuſmodi idoli ſacros myſtas, dignos iam arcanis apud illos ſacris iudicatos, ceu perfectiores, qui mares eſſe viſi, femellæ fuerunt, cymbalis vtentes, fœmineíſq; vlulatibus circumibant triuia Beelphegor ſacramenta perficientes. Dum itaque inquit, *cũ effœminatis ſeu initiatis ſacrificabant*, ſignificat, quod Iudæi faciebant ſacratã turpi Deo, doctoribus dictis initiatis vſi. D. Hiero. pro initiatis *effœminatos* vertit, vt ſenſum verbi noſtrorum auribus panderet, hanc mutationis iſtius cauſam ipſo D. Hiero. reddente. Ait autẽ ſanctus Doctor, eſſe iſtos effœminatos, quos hodie Romę matri, non deorum, ſed dæmoniorum ſeruiẽtes Gallos vocant, eo quod de hac gẽte Romani truncatos libidine, in honorem Atys, quem eunuchũ dea meretrix fecerat ſacerdotes illius mancipauerint. Propterea autem Gallorum gentis homines effœminãtur, vt qui vrbẽ Romanã cœperãt hac ferientur ignominia. Iſtiuſmodi idolatria erat in Iſraël: colẽtib. maximè fœminis Beelphegor ob obſcœni magnitudinẽ, quem nos Priapũ poſſumus appellare. Vnde & Aſa rex tulit excelſa de populo, & huiuſcemodi ſacerdotes, & matrẽ de augusto depoſuit imperio, ſicut Scriptura teſtatur, dicens, Et fecit Aſa rectus ante cõſpectũ Domini, ſicut Dauid pater eius: & abſtulit effœminatos de terra, purgauitq; omnes ſordẽ idolorũ, quæ fecerant patres eius. Inſuper & Maachã matrẽ ſuam amouit; ne eſſet princeps in ſacris Priapi, & in luce eius, quẽ cõſecrauerat: ſubuertitq; ſpecũ eius, & confregit ſimulachrũ turpiſſimũ, & cõbuſſit in torrẽte Cedrõ, *Et populus nõ intelligens, vapulabit*, Trifariã poſſunt hæc verba intelligi. Primo ironicôs, aut interrogatiuè. Et in hunc modũ legit, & expẽdit Paraphraſtes Chaldaicus. Ita. n. inquit, *Et populus generationis, qui non intellexit legem, nonne collidetur?* In quem modũ ſi expẽdas, videtur ſignificare, exẽplo, & cõſuetudine maiorum, plebem ad patranda hæc peccata fuiſſe inductã: non tamen propterea à ſupplicio infligendo omnino eximendã. Secũdo, poteſt hic locus affirmatiuè legi, in hunc modũ, *populus intelligens*, ablata negatione nõ ita legit Theophyl. Habet enim, pro, *populus non intelligens vapulabit*, ſic, *populúſque intelligens complicabatur cum ſcorto*. Vocat autem Theophylactus populum intelligentem duas tribus, & regnum Iuda,

Cynedi vocãtur Galli gallinacei Cibeli deotum matri ſacri.

Beelphegor. i. Deus verendorum.

Locus vergit ad Duces cæcos, qui ſecũ in foueam errorũ inextricabiles duxerunt populum.

qui exiſtimati, habere Dei cognitionē, vt qui in Ieroſolymis vrbe Dei regnarent, Aſtartes idolo ſacrificabant, ſeu Veneris. Hanc enim ſcortum nominauerunt. Etenim imago eius nuda ſtabat, ipſo ſuo ſpectaculo, vel intuitu fornicationē, & abominationem ſpirans. Excitauit autem Aſtartæ ſimulacrum Salomō, vxori ſuę gratū faciēs Exiſtimat itaque Theophylactus, hactenus cōmemorata de decē Tribubus eſſe dicta, quę & Iſraël nominabātur, hęc vero, *populuſque intelligēs*, ſolū ad alias duas tribus Iuda referenda. Neſcio ſane, quod habuit exēplar Theophylactus, vir ſingularis ingenio, & ſpectabili eruditione, & quē ego magnopere ſuſcipio, vbi abſq; negatione inuenerit, *populuſque intelligens*. Ego enim in omnib. exēplaribus quotquot potui inuenire, inueni autē non pauca appoſita negatione lego in hunc modum, *populus non intelligēs* quā trāſlationē amplectēdā eſſe certū eſt. Locūq; ſic diſpungemus, *Populus non intelligens*. Quid nō intellexit, aut non intelligit? Optimè Interlinearis, Deum inquit; vel peccatum ſuum, cum quo conſentit Haymo. Ita etiā expendit Dionyſius. Addidit autē his nonnihil, dicens, *Populus non intelligens*. i. populus Iſraël ſua peccata non recognoſcens, nec ſcientiā Dei habens, idcircò nec pœnitens. Sed quō hic populus dicitur non intelligens? Bene reſpondent Rupertus, & Lyrauus, quia intelligere noluit, Non ergo excuſatio eſt: ſed accuſatio contemptus, qui ſcire recuſabant, & intelligere nolebant, ſicut Pſal. ait, Nolui intelligere, vt bene ageret. *Pſal. 35.* *Vapulabit*. Significat, vt inquit D. Hieron. quem fere omnes ſequuntur expoſitores, vno dempto Theophylacto, quod vapulet in captiuitate, & diuerſis afficiatur plagis, vt per dolorem recipiat diſciplinam.

Ad inſtituendos mores.

Non *viſitabo ſuper filias veſtras*. Cur, Domine, non viſitabis ſuper has fœminas? Reſpondeat pro ſe D. Hieron. Quia tantus eſt, inquit, numerus fornicatorum Iſraël: vt ceſſet vltio, deſperans emendationem. Quoties ergo videtis, in regno, vel Republica non puniri malefactores, *Simile.* *Actū eſt de anima quā dominus nō viſitat.* fortaſſis Deus excæcat oculos iudicum ob multitudinem patrantium crimina. Quemadmodum medicus deſperans ſalutem infirmi, quòd multis vulneribus ſit confoſſus, negligit apponere medicamina, dicens, Auferte iſta hinc, nō enim proderunt, quia his viuere nō poteſt, Sic Deus

cum cernit Rēpublicam multis peccatotibus refertam, ve-
luti infirmum iam iam agentem animam, & moriturum re-
linquit,& remedia adhibere negligit,& permitit, vt eius mi-
Simile. niſtri,puta iudices auferāt ſupplicia,& pœnarum varia gene
ra,quibus Reipublicæ vulnera curantur. Et quemadmodum
vineæ laborem impendere negligis,ſi ſepes, & maceria hinc
inde eſt deſtructa·atque hac,& illac feris patet aditus ad il-
lam vaſtandā,quod nullum fructum percipiendū ſperas, In
eundem modū Deus ciuitatē,quę nō eſt aliud, q̄ vinea eius,
cernēs vallū,& foſſam legū mille partib. dirutā,quib.pecca-
Iſa.1. ta intrant,cunctaq́; perdunt, nō ſecus ac rē indignā cura de
ſpicit,& cōtemnit. Væ gēti peccatrici,ait Deus,populo gra-
ui iniquitate,ſemini nequā,filiis ſceleratis.Super quo percu-
tiam vos vltra,addētes præuaricationē?Quid eſt,ſuper, quo
percutiam vos vltra, niſi non inuenio, quam plagis veſtris
adhibere poſſim medicinam?Ita mēbra veſtra vndique vul-
neribus ſunt plena, vt nullam corporis partem, quæ non
ſit ante percuſſa,reperiam.Quid ergo reſtat Domine,ſi de ſa
lute huius populi deſperas?Deſerā illum,nō viſitabo eū, ſed
ſinam eū ambulare ſecundum deſideria cordis ſui.Quod, vt
egregiè inquit D.Hieron.in hunc locum,gladis offenſa eſt,
Pſal.80 poſtquam peccaueris,iram Domini non mereri. Eſt in Pſal-
mo,Dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum, ibunt in
Ezec.16, adinuentionibus ſuis.Et apud Ezechielem, Zelus meus re-
cedet à te, & non iraſcar tibi amplius. Conſiderans Regius
Pſal.79.Si- Pſaltes,grandem offenſam Dei eſſe,ab eo non viſitari, ſum-
lueſcit vitu mis precibus ab illo impetrare contendit, vt viſitet populū
niſi putetur, Iſraël.Viſita, inquit,Domine vineā iſtā,exterminauit eam
ta & homo, aper de ſylua,& ſingularis ferus depaſtus eſt eam. Quid eſt,
eorū autem viſita vineam iſtam,niſi noli nos derelinquere,quod immū-
qui peccant da peccata, & atrocia in ea committantur? Hinc inter cæ-
punitio diui tera animantia aprum:qui immundus eſt.& ſingularē ferum
na habet ſco qui crudelis eſt, diuinis oculis obiicit. Et quid deſtruxiſti
pū ſalutem, maceriam eius.i.deſtrui permittis ſepē legum, qua erat cir-
Clemēs.Ale cumuallata?Viſita,precor,puniēdo delicta,excita iudices ad
xād.Pedag. ſumendam vindictam de maleactis, trade manibus guber-
li.1.c.8. natorum putatorios gladios,de quib·inquit Apoſtolus,Non
Rom.13. ſine cauſa gladium portat.Dei enim miniſter eſt, vindex in
iram ei, qui malum agit, vt aridos palmites tollat è vinea
tua, ne cum viderint tui oculi diuini eam multis palmitib.
plenam ferentibus botros amariſſimos, de quibus ait Mo-
ſes,De vinea Sodomorū vinea eorum,& de ſuburbanis Go-
moirhę,

morrhæ, vua eorum vua fellis, & botri amariſſimi. Fel draconum vinum eorũ, & venenum aſpidũ inſanabile, dicas, *Non viſitabo ſuper filias veſtras.* Andiãt hoc iudices, quorũ intereſt, delinquentes punire, & caueant, ne eorũ culpa Dominus relinquat vineam, quã ipſi ſuſceperũt gubernandã, ne ſepis deſtruatur legũ humanarũ, & diuinarũ. Quemadmodũ ſeleucides aues vocãtur, quarum aduẽtum ab Ioue precibus impetrãt Caſi montis incolæ, fruges eorũ locuſtis vaſtãtibus, atq; ſi huiuſmodi aues locuſtas nõ trucidarent, & à frugib. arcerent, & abigerent, Reſpublica deperiret, In eundem modum debemus preces pias ad Deũ fundere: vt iudices non ſegnes & oſcitantes donet Reipublicæ, ſed vigiles & ſtrenuos, qui peccatores ſeuerè puniãt & à Republica longè relegent, ne Deus eã viſitare contẽnat. Et quemadmodum ciconiæ ędiũ faſtigia, & acroteria inhabitantes, inde ſerpentes contẽplãtur, atque vbicunque eas viderint, impetunt, acriterq;, & aſſiduè cõtra eas dimicant, Ita optimi iudicis eſt munus, longè ſceleratos homines à ciuitate ſubmouere. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Septuag. in hæc verba. Conducere operarios in vineã ſuã. Quid iſti operarij facturi ſunt in vinea tua? Agnoſcat quiſq; operarius, quid muneri eius incũbat, & id operis impẽdat. Si iudex eſt, abigat apros immũdos. i. peccatores vaſtãtes vineam, veneturq;, vt ſuſpendat, ſi crimina exigunt, vallũ, hoc eſt, leges dirimi, & deſtrui nõ permittat, qua viderit in ſepe foramẽ, occludat, ne ob eius negligẽtiã Dominus vidẽs vndiq;, & ſepẽ, & vineã vaſtatã, dicat, *Non viſitab ſuper filias,* &c. Secundò, *Non viſitabo.* Diſce ex hoc loco, peccatorẽ à Deo nõ viſitari, ingẽs eſſe diuinę reprobationis indicium. Cõtra verò *viſitari*, plerunq; eſſe prædicationis argumentũ. Apud Ieremiã inquit Deus plaga inimici percuſſi te, caſtigatione crudeli, inſanabilis eſt dolor tuus Solet Deus, percutere peccatores, tãquã amicus, & tanquã pater, ſolet etiã percutere, tãquã inimicus. Tũc percutit, vt amicus, quando in hac vita flagellat, & viſitat, nõ quidẽ ad mortẽ: ſed ad correctionẽ. Corripe me Domine, inquit Ieremias, verũtamẽ in iudicio, & nõ in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me. Et Regius Pſaltes, Domine ne in furore tuo arguas me, neq; in ira tua corripias me. Quid eſt, ne in furore tuo arguas me, niſi nõ percutias me, tanquã hoſtis flagella, vt pater? Quid, niſi illud Ieremiæ dictũ, Caſtigo te in iudicio, vt nõ tibi videaris innoxius, nõ autã te faciem in conſummationem? Tunc verò percutit, vt hoſtis, quando nõ

Simile.

Æquus Iudex à Deo ſuper iustũ muros cõſtituitur.

Simile.

Ierem 30.

Ierem 10.

Pſal. 6.

Ierem. 30.

hic

hic viſitat,ſed differt,in æternâ percuſſurus vita, quæ potius mors,eaque acerbiſſima,dicenda eſt. Quod ſi extra d ſciplinam eſtis,ergo adulteri, & non filij eſtis , inquit Apoſtolus.

Hebr.12.

Deſcendi,etiã inquit in hortum nucum,cœleſtis Sponſus,vt comederẽ poma cõualliũ O arcanũ,nimiſq; rerruſũ loquẽdi modũ Cur,Sponſe, hortũ hunc,puta Eccleſiam porius vocas nucũ,quã pomorum, cũ in eo nõ minus mali ſint ferẽtes poma,quam nuces? Opinor reſpondebis.Obſcurate naturã pomorum,& nucum quidque inter ea ſit diſcriminis,& quid voluerim ſignificare,percipietis. Certum eſt,nucis fructum nequaquã percipi poſſe , niſi virga,aut lapidibus arbor ipſa impetatur:ſecus autẽ malus reddit poma:quæ manu & leniter ſunt colligenda , alioquin ſi vel leuiter percuſſeris,ſtatim putrent,& aſſeruari non poſſunt. Sunt quidã viri iuſti iactati calamitatibus,& inſtar nucum, lapidati,& virgis concuſſi multarum,vt ita loquar tribulationum:non tamen propterea facile franguntur,quinimo intra amaritudinem illam putaminis externam ſuauiſſimum habent reconditum *nucleum* patientiæ,charitatis,modeſtię,&c. Quæ arbores adeo placẽt Sponſo , vt earum dicat eſſe hortum,non autem pomorum, id eſt,hominum , qui molliter tractandi ſunt,quos ſi vel leuiſſimo ictu terigeris,cibũ inuenies putrẽ,& inſuauẽ. Amittunt enim patiẽtiæ nitorẽ, ita tabeſcunt, deniq; indigni ſunt ꝙ ab ipſis nomen imponatur horto Eccleſiæ, cum à conſortio iuſtorum ſint relegandi. Ideo bene inquit Sponſus,vt viderem poma,non tangerem. Si enim vel manu molliſſimè tetigiſſem,actum eſſet de illis. Quoties ergo videris,peccatorẽ diuitiis affluere,iactare ſe potentia,ſanitate gaudere,delectari coniuge , corona circundari liberum, deniq; & impleri illud,quod ſcriptum eſt. In labore hominum non ſunt,& cum hominibus non flagellabuntur , dicito,eum non eſſe duram nucem : ſed molle pomum Eccleſię, atque in illo comminationem prophetæ eſſe completam. *Non viſitabo ſuper filias veſtras,cum fuerint fornicatæ* , &c. Quadrat obſeruatio in multa Euangelia. Primo in Reſurrectionem,in hæc verba,Nonne oportebat Chriſtũ pati? Igitur ſi filius Dei patitur,cur & nos pati formidabimus? Cupimus ne,in eorũ numero ſcribi , de quibus inquit Dominus , *Non viſitabo ſuper filias veſtras*,&c. Abſit hoc. Tũc enim plaga inimici nos percuteret,poma eſſemus,non nuces. Quadrat in Euãgeliũ de Omnib. ſanctis,in hęc verba,Beati,ꝗ perſecutionẽ patiũtur. Cur beati? Quia amici plaga tunc nos percutit Deus,nõ plaga inimici, & neq; de

Cant.6.

Firmiter dũ caderis quaſi incus ſtato. Generoſi eſt Athletæ cedi & vincere,maximè vero propter Deũ patienda ſunt omnia nobis vt ipſe nos patiatur.

Pſal.27.

de illis ſunt,quibus comminatur,Deus, *Non viſitabo ſuper filias veſtras*,&c.Iniqui enim ſimiles ſunt herbæ à poëta Homero,Odyſſeæ decimo,dictæ Moly , quam ait radicem quidem habere nigram:ſed florem lacteum,In eundem modum iniqui,licet, dum in ſæculo viuunt , ſecundis ventis videantur nauigare , eos exitus manet miſerandus. Cum enim habeant animã in terram radicatã,quid ab ea conſequetur,niſi luctum,atque pœnarum inferni nigrorem?Demum quadrat hæc obſeruatio in omnia Euangelia , in quibus calamitatũ, & pœnarum mentio fit aliorumque incommodorum , quæ homini obtingere ſolent.

Simile. Homerus Odyſſea K. Moly herbã à Mercurio Vlyſſi datã tãquã amuletum præſentiſſimũ aduerſus omnia veneficia inuẽtu difficilimã dicit eſt & apud Pliniũ lib. 25.c.4.

Tertiò,*Non viſitabo*.Si viſitatio, vt placet D.Hieronymo, quaſi vulneratorum & languentium eſt, Vbi ergo nõ eſt infirmitas,neque languor,non eſt,cur iudices,aut prælati viſitant,id eſt puniunt.Egregiè punitionẽ vocat viſitationẽ , tũ: vt doceat,quomodo procedendũ ſit ad puniẽdũ. Prius enim eſt videndum,an verum ſit,quod de delinquente circunfertur.Deſcendam,inquit Deus,& videbo,vtrum clamorem opere compleuerint,ne tu facile rumoribus fidas:tum, vt doceat iudicem medicum agere , qui vtique non ſanos viſitat: ſed ægrotos.Nõ opus eſt valentibus medicus,ſed male habentibus,ait Chriſtus.Nõ ergo eſt,cur viros pios, qui nullo morbo laborant,viſitet,infirmos quærat.Sed proh dolor, nõ nulli ſunt,qui relictis ægrotis,ſanos viſitant. Quis id æquo animo ferre queat?Quid tu diceres,ſi cum rectè valeas, videres domũ tuã medicum ingredi,petere brachiũ ad inſcisionẽ venarum, ſirupum amarum condire,vt bibas?Nónne brachium negares.& potionem medicam ſtomachabundus effunderes in terram,dicens,Ego non egeo medicamine iſto, ſanus ſum,ægrotos quærito?Cur patiar,affici guttur amaritudine potionis?Vtinam iſtud animaduertant, qui pro nihilo ducunt viſitare nulla infirmitate affectos , non attendentes,quantum ſanis noceant. Nam quemadmodum ægrotis prodeſt medicina,Ita ſanis illa non parum nocumẽti adfert. Quid mirantur iudices,& prælati,cum audiunt,inſontes obmurmurare,conqueri,in cœlũ clamare gemebundos,ꝙ viſitentur,cũ viſitatione nõ egeant?Ad hæc,ecce quẽ ſcopũ debeant iudices,& prælati ante oculos habere,cũ viſitant , ſanitatẽ nẽpe ægroto reſtituere,non ſe ipſos vindicare. Quid enim aliud quærit medicus pharmaco,quam ſalutem ? Velit nolit prælatus ,,medicus eſt,non carnifex. Quòd ſi deſæuit, carnifex,timeat rationẽ redditurus,ꝙ nõ viſitet, vt medicus

Gene.19. Matt.9. Simile. Simile.

ſed

ſed cruciet, vt tortor. Præterea, dũ viſitat, caueat, ne acriorem adhibeat medicinã, quam infirmitas poſtulat. Quòd ſi ſecus

Zach. 1.

fecerit, audiat, quid Dominus dicat, Ita magna ego iraſcor ſuper Gentes opulentas: quia ego iratus ſum parum, ipſi vero adiuuerunt in malũ. Quadrant hæc in feſtum ſancti Mat. in citata verba Chriſti, non opus eſt valentibus Medicus. Viſitas ergo Domine ægrotos, vt ſanitatem reddas, non vt torqueas, Id enim munus medici eſt.

Quartò, *Quoniã ipſi cum meretricibus conuerſabãtur.* Peccãt filij, & ad parentes conuertit ſermonem, & ſupplicium. Cur

Deut. 21.

hoc? Quia debent parentes filios corripere. Si genuerit, inquit Deus, homo filium contumacem, & propter vnũ, qui nõ

Tob. 4.

audierit patris, ac matris imperium, & coërcitus obedire contẽpſerit, &c. Ecce quod debet eſſe parẽtum munus, in officio cõtinere filios, & à peccato coercere. Sic ſanctus Tobias filiũ ſuum coercebat. Dicebat enim illi, Omnibus dieb. vitæ tuę in mente habeto Deũ: & caue, ne aliquãdo peccato conſentias, & prætermittas præcepta Domini Dei noſtri. Sic & Sara, cũ vidiſſet filiũ Agar ludentem cum Iſaac, non permiſit cũ eo verſari, quippe qui iniquus erat: ſed ait Abrahamo, Eiice ancillã, & filium eius. Neſcio ſane, quibus laudibus efferã Lacedæmoniorum leges, quæ pro delictis filiorum ipſos parentes puniebant. Hinc cũ duo fratres inter ſe diſſidium haberent, mulctã dixere patri, ꝙ filiorũ diſcordiã diſſimulaſſet, & nõ prouiderat, ne quid inter eos oriretur ſimultatis. Quẽ admodũ formæ vertimus, imaginis imperfectionem, cum eã cudimus, dicimuſque vitio formæ, ſiue exemplaris imaginẽ è prælo produſſe informem, Sic & parentes reprehendẽdi ſunt, quoties filij non ingenuos imbibunt mores, debent enim eſſe exactum exemplar, ad formãdum filiorum mores.

Gẽ. 21. Qualis ſit parẽtũ culpa qui vel male viuũt vel male filios educarũt declarant Eccl. ver. 4. 41. De patre impio querũtur filij quoniam propter illũ ſunt in opprobrio.

Quadrat obſeruatio in Euangelium feriæ 5. poſt. 1. Dominicam Quadrageſimæ, in hæc verba, Miſerere mei Domine, filia mea male à dæmonio vexatur. Quid eſt hoc mulier? Tibi petis miſericordiam? Pete potius filiæ, ea enim eſt à dæmonio vexata, non tu Dic ergo potius, Miſerere filiæ meæ, quàm mei Sed optime oras, fortaſſis enim agnoſcis tua culpa filiam à diabolo ſurreptam, quipe quę te iniquum exemplar exhibueris ad formandos filiæ mores, eamq́ue bene inſtituere neglexeris.

Quintò. *Ipſi cum meretricibus conuerſabantur.* Cur nõ ait, cũ meretricibus coiſſe, ſed ſolum cõuerſari, cũ re vera coierint cũ meretricibus? Vt doceat, quanta honeſtate in reb. turpib.

nomi

nominandis vti debeamus. Tunc enim, ſi neceſſitas cogit mentem aperire, melius eſt, vti circuitione verborum, quam obſcœnis exprimere vocibus Fornicatio, & omnis immunditia, ait, Apoſtolus, neq; nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rē nō pertinet. Bene inquit, Sicut decet ſanctos, nā viri iuſti nō ſolum in turpes actiones incūbere, verum & turpia nominare erubent, hominem vero peccatorem ex ipſis verbis deprehēdes, quorū ora nō ſunt aliud, quàm cloaca turpiſſima, & fœdiſſima, ſtercore plena. Audiant iſti Scripturam ſacram vtentē circūloquiis, quoties de rebus minus honeſtis incidit ſermo: vt à verbis turpibus abſtineant. Nam ad explicandū venereum coitum, ecce, quibus vtitur verbis, Cognouit Adam vxorem ſuam. Ad ſignificandum lotium vtitur aqua pedum, pro exonerare ventrem, ait, pedes tegere. Cur ergo hac verborum honeſtate non explicabimus mentis conceptionem, cum locuturi ſumus? Dixerat Diogenes audiens adoleſcētē honeſta ſpecie verbis parum honeſtis vtentem. Non te pudet, qui ex eburnea vagina plumbeū educas gladium, Ebur olim in ſummo erat pretio. Quid pretioſus animo, qui corpore tegitur? Cur ergo is obſcœnus, & non candidus relucebit in oratione honeſta, & pudica? Quadrat obſeruatio in Euangelium ſabbathi poſt 2. Dom. Quadrageſimæ, in hæc verba, Diſſipauit ſubſtantiam ſuam viuendo luxurioſè. O ſacer Euangeliſta, cur tam paucis verbis explicas animum adoleſcentis effrænem ad explendam libidinē? Cur omnes actiones turpes, quibus ſe ingurgitauerat, tanta verborū honeſtate cōprehendis? Expēde ſcorta, venereos amplexus, oſcula, aliaq; turpia, quibus ſe dederat is adoleſcens. Pudenda illa ſunt, cur & fari nō pudebit? Quadrat & in Euangelium de Annū. in hęc verba, Quæ cum audiſſet, turbata eſt in ſermone eius. Quid audiſti ſacerrima virgo, ꝙ ſic turbaris? Num aliquod verbum impudicum, aut obſcœnum? Sed abſit. Angelus enim eſt, non homo, qui tecum loquitur.

Epheſ. 5.

Verba parū honeſta sūt per periphraſim inuoluēda ne pudicas aures offendant.

Gene. 4.

Sextò, *Cum meretricibus conuerſabatur.* Iudicāt nonnulli, nō eſſe crimen, confabulationes texere cum meretricibus. Audiant iſti, Iudæos ob conuerſationē meretricum acriter obiurgari, & reprehēdi, nec ab re. Quid enim ex huiuſmodi colloquiis poteſt oriri, niſi caſtitatis incēdium? Quemadmodū ſi quis ſufflet ſcintillā ignis poſitam inter ligna arida, & ſtupam, ignem excitat ingentem, Sic confabulatio meretricū, ne dicam omnium fere mulierū, flatus eſt efficaciſſimus ad-

Cōſortio muliebri via aperitur ad nefarias voluptates.

Simile.

accendenti

accendendum ignem voluptatis venereę in humano pectore. Quid enim corda hominum aliud ſunt, quam ligna ſicca vehementer, vt exardeant in libidinem? Colloquium mulieris alienæ, ait Sapiens, quaſi ignis exardeſcit. Sed dic ſodes, quanto potentior erit conuerſatio meretricis ad comburẽdum animum? Si ſancti patres, ac maximè D. Hieron. fœminarũ interdicũt etiã pudicarũ colloquia, quanto magis interdicẽt meretricũ? Omnes puellas, inquit Nepotiano, & virgines Chriſti, aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Ne ſub eodem tecto manſites: nec in præterita caſtitate cõfidas, nec ſanctior Dauid, nec Salomone potes eſſe ſapientior. Memento ſemper, quòd paradiſi colonũ de poſſeſſione ſua mulier eiecerit. Sed dices, Securus cũ meretrice confabulaturus accedo nihil. n. pręter verba ab illa accipiã, aut dabo. O hominis ingentem cæcitatem. An ignoras, inter alia caſtitatis impedimenta connumerari à D. Thoma colloquia & frequentem conuerſationem mulierum? Vis ſcire, quæ mater genuerit turpiloquium? Dicat tibi Diuus Iſidorus, Luxuria, inquit, mater eſt turpiloquii. Ecce ex cuius brachiis verba, quę meretrici dicis, accepiſti. Hinc Sapiẽs ait de meretrice, Irretiuit iuuenem ſermonibus ſuis. Video viros, quos maiorum ſplendore iactat mundus, adire meretricum domos, ſolum confabulationis gratia, eaſque ad coitum, velut ſtercus contemnere, dicentes, ex ea arbore non fructum obſcœni coitus, ſed folia tãtum ſe colligere velle. Ac ſi ratione hac à peccato lethali ſe eximant. Non iſti attendunt, ingentem occaſionẽ præbere meretrici, vt in libidinem exardeſcat, eſto ipſi in portu videantur nauigare. Nam quemadmodum ferramentum excuſſorium, licet frigidum ſit percutiens ſilicem, inde extrahit ignem, In eundem modum quamuis homo frigidus imo frigidior ipſo ferro, nullumque in ſe ſentiens ardorem libidinis, accedat ad confabulãdum, cum meretrice, eius verba nõ ſunt aliud, quàm ictus impetẽtes cor impudicę fœminæ indeque ſcintillas turpis ardoris educentes, quibus miſera meretrix tota exuritur. Vides, quantum nocumenti inferat mulieri colloquium tuum? Fuge igitur huiuſmodi confabulationes, ne ſis aliis occaſio ruinæ. Quadrat obſeruatio in Euãgeliũ Dominicæ Reſurrectionis, in hæc verba. Viderũt iuuenẽ ſedentem in dextris coopertum ſtola candida, & obſtupuerunt. Cur obſtupeſcitis ſanctæ fœmine? Num timetis, conuerſari cum iuuene, quem videris ſedere, quaſi exſpectet, vt vobiſcum colloquia commiſceat? Sed quid inde piæ fœmi-

Eccle. 9.

Amor atq; cõcupiſcẽtia inſitamẽtis hominũ exardeſcit ſpecie & colloquio mulieris vnde factũ eſt vt multi perierint.

Prou

Mulier nec alios videre nec videri debet.

fœminæ? Quanto magis timeretis, ſi is iuuenis eſſet impudicus & procax? Quadrat & in Euangelium feriæ.5.poſt 1.Dominicam Quadra.in hæc verba. Quæ non reſpondit ei verbum. Cur non reſpondes Domine? Eſt ne, vt doceas nos mulierum fugere confabulationes?

¶ *Si fornicaris tu Iſrael, non delinquat ſaltem Iuda: & nolite ingredi in Galgata, & ne aſcenderitis in Be.hauen, neque iuraueritis, Viuit Dominus.*

¶ Non diſplicet, quod Lyranus obſeruat, videlicet vocem *Si*, poni pro *quia*: licet mihi magis arridet, poni pro *cum*. In quē modum nonnunquam vſurpatur in ſacris literis. Vt in Eccleſiaſte, Si dormierint duo fouebunt ſe mutuo. Si poſuit pro *Cum Fornicaris.* Certum eſt, de idololatria id dici, & maximè de cultu, quem impēdebant decē trib. eas enim vocat *Iſrael*, vitulis quos erexerat impius Ieroboam. *Non delinquat ſaltem Iuda.* Per Iudam duas intelligit tribus Beniamin, & ſacerdotalem, id eſt, Leuiticam cum eadem tribu coniunctas. Has exhortatur, ne imitentur Iſraelem, apud quē eo inſaniæ vētum eſt, vt quicunq; impleret manum, vel ſuam, vel regis offerendo, & dando ei munera: ſacerdotes fieret excelſorū. Meritò autem magis Iudam exhortatur, quàm Iſraelem, ne ſe cōtaminet idololatriæ ſcelere: quoniā Iudam pluribus ſibi Deus vincierat beneficijs, quippe, qui ſanctū tēplū Ieruſalē poſſidebant, eiúſque exercebant cæremonias, & habebant ex lege Leuitas. Non autem ab re deterret ab idololatria Iudam. Agnouit enim, quanto in periculo verſentur, quod cum impiis idololatris haberent familiaritatem, & cōſortiū amicitię. Omnibus enim compertum eſt, quantū habeat roboris malorum ſocietas, vt viros etiā probos ad iniquitatē ipſorū alliciat ſectandam. Quaſi ergo ingens periculum immineat Iudæ amplectendi exemplum idololatriæ Iſraelis ob neceſſitudinem, qua cum eodem erat cōiunctus, & amicitiam, dehortatur, in hunc modum dicens. *Non delinquat ſaltem Iuda.* Explicuit hoc per quam eleganter vtens hoc verbo, *delinquat* pro quo Hebraicè eſt *Aſſam*, quod de ea culpa dici ſolet, quæ ab alio profecta, in alium etiam permanauit, vt ſi quis alteri, vt peccet, cauſa ſit, de vtroque *Aſſam* dicatur: vt Iſaac à Rege Geraræ obiurgatus audiuit. Quare impoſuiſti nobis? Potuit coire quiſpiam de populo cum vxore tua, & induxeras ſuper nos grande *Aſſam*, id eſt, peccatū. F[illegible] illud clarius, Si ſacerdos, qui vnctus eſt, peccauer[illegible], delinqu[illegible]re faciēs populum. Quo in loco pro peccauerit, vox [illegible]

Ecc.4.

Si claudo tic nunc ambulaueris & ipſe claudus ambulare diſces Plu. deli. educat

Gene.26.

eſt. *Et nolite ingredi in Galgala.* Locus erat *Galgala* inſignis o b ob innumerata beneficia, quę ibi in Iudęos contulerat Deus. Nam D. Hier. Theophylactus, Theodoretus, Haymo, Lyranus, ac multi alij recentiores multa côierunt quæ hanc ciuitatem illuſtrem reddunt. Primo in ea Saul vnctus eſt in regem. Secundo in ea exiens populus, de deſerto, primum caſtramentatus, ſecunda circumciſione purgatus eſt. Tertiò in hac eadem Ioſue duodecim lapides repoſuit, quos hoc medio Iordanis alueo accipiendos iuſſerat Dominus, vt beneficij accepti eſſent monumentum, atque per hos lapides poſteri noſcerent, vt ſiccato alueo Iudæi flumen trãſiſſet. Quarto, in ea etiã tabernaculum Domini fuit poſitũ poſt ingreſſum terræ ſanctæ. Maximè autẽ ingrati animi ſignum eſt, vrbem illam, in qua tanta diuinæ benignitatis monumenta accepiſſent, impietatis factam eſſe metropolim. Interdicit itaque Iudę, cum qua modo loquitur Dominus nõ ſolum cultum idolorũ: verũ & ingreſſum ad locũ, vbi idololatrię peccatũ patrabatur, ꝙ maxima obſeruatione dignũ eſt. *Et ne aſcenderis in Bethauen.* Erat *Bethauen*, quæ olim primũ dicta eſt Luza, deinde Bethel, in ſorte Beniaminiæ trib. ſita à qua parũ diſtabat, * Galgala. Ait itaq; *Ne aſcenderis in Bethauen,* quoniam ibi eius loci incolæ erectum à Ieroboam vitulũ adorabant in honorem Dñi. Cùm ergo is locus prius diceretur * Bethel, ꝙ Dominus ibi apparuit Iacob, id eſt, domus Dei: nũc aliud illi nomẽ imponit, puta *Bethauen*, quæ vox ex duab. cõpoſita eſt, nẽpe ex *Beth*, quæ domũ ſignificat, & *auen*, quæ quid ſignificet, nõ omnino certum eſt apud expoſitores D. Hiero. reiecta explanatione ei voci à Septuaginta adhibita, cui etiã cõſentit, Theodo. *auen* dicunt ſignificare idolum, vnde *Bethauen* idẽ ſonat, ꝙ domus idoli. Alij *auen* dicunt ſignificare iniquitatẽ, ſecuti Theodotionẽ. Alij ſecuti Theodotionẽ. Alij ſecuti Aquilam, & Symmachum, dicũt, ſignificare inutilẽ Theophil pro *auen* habet iniuſtitiã. Sunt, qui dicant, *auen* ſignificare rem vanam. Igitur, vt omnia vno verbo cõplectamur, * *Bethauen*, idem eſt, quòd domus idoli, ſiue domus iniquitatis, ſiue domus inutilis, ſiue domus iniuſtitiæ, vel domus vanitatis. Quæ omnia, licet voce differant, eandem tamen hic rem ſignificant. Idolum enim appellatur iniquitas, iniuſtitia, vanitas, res inutilis. *Neque iurauerits, Viuit Dominus.* Theophylactus bifariã ait, hęc verba poſſe diſpungi. Primo ſic. Non oportet vos, per verum Deum iurantes, in domum idolorũ aſcendere. Quod & D. Pau. ait. Non poteſtis

Ioſu. 5.

Ioſu. 4.

Ioſ. 18.

* *Galgala corus religioſus ac ſacer Iudeis*

* *Hic Ieroboã collocauit Idolum Ægypti ſcilicet Apin erat enim vitulus voluitque eũ locũ eſſe in Iſrael ſanctiſſimum.*

* *Bethauen id eſt, domus iniquitatis.*

teſtis calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum. Secundo, ꝙ Iudæi ipſum idolum viuentem Dominum iurabant, ac ſi prohibeat eum honorẽ idolo de ferre. Amplectuntur hanc ſecundam explanationem Lyranus, ac nonnulli recentiores. Cæterum prior germanior videtur, quã adhibent D. Hier & cæteri expoſitores. Nam cum iuramentum, vt inquit egregie D. Tho. ſit actus religionis, ſeu latriæ, iſq; honorabiliſſimus, merito prohibẽtur iurare in nomine Domini, qui cultores idolorum extiterant, & laudibus dæmonum os pollutum habebãt. Nõ enim eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Nã prohibuerat Dominus in lege, ne iurarent Iudæi per nomina idolorum per nomẽ ſuum iurare concedens. Vnuſquiſq; enim per quẽ iurat, aut amat, aut veneratur. Vnde ne idola diligerent, aut venerarentur, prohibiti ſunt per nomina idolorum iurare, ne forte, eorum facta mẽtione, illicerentur ad amorẽ & cultum eorum, ſed habentes nomen Dei ſemper in ore, illum colerent, & adorarent. Verum quia ipſi Iudæi iam, relicto Deo, colebant idola, prohibentur iurare. *Viuit Dominus*, quo iuramento ſæpius eos vſos legimus. Vnde Elias iurat. Viuit Dominus, in cuius conſpectu ſto.

2.2.q.89.ar.4.c.

Eccle.15.

Exod.23.

¶ *Ad morum compoſitionem.*

S*I fornicaris tu Iſrael nõ delinquat ſaltẽ Iuda.* Quid nocumenti poſſunt tibi afferre delicta Iudæ, aut quid tibi allatura eſt commodi fides inuiolata eius Domine Deus, quod tam anxie hunc populum adhortaris, ne delinquat imitando peccatum Iſraelis? Nihil certè, ſed propterea cupis, Iudam immunem eſſe à peccato, vt eius iuſtitia, & innocentia protegat Iſraelem, ne ob eius peccatum funditus eum eueriàs. Quid enim ſunt iuſti inter peccatores degentes, niſi fortiſſimi clypei, quibus ſe tuentur peccatores? Quid niſi ſe tuẽtur peccatores? Quid niſi murus ingẽs, ne trãſeat ad iniquos ira. tus? Quid niſi pignora magni pretij, quorũ recordatione parcis iniquis? Collũ tuũ ſicut turris Dauid, mille clypei pẽdent ex ea, ait Spõſus. Quid hic collũ ſignificat, niſi ſanctos, vt optimè inquit D. Anſel Hi turris, id eſt, defenſio ſunt aliorũ ad eos cõfugiẽtiũ. Atq; bene turris Dauid appellatur quoniam ver' Dauid, nempe Chriſtus, in ſanctis habitat. Nõne inquit

Iuſti peccãtium clypei

Cant 4.

Apoſtolus. Templum ſanctū Dei viui eſtis vos, Mille clypei
3.Cor.6. id eſt innumerati pendent ab his ſanctis quoniā ipſi defen-
dunt, peccatores, An non clypeus erat ſanctus Loth Sodomi-
Gen. 19. tis, quos quādiu ſecū habuerunt illū, non eos cōbuſſit Deus?
Quemadmodum qui gladio, vel haſta quempiam percutere
intendit, expectat, donec aliquā corporis partē hoſtis dete-
gat, ne clypeo vulnera infligat, ſed ei, qui ſub clypeo ſe abſ-
cōdit. In eūdē modum Deus, donec ſancti ſunt cum iniquis
nō percutiuntur à Deo, quòd ſi percutere decernit, prius ſan-
Simile ctos ab eis ſeiungit, ne habeant parmas, quibus ſe protegāt.
Cogebāt, inquit Scriptura, Loth angeli exire de Sodoma, at-
que eo diſſimulāte, apprehenderunt manum eius, & eduxe-
rūt extra ciuitatē. Vides quo pacto muniti erant Sodomitæ,
nō ſecus ac fortiſſimo clypeo, ſancto viro Loth? Obſerua e-
tiā, an fuerit ſcutum alterius ciuitatis. Nā cū dixiſſet, Quæſo
Domine, eſt ciuitas hic parua, ad quam poſſum confugere
Gen.19 d. & ſaluabor in ea, Dominus reſpondit. Ecce etiam in hoc ſuſ-
cepi preces tuas, & non ſubuertam vrbem, pro qua locutus
es. An non etiam ſanctus Moſes clypeus erat, ne perderet
Iſraelem, quando iratus ei dicebat, Dimitte me, vt iraſcatur
Exo.32.b. furor meus contra eos, & deleam eos? Cur etiam, putas, ſan-
ctum Ioſeph ductum in Ægyptū, niſi ne Deus perderet eam
fame ob ingētia peccata ibi patrata? Hinc punitus Dominus
Ezec.13. Iſraelem, reprehendit eorum ſacerdotes, quòd nō fuerit tā-
ta eorum integritas, vt inſtar muri defenderent populū. Nō
oppoſuiſtis, inquit murum pro domo Iſrael. Et Iſaias geme-
Iſai.64. bundus ait Domino, Non eſt, Domine, qui inuocet nomen
tuū qui cōſurgat, & teneat te. Cum itaque inquit, Deus, *Non
delinquat ſancte Iuda*, propterea id exoptat, vt Iuda ſit clypeus
defendens Iſraelem, ne de eo vindictam ſumat. Quadrat ob-
ſeruatio in Euangelium pro Paſſione Domini, in hæc verba,
Egreſſus eſt Ieſus cum diſcipulis ſuis. Quamdiu Ieroſolymis
fuit Chriſtus cum diſcipulis ſuis, vbi non eſt commiſſum tā-
tum facinus, quantū eſt, tradere Chriſtū: ſed poſteaquam exi
erat. Cur hoc? Quia præſentia ſanctorum non ſolum à pœ-
na malis infligenda liberat, verum & ne multa peccata cō-
Flectere di- mittant, quæ committerent, ſi ſancti abeſſent. Quadrat & in
uinam vin- Euangelium pro feſto ſancti Lucæ, in hæc verba, In quācun-
dictam poſ- que domum intraueritis, primum dicite, Pax huic domui.
ſunt viri Cur Domine pax, erit domui, quā ingrediuntur ſancti? Quo-
ſancti. niā quāuis Deus iratus ſit propter eius peccata, illis parcet.
Et quemadmodum ad ingreſſum Ioſeph benedixit domui

Ægypti. Ita domum hominis, quantũuis vitam agat Ægyptiam, multiſque peccatis ſit irretitus, ſi ibi fuerint viri iuſti omnia cedent in bonum eius, parcet Deus, & excitabit ad pœnitentiam, &c.

Non delinquat ſaltem Iuda. Meritò hoc exoptat Deus. Cum enim degimus cũ iniquis prębẽtibus iniquitatis exẽpla maxime nobis vigilandũ eſt, ne ad eadẽ prolabamur. Hinc Regius Pſaltes orat, Manus peccatoris non moueat me. Quemadmodũ velũ eo nauẽ defert quocunque ſpirauerit ventus, Ita exemplũ prauæ actionis magnopere excitat homines, vt illud imitentur. Quod enim nauigijs ſunt flatus, hoc animis ſunt iniquitatis exemplaria. Et quemadmodũ Iacob virgas populeas virides decorticauit, quas dum cõtẽplabantur oues fœtus edebant varios, & maculoſos, In eũdem modum homines imitantur & inſequuntur exẽpla peccatorum, qui nõ ſunt aliud quã arbores infructuoſæ, ſimiles populis, nullum fructum candidę, actionis ferẽtes, ſicut & populi nullum edunt fructum Hęc exẽpla decorticant, vt iuxta eorum normam viuãt, quamuis ſuas animas interficiant. Arripuit Saul gladium ſuum, & irruit ſuper eum. Quod cum vidiſſet armiger eius, irruit etiam ſuper gladium ſuum. Vides, quid effecerit in homine prauũ exẽplum? Ita nos, ſi quiſpiã ludit, ludere volumus, ſi ſcortatur quis, ſcorta eius imitamur, ſi ſuperbit ſuperbimus, &c. Quod aduertẽs Regius Pſaltes ait, Noli ęmulari malignantibus. Et Sapiẽs, Ne æmuleris hominem iniuſtũ, nec imiteris vias eius Et diuus Ioannes, Chariſſime, noli imitari malum, ſed quod iuſtũ eſt. Cõſpicis aliquẽ permittere habenas iniquitati, Noli ſequi: ſed remiga. Imitare Tobiam quem impietatis exemplum cõmouere non potuit Cum irent inquit Scriptura, omnes ad vitulos aureos, quos. Ieroboam fecerat rex Iſrael, hic ſolus fugiebat conſortia omnium: & pergebat in Ieruſalem in templũ Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Iſrael. Nullus igitur mihi obijciat. Cæteri hoc malum faciunt, cur ego ſolus renitar? quando audit ſolum Tobiam, omnibus impietatẽ cõmittẽtibus, amplexum eſſe virtutẽ. Vis & aliud exẽplum? Num quia cæteri pueri Iſrael polluti ſunt de menſa regis Babylonis, ſecuti ſunt eos Daniel, Ananias, Miſael, & Azarias? Abſit, ſed leguminia præpoſuerunt cibis regijs, ne contaminarentur. Quadrat obſeruatio in Euangelium Epiphaniæ Domini, in hæc verba, Herodes rex turbatus eſt, & omnis Ieroſolyma cum illo. Ecce, quo pacto imitati ſunt regem, quamprimum

Pſal. 36.
Simile.
Gen. 30.
1. Reg. 31.
Pſal. 37.
Prou. 3.
3 Ioan.
Tob. 1.
Multitudo errantium non patrocinatur errori.
Daniel. 1.

enim viderunt regem turbatum, & omnes alii turbati ſunt. Quadrat & in Sabbathũ poſt 3. Dominicã. Quadrag. in hæc verba, Vnus poſt vnum exibant. Ecce cum viderunt vnum diſcedẽtẽ a Chriſto, alij etiam diſcedebant O ſtulti Iudęi, nõ eſſet melius, eſto vnus abeat, & Chriſtũ relinquat, reliquos omnes prouolui ad pedes Chriſti, petere ab eo miſericordiã, illumq; non deſerere? Erat ſanè multo melius, ſed homines proniores ſunt ad ſequendũ malũ, quam bonum exemplũ.

Tertiò, *Non delinquat ſaltem Iuda*. Quaſi grauius eſſet peccatum idololatriæ in Iuda, quàm in Iſrael, inquit. *Non delinquat ſaltem Iuda*. Sed quare grauius in Iuda hoc peccatum? Quoniã poſſidebat tẽplũ Ieruſalem, & habebat ex lege Leuitas. Exiſtimant homines, ſe non reddituros rationem, cum hoc acceperint à Deo beneficiũ, vt habeant iuxta ſe loca ſacra, quædam peculiaria, in quibus Deo inſeruitur ferueñtius, ipſeq; propenſior eſt, vt miſereatur, vel ob miracula, quæ ibi facere ſolet, vel ob ſanctorũ corpora, aut reliquias ibi repoſitas. Falluntur tamen. Nã ſi ob templũ Ieroſolymitanum, vbi ſolum peccora Deo offerebantur, Iudã magis obnoxium Dominus debere ſibi eſſe fatetur, quãto magis homines deuincit, vt ſibi inſeruiant, & peccata fugiant, quos tantis cumulauit beneficiis, vt degant vitam in locis inſignibus, vel miraculis vel ſanctorũ reliquiis. Romę es frater mi? Loca ſacra corpora ſanctorũ ibi recõdita, atque alia multa, quæ pietatẽ redolent, æquũ eſt, te à peccato reuocent, excitẽtque, vt Deo tuo ardentius ſeruias. Viuis Toleti? Hanc vrbem eſſe celeberrimã ob piẽtiſſimum cultũ diuini officii Deo impẽſum, ob reliquias ſanctorum ibi congeſtas, & quoniam ipſa angelorum regina, & alma Dei genitrix ſua præſentia cõſecrauit, & Archiepiſcopo diuo Alfonſo in eo tẽplo veſtem ſacerdotalẽ donauit, certũ eſt. Caue ergo ne ibi Deum offendas, & tibi dictũ puta, Etſi in aliis locis homines, delinquant & peccatis ſe tradant, non delinquas ſaltem tu, qui apud tẽplum multo pręſtantius habitas, quã fuerit Ieroſolymitanũ. Cur ciues Cęſaraugustani non erunt aliis continentiores, ſiquidẽ ſanctæ Engratiæ, ſancti Lãberti, & innumerabiliũ martyrum ſanguine eſt conſecrata eorum ciuitas totq́ue miraculis eam decorauit ipſa mater Dei, vt ad eam de cœlo venire dignata ſit? Cur etiã, qui in monaſteriis ſanctiſſimæ virginis Mariæ Guadalupenſis, vel Montis ſerrati, aliiſque ſimilibus ſunt, peccare nõ perhorreſcent, cum ipſa ſacra tẽpla, vbi tot quotidie patrantur miracula, & noctu, diuq; Deo inſerni tur

Quæ loca cultu & religione cæteris præſtãtiora ſunt eo etiam homines diuinis feruentiores eſſe debent officijs.

Diua Virginis pianum Motu Serrati toto orbe celeberrimum.

tūr,clamēt,eam terrā eſſe Diuę virgini dicatā: Quemadmodum refert Elinardus,eſt vmbra cuiuſdā arboris,ad quā animalia à draconibus agitata confugiunt,ibiq; proteguntur quādiu ſub ea arbore ſunt,in eūdem modum qui viuunt,vbi corpora ſunt ſanctorum, aut templum aliquod ob miracula illuſtre,debent ſub vmbra eorū ſe à dracone,& antiquo ſerpēte ira protegi,vt non illos deuoret,aut laniat. Video enim,ſanctis compleri, quod de trifolio refert Plinius , in eo nēpe nuſquā aſpici ſerpentes.Sic ſancti,inſtar trifolij,ſemper verterunt faciem ſuam ad Solem iuſtitiæ , nunquāque converterunt eam ad cōmutabile bonū,quod, vt dicūt Theologi,peccatū eſt, atque propterea à Deo impetrāt,vt ad ſe cōfugientes protegantur à ſerpentibus inferorum. Quod ſi cū apparuit Dominus Moſi in medio rupi ardētis, ei iuber,ſoluere calciamentū de pedibus, anteaquā appropiet , qui ſunt iuxta ſanctorum corpora,quæ nō aliud ſunt,quàm holocauſta igne diuino ardentia , & in quibus reſidet Deus nonne æquum eſt , tollant calceamenta, id eſt , nihil operum mortuorum ſecum deferant? Calciamenta enim de pellibus animalium mortuorum fiunt. Vis agnoſcere,quantum Deus faſtidiat peccata commiſſa apud loca ſacra? Audi,quid dicat apud Iſaiam. Miſereamus impio, & non diſcet iuſtitiam facere,in terra ſanctorū inique geſſit , & non videbit gloriā Domini. Quis eſt hic impius , indignus tua Domine miſericordia? Qui cum habet tātū probitatis exēplar,quantū ſunt ſancti, quos habet iuxtà ſe,non diſcit ab illis , iuſtitiam facere. Decet ne,eſſe frigidū , qui iuxta ingentē rogum eſt? In tenebris iacere , qui lucem ſanctitatis magnā habent in ſanctis, velut in lampadibus fulgentem ? Quorſum, putas frater mi, permiſit Deus vt vitam ageres iuxta loca ſacra? Num,vt iniquitatis vinculis te irretias ? Abſit hoc: ſed vt ſanctorum veſtigia ſequaris,quos habes apud te. Quod ſi ſecus feceris,tibi dicit Deus, In terra ſanctorū inique egit. Et quid inde? Nō videbit gloriam Dei,ſed pœnas experietur inferni. Quadrat obſeruatio in Euangeliū Dominicæ poſtremæ poſt Pētecoſten,in hæc verba, Cū videritis abominationē ſtantē in loco ſancto. Ecce quoniam in loco ſancto delinquitur , maximè Deus cōcitatur ad vindictā. Quadrat & in Euangeliū Dominicæ Quinquageſimę,in hæc verba, Ecce,aſcēdimus Ieroſolymam,& filius hominis tradetur gentibus ad crucifigendū. Quaſi acerbius ferat, Ieroſolymis cruci affigi,& tradi, Chriſtus,quam ciuitatē decuerat,magis virtutibus eſſe ornatam,

Elinardus lib.4.

Simil.

Plin.li 21. c.21.

Exod.3.

De ſacrilegis prophanatoribus & violatoribus ſacrorū locorū Cōſule ſanctorum Pontificum decreta.

Simile.

dolens, quod beneficiorũ Dei ſit oblita, ſuum refert agonẽ.

Quartò, *Nolite ingredi in Galgala, neque aſcẽderis in Bethauẽ.* Non ſatis eſt, bone Deus, dicere, Nolite colere idola *in Galgala, & Bethauen*? Cur ergo interdicis ingreſſum, & aſcenſum in ea loca? Quia nouit Dominus, quantum periculi immineat labendi in peccata his, qui loca adeunt, vbi parantur peccata. Hinc prohibet Iudæ, non ſolum, vt peccet, verum & locũ vbi patratur peccatũ, attingere. Quemadmodum Saul adiẽs locum prophetarum, ipſe etiam prophetare cœpit, Ita homines mores referunt iniqui loci. Nullus mihi dicat, cum tendit ad locum meretricis, ad domum ludi, &c. Solum adeo, vt videam, non vt venereæ voluptati indulgeam, aut vt ludam, &c. Nam Deum offendet, quamuis offenderẽ non putabat. Non eſt egreſſa Dina, vt libidini daret operam, ſed vt videret mulieres regionis iniquæ, & quæ virgo exierat, redijt corrupta. Loth non, vt peccaret, venit in regionem: quę erat circa Iordanẽ: ſed cũ habitaret in Sodomis: vbi homines peſſimi erant, captiuus, ablata omni ſupellectile, factus eſt. Caue etiam tu, ne in eundem modum tibi contingat, vt in captiuitatẽ diaboli redigaris, omnẽſque virtutum opes amittas, ꝙ tenderis ad loca, vbi peſſimi homines ſe peccatis contaminant. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ infra Octauam Epiphaniæ, in hæc verba, Requirebant eum inter cognatos, & notos, inueneruntque illum in templo. Apud quos, ô ſacerrima virgo, aut in quibus locis filium tuum quæris, Num apud inimicos eius, puta peccatores, Num vbi peccata committuntur? Nequaquam, ſed apud amicos, & in loco ſancto nempe in templo.

Nō peccatū ſolū ſed peccati locū & occaſionem euitare debemus.

Quintò, *Nolite ingredi in Galgala.* Cur acceſſum prohibet iſtius loci, & *Bethauen*? Quia ibi erant peccatores. Docet ergo, fugiendum eſſe iniquorum conſortium, quorum morib. facile imbueris, ſi cum illis habeas neceſſitudinẽ. Cũ peruerſo peruerteris, ait Regius Pſaltes. Et ſapiẽs, Amicus ſtultorũ ſimilis efficietur. Ac rurſum, Qui tetigerit picẽ, inquinabitur ab ea, & qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiã. Vis vno verbo agnoſcere, quantum malum ſit, habere familiaritatem cum iniquis? Audi quid dicat propheta Iehu regi Ioſaphat, viro aliòqui pientiſſimo, ac famulo Dei, Impio præbes auxiliũ, & his, qui oderũt Dominum amicitia iungeris: & idcirco irã quidẽ Domini merebaris. Igitur ſi irã Domini merebatur, ob amicitiã contractã cum impio, grãdis offenſa Dei eſt, amicitia iniquis copulari. Audi etiã, quid rurſum de eodem

Monet ſententia non temere cum omnibus cõtrahendam familiaritatem ſed deligẽdos optimos quorũ cõſuetudine reddamur meliores.

2. Par. 19

2. Par. 20.

eodem Ioſaphat dicat Scriptura, Poſt hæc iniit amicitias Ioſaphat rex Iuda cum Ochozia rege Iſrael, cuius opera fuerunt impiiſſima, & particeps fuit, vt faceret naues, quæ irent in Tharſis. Sed quid de hac claſſe actum eſt? Obſerua, quid dicat propheta Eliezar Ioſaphat, Quia habuiſti fœdus cum Ochozia, percuſſit Domin⁹ opera tua, cōtritæq; ſunt naues, nec potuerunt ire in Tharſis. Vides, acerbe regē hūc à Deo punitū ob amicitiā initā cum impio Ochozia? Sed quid Domine mali habet hæc amicitia, quod ob eā vir pius acerbiſſimè plectitur? Duorū malorū hęc iniquorum familiaritas caput eſt. Nā iniqui redduntur licentiores, & effrænatiores ad peccatū, cū videāt, ſe nō deſpici. Atque ob hanc cauſam eſſet illis deneganda familiaritas, vt erubeant, & reſipiſcant cum videāt, ſe contemptos à viris piis. Deinde, quia in periculo ſunt amici iniquorum hominum implicandi ſe iiſdem criminibus, quib. & ipſi iniqui ſunt implicati. Nā licet ex vna, aut altera confabulatione iniqui hominis videatur tibi nihil nocumenti illatum tuis moribus, paulatim, & qua hora non ſperas, cognoſces, vulnus inflictum non paruum. Quemadmodum enim minuta quædam, vt ait Phędon, animalia, cū mordent, non ſentiunt, adeo tenuis illis, & fallens in periculum vis eſt: ſed tumor indicat morſum, quamuis in ipſo tumore nullum vulnus apparet: in eundem modum in conuerſatione iniqui hominis tibi euenit, non facile agnoſces, quemadmodum, aut quando tibi nocuit, nocuiſſe tandem tamen deprehendes. Hinc Apoſtolus inquit, Scripſi vobis in epiſtola, ne commiſceamini fornicariis, non vtique fornicariis huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis ſeruientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe. Nunc autem ſcripſi vobis, non commiſceri, ſi iis, qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiēs, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum huiuſmodi nec cibum ſumere. Auferte malum de vobis ipſis. Hactenus Apoſtolus. Quadrat obſeruatio in Euangelium Sexageſimæ, in hæc verba. Aliud cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt. & volucres cœli comederunt illud. Vnde tantum damnum agro ſato, vt conculcatum ſit, & volucres comederint ſemina illius? Quia erat ſecus viam, quæ luto eſt conſpurcata, & nullum profert fructum. Tu ergo eſto coniunctus hominibus, cœno vitiorum contaminatis, quos non ſecus, ac viam dæmones calcant, & peccata. Et quid inde conſequeris, niſi te videre conculcatum ab hominibus prætereuntibus, pec-

Simile. Incautè velantur mētes impiorū conſortia. 1. Cor. 5.

catis videlicet, quorum voluptas quam citiſsimè euaneſcit.

Sextò, *Neque aſcenderis in Bethauē.* Duo hic inuenio obſeruanda, quæ paucis complectar. Alterum eſt, viam vitiorum non eſſe facilem, ſed difficilem. Hinc eam vocat aſcenſum. *Neque aſcēderis*, inquit. Eſt autem aſcenſus plenus labore. *Sap. 5.* Ambulauimus, dicunt iniqui, vias difficiles, laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis. Alterum eſt, nomen eſſe mutatum *Bethauē*, quæ prius dicebatur Bethel. Conſueuit Dominus, mutare nomina bifariam, nempe cū homines eligit ad aliquod munus. Sic Abrahæ, Saræ, Iacob, & Petro mutaſſe legimus. Mutat etiam, cum homines, vel ciuitates à virtute degenerant. Sic apud Ezechielem, relictis his nominibus Iſrael, & Iuda, vocat hos populos Oholam, & Oholibā. Ohola maior, & Oholiba minor. Sed quorſum in iniquitatem prolapſis Deus mutat nomina? Vt in memoriam eorum reuocet, à quanto dignitatis culmine exciderint, ſicque conuertantur ad meliora, crebroque ſecum cogitent, quo nomine digni ſunt. Num appellandi Nerones ſint, ob crudelitatem, aut Sardanapali ob libidinem, aut Simoniaci ob Eccleſiaſtica beneficia empta, aut Viperæ ob venenatos dentes, aut pauones, quòd auram popularem captent, aut ſues iacentes in volutabro luti, aut Narciſſi, quòd ſuimet amore capiantur, aut vulpes ob calliditatem, &c. Audi, quo nomine quoſdā appellat Diuus Paulus. Erunt, inquit homines ſeipſos amātes. Quid eſt, eſſe ſeipſos amantes, niſi vocandos eſſe Narciſſos? Obſerua etiam, quo nomine Seruator appellet Herodem. Dicite, inquit, Vulpi illi, Ecce eiicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie, & cras, Mutat etiā nomina, cum acciti ſunt ad aliquod munus, vti diximus, duabus de cauſis. Altera eſt, vt quoties nominis ſui memores fuerint, toties in gratiarum actionem prorumpant. Altera vero, vt ſuum munus obliuioni non tradant: ſed illud digne exequantur. Creatus eſt iudex quiſpiam? Videat, ān iudicis munus exactè Reipublicæ impendat, Magiſtratus officium ſuſcepit? Attendat, an in id vigilanter incumbat. Sed obiicies, Prius vocabar Ioannes, aut Petrus, aut Hieronymus, &c. Eo nomine ſum contētus, nolo aliud quis mihi nomen. Frater mi, ſi munus ſuſcepiſti, & patere eo vocari, & eius functioni vacare. Nam quemadmodum in arbore inſerta duos fructus diuerſos inuenimus, Ita tu, qui arbor es in horto Eccleſiæ plātatus à Deo, deinde ab eodem inſertus vt non ſolum feras fructus Chriſtiano homine dignos, verum

Quare ſoleat Deus mutare nomina.

Gene 17.

Ezec. 23.

Nomina morū qualitatibus cõuenientiſſima.

2. Tim. 3.

Luc. 13.

Simile

tum & iudicis optimi, ſi iudicis munus obis, marchionis, ſi populos habes ſubiectos, ſi ducis, aut comitis, aut regis, aut epiſcopi, &c. accepiſti nomen. Sed dolendũ eſt, video quippe nonnullos arbores Eccleſiæ poſt inſitionem ſterilíſcere, nullumq; ſpectabilem reddere fructũ. Quot iudices, & præſules, poſtquam hæc nomina ſuſceperunt, dignam his nominibus operam, & ſolicitudinem populis, quos regendos ſuſceperunt, nõ impẽdunt? Sed vnde cum noua nominis confitione, vel mores non mutant, vel ſi ante munus candidis erant ornati moribus, poſtea à virtute degenerant? Quoniã non bonus ſator Chriſtus inſeruit: ſed diabolus, vel ambitio. Iſti ſatores iniqui eas arbores reddunt ſteriles. Quadrat obſeruatio in Euangeliũ pro feſto ſancti Ioãnis Baptiſtę, in hęc verba, Vocabant eum nomine patris ſui Zachariam. Et reſpondens mater eius, dixit nequaquam, ſed vocabitur Ioannis. i. gratia Dei. Ecce, nomẽ bonũ, & ſanctũ imponũt. Verũ. ô Bone Ioannes, ob ſcelera tua mutauit tibi Deus nomen? Nequaquã ob ſcelera: ſed ob merita, & officia mihi iniũcta noua impoſuit, prophetæ videlicet, & pluſquã prophetę, angeli, &c. Quid exiſtis videre? Prophetã? Etiã & pluſquã prophetam. Hic eſt. n. de quo ſcriptum eſt, Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuã, &c. Vide, D. Ioannem ob diuerſos ſ[illegible] ulos munerum cõſertos in eo, velut in arbore pulcherrima, varia ſortiri nomina, quoniã diuerſos protulit fructus? Quadrat etiam in feſtũ S. Petri, in hæc verba, Beatus es Simõ Bariona, tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Ecce duo nomina Apoſtoli, Simon videlicet, & Petrus. Quorſum vtrumque nomẽ protulit Chriſtus? Vt ſuum munus reuocet in memoriam illius.

Actio nomini & officio legitimè reſpondere debet.

¶ *Quoniam ſicut vacca laſciuiens declinauit Iſrael, nunc paſcet eos Dominus, quaſi agnum in latitudine.*

¶ Iudicant nonnulli, hanc vocem, *quoniam*, non tã cauſam cõtinere, quam explicationem, atque aſſeuerationẽ detegentem animi vehementiam, & dicẽtis impetũ, quod ad rei exaggerationem ſpectat. Cæterum nihil video abſurdi, ſi dicamus, hoc *quoniã* proprio cõiunctionis cauſalis munere fungi. Reddit enim Dominus cauſam ea voce, ob quã, nõ ſecus atq; agnũ, deducturus ſit Iſraelẽ ad latitudinem, Vocat autẽ Iſraelẽ. i. decem tribus ad quas modo ſolum conuertit orationem, *vaccã*, nõ bouẽ, marem videlicet: vt oſtẽdat, eã ſcortatam cum vitulis aureis Ieroboã. Animalia namq; cum ſui ſimilibus

ſimilibus ſpecie coire ſolent. Cum ergo vituli rationẽ maris ſubeant, elegãtiſſime Iſraelẽ *vaccam* vocat, qui meretrix crebro vocatur voce fœminea a diuinis vatibus. Epitheton autem additur, puta *laſciuiens*, non parum inuoluit vehemẽtiæ, explicatúrque variè. Quidam ſic diſpũgunt, *Laſciuiens*, id eſt, indomita. Fauent huic explanationi Lyranus, & Interlinearis, & Haymo: Lyranus enim ſic expendit, *Laſciuiens*, id eſt, quæ rumpit iugum. Interlinearis vero, Abiiciens iugum, ſic decem tribus à legis iugo deceſſerunt: & dæmoniaco ſpiritu agitatæ, latam arripuerunt viam, quæ ducit ad mortẽ. Hi omnes à diuo Hieronymo deſumunt: qui ait, Sicut enim *vacca laſciuiens*, & obiiciens iugum, Ita Iſrael, id eſt, decem tribus declinauit à Domini ſeruitute. Neque diſplicet Diuo Hier. ſi cum Septuaginta *pro laſciuiente* aſilo percuſſa, quem vulgò tabanum vocant, vertamus. Quod quemadmodum œſtrum, ſimul atque vitulam momorderit, adeo eam in rabiem adigit, vt ſurſum, ac deorſum curſitans, interdum per præcipitium feratur, Sic Iſrael, ductus eſt in princeps, eo quòd œſtro idololatriæ ſit percitus. In hunc etiam modum expendunt Theodoretus, & Theophylactus. Atque ſi vocem Hebraicam poſitam pro *laſciuiens* obſeruemus, incrementum habet ſignificationis. Non enim vtcunque *laſciuientem* eſſe ſignificat, ſed maxime laſciuam eſſe implicat. Nam eſt cum geminatione *Zzarera Zzarar* Hebraice, id eſt, rebellis rebellauit, vel errans errauit, ſiue laſciuiens laſciuiuit. Nihil aptius, & elegantius dici potuit ad explicandam proteruiam Iſraelis, quam illum cum *vacca*, eáq; *laſciuiente* non parũ, ſed multũ, conferre. Quemadmodũ enim iuuẽca, vberrimos paſtus nacta, in eiſq; aliquantulũ cõmorata, pinguior reddita, iugum aſpernatur, Dominũ cõtẽnit, ac iã ſuis paſtibus, & locis nõ cõtẽta, alienos agros pererrat, in vicinorum ſata irrumpit, quæ petulantiæ magis, quã famis explendę, cauſa decerpit, In eũdem modũ Iſrael, fœliciora loca, & regiones vberiores adeptus cõtemptis paſcuis diuinorũ præceptorũ, laſciua licentia vſus, ad prohibita ingenti petulantia tendit. *Nunc paſcet eos Dominus, quaſi agnum.* Aduerbium tẽporis *nunc* omnes ſic expendunt, id eſt, breui. Ac ſi apertius dicat, Non multo poſt tẽpore, ſed dum propheto, dum ſpiritus hos regit artus. *Paſcet eos Dominus, quaſi agnum.* Tradẽs eum in captiuitatem miſerrimã, paſcet Iſraelẽ Domin⁹, ſiue reget. nõ amplius veluti inobediẽtẽ, ſed tãquã agnũ manſuetiſſimũ. Captiuitas enim humiliabit ipſum. Et quæ captiuitas humiliabit Iſraelẽ? Extrema

In omni animantiũ genere ſimile gaudet ſimili.

Vocatur vacca non taurus quia vt plurimũ fœmina ſũt affectibus impotentiores quã mares.

trema certe, & quæ eũ reddat agnum. Hiſpane dicimus, cũ protcruũ, & rebellã manſuetudini ſubigere volumus, *Yo le amanſare, yo le hare que tiemble como vn cordero.* Mutatio etiã nominis, vt quẽ prius vocauerat *vaccam*, modo vocet *agnũ*, duo implicat obſeruanda. Alterum eſt, Iſraelẽ non amplius ſcortaturum cum vitulis aureis. Non enim vituli cum *agno* cocũt, cum ſint ſpecie lõgè diuerſa. Satis ergo acutè inſinuat Iſraelẽ non adoraturum idola Ieroboam, quoniam neq; locum, neq; tempus Dominus dabit ad exhibẽdũ cultũ vitulis aureis. Relegabit enim Iſraelẽ longè ab his idolis in latiſſimã Medorum terram, cum in captiuitatem per Aſſyrios ducti fuerint. Alterũ vero hic implicatum, & obſeruatione dignum eſt, Iſraelem ad extremã calamitatum, & incõmodorum miſeriam venturum, dum, à Domino, velut agnus, paſcendus ducitur. Quæ enim imago magis apte errorem, metũ, perturbationẽ, multaq; alia id genus incõmoda poteſt noſtris oculis obiicere contemplanda, quàm ſi quis agnum ſolum in vaſta ſolitudine relictum effingat, & multis lupis circumſeptum: qui cum nullo conſilio ſit, curſu parum, viribus nihil omnino valeat, herbarum, & paſtus immemor, erroribus, & balatu loca omnia peruagatur, & cõplet, omnia metuit, omnia fugit, & tamen his rebus omnibus periculũ ſibi magis, quã ſalutem parit, quia eſt omnium animantium timidiſſimus, imo quia videt, ſe citò à lupis deuorandum? In eundem modum Iſrael omni auxilio deſtituendus prædicitur, armis cariturus, quibus ſe tueatur, potentia, patria, opibuſque expoliandus, ac mille iniuriarum generibus ab Aſſyriis, velut à lupis, afficiendus.

Sola velinquetur terra Iſrael ducto populo in latiſſimas orbis regiones vbi latiſſime paſcetur

Animantiũ ferè omniũ timidiſſimus agnus.

Ad inſtituendo mores.

QVoniam, *ſicut vacca laſciuiens, Iſrael declinauit.* Ecce, quid diuitiæ homini pariunt, excuſſionẽ, & abiectionẽ iugi legis diuinæ, homines reddere licentiores ad vitia. Cur Iſrael declinauit à pabulo pręceptorũ Dei? Quia erat factus, *ſicut vacca laſciuiens*, id eſt, multis opibus ditatus, regiones vberrimas adeptus. Petriculoſa ergo res diuitiæ ſunt. Hinc de Iſraele loquens Moſes ait, Conſtituit eum ſuper excelſam terram: vt comederet fructus agrorum, vt ſuggeret mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo, Butyrum de armento, & lac de ouibus cum adipe agnorum, & arietum filiorum Baſan, & hircos

Pecunia periculoſa ſupellex.

Deut. 32.

& hircos cũ medulla tritici,& ſanguinẽ uuæ biberent meracifſimum. Poſtquã tot habuit diuitias Iſrael, quid fecit bone Moſes? Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit: incraſſatus, *Simile.* impinguatus, dilatatus dereliquit Deum factorem ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo. Quemadmodum de veſtimento tinea,& rubigo de metallo oritur, Sic de diuitiis peccata naſcuntur. Et quemadmodum in cauernis terræ ſerpentes latent venenati, Ita ſub opibus varia abſconduntur vitia. Si quis à me quærat, quid corda diuitum ſint. Reſpondebo, in pleriſque non aliud eſſe, quam latibula tenebroſa, vbi ſerpẽs ille antiquus eſt abſconditus. Quis non mirabitur Naaman *4. Reg. 5.* diuitias, ingentẽ comitatum, veſtes ſericas, auro,& gẽmis intextas? Sed quis is fuit? Leproſus Erat, inquit Scriptura, Naamam princeps, honoratus vir fortis,& diues, ſed leproſus. In eundẽ modum, quid ſunt homines in hoc ſæculo potentes, honorati, diuites, holoſericeis,& auro exornati? Timendũ eſt, ne ſub his animus lateat fœda peccati lepra infectus. Elegit Loth habitare in vberrimis regionibus Sodomæ,& Gomorrhæ quæ erant ſicut paradiſus Domini: ſed qui inde eſt cõſe- *Gen 13. & 14.* cutus? Venerunt impij reges,& captiuũ duxerunt. Ita diuites qui in hoc ſæculo videntur eſſe in paradiſo voluptatum, in captiuitatem vitiorum miſeram rediguntur. Quamdiu Moſes infans eſt adoptatus in domo regis Pharaonis, nunquam *Exod. 3.* ei Dominus dignatus eſt apparere. Quando ergo illi appa- *1. Reg. 24* ruit? Cum pauperrimus paſtor erat. Cum Dauid pauper erat *Difficile eſt cũ diuitijs innocẽtiam tueri.* neque chlamydem Saulis vix audet attingere,& percutit cor ſuum, quòd oram chlamydis atrociſſimi hoſtis ſui abſcidiſſet,& veniam petẽs à Deo, ac ſi grande facinus perpetraſſet, orat, Propitius ſit mihi Dominus,&c. At diues effectus, adulteriũ cõmittit, fidelem famulũ Vriam iubet clã interfici, & qui proprias iniurias vindicare noluerat, illatã ſeruis ſuis cõ- *2 Reg. 11.* tumeliam ab Ammon, grauiſſime vindicauit. Quid hoc eſt Rex? Proprio honore deſpecto, perdere cõtẽdis eos, qui tuis famulis irrogarunt cõtumeliã? Certò credo, reſpõdebis, Nõ miremini, ſi mutatus ſum in alterum, quoniam & mutata eſt ſortis conditio. Prius pauper eram, qui magis timent Deum, *Prou. 13.* nunc diues ſum, qui licentiores ſunt ad patranda peccata. Agnouit & Salomon, quantũ periculi ſit in diuitiis, orat ſiquidẽ. Diuitias ne dederis mihi, tribue tantũ victui meo neceſſaria. Ne forte ſatiatus illiciar ad negãdũ,& dicã. Quis eſt *1. Tim. 6.* Dñs: Et Apoſtolus, Habẽtes alimẽta,& quibus tegamur, his cõtenti ſimus. Nã qui volunt diuites fieri, incidũt in tentationem

tionẽ,& in laqueũ diaboli,& deſideria multa,& inutilia, & nociua,quę mergunt homines in interitum,& perditionem. *4.Re.24.*
In huius rei typũ obſerua,quos homines Nabuchodonoſor reliquerit in Ieruſalẽ,quoſq; in captiuitatẽ duxerit ad Babylonẽ. Nihil,inquit Scriptura,relictũ eſt in Ieruſalẽ, exceptis pauperibus populi terræ. Timendum ergo eſt diuitibus,ne à diabolo,quẽ adũbrat Nabuchodonoſor,redacti ſint in ſeruitutem,vitiorum, & à ciuitate ſuperna Ieruſalem, vbi cum Sanctis gaudent angeli Deo fruentes,relegentur, quãdo audiunt,eã non à diuitibus: ſed tantũ pauperibus habitãdam. Neq; ſi pauperes cõquerantur à Deo derelictos eſſe!, quãdo tutiorem ad conſequendã ciuitatẽ cœleſtẽ Ieruſalẽ audiunt pauperum ſortem,conſiderantes, quid Dominus præcepit apud Leuit. ampliorem videlicet hoſtiam exactam à diuitibus,quàm à pauperibus. *Leuit.12.* Cumque impleti fuerint dies purificationis ſuæ,ſiue pro filio,ſiue pro filia deferet agnum anniculum in holocauſtum,& pullum columbæ,ſiue turturem pro peccato. Quod ſi non inuenerit manus eius,nec potuerit offerre agnum,ſumet duos turtures, aut duos pullos columbarum. Vides,à pauperibus pauperiorem exigi hoſtiam quam à diuite? Diues enim offerre tenebatur agnum: ſed pauperi,qui non poteſt,& facultates non ſuppetunt ad offerendum agnum,offerre turturem, aut pullum columbæ ſatis eſt. Cur maior à diuite exigitur hoſtia, puta agnus, quam à paupere? Quoniam diuites,maiora,& grauiora ſolent committere peccata,hinc & ampliori ea debent expiare ſacrificio,quam pauperes. *Simile.* *Paupertas integritatis ſignum.* Quemadmodum in torrentib. & riuulis magni piſces,& cete grandia non inueniuntur,ſed in vaſto,altoq; maris pelago,Sic in pauperibus non magna inueniuntur facinora,quoniam hi exigui riuuli ſunt. *Æſchines in Epiſt.* Quid enim homines ſunt,niſi aqua præterfluens? *2.Re 14.* Omnes, quaſi aqua,dilabimur,ait Scriptura. Cum ergo pauperes nõ altum gurgitem poſſideant diuitiarum, ibi non atrocia delicta inuenies. Secus in diuitibus,quorum ea eſt opum abundantia vt mare potius ſint appellandi. Sub horum diuinum aquis magna degit ſuperbia,magnus luxus,odia inauditæ magnitudinis,&c. *Iob.40.* An extrahere poteſt Leuiathan hamo, & gurguſtium piſcium implebis capite illius,inquit Deus? Quid Leuiathã,niſi magna peccata adumbrat, quæ velut in mari,in huius ſæculi potentiũ cordibus natant? Vnde & D. Gregor. egregie per caput Leuiathan præpoſitos,& principes air deſignari. Cũ itaq; maiora patrẽt delicta diuites,merito ab illis

& am-

& amplius quàm à paupere, exigitur ſacrificium. Timeāt autem, ſi ſic ea expiare non ſtuduerint, quoniam acerbiſſimè plectentur, ſicut apud vatem Iſaiam Dominus pollicetur. Viſitauit, inquit, in gladio ſuo, duro & grandi, & forti ſuper Leuiatham ſerpentem vectem, & ſuper Leuiatham ſerpentem tortuoſum, & occidet cetum, qui in mari eſt: Venuſtiſſimè peccata grandia diuitum componit cum Leuiatham vecte, & tortuoſo.

Iſa 27. Simile. Magna diuitia ſolent poſſeſſori cō citare faſtū & ſupercilīū Pſal. 104. Eccl 2.

Nam quemadmodnm vectis durus eſt, & inflexibilis, multoſque claudit. Ita iniqui diuites multos homines ſuæ poteſtati ſubiiciunt, ſilicea habent præcordia, & ferrea, tortuoſi etiā ſunt, quoniā per rectum tramitē iuſtitiæ nō incedunt, ſed omnia iura torquēt, & corrūpunt, & modo ſe extendunt, modo ſe contrahunt, non æquale ad omnes iudicium exercentes, ſed delinquentibus multis, & in eodē crimine pariter deprehenſis, his fauent, & condonant, illos vero dānant, & cruciant. Vide an Regius Pſaltes magna dicat ſe crimina cōmiſiſſe, cum inquit, Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam & ſecundum multitudinem miſerationem tuarum dele iniquitatem meam. Cur rex ad delendam iniquitatem tuam multitudine miſerationum, & magna miſericordia Deum vti efflagitas? Nonne ſatis eſſet vna, aut altera miſeratio? Nonne etiam ſatis parua miſericordia? Bene magnā petit miſericordiam, & multitudinem miſerationum Dei ad abluenda hęc peccata. Agnouit quippe, magna eſſe diuitum, & principum peccata, timetque

Re. 13. Paupertatē Dei filius cō cupiſcēs deſcēdit vt eā eligeret ſibi & nobis ſua æſtimatione faceret pretioſam Bern. in Vig. na. Serm. 1.

ne propterea illi Deus dicat, Multo labore ſudatum eſt, & nō exiuit de ea nimia rubigo eius neque per ignem. Immunditia tua execrabilis: quia mundare te volui, & non es mundata à ſordib. tuis: ſed neque mundaberis prius, donec quieſcere faciā indignationē meam in te. Igitur ſi principes, & diuites non contendant, à Deo impetrare hanc magnam miſericordiam, audientes Leuiathan, id eſt, magna eorū peccata trucidanda gladio forti, & duro, & magno Dei, id eſt, ſeueriſſimè punienda, contremiſcant. Quid enim hic gladius ſignificat, niſi ſuperni iudicis, & vindicis poteſtatem, dicente Apoſtolo de iudice. Non ſine cauſa gladiū portat. Dei enim miniſter eſt, vindex in irā, ei q̄ malū agit? Quadrat obſeruatio in Euangelium Epiphaniæ, in hæc verba, Ecce Magi venerūt Ieroſolymā, dicētes, Vbi eſt, qui nat⁹ eſt rex Iudęorum? O magi, vbi quæritis regē cæli ortū? Apud diuites ne, & potentes? Fallimini, quærite ibi Leuiathā, quęrite cete grandia, hoc eſt, immaniſſima peccata. Chriſtū verò q̄rite in loco

pauper

pauperrimo,nempe in ſtabulo.Cum pauperibus enim inueniẽdus eſt Chriſtus, cum diuitibus autem nõ item,*ſicut vacca laſciuiens ab eo declinant.*Quadrat &in Euangeliũ pro Omnibus Sanctis,in hæc verba,Beati pauperes ſpiritu:quoniam ipſorum eſt regnũ cœlorũ. Quare pauperũ eſt regnum cœlorum? Qua non declinant à Deo ſuo,aut excutiunt iugum legis diuinæ, *ſicut vacca laſciuiens.*In quem modũ diuites excutere ſolẽt ob nimiam craſſitudinem diuitiarum. Quadrat etiam in feſtum Purificationis, in hæc verba. Vt darent hoſtiam pro eo, par turturum,aut duos pullos columbarum. Cur non offers diua virgo agnum pro filio? Pro quo melius agnus offerri poteſt,quàm ꝓ eo, qui vere eſt agnus Dei,tollens peccata mundi? Pauper erat,& ideo pauperum Deo offert ſacrificium.Pauperibus vero permittitur, minus offerre, & vilius,magis quã diuitibus, quoniã maiora peccata ſunt, quæ diuites committunt, quàm ea, in quæ pauperes labuntur.Quadrat itẽ in Euangeliũ infra Octauas Corporis Chriſti,in hæc verba, Pauperes, ac debiles,& cæcos, & claudos introduc huc.Ecce, qui ſunt introducti ad cœnam magnam, non vtiq; diuites,qui ob villam emptam,& iuga boũ cõtemnunt conuiuium regis cœlorum,ſed pauperes,& deſpecti.

Secundó,*Sicut vacca laſciua declinauit* Merito obiurgat, & reprehendit Iſraelem,quod non fame fuerit illectus ad quęrendum paſtum prohibitum, ſed magis petulantia quadam, & laſciuia. Habent enim pauperes nonnihil excuſationis, ſi in vetita ſata irrũpant,id eſt,contra legẽ Dei aliquãdo dicũt *Simile.* aliquid,vel faciunt. Nã quẽadmodũ patriarcha Abrahamus, *Gen.12.* quòd fames facta eſſet in terra,deſcendit in Ægyptum, alias autẽ non deſcendiſſet,Sic pauperes crebro,cogente fame,regna adeũt diaboli per Pharaonem regem Ægypti adumbrati.Cæterum diuites,qui nulla egeſtate premuntur,cur in Ægyptum deſcẽdent?Quid compulit,patrare peccatum?Si vaccæ eſſent macilentæ,nõ habentes alimenta, quibus ſe,& familiam paſcant, non mirum, ſi alias vaccas deuoraſſent, id eſt,ab alijs hominib.ditibus fraude,vel dolo,aut clã ſurriperent,ſicut adũbratũ eſt in ſomnio Pharaonis.Quid enim boues illæ,noctu alias deuorãtes ſignificant,niſi fame cõcitari hominem,vt quoquo valeat modo, quærat victum neceſſarium?Verum cum diuitiæ illis ſuppetant,cur à iugo legis diuinæ collũ ſubtrahent?Quemadmodum vaccæ illæ ferentes arcam Domini mugiebant, amore materno affectæ, quòd vitulos domi Philiſtiim recluſiſſent, & eos lactare non poſſent.

Pauperes quaſi fame tabeſcentes deuorantur à diuitibus. 1.Reg. 6. Gen.41.

1 Re.6. Simile.

poſſent. In eundem modum homines arcam Domini, in qua erant tabulæ diuinorum præceptorum ſcriptæ digito Dei, hoc eſt iugum diuinæ legis non ſine mugitibus ſuerunt, quod filios alere non valeant, dum legi Dei colla ſubmittunt. Hinc ortum eſt, vt ſi illis dicas, Reſtituite bona malè parta, reſpondeant. Quid erit de filijs meis, & familia? Si arcam Domini humeris meis imponis reclude domi vxorem, & filios, vt ibi, fame pereant. Ecce, quo facto dicunt, Cogente fame, in Ægyptum deſcendo, quia macilenta vacca ſum, non laſciua, terminos prætereo, & tranſgredior à diuina lege præfixos. Et certe habere ad tranſigendam vitam neceſſaria, ita vt famem non timeas, peculiare Dei beneficium eſt, quo homo ad parēdū Deo magis vincitur. Vnde S. Iacob inquit, Si fuerit Dominus mecum, & dederit mihi panē ad veſcēdum, & veſtimentum ad induēdum, erit mihi Dominus in Deum, & lapis iſte quē erexi in titulum, cunctorumq; quæ dederis mihi, decimas offerā tibi. Ecce S. Patriarcha nouo ſe fatetur beneficij vinculo deuictum ad ſeruiēdum Deo tribuenti neceſſaria. D. etiā Paul. occaſionē nōnullā eſſe, ſaltē infirmis, fame cruciari, vt à charitate Chriſti ſeparentur, apertè oſtendit, dicens. Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? An fames? An nuditas? Ac rurſum, fortis viri eſſe, æquo animo ferre famē, eaq; ſæuiente, Deum nō deſerere ſubindicat, dicēs, Scio, & humiliari, ſcio & abundare: vbique & in omnibus inſtitutus ſum, & ſatiari, & eſurire, & abundare & penuriā pati: omnia poſſum in eo qui me cōfortat. Nā quēadmodum Elimelech mortuus eſt in regione Moabitide, ad quam fame compulſus venerat, orbamque reliquit vxorem Noemi. Sic crebro anima hominis peccato interit, exorta fame. Quoties fœmina reprehenſa, quod pudicitię oblita, ſe proſtituat, in famē reiicit culpam, dicens, Fames compellit. Cæterum diuites quàm poſſunt prætexere excuſationem. à quorum domibus fames longe eſt relegata? Decétne, delitiis fieri hominem deteriorem, quo plus à Domino accipit, veluti *vacca laſciuiēs* à Deo ſuo declinare? O immitatem vincentem tygridum Hircanarum feritatem. Quæ feræ beneficijs non manſueſcunt? Tu miſer homo feris peior effectus beneficiis es. Nam cum à Deo diuitias acceperis, ad peccata es effrænatior. Vnde ipſe Dominus inquit. Cum dederit tibi Dominus Deus tuus domos plenas multarum opum, quas non extruxiſti: ciſternas, quas non fodiſti: vineta, & olìueta, quæ non plantaſti, & comederis, & ſaturatus fueris: caue diligenter ne obliuiſcaris

Legis diuinæ ſuſtinendum parit terum copia.

Gen. 28.

Rom 8.

Phil. 4.

Ruth. 1.

Non habitant ſimul pudor & fames.

Quin. 12. Declam.

Deut. 6.

ris Domini. Quẽadmodum in Bœotia iuxta flumen Orcho menon duo ſunt fontes, quorum alter memoriam, alter bibentibus obliuionem affert. Sic diuitię, & paupertas duo fontes ſunt, qui ex fonte diuitiarum bibunt, Dei ſui obliuiſcuntur: paupertas verò memoriã exſuſcitat, vt homo Dei ſui recordetur. Et quẽadmodum præpoſitus pincernarum, ſuccedentibus proſperis, oblitus eſt interpretis ſui. Ita diuites Chriſtum obliuioni tradunt, qui è carcere paupertatis illos eduxerat. Quadrat obſernatio in Euangeliũ Dominicæ. 4. Quadrageſimæ, in hæc verba. Cum ſubleuaſſet oculos Ieſus, & vidiſſet, quia multitudo maxima veniſſet ad eũ. Quãdo hæc verba protulit Chriſtus? Reſpondeat Mathæus. Cũ dixerant Chriſto diſcipuli. Dimitte turbas, vt euntes in caſtella emãt ſibi eſcas, quibus Chriſtus reſpondit. Non habent neceſſe ire. Ecce, quã cauſam prætexunt diſcipuli, vt homines declinent à Chriſto, emere eſcas, ne fame pereant. Solẽt enim homines, hanc excuſationẽ adhibere, cum peccant, Diuertor à Chriſto propter famẽ, eſcas quæro, quas non inuenio, ſi ſim cum Chriſto. Sed quid ait Chriſtus? Nõ habẽt neceſſe ire. O pientiſſime Ieſu, cur nõ habẽt neceſſe ire? Quia non diuites ſunt, qui, velut vaccę laſciuientes, ſolẽt à Deo declinare: pauperes vero ſecus qui cũ macie cõfecti ſint, virib carent, vt in ſata vetita prorumpãt. Itẽ in hęc verba. Cùm vidiſſent, quòd fecerat ſignum Ieſus, dicebant. Quia hic eſt vere propheta, &c. Quando volunt Chriſtum iſti homines regem facere? Cũ pauerat eos. Tu ergo diues, qui multo ampliora à Chriſto beneficia accepiſti, cur non fatebris, Chriſtum eſſe regẽ tuum, eiuſq; legibus parebis? Quadrat in Euangeliũ feriæ 5. poſt. 2. Dominicam quadrageſimæ, in hæc verba. Homo quidam erat diues, qui induebatur purpura, & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè Poſt tantum veſtium, & epularum luxum quid diues eſt cõſecuturus? Factus eſt, ſicut vacca laſciuiens, & declinauit à lege Dei ſui, hinc non miſertus eſt pauperis, ſepultus eſt in inferno, &c.

Simile. *Pa. lib. 3. ca. 1.* *Gen. 40.* *Simile.* *Ioan. 6.* *Diuitiarũ amore cæcutit auarus adeo vt Deum rerum omnium largitorem non cognoſcat.*

Tertiò, *Nunc paſcet eos Dominus.* Breui cõminatur Deus, plectendum Iſraelẽ Aduerbiũ enim nunc ſic eſt diſpungendum, id eſt, breui, vti diximus diſpungentes literam. Docet, non eſſe differendam pœnam infligendam peccatori, cum delinquit ne vulnus inueteraſcat, & purulentius fiat Conquæritur namque Dominus apud Iſaiam, Vulnus, & liuor, & plaga tumens, non eſt circumligata, nec curata medicamine, nec fota oleo. Vides Deum, velut ſtomachabundum,

 obiicere

obiicere plagis non eſſe appoſitam medicinam? Apud Geneſim etiam legis, Loth ab angelis cogi, vt de Sodoma exiret, eoque diſſimulante, apprehenſis manibus eius, & vxoris ab iiſdē angelis foras educi. Cur tāta celeritate angeli ſunt vſi? Certe, quia cognouerant Deum ſuum plerumque velociſſimū eſſe ad ſumendā de peccatoribus vindictam. Si fueritis, inquit Moſes, patrantes malum corā Deo veſtro, vt eū ad iracundiā prouocetis: teſtes inuoco hodie cœlū, & terrā, citò perituros vos eſſe. Non ait Moſes, ſerò perituros, ſed citò. Agnouit quippe, Deum vindicem eſſe velocē in peccatores, nō lentū. Quemadmodum aquila in altum aſcendit, vt inde eſcam proſpiciens, quam citiſſime ad eam aduolet. Vnde Iob ait, Deus, Numquid ad præceptum tuū eleuabitur aquila, & in arduis ponit nidum ſuum? Inde contemplatur eſcam & vbicunque cadauer fuerit ſtatim adeſt, In eundem modum agnoſcāt iudices, eſſe ſe diuinas quaſdā aquilas, quibus præcipit Deus, ad verticem magiſtratus ob id volaſſe, vt inde intueātur, vbi cadauer ſit id eſt, peccator, vt abſumant illum, hoc eſt, puniant. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ.31. poſt Pentecoſtē, in hæc verba, Appropians, alligauit vulnera eius. Cur non differs, Samaritane, alligare vulnera? Impone prius in iumentū tuum ſauciū, & duc in ſtabulum, ibique alligare poteris vulnus, oleū, & vinum infundēs. Nequaquā ita faciendum eſt: ſed quamprimum video ſaucium, ei adhibenda eſt medicina. Quadrat itē in Euangelium Dominicæ.19. poſt Pētecoſtē, in hæc verba, Ligatis manibus, & pedibus eius mittite eū in tenebras exteriores: ibi erit fletus & ſtridor dentiū. Ecce, nō inducias dedit rex, aut diſtulit ſuppliciū, dicēs, Ligabitis eū: ſed Ligate ſtatim manus, & pedes eius. Neque etiam contentus eſt, mittere in carcerem: ſed etiam pœnas adhibuit. Ibi, inquit, erit fletus, & ſtridor dētiū. Vnde ortus eſt ille fletus? Vtique ex dolore pœnarum, quas patiebatur, qui coniectus fuerat in locum tenebrarum. Hoc obiter annotauerim: vt iudices animaduertant, non diu eſſe delinquentes in carcere detinendos: ſed adhibēdas eſſe ſine mora illis pœnas pro meritis, Cur enim multo tempore ſine cauſæ examinatione homines intra carcerem concludentur. Sed hoc malum ſatis antiquum eſt. Sanctus enim Ioſeph diu in carcere fuit, quamuis innocens in lacum miſſus fuerat. Neque quia reos dixerim cito ob maleacta puniendos, quis hinc cauſam ſumat, vt condemnet tarditatem ſanctæ, maximéque ſuſpiciendæ Inquiſitionis officij, in puniēdis delictis. Nam

Gen.19. Deut.4. Simile. Iob.39. Aſſimilā iudices aquilis acutiſſima viſus acie præſtantiſſimis. Gene. 40.

Nam nullus eo ſanctior poteſt excogitari modus, cum magis cœleſtis, & angelicus, quàm humanus appellandus ſit. Ob grauitatem enim cauſarum, quæ in dicto ſanctæ Inquiſitionis officio diſcutiuntur, licet inquiſitores immenſe laborent, lente progredi videntur. Vnde de illis vere dicere poſſumus. Lente feſtinant. *Inquiſitionis fidei, commendatio Italiæ & Hiſpaniæ incola.*

Quartò, *Quaſi agnū in latitudine.* Quē prius vocauerat vaccã, modum *agnum* vocat. Quæ eſt hęc nominis mutatio? Myſterium tangit. Oſtendit enim, in quem maxime ſcopum debeas deſtinare punitionē cum peccatorē ſupplicio addicis; videlicet, vt conuertatur in meliorem mentem, atque vt ex iniquo hominem facias iuſtum, & pium; ita vt qui prius fuerat, velut vacca laſciuiens, reddatur agnus manſuetus, non vt ſeipſum vindicet. Vellem etiã, ſubditos admonitos, ne faciles ſint ad iudicandum, iudices magis in correctione duci odio, quã zelo iuſtitiæ. Iſaias ait de Meſſia, Spiritu labiorum ſuorum interficiet impium Habitabit lupus cũ agno, & pardus cũ hœdo accubabit, vitulus, & leo, & ouis ſimul morabuntur. Quid variæ iſtæ animalium ſpecies adũbrant, niſi diuerſas hominum cõditiones varijs irretitorũ peccatis? Hos prædicit ſacer Vates interficiendos, nõ gladio: ſed ſpiritu labiorũ ſuorũ. Neq; inquit ſolũ Verbis interficiet, ſed ſpiritu labiorũ, vt doceat, quãdo exacte interficitur impius verbis ſeuerę correctionis, quando videlicet verba corripiẽtis non mortua ſunt vel veneno odij, vel iugulo vindictæ: ſed ſpiritũ habent. Hinc inquit, Spiritũ labiorũ, & nõ ſolũ verbis interficiet Et de his impijs ſic interfectis quid erit? Ad aliã reducet vitã longe meliorẽ quã antea habuerant. Nã qui prius lupi fuerant, leones, & pardi, iam depoſita feritate, mitis agni induent mores Si enim mores non mutaſſent, quomodo lupi, & leones habitarent, & accubarent cum agno? Quemadmodum in Piceno lacu Velino quidquid proijcitur mutat naturam: nam etiã lignũ ibi deiectum lapideo cortice obducitur, In eũdem modum in hoc ſtudiũ debet incumbere, qui delinquentes punit, vt puniti conditionem mutent, & qui prius molles erant ad vitia, lapideſcant, vt tentationibus reſiſtãt, Quadrat obſeruatio in Euangelium pro feſto Apoſtolorum, in hæc verba. Ecce ego mitto vos, ſicut oues in medio luporum. Cur Domine, Apoſtolos ſicut oues mittis ad lupos? Quid ibi inuenient oues apud lupos, niſi mortem? Ita eſt mortẽ, inuenient non vtique ſui ſolũ? verũ etiam & ipſorum luporum. Conuertent enim ipſos lupos in agnos, & eos *Iſai. Simile. Pli. lib. 2. c 103. Punitionẽ ſequi debet vitæ & conditionis emendatio.*

qui prius erant vaccæ laſciuientes,paſcent quaſi agnos. Sunt namque Apoſtoli fontes quidam miri, pleni aqua cœleſti, vt homines mores mutent.

¶ *Particeps idolorum Ephraim, dimitte eum. Separatum eſt conuiuium eorum, fornicatione fornicati ſunt, dilexerunt afferre ignominiam protectores eius. Ligauit eum ſpiritus in alis ſuis, & confundentur à ſacrificijs ſuis*

Verba hæc à Deo Opt. Max.proferũtur,quib⁹ vatis Hoſ-ſeæ inquit ſuperuacaneũ eſſe, plus operę cõſumere in corripiendis Iſraelitis, ꝙ nimiũ ſint additi idolorum,cultui, gradúmq; nõ ſint reuocaturi ab idololatria.Dicere etiam poſſumus hæc verba facta ad tribum Iuda. In quem modum expendit D.Hieronymus. Ac ſi apertius dicat illi Deus, O igitur Iuda, cui ſupra dixi, Si fornicatur Iſrael, non delinquat ſaltem Iuda,Audi conſiliũ meũ.prophetæ verba nõ ſpernas, quia Ephraim ſemel idolorũ amicus, & particeps eſt,dimitte eum,ne ſequaris impietatẽ eius, cuius cultus,& religio,& cibus à tuo conuiuio ſeparatus eſt Illi enim ſemel idolis ſeruiunt,& dæmonibus immolant, & quotidie fornicantur, & diligunt fornicationẽ ſuã. Amplectuntur multi ex expoſitoribus hãc Heronymianã explanationem. Vnus Theophylactus ab omnibus in explanatione huius loci diſſentit. Opinatur enim hæc verba dicta Iudæ, quod ipſe Iudas fuerit factus particeps idolornm Ephraim,vaccas adorans,ſiue vitulos Ieroboã aureos vna cum filijs Iſrael. Vnde *Ephraim* legit in genitiuo,nõ in nominatiuo,vt D.Hieronymus,cęterique omnes expoſitores legunt.Cæterũ intelligentia à diuo Hieronymo adhibita literę germanior videtur. Sed ſingula verba diſpungamus. *Particeps idolorũ.* Pro *Particeps* Hebraice eſt Habur,quæ vox colligatum, ſiue obſtrictũ ſignificat. Eſt ergo ſic explanãda vox, *Particeps*,id eſt, obſtrictus,ſiue colligatus.Habet autẽ nõ parũ energiæ ꝙ vix verbis ſignificari poteſt. Cum aliquis nimium vinculis amoris eſt cũ aliqua fœmina copulatus,quam relinquere difficile iudicamus,aut reſipiſcere virũ cenſemus impoſſibile,Hiſpane dicimus, *May avarraganado eſtà fulano con fulana*,vel, *May aſido,y predido tiene a ſu ano fulana* In eundẽ modum,*particeps Idolorũ Ephraim*, id eſt,nimium deuinctus eſt Ephraim, & conuinctus idolis. *Ephraim.* Huius tribus mentionẽ facit, quia Ieroboam filius Nabath fuit de tribu Ephraim, & cum is rex eſſet decem tribuum, & prius vitulos aureos in Bethel, Dánque conſtituiſſet,merito ſub *Ephraim* hanc, & alias nouem Iſraelis tribus

Errat qui finem vé-ſani ponit amoris.

bus comprehendit. Vnde & Paraphraſtes Chaldęus pro; *princeps idolorum Ephraim*, habēt Participes idolorū facti ſunt viri domus Iſrael. *Dimitte eum.* Bifariam diſpūgi poteſt vel iuxta diuum Hieronymum, Tu Iuda ne ſequaris impietatem Iſraelis. Conſentit cum diuo Hieronymo Haymo. Lyranus in eundem fere modum diſpūgit, Ait quippe, *Dimitte eum*, tu Iuda ne conſortio eius corrumparis. Vel quod loquatur ad prophetam. *Dimitte eum*; quia opēram luſeris, ſi Ephraim exhortaris vt maleactorum pœniteat. Ita Rupertus, & nonnulli recentiores. *Separatum eſt conuiuium eorum.* Per conuiuium Diuus Hieronymus intelligit cultum, religionem, & cibum; per *eorum* vero Iſraelitas. Ac ſi apertius dicat, Cultus, & religio & cibus Ephraim à tuo conuiuio, ô Iuda eſt ſeparatus. Iſrael enim idolis ſeruit, tu vero Deo omnipotenti. Amplectuntur hanc explanationem Interlinearis, Haymo & Carthuſianus, quamuis is ſolum ad cibum retulit, quod cibus, quo veſcebantur Iſraelitæ, erat prohibitus Iudæ, & illicitus. Neque mihi diſplicet Lyranus, ſic diſpungens, *Separatum eſt*, id eſt, excommunicatum. Nō deſunt, qui hoc *conuiuium* referant ad doctrinam Iſraelitarum, quam *ſeparatam* vocat, quòd putida ſit. Docebat enim, vitulos aureos colendos in honorem Dei, quomodo ſolent idololatræ ſuam excuſare idololatriam. *Fornicatione fornicati ſunt*, Certū eſt, de idololatria loqui. Repetitio autem incrementum inuoluit, vti diximus expendentes hæc verba, *fornicans fornicabitur.* Eſt enim dicere, *fornicatione fornicati ſunt*, ac ſi dicas, Ominno fornicati ſunt. *Dilexerūt afferre ignominiam protectores eius*, Cōueniūt omnes expoſitores, hic protectores vocari reges, & principes, & ſacerdotes, quorum intereſt populum tueri, à malis defendere & in bonis munire. Sed in diſpunctione ſequētiū *afferre*, videlicet, *ignominiam*, diſſenſio eſt. D. Hieronymus, quē ſequuntur fere omnes, ſic diſpungit, *Dilexerunt afferre ignominiam*, id eſt, vitio principum infœlix populus ſuſcepit cultum idolorum. Vocat ergo idololatriam *ignominiam*. Alij ſecus. Dicunt enim, verbum, *afferre* vocem eſſe, qua vtuntur vini cupidi, & ebulāſque potētes, quod Salomō explicuit dicens, Sāguiſugæ duę ſunt filiæ, dicentes, Affer, Affer. Atque apud Latinos eſt, appone, funde, præbe, &c. Habet enim vnūquodque hominū ſtudium, & vnaquęque ars, etiam inutilis, proprias, ac peculiares orationes, earum ſectatoribus familiares, quas, illi libenter vſurpant, cuiuſmodi illud in ore omnium helluonum eſſe ſolet, Manducemus, & bibamus, cras enim moriemur.

Nomine Ephraim vocatur Iſrael uel Ieroboam qui diuiſit regnum Iudæorum erat Ephraita.

Hoſſ. c. 1.

Pro. 30.

Epicureorū axioma ede, bibe, lude, poſt mortem nulla voluptas.

mur Cum ergo ſoleant ſacri authores de his rerum, & ſtudiorum generibus agere, eiuſmodi ſermones, & voces inducunt, vt per eam orationis figuram, quæ Mimoſis dicitur, rē ipſam expreſſius effingant, & cum hoc interdum fuſius, interdū preſſius, & vno tātum verbo fiat, accidit ſæpe, vt ea loca paulo obſcuriora reddātur. Qualis eſt locus illa in Euangelio, Vos autē dicitis corbā, hoc eſt, munus, &c. In eundem modū hic Mimoſi vſus Hoſſeas, ait, *Protectores*. i. principes, & ſacerdotes *dilexerunt afferre*, hoc eſt, munera ſibi dari. Ac ſi apertius oſtendat, vt inquit Vatablus, principes & ſacerdotes corruptos eſſe muneribus, iiſque ſolum eſſe protectores, qui munera illis afferebāt. Sunt, qui ſequentes hanc explanationem, verbum *affer e* alio detorqueant, nempe ad luxum, & voluptates corporeas, quod in eas nimium aſſrænes, diligebant afferre. i. affer, affer, crebrò dicebant, quia nullis explebant animū voluptatib. ſed ardentius ad nouas anhelabant. Vtrūque autē, ſiue munera petere, iiſq; corrūpi, ſiue voluptatibus oēs laxare habenas, *ignominiam* vocat Vates. Vnde ſic eſt litera diſpungenda, *Dilexerunt afferre ignominiam*, i. *ad ignominiā diligebant*: munera vel voluptates, quibus ſe debebant. Non mihi eſt ingrata hæc explanatio, licet prior magis arridet. *Ligauit eum ſpiritus in alis ſuis* Bifariam poteſt explanari. Primò, vt D Hieron. qui *ſpiritum* diabolum eſſe ait. Eſtque ſic diſpungendus, Idolorum immundus ſpiritus ligauit Iſraelē in alis ſuis, & eū liberè volitare nō patitur, Sequuntur multi hanc explanationem, vt Gloſſa, Interlinearis, Haimo, Carthuſianus, Lyranus. Atque hic vna cum Interlineari optimè explicat, quidnam ſunt iſtæ alæ Iſraelis, nempe intellectus & effectus, quāuis multo melius diceret, affectus, ſiue volnntas, ſicut Carthuſianus expendit. Homo námque, velut quibuſdam alijs, intellectn, & voluntate, quocunque optat, quā celerrimè fertur. Ait verò Lyranus, ligatum ſpiritum malignum in intellectu per obſtinationem, & in effectu per executionem Carthuſianus non reiicit hanc explanationē, quāuis & aliam adhibet, nempe quod *ſpiritus* malignus, in idolis habitans populū *Iſrael ligauit in alis ſuis*. i. in agilitate, & ſubtilitate ſui ipſiuſmet, videlicet dæmonis: ita quod ſua ſubtilitate, & agilitate dæmoniaca portat hunc populum, ad quæcunque voluerit vitia, ſicut auis in alis ſuis pullos ſuos deportat. Vnde apud Deuteronomium de Deo, & Iſrael dicitur, Expandit alas ſuas, & aſſumpſit eum, atque portauit in humeris ſuis. Sic diabolus alligat ſibi peruerſos, iuxtà illud Apoſtoli,

Arbitror hic vinum vocari ignominiā & deſpectionē nā largius epotatum reddit ignominioſum & deſpectum hominem.

Apoſtoli, Reſipiſcant à laqueis diaboli, à quo captiui tenen-
tur ad ipſius voluntatem. Secundò, poteſt ſic explanari, *Liga-* 2 *Tim.*2.
uit eum ſpiritus, i. vẽtus. Vox enim Hebraica, Ruach, ꝓ *ſpiritus*,
hic poſita anceps eſt, & vtrumque ſignificat, ventum videli-
cet, & *ſpiritum*. Et ſignificatur, populum Iſraelis per totum or-
bem fore diſpergendum. Ventus enim quam citiſſimè om-
nia loca peruagatur. Vnde ſcriptum eſt, Qui ponis nubem a- *Pſal.*103.
ſcenſum tuum, & ambulas ſuper pennas ventorum. Et, Qui
facit angelos ſuos ſpiritus, &c. Cum autem illos non certo
ſpiritui, ſed ſpiritui traditos dicat omniũ ventorũ poteſtati
permiſſos, & in quatuor mundi plagas diſſipandos eſſe indi-
cat. Plagæ enim, & terrarum regiones ventorum nominibus
deſignantur, vt Veniẽt angeli, & conuocabũt electos à qua-
tuor ventis. Amplectuntur hanc explanationem Teophyla-
ctus, & Theodoretus, & recentiores. Fauet etiam Tranſlatio
Septuaginta, quæ in hunc modum habet, *Turba ſpiritus ſibila-
bit in alis eius*. Eſt tamẽ nonnihil diſcriminis inter Theophy-
lactum, & Theodoretum, atque recẽtiores. Nam licet omnes
conueniãt, hic ſpiritum ventum ſignificare: Theophylactus,
& Theodoretus alas referunt ad ipſum Iſraelem, atque ipſe *Simile.*
Iſrael pennatus ſit. Et quemadmodum aues motu alarum,
ſpiritu quodam, & ſonitu aëra diſſecãt, Sic Iſraël, ceu alatus,
in alienam terram captiuus ſit adducẽdus, ira Dei eo ipſum
impellente, ac trahente, veluti quodam venti turbine. Recẽ-
tiores verò *alas* referunt ad ipſum ventum, ac ſi ipſe ventus *Ventus liga*
ſit pennatus, & conſtrictam teneat illam congregationem *uit in ſuis*
Iſraelitarum *in alis ſuis*, & ita eos alio transferat. Verbum ve- *alis Iſrae-*
ro *ligauit* præteriti temporis pro futuro nempe *ligabit*, poſi- *lẽ vt eum*
tum eſt, quod frequens eſſe in ſacris Biblijs, vt ſæpè iã à no- *per orbis*
bis eſt obſeruatum. Fuit autẽ hæc pœna diſperſionis, & exilij *partes ca-*
Iſraelitis inflicta, Hoſſea rege, ab anno orbe conditio 3123. *ptiuum di*
Regni vero Iſraelitarum. 243. vt tum ex libris Regum, tum *ſpergat.*
ex Ioſephi hiſtoriis accedimus. *Et confundetur à ſacrificijs ſuis*, 4.*Re.* 17.
hoc eſt pauebit Iſraelem cum experientur, ſacrificia idolis, *Ioſephus.*
& vitulis facta, minimè ſibi prodeſſe. Hoc enim verbum, *con-* *li.*9.*c.vlt.*
fundere, ſecum inuoluit, vt ſuperius annotauimus expenden- *Hoſſeæ.* 2.
tes illud, *Confuſa eſt, quæ concepit eos.* *a.*

Ad componendos mores.

P*Articeps idol rum Ephraim.* Docet hic locus, peccatorem non ſolum ſibi, verumenã toti familiæ, & maximè progenitoribus notam inurere, cum patrat aliquod facinus. Non vtique peccarat *Ephraim*, ſed Ieroboam, cęterique Iſraëlitæ. Cur ergo Ephraim reuocas Domine in memoriam noſtrã? Quia Ieroboam de tribu

Eccl. 22. a Ephraim vt ſubindicet Dñs, peccata filiorum, & nepotum obſcurare quodammodo maiorum ſplendorem. Confuſio inquit Sapiens, eſt de filio indiſciplinato, & filia quæ cõfundit, in cõtumeliam fit genitoris. Agnouit hoc patriarcha Iacob, quamobrẽ, perpetrata occiſione Sichem à filijs, dicebat, Turbaſtis me, & odioſũ feciſtis me Chananęis, & Phęrezeis, habitatoribus terræ huius. Bone patriarcha, tu nil cõmiſiſti: ſed filij tui, imo te inſcio, aggreſſi ſunt filij tui facinus, cur ergo turbaris ob filiorũ delictum? Quia redundat in dedecus parentum, & maiorum, culpa filiorum. Quemadmodũ cũ ſtipitem arboris ſecuri percutis, nõ ſolũ rami areſcunt: verũ & ipſæ radices, quamuis eas non tetigeris, In eundẽ modũ peccata filiorũ licet maiores, & progenitores iniquũ nihil fecerint, ipſos maiores triſtitia, & dedecore nõ ſecus, atque ſiccitate quadã afficiunt, eorũque ſplendorẽ marcidum reddunt.

Liberorũ ſtultitia redundat in parentum infamiam vt potequorũ erat liberos educare & inſtituere.

Simile.

Simile. Caueamus igitur, & fugiamus ea delicta patrare, quæ maiorum ſplendori poſſunt offundere tenebras ignominiæ. Non ſunt aliud præclara maiorum geſta, quã lucernæ, quæ vt nõ extinguantur, dãda nobis eſt opera: tunc autẽ extinguimus, cũ ea facinoribus obſcuramus. Boni verò filij nõ ſolũ in hoc ſtudiũ incumbũt, vt lucernã præclarorum geſtorũ progenitorum non malefactis extinguant, verũ & candidis virtutum actionibus vocant, vt veluti oleũ infundentes in lucernam, multo clarius luceat, & ardeat. Quadrat obſeruatio in Euãg. pro natiuitate D. Virginis, in hæc verba, Liber generationis

2. Re. 21. Ieſu Chriſti, filij Dauid, filij Abraham. Cur filius Dauid, & Abraham dicitur Chriſtus? Quoniam, vt bonum decebat filiũ nullam facinoris notã patrio honori incuſſit, Quinimò lucernę, Dauid, eo n nomine illum appellabant viri eius, dicentes, iam nõ egredieris nobiſcum in bellum, ne extinguas lucernam Iſrael, tantũ infudit olei candidarum actionum, vt multo amplius luceret, quam antea. Pater enim ſolum dicitur lucerna Iſrael, filius verò eius Chriſtus dicitur lux mun-

8. 4. di. Ego ſum lux mundi, ait ipſe Aſſertor noſter.

Secundò,

Secūdo, *Dimitte eum.* Si id dicat Dñs Iudæ, vt ſentit D. Hierony. & diximus, diſpūgētes literam, duo te docet frater mi Deus tuus. Vtinā autē & nūquā memoria exciderent. Alterū eſt nō in ſequēda eſſe iniquorū hominum veſtigia. Videbis, multos irretiri peccatis, quos ſi interroges, Cur hoc facis? Reſpondent. Quoniam ille etiam facit. Quemadmodum grues, & arietes, ſi quem viderint incedentem alij ſtatim inſequūtur, & volant aliæ grues, ſe deiicientes, quocūq; dux ſe deiecerit, quāuis ſint cœnoſa loca, & paluſtria. In eūdem modum nonnulli, ſi quem vident, peccato ſe contaminare, etiam eodem ſe inficiunt cœno. His inquit Regius Pſaltes. Noli æmulari, vt maligneris. Quoniam, qui malignantur, exterminabuntur. Et Sapiens, Ne æmuleris hominem iniuſtum Et Apoſtolus, Æmulamini, non iniquitatem, ſed charismata meliora. Quadrat obſeruatio in Euangelium Epipha in hæc verba, Turbatus eſt Herodes, & omnis Ieroſolyma cū illo. Cur Iudæi nō imitamini ſanctos Magos, quærētes, vbi ſit, qui natus eſt rex Iudæorū, ſed iniquū Herodē in turbatione? Certe, quia proniores eſtis ad imitādum malum, quā bonū. Audite, quid cuiq; veſtrum dicat Deus, Particeps iniquitatis Herodes, dimitte eū. Tertio, Alterū hic implicatum eſt, fugiēda iniquorum hominū conſortia. Vides, frater mi, quēpiā peccatis obſtrictū? Tibi inquit Deus, *Dimitte eum.* Quemadmodū vmbra iuglādium grauis eſt, & noxia capiti humano. Ita iniquorū hominū ſocietas, & confabulationes, in quorū cordibus, cū Chriſtus Sol iuſtitiæ nō luceat, vmbræ quædā ſunt mortiferæ, quas ſi adieris, vt ſub illis paululū requieſcas, quid inde reportabis, niſi animæ dolorē, quæ caput hominis eſt? Quis in tantā amentiā ſapiētiſſimum Salomonē induxit, vt oblitus Dei ſui, adoraret idola, niſi iniquarum fœminarum conſortiū. Cumq; iam eſſet ſenex Salomon, inquit Scriptura, deprauatum cor eius per mulieres, vt ſequeretur deos alienos. Hic & apud Exodū prohibet Deus filiis Iſrael, cum fœminis alienigenis miſcere cōnubia cū Chananæis iungere amicitiā, & pactum inire, quod ſi ſecus fecerint, hæc fore in Iudæorum ruinam prædicit. Quid voluit Deus adūbrare, cū præcipit, Nō arabis in boue ſimul; & aſino, niſi nequaquā decere virum pium, amicitias texere cū impiis hominibus? Nā quid adūbrat bos, niſi hominē iugo legis diuinæ collū ſubmittētem? Et aſinus cuius rei eſt typus, niſi eorum, de quibus Pſaltes ait, Homo, cū in honore eſſet, nō intellexit, & cōparatus eſt iumētis inſipiētibus, & ſimilis factus

eſt

Simile.

Sicut aliorum innocentia abuti non debemus ad inferendū eis mala ita impiorū fælicitate excitari non debemus ad imitādum eorū malum.

Prou. 3.

1 *Cor.* 12.

Simile.

Pli li. 17. *cap* 12.

Ex quarūdam arborem vmbris peior capitis cōtrahitur ſic ex impiorū conſortio animæ perturbatio.

3 *Reg.* 11.

Exod. 34.

Deut. 2?.

Pſal. 48.

Ioel. 1.d.

eſt illis?De quibus etiam rurſus dicitur,Computruerunt, vt
Ioel. 1. d. iumenta in ſtercore ſuo?Iunge bonos cum impiis, & quid
proferet terra,niſi ſpinas,& tribulos? Vis in agro cordis tui
2. Cor. 6. triticũ naſci,& nõ z zannia?Fuge prauorũ hominũ amicitiã.
Nolite,inquit Apoſtolus iugũ ducere cũ infidelibus.Quæ e-
nim participatio iuſtitiæ cũ iniquitate?aut quę ſocietas lucis
ad tenebras,&c.Quadrat obſeruatio in Euangeliũ pro feſto
ſanctiſſimæ Mariæ Magdalenæ,in hæc verba Phariſæi, Hic,
ſi eſſet,propheta,ſciret vtique quæ & qualis eſt mulier, quæ
tangit eum,quia peccatrix eſt.O phariſæe, eſto. cognoſceret
Chriſtus,eſſe peccatricem hanc mulierem,quod tu falſo ſu-
ſpicaris,id eũ latere,agnouit enim intus,& in cute,quę&qua-
lis ſit hæc mulier,quid inde? Iudicabat Phariſæus, non per-
mitteret Chriſtus, ſe à peccatrice tangi,pedes oſculari, ca-
pillis tergere,&c.ꝙ fugienda ſit viro probo cõfabulatio pec-
catricis.Sed propheraſti,neſciens,quid diceres.Ita eſt,nõ co-
gnoſcit Chriſtus,hanc mulierem eſſe peccatricem: ſed eſſe
ſanctitatis dotibus omnibus decoratam,& ꝙ multæ filię cõ-
gregauerunt ſibi diuitias ſpirituales, ſed hæc ſupergreſſa eſt
vniuerſas. Si enim in quacunque hora ingemuerit peccator,
ait Deus, amplius non recordabor iniquitatum eius, hæc,
quæ tot lachrymas fugit,tot gemitus, & ſuſpiria ab imo pe-
ctore auſit,quibus ſua ablueret peccata, cur vocabitur pecca
trix?Non ita eſt appellanda: ſed ſanctiſſima, imo ſanctitatis
exẽplar.Nõ enim iniquitatum eius recordatus Chriſtus,cum
iam lachrymis ſint abolitæ. Quid exiſtimas Phariſæe, ſunt
Simiel. lachrymæ pœnitẽtis?Vtique fons ille Bœotiæ,ex quo qui bi-
Lachryma berit,redditur obliuioſus.In eundẽ modũ Deus,ſi illi lachry-
pœniten- mas propinemus,non recordatur amplius peccatorũ noſtro-
tiũ cadunt rũ.Hinc ſanctus Lucas,de Magdalena loquens,non ait, Mu-
in cõſpectũ lier,quæ eſt in ciuitate peccatrix:ſed quæ erat.Iam enim alia
Domini eſt,nõ eſt,quæ antea fuerat.Hinc & Chriſtus nõ inquit, Vi-
Auguſt. des hãc peccatricẽ:ſed vides hanc mulierem, quia peccatrix
ſerm. 5. in nõ erat iam appellanda.Quod ſi Naaman poſtquam lauit ſe
feſt. nat. ſepties in Iordane reſtituta eſt caro eius,ſicut caro pueri, &
lepra mundatus eſt, cur, quæ ſepties, id eſt, ſeptem peccata
mortalia defleuerat,non mundabitur à lepra peccati.

Quartò,*Dimitte eum*,Ne videlicet eum corripias.O extre-
mum infœlicitatis gradum,ob culpam ſuam negari huic po
pulo diuinam correctionem,& caſtigationem.Vnde optimè
Proclus libro de Prouidentia Dei inquit, Non mox puniri,
punitio eſt incomparabilis. Ac rurſum Scriptura. Etenim
multo

multo tempore non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim vltiones adhibere, magni beneficij eſt indicium. Peccas frater mi, & deſunt, qui te corripiant, & reprehendãt? Time ne, fortaſſis dixerit Deus: *Dimitte eum*, Nam quos Deus in numero ſeruorum ſuorum ſcribit, quamprimum peccant, punire ſolet. Adhuc eſcæ erant in ore ipſorũ, & ira Dei aſcendit ſuper eos. Quamprimum peccauit Dauid patrans adulteriũ, & homicidiũ, miſit ad eũ Deus Nathan, qui reprehenderet. Peccant filij Iſrael, adorantes vitulum aureum, & ſtatim inquit Deus Moſi, Vade, deſcẽde, peccauit populus tuus, quẽ eduxiſti de terra Ægypti, Ecce, nõ diſtulit mittere viros qui corriperent delinquentes. Cæterùm cũ mittere deſinit, qui obiurgẽt, & arguãt, deſperatæ ſalutis eſt ſignũ. Quemadmodũ ignẽ nõ apponis lapidibus, ꝙ agnoſcis, accẽdi nõ poſſe ignẽ in eis, ſed lignis, quę cõburi, & fouere flãmã poſſunt Ita Deus non mittit viros qui peccata obiiciant his, qui lapidei ſunt, agnouit enim, eorum delicta non eſſe abſumenda igne correctionis Et quemadmodũ in Narnienſi agro terra imbre fit ſiccior, æſtu humeſcit, vnde Cicero iocatur, illic ex imbre puluerem, ex ſiccitate fieri lutũ, Sic admonitio quoſdam reddit deteriores. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro feſto decollationis S. Ioannis Baptiſtæ, in hæc verba, Herodias autem inſidiabatur illi, & volebat occidere eum. O cor ferreũ, & pluſquam lapideum iſtius impudicæ fœminæ, imo cor diaboli. Qui enim correctionibus non emolliũtur, cor diaboli ſunt, de quibus Iob dicitur, Cor eius induratur, quaſi lapis, & quaſi malleatoris incus ſtringetur. Cur inſidiabatur Sancto viro? Quoniam adulterij arguebat eam. Oſtenderat huic peſtilenti fœminæ Deus ingens dilectionis ſignũ, mittens ſanctum virum, qui corriperet, ſed illa imbre obiurgationis inſtar iniquę terræ, deterior facta eſt. Quadrat & in Euang pro Martyribus. quod poſt paſcha Reſurrectionis canitur tẽpore paſchali, in hęc verba, Omnẽ palmitẽ, qui fert fructũ, purgabit eũ, vt fructũ, plus afferat. Quid viri peccata corripiẽtes ſunt, niſi falces quędam acutiſſimę, amputantes, quod ſiccũ erat, & infructuoſum, vt fructus feramus virtutũ? Deprecemur igitur Dominũ, ne, cũ peccamus, dimittat nos: ſed putatores excitet, quibus dicat, Ite, tẽpus putationis aduenit putate in palmitibus meis obiurgationibus, & correctionibus, quod eget purgatione. Hoc enim diuinæ dilectionis eſt indicium. Vnde in Canticis dicitur, Tẽpus putationis aduenit, vox turturis audita eſt. Ecce, cũ de putatiõe factus

2. Mac. 6. *Pſal. 77.* *2. Re. 12.* *Exod. 32.* *Simile.* *Simile.* *Quidam ad monitione deteriores ſunt.* *Iob. 41. c.* *Cant 2.*

factus eſt ſermo, quæ cum proximorum peccata reſcindere
Sapientis curamus, fit, ſtatim ſubiungit: Vox turturis audita eſt, id eſt,
admonitio vt optimè expendit D. Anſelmus, admonitio Spiritus ſancti.
organum Cũ ergo quis corripit te, & tuũ conatur reſcindere peccatũ,
ſpiritus ſcito, illã admonitionẽ, & correctionẽ a Spiritu ſancto profe-
ſancti ctã. Et merito per turturẽ Spiritus ſanctus intelligitur. Nam
Simil. quemadmodũ turtur, coniuge vita functo, nunquã in fron-
deſcenti ramo inſidet, ingentiq; mœrore affecta, ſola volat
cæteráq; facit omnia, quę ad luctũ ſpectare vidētur, In eũdẽ
modũ Deus in palmitibus aridis, & infructuoſis, in peccato-
ribus videlicet, ſedet, veluti gemens, quod eius cõiunx obie-
rit peccato, & donec reuiuiſcat per gratiã, pro cantu gemitũ
edit, atq; cũ aliquẽ ramũ videt in nobis ſiccũ, ad eum aduo-
lat gemens, vt abſcindatur. Poſſumus & per turturẽ intelli-
gere ipſum peccatorẽ qui corripitur. Is enim, cum putatur
gladio correctionis, quid optat cœleſtis Sponſus faciat? Vri-
que, quòd gemat, vt turtur, ꝙ cũ peccati pœniteat. Quadrat
etiã in Euangeliũ pro Septuageſima, in hæc verba, Conduce
re operarios in vineã ſuam. Quidnã bone paterfamilias fa-
cturi ſunt in tua vinea operarij? Vtiq; falce correctionis pu-
tare aridos palmites, ſi quem viderint peccantẽ, faciãt, quod
præcipit Apoſtolus, Argue, obſecra, increpa in omni patien-
2. *Ti.* 4. *a.* tia, & doctrina.

Quintò, *Dimitte eum.* Docet egregiè hic locus, veram eſſe
2. 2. *q.* 33. theologorũ ſententiã, quã & amplectitur D. Tho. ceſſãdũ vide
art. 6 licet à correctione fraterna, cuius finis eſt emendatio delin-
quentis, non habẽs coactionẽ, ſed ſimplicẽ admonitionẽ, cũ
Prou. 9. probabilior æſtimatur, à peccatore nõ fore ſuſcipiẽda, ſed la-
Matt. 7. pſurũ in peiora Iuxta illud, Noli arguere deriſorẽ, ne oderit
Sapientiæ te. Ac rurſum Aſſertor, noſter, Nolite ſanctum dare canibus,
incapaces neq; mittatis margaritas veſtras ante porcos, ne forte cõcul-
& qui pla cẽt eas pedib. ſuis, & cõuerſi diſrũpant vos. Eſt proculdubio
ne impij correctio res ſanctiſſima, eſt & margaritũ pręrioſiſſimũ, pecca
ſunt benè tores vero ſunt eius æſtimatores iniuſti, ac propterea nõ ſo-
monentes lũ cõtẽnũt eã, verũ & incorripiẽtẽ crebrò inſurgunt, odiunt,
non ferunt & oppugnãt. Vnde Sapiens ait, Nõ incẽdas carbones pecca-
ſed eos lu- torum, arguens eos, & ne incendar s flãma ignis peccatorum
dibrio ha- illorũ. Ne contra faciẽ ſtes cõtumelioſi, ne ſedeat quaſi inſi-
bent. diator, ori tuo. Optimè cõponit peccatores cũ carbonib. ſuc-
Eccl. 8. cenſis, correctionẽ verbo flabello adhibito. Nã ea eſt malitia
peruerſi peccatoris, vt correpta magis irritetur, & magis pro
uocetur ad nocendum corripienti ſe. Quemadmodum fons
quidam

Ariſt. de Admirandis audit.

quidã eſt in Sicilia, exiguus quidẽ: tamen ſi è regione aliquis flauerit turbo, inundat magnis fluctibus, In eundẽ modum nõnulli homines, in quibus perexiguum laude dignum inuenies: reprehenſione tamen maxima digniſſimi ſunt, quos ſi vel leniter obiurgaueris, ꝙ quid iniquum cõmiſerint, bone Deus, vt excitant tragœdias, & omnia clamoribus implent, ingenti odio proſequentes corripiẽtem ſe. Hos dimittendos eſſe, admonet Deus, dicẽs, *Dimitte eos.* Cæterum quãuis iis nõ ſit adhibenda correctio fraterna, ꝙ ea deteriores fiãt: non eſt verumtamen dimittenda correctio coercitiua, quæ ad iudices, & prælatos ſpectat, vt qui benignè correctus, emendari nõ vult, ſaltem pœnis cogatur, à peccato reuocare gradum. Vnde quãuis Deus ait Vati, *Dimitte eum*, vindex peccati Iſraelis, ſubiungit ſupplıciũ maximũ ei infligendum, nempe, *Ligauit eum ſpiritus in alis ſuis.* Quadrat obſeruatio in Euangeliũ feriæ 3. poſt 3. Dom Quadr. in hæc verba, Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum. &c. Bene vocat peccatorem fratrem tuũ, vt intelligas, ꝙ ſi probabiliter credis, te nõ recipiendum, vt fratrem, ſed vt hoſtem, nihilque correctione tua efficiendum, tibi etiam à Domino dictum, *Dimitte eum.*

Principes populorum ſunt clypei.

Sextò, *Dilexerunt afferre ignominiam protectores tui.* Obſeruate principes, reges, iudices, & prǫlati, quod vobis nomẽ Deus veſter imponat, nempe protectoris. Hoc enim debet eſſe munus veſtrum, protegere ſubditos, & populos quos gubernandos ſuſcepiſtis, nõ ſolum ab hominibus, ne quid nocumenti inferant illis, verùm & à diabolo, ne quem deuoret, imo non ab hominibus, & dæmonibus ſolum ſubditos protecturi eſtis: ſed etiã ab ipſo Deo, ne illos pro delictis puniat. Quemadmodũ clypeus hominẽ ab hoſte tuetur, & in ſe ictus gladij, & haſtæ recipit, obſtatq́; ne, qui eo ꝓtegitur, vulnus ſuſcipiat, Sic principibus, iudicibus, & prælatis incũbit, ſubditos ſub eorum poteſtate degẽtes defendere, etiã cum vitæ, & honoris iactura. Hinc Scriptura ſacra reges, & principes ſcuta, & clypeos vocat. Quinimò hic pro *protectores*, verti poterat clypei. Vox enim Hebraica, puta *mag n*, clypeum etiã ſignificat. Sic etiã illud Pſal. Quoniam dij fortes terræ vehementer eleuati ſunt, trãsferri poteſt, Quoniã principes, qui ſunt clypei terræ, vehemẽter eiecti ſunt. Vel, vt vertit D. Hier. Dij ſcuta terræ vehementer eleuati ſunt. Illud etiam à Dauide dictum contra montes Gelboe, Nec ros, nec pluuia veniat ſuper vos, neque ſint agri primitiarum quia vbi abiectus eſt clypeus fortium, clypeus Saul, quaſi non eſſet vnctus oleo

Simile.

Pſal. 46.

Clypeos

Clypeos principes vocat,& duces ſtrenuos,ipſumq; Saul clypeũ regni Iſrael,quòd ipſum defenderet,dolet fuiſſe interfectũ,ac ſi nõ eſſet rex vnctus oleo. Video,alios ſecus expẽdere,videlicet nõ de regibus:ſed de ipſis clypeis coriaceis,quos oleo ſolebãt inũgere, vt facilius ictibus reſiſterẽt.Sed prior explanatio doctioribus magis placet, vt per clypeum ipſum Saul intelligamus,atque ita explanet Lyranus, quem etiam ſequitur Vatablus.Debent autem Reges eſſe ſcuta, & clypei regnorum,non quicunque,ſed aurei, vt quemadmodum radij ſplendentes Solis,impetentes clypeos aureos,ipſos montes illuſtrarunt,ſic namque ait Scriptura,Refulſit Sol in clypeos aureos,& reſplenduerunt montes ab eis, In eundẽ modum principes,& præſules debent virtutum ſplendore mica re,quos maximè contendit Sol iuſtitiæ ſuis radiis illuſtres reddere,vt & ipſi clypei,vita moribus,& exempla micantes, montes etiam terræ illuſtrent, hoc eſt, ſubditos terram colentes excitent ad cœleſtia contemplanda, & ad deſiderium æternas beatorum ſedes poſſidendi. In cuius rei typum Salomon rex ille ſapientiſſimus fecit ducenta ſcuta de auro puriſſimo, quæ poſuit in arce ſaltus Libani. Quid enim adumbrant ſcuta iſta aurea,niſi reges, & principes,& prælatos multis virtutibus coruſcantes, quos Deus in arce Eccleſiæ poſuit,vt eam tuerentur?An non clypeus erat protegens ſubditos ſuos,rex ille Sodomorum, qui dicebat Abrahamo.Da mihi animas,cætera tolle tibi, ſiquidem bona temporaria multa contempſit, vt ſubditos liberaret? Vereor,ſi nunc ea res contigiſſet,multi principes dicerẽt ſecus,Da mihi videlicet bona,animas tolle tibi, trucida, interfice,in ſeruitutem redige,&c.An non ſcutum erat, ſe obiiciens Deo percutienti populum Dauid,ne ſubditos interficeret quando dicebat Deo.Ego ſum, qui peccaui, & ego inique egi,iſti,qui oues ſunt,quid fecerũt?Vertatur,obſecro, manus tua contra me,& cõtra domum patris mei.O pretioſiſſimum ſcutum, ex puriſſimo auro charitatis fabricatum, ſiquidem non ſolum,vindicę Deo,non quærit,quæ ſua ſunt verum vitam ſubditorum propriæ vitæ,& vxorum, & filiorũ antepoſuit.Quis rex,vel Princeps præſul,cũ videt, populum ſuum à Deo flagellari,vel peſtilentia, vel fames,vel bello,Deum orat, Patiar ego famem,ne pauperes fame pereãt? Si propter me orta eſt hæc tempeſtas, quod tuis præceptis non obtemperauerim,mitte me in mare, non puniãtur oues innocentes &c.Sed quid hæc referendo me excrucio, cum expe

Simil. Imitari debet Sol em Principes, qui vbique ſuos radios exerit nec vni plus lucet quam alteri, ita etiã virtu tu & Gratia ſplẽdore omnibus ipſi coruſcare debẽ.

1. Mac 6

3. Reg. 10

Gen. 14.

2. Re. vlt.

experimento cognoſcamus, ob maiorum, principum videlicet, & prælatorum peccata plecti miſerum populũ fame, peſtilentia. Et cum ipſi principes videant, percuti pauperes, habentes horrea tritico plena, nummos multos congeſtos, hęc omnia occludũt, illis denegãtes protectionis munus, ſcilicet, vt à fame protegant, offerentes cibos, & Deum obnixe deprecantes, vt à populo auertat furorẽ ſuum? Vereor, ne hac noſtra tẽpeſtate contigerit regibus, & principibus, quòd regi Roboã, qui, cũ ablata videret ſcuta aurea, fecit ſcuta ærea pro aureis, eaque ante ſe ferri præcepit à ducibus ſcutariis, cum domum Domini ingrediebatur. Si enim oculos mentis conuertamus ad antiquos illos Eccleſiæ clypeos, principes videlicet, & prælatos, vt eos cum clypeis cõferamus, qui hac tempeſtate populum gubernant, bone Deus, quantum inueniemus diſcriminis, quam pretioſa illa, hæc autem quã vilia iudicabimus. Non vtique ex auro puriſſimæ vitæ, ſed ex vili, deſpectoque ære fabrefacta. Neq; propter ea, quæ dicimus, omnes principes, & prælatos cõtẽnendos ducimus. Sũt enim nonnulli multis laudibus proſequendi qui virtutib. & vitæ integritate ſint inſignes, quorum nomina ſilẽtio prętereo, ne dum eos oculis hominum ſubiicimus contẽplandos, eorum mẽtio cæteris inuidiam pariat. Sed ad inſtitutum redeamus. Nouerint principes, & præſules, non dari reipublicæ, vt eam deſtruant, ſed vt protegant. Quod munus, vt exactius valeãt impendere, in hoc ſtudium debent incumbere, vt imitentur regem Agamẽnonẽ, qui agnoſcens, ad quodnã munus creãtus eſſet rex, vt regnum videlicet non ſecus, ac clypeus fortiſſimus, protegeret, teſte Pauſania, leonem in ſcuto ſuo depingere fecit, hac inſcriptione adiecta. Terror hic eſt hominum, quique hunc gerit, eſt Agamemnõ Significabat autem eo leonis ſimulachro depicto in clypeo, ſe ingenti robore, & vigilantia protecturum regnum, terrorique futurũ omnibus, qui vel minimo homini ſui regni nocere voluiſſent. Nõ tam Græci, quam Latini robur terrorem, & vigilantiam deſcripturi, leone depicto ea indicabant, quòd ea ſit leonis natura, vt dormiat apertis oculis, omnium ſit animalium robuſtiſſimum, eaque in oculis eius ſit vis, & maieſtas, vt etiam ſi ferum nihil moliatur, ſe tamen intuentes terreat. In eundem modum principes, & prælati dent operam, vt in pectore ſuo Chriſtum depingant. Is enim eſt fortiſſimus leo, de quo legimus in Apocalypſi, Vicit leo de tribu Iuda. Si enim hunc leonem in animo habuerint, ingenti circunſepti fortitudine re-

Peſte fame & bello tribus diuinæ iuſtitiæ flagellis plectitur populus ob ſuperiorũ ſcelera.

3. Re. 14.

Generalis de mori. ue quæſtio ad rem vnius particularis non tendit.

ſimile.

Leo apud Aegyptios ſignum roboris & vigilantiæ erat teſte Pierio in Leone.

Eiuſdem ſententię fuit Alexã. ab Alex. 6. c. 22. dię. ex Pauſania.

Apo. 5. b.

Philip. 4.

gnum,& ſubditos tuebuntur, dicentes cum Apoſtolo Omnia poſſum in eo,qui me confortat. Quinimo etiam ſi ſubditi ſint puſillanimes, & ignaui ipſe ſolus princeps, & præſul poterit tueri eos etiam ab ira ipſius Dei,contra vero ſi principes ſint fortitudine animi deſtituti,licet ſubditi ſint fortiſſimi,nequaquã neque ſe, neque regnum defendere valebũt. Nam, vt dicebat Philippus Macedo,formidabilior eſt ceruorum exercitus duce leone,quam leonum exercitus duce ceruo. An non quanuis ceruos ſe exhibuerant filij Iſraël peccãdo contra Deum ſuum, vnus tantum dux,inſtar leonis,Deo irato reſtitit,puta Moſes. Siquidem ipſe Deus illi dicebat,Dimitte me:vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicę 4 Aduentus, in hæc verba. Procurante Pontio Pilato Iudæam. Quid eſt, Pilatum procurare Iudæam? Vtique eſſe protectorem,& clypeum illius. Eo enim nomine Scriptura appellat principes,& magiſtratus. Quadrat etiam in Euangelium Dominicæ.2. poſt Paſcha Reſurrectionis,in hæc verba, Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Quo pacto bonus paſtor dat animam ſuam pro ouibus ſuis? Eas certè protegendo. Eam enim ob cauſam huiuſcemodi paſtores vocat Scriptura protectores ouium,&c.

CAPVT QVINTVM.

Iſai. 7. & 118.

Sententia non debet eſſe ſubita ſed deliberata & vtriuſque partis vocibus ponderata. l. 2 C. de ſen. ex br. rec. Ang. Are. in §. curæ col. 4. de act.

A*VDITE hoc ſacerdotes, & attendite domus Iſrael, & domus regis auſcultate, quia vobis iudiciũ eſt.* Cùm Deus Optimus Max. æquiſſimus ſit iudex, iuxta illud Deus iudex iuſtus,& patiens. Ac rurſum. Iuſtus es Domine,& rectum iudicium tuum & optimi iudicis ſit, neminem condemnare indicta cauſa, iura enim decernunt, etiam diuina, nedum humana, audiendos eſſe reos ante condemnationem, vocandoſque, & citandos anteaquã in eos feratur ſententia: nunc Iſraël compellat ad iudicium, ne quis eorum cauſetur iniquius ſecum eſſe actum. Et quoniam iuſtitia exigit, omnes criminis,& culpæ complices vt vocentur à iudice, omnes Iſraëlitas incipiens à ſacerdotibus, vocat in ius Deus. Et obſeruauit per quam elegãter Theop. non eadem voce *ſacerdotes*, *& domum Iſrael*, *& domum regis* eſſe vocatos,& citatos Nam ſacerdotibus ſolum inquit, *Audite. domus* verò *Iſrael. Attendite* quòd plus eſt, quàm *audite*,

ſed

ſed domui regis. Auſcultate, quòd plus quippiam, quam audire ſignificat. Reddit cauſam huius varietatis Theophy. Quoniã, inquit ſacerdotes intelligentiores alijs reputabantur eſſe, ad illos ſatis eſt dicere, *Audite* tantum. Domui verò Iſrael, hoc eſt populo, neceſſarium erat dicere, *Attendite* diligenter. Niſi enim plerique omnes ex vulgo, dictis aduertant animo, nihil enim eorum, quæ dicuntur, intelligent. Porro *domui regis*, hoc eſt, regibus, & optimatibus ipſorum demandatur auribus percipere, quod plus aliis ſignificat. Tetigit & hanc diſtinctionem Interlinearis, licet rationem non reddit, ſuperpoſuit in quo verbo *audite*, aure corporea, verbo autem *attendite*, mẽtis intellectu retinere. *Sacerdotes.* Optimè obſeruant D. Hieron. & Haymo, & Gloſſa, hac voce comprehendi ſolum ſacerdotes decem tribuum, non quòd ſacerdotes ſint de tribu Leui, ſed quòd ſacerdotes vocentur à populo. Vnde, *3. Re. 18.*
& ſacerdotes Baal, prophetę quadringẽti quinquaginta quos *4. Re. 9.*
interfecit Helias: & poſtea Iehu filius Nanſi, præſente Iona- *& 10.*
dab filio Rechab, appellati ſunt ſacerdotes. Hanc etiam *Sacerdotes*
ob cauſam, opinor, Theophylactus expendens hunc lo- *idolorũ hic*
cum, vocat ſacerdotes, vanos ſacerdotes. Sed quorſum ci- *aduocãtur*
tat hos ſacerdotes Deus? Quoniam populum induxerant *vt audiãt*
ad idololatriam, populum vocat, quoniam eorum iniquo pa *contra ſua*
ruit conſilio, reges verò: quia eos ſacerdotes conſtituerant. *delicta di-*
Per *domum* hoc loco, vt optimè inquit Carthuſianus, familiã *uinam ſen*
filios, & cognatos intelligit. Tetigit & hoc Theop. Nam per *t. ntiam.*
domum regis, reges & optimates ipſorum intellexit. *Vobis iudicium eſt.* Exiſtimant nonnulli recentiores, hæc verba ſolũ dicta *domui regis*, non alijs vocatis in ius *ſacerdotibus* videlicet, & *domui Iſrael.* Expendunt autem in hunc modum. *Vobis iudicium eſt*, id eſt, ad vos ſpectat, iudicare, vel polletis authoritate in iudiciis. Cæterum omnes antiqui patres, ſecuti D. Hier. tam ſacerdotibus, quàm domui Iſrael, & domui regis dicta eſſe ſentiunt, iiſque ſolum ſignificari, omnes Iſraëlitas in ius vocatos à Domino, vt ſi quid habent, quo ſe ab accuſatione purgent, opponant.

Ad Inſtituendos mores.

AVDITE *hoc ſacerdotes, & Attendite domus Iſrael*, &c. Inter cętera quæ maximè Eccleſiam Dei ornant principem locum obtinet ordo. Vult enim Deus noſter in omnib. ordinẽ ſeruari. Hinc Apoſt. ingẽti ait ſe affectũ gaudio, quòd Coloſſenſes ordinẽ ſeruauerint. Spiritu,

Coloſſ. 2.

Obſeruandus ordo in re qualibet nam ſcire quid facias & neſcire quo ordine facias nō eſt perfectæ cognitionis

inquit vobiſcum ſum,& ſi corpore abſens, gaudens, videns ordinem veſtrum. Et Deus inter cætera, quæ promittit Eccleſiæ,vnum eſt agnos paſcendos,non vtcunque, ſed ordine ſeruato.Paſcentur,inquit Iſaias,agni iuxta ordinem. Et animo intuere, quos dicat Iſaias paſcendos iuxta ordinẽ,agnos videlicet, Quoties ergo limites ordinis tranſgrederis, ſcito, te non agnum vocandum: ſed hœdum, ad ſiniſtram æterni iudicis collocatum,vt in illa regione paſcaris, vbi nullus ordo,ſed ſempiternus horror inhabitat. Sapientiſſimus namque rex ille cœleſtis Salomon non ſecus ac terrenus Salomon,ordinem ſeruari à ſibi miniſtrantibus præcipit,vt quiſque in ſuo loco maneat,non alterius autem ſurripiat locum.

Bal. in ff. Proœ. circa princ.

Videns ait Scriptura,regina Sabba omnem ſapientiam Salomonis·Dic mihi regina,in quo maximè reſplenduit Salomonis ſapientia? Inter alia demirata ſum ordines miniſtrātium.

Iſai 5. d.
Iob 10. d.
3. Re. 10.

Quid enim poteſt regnum, vel rempublicam reddere magis commendabilem, quam quòd quiſque non ſui ordinis ſiue claſſis metas tranſcẽdat? Quemadmodum humani corporis

Simile.
1. Cor. 12.

membra variis corporis locis aptata corporis deſeruiunt ordine quodam, ita vt primum locum,medium videlicet, occupet cor, caput ſupremum, deinde oculi, os, &c. donec ad pedes venias,extremum, & infimum locum tenentes,neque

Omne ordinatum eſt pulchrũ ideo laudis & modi pater eſt ordo.

propterea pedes conqueruntur,aut corpori miniſtrare recuſant,quòd ſe videant poſtremos. In eundem modum in Eccleſia,quæ teſte Apoſtolo,corpus quoddam myſticum eſt,æquum eſt,ſacerdotes principem locum obtineant,quòd cordis,& capitis in republica fungantur munere. Hinc Deus in ius vocaturus Iſraelem, primum ſacerdotes citat,ac ſi hoc facto ordinem ſeruandum doceat, illiſque, dicat, primum deferendum honorem qui priorem in republica occupant locum. Nam ordo res quædam cœleſtis eſt: ideoque maxime ab omnibus ſeruandus. Nunquid noſti ordinem cœli,& po-

Iob. 33. d.

nes rationem eius in terra,ait Deus Iob? Quid eſt,rationem ordinis cœleſtis ponere in terra, niſi quòd quemadmodum inter ipſos ſpiritus cœleſtes, & angelicos ordo ſeruatur, Ita

Iud. 5. c.

eundem ordinem poſitum eſſe à Deo in Eccleſia? Eſt autem tantæ virtutis ordo,vt nil magis terreat ſpirituales hoſtes,& proſternat inferorum poteſtates.Sicut enim,vt Debora cecinit,de cœlo dimicatum eſt cōtra Siſaram, & eius exercitum, & ſtellæ manentes in ordine ſuo, & curſu ſuo aduerſus eos pugnauerunt, In eundem modum,ſi ordo ſeruetur in republica,terga vertet ſatanas,eiuſque ſatellites fugabimus.Nam quid

quid eſt Eccleſia, niſi terribilis caſtrorum acies ordinata in qua nullus patet aditus dæmonibus bellantibus vt quempiã gladio peccati interficiant? Da mihi homines ſui ordinis loco contentos, ab illis procul eſt ambitio iactantia, rixa, iurgium, inimicitia, multaque alia vitia quæ oriuntur ex tranſgreſſione ordinis, & loci cuique pro ſui ſtatus cõditione præfixi, imo huiuſcemodi rempublicam rem cœleſtem, quã terrenam appellarem. Nam quemadmodum inter animantia aquatilia, & terrena perrarò inueniuntur rixæ, quod quæque ſuis locis viuant, nullumque eorum auferre contendat locũ alteri à natura deſtinatum, vnde piſces in aquis degunt, aues in aëre, alia in terra. In eundem modum, ſi ſuis homines, vt ita loquar, ſpheris ſe continerent, & non ambirent honores aliis iam diſtributos, bone Deus, quàm tranquilla eſſet reſpublica, verè magis illi homines dicerentur in cœlo quàm in terra viuere. Quemadmodum grues, cum per aliqua loca tranſeunt, vt ordinem ſeruent, aliæ poſt alias volantes, ne in volatu fluitare cogantur à vento, inſtar nauis vndis agitatæ, lapillum roſtro ſuſpiciunt, anteaquam volatui ſe credãt, quo, veluti firmamento, vtuntur, vt in ſuo loco, & ordine perſiſtant, cæteraſque non turbent, ita enim refert maximus Tyrius. In eundem modum homines, cum volare decernunt ad aliquem honoris apicem, ne ordinem prætergrediantur, & à dæmone, deuorentur, ſicut grus ab accipitre impetitur, ſi ſui loci ordinem deſerant, ſemper debent portare illum lapidem ſecum, de quo inquit Apoſtolus, Petra autẽ erat Chriſtus quẽ lapidem ſi intueantur, in eo inuenient ſcriptum, Contentus eſto loco tuo, ne deſeras ordinem tuum. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Mandato, in hæc verba, Venit itaque ad Simonem Petrum. A Petro ergo exorſus eſt Chriſtus. Cur à Petro incœpit? Quia dignior cæteris erat, vt oſtenderet, ordinem ſeruandum. Quadrat & in Euangelium Dominicæ 4. Quadrag. in hæc verba, Facite homines diſcumbere. Ecce, noluit Chriſtus paſcere turbas, donec quiſque in ſuo loco, & ordine diſcubuit.

Cant. 6. d.

Qui metas ſuæ conditionis trãſgreditur aberrat cælo & terra.

Simile.

Simile.

Ordo ſeruandus iis qui ad honoris & gloriæ culmen promoueri cupiunt.

1. Cor.

Secundò, *Audite hoc ſacerdotes.* Primũ ſacerdotes vocat in ius, deinde alios, quoniã grauior culpa eſt ſacerdotũ quàm aliorũ & ideo prius reprehẽdenda, & extirpanda. Nã quemadmodũ macula faciei fœdiorem reddit hominem, quam illa, quæ eſt in pedibus, aut alia quãuis corporis parte, In eundẽ modũ crimen ſacerdotis multo eſt grauius, quoniam ſacerdotes ſunt Reipublicæ facies, alij autẽ alia corporis mẽ-

Simile.

bra,quæ nō facile cōſpiciuntur, Et quemadmodū maiorē operā impendimus abſtergēdis ſordibus faciei, quā aliorū mēbrorū,hinc quotidie faciē lauamus , alias autē corporis partes nō itē. Sic ſacerdotes mundiſſimos eſſe oportet,quòd ſint facies corporis myſtici. Volēs Deus, punire peccatores ciuitatis Ieruſalē,quoſnā primū percuti iubet ? Sacerdotes vtiq;. A ſanctuario meo incipite, inquit apud Ezechielē Et D.Petrus ait,Tēpus eſt,vt incipiat iudiciū à domo Dei. Cur à domo Dei incipit ſupplicium? Quia maior eſt culpa eadē in ſacerdote,q̃ in laico. Significatur hoc per quā eleganter apud Leuiticū,cū pro peccato ſacerdotis hoſtiā in hūc modū offerēdā præcipit Deus Si ſacerdos,inquit,qui vnctus eſt,peccauerit delinquere faciēs populum offeret pro peccato ſuo vitulū immaculatū Dño. Hauriet quoque de ſanguine vituli,inferens illū in tabernaculū teſtimonij. Cūque intinxerit digitum in ſanguinē,aſperget eū ſepties corā Domino cōtra velū ſanctuarij. Et adipē vituli offeret pro peccato , & adolebit ſuper altare holocauſti, pellē verò, & omnes carnes cum capite,& pedibus,& inteſtinis,& fimo,& reliquo corpore offeret extra caſtra in locū mundum vbi cineres effundi ſolent. Hæc apud Leuiticū.Cæterū omnia,quæ dicuntur obſerua.Si ſacerdos inquit,qui vnctus eſt. Nō ait,Sacerdos peccans, ſed coniunctionē conditionalē poſuit,ſi,dicens,Si ſacerdos peccauerit Cur cōiunctionē ſi appoſuit Deus locuturus de peccato cōmittendo à ſacerdote.Quoniā ſacerdos rarò,vel nunquam debet peccare. Quæ enim lingua poterit expendere, quot , quibuſq; beneficiorū vinculis ſacerdotē ſibi deuinxit Deus,ne ab eo auerteretur, malum faciens ? Si enim dicebat Ioſeph fœminæ,pollicienti ſe ad libidinem, renuens,acquieſcere operi nefario,Ecce Dominus meus,omnibus mihi traditis,ignorat,quid habeat in domo ſua:nec quicquā eſt,quod non in mea ſit poteſtate , vel non tradiderit mihi præter te: quomodo ergo poſſum hoc malum facere, & peccare in Dominum meum? Quanto melius ſacerdos, cum ad peccatum allicitur hæc verba proferre deberet in ſuam memoriam reuocans omnia beneficia , quæ in illum contulit Deus ſuus? Cui claues tradidit regni cœleſtis?poteſtatem dedit reuocandi homines ab Ordo abſolutione ſacramētalis confeſſionis , omnia ſacramenta pretioſiſſimo ſanguine ipſius Dei ſancita in eius manu poſuit , & quod amplius demittere facultatē cōtulit vt vel ſolo verbo Deum ipſum ad hoſtiā altaris adducat , manibus reuoluat , quotidie ore ſuo abſumat? Nonne pluribus

Sacerdotes ſunt corpori noſtri ſacies quæ oculis pe... atis deuenuſtata ab omnibus turpius videntur

Ezech. 6.

1. Pet. 4.

Leuit. 4.

Sacerdos rarò vel nunquam debet peccare

Gen.

pluribus beneficiis cumulat Deus ſacerdotes, quam Ægyptius ſibi obſtrinxerat Ioſeph? Quare ergo, quoties peccatũ pulſat fores cordis, vt ei aperiatur, nõ dicet, Quomodo poſſum hoc malũ facere, & peccare in Dñm meũ? Quid habet Deus in domo ſua, Eccleſia videlicet ꝙ mihi contradicerit. Iudicans ergo Deus, ꝙ ſacerdos ſemper reuoluere debet in imo pectore, ne peccatũ cõmittat, beneficia à Dño ſuſcepta hac vſus eſt loquendi forma, Si peccauerit ſacerdos. Ac ſi apertius dicat, Nunquam peccare deberet, aut certe quã rariſſimè. Obſeruet autem ſacerdos, quod ſubiungitur. Qui vnctus eſt. Cur vnctionẽ ſuã ſacerdotis oculis ſubiicit? Quoniã ſemper deberet eſſe ſacerdos ſuæ vnctionis memor, ne vnquã peccaret. Ad hoc enim vngebatur, vt peccatum ad eum non auderet accedere, timens vnctionem. Quemadmodum antiquitus milites ſua ſcuta oleo inungebãt, quòd vncti facilius reſiſterent ictibus hoſtiũ, vnde vti nuper dicebamus, expendẽtes hæc verba, *protectorum ut* clypeus, Saul vnctus dicitur oleo à Dauide, Abiectus eſt clypeus Saul, quaſi non eſſet vnctus oleo, In eundem modum ſacerdotes, vngebantur vt fortiores redderẽtur ad reſiſtendum peccatis. Tu ergo ſacerdos Dei, cũ ad peccandũ alliceris, memẽto vnctionis tuę: & verere manibus, quibus ſacra myſteria tangis, ſpurcitias carnis contrectare, & ore, quo diuina ſacrificia in pectus traiicis, quid iniquum proferre, & turpe ſcortum oſculari. Sed ad alia citati loci Leuitici verba tranſeamus. Præcipit Dominus, pro peccato ſacerdotis offerri vitulum, alij vero priuati homines quid pro peccato iubẽtur offerre? Hircũ caprarum ſolũ. Maior ergo exigebatur hoſtia pro peccato ſacerdotis, quam pro peccato aliorum hominum: certũ enim eſt, pluris æſtimandum eſſe vitulum, quam hircũ. Quorſum putas? Procul dubio quia peccata ſacerdotis grauiora ſunt, quam aliorum, maiori etiam expiãtur hoſtia. Hinc & ſeptena ſanguinis aſperſione mũdatur, quia ꝓ vnico ſacerdos quaſi infinita cõmiſiſſet peccata, ſepties daturus eſt pœnas. Niſi enim ſepties, quoties delinquunt, virtute peccarent, nõ eſſet opus ſanguinem hoſtiæ, qui ſanguinem ſacerdotum adũbrat, ſepties cõtra velum aſpergi. Quia enim ſepties Dominus erat in eos peccatum vindicaturus, toties ei irato victimæ ſanguines erat occurrendum. Neq; arbitreris, ſomnium, aut figmentum, eſſe, peccatorẽ pro vnico peccato ſepties, & pluries pœnas daturum. Audis enim, à Dño dictum Caino quis eum occidiſſet, ſepties puniendũ & qui Lamech, ſeptuagies

Simile.

2. *Reg.* 2.

Singularis vitæ ratione à cætera turba ſeparatus eſſe debet memor ſuæ vnctionis ſacerdos.

ſepties. Quid ergo mirum, ſi ſacerdoti pro vno peccato præcipiatur, ſanguinem ſuæ victimæ ſepties cõtra velum aſpergere. Demum quantum Deus deteſtetur peccatum ſacerdotis; hinc apertiſſime deprehendes, quod nihil vituli iſtius ſibi oblati, præter adipem, habere voluerit. Non carnem, non caput, non pedes, non pellem, neque aliquid aliud: & quod mirabilius eſt, non ſuſtinet in ſuo altari cremari, quoniam his illud pollui timet, ſed cuncta hæc extra caſtra aſportari, & in loco cineris comburi iubet. Cur ſuper cineres carnes victimæ comburi iubet? Vt oſtendat, ea cæremonia peccata ſacerdotis humilitate, ingentique pœnitentia, quæ per cineres deſignatur, expiãda. Quadrat obſeruatio in Euãgeliũ ꝓ Mãdato, in hæc verba, Linteo præcinxit ſe, & cœpit lauare pedes diſcipulorum, & abſtergere linteo. Obſerua, quorũ pedes lauet, eorum quos creauerat ſacerdotes, quos adeo mũdos eſſe vult, vt neque etiam in ipſis pedibus ſordes habere permittat. Nã & Petro dixit, Qui lotus eſt, nõ indiget, niſi vt pedes lauet. Quadrat etiã in Euangelium Dominicæ primæ Quadrageſimæ, in hæc verba, Statuit eũ ſuper pinnaculum templi, & dixit ei, Mitte te deorſum. Cur, cum potuiſſet aſſumere in eminentiſſimum ſcopulum, aut aliam turrẽ, noluit, ſed ad pinnaculum tẽpli? Certè, quia agnouit diabolus, maiorẽ eſſe ruinã eorum, qui in templo Dei ſunt, id eſt, qui ſacerdotio ſunt aucti, quam eorũ, qui non ſunt ſacris initiati.

Deteſtatur Sacerdotis peccatum Deus.

Tertiò, *Audite ſacerdotes, & attendite domus Iſraël.* Nõ eiſdẽ verbis ſacerdotes, & alios vocat in ius. Nã ſacerdotibus ſolum inquit. *Audite*: alijs, *Attendite*. Cur non eodẽ verbo omnes citat? Vt doceat, decere ſacerdotes, parere prõptius Deo ſuo, ac non eſſe rebelles, perinde ac alij eſſe ſolent homines. Significauit hoc egregiè Deus, præcipiens, in vnctione ſacerdotis ſanguinem arietis poni ſuper extremum auriculę dextræ, & ſuper pollices manus eius, ac pedis dextri. Quid enim aliud hac cæremonia voluit ſacerdotes admonere Deus, quã eos daturos pœnas ſanguinis, ſi negligẽtiores in obaudiendis mandatis eius ſe exhiberent? Hinc non ſolum aurem inungit? verũ, & pedes, & manus, vt oſtendat, debere ſacerdotes, paratos eſſe, vt opere, & inceſſu compleant, quæ Deus præceperit. Et meritò exigit Deus à ſacerdotibus maiorem animi promptitudinem ad parendum ſuis præceptis, quoniã ſunt diuini quidam equi, trahentes currum, in quo Deus venire dignatur ad homines. Et quemadmodum reges eos ſuis iungũt curribus equos, qui vel facili, & leni mo-

Exod. 29.

Sacerdotes ſunt quadrigæ currus in quo Deus deſcendit ad homines.

tu fræni ab auriga vertantur, quoquo voluerit. Ita Deus ſacerdotes cupit eſſe præcinctos, vt quicquid vel ſolo verbo dixerit, faciant. Fortaſſis hoc ſignificauit cœleſtis Sponſus apud Cantica, dicens, Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te amica mea. Nā his verbis implicat, ſe habere equitatū ſimilē ei, quē rex Pharao ſuis curribus ſupponebat, hoc eſt, ſicut ille non indomitos, & rebelles equos patiebatur ſuum mouere currum, ne vel illum præcipitem darent, vel ſegniter traherent, ſed domitos, & facilè aurigę ſibilo parentes. In eūdem modum ſacerdotes, qui currū diuinæ Scripturæ, in quo Deus reſidet, vnde Aſſertor noſter dicebat, Scrutamini Scripturas, quoniā illæ teſtimoniū perhibent de me, vult eſſe paratos, vt ſine multis minis, & verbis obediāt ſibi. Nec ab re ſacerdotes currū Dei, puta Scripturā, volnere dicimus, cū rotis currus Ezechielis, id eſt, ſacris doctoribus & quatuor illis animalibus, Euangeliſtis videlicet, nulli ſint familiores ſacerdotib. cum quotidie ſacra Biblia reuocant. Qūo ergo non erubeſcent ſacerdotes, ſi vel Leui ſibilo Dei ſui non pareant cum legant quotidie, Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam? Ac rurſum, Populus, quem non cognoui, ſeruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi? Quadrat in Euangelium pro Mandato, in hæc verba Chriſti dicta Petro, Si non lauero te, non habebis partem mecum. Et ſtatim reſpondit Petrus Domine, non tantum pedes, ſed & manus, & caput. Cur Petre tam cito Chriſti pares verbis, cum prius dixiſſes, Nō lauabis in æternum? Certè, vt doceas ſacerdotes veram obedientiæ formam, & incunctanter Chriſtū audiendum. Quadrat etiam in Euangelium pro Aſcenſione Domini, in hæc verba. Euntes in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Ieſu bone, ac ſi rem facilē præcepiſſes, ais duo difficillima quidem factū, peragrare videlicet totum orbem, & Euangelium prædicare, non ſolū huic, aut illi, ſed omnibus, etiam ipſis lupis truculentiſſimis, & ſæuientibus in hos agnos tuos, & tui Apoſtoli ſine aliqua contradictione tuis iuſſis obtemperant, Cur tantam obedientiam præſtant? Quoniam ſacerdotes erant, quos paratiores eſſe decet ad parendum Deo.

Cant. 1. *Ioan. 5. f.* *Ezech. 1.* *Pſal. 44. & 17.*

Promptiſſimi ſint ad exequenda diuina munera ſacerdotes.

Quartò, *Audite ſacerdotes.* Quā ob cauſam, bone Deus, in ius vocas ſacerdotes iſtos? Reſpōdeat Diuus Hieronymus, Quoniam reges, & ſacerdotes populum induxerūt ad idololatriæ crimen. Cauendū ergo eſt quempiā ad peccatū adducere, aut, vt quis illud patret, præbere conſilium, quando ob-

eam cauſam ante diuinum tribunal citatur ſacerdotes,& re-
Iob. 12 ges, quaſi grande piaculum commiſerint. Nouit Dominus,
Eſthe. 16 inquit ſanctus Iob,& decipientem,& eum, qui decipitur. Et
Exemplo ad quid eos cognoſcit Deus? Vtique, vt digna rependat me-
ſit Aman ritis vtrique Nam ſi Aſſuerus iuſſit, Aman ſuſpendi, quod
omnib. fal- callida fraude regẽ decipere moliretur, quis nõ videat, praua
ſis Prin- conſilia præbentes acerrime eſſe plectendos? Atq; vt multa
cipum Co- ſilentio prætercam, obſerua, quam Deus tulit ſententiam in
ſiliarijs. primum mali conſilij patratorem. Peccauerat Eua ſerpentis
Gene. 3. ſuggeſtione,& interroganti Deo, Quare hoc feciſti; reſpon-
dit, Serpens decepit me. Audi autẽ, ſupplicium illatũ ſerpen-
ti, Quia feciſti hoc, inquit Deus, quid eſt hoc, quod ſerpens
fecit Domine? Quaſi deceptionẽ nominare pudeat, eius ſub-
ticet nomen,& neque per os ſuum proferre vult, Solum ait,
Quia feciſti hoc. Ac ſi apertius dicat, Quia tam execrãdum
& grande facinus commiſiſti, quantum eſt, allicere fœminã
ad peccatum, maledictus es inter omnia animantia. Vides,
quid primum mereatur iniqui conſilij artifex, maximam vi-
delicet maledictionem? Sed neque hanc pœnam ſolum in-
ferre contentus eſt Deus prauo conſiliario, alias quippe ex-
cogitauit,& adhibuit. Super pectus tuum, inquit, gradieris.
O dignam peccato pœnam, eſſe videlicet omnium deiectiſ-
ſimum, & vas illud, in quo fabricatum eſt prauum conſiliũ,
pectus videlicet ſerpentinum, humi repere, ac ſi hoc facto
oſtendat Deus, ab omnibus eſſe calcandum patratorem cõ-
ſilij mali. Neq; hic ſiſtit, ſed vlterius progreditur. Obſerua,
Simile. quod additur, Inimicitias ponam inter te, mulierẽ,& ſemen
Vitio ſper- tuum,& ſemen illius. Quid hic docet, niſi ingenti odio pro-
matis mul ſequendum, qui nos ad peccatũ inducit, atque hoc non ſo-
ta morbi lũ inter ipſos decipientẽ,& deceptũ? verũ etiam inter poſte-
hæredita- ros vtriuſque eſſe ſeruandum? Non enim ſolũ dixit ſerpenti
rio iure de iniqua cõſulẽti, Inimicitias ponã inter te,& mulierẽ? vlterius
ſcendũt in progreſſus eſt,& ad poſteros inimicitias etiam extẽdit, ſub-
prolem, vti iungens. Et inter ſemẽ tuũ,& ſemen illius. Quemadmodum
Podagra, morbi quidam corporei paterni etiam prolem inſequuntur,
Epilepſia & afficiunt filios, vti contingere videmus iis, qui morbo
Lepra Gallico laborãt, gignunt enim fœtum elanguidum, eadem-
Phtiſis Hy que peſtilenti valetudine infectum, In eundem modum ea
dropiſis, eſt vis praui conſilij, vt non ſolum pariat odiũ in praua con-
Ca.cuns ſulentem, verũ & in omnes poſteros eius. Et quemadmodũ
&c. Naaman lepra adhæſit Giezi, & ſemini eius ob peccatum
4. Re. 5. & illius vſque in ſempiternum, Sic & prauum conſilium
odium

odium,& inimicitias excitat,longo tēpore duraturas. Quadrat obſeruatio in Euāgelium Dominicæ I. Quadrageſimæ in hæc verba, Dic, vt lapides iſti panes fiant. Videte fratres mei,quale conſiliū præbet tentator, iniquū certe,& quo ad peccatū inducat Chriſtū, Aperiāt ergo oculos mali cōſiliarij, vt agnoſcāt,ſub quo duce militēt,ſub diabolo videlicet, &c.

Quintò, *Et tu domus Iſrael,& domus regis*,nō ſolū Iſraelem , & regem vocat in ius,verum & domum eorū,omnem videlicet cognationem,& familiam.Quid hoc Domine,etiā inſontes vocas ad iudiciū? Quis dubitat,aliquos eſſe innocentes in his familiis, qui nō ſunt peccato idololatriæ irretiti,ſaltem in fantes?Quare ergo à te, quaſi plectendi,citantur?Docet,quantum debeamus fugere peccatum,quādo etiā familia peccantis ob illius peccatū punitur.Ego Deus tuus, fortis zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios, in tertiā,& quartā generationem eorū,qui oderūt me. Sed de his iterū,atque iterum à nobis dictū eſt. Docet etiam hic locus, iuſtiſſimas eſſe pœnas filiis,& nepotibus hæreticorum inflictas Vides enim,propter idolatriam hic à Deo puniri domū, id eſt,familiam regiā,& Iſraëlis.Quadrat obſeruatio in Euāgelium Dom. 21. poſt Pentecoſten , in hæc verba,Cum autē non haberet, vnde reddere , iuſſit eū Dominus eius venundari ,& vxorem eius,& filios.Ecce,pro debito vxor etiam & filij plectuntur , vna cum debitore. *Exo. 20.* *Schiſmaticorū pœna tranſit ad liberos.*

Sextò, *Quia iudicium vobis eſt.* Nō profert Deus tuus ſentētiam,anteaquā reos audiat. Diſcamus ergo,neminem condemnare,inauditis delinquētibus.Accuſantur Daniel, & ſocij eius coram Nabuchodonoſor, & ante condemnationem eos interrogat,& neque furor , & ira regis, quibus percitus erat,obſtiterunt,quo minus ab impio rege interrogarentur, & accuſati reſponderēt. Tūc, ait Scriptura, Nabuchodonoſor in furore, & in ira præcepit,vt adducerētur Sidrach,Miſach,& Abdenago,& ait eis, Vere ne deos meos non colitis, & ſtatuā auream,quam conſtitui,non adoratis? Iudex etiam Feſtus,accuſantibus Iudęis Diuū Paulū,Reſpondit, Non eſt Romanis cōſuetudo, dānare aliquē hominē, priùs quàm is, qui accuſatur, præſentes habeat accuſatores, locumque defendendi accipiat ablue̅da crimina,quæ ei obiiciūtur. Quēadmodum non poteris quidquam ſcribere,niſi calamū duobus digitis apprehendas Sic neque ſentētiam iudex proferre in aliquem , quin audiat vtrāque partem.Sed hoc iā à nobis eſt obſeruatum. Quadrat vero obſeruatio in Euangeliū Dom. *Dan. 3.* *Act. 25.* *Simile.* *Dānationus merita & rationes explicādeant a quo terra ...*

Dom. 21. poſt Pentecoſten. in hæc verba, Tunc vocauit eum Dominus ſuus, & ait illi, Serue nequã, omne debitum dimiſi tibi, &c. Quando vocauit hunc ſeruũ Dominus illius? Quãdo accuſatus fuerat à conſeruis, vt doceat neminem in auditum eſſe damnandũ. Quadrat & in Euangelium pro feſto diuæ Mariæ Magdalenæ, in hæc verba, Hic ſi eſſet propheta, ſciret vtique quæ & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt, O Phariſæe, decet ne quempiam condemnare, anteaquam reſpondeat? Certe iniquum iudicem te exhibuiſti. Reſpondeat Chriſtus, quem tu condemnas pro ſe, & pro peccatrice, & certus ſum, quòd mutabis ſententiam.

Pſal. 75. ¶ *Quoniam laqueus facti eſtis ſpeculationi, & ſicut rete expanſum ſubter Thabor. Et victimas declinaſtis in profundum: & ego eruditor omnium eorum.*

¶ Cum montes cõmodatiſſimi ſint ad venationem, iuxtà illud, Montes excelſi ceruis, appoſitiſſima tranſlatione venationis ad explicandum peccatum ſacerdotum, & regum Iſrael vſus eſt noſter Vates, dicens, *Quoniam laqueus facti eſtis*, &c. Et quibuſnam laqueus facti ſunt? Quamuis ſubticeat, ſubintelligendum eſt, populo meo Iſraelitico. Subticuit autem, quoniam reticentia hæc nonnihil indignationis diuini pectoris detegit. *Speculationi.* Negotium faceſſit hæc vox, & non parum difficultatis ingerit. Hanc varie explanat. D. Hieronymus, quem multi ſequũtur, *ſpeculationem* aptat muneri, & officio ſacerdotum, & regũ. Ac ſi apertius dicat, Speculatores vos poſui, & principes in populo & in excelſo dignitatis culmine conſtitui, vt populum regeretis errantem, vos autem facti eſtis laqueus, & nõ tã ſpeculatores, & principes, quàm venatores appellandi. Expanditis enim rete ſuper montem Thabor, &c. Lyranus, & Carthuſianus ſpeculationem dicunt eſſe plebẽ, ipſoſq; Iſraelitas. Vnde ſic expendit Carthuſianus, *Speculationi*, id eſt, plebi, cuius ſpeculatores eſtis effecti. Lyranus vero ſic, *Speculationi*, id eſt, animalibus, quæ deberent per contemplationem in Deũ eleuari, Theop. & Theod. per *ſpeculationem* excubias prophetarum, & ordinationem, ſeu aciem intelligunt. Prophetæ enim, veluti quidã ſpeculatores, fuerũt, annunciantes ventura populo, vt & in Ezechiele legitur, Speculatorẽ dedi te domui Iſrael. Exiſtimant ergo Theodoretus, & Theophylactus, reprehendi ſacerdotes, & reges quo inſidias ſtatuentes aduerſus prophetas, eos interficerent. Cæterum hæc explanatio extorta videtur, Fortaſſis & hoc agnoſcens Theophylactus, aliam adhibuit,

Irretitus & illaqueatus fuerat Iſrael ſpeculatorum ſuorum dolis.

Ezec. 3.

buit,expendens, ſicuti D.Hier. explanat:Recentiores multo ſecus *ſpecula ſiue*... diſpungunt,dicentes,eam vocem nomen eſſe proprium cuiuſdam mõtis, qui Hebraice dicitur Miſpa, ſed Latinus,& Græcus interpres, vt appellatiuum verterunt, ſicut etiam alias facere ſolent, vt, Et factus eſt in Salem locus eius, nomen proprium Salem ex ſignificatione reddiderunt, Et factus eſt in pace locus eius. Erant autem iſti duo montes Miſpas, & Thabor altiſſimi, alter in confinijs Iuda, & Beniamin,nõ procul ab Ephraitis: alter verò in ſorte tribus Iſcariotis,ſuper quos retia,& laqueos expandebant, qui auibus inſidias moliebantur, & feras agitabant. D. tamen Hierony.Lyranus,& plerique alij magis rem, quam vocem contemplati,*ſpeculationem* ad munus regium, & ſacerdotale detorquent.Sed quæres, Quomodo *laqueus,& rete facti ſunt?* Quidam exiſtimant,ſacerdotes,& reges dici *laqueum & rete*, quoniam eorum doctrina,& exemplo populus captus eſt,& irretitus crimine idolatriæ. Ita diſpungunt Haymo, & Vatablus, & Hugo Cardinalis. Sed quamuis ita ſit, populum videlicet iſtum inductum ad idololatriam per ſacerdotes, & reges, id nequaquam hic ſignificatur. Melius ergo veritatis ſcopum attigerunt Lyranus, Rupertus, Carthuſianus, quos etiam nonnulli ex recentioribus ſequuntur,dicentes, ſacerdotes & domum regiam vna cum domo Iſrael prohibuiſſe, ne quis Ieroſolymitanum templum adiret adoratum Dominum,ob eamque cauſam vitulos aureos fabricatos,quos populus coleret,in Dan, & Bethel. Quod ſi quis Ieroſolymam peteret orationis cauſa,ei pœnam capitis indicebant. Ne ergo quis aſcenderet Ieroſolymam, turres,& arces extrui fecit Ieroboam in montibus *Thabor*,& Miſpa, ibiq; excubias collocauit,qui inde ſpecularentur,an quis Ieruſalẽ trãſiret, hac enim erat tranſitus ad eã ciuitatem.Et ſi quem cõprehendiſſent,capite mulctabant. Vnde & optimè has excubias vocat *rete*. Nam quemadmodum ex multis filijs conficitur reto,illudque abſcondunt venatores, donec doli ignaræ feræ capiuntur,In eundẽ modum Ieroboam multorum ſacerdotum coacto conſilio,& vitulos aureos fabricauit, & ſpeculatores poſuit in montibus *Thabor*, & Miſpa, qui populo eſſent impedimento,quominus pergeret templum Domini, latenter inſidiantes,vt facilius inde tranſeuntes cõprehenderent. Videtur hoc implicatum apud Regum hiſtoriam his verbis, Et excogitato conſilio fecit Ieroboam duos vitulos aureos, & dixit eis, Nolite aſcendere vltra in Ieruſalem, &c.Nam 3.Re.12.

Hebræis Miſpa, latinis ſpecula ſiue ſpeculatio.

Simile.

quid

quid eſt,excogitato conſilio fecit,&c.niſi, conuocatis ſacerdotibus,& ſenioribus, modum fuiſſe excogitatum vna cum ipſis idolis, quo populus retraheretur à templo Ieroſolymitano per clanculares exploratores?Neque omnino reijcienda eſt Ruperti ſententia dicentis,hic *Tabor* pro quolibet monte eſſe poſitum.Idem enim indicat eſſe dicere,*ſicut rete expãſum ſuper Thabor*, ac ſi dicat ; Sicut in monte ſaltuoſo laquei, vel retia tenduntur, vel expanduntur ad capiendum , Ita ſubdola illorum conſilia tendebantur,& effectum habebant ad decipiendum. Certum enim eſt,quoquo perrexiſſet quis Ieruſalem adorationis cauſa eſſe miniſtros regios adhibitos qui eum obſeruarent.Ego vero opinor, *Thabor* & Miſpa peculiariter mentionẽ fieri,quĩa ibi maior, & vigilãtior adhibita erat cuſtodia,ꝙ cõmunior eſſet via ad Ieruſalẽ. *Et victimas declinaſtis in profundum.* Subobſcurus eſt hic locus Ideo variè explanatur. D. Hieronymus *victimas* trifariam videtur explanare.Primò , per *victimas* ipſos homines Iſraelitas intelligit,quos à ſacerdotibus declinatos ait in profundum , ita vt nullus ageret pœnitentiam.Secundò, per *victimas* etiam homines intelligit , ea tamen ratione , quòd occiſi non eleuarẽnt,capita.Exiſtimo autem Sanctum Doctorem voluiſſe ſignificare his verbis,reges, & ſacerdotes nimiũ eſſe truces,& crudeles in eos, qui aſcendebant Ieroſolymam ad templum, nam eos ſine miſericordia interficiebant. Tertiò per *victimas* hoſtias, & ſacrificia intelligit , quas *victimas* idcirco in profundũ reges , & ſacerdotes dicuntur declinaſſe,quia prohibuerant,ire populum ad templũ Ieruſalem, vt eas ibi Deo offerrent.Glo.Ordinaria duas priores explanationes eſt cõplexa Lyranus.Rupertus,Haymo, & alij tertiam ſecuti ſunt. Neque diſplicet, quod Rupertus , & Haymo hic obſeruant, videlicer *victimas declinari in profundum*,quę demonibus offeruntur. Cum ergo populus duarum tribuum *victimas* , quas Deo omnipotenti offerebat,ſuperius, id eſt,ad cœlos aſcendere:faciebat:Iſrael vero, quoniam idolis ſua immolabat ſacrificia,deſcẽdere illa faciebat *in profundum* , hoc eſt,in infernum. Eſt tamen nonnihil diſcriminis inter Rupertum , & Haymonem. Nam Haymo ad omnes Iſraelitas refert hæc verba,*victimas*,&c.Rupertus ſolum ad ſacerdotes,quod cum hi deberent *victimas* ſubleuare in cœlum, ſeruiendo,& ſacrificando creatori,dimiſerunt eas *in profundum* inferni , ſeruiẽdo,& ſacrificando creaturæ,auri, & argenti , quorum fulgor oculos intuentium decepit , quia corda cupiditas corrupit. Propius,

Ieroboam vi quidam ſomniant conſtituit ſpeculatores qui interficerent vniuerſas Iſraelitas aſcendẽtes in Hieroſolymam ad ſacrificandum in ea.

Defectores & Apoſtatæ victimas domini conantur in profundo ſilentio ſepeliri vt nunquam cultus diuinus appareat.

Propius, opinor, attigit ſcopum Rupertus, quàm Haymo. Atque ita omnes expoſitores dicunt, ſolum ad ſacerdotes, & reges referenda, non ad populum, hæc verba, *victimas declinaſtis*, &c. Video multos ſecus inueniri in Hebraicis, & Græcis exemplaribus. Nam pro *victimas declinaſtis in profundum*, Hebraice eſt, *mactare, inclinare profundauerunt*, vel vt nonnullis placet, *mactando* apoſtatæ in ꝓfundũ ceciderũt. Græcè verò, *& venatores, venationem, ſiue indaginem infixerunt.* Propter has tranſlationes exiſtimo, adhibitam, à D Hier. ſecundã explanationem, qua per *victimas* homines punitos à ſacerdotibus, & regibus Iſrael intelligit, quòd ad templum Ieruſalẽ tenderent. Cæterum, quod dicitur, *declinaſtis in profundum*, ſunt, qui in hunc modum expendant, ſubtilem, & callidam rationem inuenerunt immolandi dijs alienis, vel interficiendi homines. Nã *declinare in profundum*, ſiue profundare, quod idẽ eſt, implicat, alicui rei vehementem operam dare, ſedulumque ad aliquid perficiendum ſe exhibere: vt, Conuertimini, ſicũt in profundum receſſeratis filij Iſrael, in profundum recedere, idem eſt, quod profundare dſiceſſionem. Ita explanãt Vatablus, & nonnulli recentiores, quæ explanatio non omninò reijcienda eſt. *Et ego eruditor omnium eorum.* Non conueniunt expoſitores in explanatione huius loci. Lyranus ſic, *Eruditor*, id eſt, cognitor, & oſtenſor omnium eorum. Neſcio cur per *eruditorem* cognitorem, ſiue oſtenſorẽ intellexit. Secus ergo eſt hic locus explanandus, explicandaque vox in propria *eruditoris* ſignificatione, quamuis vox Hebraica pro *eruditer* eſt muzzar, id eſt, increpatio & obiurgatio, ſeu diſciplina, ſed cum corripere, ſeu obiurgare ſpectet ad *eruditorem*, optimè noſter Interpres vertit, *eruditor*, pluſque ſignificare videtur, quàm magiſter, in quem modum habet tranſlatio Septuaginta. Et licet nonnulli verba hæc eſſe vatis Hoſſeæ exiſtimant, quibus ſignificat, ſe corripiſſe, & obiurgaſſe Iſraelitas: multo melius dicemus, eſſe verba ipſius Dei, quòd ipſe videlicet Deus fuerit eorum eruditor, quamuis per diuinos vates, intelligendum eſt, obiurgaſſe, & arguiſſe eos. Cur vero obijciat Deus, ſe fuiſſe eorum *eruditorem* Iſraelitis? non conueniunt expoſitores in aſſignanda ratione. Rupertus inquit, his verbis Dominum ſignificaſſe, omnes per diuinam legem ſuam fuiſſe eruditos. In ea enim prædixerat, Non habebis deos alienos coram me. Non facies tibi ſculptile, neq; omnẽ ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo deſuper, & quæ

Iſa. 31. c.

Erudierat populum ſuu Deus in cultu vero & puro à quo impudẽter diſceſſerat erudiente contẽpto.

Exod. 5.

quæ in terra deorſum, neque eorum, quæ ſunt in aquis ſub terra: non adorabis, neque coles ea. Cum ergo dicit, *Ego eruditor omnium eorum*, idem eſt, ac ſi dicat: Excuſationem non habent de peccatis ſuis: quia ego legem publicam dedi omnibus, ne ſimilitudinem ſibi facerent vitulorum, imò neque aliquorum ex omnibus, quæ in cœlo, & quę in terra, & quæ in mari ſunt. Carthuſianus ſecus, cuius explanatio mihi non eſt ingrata. Ait verò. *Et ego eruditor omnium eorum*, id eſt, non obſtāte tanta ipſorum malitia, ego per prophetas meos doceo eos, & moneo ad pœnitentiam. Haymo, quamuis aliter, nō inepte tamen imo mihi maximè gratus eſt. Ait quippe. Ne deſperarent populi & magiſtri eorum, hoc eſt, principes, & ſacerdotes, redire ſe poſſe ad veniam miſericorditer ſe Dominus *eruditorum omnium eorum* fore pronūciat, dicens, *Et ego eruditor omnium eorum.* Ac ſi diceret. Si pœnitentiā agere voluerint & dijs, quos hactenus coluerūt, ſeruire ceſſauerint, ne deſperent, quia ego eruditor eorū docebo illos quid agere debeant: qui emendare, non punire cupio, & ſaluare, non perdere quæro. Deſumpſit partem explanationis iſtius à D. Hier. Vtinā autē & omnia, quæ in hunc locū ait ſanctus doctor, retuliſſet. Inquit autē in hunc modum. O ſacerdotes & reges qui meū populum decepiſtis, & tu popule, qui deceptus es, tam grauiter deliquiſtis, vt non ſolum occideretis victimas, ſed in profundum eas miſeritis inferni: nolite arbitrari magnitudine ſceleris vos à me penitus receſſiſſe. Ego ſum magiſter veſter, imo eruditor, qui emendare cupiam, nō perdere. Hæc ſunt, quæ velut ſelectiora, collegi ex varijs expoſitoribus, hunc locum diſpungentibus, qui certè mihi viſi ſunt luculentiſſimè Philoſophari in eius explanatione. Et quemadmodum, inuento pretioſiſſimo adamante, varij etiam alij lapides pretioſi exquiruntur, margarita, ſmaragdi, &c. vt ijs ornatus, præ ſe ferat, quanti ſit æſtimandus. In eundem modum doctorum quiſque explanationem diuerſam huic loco adhibet, veluti margarita quædam, quibus redditur ornatior, in eum congerēs. Eſt enim quam accommodatiſſimus & pretioſiſſimus ad hauriendas multas, easque pulcherrimas obſeruationes ad componendos mores, tantáque eſt omnium venuſtas, vt quæ ſit præferenda, prorſus ignorem. Sed ad eos calamum conuertamus.

In eos qui craſſa quadā ignorātia legis diuinæ cognitionem diſſimulant.

Simile.

Authorum cōmendandæ diligentia in doctorū conferendis locis.

Obſerua-

Obſeruationes ad morum inſtitutionem

L*Aquem factis eſtis ſpeculationi.* Egregie munus explicat principum, & ſacerdotum eſſe videlicet *ſpeculatores*. Propterea enim eos in culmine honoris, & dignitatis Dominus conſtituit, vt inde melius, & quaſi in eminentiſſimo loco collocati, ſpecularentur, & proſpicerẽt, quę quiſque populi facit, & quos viderit virtutibus ornatos, & candidis actionibus nauantes operam, magis ad virtutem ſectandam excitet, & adhortetur, quos vero aſpexerit ſegnes, & torpentes, reddat agiles, & præcinctos ad ingenuas actiones, ſi qui etiam peccatis ſe tradunt, eos reuocet, non ſolum vocibus & comminationibus, verũ & ſe exhibẽs integritatis, & puritatis exemplum. Quẽadmodum.n. exploratores, & excubiæ quã attentiſſimi ſunt, vt proſpiciant, an hoſtes irruãt, & ſi viderint irruẽtes, ſtatim faculas accendunt, vt populus intelligat, hoſtes imminere, vocibus etiã clamãt, armati cuncta luſtrant, hoſtibus reſiſtunt, donec populus ad tutiora ſe recipiat. In eundẽ modũ principibus, & præſulibus incumbit, ingenti ſolicitudine quærere, quid agatur in populo, eumque ab hoſtibus tueri, & cum inſpexerit hoſtem graſſari ſatanã, non voce adhortari ſubditos, vt fugiant, verum & faculam, igne charitatis ſuccenſam, manibus arripere, hoc eſt virtutũ exẽplar ſe exhibere, & liberalibus actionibus munitũ irruere aduerſus vitia, ne quis eorũ, quos gubernandos ſuſcepit, interimatur, aut rẽdigatur in ſeruitutem. Naſus tuus, ſicut turris Libani, quę reſpicit contra Damaſcum, inquit Sponſus cœleſtis. Quid vocat naſum, niſi principes, & prælatos? Et eleganter quidẽ. Nã quemadmodum naſo diſcernuntur boni ac mali odores. Ita prælatorum, & magiſtratuum eſt, ſagaciter indagri, quinam ſint virtutum odore fragrantes, qui etiam fœtore contaminati vitiorum. Atq; vt hoc munus præſtare poſſint bene ſubiungit. Sicut turris Libani. Erat enim turris conſtructa in extremo vertice montis Libani, ibiq; exploratores, perinde contemplarentur, an hoſtes venirent pugnaturi. Sic præſulẽ in imis locis iacere dedecet, quæ Sol iuſtitiæ radijs ſplendentibus ſuæ gratiæ non impetit: ſed aſcẽdere debet ad virtutũ celſitudinẽ quàm primũ Sol Chriſtus illuſtrat, non ſecus ac ſol ortus cacumina montium illuminat. Vnde bene turris hæc non quouis loco dicitur ædificata: ſed in mõte Libani, Id eſt, candido. Debẽt enim candidis

Simile.

Paſtorũ eſt vigilare ſuper gregem propter tria neceſſaria videlicet ad diſciplinã, ad cuſtodiã, ad preces, nulla enim eſt excuſatio paſtoris ſi lupus eo ſciente, oues comedat.

Cant. 7.

Simile.

Q ornari

ornari virtutibus prælati, non obſcuris contaminari pecca-torum actionibus. Et quid in ea virtutum turre collocati, fa-cere debent? Obſerua quod ſubiungit. Quæ reſpicit contra Damaſcum. Non ſatis eſt, præſulem ornari virtutibus, vlte-rius illi progrediendum eſt, reſpiciat contra Damaſcum, hoc eſt peccata, intueatur qui nã ſanguine madent peccatorum. Damaſcus enim ſanguinis potus interpretatur, & ſubditos mundos reddere curet exiſtimant nonnulli, nequaquam ſpe-ctare ad principes, & prælatos, inquirere, quid faciant ſubdi-ti. Falluntur tamen. Nam naſus Eccleſiæ ſunt, ad diſcernen-dos prauos & ſuaues odores. Quemadmodum Iſai miſit fi-lium Dauid ad alios filios, dicens ei. Curre in caſtra ad fra-tres, tuos, & eos viſitabis, ſi recte agant, & cum quibus ordi-nati ſunt, diſce, hoc eſt, inquire, ſub quo duce militẽt, aut, vt Chaldæus paraphraſtes diſpungit, negotia eorum ſcrutare. In eundem modum prælati, & principes instituuntur à Deo vt diligenter perueſtigent ſubditorum acta, & inſpiciant, ſub quonam duce ſint, num ſub dæmone, an ſub Christo. Et quẽ-admodum Alexander Magnus, referente Alexãdro Nekam, ſe vitreo vaſe concluſit, in mariſque altitudinem ſe deiecit, vt contemplari poſſet, quæ ſub aquis erant, neque ſolũ ea ri-mari, & cognoſcere cõtentus eſt, ſed etiam à gryphis in altã aëris regionẽ eſt eleuatus, vt totũ orbẽ clarius cõſpiceret. In eundem modũ principes, & prælati debent profunditatẽ vi-tiorum perſcrutari, vt videant, an aliquis ſuorum ſubditorũ in ea regione vitã degat, indeq; educere, & extrahere, ſi quẽ inuenerint. Quod vt melius efficere poſſint, ſe intra vaſa vi-trea agnoſcant eſſe concluſos, hoc eſt, non iudicent, ſe eſſe aureos, aut ahæneos, ſed nimium fragiles, atque in eadẽ labi poſſe peccata, in quæ labuntur ſubditi. Debent etiam in al-tũ à virtutibus euehi, vt ſubditos virtutibus exornatos per-ſpicacius intueantur, eoſq; honorib. & premijs proſequãtur. Vnde Iſaias ait, Super montẽ excelſum aſcẽde tu, qui euãge-lizas Siõ. Cur enim ſuper montẽ aſcendere iubet, niſi vt me-lius cuncta cognoſcat euãgelizans? Et D. Greg. Quiſquis, in-quit, populi ſpeculator ponitur, in ſublimi debet ſtare per vi tã, vt poſſit prodeſſe per prouidẽtiã. Significauit hoc perpul-chrè Deus, dũ Ezechielẽ creauit ſpeculatorem. Audi enim, quid fecerit Ezechiel, anteaquam audiret, Fili hominis, ſpe-culatorem dedi te domus Iſrael. Veni, inquit, ad tranſmigra-tionẽ, ad aceruum nouarũ frugũ, ad eos, qui habitabant iux ta fluuium Chobar, & ſedi, & vbi illi ſedebant, & manſi ſe-

1. Re. 17. Simile.

Simile. Miranda principis magnanimi ſed temerarij curioſitas.

Iſa. 40.

ptem

ptē diebus in medio eorū. Cùm autem pertranſiſſent ſeptem
dies, factū eſt verbū Domini ad me, dicens, Fili hominis, ſpe *Ezec 3.d.*
culatorē dedi te domui Iſrael obſerua, quoniam ſpeculatoris
munus Ezechieli iniūgitur. Prius perrexit ad acerum noua-
rum frugum, id eſt, virtutes, & ad rerum præclare geſtarum
fructus. Non ſatis eſſe iudicauit Dominus mittere Ezechielē
ad veteres fruges, ſed ad nouas mittit fruges, vt doceat prin-
cipes, & prçſules non confidere in rebus ſtrenue geſtis, ſem-
per enim debent eſſe prçcincti ad præclara efficienda, ad no-
uaq́; aſpirare, & inſtar feraciſſimi agri, fructus ferre, nō quoſ-
cunq́; virtutū, ſed vberrimos. Hinc ſolum ad fruges, ſed ada-
ceruum mittitur frugum, quoniā ſubditis debet omniū vir-
tutū præbere alimenta. Omnia poma, noua, & vetera dilecte
mi, ſeruaui tibi, ait Spōſus. Quid per poma intelligit, niſi vir-
tutes? Neque poma ſolū offert Spōſo, ſed omnia inquit quo-
niā ne muneri ſuo deeſſe videantur principes, & prælati, om
nium debent proferre fructus virtutū. Neq; ſolum ait, omnia *Præclarè*
poma vetera, ſed noua etiā addidit, ne præteritis fidant fru- *dicta aut*
ctibus, nouos in dies edere tenentur. Quomodo enim, ſi non *facta præ-*
omnibus ſit virtutibus inſignis, audebit reprehēde ſubdito- *clariora via*
rū vitia? Quomodo medelā adhibere vulneri alieno, ſi eodē *monumenta*
ipſe laboret? Quomodo ſegnes excitabit ad virtutem, ſi ipſe *addere de-*
iaceat? & multo ſit ſegnior? Nōne patriarcha Abraham prius *bent*
ſeipſum circuncidit, quā quos gubernabat, circūcideret? Qua *Principes*
enim fronte ad alios circuncidendos accederet qui manebat *quo talētiū*
incircunciſus? Poſtquam itaq; aceruū nouarū frugū adierat *fœnore au-*
Ezechiel, in medio iubētur eſſe captiuorū & cuncta, quæ a- *geant.*
gebant, diligenter inſpicere. Prçlatorū enim, & principū mu- *Cant 7.*
neri incumbit, ſubditorum vitā cognoſcere, & mores inue- *Gen.17.*
ſtigare. Quod ſi quempiam inuenerint captiuū, & in ſeruitu- *Paſtor ne-*
tē dæmonis redactū, eorū intereſt, profluuio ingenti lachry- *gligēter pro*
marum abluere ſordes ſubditorum, & non ſine magno mœ- *eſt qui ſub-*
rore intueri ſcelera ſui populi. Hinc nō vno die nec duobus, *ditorum &*
ſed ſeptē ſedit diebus cū captiuis, nec quouis loco ſedit, ſed *fortitudinē*
in medio eorū. Quorſum medium elegit locum? Vt exactius *& infirmi-*
perſpiceret, in quaſnā actiones incumbebant captiui, peni- *tatē neſcit.*
túſque quid agerent penetraret. Cum hæc omnia perfeciſ- *Greg. ſup.*
ſet Ezechiel, audiuit, & non antea, Fili hominis, ſpeculatorē *1 Reg.*
dedi te domui Iſrael. Ac ſi apertius oſtendat Deus, eos ſolum
dignos *ſpeculationis*. Officio, qui ſimilia ſtudia impēdūt po-
pulis. Quadrat obſeruatio in Euangeliū Dominicæ 12. poſt
Pentecoſtē, in hæc verba. Accidit autem vt ſacerdos quidam

deſcenderet eadẽ via: & viſo eo, præterinit. Ecce, ante Leuitã & Samaritanum deſcendit ſacerdos in Iericho. Cur putas, prior deſcendit ſacerdos? Num quia ex iniuncto ſibi munere incumbebat deſcendere, vt proſpiceret, an quis ſubditorum eius comprehenſus fuiſſet à latronibus, deſpoliatus, & ſaucius: Vtinã ob eã cauſam deſcẽdiſſet in Iericho, id eſt, ea loca perſcrutaretur, in quibus à Satana ſubditi, non ſecus atque à latrone vulnerantur. Cæterum non propterea deſcendiſſe. teſtatur loquendi modus, Ait quippe Aſſertor noſter, Accidit autem, vt ſacerdos deſcenderet. Ac ſi apertius dicat non deſcendit, vt vigilanter, quæ ſui muneris erant, *ſpeculationis* videlicet exequeretur, ſed caſu quodã, & inopinato deſcendit, hinc viſo vulnerato, præteriit. Quadrat etiam in Euãgelium feriæ. 2. Paſchæ Reſurrectionis, in hæc verba, Qui ſunt hi ſermones, quos confertis adinuicem, ambulantes, & eſtis triſtes? Cur putas, Chriſtus tam ſolicitus quærit à diſcipulis: quid confabulẽtur? Certè, vt admoneat prælatos, ad eos ſpectare, inquirere, quas texant ſubditi confabulationes nedum actiones indagare, ea enim de cauſa *ſpeculatores* appellantur in Scriptura.

Secundò *Speculationi*, id eſt, plebi, vt explanant Lyranus, & Carthuſianus elegãter ſubditi *ſpeculatio* principũ, & ſacerdotũ dicũtur, vt diſcant iſti, reſidẽtiam ſuper oues ſibi traditas eſſe neceſſariã eãq; de iure diuino. Propterea. n. prælati dicũtur *ſpeculatores*, ꝙ oues ſemper ſpeculari, & inſpicere illis ex officio incũbat. Hinc oculi reipublicę, ſiue Eccleſię appellãtur pręlati. Vnde egregie D. Anſelmus, expendẽs illud Canticorũ, Oculi tui colũbarum, ait, Oculi tui, id eſt prædicatores tui, qui tibi prouidẽt, vt oculi corpori, &c. Sed obijcies, Num alij prędicatores nõ ſunt, præter epiſcopos, & prælatos? Sunt proculdubio quinimo raro epiſcopi declamãdi ad populum exercẽt munus. Cur ergo ſolũ per oculos prælatos intelligis? Reſpõdeat tibi D. Thomas. Prædicare, inquit, ex officio cõuenit prælatis, religioſis autẽ ex cõmiſſione. Igitur non ab re per oculos proprię pręlatos intelligemus, ſiquidẽ ex munere illis populũ docere incũbit, religioſis autẽ nõ itẽ. Hinc & optime inquit D. Ambroſius, libro de Dignitate ſacerdo. c. 6. Oculorũ etiam officium in corpore, id eſt, in Eccleſia voluntarius accepiſti, vt reliquũ per te corpus ducatũ lucis haberet. Epiſcopus enim à cunctis indubitãter vocatis, præſertim cum ipſo nomine cenſeris. Si tamen actio concordet nomini, & nomen ſe ſociet actioni. Nam quid aliud interpretatur

Cant. 1. Prædicatio-nis onus ex profeſſo conuenit Epiſcopis religioſis ex commiſſione. 2. 2. q. 187. ad 3.

Epiſcopus,niſi ſuper inſpector, maximè cum ſolio in Eccleſia editiore reſideat:& ita cunctos reſpiciat,vt & cunctorum oculi in ipſum reſpiciant?Quemadmodum ſtruthio oua ſua aſpiciendo fouet,ſuoque aſpectu ſolum fœtũ ab ouis haurit, quæ,ſi intueri deſignat reddũtur inania, & ſterilia,Sic ſubditi oculis prælatorum ſunt fouendi eorum enim aſpectus perquam neceſſarius eſt ſubditis, ne pereant.Fertiliſſimũ in agro oculum Domini eſſe inquit Plinius,idque maiorũ probat ſententia.Ego vero dico populum tũc, inſtar feraciſſimi agri fructus proferre virrutũ cum prælatus illum intuetur. Hoc aduertant prælati, longo tẽpore ſuas oues deſerentes, exiſtimantéſque,ſe feciſſe ſatis,ſi eas viris tradiderint gubernandas cum vitæ integritate conſpicuis,tum literatum omnium dotibus inſignibus,dicentes,multo exactius oues agi, & paſci per hoſce vicarios, qui ſufficiuntur in locum ipſorum quam per ſe. Falluntur enim. Nam quemadmodum oculi alterius quantumuis ſint perſpicaces, & acuti, homini ſunt inutiles,proprijſque cernit,nõ alienis,Ita prælatis ſecus ſubditi,vident,quę agenda ſint,quàm vicarijs.Quis,dic,precor,aptior,vt pro paſtore abſente populũ gubernaret,quàm Aaron? Cæterum abſente Moſe,& non cuiuis rei, intentio, ſed cum Domino colloquente, petentéque legem ab eo,qua populus eſſet gerendus, labitur in idololatriam, auditque Moſes,Deſcende cito, quia peccauit populus tuus. Deus optimé,ſi peccat populus,corripiatur à vicario Moſis, nempe ab Aarone,cur potius, propriũ paſtorem mittis,vt peccantẽ populum reprehendat?Certe,vt doceas,non perinde à vicarijs medicinam vulneri adhiberi, atque à proprijs prælatis. Quod ſi,paſtore cum Deo loquente,quia oues non ſpeculabatur,in tantum facinus,quantum eſt idololatria, ſunt prolapſę:quid quæſo,erit de ouibus,quarum paſtor non diuinæ confabulationis cauſa abeſt: ſed ob cauſas futiles, & inanes ne dicam vt cũ ambitione,cũ carne ſua, cũ hominibus,&c. colloquatur? Agnouit Spiritus ille cœleſtis, quantum ouibus noceat abſentia prælati.Eo enim ſuggerente,concilium œcumenicum Tridentinum pœnas indixit non reſidentibus abſentéſque ſine iuſtiſſima cauſa mortalis peccati reatu cõſtrictos eſſe decernit. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ 3.poſt Pentecoſten,in hæc verba, Cum inuenerit ouem,imponit in humeros ſuos gaudens.Ecce, non vicariũ miſit bonus paſtor, qui ouem quæreret errantem non alienis humeris, ſed propriis imponit.Non enim ſe boni paſto-

Simile.
Pli.li.18. c.6.
Epiſcopi in ſuis Eccleſiis debẽt reſidentiã facere & eas non relinquere ſine ſuperioris litteris vel ſine principis iuſſione & tunc nõ amplius vno anno
Bal.§.interd. Aut. de Sanctiſ. Epiſ.
Simile.
Exod. 32.b.
In ſacerdotes curã animarũ habẽtes qui non apud ouile reſident
Conc.Trident.Seſſ. 23 can.1.

ris munus executum eſſe agnouit, ſi hæc ouibus impendere alijs committeret. Quadrat & in Euangelium Dominicæ.2 poſt reſurrectionem, in hæc verba, Ego ſum paſtor bonus, & cognoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ. Igitur præſens debet eſſe ouibus ſuis bonus paſtor, alioqui, ſi abſens ſit, quomodo oues illum, & illę oues cognoſcere poteſt?

Tertiò, *Laqueus, & rete expanſum ſuper Thabor.* Maximè hic ſplendet piorum hominũ cõſtantia, & firmitudo ad ſeruiendum Deo ſuo. Nã cum exploratores inuigilarẽt, ne quis Ieroſolymam adiret adoratum Dominũ, adhuc nõ defuerũt viri timentes Deum ſuum, qui deſpicientes minas, & pœnas
Tob.1. regnum, & ſacerdotum, in ſanctum templum pergebant. Sic de Sancto Tobia legis. Cum irent omnes ad vitulos aureos quos Ieroboam fecerat, rex Iſrael, hic ſolus fugiebat conſortia omnium, & pergebat in Ieruſalem ad templum Domini.
3 Reg.19. Non ergo tu animum deiicias, cum cernis multos amplecti peccata, & virtutẽ deſerere, ſunt enim viri pij inter iniquos, qui etiam cũ vitæ periculo Deo ſeruire contendant. Dicebat
Exod.32. Elias Domino, Prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus ſum ego ſolus. Sed reſpondit Dominus Eliæ, Derelinquam mihi ſeptem millia virorũ in Iſrael, qui non curuauerunt genua ſua ante Baal. Agnouit Moſes, inter peccatores ſeruari à Deo viros iuſtos, quamobrem cum filij Iſrael patraſſent idololatriæ ſcelus, inquit, Si quis eſt Domini iungatur, mihi ſtatimque congregati ſunt ad eũ omnes filij Leui.
Gen.4. *Thubal.* *Cainus primus faber ferrarius.* *Simile.* Sic etiã, cum Lamech, venereę voluptati laxãs habenas, accepiſſet duas vxores, & Iabel conficiendi tentorijs eſſet intentus, Iubal muſicis inſtrumẽtis animum oblectaret, atque Tubal malleator, & faber eſſet in cuncta opera æris, & ferri, quę omnia terram, & carnem ſapiunt, ortus eſt iuſtus Enoch, qui cœpit inuocare nomen Domini. Quemadmodum in illis locis, & regionibus, vbi ſerpentes & viperę inueniuntur, etiam reperitur herba ſalubris Scorſonaria, Hiſpane dicitur, *Eſcorconera*, quæ maximè medetur viperinis morſibus, ac ipſa natura remedia appoſuerit contra venenũ iuxtà venenũ ipſum, in eundem modum vbi videris homines, quos Sanctus ille Baptiſta vocat genimina viperarũ, certo crede, etiam degere viros pietate præſtantes. Et quemadmodum ſtellæ maxi-
Simile. mè ſplendent inter denſiores tenebras, Sic inter homines tenebris peccatorum obuolutos inueniuntur viri ſanctitate fulgentes. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Dominica 3. Quadrageſimæ, in hæc verba, Extollens vocem quædam

dam mulier de turba, dixit illi, Beatus, vẽter qui te portauit & hubera quę ſuxiſti. Quãdo mulier hęc in iſta verba prorupit? Cum quidam dicebant, Chriſtũ in Beelzebub eijcere dęmonia, & alij tentantes, ſignum de cœlo quærebant. Vides, quo pacto inter impios non defuerit mulier pia, Chriſtum laudibus proſequens, & honorans? Quadrat & in Euangeliũ pro Chriſti paſſione, in hæc verba, Stabat populus ſpectans, & deridebãt eum principes cum eis, & illudebant ei milites, & vnus de his, qui pẽdebant, latronibus blaſphemabat eum. Ecce, inter tot procellas, & turbines contumeliarum alter latro ad Deum conuerſus, increpabat illum, dicens, Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es, &c.

Quartò, *Victimas declinaſtis in profundum*, id eſt vehementẽ operam adhibuiſtis, & ſedulitatem vt homines tendentes Ieroſolimam adorationis cauſa interficeretis. Vel vt idolis offerrent hoſtias. Bone Deus, quis expendere digne queat, quam prudentes, & ſtrenuos ſe exhibeant homines, vt mala perficiant. Vtinam parem operam impenderent virtutum actionibus. Sed proh dolor ad bona quam ſegnes, & hebetes ſunt: ad mala vero quam expediti, & ingenioſi. Væ, inquit Iſaias, qui profundi eſtis, vt à Domino abſcondatis conſilium, quorum ſunt in tenebris opera. Et Ieremias, Sapientes ſunt, vt faciant mala bene autem facere neſcierunt. Et Aſſertor noſter, Filij huius ſęculi prudentiores filijs lucis in generatione ſua ſunt. Quemadmodum figulus, quãuis pretioſiſſimas gemmas, & puriſſimum aurum illi tradas, vas non efficiet: ſed ex luto, vilique terra, In eundem modum peccatores cuipiam ingenuæ virtutis actioni nauare operam ignorant, & licet margarita fulgentiſſima virtutum, patientiæ, miſericordiæ modeſtiæ, &c. & charitatis aurum offeras, his non vas cordis ſui exornabunt, cæterũ ad opera cœnoſa, & lutoſa, bone Deus, quam ſunt ſtrenui artifices. Venite, Dixit rex ille Pharao, ſapienter opprimamus populum Hebræorũ. Ecce, rex iſte non quouis modo decreuit, perdere Hebræos, ſed ſapienter, ait, opprimamus. Sic & Ieroboam excogitato conſilio fabricauit idola. Si peccatum patrandum eſt, & homo ſe contaminare aliqua ſordida actione ſtatuit, quis non videat, vt omnibus numeris peccatum abſoluat. Quid docuit Ægyptus filios Iſrael, niſi opera luti & lateris? Sed vnde peccatori tanta eſt dexteritas ad malum perficiendum, tamãque ſocordia, & ignauia ad bonum? Vno verbo dicam. Quoniam iniquitati quàm frequentiſſimè

Vide quid humana induſtria conetur quo exitiũ ſuum molitur.

Iſai.29.c.

Ierem.4.

Luc.16 b.

Simile.

Exod.1.

3.Reg 12.

Deſidia bonis alacriores ſatis homines ad malum.

incũbimus, virtuti vero rariſſime. Perficis, frater mi, aliquod peccatũ ita vt nihil amplius in eius opera optare poſſis? Vide an non ſemel, atque iterũ, ſed creberrime illud feceris. Tractant.n. fabrilia fabri, & nemo repente fit ſummus. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ. 22. poſt Pentecoſten, in hæc verba, Abeuntes Phariſæi conſilium inierunt, vt caperent eum in ſermone. Ecce, ad malum quàm apti ſunt iſti Phariſæi, non enim quoquo modo ſtudent capere Chriſtum in ſermone? ſed, inito conſilio, capere excogitãt Quadrat & in Euangelium Dominicæ. 8. poſt Pentecoſten, in hæc verba, Laudauit Dominus villicum iniquitatis, quia prudenter feciſſet. Non ergo oſcitanter ſe geſſit, ſed diligenter eſt executus, quæ terram ſapiunt.

Quintò, *Victimas declinaſtis in profundum* Si iuxtà diui Hieronymi ſententiã diſpungas, quem multi ſequantur. vti, explanantes literam, diximus, videlicet: ſacerdotes *victimas*, in profundum declinaſſe, id eſt, homines, ne pœnitentiam agerẽt dices ex hoc loco, nullũ gratius Deo ſacrificiũ ipſo homine pœnitente. Sacrificium Deo, inquit Pſaltes, ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non deſpicies. Cur cor cõtritum nõ deſpiciet? Quia Deo gratiſſima eſt victima. Hinc ex hoſtia ſibi præcipit Deus, maximè offerri iecur, & omnia inteſtina lauari aqua, & adoleri in odorẽ ſuauẽ Dño. Timeãt ergo, qui pœnitẽtes reuocãt à pœnitẽtia iniquis ſuggeſtionib, aut alio quouis modo. Quadrat in Euangelium Dominicæ. 1. Quadrageſimæ, in hæc verba, Accedẽs tẽtator, dixit, Dic, vt lapides iſti panes fiant. Quid agis Satana? Cur retrahere ſtudes Chriſtum à pœnitentia, & ieiunio? Cur *victimam* declinas in profundũ? Nonne ſatius eſſet, *victimam* in cœlum leuare, conſulendo, & adhortando, ne ab incœptis deſiſtat? Quemadmodũ enim aues, in menſa regis ponendæ, prius mundiſſima aqua lauantur, deinde ad ignem torrentur, quam regi offerantur in cibũ? eſſetque ingẽti ſupplicio addicendus, qui imprudenter in cinerem proiiceret, & conſpurcaret, In eundem modum pœnitentes, aues quædam ſunt, pro cantu gemitum edentes, & diuini quidam turtures. Vox turturis audita eſt in terra noſtra, ait Spon ſus. Quid turtur ſignificat, niſi pœnitentes? Ea enim auis, coniuge vita functo, ingenti mœrore affecta, ſola volat, aliarum volucrũ ſocietatem fugit, neque in frondeſcẽti ramo vnquã inſidet, Sic pœnitẽs maleactorũ, cum ſe cernat ſine coniuge, Sponſo videlicet cœleſti dolet, gemit, hominum conſortia fugit

Hoſtia gratiſſima Deo pœnitens anima. Pſal. 50.

Simile. Cantic. 2. Columba compare defuncto ardua perpetuo luget, ſic anima diuina gratia deſtituta pœnitentia lachrimis ſordes peccati cõtrita deploret.

nihil

nihil,quod corpus oblectet,diligit aut quærit,ſordes peccatorum abluit,igne charitatis accenditur,vt cibus dignus palato regis cœleſtis efficiatur. Qua ergo,dic ſodes, erit pœna dignus,qui has aues,dum torrentur, cinere inuoluere curat, obſtatque,ne lauentur lacrymis pœnitẽtię?Ait Spõſus veluti incredibili alacritate perfuſus. Vox turturis audita eſt. Et audebit quiſpiam,turturi huic vocem adimere,ne gemat? Sed vbi audita eſt vox turturis? In terra, inquit noſtra. Quæ eſt hęc terra Sponſi?Non inepte dicemus, hanc terram eſſe ſolitudinẽ illã,in qua Chriſtus ieiuniis, & orationibus vacabat. Et quoniam Spõſa, Chriſtũ imitata,pœnitentiã agebat, dicitur,in terra Sponſi vocem turturis audiri Eſt etiam obſeruandum,non eſſe ab Sponſo dictum,Vox turturis audita eſt in terra mea,ſed in terra noſtra,vt doceat peccatorem, cum inſtar turturis,gemit peccata,eandem etiam fuiſſe Chriſti regionẽ:qui etiã turturis munere fungens,noſtra defleuit peccata,Dicens itaque Spõſus,in terra noſtra,idẽ eſt,ac ſi dicat, in terra mihi, & tibi communi,ſi enim pœnitẽtiam pro tuis delictis agis, & ego non pro meis, ſed pro tuis egi etiam pœnitentiam.

Sextò,*Victimas declinaſti in profundũ.* Si pro ſacrificiis ſumas *victimas*,quæ à ſacerdotibus dicuntur,*in profundum declinari*,quod ea dæmoniis offerrent, locus hic aptiſſimus eſt cõtra hypocritas,qui,cum ſacrificia ſua,ieiunia,orationes,eleemoſynas,&c.deberẽt in cœlũ leuare,Deoque offerre, *in profundũ declinant.* Quemadmodum Deus ex iiſdem aquis piſces produxit,& volucres: ſed piſces ad ima tendunt, & in cœnoſis locis cibum quærunt, aues vero in cœlum volant. Sic hominum varia eſt ſors,& conditio, cum ab eodem ſuperno rerum opifice ſint conditi,& ex eadem materia fabricati,quidam in terra quærunt ſuũ victũ,aurã videlicet popularẽ ſuis actionibus captãt,alij vero pẽnas intellectus,& voluntatis ſumentes,alta petunt, & in cœlo pullos affectuum, & cogitatuum, veluti in nido, collocare, & fouere conantur. Et quemadmodum ignis nõ deorſum: ſed ſurſum tẽdit, quod nobilius ſit aliis elementis,Sic viri iuſti in cœlũ opera ſua mittunt. Eſt namque Deus ſimilis Alexandro Magno, qui gryphis eſcam ſuper capita eorum appoſuit, vt ad eam volãtes,terrã relinquerẽt,& ſurſũ aſcẽderẽt, Sic De⁹ præmia nobis poſuit in cœlo, vt illud conſcendere conatemur. Nolite,inquit Chriſtus, theſaurizare vobis theſauros in terra, theſaurizate vobis theſauros in cœlo.

Simile.

Mille homi nũ ſpecies & rerũ diſcolor vſus.

Septimò, *Et ego eruditor omnium eorũ*. Multa hic ſunt implicata. Ne tamẽ lõgius diuager, paucis ea omnia perſtringã. Primò docet Deus, grauius eſſe crimen peccantis, cum habet *eruditorem*, ſeuocãtem à peccato, & eo cõtẽpto, in malo perſiſtit, quãtoque quis habet meliores, & præclariores correctiores, ſiue eruditores, ſi nõ reſipiſcat? tanto digniorem acerbo ſupplicio. Exiſtimant homines, non redditutos fore rationẽ, quod non ſe ad meliora conuerterint, cum nacti fuerint præſtãtiores concionatores, qui illos erudiant, Falluntur tamen. Nam quemadmodũ, quo peritior eſt artifex, decet melius, & pulchrius vas effingere, quod ſi ſecus euenerit, materiam ipſam execramur, in eam culpã conijcientes, non in ipſum artificem, qui ingenti ſtudio conatus eſt efficere opus ſe dignum. In eundem modum, quo illuſtriores declamatores habet populus, æquum eſt puriores, & integriores ſint homines, at ſi cõtra contingat, auditores Deus addicet maioribus ſupplicijs. Decet ne, quò quis habet lautiores epulas, maiori macie extenuari, & in huberrimis paſcuis fame cruciari, & inter peritiores medicos prolixiorẽ eſſe morbũ? Nequaquã. Cur ergo inter optimos eruditores degentes, erunt macilenti, cum illis dapes ſpirituales quam lautiſſimæ propinentur? Cur in optimis paſcuis poſiti, nõ comedẽt? Cur medicos nacti ſingulares, putrentia vulnera habẽt? Quemadmodũ Pharao vidit boues pulchras, & craſſas nimis, quod paſcerentur in locis paluſtribus, alias etiam vidit fœdas, & macie cõfectas, quãuis ex eodẽ flumine bibebãt, & in eadẽ amnis ripa, in locis virentibus paſcebantur. In eundem modum variam audientiũ cõcionatores eſſe conditionem deprehendes, quidam eorum pabulum diuinum à declamatoribus oblatũ quam auidiſſimè comedunt, & proficiunt declamationibus, alij vero ſemper macilẽti, & elanguidi, proh dolor, ſunt. Quia iſti reſpõdebunt ſuperno iudici, cũ illis obiecerit, Væ tibi Chorozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sydone factæ fuiſſẽt virtutes, quæ factæ ſunt in te, olim in cilicio, & cinere ſedentes pœniterent. Veruntamen Tiro, & Sydoni remiſſius erit in iudicio, quã vobis. Digna quidem tanto iudice ſentẽtia. Nam ſi cœleſtis Salomon viros eligit ad præcidenda ligna, ex quibus cõſtruatur templum ſanctum ſibi, induſtrios quidem, & ad id munus electiſſimos, ſicut terrenus Salomõ exquiſiuit à rege Hiram, ad ædificandum templum Ieroſolymitanum, ſi poſtea huiuſcemodi ligna à teredine corroſa inuenerit, hoc eſt, vermen conſcientiæ à peccato

Simile.

Peſſimi habitus indi-iũ inter lautiſſimas diuini verbi epulas macie extenuari.

Simile.

Gene. 41.

Luc. 10. c.

3. Reg. 5.

ortum

ortum in illis viderit, nónne meritò ea igni addicet inferni, dicens, Ite maledicti in ignem æternum? Quaſi ſingulare beneficium Deus cõtulerit filiis Iſrael, ait apud Ezechielem, In paſcuis vberimis paſcã eos, & in montibus excelſis erunt paſcua eorũ: ibi requieſcẽt in herbis virẽtibus, & in paſcuis pinguibus paſcentur, & cum tu miſer homuncio, hæc adeptus ſis paſcua, illa deſpicies, & paſci contemnes: O amentiam deplorandam, ô cæcitatem ingentẽ. Reſipiſce, obſecro, frater mi, reple animum hoc diuino pabulo. Cur fame te perire permittis? Filius ille prodigus, gemens, quod non haberet, qui panes porrigeret, dicebat, Quanti mercenarij in domo patris mei abũdãt panibus, ego autẽ hic fame pereo: tu vero, cũ habeas, qui te ingẽti charitate inuitet, panes cœleſtes offerẽs, comedere negliges? Deflebat Ieremias paruulorũ ſortẽ, quòd, cum panem peterent, nõ eſſent, qui frangerẽt eis. Paruuli, inquit, petierunt panem, & non erat, qui frangeret eis: & tu rogatus ab optimis piſtoribus, & conditoribus ſtrenuis inuitatus, non vis mandere, Non ſic regius ille Pſaltes, ſed pabulũ iſtud inueniẽs, animũ replebat. Dominus, inquit, regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit, Super aquã refectionis educauit me. Bone Rex, poſtquã te cõſtituit Dominus in his paſcuoſis & verboſis locis, vbi ſalutari doctrina paſceris, & fluentis ſacrarum Scripturarũ ſitim extingueres, num comedere, & potare noluiſti? Abſit hoc. Nam comedi, & bibi. Vnde ſubiũgit. Animam meã conuertit, deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ propter nomen ſuum, hoc eſt, animam meam errantem, & à recta viuẽdi via ſe auertentem Deus ad ſe conuertit, & conuerſam in ſemitis virtutis deduxit. Vides, quo pacto collocatus Dauid in virentibus locis, & iuxta aquas trãquillas, leniterq; fluentes doctrinæ cœleſtis, ſe alit, & recreat paſcuis illis dulciſſimis? Cur ergo tu, cum concionator ad prata miro paſtu referta te deducit, neque micam in ventrem traiicis? Quadrat obſeruatio in Eũãgeliũ Dominica. 4. Quadrageſimæ, in hæc verba, Ieſus panes accepit, & cũ gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus. Per quos diſtribuit? Vtique per Apoſtolos. Et inuitati deſpexerunt epulas ſibi oblatas? Nequaquã, imo nõ parum, ſed multum comederunt. Impleti enim ſunt, inquit Diuus Ioannes. Tu ergo, frater mi, cur cibum à Deo datum cõcionatoribus, vt tibi porrigant, reſpuis, & non vis comedere? Imple, precor, animum, ſatiare, &c. Quadrat & in Euangelium feriæ. 2. Paſchæ Reſurrectionis, in hæc verba

Ac-

Ezech. 34.

Omnis malus impletur pœnitudine & nũc hinc nũc in de[illegible] poſſionibus ad diuerſa & cõtraria diſtrahitur. Ariſt. 9. Ethi. c. 4.

Thren. 4.

Pſal. 22.

Grãdis cõdẽnatio eſt conuenienti quid. ſermonẽ ſuũ, vitã vero ſuã at que operam negligenti. Chryſoſt. de cõpũct.

Accepit panem,& benedixit,ac fregit, & porrigebat illis. Vides,vt non contempſerint Apoſtoli cibum ſibi à Chriſto traditum,ſed manducabant ? Quare ergo tu deſpicies panem Euangelicæ doctrinæ,quem à Chriſto accipiunt,ex eius nẽpe Euangelio concionatores?Num quia vilior,& inſuauior? Minime ob id illum decet paruifacere. Eſt enim multo pretioſior,multóq; ſuauior,magiſq́ue cupit eo te reficere Chriſtus,quam cibo corporeo,&c. Quadrat etiam in Euangeliũ Dom. 1. Aduentus,in hęc verba , Tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli cum poteſtate magna. Cuiuſnam rei gratia,fili hominis , venis cum poteſtate magna? Vt examinem omnes homines,quærens ab eis,quo modo legẽ meam ſeruauerint,& puniam eos, qui eam implere noluerunt. *Ego enim ſum eruditor omnium eorum.* Quemadmodũ ludi literarij magiſter,tradita diſcipulis lectione, interiecta temporis nonnulla mora,eos reuocat,& quærit,an lectionem didicerint,quos vero non didiciſſe cõperit flagellat , In eundẽ modum Chriſtus veniet ad extremum iudicium, vt rigidus eruditor,ſeuere enim puniet diuinæ legis trãſgreſſores. Quadrat item in Euangelium ſabbathi poſt Dom. 2. Quadrageſimæ,in hæc verba filij Prodigi. Quanti mercenarij in domo patris mei abundant panibus:ego autem hic fame pereo. Igitur ſi filius iſte Prodigus in domo patris ſui eſſet non periret fame,ſed auide comederet. Quæ eſt domus patris cœleſtis , niſi Eccleſia? Nónne inquit Aſſertor noſter Domus mea,domus orationis eſt ? Cur ergo egredieris è domo hac ieiunus,cum concionator obnixè cõtendat,te ad prandium, quod tibi parauit, allicere,& ſaturare ? Audis eum cum clámore valido,& lacrymis te inuitantem,& tu neque fruſtulũ panis accipies?

Simile

In domo patris qua eſt Eccleſia mercenarij ſunt qui Deo ſeruiũt & nũc abũdant vltra mercedẽ ſperatã omnib. panibus cõſolationis ſpiritualis.

Octauò, *Et ego eruditor omnium eorum.* Eleganter docet prę latos patientiam,& dedecore iracundos eſſe, & truces in peccantes ſubditos. Solent nõnnulli prælati , veluti incorrigibiles,deſpicere ſubditos,ſi crebrò peccant dicentes, Valeat, ſæpiꝰ monui corripui,puniui , & ſemper in iniquitate perſiſtit, quid amplius faciã?Eum relinquam,vt pro voluptate viuat. Quod ſæuiſſimũ,& maximũ ſupplicij genus eſt. Audiant iſti, Deũ ſuum hic dicere, Quãuis populus meus multis ſe irretiat,& implicet peccatis,nõ omitto erudire,ſed pro virili do operam,vt erudiatur Non ergo licet prælato , à correctione deſiſtere , quãuis millies ſubditus idẽ patret peccatum Hinc Moſi inquit Deus,poſteaquam ſe grandia miniſteria præſtitiſſe

Num. 11.

tiſſe ſubditis exiſtimabat, dicēs, Nunquid ego cōcepi omnē hanc multitudinē, vel genui eam, Porta eos in ſinu tuo, ſicut portare ſolet nutrix infātulū, & defer in terrā, pro qua iuraui patrib. eorū. Tria hic inuenies implicata munera boni plati. Primū eſt, affectū, genitoris eſſe exhibēdū ſubditis à prælatis. Et in quo maximè dignoſcitur is affectus? Reſpondeat tibi Ariſt. Patris, inquit, eſt, erudire filios. Ac rurſum, Pater filiis eſt cauſa nutritionis, & eruditionis. Debet igitur prælatus ſubditos nutrire verbo doctrinæ, debet etiā erudire, quoniā patrē illis ſe debet exhibere. Et quemadmodū filius perit, ſi crebro ei non porrigatur cibus, neq; ſatis eſt, ſemel pauiſſe, Sic, vt prælatus ſuū munus nō oſcitanter exequatur, frequenter alimoniam præbere ſubditis debet eruditionis, alioquin ſuo muneri deeſſe videbitur. Sed quoniā nō ſatis eſt prælatū in ſubditos patrē eſſe obſerua, quid Deus ſubiungat, Porta eos in ſinu tuo videlicet, ſicut portare ſolet nutrix infantulū. Quid eſt, in ſinu portare ſubditos, quemadmodū nutrix portat infantulum? Paucis dicam: Quamuis infantulus ſit excremēto conſpurcatus, & multis ſordibus immundus, non illum proiicit, nō deſtituit: ſed mundat, mundatūq; in ſinu fouet, quamuis iterum, atque iterum, imo millies ſit graueolētia ſtercoris repletus. Hoc idem etiam munus ſubditis præſtandum eſt à prælato, & licet multis videat eos criminibus implicatos, nō propterea illos faſtidiat, odio proſequatur, & deſerat, ſed mundare conetur, agnoſcenſq́; ſe eſſe *eorū eruditorem*, in ſinu foueat. Quemadmodū fœminæ oua in ſinu portare ſolent, ne inania reddantur, & pulli naſcantur, ſemina etiā bōbycū in pectore abſcōdunt, vt illius calore reuiuiſcāt qui poſtea tenuiſſima fila texunt, ex quibus pretioſiſſimę veſtes ſericæ fiunt. In eundē modum prælati debēt in ſinu ſuo fouere, hoc eſt, charitatis ardore ſibi maximè coniungere ſubditos, ſi cupiunt, aues, veluti ex ouis, prodire, quæ in cœlū volent, ſi bombyces, qui veſtes texant nuptiales, quibus ornentur, ne nudi inueniantur in conuiuio ſuperni regis. Ad hunc modum futurum eſſe Chriſtum *eruditorem* prædicit Iſaias, In brachio ſuo congregabit agnos, & in ſinu ſuo leuabit. Ipſe etiā Aſſertor noſter inquit ad Ieruſalē. Quoties volui cōgregare filios tuos quemadmodū gallina cōgregat pullos ſuos ſub alas ſuas, & noluiſti? Audiant hoc prælati, qui nullū dilectionis ſignū ſuis ouib. oſtēdunt, nūquāque veluti in ſinu eos fouent, ſed grandia ſe feciſſe exiſtimāt, ſi vel gratis, & lætis oculis eas inſpiciāt. Cōtra quos ait Ier. Filia populi

1. Oecon. c. 2. & 8. Eth c. 11.

Parētesqui filios erudiē dos curant multo honorabiliores ſunt ijs qui ſolū generāt, eos enim viuēdi tātū, illos autē bene beateq́ viuēdi authores eſſe dici Ari. apud Diog. li. 1.

Simile.

Iſa. 40.

Matt. 23.

Faſtuc & ingratitudinis plena Cura Prælatorū.

puli mei crudelis, quaſi ſtruthio in deſerto. Cur cũ ſtruthione cõponit Ieruſalẽ? Quoniã quemadmodũ ſtruthio nunquã ouis incubat: ſed ſolo oculorũ aſpectu fœtũ educit, vnde & apud Iob dicitur, Pẽna ſtruthionis ſimilis eſt pennis herodij, & accipitris quãdo derelinquit oua ſua in terra, tu forſitan in puluere calefacies ea? Obliuiſcitur, ꝙ pes cõculcet ea, aut beſtia agri cõterat, In eundẽ modũ nõnulli prælati, obliti muneris ſui, nũquã ſub alas ſuas oua hoc eſt, ſubditos fouent, nihili pẽdentes, ꝙ beſtia inferni ea cõterat. Hoccine eſt, ſubditis eruditoris munus exhibere? Quadrat obſeruatio in Euãgeliũ Dom. 16. poſt Pent. in hæc verba, Amice, quomodo huc intraſti, nõ habẽs veſtẽ nuptialẽ? Ac ſi aptius dicat, Nónne ego tuus eruditor fui? Nónne in ſinu diu portaui tanquã bõbycis ſemen, vt tẽpore meæ charitatis reuiuiſceres, & comedens folia ligni vitæ hoc eſt, Chriſti actiones imitans, tãdem ſericas virtutum veſtes texeres? Dic amice, amicum autem te appello, quoniam me ſemper tibi præſtiti beneuolum *eruditorem*, &c.

Nonò, *Et ego eruditor omnium eorum*. Ecce, quod ſit prælati munus, eſſe nẽpe *eruditorem*, nõ carnificẽ, non tortorẽ. Debet enim Deũ, imitari, qui vt inquit D. Hier. emẽdare, nõ punire, ſaluare, & non perdere cupit. Et Theop. ait, Quis nõ amore proſequatur talẽ præceptorẽ, nõ indignatione quadã, & furore erudientẽ, caſtigantẽue: cæterum charitate? Hæc doctrinæ loco debẽt eſſe cuiq; principũ, vt ſuos nõ ad iracũdiã puniat: verũ ad caſtigationẽ, & commoditatẽ. Hactenus ille. Et Dñs quã ob cauſam dixit Moſi, vti nuper dicebam[a], Porta eos in ſinu tuo? Obſerua, quod ſubiũgitur, *Et* defer eos in terrã, pro qua iuraui patribus eorum. Vides, in quod ſtudiũ debeat prælatus incũbere, nẽpe vt deferat ſubditos in terrã cœleſtis ꝓmiſſionis, Quadrat obſeruatio in Euãgeliũ pro Diua Magdalena, in hæc verba, Mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix, lachrymis cœpit rigare pedes eius. Cur Domine te tãgere permittis mulierẽ hanc peccatricẽ? Quoniam ego *eruditor* ſum, qui ſaluare venio, quod perierat, non perdere, Mulier hæc, vt bona diſcipula, didicit lectionem, quã ego illi legi, didicit verecũdiam, didicit peccata plãgere, didicit charitatem, cur ergo ei me exhibeam tortorẽ, & nõ pientiſſimum magiſtrum?

Quot habuit Magdalena oblectamẽ: a, tot de ſe inuenit holocauſta, vt totũ Deo ſeruiret in pœnitẽtia quicquid ex ſe Deũ cõtẽpſerat in culpa.

Decimò, *Et ego eruditor omniũ eorũ*. Nõ ait huius, aut illius eruditor: ſed omniũ. Spectat enim ad prælatũ, erudire omnes ſine diſcrimine, nõ hui⁹ crimina diſſimulare, illius vero acerbiſſime punire. Omniũ me ſeruũ feci; ait Apoſt. nõ hu-

1. Cor. 9.

ius,

ius, aut illius. Ac rurſum, Teſtis mihi eſt Deus, quomodo cu p'ā, oēs vos eſſe in viſceribus Ieſu Chriſti. Ecce eūdē ſe omnibus exhibet Apoſtolus. Quemadmodum deluſa Gentilitas Ianū bifrontē depingebat, q̄ geminā faciē haberet, Sic nonnulli prӕlati nō eūdē, ſed variū vultū oſtēdūt ſubditis, ſi quē diligunt illi faciē hilarē proferūt, ſi autē odiunt, bone Deus, quā triſti, & toruo vultū eū conſpiciunt. Quemadmodū Polypus ex ſaxis, quibus appropinquat, ſumit colorē, & mutat, Ita quidā, ſi videāt quoſdā ſibi gratos ſubditos, candidū prӕſe ferunt colorē benignitatis, ſecus autē, ſi non diligūt: tunc enim rubeū referunt, hoc eſt, ſanguinolētos illis ſe exhibēt. Et ſicut Ioab prohibuit, Achimaas ferre nūtiū mortis Abſalonis patri Dauid, licet ferre cupiebat Achimaas, atque his verbis reuocauit, Nō eris nuntius in hac die, nolo, te nuntiare, filius enim regis eſt mortuus, nō eris boni nuntij baiulus, Chuſi verò miſit, dicens, Vade, & nūtia regi, quę vidiſti, quo latū diſcrimen dilectionis erga vtrunq; oſtenditur, Sic prælati qui duces ſubditorū ſunt in bello ſpirituali, non eodē modo ſe gerūt erga omnes: ſed quibuſdā amicius cōſulūt, & quę eis nocumentum inferre poſſunt, vigilantius auferre curanr, O acceptionē perſonarum execrandam. Dic mihi Ioab, nónne etiā Chuſi miles tuus eſt, ac ſub tuo militari vexillo conſtitutus, quemadmodū Achimaas? Quare ergo magis ad deferēdū ſiniſtrum nūtium Regi mittis Chuſi, quā Achimaas? Et quod peius eſt, Achimaas ire cupientē retraxiſti, Chuſi verò neq; id cogitāti ire iuſſiſti. Non aliud poteris reſpōdere, quā quod vtrūq; impari dilectione ꝓſequeris, ne dicā, quod hunc diligas, illū verò odio habeas. Quadrat obſeruatio in Euangeliū pro Mandato, in hæc verba, Cœpit lauare pedes diſcipulorum, Non air, Cœpit lauare pedes vnius diſcipuli, ſed diſcipulorum, omnium videlicet, quia cum omnium ſit eruditor, omniū lauare pedes debebat. Quadrat & in Euangelium pro Doctoribus, in hæc verba, Vos eſtis lux mundi id eſt, omnium, non magis huius, quam illius.

Philip. 1. *Simile.* *Simile.* *Polypus piſcis à multitudine pedū ſic ductus.* *2. Reg. 18.*

¶ *Ego ſcio Ephraim, & Iſrae. non eſt abſcondit us à me: quia nūc fornicatus eſt Ephraim, contemnatus eſt Iſrael.*

¶ Nō mihi diſplicet explanatio Ruperti, dicentis his verbis Dominum reddere rationē, cur præceperit, *Dimitte eum* Iſraelem videlicet. c. 4. quoniam operam perdes, ô Vates, ſi corripueris, & obiurgaueris eū. *Nunquā enim dabunt cogitationes ſuas vt reuertantur ad Dominum.* Quidā ex recentioribus exiſtimāt, his verbis Vatē redarguere populū, qui eū vitium

maximè

maximè complectantur,ramen crimen à ſe propulſare ſo-
ler,culpam conferens in ſuos principes , idque ſatis eſſe ad
excuſationem,ſi peccati fuerit conuictus,iudicat, obiiciens,
non ſua ſponte,neque ſuo exemplo ſed magnis authoribus
nempe principibus,ad peccatum fuiſſe adductum.Hanc cul-
pæ reiectionem in principes authores idololatriæ extenuat,
& populum non propterea culpa carere demonſtrat. Vates,
quoniam ipſe populus libenter idololatriam ſuſcepit,& pa-
ruit iniquis principum legibus.Vnde bene inquit D. Hier.
Rex primo cœpit à Dei cultu fornicari,vitulos aureos cu-
piens adorare,& volens ſecutus eſt populus,patẽque impie-
tatem pari ſtudio cõpleuerunt. Non mihi eſt etiam ingrata
hæc expoſitio,licet priorem præferendam iudicarem , po-
tiuſque hæc verba eſſe Domini,quam Vatis,dicerem,in quẽ
modum etiam diſpungit D.Hieronymus.Sed verba diſpun-
gamus.*Ego ſcio Ephraim.* Diuus Hieronymus,quẽ omnes ſe-
quuntur,tum antiqui , tum recentiores,demptis ſolum Ly-
rano,& Vatablo, per *Ephraim* intelligunt regem Ieroboam,
& omnes reges,qui , & dignitate,& ſcelere eum ſunt ſecuti:
quoniam Ieroboam primus rex decem tribuum originem
traxit ab *Ephraim* filio Ioſeph. Per *Iſrael* vero decem tribus
intelligit. Lyranus vero , & Vatablus idem intelligunt per
Ephraim & Iſraelem, dicuntque eſſe eiuſdem rei repetitionẽ
ad maiorem aſſertionem. Verior mihi videtur D. Hierony-
mi explanatio.Cęterum,quòd inquit Deus *Eg. ſcio Ephraim,
& Iſrael*,&c.Intelligendum eſt,Deum ſcire eos,vt eos voci-
bus theologorum vtamur,non ſcientia approbationis , de
qua dicit Apoſtolus. Si quis diligit Deum, hic cognitus eſt
ab eo,ſed intelligẽtia viſionis,de qua apud Ieremiam Deus
ait. Si occultabitur vir in abſconditis, & ego non videbo
eum.Vtitur autem Deus hoc verbo,*ſcio*,quòd plus inuoluit.
quam hoc verbum cognoſco , quo vtitur tranſlatio Septua-
ginta,&ſignificat,quam exactiſſime cognitũ *Ephraim* à Deo.
Vnde Paraphraſtes Chaldæus optimè vertit,ꝑ *Ego ſcio E-
phraim* , Palam mihi nota ſunt opera Ephraim. Eſt autem
idem.*Ego ſcio Ephraim*,ac ſi dicat,Ego intus,& incute cogno
ſco Ephraim,vt omittamus,quod Philoſophi dicũt.Scite eſ-
ſe;rem per cauſam cognoſcere.De homine, quem potius co
gnoſcimus,dicimus,*Yo cognoZco a fulano,yo ſe ſus mañas.Quia
nunc fornicatus eſt Ephraim.* Oculos Dominus auertit à proge
nitoribus,Ieroboam videlicet,& aliis maioribus, & conuer-
tit ad regem,qui tũc apud Iſraelem rerum potiebatur,eiuſq́;
fami

Reÿcit delictũ populus in Principũ leges quibus impys licet obedire cogutur:

Tunc ſcimus cũ cauſas cognoſcimus.

Ariſt. Elench.2.

familiã,eoſq; inquit,*nunc*,ideſt, in præſenti tẽpore eſſe fornicatos,ꝙ optimè obſeruat Interlinearis.Non enim Dominus tã præterita,quã præſentia peccãtis crimina ſolet intueri, vt in peccatorẽ animaduertat. Cõiunctio vero *quia* cauſalis eſt & bifariã poteſt diſpungi, Primo vt reddat cauſam iã dictorũ,nẽpe.*Ego ſcio Ephraim, & Iſrael non eſt abſconditus à me*,ac ſi à Deo quæras.Vnde *ſcis Ephraim*,id eſt,corruptos eius mores,& malitiã?Ita.n.& bene quidẽ, explanat Lyranus.Reſpõdit Domin⁹. *Quia nunc fornicatus eſt Ephraim.*Ecce,vnde ſcio, intuere eius opera,nõ ab execrãdis idololatrię actionibus deſtitit,ſed etiã nunc fornicatur Secundò,poteſt explanari,cõiunctio cauſalis quia,ꝙ reddat rationẽ ſequentiũ,nempe cur contaminatus ſit Iſrael peccato idololatriæ,de eo enim præcipuè hic eſt ſermo.Et rationẽ reddẽs,inquit. *Quia fornicatus eſt Ephraim.* Certum enim eſt, vt poſtea in obſernationibus dicemus, ſæpiúſque à nobis eſt dictum, populum eſſe propenſum ad inſequenda principum,& prælatorum veſtigia.

Obſeruationes ad morum inſtitutionem.

EGO *ſcio Ephraim,& Iſrael non eſt abſconditus à me* Locus cõmunis eſt, ſatisq; tritus,Deũ omnia exactiſſimè cognoſcere. Quo ibo à ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si aſcendero in cœlum,tu illic es,ſi deſcendero in infernũ,ades,&c.Et Sapiens,in omni loco oculi Dñi cõtẽplãtur bonos,& malos.Atq; Apoſt.Omnia nuda ſunt atq; aperta oculis Dei. Id autẽ cognoſcere multũ valet,& ad cõſolationẽ bonorũ,& ad terrorẽ malorũ, ne vel illi ſe à Deo negligi putent, vel hi impune ſe peccare exiſtimẽt.Afficiũtur cõtumelijs, & iniurijs filij Iſrael in Ægypto, & pro,& obſerua q̃d Deus dicat.Vide afflictionẽ populi mei in Ægypto,& clamorẽ eius audiui propter duritia eorũ,qui præſunt operibus,& ſciẽs dolorẽ eius deſcẽdi, vt liberẽ eum de manibus Ægyptiorum, &c.Ac, paucis interiectis, rurſus inquit. Clamor ergo filiorum Iſrael venit ad me, vidiq́ue afflictionem eorum, qua ab Ægyptijs opprimuntur.Si vocẽ Hebraicã obſerues, cũ ait Dñs. Vidi afflictionẽ populi mei, nõ vtcunq;ſe vidiſſe teſtatur.ſed quam exactiſſime Eſt enim Hebraice.Videndo vidi afflictionẽpopuli mei quæ verbi duplicatio incremẽtũ inuoluit.Vnde & quidã ſic,pro vidi affli-

Pſa.138. Prou 15. Hebr 4. Non eſt locus quãtumuis ſecretus aut remotus quo non penetrente & ſacrè omnes & omnia proſpiciant oculi Domini. Exod.3.

ctionem populi mei, &c. Curſe omnino Dominus vidiſſe hanc afflictionem inquit? Certè, ne iuſti animum deiiciant in contumeliis, & afflictionibus, ſed viriliter, & æquanimiter ferant. Deus enim perſpicaciſſimus earum inſpector eſt, vt præmia rependat, ſi magno animo dimicauerint.

Simile. Quemadmodum ſtrenuus miles, coram rege ſuo in prælio cum hoſtibus dimicans, redditur fortior ſui principis præſentia, & terga dare erubeſcit. Sic viri iuſti, oppugnantibus eos calamitatibus, cum certo ſciant, Deum eſſe ſui certaminis inſpectorem, eius pręſentia fortiores redduntur. Significabit hoc eleganter Sponſus cœleſtis, dicens cum interrogaſſent quidam

Cant. 6. Quæ eſt iſta, quæ progreditur, terribilis, ſicut caſtrorũ acies ordinata? Deſcẽdi in hortu nucũ: vt viderem poma cõuallium, & inſpicerem, ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent mala punica. Ac deinde poſt pauca. Quid videbis in Sunamite, niſi choros caſtrorũ? Nam quid eſt, terribilem eſſe, vt caſtrorum aciem ordinatam. Sponſam niſi ingruente calamitatum, & perſecutionum bello ſtrenue ſe gerere, fortiterque dimicare? Sed cur progreditur, & non retrocedens, Sponſa eſt in hoc certamine? Obſerua, quid ſubditur, Sponſus inquit. Deſcẽdi ego in hortũ nucũ, vt viderem poma cõuallĩũ ſi naturã arboris nucis, eiuſq; fructum obſerues, virgis impetitur, & excutitur, vel lapidibus, vt fructus colligatur, nucis etiã putamẽ amarum eſt, & nigrore quodã manus colligentis inficit.

Non eſt vir fortis, qui in ipſa rerum calamitate non creſcit animus. Significat ergo nux viros iuſtos, & pios, qui veluti quibuſdã perticis, calamitatibus varijs percutiũtur, cęterũ intra amaritudinẽ corticis ſuauẽ nucleũ patientię ſeruant: conſiderantes, Deum eſſe inſpectorem, ac propterea licet, inſtar nucum, frangantur, & tribulationum nigror videatur decorem vultus obſcurum reddere, non deſpondent animum, ſed fortius reſiſtunt, cernẽtes, corã Deo ſuo manus cũ hoſte cõſerere. Deſcẽdi, inquit ſponſus. vt viderẽ, & inſpicerem agonẽ tuum, o Spõſa, nõ exiſtimes, q me lateat, q pateris Præſens ego ſum, non abſens certantium Inſpicio omnes virgarum ictus, quibus, nõ ſecus ac nux, flagellaris. Hinc & optime ſubiungit, cum ſponſam dimicantem bono animo cerneret. Quid videbis in Sunamite, niſi choros caſtrorum? Vt optimè obſeruat Theodoretus], videntur hæc verba quodammodo inter ſe pugnare. Neque enim caſtris conueniunt chori Hi nãq; rebus ciuilibus, paccatiſque congruunt illa bellicis, & militaribus. Pax autem bello contraria eſt. Sed elegantiſſimè ſignificauit æquanimitatem, & tolerantiã iuſtorum

ſtorum in afflictionibus. Habet enim Eccleſia viros virtute aptiẽtiq; inſignes, qui ſimul, & choros ducant, & prçliantur Chori exiſtunt,quia diuinas laudes in ore gerunt dum acerbis tribulationum afficiuntur incõmodis dicentes cum Iob, Dominus dedit,Dominus abſtulit,ſit nomen Domini benedictum.Simul etiã pugnant, quoniam ingenti fortitudine,& excelſo animi robore calamitatũ cuneos vincunt, Quid videbis,inquit,nõ quid audies quia oculis ſuis inſpiciebat Spõſus,de viſu loquitur,nõ autẽ de auditu Igitur ſi Domin⁹ nos debellantes intuetur,cur in bello exanimamur?Satis fuit elephantis ſanguinẽ vuæ,& mori,oſtẽdere, ad acuendos eos in prælium,& non pudebit nos deiicere animum,cum ſciamus certo Deum nos conſpicere certantes? Non ſic ſanctus ille patriarcha Abrahamus in certamen tantum deſcenderat, quantum eſt vnicum filium offerre Deo ſuo in ſacrificium, ſed vt vinceret, Deum cum certaret paternus amor cum diuino præcepto eſſe inſpectorem conſiderabat. Hinc nomen loci, in quo offerre Iſaac in ſacrificium decreuerat, appellauit,Dominus videt.Ac ſi apertius dicat, Conſiderabam, Deum intueri me decertantem, ac propterea vicit obedientia paternum amorem. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro feria.4. cinerum, in hæc verba. Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi. Nihil igitur, ſiue bonum,ſiue malum agimus, quamuis in abditiſſimis penetrabilibus, quod Deus non conſpiciat. Quadrat & in Euangelium Dominicæ.1.Quadrag.in hæc verba.Tunc reliquit eum diabolus,& ecce angeli acceſſerunt. Cur angeli accedunt poſt Chriſti victoriam? Quoniam aderat certamini omnipotens pater,circundatus cœleſtibus, qui propterea angelos ad Chriſtum victorem mittit; vt agnoſcamus, in omnibus noſtris agonibus Deum eſſe præſentem,& inſpectorem.

Iob c.1.

Hoc apophtegma in omnib. noſtru miſeriis nos multum ſolari debet.

1.Mac.6.

Gen 22.

Secundò,*Ego ſcio Ephraim* Cur Domine non ais, Ego ſcio Ieroboã,& eius filios,atq; poſteros:ſed in primum ſtipitẽ generis cõiiciens oculos,*Ephraim* reuocas in memoriã? Nõ Ephraim vitulos aureos fabricauit, ſed eius pronepos Ieroboã.Hunc ergo dic te ſcire.Decet ne, filiorum crimina vertere dedecori maioribus? Non ſane. Docet hoc loco Deus, peccata filiorum,maiorum gloriam, & nominis celebritatẽ obſcurare. Quemadmodum ſi ab arbore ramum abſcindas, cæteri omnes rami mouentur,& ipſum tangis truncum,neque alio modo conſcendere in arborem poteris, vt ramum, decerpas. In eundem modum licet is, qui crimen patrat,

Simile.

Iniquitate patrũ, filijs obeſſe non poſſe arbitratur diſt. 56 c. Sponſum

maius nocumentum honoris accipiat, tota tamen cognitio nonnihil etiam iacturæ patitur. Vide ergo quantum damni adfert peccatum, vt illud committere reformides: non enim ſolum tibi, verum & omni tuæ cognationi notam inuris.

Tertiò, *Quia nunc fornicatus eſt Ephraim.* Nõ tranſactę vitæ
Eccle. 21. *Ephraim* meminit: ſed, quã agat vitam, nunc cõſiderat Deus. Nã ſi peccatis imponas finẽ qui Achab humilitatẽ non reiecit, qui Niniuitis pepercit, qui Matthæum in Apoſtolorum
Simile. numero ſcripſit, qui peccatricem defendit, qui filium prodigum non excluſit, & exhæreditauit, te etiam non deſpiciet, Secus autem, ſi perſiſtas in peccato, timendum tibi eſt, ne dicat tibi Deus tuus, Quia nunc fornicaris, te puniam, Hinc Sapiẽs ait, Fili peccaſti? Ne adiicias iterum. Quemadmodum qui parietem conſtruit abſque calce, & temperamento ex la-
Ezech. 13. pidibus, cum non habeant quo inter ſe cohæreant, ruunt, & opprimunt intra eos habitantes, In eundem modum peccata lapides quidam ſunt, & cum multa homo committit, veluti parietem erigit, qui corruet, & peccatorem perdet. Hinc in-
Ind 10 b. quit Deus apud Ezechielem, Ipſe ędificabit parietem, illi au-
Peccati recidiua reſtis eſt qua anima perpetuis carceribus ligatur. tem liniebant luto abſque paleis. Dic ad eos, qui liniunt abſque temperamento, quod caſurus ſit. Quid parietem vocat niſi peccata multa quæ peccator in ſuam perniciem congerit? Quid in hoc pariete inuenies, niſi lutum voluptatis corporeæ, quo & homo ſordidatur, & paries vitæ iniquæ diu ſtare non poteſt? Cauendum ergo nobis eſt, ne tot lapides fungamus, vt paries corruat ſuper nos, id eſt, Deus vindictã ſumat, & in nos anima aduertat, ſicut in filios Iſrael Filij au-
Iſai. 5 tem Iſrael, ait Scriptura peccatis veteribus iungentes noua fecerunt malũ in conſpectu Domini & ſeruierunt idolis, Baalim, & Aſtaroth & dijs Syriæ, &c. Et cum peccata peccatis cumularent quid fecit Deus? Audi quid ſequitur, Cõtra quos Dominus iratus, tradidit eos in manu Philiſthiim, & filiorum Ammon? afflicti quæ ſunt, & vehementer oppreſſi. Sic etiam ſi progrediamur in iterandis peccatis, non quibuſuis hoſtibus, ſed atrociſſimis nos addicet, inferni videlicet qui nos in æternum affligant, & crucient. Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis? & quaſi in vinculis plauſtri peccatum, inquit Iſaias. Quid eſt, trahere iniquitatem in funiculis, &c. Reſpondeat D. Auguſtinus Tractatu. 10 ſuper Ioannem, expendens hunc Iſaię locum, Et quis facit reſtem longam? Qui peccato, inquit, addit peccatũ. Quomodo adduntur peccata peccatis? Cũ peccata, quæ facta ſunt, cooperiũtur alijs peccatis.

tis.Hactenus Augu.Sed in eos, qui peccata noua tranſactis iungũt,quã fert vates ſententiã?Extremũ minatur exitiũ,Vę illis inquit.Quæ vox plena minarũ,& tormentorum inferni eſt. Hinc & optime diuinus ille Plato inquit, nihil aliud eſſe,peccare.quã collo ſibi vincula circũdare.Et quoniã multi, quẽadmodũ funes cõficiuntur ex multis filis,quæ plauſtrum trahere ſolent,ita peccata peccatis addẽtes,iniquitatũ cumulũ augent, ſubiungit Iſaias,Et quaſi in vinculis plauſtri peccatũ.Quemadmodũ torrentẽ,&riuulũ facile tranare poteris ſed cũ hinc,inde multi gurgites confluunt,& magnũ flumen efficiunt, ponte maximo opus eſt, vt tranſire poſſis,alias cũ ingenti pericul· ſubmerſionis,cũ trãſuadari nõ poſſit.In eũdẽ modũ cũ homo vnum,aut alterũ cõmittit peccatũ,& gradũ reuocat fretus diuina miſericordia,ad portũ ſalutis penetrabit:verũ ſi multis ſe implicet peccatis,timeat, ne in tanta aquarũ altitudine pedẽ figere non valens deuoluatur in profundũ,& pereat. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ.3.poſt Pentecoſten,in hæc verba,Gaudium erit in cœlo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Cur gaudium hoc eſt in cœlo ſuper pœnitẽte?Quoniam peccatis ponit finẽ.Nihil enim magis excitat diuinã iuſtitiam ad vindictam quam peccati perſeuerantia.Quadrat etiam in Euangelium pro feſto Sãctĩ Matthæi Apoſtoli,in hæc verba, Diſcumbẽte eo in domo. Cur Domine conuiuiũ cum peccatoribus celebras?Certe quia ingenti afficeris gaudio,cum peccator reuocat à peccatis gradũ, ſicut iraſceris, cum perſiſtit in peccato.

Plato li.9. de Repu.

Simil.

Quando ſubrepit peccãdi delectatio ſtatim futuri iudicij diem abſcondit obliuio ita vt de ſalute animæ paruæ ſalus effulgeat.

Eccl 10.

Prou.28.

Simile.

Principum impiorũ iniuria & oppreſſione multi boni in reipublica perduntur.

Quartò, *Quia fornicatus eſt Ephraim, contaminatus eſt Iſrael.* Ecce,quid efficit in populo iniquum principum exemplum, quod eum traxit,& rapuit,vt etiam idem patraret peccatum. Caueant ergo principes,delinquere corã ſubditis, quoniam populus principum mores imitatur. Qualis rector eſt ciuitatis,tales,& habitantes in ea,inquit Sapiens.Ac rurſum,Regnãtibus impiis,ruinæ hominũ. Quemadmodum ſi eruggiũ herbam vni capræ in os inſeras,cum ipſa ſiſtitur tum omnes conſiſtunt, donec paſtor herbã eximat, Ita principis mores mira vi in populum transfunduntur. Idcirco abducti ſunt, quaſi grex affligentur,qui non eſt in eis paſtor, ſuper paſtores iratus eſt furor meus inquit Dominus apud Zachariam. Igitur ſi paſtoris exhibuiſſent populo munus hoc eſt,paſcua vitæ candidæ porrigerent principes, non eſſent ſubditi abducti in miſeriam peccati captiuitatem, neque affligerentur à Deo. Et apud Ezechielem Dominus præcipit principem

Zach.10.

Ezec 44.

ſedere in porta, per quã Dominus Deus Iſrael eſt ingreſſus, in eaque comedere panem coram Domino. Quæ eſt porta, per quam Deus ingredietur in templum illud, de quo ait Apoſtolus. Vos eſtis templum Dei viui, niſi virtus? Scriptum eſt enim, Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo, probata autẽ virtutis corripit inſipientes quoniã in maleuolã animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis in hac virtutis porta debet princeps ſedere, & permanere, nõ ſolũ per eam trãſire, nunquã enim debet virtutẽ deſerere, ſed in ea comedere panem coram Dño, hoc eſt, in eas actiones incumbere, vt Dominus oculos non auertat ab eis, quia cibus ſordidus eſt vitiorum, quem mãdunt. Si quis à me petat, quod ſit præcipuum principis munus, dicam, eſſe virtutis ianitorem. Ob eam enim cauſam in porta, per quã Dominus ingreditur, ſedere ei præcipitur. Ac ſi apertius ei Dominus dicat, Serua hãc ianuam, ibi comede, & requieſce, caue, ne vnquam eam deſeras. Hinc rurſus præcipit Dominus, principẽ eſſe in medio populi, & in nundinis. Princeps, inquit, in medio eorum erit, cum ingredientibus templũ ingredietur, & cum egredientibus egredietur. Non eſt Dominus contentus, vel princeps ſi in extrema parte in ſeruientium ſibi in templo: ſed in medio tanquam centrum in medio ſphæræ, vt ſubditi conſpicientes, principem ſeruentius Deo inſeruire, & offerre ſacrificiũ ſuo exemplo excitẽtur, vt etiam Domino ſeruiant. In nundinis etiam id eſt, in mercatura, & negoriatione medium eſſe vult principem Deus quo triam prę ceteris debet principes exercere ſpiritualẽ negotiationem de qua apud Lucã dicitur, Negotiamini, dũ venio. Si enim princeps ſit ſubditus pauperior in bonis ſpiritualibus & peccatis irretitus, quid inde ſequetur niſi ſubditos iiſdem implicati criminibus principis? Volebãt quidam principem, quendam hominem conſtituere, & obſerua, quid illi dicebãt. Veſtimentum tibi eſt, princeps eſto noſter, ruina autem hæc ſub manu tua. Ac ſi apertius dicerent, Nolumus, pauperem hominem ad principatus culmen euehere, qui enim inops eſt, & bonis caret, quomodo poterit populũ gubernare? Te, qui locuples es, & veſtimẽtũ habes, quo nos cooperias, principem creamus, poteris enim nos iam iã ruituros defendere & protegere, ne ruamus. Et quid reſpõdit hic homo ad principatum inuitatus? Nõ inquit, ſum medicus & in domo mea non eſt panis, neque veſtimentum, nolite cõſtituere me principem populi. O reſponſionem cœleſti homine dignam, O verba-

2. Cor. 6. *Sap. 1.* *Optimus Princeps regia virtutis ianitor.* *Ezec. 46.* *Luc. 19.* *Iſai. 3.* *Illis tẽporibus ãbitio nec regnã di libido nõ dum faſcina ac mentes hominum.*

O verba literis aureis in cordibus humanis exaranda. Prius enim proprias vires conſiderauit, quã principatũ ſuſciperet. Nõ ſum medicus, inquit. Obſerua, quid primũ in ſe quæſiuit, an videlicet eſſet medicus, vt poſſet languoribus animorum mederi. Secundò, an panem ſalutis doctrinæ haberet, attẽdit, quo populũ reficere. Tertiò, veſte carere ſe fatetur ad operiendum populum. Eſt autem hæc veſtis, charitas Dei, & proximi, de qua apud Matthæum dicitur, Quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem? Et Petrus Apoſtolus, Charitas operit multitudinem peccatorum. Cum ſe his tribus bonis ad regimen populi neceſſarijs carere videret noluit ſuis humeris principatus onus imponere. Agnouit enim integritatem vitæ, ſalutẽ animi, opes ſpirituales ſibi eſſe perneceſſarias, ne populus corruat. Inſpexit, in ingenti periculo populũ verſari, ſi principem habeat ægritudine animi laborantẽ, & diuitijs ſpiritualibus, id eſt, virtutibus ſpoliatũ. Nam populus ſui principis mores referre ſolet. Quẽadmodũ chamæleon, & taranda alter colores corporis, cui adhæſerit, mutat, & ſuſcipit: alter vicinarum rerum colores nullo attactu, ſed ſola tantũ attrahit exhalatione, Sic populus vitæ principis conditionẽ inſequitur, & ſolo aſpectu mores iniquos, & corruptos illius imbibit. Si hoc attenderẽt principes, nõ eſſent tam effrænes ad vitia, & multi ſitibundi ad principatus, & magiſtratus anhelant, nõ eos ambirent, dicerentque cum Moſe, ſuã fragilitatem cernentes, quamuis vltro illis offerẽtur, Quis ſum ego, vt vadam ad Pharaonem, & educã filios Iſrael de Ægypto? Obſecro Domine, mitte, quem miſſurus es. Quadrat obſeruatio in Euangeliũ Epiphaniæ, in hæc verba. Herodes rex turbatus eſt, & omnis Ieroſolyma cum illo. Vides, quo pacto populus regẽ ſuũ in turbatione imitetur.

Matt. 22.

1. Pet 4.

Simile.

Subiecti vt plurimum imitantur Reges quia mebra ſequi debent caput.

Exod.

Quinto, *Contaminatus eſt Iſrael.* Iudicat populus, ſatis eſſe, vt peccatis laxent habenas, idque impune, principis ſui mores imitari. Hinc ſi obiurges, & reſpondet, princeps meus facit, quid mirum, ſi ego faciam? audi frater mi, qui hoc te clypeo ſatis munitum iudicas, nõ quia fornicatus eſt Ephraim excuſatus eſt Iſrael, neque dixit Dominus, Mundus eſt Iſrael, ſed, *contaminatus eſt.* Nullus ergo obiiciat peccata principum, vt ſe immunẽ credat, ſi eodem irretitur crimine. Obnoxius eſt ſupplicio, & cõtaminatus, nõ mũdus eſt appellãdus.

¶ *Nõ dabunt cogitationes ſuas, vt reuertãtur ad Deũ ſuu, quia ſpiritus fornicationis in medio eorum, & Dominũ nõ cognouerunt.*

¶ *Dare cogitationes in aliquam rem*, eſt, in eam ſtudioſe intẽdere. Hinc Vatabl⁹ pro, *non dabunt cogitationes ſuas*, vertit, *Nõ in hoc ſtudia ſua ponunt* Et Theophylact. *Non dederunt conſilia ſua*. Et quoniam qui animum ad certa ſtudia, quibus nimiũ delectantur, contulerũt, ab incœptis, neque cõſilijs, neq; exhortationibus, terroribuſve, dimoueri poſſunt, vt ad alias res agendas abducantur, ſignificat Deus, hunc populum Iudæorum non eſſe reuocandũm vnquã ad Idololatria, neque ſua peccata relicturum. Vnde Paraphraſtes Chaldæus ſic diſpungit, *Non dabunt cogitatione ſuas*, id eſt, nõ miſſa facient opera ſua. Et Vatablus, Non permittent opera eorũ. *Vt re uertantur ad Deum ſuum*. Optime diuus Hieronym explanat, id eſt, vt agant pœnitentiam. Quam explanationẽ amplectuntur Gloſſa, Haymo, Carthuſianus & nõnulli ex recẽtioribus.

Spiritus Idolatria inclinabat infælicem Iſraelem ne ad Deũ reuerteretur.

Quia ſpiritus fornicationum in medio eorum. Quãuis multa diximus, expendentes hæc verba finis capitis. 4. *Ligauit eum ſpiritus in alis ſuis*, ex quibus liquet, quid vocet De⁹ *ſpiritum*, quæ videre poteris, paucis hunc locũ diſpungimus. Diuus Hieronymus per *ſpiritum* diabolum, intelligit, citatq; illud Apoſtoli, Spiritus, qui nunc operatur in filiis diffidentiæ, vbi hunc ſpiritum diabolum eſſe ait Sequuntur hanc explanationem Haymo, Lyranus, & Carthuſianus. Quãuis hi duo poſtremi, Lyranus, & Carthuſianus per *ſpiritum* nõ quemcumque diabolum intelligũt? ſed peculiarem, cum videlicet, qui de idololatria tenrat. Vatablus hunc *ſpiritũ* eſſe ait ſpiritum pſeudo prophetarum doctrinam. Alij recẽtiores per *ſpiritum* vẽtum intelligunt, & quoniam vanitatem ventũ ſolemus appellare, vnde rem vanam ventum dicimus. Hiſpane, *de vna coſa, que no tiene exiſtencia, ni apparẽtia de verdad, quãdo ſe cuẽta, ó refiere, deximos. Anda, que todo es ayre, todo es viẽto. Spiritum* ergo hic vocat vanitatem, ſiue ventum, quia idololatria res vana eſt, & inanis. *Fornicationum*, id eſt, idololatriæ. Et quoniam nõ vnum tãtum idolum colebant? ſed multa, in numero multitudinis inquit, *fornicationum*, Vnus tamen Theophylactus inter cæteros, vtriuſque fornicationis, cum idololatriæ, tũ corporalis, hic fieri mentionẽ opinatur. *In medio eorum* Diuus Hieronymus per *medium* iſtud, cor intelligit. Iudæorũ, quòd diabolus poſſideret eorum corda captiua. In eadem ſententia ſunt Gloſſa, Haymo, Carthuſianus, & nonnulli recentiores. Nam cum, iuxta Ariſtotelis doctrinam, aliorumq́ue philoſophorũ, cor ſit in medio animalis, iure optimo per *medium* poſſumus cor intelligere, Alij ſecus expendunt, nempe *in*

Quia quid corporis viſibilis ſpeciẽ aut veritatẽ non præ ſe fert Hiſpanis Ventus aut aër dicitur.

medio

medio eorum, id eſt, *ſpiritus fornicationum* principem locũ obti-
net apud eos, & regnat in eis. Non eſt reiicienda explanatio
hæc. Sic enim ait Salomõ Deo, Et, ſeru⁹ tuus in medio eſt po- *3. Reg. 3.*
puli. i. rex conſtitutus ſum, vt curam habeam huius populi.
Vatablus autẽ ſic, *In medio eorum*, id eſt, aſſueti, & dediti ſunt
idololatriæ Cum quo conſentit quodammodo Lyranus. Di-
ſpungit enim ſic, *In medio eorum*, tanquam eos poſſidẽs. Quã-
quam omnes dictæ explanationes mihi pergratæ ſint? alias
duas adhibebo, fortaſſis non contemnendas, quarum prior
eſt, *in medio eorum*, id eſt, in principibus eorũ. Nam cum prin
cipes ſint cor populi, iuxta illud Iſaiæ, Omne cor mœrens, id *Iſa. 1.*
eſt, omnes principes, in quem modum explanat Diuus Hie- *Princeps*
ronymus, nõ inepte per *medium* principes intelligemus. Quis *cor populi.*
enim non videat, vt nuper dicebamus, quantum obſit prin-
cipis vita iniqua, vt populus conuertatur ad Dominũ. Altera
explanatio eſt, *In medio eorum*, i. nimiũ iis familiaris eſt, & ami
cus *fornicationum ſpiritus* Conſueuit enim Scriptura id ſignifi
care hoc loquẽdi modo, Vt apud Deuteronomiũ, Dominus *Deut. 6.*
Deus tuus in medio tui eſt, hoc eſt familiariſſimũ ſe tibi ex-
hibet, & amiciſſimũ. Declarat: quod ſequitur hãc explanatio
nẽ nõ eſſe omnino explodẽdã, nẽpe: *Et Dominum nõ cognoue-
runt* veluti viro, & marito, illi amicitiã, & familiaritatẽ præ-
ſe ferentes.

Obſeruationes ad inſtituendos mores.

N*On dabunt cogitationes ſuas, vt reuertãtur ad Do-
minum.* Igitur cũ poſt peccata reuertere decer- *Matt. 15.*
nit peccator per pœnitẽtiã ad Dominum, à co-
gitationibus debet ſumere exordium, nõ à ver
bis ſolum, neque etiã ab operibus tãtũ, cogita-
tiones etiã diſcutiendæ, & examinandę ſunt. Hinc primum
cogitationes petit dominus ſibi dari, hoc eſt, cor, ab eo enim
exeunt cogitationes prauæ; homicidia, adulteria, fornicatio-
nes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. Cõuertimini ad me
in toto corde veſtro. in ieiunio, & fletu, & planctu, Et ſcindi- *Ioel 2.*
te corda veſtra, & nõ veſtimẽta veſtra Ecce, primũ cor petit *Ioel. 2.*
torum vt diſcutias, quænã ſunt, quæ cogitauit, illud ſcinde,
vt iniquas cogitationes, quę intra illud ſunt, extrahas, vene-
nũ enim peſtiferum ſunt. Quemadmodum ei, qui venenatũ
quippiam hauſit, Pharmacum porrigit medicus, quod citò *Simile.*

tendat ad cor, illudque muniens noxium profliget, alioquin homo periret In eūdē modū Deus peccatori, qui bibit de vino proſtitutionis magnæ meretricis, propinat Deus potionem quandam diuinæ gratiæ, quæ expellat à corde mortiferas cogitationes, ne illis pereat, cum agit pœnitentiam. In huius rei typum præcipit Dominus in mundatione leproſi radi omnes capillos capitis eius, & oleum ſiniſtra manu ſacerdotis mitti etiam in caput purificati. Nam quid capilli capitis ſunt, niſi cogitatus ab intellectu orti? Hi omnes ſunt à capite leproſi, hoc eſt, peccatoris longe relegandi, ita vt nihil iniquum etiam in mente permaneat. Hinc & oleum miſericordiæ Dei fundit ſacerdos ſuper eiuſdem etiam caput, dum peccatorem abſoluit à patratis criminibus, quæ quidem abſolutio, veluti vas quoddam, oleū diuinę gratię continet, quando prolatis à ſacerdote abſolutionis verbis poſt auricularem confeſſionem, contritione, & ſatisfactione, veluti quibuſdam gemmis exornatum, peccator ab immunda, & fœda peccatorum lepra abluitur, & veram animi conſequitur ſanitatem. Neque ſolum ſuper aliàs corporis partes leproſi oleum funditur: ſed etiam ſuper caput, quod locus cogitationum eſt, quoniam etiā caput à prauis cogitationibus eſt mūdandum. Bene etiam ſiniſtra manu hoc oleū ſuper caput mittit ſacerdos, quia ob prauas cogitationes ad ſiniſtram æterni iudicis manum peccator eſſet collocandus, iuxta illud, Statuet hœdos à ſiniſtris, niſi de illis pœnitēnā ageret, & ſuper eas oleum miſerationis diuinæ eſſet effuſum. Hinc & apud Cantica ait cœleſtis Sponſus, Capilli tui, ſicut grex caprarū, quę aſcenderunt de monte Galaad, hoc eſt, cogitationes tuæ, eas enim capillos appellat, quamuis iniquæ ſint, & ſimiles capris, ad ſiniſtram iudicis ſtatuēdis, eas nihilominus in aceruum congregaſti, & veluti gregē quēdā coegiſti, oēs ad memoriā reuocās, vt illis medicinā adhiberes. Mons namque Galaad, & ingentem habebat balſami copiā, & multos medicos, & chyrurgos ad medenda vulnera. Vnde & apud Ieremiam dicitur, Num, quid reſina non eſt in Galaad, aut medicus non eſt ibi? Quare igitur nō eſt obducta cicatrix populi mei? Bene etiā has cogitationes aſcendere inquit de monte Galaad. Nam quæ prius deſcenderant ad ima terrę, vt hominem cōtaminarēt ſordibus peccatorum, & vulnera infligerent cordi, iā aſcēdūt in arborē crucis Chriſti, vt ſanguine eius ſacerdotes, quibus ex munere incūbit, peccatores abſoluere, vt optimos, peritoſque medicos docet, mede-

Apo. 17. *Leuit. 14.* *Poſt auricularē cōfeſſionē ſtatuta pœnitentia Abſolutio ſacerdotis peccatorū leprā mūdat.* *Matth. 25.* *Cant. 4.* *Ierem 8* *Peccata hominū signū ſaluiſera crucis aſcendunt*

medeantur cogitatuum vulneribus. Sed quo pacto peccatores *dare debent cogitationes ſuas*, vt per pœnitentiã *reuertãtur ad Dominum*, Paucis dicam. Qui prius cor dæmoni ad habitãdum dederat, ſient illud Deo ſuo, foras eiecto truculentiſſimo hoſte diabolo: & qui iniqua cogitabant, iam ſancta, & pudica cogitent. Hoc autem conſequentur, ſi filium hominis imitentur, quem Diuus Ioannes in ſua Apocalypſi vidit præcinctum ad mamillas zona aurea, caput autem eius, & capilli erant candidi, tanquam lana alba, & tanquam nix. Quid eſt, Chriſtũ eſſe præcinctũ zona aurea ad mamillas, niſi omnes cogitationes cordis eius eſſe pias, iuſtas, & ſanctas? Nam cordis locus pectus eſt, hoc autẽ zona aurea .i. Deo præcingit, Cum enim zona figuræ ſit circularis, cum pectus cingit, merito Deũ adũbrare dicimus, qñ quemadmodũ circularis figura principio caret, & fine, eſtq́ue capaciſſima, Ita Deus, principio, & fine carens, omnia comprehendit Significarunt hoc venuſtiſſimè Ægyptij, Deum ex hieroglyphico circulo intelligẽtes. Vnde quoties Deum oculis hominum contemplandum ſubiicere volebant, circulum pingebant. Chriſtus igitur, zona pectus cingens ſuum, cor noſtrum ita gubernandum ſignificat? vt in eo ſolum Deus per ſanctas cogitationes inhabitet. Beneq́ue zona hæc aurea dicitur, quoniam huiuſmodi cogitationes de Deo vere hominem locupletãt, & ditem reddunt. Atque merito, poſtquam Chriſtus zona aurea cinctus eſt pectore, caput dicitur habere, tanquam lanã albam, id eſt canis ornatum, qui pili tantum ſenum ſunt, vt oſtendat, cogitationes ſeniles, & candidas tunc ex capite procedere, cum Deũ mente cogitamus. Agnouit ſanctus Dauid, cor Deo eſſe cingendum, nihilq́ue iniquum in eo reponendum, quando, præſciſa ora clamydis Saulis, percuſſit cor ſuum, quod id facere attẽraſſet, dicẽs, Propitius ſit mihi Dominus, ne faciam hanc rem. Nam quid eſt, percutere cor Dauid, niſi illud reprehẽdere, quod iniquum cogitatũ admiſiſſet? Vnde bene ſubiungit, Propitius ſit mihi Dominus, id eſt, cingat cor meũ, tanquã zona quadã, Deus, ne cogitet, quippiam damni inferre Sauli. Quadrat obſeruatio in multa Euangelia. Primò, in Euangelium Dominicæ. 4. Aduentus, in hæc verba, Prędicans baptiſmũ pœnitentiæ in remiſſionẽ peccatorum. Quęnam eſt pœnitentia in remiſſionẽ peccatorũ, aut quorum peccatorum? Certe omnium, cogitatuũ, verborum, operum. Quadrat etiam in Euangelium Dominicę. 21. poſt Pentecoſten, in hæc verba, Sic & Pater meus

cœleſtis

Apoc. 1.

Præcincta eſſe debent corda noſtra Dei nomine

1. Re. 24.

cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque de cordibus veſtris fratri ſuo. Ecce, non ſolum petit Deus, vt remittas opera, & verba fratri tuo, etiam ex corde remittere præcipit, quoniam neque cogitatione eſt peccandū in proximum. Quadrat item in Euangelium Dominicæ .3. poſt Pentecoſten, in hæc verba, Gaudium eſt angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. De qua, quæſo, pœnitētia loquitur? De illa, quæ non ſolum verba, & opera dat: verum & cogitationes, vt reuertatur pœnitens ad Dominum. Demum, quadrat hæc obſeruatio in omnia Euangelia, quæ de pœnitentia agunt: tunc enim expendēdum eſt etiam cor mundandum à prauis cogitationibus, vt pœnitentia peccatoris gratia ſit Deo.

In eos qui ſaſtidiūt pœnitētia conſilium. Secundò, *Nō dabunt cogitationes ſuas: vt reuertātur ad Deum ſuum. Cogitationes* poſuit pro conſiliis, vel ſtudiis. Neſcio, quibus lachrymis defleam multorum hominū cōditionem, qui ſine labore; & ſtudio, & conſilio exiſtimant, ſe reuocaturos gradū à viis peſſimis peccatorū. Videbis multos ad Eccleſiā pergere, vt confiteantur ſua peccata, quos ſi interroges. Nū recogitaſti omnia peccata tua, vt ea referas ſacerdoti? Reſpondere nō erubent, Nō recogitaui, ſed dicam, quæ in mentem venerint, interrogabit me ſacerdos, & ſic in memoriam peccata mea reducam. Frater mi, nō recto tramite tendis ad pœnitentiæ domum, vt eam inuenias. Nā prius apud te cogitare debes omnia peccata tua, ſicut ille rex Ezechias, qui ait, conuerſus ad parietem. *Iſa. 33.* Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Hunc tu imitare, cōuertēs faciem tuā ad parietem, quē veluti ex multis lapidib. extruxiſti, dū peccata peccatis cumulaſti, recogita, quātū temporis conſumpſiſti in extructione tā peſtilentis ædificij, in quo reptilia venenata inferni ſolum latent, dæmones videlicet. *Ierem. 8.* Alioqui Deus tuus conquereretur, dicens, Nullus eſt, qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens, Quid feci? Prius quā Eccleſiam adeas, & genua flectas, coram ſacerdote dicturus peccata tua, meditare, recogita, quid feciſti quantū debeas *Matt. 11.* Deo tuo, quo peccato non ſis ſoluendo, ꝙ multo ęre alieno ſis expreſſus, &c. Ad hæc, obſerua, non eſſe facile peccata relinquere, dare debes cogitationes tuas, id eſt, ſumma viniti, vt reſurgas. Nā regnū cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Et Paulus inquit, Condelector legi Dei ſecundū interiorem hominē, video aūt aliā legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati,

peccati, &c. In huius rei typum,cũ Daniel eſſet iuxtà fluuiũ magnum Tigrim,nõ remanſit in eo fortitudo,neq; quicquã viriũ habuit:ſed emarcuit,& iacebat cõſternatus ſuper faciẽ ſuam,& vultus eius hærebat terræ. Peccator namq; cum iuxtà fluuium voluptatum ſuarum eſt,quæ merito cum fluuio cõponuntur,nã quemadmodum aqua fluminis cito labitur, *Simile.* & tandem amarum mare ingreditur,Ita dulcedo voluptatis peccati quàm citiſſimè tranſit, & poſtea acerbitatem pœnarum reliquit,totus manet elanguidus,vireſq; amittit animi, *Dulcedo peccati reuocat hominem à cœleſtiũ rerũ cõtẽplatione.* virtutes videlicet, ac vultum habet terrę hęrentem,nõ enim faciem ad cœleſtia cõtemplanda leuáre poteſt, maximeq́ue eget auxilio Dei;vt amiſſam recipiat fortitudinem, eumque erigere manu Dei neceſſum eſt, ꝙ nõ repente,ſed paulatim conſequitur homo. Quemadmodum Daniel non ſubito ſurrexit de terra:ſed prius manus Domini erexit eum ſuper genua ſua,deinde ſuper articulos manuũ,ac tertio ad vocẽ Domini dicẽtis;Surge Daniel vir deſideriorum,ſtetit tremẽs,Ita peccator paulatim de ſtercore peccati,adiuuãte Domino,leuatur,nã rebellionẽ ſentit, quæ nõ ex tempore ſurgere permittit,& cum tandem ſurgis,tremens ſtat, videns, ſe multis oppugnari tentationibus,facileq́; antea corruiſſe. Nõ igitur animum deiicias,ſi poſt cõuerſionẽ te ſegnem ad opera virtutum,& oſcitantem videris, maximéq; procliuem ad patrãda peccata.Nõ enim facile eſt,conuertere te ad meliorẽ frugem:ſed neceſſum eſt,cogitationem nõ vnam,aut alterã,ſed multas dare,hoc eſt,pro virili dare operam,& conſiliis excogitatis conuertere te ad Dominum.Diſces etiam ex hoc loco,quantum peccatum ſit fugiendũ.Si enim nõ eſt facile, cõuertere te ad Dominũ,cur ab eo faciẽ auertere nõ formidabis?Quemadmodũ,qui labyrinthũ ingrediebãtur,exire non poterant, ſed à Minotauro deuorabantur, niſi filo quodam ducerentur, quod ingredientes in foribus labyrinthi relinquebant affixum,è manibuſq́; nunquam dimittebant, Ita & peccatum vorago quædam eſt inexplicabilis, à qua redire nullus poteſt, niſi Deus filum diuinæ miſericordiæ tradat, qua ducente, inde valeat exire.

Simile.

Minotaurus mõſtrũ ex Paſiphae è Tauro procreatũ, idq́ arte Dadalea in tenebris Cretẽſis Laberinthi incluſum.

Tertiò, *Quia ſpiritus fornicationũ in medio eorum.* Mediũ, vel locum principem vocat,quem peccatores deferunt peccato, poſthabito Deo ſuo. Vel reges,& principes appellat *medium*, quia cor ſunt Regni,& reipublicæ,Si pro loco accipias,venuſtiſſima explicat Deus hominum conditionem, qui primum locum nuncupare ſolent dæmonibus, non Deo. Pulſet

diabolus

diabolus fores cordis, vt ei aperiatur, ſtatim miſer homo ianuam aperit. *Cant. 5.* At ſi Deus dicat, Aperi mihi ſoror mea, amica mea, quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium, excuſat ſe, dicens, Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? Dicat Ludus, Quære nummos, age noctem inſomnem, ieiuna, &c. bone Deus, quàm ſedulos miniſtros ei ſe exhibent homines? Suggerat voluptas, abſumendam pecuniam in cibis lautiſſimis, aut in obſcœnis actionibus, confeſtim obedit homo. Cæterum ſi pauper amore Dei petat, vt illi ſubuenias, nihil porriges, ſi vigilare parumper in oratione moneat Deus, clamas, te id ferre non poſſe. Quorſum, quod dæmoni concedis, negas Deo tuo? Certe, *quia ſpiritus fornicationum in medio tui eſt*, hoc eſt, primum locum diabolo dediſti. Vtinam, fratres mei, pulſantibus ſimul Deo, & dæmone fores animi noſtri, vt illis aperiamus, digniori, puta Deo, prius aperiemus, diceremuſq; dæmoni, expecta parumper, prius introducam Deum in cubile cordis mei, vt illum audiam, deinde tu

Aperienda eſt pulſanti Deo cōſcientia noſtra ianua, claudenda vero Dæmoni tētantibus

dæmō ingredere, æquum enim eſt, honorem deferre præſtātiori, & nobiliori, qualis Deus eſt, Certò enim credo, quod tarò, vel nunquam diabolo aperiremus, quinimo foras illi occluderemus Paucis explicabo, quid dicere voluerim. Allicit te diabolus, vt peccato conſentias, ſimul & vocem Dei tui pulſantis audis, dicentiſq;, Frater, noli fidē diabolo adhibere, audi me prius, quàm peccatum cōmittas, quid ex peccato conſequeris? *3. Reg. 17.* Reſiſte, ora, ſub vmbra alarū mearū confugiens, vt tentationē abigas, & poſtea diabolū ingredi nō permittes. Quorſum hydria farinæ nō defecit, neq; lecythus olei mulieris Sarephtanæ eſt imminutus? Quoniā, iuxtà præceptum Eliæ, primum ipſi Eliæ de farinula fecit ſubcinericium panē, deinde ſibi, & filio Noli timere, ſed vade, & fac, ſicut dixi, inquit Elias, verūtamen mihi primum fac: tibi autem, & filio tuo facies poſtea. Quæ abiit, & fecit iuxta verbum Eliæ, & comedit ipſe, & illa, & domus eius, & ex illa die farina non defecit, & lecythus olei nō eſt imminutus. In eundem modū nobis non deeſſet oleum ad illuminandā mentē & medenda vulnera, nō panis ad veſcendū, panis inquam, qui cibus eſt animi, ſi Deum primum paſceremus. Sed quoniam ſecus facimus, fame perimus, & multis, ac denſiſſimis inuoluimur tenebris peccatorum. Quadrat obſeruatio in Euangeliū Dom. infra Octauas Epiphaniæ in hæc verba Inuenerunt Ieſum ſedentē in medio doctorum. Vade, & tu fac ſimiliter, da Ieſu medium locum, id eſt, honoratiorem, eumque omnibus

præpone,

præpone,& non illum poſthabeas.

Quartò, *Quia ſpiritus fornicationum in medio eorum* Si mediũ pro regibus, & principibus, & ſacerdotibus ſumas, qui cor reipublicæ ſunt. Ecce, quantum noceant, vt crebrò diximus, exempla mala maiorum, vt populus conuertatur ad Deum. Hanc enim cauſam reddit Dominus, cur Iſrael non conuertatur ad ſe, quia principes ſunt criminibus contaminati. Si ſal euanuerit, in quo ſalietur, terra videlicet, væ illi. *Exẽpla mala maiorũ, conuerſioni plebis nocina.*

¶ *Et reſpondebit arrogantia Iſrael in facie eius, & Iſrael, & Ephraim ruent in iniquitate ſua, ruet etiã Iudas cũ eis. In gregibus ſuis, & in armẽtis ſuis vident ad quærendũ Dominũ, & nõ inuenient, ablatus eſt ab eis. In Dominũ prævaricati ſunt, quia filios alienos genuerunt, nunc deuorabit eos menſis cum partibus ſuis.*

Difficilis eſt locus iſte, quapropter & varie explanatur, neq; facile conſtare poteſt, quid hic appellet *arrogantiam*, pro qua Septuaginta vertunt τὴν ὕβριν, id eſt, iniuriam, alij, vt Aquila, & Theodotion ἀλαζονείαν, id eſt, ſuperbiam, In quem modũ hanc vocem *arrogantiam* explanant Gloſſa, Haymo, Interlinearis, Dion. atque alij. Rupertus arrogantiam in propria ſignificatione accipere videtur, quatenus, iuxtà doctrinam S. Tho. eſt peculiaris ſpecies ſuperbiæ. Eamque ſic diffinit, Arrogantia eſt elatio mentis, vel ſpiritus, qua vſque in Dei contemptum erigitur, vt eum non cognoſcat, eſt, cognoſcere, vel venerari contemnat. Alij hanc arrogantiam dicunt eſſe faſtum Iſraelis Paraphraſtes Chaldæus quodãmodo cũ hac explanatione cõſentit. Habet enim pro *arrogantia Iſrael*, gloria Iſrael. Diuus Hieronymus hanc *arrogantiam* eſſet ait, ſuperbe agere contra Dominum. Non mihi diſplicent omnes iſtę explanationes. *Et reſpondit*. Coniunctio copulatiua poſuit pro ergo, quod frequens eſt in ſacris Bibliis, vt iam a nobis eſt obſeruatum. *Reſpondere* autem *in facie eius*, eſt, quod Iſrael non habeat impunitus, inquit D. Hieronymus, cum quo conſentit Lyranus, ſic diſpungens, *Reſpondebit*, per pœnam debitam à Deo illatam. In eundem modum explanat Dionyſius, atque apertius Haymo hanc pœnam eſſe ait, quòd tradendus ſit Iſrael captiuitati ob idololatriæ crimen. Si in hunc modum expendas verba ſubſequentia, *in facie eius* neſcio, quid habent ſalis; quod vix explicari poteſt. Video, ſic poſſe diſpungi, *in facie eius*, id eſt, aperte punietur, vt omnes cognoſcant eius punitionem. Hanc videtur amplecti intelligentiã Haymo. Ait quippe, Vt nõ habeatur Iſrael impunitus. Cæterùm hæc explanatio nõ omnino exhaurit horum *2.2.q.112. ar.1.ad 2.*

verbo

Cum affectu cōminatur vates futurā Idololatræ plebis pœnam.

verborū, *in facie eius*, totam altitudinem. Exiſtimo autem ſignificari, plectendum eſſe Iſraelem acerbiſſime, & ſeueriſſime. De homine namque qui nimium ob aliquod crimē punitur, dicere ſolemus Hiſpano, *Eſto le ſaldra a los roſtros a fulano*, Sic & hic, *Reſpondebit arrogantia Iſrael in facie eius. La arrogancia de Iſrael le ſaldra a los roſtros*. Exactiſſimas enim dabit pœnas, & idololatria dignas. Sed quoniā *reſpondere* in ſacris Bibliis pro teſtari, ſeu teſtificari accipitur frequentiſſimè, vt apud Deuteronomium. Non reſpondebis contra proximum tuum falſum teſtimonium. Et apud Iſaiam. Agnitio vultus eorum reſpondebit eis. Ac rurſum, Peccata noſtra reſponderunt nobis. Et apud Ieremiam, Si peccata noſtra reſponderint nobis, Domine fac propter nomen tuum. In his locis, a multis aliis reſpondere pro teſtificari accipitur: ſic & hic vſurpari nonnulli exiſtimant, vt Vatablus & quidam recentiores. Diſpungunt autem in hunc modum. *Reſpondebit arrogantia Iſrael in facie eius*, hoc eſt, teſtificabitur ſuperbia Iſraelis contra eum *in facie eius*, id eſt, facie ad faciem, hoc eſt, corā. Dicunt autem his verbis Vatem noſtrum non ſolum coniectura, argumentatione, & teſtimoniis, ſed expreſſo etiā ſigno actionē ſuā confirmaſſe in Iſrael. Nam cum mulieres nonnullæ impudicæ animi morbum diſſimulare ſoleant, & honeſtatem ficto ſermone, & vultu prætexere, ingenio, & arte vti opus eſt vt earum impudicitiā deprehendas, ſed cum vultu & inceſſu, aliiſq; externis actionibus ſeſe produnt, & perfricata frōte eā palam iactant, parum laboris, & diligentię impendere opus eſt, ad oſtendendā earum improbitatem Et quoniā id genus erat idololatria Iſrael, omnibus nēpe manifeſta, inquit Vates, *Reſpondebit*, hoc eſt, teſtificabitur publice impudicitia Iſrael contra eū: Non mihi eſt ingrata hæc explanatio, quāuis prior mihi magis arridet. Nō erit etiā agermana intelligētia alienum ſi in hunc modum diſpungas. *Reſpondebit*, id eſt, rependet arrogantia Iſrael apertiſſimè. Hiſpane dicimus, *Su arrogancia le dara el pago a Iſrael*. Sic apud Gē. 30. c. *reſpondere* pro repēdere accipitur. Reſpondebit mihi iuſtitia mea, id eſt, repēdet Et quoniā, teſte D Thoma. in c. 40. Iob, lect. 1. ꝓpria arrogātis pœna eſt deiectio, ſicut ſuper bonū propria pœna eſt diſcordia, dum inquit, *reſpondebit arrogātia Iſrael*, eſſe hunc populum, deiiciendum ſignificat. Atq; ob hāc cauſam, opinor. Septuaginta vertūt, ꝓ *reſpondebit*, humiliabitur. Ea enim voce apertius explicatur pœna correſpondens culpæ arrogantiæ. Ita etiā eſſe hanc vocem explanandam

Deut. 5
Iſa. 3.
Iſa. 59.
Ierem. 14.

Impudicos animi affectus ſub honeſtatis frōte mētiūtur mulieres.

Gen. 30

dam oſtendit Chaldæus Paraphraſtes: habens pro *reſpondebit arrogantia Iſrael in facie eius*, deprimetur gloria Iſrael ipſis videntibus. *Et Iſrae. Ephraim ruent in iniquitate ſua* Explicat hæc verba, quòd nuper diximus, videlicet quo pacto ſit plectenda arrogantia Iſraelis, omnesque ſine diſcrimine, tùm populum, tum reges eſſe ob idololatriæ crimen puniendos. Vnde per Iſraelem decem tribus intelligit, per *Ephraim* verò familiam regiam. Atque ita diſpungunt Diuus Hieronymus. Iñterlinearis, Lyranus, Haymo, Carthuſianus, & nonnulli recentiores. Quamuis Theodoretus, & Theophilactus per *Iſraelem, & Ephraim* ſolùm dicant, intelligendas decem tribus, nihilque expendētes hunc locum, dixerint de Regibus. *Ruet etiam Iudas*, id eſt, duæ tribus, quæ regnabant in Ieruſalem, ſequentur veſtigia captiuorum, vt quorum imitantur ſcelera, imitentur & pœnam. Sed quàm ob cauſam præferuntur Iſrael, & Ephraim, priúſque puniendi dicuntur, quàm Iudas? Ait enim *Iſrael, & Ephraim ruent in iniquitate ſua*, deinde verò quaſi poſtea puniēdus ſit Iudas, ait, *Ruet etiam Iudas cum eis.* Rationem huius ordinis ſupplicij reddiderūt Theodoretus & Lyranus & alij, quoniam *Iſrael, & Ephraim* priores mancipati ſunt, & in ſeruitute adducti, deinde poſt eas *Iudas* ſeruitutem ſuſtinuit. Nam decē tribus tempore regi Hoſſe, poſtea Iudas tempore Sedechiæ in captiuitatem redacti ſunt. Ordo ergo idē ſeruatur in pœna, qui fuerat ſeruatus in culpa. Hinc, qui prius peccauerunt, prius addicuntur ſupplicio. *In gregibus ſuis, & in armentis ſuis vadent ad quærendū Dominū.* Vt optimè obſeruant Diuus Hieronymus, & Interlinearis, non ſolùm *Iſrael & Ephraim* nituntur ſacrificijs placare Dominum, ſed etiam vna cum eis *Iudas*. Vnde cum dicitur, *Vadent*, intelligendum eſt omnes iuiſſe cum gregibus; & armētis ad requirendum Dominum, hoc habentes omnes certamen, vt quē præuaricationibus offenderant, hoſtiis placare nitantur. *In gregibus*, qui ſunt de ouibus, & capris: vt obſeruant Lyranus & Carthuſianus. Vnde Septuaginta vertunt, cum ouibus. Et Theophylactus, cum pecudibus, pro *in gregibus* legit. In quem modū etiam pro *in gregibus* Paraphraſtes Chaldæus habet, cum ouibus. Et in armentis, hoc eſt, bobus, & vaccis, ſiue vitulis. Quod & nuper citati expoſitores, Lyranus, & Carthuſianus, & Trāſlationes Septuaginta, & Theophilact. obſeruant. Habet autē non parum incrementi, pluſque hac voce implicat *in gregibus, & armentis* quā ſi dixiſſet, in ouibus, & bobus. Detegit enim multitudinē holocauſtorū offeren-

Æquū eſt vt cuius imitatur ſcelus imitetur & pœna.

S

offerẽdorũ Deo. Pronomẽ etiã *ſuus* additũ nõnihil inuoluit. Significat enim, nõ paucas oues, & boues, ſed greges eorundẽ, atq; hos non aliũde raptos, aut male acquiſitos: ſed vere ſuos, id eſt, iuſtiſſime poſſeſſos eſſe ſacrificados. Ac ſi apertius dicat Deus, Quãquã totos mihi greges, tota armenta ſua, & quæ vere ſint ſua, offerant, vt veniã impetrẽt: nõ tamen obtinebũt. *Quia filios alienos genuerunt, nunc deuorabit eos menſis, cum partibus ſuis.* Optimè Theop. exiſtimat, cõiunctionẽ *quia* cauſam reddere, ob quã bona tẽporalia ſunt auferenda a Iudæis, nẽpe quia alieni ſunt liberi, indigni ſunt merito hæreditate *Filios* vero *alienos* genuiſſe inquit, vel quia vxores acceperant ex alienigenis, ex quibus pueros gignebant, cum lege id eſſet prohibitum, iuxta illud, Nec vxorem de filiabus eorum accipies filijs tuis, ne poſtquam ipſe fuerint fornicatæ, fornicari faciant & filios tuos in deos ſuos. Ac rurſum, Nec ſociabis cum eis coniugia: filiam tuam non dabis filio eius, neque filiam illius accipies filio tuo, quia ſeducet filium tuum, ne ſequatur me, & vt magis ſeruiat dijs alienis, iraſceturque furor Domini, & delebit te cito. Vel *filios alienos* diſcipulos vocat, quos docuerunt colere deos alienos. Quaſi dicat, Nõ ſolum fuerunt idololatræ, ſed & alios idololatriam docuẽrunt. Vtramque explanationem complectuntur D. Hieron. Theophylactus, & Carthuſianus. D. tamen Hieronymus hanc ſecundam veriorem eſſe opinatur, quam etiam ſequũtur Lyranus, Rupertus, & Haymo. *Non deuorabit eos.* Aduerbium *nunc* citò Iudæos plectendos, neque in longũ tempus ſuppliciũ differendum inuoluit, vt obſeruant D. Hieronym. Interlinearis, Vatablus, & alij recentiores. *Deuorauit menſes.* Trifariam poſſumus diſpungere. Primò, quòd non ſemel, aut iterum ſint puniendi, ſed crebrò. Ac ſi dicat, In ſingulos menſes comedet eos hoſtis cum omnibus bonis eorũ. Amplectitur hanc expoſitionem Interlinearis, & eam nõ reiicit D. Hieronymus, atque ita etiã explanat Paraphraſtes Chaldæus. Secundò, *menſis*, id eſt, tempus menſtruum, Et ſignificat iã imminere, & proximum eſſe ſupplicium. Ac ſi apertius explicet, quod prius fuerat implicatum in hoc aduerbio temporis *nunc*, nempe breuiſſimo tẽporis ſpatio hoc eſſe cõplẽdũ. Tertiò, per *menſem* peculiare menſis cuiuſdam tempus ſignificat, puta *menſem* Iulium. Eo enim menſe capta fuit Samaria. Ita diſpungunt Lyranus, ſecus Rabbi Salon, Carthuſianus, & quidã ex recentioribus. Quinimo Hebræi traduñt mẽſe Iulio Iudæos multis, ac magnis calamitatib. fuiſſe preſſos

Fruſtra Deo greges offerebat Iſrael qui filios ſuos Idolis vouerat. Exod. 34.

ſos

ſos. Nona namque eius die iudicium de exploratorum peccato referunt fuiſſe editum, eadē die tēplum primum, & ſecundum fuiſſe diruutum, eadem die aliquot poſt annis templi ſolum fuiſſe exaratum, duas ciuitates Iſraelitico populo frequentiſſimas Cether, & Alexandriam eadem eiuſdem mēſis die expugnatas. Denique cum ex Hiſpania migrare coacti ſunt, extremā edicti die & nona eiuſdē menſis terminauit. *Iudæis infauſtus menſis Iulius.*

Obſeruationes ſpectantes ad componendos mores.

Reſpondebit arrogantia Iſrael, id eſt, teſtabitur arrogātia. Diſce, frater mi, ex hoc loco quid facias, cū peccas, teſtes videlicet contra te ipſum producere. Sunt enim peccata noſtra teſtes clamantes, & producētes nos ante tribunal Dei. Hinc, vti diximus, diſpūgentes literam, inquit Iſaias. Peccata noſtra reſponderunt nobis. Et Ieremias. Si peccata noſtra reſponderint nobis, Domine fac propter nomen tuum. Et Diuus Paulus. Teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe inuicem cogitationum accuſantium, aut etiam defendentium in die, cū iudicabit Deus occulta hominū. Et Caino inquit Deus. Si male egeris, ſtatim in foribus peccatum tuum aderit. In cuiuſnā foribus peccatū aderit Domine? Certe expliſuiſti, peccatum pulſare fores diuinæ iuſtitiæ tuę, vt ferat teſtimonium contra peccatorē. Hinc, patrato homicidio, veluti teſtimonium eius recepiſſes, ais homicidæ, Sanguis Abel fratris tui clamat ad me de terra. Et apud Habacuc Peccanit anima tua, quia lapis de pariete clamabit: & lignum, quod inter iuncturas ędificiorum eſt, reſpondebit. Quemadmodū vmbræ corpora. Sic peccata ſequuntur animas, & manifeſtas facinorum repræſentant imagines. Quadrat in Euangelium Dominicæ 1. Aduentus, in hæc verba. Areſcentibus hominibus præ timore. Quænam, quæſo, eſt cauſa tanti timoris, vt homines areſcant? Proculdubio innumerati teſtes clamantes in conſcientia, peccata videlicet homines ariditate afficiunt. Nam, vt Sapiens inquit, tinea oſſium cor intelligens, peccata ſcilicet ſua. *Conſcientia mille teſtes. Iſai 59. Ier. 14. Rom. 2. Gen. 4. Hab. 2. ſimile. Prou. 25.*

Secundò, *Reſpondebit arrogantia*, id eſt, rependet arrogātia. Docet Deus tuus, culpæ aptandam pœnam, vt pro qualitate criminis adhibeas ſupplicia: ſi tua intereſt, punire delinquētes. Quēadmodum peritus medicus non eandem medicinā *Simile.*

omnibus ęgris porrigit:ſed prius morbi conditionem inſpiciens,varia adhibet pharmaca, Sic bonus Iudex non eodem ſupplicij genere debet malefactores punire. Hinc legum varietas prodijt,tum diuinarum tum humanarum. Quod ſi ſecus fecerit iudex, iam non dicetur rependere peccato. Sunt nonnulli ita cæci ad plectenda crimina, vt eadē vlna omniū crimina metiantur, hoc eſt, idem ſupplicio ſine diſcrimine omnes ſubijciunt peccatores, neq; cōſiderant culparum varietatē,cum ſententiā ferunt. Non ita faciendū eſſe oſtendit hic locus ſed debere pœnam culpæ reſpōdere. Verbi gratia, deliquit quis verbo, quia loquax fuit peculiarem medicinā poſtulat hic morbus, ſilētio nēpe mederi debes, Nam quemadmodum vulneri inflicto ore vipcrino nō eſt efficacius remedium quam caput abſciſum eiuſdē viperæ ponitur ſuper vulnus non autem ponitur cauda, Sic qui verbo, vel lingua proximo nocuit, ei taciturnitatis indicatur pœna. Peccat quis prodigalitate? parcitate coercendus eſt. Peccat quis ſuperbia deijciendus eſt. Hunc ordinem eſſe ſeruandum oſtēdit Deus dicens Iob, diſperge ſuperbos in furore tuō, & confunde eos, & reſpiciens omnem arrogantem humilia, vides quo pacto peculiare pœnarū genus aſſignet, quo ſint plectēdi ſuperbi, puta deiectionem, & confuſionem. Vnde optimè D. Thomas in hunc locū inquit, Arrogātiū propria pœna eſt deiectio. Cū enim volunt ſe erigere ſupra poſſe, cōſequēs eſt, vt per infirmitatē corruant, ſecundum illud Pſal. Deiecisti eos, dū alleuarentur. In eundē modū hic inquit Deus, *Reſpondebit*, id eſt, reſpondet. Eſt autē hæc reſponſio, ſiue retributio Iſraelis deiectio, atque ruina. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ. 21. poſt Pentec. in hæc verba, Iratus Dominus eius tradidit eum tortoribus. Et quo pacto hunc ſeruum cruciandum tradis Domine tortoribus. Nempe vt torqueant pro criminis conditione. Sunt enim in carcere Dei varia pœnarum genera quibus variæ peccatorum ſordes pro criminis qualitate, afficiuntur.

Simile.

Contraria contrarus curantur.

Iob 40.

Pſal. 77.

Tertiò *Iſrael, & Ephraim ruent in iniquitate ſua, ruet etiā Iudas cū eis*. Multa hic ſunt implicata, quæ paucis abſoluemus. Primò eſſe multitudo hominum, puta Iſrael, Ephraim, Iudas quæ corruunt ob iniquitatem. Docet ergo non parcendum multitudini, ſi crimen graue ſit, quod eſt patratum: ſed omnes eſſe plectendos. Secundò ordinem in adhibendis ſupplicijs eſſe ſeruandum, priuſque plectendos eſſe qui prius peccauerant, & criminis auctores extitere. Hinc prius *ruere* dicuntur

Primi in crimine pœnā precedere debeat.

cuntur *Iſrael, & Ephraim*, quam *Iudas*, qui poſterior in culpa fuit. Hunc ordinem eſſe ſeruandum docuit Deus ab orbe cōdito. Nā cum ſerpēs, & primi parentes deliquiſſent ordinē culpę attendens, in ſerpentem, primū criminis auctorē prius tulit ſententiam deinde in fœminam, quæ ſecunda in culpa fuit, poſtea in virum, qui poſterior culpam commiſit. Tertiò docet, nullam perſonam accipiendam, vt eximatur à pœna, ſi crimine pœna digno fuerit irretita, quamuis nobilis, quāuis diues, quamuis regia celſitudine conſpicua. Hinc inter homines plectendos ob crimina, attexit etiam *Ephraim*, id eſt familiam regiam. Nam licet apud homines nobilitas, eaque ditata, ſit fortiſſimum ſcutum, vt peccata illius non puniātur, vnde in Apocalypſi dicitur de iniquitate, Mulier erat circūdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide precioſo, & margaritis habens poculum aureum in manu ſua plenum abhominibus, & immunditia libidinis ſuæ, quoniā iniquitas maximè apud eos homines habitat, qui his vtuntur veſtibus purpureis, & cocineis, & inauratis, intextis margaritis, hi ſunt, qui plenum poculum bibunt impunè, iſtam pauperibus vix guttulā porrigūt, & ſi vel ſummis labiis attigerint eam pauperes, ſtatim pœnas exoluunt. Secus tamen apud Deum, qui iudex eſt iuſtus.

Quartò, *in gregibus ſuis, & in armētis ſuis vadet ad quærēdum Dominum.* In his etiam verbis ingens latet obſeruationū theſaurus. Primò, Ecce quid his populis contulit calamitatibus premi, antea Domini obliuiſcebantur, nunc autem Dominum quærūnt. Non ſunt ergo omnino malæ calamitates, atque, vt ita loquar, tribulationes, quando nos etiam dormiētes excitant ad quærendum Deum. Quemadmodum ignis, vento exagitatus, fortior redditur, magiſque ſurſum aſcendit; Sic homo tribulationibus iactatus, magis ac magis igne charitatis aſcenditur, & ad cœleſtia, quærēda afflictionibus eleuatur. Quādo, dic, quæſo, Dauid Dnm quæſiuit? Certè, cū eum tribolationes oppugnabant. Dum tribularer, inquit, ad Dominum clamaui. Ac rurſum, Miſerere mei Domine quoniam tribulor. Hinc componit Deus tribulationes cum ſufflatorio in ignem ſufflante, vt argentum purgetur, & reddatur purius. Quemadmodum enim, faber argentarius follibus ignem accendit, eoque intendit excoquere ſcoriam, Sic Deus, dum nobis immittit calamitates, cupit, nos puros reddere, vt corda noſtra vaſa efficiat pulchra ad reponēdum in eis cœleſtis gratię liquorē, & pretioſiſſimū balſamum, quod

Gen. 3.

Apoc. 17.

Calamitates nos à veterno excitant ad quærēdū Deum.

Pſal. 30.

Simile.

ſi dũ in fornacẽ tribulationis inijcimur excoquendi,nõ purgetur ſcoria peccatorũ noſtrorũ,nos,velut impura vaſa,abijciet. Si namque inquit per Ieremiam, Defecit ſufflatoriũ,in igne conſumptũ eſt plumbũ: fruſtra conflauit conflator: malitiæ eorũ nõ ſunt cõſumptæ argentũ reprobum vocate eos, quia Dñs proiecit illos. Quid follem vocat,niſi aduerſarios, perſecutoreſq; quorũ flatus ſunt tribulationes, quibus nos impetunt? Deus autẽ nihil aliud quærit, quã quod,flantibus follibus his,ad eũ cõuertamur. Hinc & apud Iob inquit De⁹, Depone magnitudinẽ tuã abſq; tribulatione, id eſt, vt egregie explanat D. Thomas, depone ſuperbiã animi tui,anteaquã tribulatio tibi immittatur à Deo ad tuam humiliationẽ, Ac ſi apertius dicat, Ob hanc præcipuè cauſam ſolet Deus flagellis tribulationũ cedere, vt iniquitatis præcipitiũ homines deſerant, & conuertantur ad meliora. Quemadmodum Salamãdra in igne nutritur, & acetũ apes exanimatas oleo, dicitur ad vitã reducere, Ita homo in camino afflictionũ vitam ſpiritualem inuenit & qui, miſericordiæ oleo inunctus, perierat, deinde amaritudine,& acerbitate pœnarum reſperſus, reuiuiſcit. Vnde optimè D. Auguſtinus in Pſal. 49. inquit Dauid perſequente Saule nũquam legitur, adulterium, proditionem, homicidium commiſiſſe, quæ tamẽ in proſperitate commiſit. Sed nonnulla Sancti Doctoris Auguſtini citare non grauabor. Res, inquit, periculoſior eſt animo proſpera, quam aduerſa corpori. Dauid, Saulem inimicum fugiens, alienam non concupiuit, neque, adulterata vxore, virum occidit. Erat enim in infirmitate tribulationis ſuæ tanto Deo intentior quanto videbatur miſerior. Vtilis quidem eſt tribulatio, & vtile medicamentum contrà diaboli tentamentum factus eſt Dauid ſecurus, hoſtibus deuictis, preſſura caruit, timore excreuit. Hactenus ille. Quadrat obſeruatio in Euangelium de Omnibus Sanctis in hæc verba: Beati, qui perſecutionẽ patiuntur propter iuſtitiã. Nõ ergo ſunt malæ perſecutiones, quando nos ducunt ad regnum cœlorum. Sed quæres, Quomodo ad regnum cœlorum ducunt? Reſpondeo quia nos ad quærendũ Deũ excitant, vt hunc populum Iudæorum excitarunt. Quadrat & in Euangelium Dominicæ Quinquageſimæ, in hæc verba, Filius hominis tradetur gentibus ad illudendũ, & crucifigẽdũ, &c. & tertia reſurget. Ecce poſt afflictiones reſurrectionẽ Chriſtus dic adipiſcitur ne tu animum in tribulationibus deijcias, Quadrat etiam in feriã 4. poſt quartam Dominicam Quadrageſimæ, in hæc verba,

Ierem. 6.

Iob. 36.

Salamãdra medijs flammis viuit.

D. Aug.

Nulla aduerſitas deijcit quem proſperitas nulla corrũpit.

Fecit lutum ex ſputo,& liniuit lutũ ſuper oculos eius. Vides quo Chriſtus reddat viſum cæco nempe luto? Quid hoc eſt, luto videlicet cæcis reddere viſum? Docet Deus cum hominem luto inficit, hoc maximè intendere vt homo agnoſcat ſua ſcelera, eaque abluere conetur lacrymarũ profluuio. De homine nãque afflicto Hiſpane dicere ſolemus, *que eſta pueſto del lodo. Pues alos que Dios pone del lodo, es para que vean*, ſcęque agnoſcant erraſſe, & Dominum Deum ſuum quærant. *Reſipiſcẽtia afflictione redditur.*

Quinto *in gregibus ſuis vadent ad quærendum Dominum*. Obſerua, frater quo pacto quærant Dñm, nõ vtique vacuis manibus ſed cum muneribus & hoſtijs, atque ſacrificijs non paucis, puta *in gregibus*. Cum enim agnoſcerẽt ſe multis peccatis irretitos, greges holocauſtorum cõtraponũt gregibus peccatorum. Diſce ergo tu, ſi ſentis, aut experiris Deum tuũ iratum in te, non vacuis manibus orare, vt flagella à te amoueat: ſed ſimul dona illi offer. Quãdo feſta mihi celebrabitis inquit Dominus, non apparebis in conſpectu meo vacuus. Nullum Deo feſtum eſt celebrius conuerſione peccatoris. Ipſe nãque ait, Gaudiũ eſt angelis Dei ſuper vno peccatore pœnitentiam agente. Cum ergo diem feſtum celeberrimum agas, quum te ad Dominum conuertis, non æquum eſt, vacuus appareas corã Deo tuo: ſed tecum defer dona, quę offeras, nempe ieiunia, orationes, eleęmoſinam, ſancti altaris ſacrificia, ideſt, miſſas pro te celebrari fac, ſi opes ſuppetunt. Nã ſi vacuus accedas, time, ne dicat Deus, Pone hãc ollã vacuã hoc eſt, hominem iſtum, quòd vacuus coram me venire eſt auſus ſuper prunas, vt incaleſcat, & liqueſiat æs eius, id eſt, ſeueriſſime puniam. Cũ egredjemini ex Ægypto, nõ exibitis vacui: ſed poſtulabit mulier à vicina ſua, & ab hoſpita ſua vaſa argentea, & aurea, ac veſtes, ponetiſque ſuper filios & filias veſtras, Igitur tu qui Ægyptum relinquis, quando pet pœnitentiæ tramitem Deũ quæris, noli exire vacuus: ſed à peccatis, quæ tibi nimiũ vicina fuerunt, imo hoſpites, quos in cubile cordis tui introduxiſti, vt ibi quieſcerent, & tecũ epularentur: aufer nummos aureos, & argẽteos, & veſtes, quas cõſumpſiſti, & adhuc conſumere decreueras, ſi diutius apud te permãſiſſent, & pone ea munera ſuper filios tuos, & filias, hoc eſt, ſubueni egenis. Et ſicut peccatis, & vitiis te exhibuiſti largum, & liberalẽ, neque ſumptibus pepercisti, Ita nunc ad exercenda pietatis opera eſto profuſus. Aberat diu Iacob à fratre ſuo Eſau, & cũ ad eum reddire ſtatuit, quid fecit? Miſit ad illum munera, dicens, Placabo illum muneribus quæ

Exod. 23. *Luc. 15.* *Ezec. 24.* *Exod. 3.* *Liberiore manu ſumptus faciẽdi ad exercẽda pietatis quã voluptatis opera.* *Gen 32.*

præcedũt, & poſtea illum videbo, forſitan propitiabitur mihi. Eundem modum tu, qui Deum offendiſti, & ab eo longè ſeparatus es ob peccata tua, cum ad eũ redis, præmitte munera, & ſepties adora pronus in terram. Si enim hæc feceris, nõ ſecus atque Eſau ad Iacob, Deus tuus currens obuiam tibi, amplexabitur, ſtringenſque collum tuum, oſculabitur.

Simile. Noli tamen eſſe cõtentus, ſi pauca munuſcula offeras, ſed abundè offerre, recogitans multa fuiſſe peccata tua, & ideo huberiores hoſtias poſtulare. Quemadmodum, quo plus arbor ſtercoratur, eo redditur feracior, pluſque fructuum affert, In eũdẽ modũ, tu quo plus cernis ſtercoris peccatorũ agro cordis tui, huberiores profer fructus pœnitentiæ. Quadrat obſeruatio in Euangelium Epiphaniæ, in hæc verba, Venimus cum muneribus adorare Dominum. Ecce, Magi non venerũt vacui adorare Dominum, ſed cum muneribus. Tu ergo Deum tuum quæſiturus, noli eſſe vacuus, ſed te munera comitentur. Quadrat etiam in Euangelium pro feſto Purificationis Beatæ Mariæ, in hæc verba. Vt darent hoſtiam, vides quo pacto infantem parentes oblaturi, non vacui, ſed cum muneribus veniunt in templum. Cur ergo vacuus venies ad Deum tuum?

Sextò, *Et non inuenient.* O gentẽ omni miſeratione dignã, Quis, etiam ſi ſic ſaxeus ſit, nõ flectitur ad commiſerationem, audiens hunc populum multis cumulatis ſacrificijs quærere Dominum, & ab ipſo non inueniri. Cur Domine fugis? Cur abſcondis te? Vt multa omittamus, demus hoc Theophylacti explanationi. Dominum non inueniunt, quamuis quærerent, quia nõ ex toto animo quærebant, ſed frigide, & ad tẽpus; Lex vero ex toto corde, ex toto anima, & ex tota mente diligere Deum præcipit. Non deſpexit Deus ſacrificia hæc ob ſe, ſed propter offerentes ea, qui, iuxta illud Iſaiæ, Cum extenderitis manus veſtras, auertam oculos meos à vobis, & cum multiplicaueritis orationem, non exaudiam. Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Lauamini, mundi eſtote, auferte malũ cogitationũ veſtrarũ ab oculis meis, multi ſordibus erant inquinati peccatorum, cũ greges offerebant hoſtiarum. Quemadmodum, ſi quis tibi offerat lautiſſimas epulas, manibus tamen, & ferculis conſpurcatis, ea faſtidis, & ſuper comedere abhorreas, In eũdẽ modũ De⁹, accepturus noſtra ſacrificia, prius ad manus, & ad cor diuinos conijcit oculos, tãquã ad fercula, quib⁹ tũ opera noſtra, tũ cogitationes offerim⁹, & ſi hæc fercula ſordida cõſpexit, dona noſtra reſpuit, dicens,

Luditur opera peccatorũ nõ tota mẽte quærẽtiũ dominũ. Nã ut eos cum Meſsias diligẽter quæſierit, Dominum Deũ tuũ inuenies cũ, ſi tamen toto corde quæſieris.

Simile.

dicens, Lauamini, mundi eſtote, auferte malũ, &c. Diſce etiã, Deũ tuũ nõ ad tempus quærere, vt multi faciũt, cum pecca-ta confitentur ſacerdoti, tempore ab Ecleſia præfixo; puta Quadrageſimali, animo tamen recidẽdi, & redeundi ad ini-quitates, quas euomuerant. Si enim ita quæras, non inuenies. Dñs. n. quærendus eſt ſyncere, vt inueniri poſſit. Vnde Iſaias inquit, Si quæritis, quærite, hoc eſt quærite vt debetis quæ-rere. Et apud Ieremiã, Si reuerteris ad me Iſrael conuertero. *Iſai. 1.* *Ierem. 4.*
Nunc deuorabit eos menſis cum partibus ſuis. Non ſolũ Iudei, ſed etiã partes eorum, id eſt, bona, & agri eorum, puniũtur pro-pter peccatum. Timẽdum ergo eſt patrare peccata, quãdo nõ ſolum eorum auctores, verùm & quæ poſſidẽtur ab ipſis, af-ficiuntur ſuppliciis. Sed hoc iam à nobis eſt iterum, atque iterum obſeruatum; propterea miſſum facimus.

¶ *Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama, vlulate in Bethauẽ, poſt tergũ tuũ Beniamin, Ephraim in deſolatione erit. In die corre-ptionis in tribubus Iſrael oſtẽdi fidẽ: Facti ſunt principes Iuda, quaſi aſſumentes terminum, ſuper eos effundam quaſi aquã, irã meã.*

¶ Optimè inquit Lyranus, quem nonnulli ex recẽtioribus ſequuntur, hic ponitur ſolennis promulgatio pœnæ infligẽ-dæ Iudæis. Nam poſt accuſationem, & defenſionem iudicij ſentẽtia pronuntiari ſolet, & cũ iam populi iſti accuſati fue-rint criminis idololatriæ, & conuicti, nihilque haberent, quo ſe defendere poſſent, nunc ſententia in eos fertur. Duo au-tem ſunt inuoluta ſub his verbis præcipuè, *Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama.* Alterum eſt, maximam attentionẽ præ-bendã dicendis. Alterũ vero, iamiam imminere ſupplicium. Fuit enim ſolẽne, & diuinitus inſtitutum, vt quoties de ma-gnis, & diuinis rebus agendum eſſet cum populo, *buccina*, ac *tuba* certis in locis caneretur, vt eo cantu excitatus populus ad audiendũ, id quod ſua maximè intereſſat, conueniret, ſicut ſcriptum eſt, Buccinate in Neomenia tuba, in die ſolennitã-tis veſtræ, quia præceptum in Iſrael eſt, & iudicium Deo Ia-cob. Et quoniam etiam cum hoſtes imminent, & aduenĩunt, buccina clãgente, homines ad bellum, ſeque defendendũ ex citantur, quam citiſſime hoſtes venturos ſignificat his verbis, *Clangite buccina*, &c. Præ cæteris autem locis non ſine cauſa ad canendum buccina, & tuba eligit *Gabaa*, & *Rama*. Nam cum eſſent iſtæ duæ vrbes municiſſimæ, eaſque, vt obſeruant Diuus Hieronymus, Gloſſa, & Haymo, rex Iſrael occupaſ-ſet, vt exitum, & introitum clauderet tribui Iudæ, ſitæ erant in excelſis mõtib⁹ ſortis Bẽiamin, Sũt aũt loca eminẽtiſſima, *Pſal. 80. Gabaa ciuitas Saulis Regis patria, in libro Iudicum ſatis inſignis. Rama, Saulis etiã & Samuelis Regia aliquã-do fuit.*

ad edendum ſonum commodiora. Ibi enim propter liberū aëris tractum, latius ſonus expanditur, Atque ob hanc cauſam Deus inquit, *clangite buccina in Gabaa, & tuba in Rama,* quæ ſunt aptiora, vt ſonus percipiatur ab omnibus. Hoc attē dētes Septuaginta, magis ſignificationē, quàm vocem ſecuti, pro *Gabaa* colles, pro *Rama*, excelſa trāſtulerunt, Neque mihi diſplicet explanatio Ruperti, qui etiam alludens ad ſignificationem *Gabaa*, & *Rama* cum Septuaginta, per Synecdochē quoſcunque montes, & colles intelligit. Ac ſi apertius dicat, Aſcendite in montes, & colles, vt clarius percipiatur clangor ſonantis buccinæ, & tubæ. Quorſum autem velit, hunc ſonum audiri ab omnibus, nō eſt facile colligere. Hinc quidam dicūt, id eſſe, vt præparentur ad bellum imminens, hoſtibuſque reſiſterent. Ita explanant Lyranus, & quidam ex recentioribus Alij, vt Rupertus, & Haymo, clangendum dicunt, vt ſe cohortētur ad communem luctum. Ac ſi apertius dicat, Non humili, ſed excelſa voce, quæ ab omnibus audiatur, deflete imminentem vobis captiuitatem. Theophylactus multo ſecus explanat. Nam exiſtimat, his ſignificari, & inuolui imbecillitatem idolorū cultorum à Iudæis in dictis locis *Gabaa, Rama*, & Bethauen. Ac ſi per ironiam, dicat, Implorate ergo iā opē deorū, quibus litabatis in his locis, vt vobis ſubueniant, & impartiāt temporibus calamitatum ingruentium ſuum ſubſidium, & ego ceſſare faciam, quas caſtigationes vobis infero. Conſentit etiā cum hac Theophylacti explanatione Theodoretus. Et mihi non eſt ingrata, licet aliæ duæ priores, quas & videtur amplecti D. Hieronymus, mihi magis arridēt. *Vlul. te in Bethauen.* Erat ciuitas hæc *Bethauē* in Beniaminitica tribu, vt ex deſcriptione Ioſue accipimus. Et ſors, inquit, tribus Beniamin cōtra occidentē ad mōtana cōſcendēs, habet exitus ſuos ad ſolitudinē Bethauē. Bene etiam obſeruat Diuus Hieronymus, in *Bethauen*, quæ quondam vocabatur Bethel, eſt, in tribu Ephraim, in qua vitulus aureus erat, non clangore, & ſonitu, ſed vlulatu opus eſt, quia vicina captiuitas eſt. Quod ſi à me quæras, Cur magis vlulatu opus eſt in *Bethauen*, viciniorq́; ſit ei captiuitas? Reſpondeo, quia maius eſt, & grauius eius crimen, cum ibi eſſet vitulus aureus. *Poſt tergum tuum Beniamin.* Fere omnes expoſitores, ſecuti Diuum Hieronymū, opinantur, ſignificari, proximam eſſe Bēiamin ciuitati *Bethauen*. Nam vbi tribus finitur Beniamin, haud procul in tribu Ephraim hæc vrbs cōdita eſt. Si autem interroges, Quid ex hac vrbium iſtarū propria

Ioſu 18. Iubētur militares acies præparari in Bethavē Ironicè quaſi dicat, Itē in tēplū Idolorū ibi vlulaterorā eis vt ſurgāt & opitulentur vobis & in neceſſitate vos protegāt, quoniā ruina veſtra in procinctu eſt.

propinquitate ſequitur? Quamuis ſubticuit D. Hieronymus, huius ſententiæ auctor: non tamen Lyranus, qui egregiè inquit, Iuxta te eſt, propter quod timendum eſt, ne patiatur ſimile. Alij ſecus expendũt, dicentes, hæc verba eſſe dicta Bẽiamin. Ac ſi dicat, O Beniamin, etiam poſt tergum tuũ imminet hoſtis. Nã decem tribubus in captiuitatem abductis, in te conuertentur hoſtes ô Beniamin. Vſus autem eſt in hac locutione figura, quã Latini vocant reticentiã, Græcis vero dicitur ἀποσιώπησις, quæ iram, & indignationem loquentis detegit cum verba nonnulla ſubticeat. Vt, Quos ego. Atque illud, Ille ne mihi? *Ephraim in deſolatione erit in die illa correptionis.* Per *Ephraim* imperium Iſrael intelligit D. Hierony. quòd ſit euertendum. Alij per *Ephraim*, & regiam tribuum, & decẽ tribus Iſrael intelligunt. Ita Haymo, Interlinearis, & Carthuſianus. Alij decem ſolum tribus intelligunt, vt Rupertus, & Lyranus. Eſt etiam in lectione huius loci diſſenſio. Nam Rupertus, & Haymo his verbis, *Ephraim in deſolatione erit*, iũgunt ſequentia, nempe, *in die correptionis*. Secus Diuus Hieronymus, Periodo enim claudit verba, *Ephraim in deſolatione erit*. Et ab his, *In die correptionis*, nouum periodum exorditur, iungens cum ſequentibus dicta verba in hunc modum, *In die correptionis in tribubus Iſrael oſtendi fidem*. Nos vtranque lectionem diſpungemus. Certe egregie philoſophatur Rupertus, diſpungens hunc locum. Ait autem in hunc modum, Supra dixerat, Ruet etiam Iudas cum eis, ſcilicet cum Iſrael, & Ephraim: nunc autem de Iuda tacet, & de *Ephraim*, id eſt, de decem tribubus dicit, *Ephraim in deſolatione erit*, id eſt, ſine conſolatione erit, in miſeriis captiuitatis. Et rectè. Non enim Iudas quoque tunc temporis ſine conſolatione habebat eſſe captiuus in Babylone. Multas quippe conſolationes habiturus erat maximè per Danielis, ſociorumq́ue eius glorioſam ſanctitatem, per quos ſua magnalia Deus Iudæorum oſtendit, ita vt poſſent in Deo ſuo gloriari coram rege Babylonis, & deinde poſt annos 70 ſolutione captiuitatis. Erant conſolandi Eiuſmodi conſolationibus Iſrael, ſiue *Ephraim* in terra Aſſyriorum captiuus caruit. Rectè igitur, vt iam dictum eſt, Iudas hic prætermiſſus eſt, dum dicitur, *Ephraim in deſolatione in die correptionis*, id eſt, decẽ tribuũ populus cõſolationẽ ex Deo nõ habebit in die vel tẽpore, quo propter iniquitates ſuas hoſtibus traditus fuerit, quarũ iniquitatũ maximè extitit *Ephraim*. i. Ieroboam, cæteriq́; reges, qui fuere de tribu *Ephraim*. Cur ita diſcerni debuerunt

Calamitas Ephraim & Iſrael nunquã fuit reparata, ideo deſolatione. i. deſtructione vſus eſt Propheta.

vt Iſtael, ſiue *Ephraim in deſolatione eſſet*, iam alio loco diximus: quia videlicet aliqui de regibus Iudæ iuſti fuerunt, vt Dauid Ezechias, & Ioſias: aliqui vero, & ſi peccauerunt, colendo deos alienos, conuerſi ſunt, & pœnitentiam egerunt, vt Manaſſes, & ſub aliis quoque regibus ſuis populus Iuda reuerſus eſt ad cultum Dei: regum autem Iſrael, id eſt, decem tribuum, pro quibus cunctis hic ponitur *Ephraim*, ex quo reges illi fuere orti, nullus omnino a peccatis Ieroboam receſſit, id eſt, a vitulis aureis, quos ille fecit. Idcircò Dominus dixerat paulo ſupra, Ego ſcio Ephraim, & Iſrael non eſt abſconditus a me, non dabunt cogitationes ſuas, vt reuertantur ad Dominum. Hactenus Rupertus. Apparet hæc explanatio iucunda, & non omnino reiicienda, Cæterum vox *deſolatio* hic potius ſumenda eſt in propria ſignificatione, pro deſtructione videlicet, Vnde optimè Theop. vertit pro *deſolatione*, in extinctione, & Haymo optime expendit, dicens in hunc modum, Facti ſunt in deſolationem, & reges, & ſubiecti illorum, quando, quibuſdam interfectis, cæteris autem in captiuitatē abductis, terra eorum à ſuis cultoribus vacua remanſit. Neque ab expoſitione omnino diſſentit Interlinearis, ſic explanans *In deſolatione*, id eſt, captiuitate. Et Gloſſa, dicēs, *in deſolatione*, id eſt, in ſolitudine. In quem modū etiam explanant D. Hie. & fere omnes. D. Hiero. & Theophylactus literam ſic ordinant, & perquam doctè, *In die correptionis in tribubus Iſrael oſtēdi fidem*. Et ita certe eſt litera contexenda. Bifariam autē poſſumus exponere, Primò ſic, Notum feci verbum fidele, id eſt, ſæpius admonui decem tribus, ideo ſe excuſare non poſſunt quando notam feci veram, & fidelem admonitionem meam. Secundò ſic, & multo egregius, eſtque Theophylacti hæc expoſitio, Quæ dixi eis per prophetas, in quibus mihi nulla eſt adhibita fides: hæc nunc per ipſa opera cunctis tribubus fidelia monſtrabo, in quibus diebus arguam iniquitates ipſorum puniens eos. Nam *oſtendi*, ſiue monſtraui, eſt pro oſtēdam, ſiue monſtrabo, veluti illud, Foderūnt manus meas, & pedes meos, pro fodierūt. Vtitur autem Scriptura talibus verbis præteritis pro futuris, vt oſtendat, Deo nihil futurum eſſe, verum omnia ipſum præoccupare præſcientiā, & prædefinitione. Simul autem vt certiores nos reddat, quod omnia ſic contingent. *Facti ſunt principes Iuda, quaſi aſſumentes terminum.* Aduerbium ſimilitudinis Hebraicum, hic poſitum pro quaſi, eſt affirmatiuum licet non ineleganter, Theophylactus in vera ſimilitudinis ratione illud ſumat, ſic diſpungens, Leges meas

In tota Iudæorū Monarchia tres Reges tātū iuſti nomine cōmēdati in ſcriptura.

Pro Oſtēdāt dixit oſtēdi.

Orationem ſuā vibrat propheta cōtra Principes Iudæ, ac eius populi, pe cati ſuo nuā aperiendo.

meas ſic tranſponebant, æque atque in aruis terminos trā-
ſponētes, facere ſolent, per quos ſua cuiq; ſors cognoſcitur,
ſicq; debitum meum honorem transferebant ad idola. Poſſu
mus etiam dicere, quod principes Iuda etiam cupiditate plura
habendi laborantes, reprehendat, quā ducti, & limites, & ter-
minos alienos ſibi aſſumebant, cum id eſſet lege prohibitū;
iuxta illud, Maledictus, qui transfert terminos proximi ſui.
Opinantur autem D. Hieronymus, Lyranus, Haymo, & Car- *Deut. 27.*
thuſianus, tunc principes Iuda tranſtuliſſe terminos, cum du
cti ſunt Ephraim, & Iſrael in captiuitatem, atque cum tunc
flere debuiſſent, & ſuum populum cohortari, vt recederent *Ira Dei cō-*
ab idololatria, ne & ipſi ſimilia ſuſtinerent, cœpiſſe gaudere, *paratur flu*
atque lætari, quod periret ſibi terra eorum ad poſſidendum *mini vel a-*
latius. Quamobrem dicit Dominus, *Super eos effundam, quaſi* *qua inūda-*
aquam iram meam, Hoc loquendi tropo abundantiam, & plenitu *tioni impe-*
dinem indignationis, & feruentis iræ Dei detegit, grauiſſi- *tu venienti*
moq; ſupplicio afficiēdos Iuda principes ſignificat, idq; ve- *& ædificia*
nuſtiſſime. Quemadmodū enim aqua tota ſimul deiicitur ex *quāuis fir-*
vaſe; ſic ingenti pœnarum multitudine affligēdos eſſe ait. Vn *ma diruēti.*
de Lyranus, hanc ſimilitudinē aquæ effuſæ vno verbo com-
prehendens, inquit, *Quaſi, aqua ira meam*, &c. i. abundanter.
Alij ſic, hoc eſt, copioſe.

Obſeruationes ad inſtituendos mores.

Clangite buccina in Gabaa, & tuba in Rama: vlulate in Bethauen.

Nō cōmuni omnibus lamēto calamita
tes ſuas plāgūt iſti: ſed varie. Grauioris eſt
calamitatis ſignū vlulatio, quā clāgor buc
cinæ, & tubæ. Cur ergo magis *vlula. Betha*
uen, quàm *buccina, & Rama*? Quia grauius, & prius peccarat, *Rom. 1.*
ibi enim excogitati, & poſiti erant vituli aurei, Docet ergo *Ezech. 20.*
Deus tū prius eſſe plectēdos crimināū auctores, tum acerbius *Inter dete-*
puniēdos, qui grauius peccauerat. Hinc Apoſtolus inter va- *riores homi*
ria criminū genera, & iniquos homines attexit malorū inuē *num ſpecies*
tores. Cū enim inuentores malorum ſint, veluti forma ad af- *malorū inuē*
ficiēda etiā ab alijs hominibus mala, merito grauius plectū- *tores conſti-*
tur. Eſt proceſſio, inquit Sapiēs, in malis viro indiſciplinato, *tuendi.*
hoc eſt, vir iniquus procedit in excogitādis, & inueniēdis malis,
cęterū hęc inuētio eſt in detrimētū ſui, luet enim ob eā rem.

pœnas

pœnas. Hinc & Iſaias inquit, Ruit Ieruſalem, & Iudas concidit, quia adinuentiones eorũ contra Dominum, vt prouocarent oculos maieſtatis eius. Maxime namque Deus iratur ingentemque minatur ruinam adinuentoribus peccatorum.
2 Ma 7. Cognouit hoc Adoleſcens ille Machabæus, quando impio regi dicebat, Tu, qui inuētor omnis malitiæ factus es in Ebræos, nō effugies manũ Dei. Quemadmodũ ex minutiſſi-
Simile. mo grano, paruiſſimoq́, ſemine oriuntur arbores maximę, & innumerata ſemina, Ita ex primo peccato adinuēto prodeũt
Inuēta pri- magna & infinita peccata. Et ſicut in radicē arboris conici-
ma poſteru mus culpã, ſi fructus acerbos, & noxios ferat, Sic in primum
ſunt va... ru pēccati inuentorē Deus iratur, cognoſcens, quantum noceat
... ... eius adinuentio. Hinc Ariſtoteles, inquit, primum adinuen-
2. Elench. c. 9 tum, quamuis ſit mole exiguum, quia principium, poteſtate tamen eſſe validiſſimum. Quadrat obſeruatio in Euangeliũ de Annunt. Beatæ Mariæ, in hæc verba, Quomodo fiet iſtud quoniam virum non cognoſco? Quomodo nunquam virum es cognitura, ô ſacerrima virgo? Quia Deo meam integritatem prima deuoui. Eſt autem ſic aptanda obſeruatio. Nō peccati alicuius fuiſti prima adinuētrix, ô integerrima virgo, vt Ephraim, quos tanta premit calamitas, vt præ dolore animi dicantur *vlulare*, ſed piæ actionis, vt omnes imitatores tui exhuberantius tibi cumulent præmiũ cũ prima dux fueris, aliiſq; viam ad dicandam Deo virginitatem demõſtraueris. Docet etiam hic locus, vti diximus, qui grauius peccatum committunt, grauius etiam puniendos eſſe. Hinc *Bethauen vlulan*, alij autem: puta *Gabaa & Rama* ſolum *clangere buccina* dicuntur. Sic & apud Deut. præcipitur, Pro menſura peccati
Deut. 25. erit & plagarum modus.

Tertiò, *Poſt tergum tuum Beniamin.* Ecce, quantum damni afferat, eſſe ſecus peccatores, & iniquos. Ingens enim illis periculum imminet. Nam eos iiſdem affici incommodis, vide-
Num 16. mus, quibus & ipſi peccatores afficiuntur. Hinc Moſes ex diuino præcepto inquit, Recedite à tabernaculis impiorũ hominũ, & nolite tangere, quæ ad eos pertinent, ne inuoluamini in peccatis eorũ, Sunt namq; iniqui, & eorum bona præſentiſſima peſtis hominibus. Atque propterea non ſolum ab ipſis iniquis eſt recedendum, verum & ab omni eorum ſupellectile. Et apud Ieremiã Dominus inquit, Ecce, ego, dabo in populum iſtum ruinas, & ruent in eis patres, & filij ſimul: vicinius, & proximus peribunt. Vides, proximos, & vicinos ini-
Ierem 6 quorum eãdē iactari pœna cũ illis? Monerem ergo homines,

agro-,

agros,vel domũ empturos,aut locaturos,prius quàm emerent,aut locarent ea, conſiderarent vicinos, quos habituri ſunt,& ſi moribus illiberalibus conſpexerint contaminatos nequaquam vel emerent,vel locarent,agnoſcentes,ſe in ingenti periculo verſari.Quoties iniqui hominis domus comburitur,Deo ob illius peccata id permittente,& ſimul proximæ,& vicinæ hinc inde patiũtur eandẽ ruinã?Quoties agni grandine percutiuntur,à locuſtis deuorantur fructus, aliiſq; incommodis id genus ob peccata poſſeſſoris ſubiiciuntur poſſeſſiones, quæ ob vicinitatem alienæ etiam perferunt.

Cũ improbis vicinia non eſt iucunda, qui ſi quid acciderit in fortunij in infirmiorem ſemper reclinari ſolet.

Cognouit philoſophus ille Themiſtocles, non parum, vel damni,vel cõmodi conſequi hominem ex vicinia. Vnde,quũ prædium venderet, iuſſit præconem hæc addere,quòd bonũ haberet vicinũ.Senſerat etiam hoc Heſiodus,dicens, ex bono vicino plurimũ eſſe vtilitatis,vt cõtra ex malo noxę plurimũ.Refert Plinius,præceptũ eſſe,idq; humaniſſimum,& vtiliſſimum Catonis ſenioris pro virili domini agrorum dãdã eſſe operam,vt vicini eos diligant.Ego verò potius moneręm quærendos vicinos,qui Deum diligant. Nã quemadmodum cardamus herbarum in propinquo naſcẽtium humorem ad ſe vi quadam intima perliciendo cogit areſcere, Sic iniqui hominis viciniras ſuos perdit conuicinos. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro feſto S. Ioannis Baptiſtæ, in ea verba, Vicini congratulabantur ei,Cur congratulantur? Quia bonos vicinos nacta fuerat Eliſabeth.

Plin.li.18. c.6.

Simile.

Optime cedit ei qui piũ habet vicinum.

Quartò, *Poſt tergum tuum Beniamin*, imminent ſcilicet hoſtes,vt etiam puniaris,quãuis nunc nõ puniris. Docet Deus, cum cernimus,aliquẽ ob peccatum ab eo eſſe punitum nobis eſſe timendum,ſi eodem,vel ſimili peccato ſumus irretiti.Noſtra enim res agitur,paries cum proximus ardet. Fortaſſis Deus tuus te impunitum relinquit, cum par culpa te cõſtringat, vt ſæuius flagellet, quãuis diſſimulare videatur. Peccauerat Abimelech, cõcupiſcens,& ferens Sarã vxorem Abrahami,& Dominus ei dixit,morieris propter mulierem, quã tuliſti,quæ cũ retuliſſet Abimelech ſeruis ſuis,timuerũt valde.Cur timetis ſerui regis Abimelech? Nihil vobis huc vſque Deus dixit.Eſtote bono animo. Bene ingenti afficiuntur timore.Nam cum ſe criminis adulterij complices agnoſcerent,timẽt etiam,parem ſibi inferni pœnam à Deo. Nam cum regi pulchritudinẽ fœminæ retuliſſent,ipſi etiã peccati auctores extiterãt.Quinimo viri pij,quoties quẽpiã vident, à Deo puniri, licet peccatum, ob quod is plectitur, non

Gen. 20.

commiſerint ingenti timore percutiuntur. Sic Sanctus Rex David, mortuo Oza, quòd arcam Dei tetigiſſet, contriſtatus eſt, & extimuit Dominum valde. Cur times bone Rex, quum tu arcam non tetigeris? Imo cur non timebit, cum iuxta ſe peccatorem videat à Deo flagellatum, multato peſtilente, ſapientior erit paruulus inquit Sapiens. Leo, & ouis ſimul morabuntur, inquit, Iſaias, & puer paruulus minabit eos. Certum eſt non de efferis animantibus brutis Iſaiam loqui, ſed de hominibus, qui ſæuitiam deponent, & immanitatẽ. Et quomodo deponent? Quemadmodũ leo, qui catulo verberato coram, ſe tremit, & miteſcit. Erat David leo, ac propterea, Oza flagellato, totus contremeſcit & timet. Quod ſi quoties Deus alios afficit calamitatibus debet homo timore ingenti, orareque Deum, ne in ſe animaduertat, cum iiſdem ſe conſpiciat plagis dignum, & ſi pepercerit, immenſas illi gratias agere, gradũque à viis ſuis iniquis reuocarẽ; vbi ſunt homines adeo cæci & vecordes, vt propriis etiam vulneribus nõ reſipiſcant? Cùm quibuſnam rebus huiuſcemodi hõmines componam? Num ſatis erit incudem diaboli eos appellare? Non ſane, quamuis eo nomine eos appellat Scriptura. Cor eius dicitur apud Iob, indurabitur, quaſi lapis, & ſtringetur, quaſi malleatoris incus. O appoſitiſſimam ſimilitudinem. Quemadmodum enim multis ictibus incus non molleſcit, ſed quò plus malleo impetitur, eò durius redditur. In eundem modum inuenies homines, vtinam autem non multi eſſent, qui afflictionibus peiores efficiuntur, tantum abeſt, quòd conuertantur ad meliora. Optimè os adumbrauit Apocalypſis, cum inquit, Vidi de mari beſtiam aſcendentem, & ſimilis erat pardo, & pedes eius ſicut vrſi. Quid beſtia hęc ſignificat, niſi homines, inſtar animantium brutorum, viuentes? Hanc beſtiam ſimilem eſſe ait, pardo, quoniam quemadmodum pardus animal eſt maculoſum. Ita iſti variis ſunt contaminati peccatorum generibus. Sed vnde egreditur? E mari, inquit. Et quid hoc mare ſignificat? Vtique afflictionum multitudinem. Cùm enim maris aqua ſint amaræ ingentem aquarum copiam contineat, meritò acerbas calamitates, atque vt ita loquar tribulationes adumbrat. Vnde & Ieremias inquit. Magna eſt, velut mare contritio tua. Et Regius Pſaltes, ait ſe cernens variis iactatum tribulationibus. Saluum me fac Deus quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meã, veni, in altitudinem maris, &c. Beſtiam igitur hanc videbat aſcendentem de mari, id eſt, de amariſſimis aquis

Prou. 21.

Iſai. 11.

Homines pertinaces & in peccatis obſtinati, ſunt incudes diaboli.

Iob 41.

Simile

Apoc. 13.

Thren. 2.

Pſal. 68.

aquis afflictionum, in quibus ob ſua peccata vitam agebat, pedibus vrſi, hoc eſt, lentiſſimè. Quam elegantiſſimè, dũ beſtiam pedibus vrſi aſcendere de mari inquit, explicuit ſegnitiem & torporẽ hominũ induratorũ, quo peccata relinquũt. Nã vrſus, teſte Plinio, tã graui ſomno premitur, vt ne vulneribus quidem excitari queat. *Plin.li.8.c. 36.* Ita multi peccatores adeo ſunt conſopiti, & ſuis peccatis obuoluti, quòd Deo illis multa infligente vulnera, non reſurgunt. Qui & apud Prouerbia dicunt. *Prou.23.* Verberauerunt me, ſed non dolui, traxerunt me, & ego non ſenſi. *Mens à cura ſua ſollicitudinis dormiens, verberatur & non dolet quia ſicut imminentia mala non proſpicit ſic neque quæ perpetrauerit agnoſcit.* Cũ itaq; inquit Deus tuus Beniamin, *Poſt tergũ tuũ imminent hoſtes*, vt etiam per eos de te vindictam ſumãt, idem eſt, ac ſi tibi, frater mi, dicat. Cum vides, alios ob peccata flagellari à me, noli indurari, quaſi lapis noli eſſe incus diaboli, noli pedibus vrſi oſcitantis, & dormientis fugere peccata. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro feſto. S. Stephani, in hæc verba. Ieruſalem, Ieruſalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas ſuas, & noluiſti? Si animaduertas, tunc maximè pulli confugiunt ad alas gallinæ, quando eos inſequuntur milui, & accipitres. *Simile.* Chriſtus ergo cupit, quòd inſurgentibus in nos hoſtibus, aut calamitatibus nos prementibus, ad illum confugiemus, imò crebro ea de cauſa eas nobis immittit. *Non humana opis eſt ferre calamitates abſque diuinis ſuppetijs.* Quod ſi ſecus fecerimus, timeamus, audientes, quòd ſubiungit. Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta, hoc eſt, ſeueriſſime puniam.

Quintò, *Ephraim in deſolatione erit*, hoc eſt, vt Ruperto placet, ſine conſolatione diuina erit inter calamitates. *Pſal.93.* Sæuiſſimum quidem eſt hoc ſupplicij genus. Nã quẽadmodum res amariſſima guſtari non poteſt, niſi dulcedine ſopiente aliquam ſaltem partem amaritudinis condiatur. Sic calamitatem ferre abſq; aliqua diuinæ conſolationis gutta, difficillimũ eſt. Hinc Deus miſcere ſolet, & tẽperare calamitatum calicẽ, ne ſuccũbat peccator, aut vir iuſtus, cũ propinat illi hoc amariſſimũ poculũ. Quod agnoſcẽs Regius Pſaltes, dicebat. Niſi quia Domin⁹ adiuuit me, paulo minus habitaſſet in inferno anima mea. Si dicebã, motus eſt pes meus. Miſericordia tua Domine adiuuabat me. Secundũ multitudinẽ dolorũ meorũ in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerũt animã meã. Vides, quo pacto cõfiteatur Dauid, ſe inter afflictionum turbines inueniſſe diuinam miſericordiam, & inter multos animi cruciatus Deũ affuiſſe conſolantẽ ſe? Apoſtolus etiam inquit, Benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribu- *2.Cor.1.*

latione noſtra. Ac poſt pauca iterum. Sicut abundant paſſiones Chriſti in nobis, & ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra. Quemadmodum inter ipſas denſiſſimas noctis tenebras luna, & ſtellæ ſuis fulgentiſſimis radijs terram illuſtrant, niſi tota fuerit atris nubibus circumfuſa, tunc enim non ſtat per micantia ſydera, terram, eſſe caligine obuolutam, ſed per ipſam terrã, quæ tot exhalauit vapores, vt nõ valeat percipere lucis cœleſtis ſplendorem. In eundem modum inter tribulationes ipſas Deus, veluti ſuaues quoſdam ſplẽdores quibus corda illuminet, cõſolationes afflictis immittit, ne animum deſpondeant. Cæterùm tamẽ poteſt eſſe hemiſpherium humani cordis multitudine nubiũ peccatorũ implicatum, vt diuinos influxus conſolationis nõ percipiat. Ego ſum, inquit Chriſtus, ſtella ſplendida, & matutina. Quid hoc eſt, niſi præſtare hominibus idem munus conſtitutis in acerbis tribulationibus, quòd lucifer terræ præbet, nempe luce conſolationis adiumento eſſe, ne corruant? Vidit Diuus Ioan. filiũ hominis habẽtem in manu dextera ſtellas ſeptẽ, & cecidit ad pedes eius tanquã mortuus, & poſuit filius hominis ſuper eum dexterã ſuam, dicens. Noli timere. Quid ſtellæ adumbrant, dicat ipſe filius Dei, videlicet angelos ſeptem hoc eſt, nuntios quoſdã cœleſtes. Et qui ſunt iſti nuntij? Cõſolationes, quas Chriſtus mittit afflictis. Vnde, cum Ioannes cecidiſſet ad pedes Ieſu, dexterã ſuã ſtellis plenam ipſe Ieſus poſuit ſuper Ioannem, dicens. Noli timere. Quoties enim pij viri, tribulationibus cõcuſſi, ad pedes Ieſu accurrunt, ibique iacent, miſericordiæ auxilium implorantes, dexteram ſuam ſtellis conſolationis ornatam extendit, vt leuet è terra Chriſtus. Cauendum tamen nobis eſt, tot patrare crimina, vt nubes inde conſurgentes obſtent, quin ſplendorem in nocte percipiamus, ſicuti *Ephraim* ob multa peccata ſua inter tot calamitates, in *deſolatione* eſſe dicitur. Sic & apud Ieremiam flere Ieruſalẽ legimus, ꝙ multis iactata calamitatibus, neq; guttulã conſolationis diuinæ impetrare potuerit, quamuis multis lachrimis circunfuſa petierit. Erat enim impedimento ei, ne hoc conſequeretur, ingens, & caliginoſa peccatorũ nubis inter Deũ, & ſe poſita. Nos, inquit, iniquè egim⁹, & ad iracundiã prouocauimus, idcirco tu inexorabilis es, operuiſti in furore, & percuſſiſti nos, occidiſti, nec pepercisti: poſuiſti nubẽ tibi, ne trãſeat oratio. Quadrat obſeruatio in Euãg. pro Omnibus S. in hęc verba, Beati, qui lugent, qm̃ ipſi cõſolabũtur. Quando Dñe conſolabuntur? Nũ, poſtquã abfuerit tempus

Simi. e. *Apoc. 22.* *Apoc. 21.* *Vniuerſitas Angelorũ numero ſeptenario cõtinetur & ſeptem qua Deus circa nos Angelorũ miſteriis operatur vnde & Philoſophi ponũt ſubſtantias ſeparatas motores orbiũ cœleſtiũ Ariſtot in 12. cap 3.* *Thren. 3.*

pus fletus? Non ſatis hoc eſt, pientiſſime Ieſu. Quis enim tribulationum grauiſſimum onus ferre poterit, ſi inter afflictiones diuinæ tuæ conſolationis radius aliquis non illuxerit? Num ſeueriſſimè nobiſcum agere vis ſicuti cum *Ephraim* quem futurum ſine conſolatione prædicit tuus Vates? Donet Deus, fratres mei, ne tot peccata patremus, vt cum ob ea nos flagellare decreuerit, nos ſemper deſolatos inter ipſa flagella relinquat.

Sextò, *Effundam ſuper ipſos, quaſi aquam iram meam.* Ecce, prelate, & iudex quid ante oculos habere debes, vt exactè iuſtitiæ munus exequaris, *iram* videlicet tuam, cum corripis & punis delinquentes, eſſe *velut aquam.* Et quod eſt aquæ munus? Certè mundare ſordes. Tu ergo, ſi opus eſt, quēpiā ſeuerè punire non tibi id prohibet Deus. Flagella, percute, ſeueriſſimū te exhibe iuſtitiæ vindicem. Exemplo nāque tibi Deus tuus eſt, quem hic leges *effudiſſe iram ſuam*, id eſt, grauiſſimo ſupplicio ſubieciſſe principes Iuda, eo tamen nihil aliud quæſiuit, quam hoc ſupplicium eſſe *aquam*, hoc eſt, mundare eorū conſcientiæ ſordes, vt tu etiā diſcas in punitione hoc maximè quærere, mundare videlicet ſordes peccatoris, nō te vindicare, non probro, & contumelia afficere delinquentem, tūc enim non effunderes iram, quaſi aquam, ſed quaſi cœnū ſordibus inficiens. Hinc rurſus inquit Deus apud Ezechielem. In quo mundabo cor tuum, cum de Ieruſalem ſe ſumpturū vindictam minatur. Ac rurſum. Immunditia tua execrabilis, quia mundare te volui, & non es mundata à ſordibus tuis, Multo labore ſudatum eſt, & non exiuit de ea nimia rubigo eius. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro doctoribus, in hęc verba. Quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Terra videlicet. Finis ergo Doctoris, vel prælati is eſſe debet, vt ſaliatur terra, non vt deſtruatur, non, vt pereat. Ira enim Dei, *vt aqua*, eſſe perhibetur, quæ mundat.

Vt aqua mūdat ſordes ſic Iuſtitia peccatū.

Ezec. 16.

Ezec. 24.

¶ *Calumniam patiens eſt Ephraim, fractus iudicio, quoniam cœpit abire poſt ſordes. Ego quaſi tinea Ephraim, & quaſi putredo domui Iuda. Et videt Ephraim languorem ſuū, & Iudas vinculum ſuum, & abijt Ephraim ad Aſſur, & miſit ad regem vltorem, & ipſe non poterit ſanare vos, nec ſoluere poterit à vobis vinculum.*

¶ Cum *calumnia*, teſte D. Thoma, ſit vel falſa, & malitioſa impoſitio criminis, vel defenſio criminis per fraudes, dolos, & mendacia, merito quærit Diuus Hieronym. Ac multi alij: eum ſecuti, quo pacto verū ſit: *Ephraim paſſum eſſe calumniam*, cum impius extiterit, & propter impietatem ſuā futurus in

2 2 q 68 ar. 3. & q 69. ar 2. & 3.

deſolationē. Qui enim calumniam patitur, & frangitur, iudiciū eius iniquè opprimitur, maxime cum cauſa iuſta hic ponatur, quare ſit traditus captiuitati. Sequitur enim, *Quoniam cœpit abire poſt ſordes*, hoc eſt, poſt idola, quę ſordibus comparātur. Huic obiectioni bifariā reſpōdet Sanctus Doctor. Primò, quòd *calumniā* ſūpſit ꝓ oppreſſione, ideq́, eſſe *calumniam patiens Ephraim*, quod opprimitur Ephraim ab Aſſyrijs primum à Phul, deinde à Teglathphalaſar, poſtea à Salmanaſar. Amplectuntur hanc explanationem Rupertus, Haymo, Carthuſianus, & nonnulli recentiores, licet variè videantur vocē *calumniam* expendere. Nā Rupertus hanc *calumniam* ait eſſe captiuitatem Ephraim. Haymo, afflictionem eidē ab hoſtibus illatam. Carthuſianus iniuriā vocat. Recentiores vim, & oppreſſionē. Quæ omnia, ſi recte inſpiciantur, in idem recidunt. Fauet huic explanationi Paraphraſtes Chaldaicus, vertens pro *calumniam* vim. Secūdò, Sanctus doctor reſpondet, *calumniam* proprie hic ſumi adhibita tamen diſtinctione. Nam cum *calumnia* dicatur etiam omne malū iniuſte illatū, vnde illud Pſal. Redime me à calumniis hominum, nonnulli ſic expendunt, id eſt, ab iniuſtis oppreſſionibus hominum, *Ephraim* dicitur, *calumniam*, non quod iuſtus fuerit, aut illi iuſti fuerint, qui eum oppreſſerunt, & idcirco illis traditus: ſed quod, qui quondam fuerint populus Dei, Deo eos deſerente, traduntur ad pœnas. Et hoc videtur eſſe *calumnia*, non Deo, qui iuſtam infert ſententiam: ſed his qui tormēta ſuſtinent, dū peioribus ſe aduerſatijs cōcedunt. Conſentit cū hac explanatione Interlinearius. Lyranus, & Carthuſianus aliter expendūt, videlicet, afflictionē hanc *Ephraim eſſe calumniam*, quoniam licet ex parte ſui Ephraim iuſte illam pateretur: tamē Salmanaſar, inuaſit iniuſte, & iniqua volūtate. Erit itaq; *calumnia* ex parte hoſtium peſſimorū, qui iniquo animo vaſtauerūt, nō ex parte Dei, qui iuſtè ob Ephraim peccata illū vaſtādum tradidit hoſtibus. Quamobrem ſequitur, *fractum, eſſe iudicio*, ideſt, iuſto Dei iudicio eſſe deiectū, quoniā cœpit abire poſt ſordes. Non mihi eſt ingrata hæc explanatio. Nā cum *calumnia* etiā dicatur inferre is, qui vel crimina alterius refert, aut punit, non animo corripiendi vel ad aliquem finē bonū, ſed intendens, honori notā iniurere, aut ſolū damnum inferre, merito hoſtes Ephraim dicūtur, ei *calumniā* inferre, cum nihil aliud in vaſtatione Ephraim quærant, quam eum perdere. *Ephraim*. Quamuis Diuus Hieronymus ſolum Ieroboā per *Ephraim* intelligat, & Paraphraſtes Chaldæus totam domum

Ephraim iudicio Dei fractus eſt decidens à ſublimi vertice in honoris infimum calūnia & oppreſſionis & abyſſum.

Quid ſit Calumnia.
Pſal. 118.

Quando calumnia alicui infe-ratur.

domũ Ephraim, alij decem tribus intelligunt, cęterũ Hieronymiana diſpunctio non eſt contemnenda, & alijs præferenda, quod verba ſequentia ſatis aperte oſtendunt, nempe, *Fractus iudicio*. Quę licet nonnulli, vt Lyranus, Carthuſianus, Rupertus & alij hic expēdant, quod Ephraim iuſto Dei iudicio fuerit deiectus, vnde Lyranus, cum dicitur, *fractus iudicio* ſubintelligendũ opinatur divino & iuſto, melius explanabimus hunc in modũ, ꝙ in iudicijs cauſa cadat, eique ęquitas non ſeruetur. Nam cum ſoleat Dominus punire homines per ea, quæ in proximos deliquerunt, vt ſi quem deceperunt permittit Deus, non deeſſe, qui eoſdem deceptores decipiet. ſi quem ferro percuſſerunt, percutiẽtes etiã ferro pereũt, &c. & Ephraim deteſtandum calumniæ crimen, quod eſſet iudex, patrauerit in multos Iudęos per malitioſam fraudẽ, vnde ſupra dixerat eis, Laqueus facti eſtis ſpeculationi, & ſicut rete expãſum ſuper Thabor, nũc prædicit, eidem pœnæ ſubiiciendũ *Ephraim*, & calumnioſè damnãdũ in iudicijs. *Quoniã cœpit abire poſt ſordes*. Cõueniũt fere omnes expoſitores, ſecuti diuũ Hieronymũ, ſordes hic appellare idola. Dũ autẽ inquit, *cœpit abire*, implicat libertatẽ arbitrij. Nõ enim ait, Cœpit cogi, aut trahi, ſed *cœpit abire*, ſponte videlicet ſuo. Cõtendunt nonnulli vocem Hebraicam poſitam loco huius vocis *ſordes* potius ſignificare præceptũ Eſt enim *ſ aual*. cum aſpiratione in fine dictionis, quæ dictio proprie ſignificat pręcipere. In quẽ modũ & vertit & diſpungit Vatablus. Quorum ſententiã ſi quis ſequi velit, ad populum decem tribuum eſt hic ſermo referendus, quod volens, & vltro fuerit ſecutus præceptum Ieroboam de vitulis aureis adorandis Cæterum D. Hieronymus, *inueniens* Hebraice *ſ au.* ſine aſpiratione in fine dictionis, quæ vox ſordeſcere ſignificat, quàm elegantiſſime vetus pro *ſ. aua ſordem*, quicquid modo legant & dicãt Hebræi, & Hebraizãtes. *Et ego quaſi tinea Ephraim & quaſi putredo domui Iuda*. In explanatione huius loci omnes expoſitores conueniũt vno dempto Lyrano, qui ait, ideo Deũ ſe vocare *tineã Ephraim*, quod cito ſit in captiuitatem redigendus: *putredinem* vero *Iuda*, quia tarditus erat puniendus. Tardius enim corrumpitur pannus per ſeipſum, quod fit putrefiendo, quã corrumpatur à tinea, quæ corrumpit ipſum aliquando etiam in nouitate ſua Hactenus ille Verũtamẽ multò ſecus eſt locus hic explanandus. Nã per *putredinẽ*, vt optime obſeruat D. Hierony. cariẽ intelligit. Vox enim Hebraica Rekab cariẽ ſignificat. In quem modum crebrò putredinẽ

Eò iuſtius pœna plectitur qui ſpõte & nõ coactus cucurrit ad ſcelera.

Pro carie ſumit Latinus interpres. Vt apud Prouerbia, Vita carniū ſanitas cordis, putredo oſſium iudicia. Putredinē vo-

Prou.14.

cat cariē. Et vtraque cōparatione *tineæ, & putredinis* multa in-uoluit. Primū lētitudinem Dei ad puniēdum. Nā queādmo-

Simile.

dum tinea nō ſubito conſumit veſtimētū, neq; putredo, ſeu caries lignum, ſed vtrunque per ſpaciū fit temporis, quāuis veſtes citius abſumat tinea, quā caries lignum, Ita Deus, lō-

In fortiſſima quæque iaculatur diuina Iuſtitia

go tē pore dans locum pœnitētiæ, & prouocās ad ſalutē hos populos Ephraim, & Iuda illos expectat, paulatim puniens, citiuſq; plectendum Ephraim prænuntiat, cum ſe eius vocat tineam, quàm Iuda, cuius ſe cariem futurum inquit. Secundū Deus ſe vocans *putredinem, Iuda*, ſignificat, quāuis fortior eſſet Iudas quam Ephraim, eius fortitudinem non poſſe eos protegere, & defendere. Nam ſicut caries duriora, puta oſſa, & ligna tentat, & perdit, Sic Deus fortiſſimos quoſq; punire ſolet. Tertium, hoc ſupplicium occulto, & arcano Dei iudicio, de his populis ſumendum ſignificat, idque eos non percepturos, videmus nāq; damnum illatū à tinea, & carie eſſe occultum. *Et vidit Ephraim languorem ſuu. Vidit* poſuit, pro vi-

Languore & vinculo Regni interitum & perpetuam captiuitatē denotat Vates.

debit, præteritū pro futuro, quod frequens eſt, vti ſępius diximus apud vates, ad certitudinem futuri euentus detegendam. *Languorem ſuum.* Varie explanāt hunc *languorem* expoſitores. Alij dicunt, eſſe captiuitatem. *Languorem* enim eſt infirmitas incurabilis. Ita Lyranus. Cæterum extorta videtur hęc expoſitio, Nam ante ſuam captiuitatem iſti viderunt *languorem ſuum* & remedia quærere conati ſunt licet inutilia; puta auxiliū Aſſur, quo ſe ab imminētibus hoſtibus tuerentur. Melius. Interlinearis inquit *languorem* eſſe infirmitatem. Carthuſianum impotētiam eſſe ait qua non potuit Ephraim reluctari Aſſyrijs. Alij *languorem, & vinculum* tranſlatitiè ſumi volunt. Nam quemadmodum morbus vulnus humanū corpus labefactant, & corrumpunt, niſi adhibeatur medicina, Ita reſpublica, aſſiduis calamitatibus concuſſa, ad interitum tendit, niſi certo præſidio foueatur. Hinc *languorem* iſtum dicunt eſſe plagam Opinor tamen ſignificari, hunc populū elanguidum, & viribus hauſtum eſſe, vt poſſet hoſtibus reſi-

4. Reg 15

ſtere, Quod ſequentia verba aperte demonſtrant. *Et abijt Ephraim ad Aſſur.* Non à Deo, qui, & ſanare, & vinculum ſoluere poterat, ſed à rege Aſſyriorum quæris auxilium. Legimus quod ſub rege Manahen, qui decem tribubus præfuit, Iſrael Aſſyrijs dona tranſmiſerit: & Iudas ſub rege Achaz prę ſidiū flagitarit Tehlaphalar regis Aſſyriorum, qui eos, aduerſante

Deo

Deo,liberare non potuerunt,nec captiuitatis vinculum ſoluere. Quod autem vocat regem Aſſur *vltorem*, pro qua voce Hebraicè, vt optimè obſeruat diuus Hieronimus eſt Iarib, quamuis contendant Hebræi eſſe nomen ciuitatis, vel religionis,quę eſt in Aſſyria:melius diſpungemus,ſi dicamus,ſignificare vltorem vel quia hoc nomen vltor agnomen erat Aſſyriorum regum,qui totius orbis vindices dicebantur. Rerum enim ſumma, & imperium penes Aſſyrios illis temporibus erat. Neque mihi diſplicet explanatio Haymonis, & Ruperti, dicentium, regem Aſſur vltorem à Deo appellari, quod ipſe factus fuerit vltor iniuriarum Dei. Quamuis Ephraim exiſtimabat,ſibi hunc regem futurum auxiliatorem, & laturum opem ſibi.

Obſeruationes ad componendos mores.

C*alumniam patiēs eſt Ephraim fractus iudicio.* Timeant homines,alijs nocumentū inferentes. *Ioel.3.*
Nam,qua non ſperant hora, idē illis Deus re- *Par pari*
pēdet. Audiat enim, hic *calumniā pati Ephraim* *refertur iu-*
frangique iudicio. Maxima autem cauſa fuit,ꝙ *re natura.*
& ipſe calūnioſus in alios extiterit. Sic & apud Ioelē Dominus pollicetur,paria peccatoribus ſe redditurū Filios,inquit, Iuda,& filios Ieruſalem vendidiſtis filijs Græcorum, vt lōge faceretis de finibus ſuis. Ecce, ego ſuſcitabo eos de loco, in quo vendidiſtis eos, & cōuertā retributionē veſtrā in caput veſtrū. Et vēdā filios veſtros,& filias veſtras in manib.filiorū
Iuda,& venūdabūt eos Sabæis,genti longinque. Sic & Deus *Prou.12.*
pmiſit,ꝙ Iudęi percuterēt inimicos ſuos,&redderēt eis,ꝙ ſi *Pſal.93.*
ba parauerant facere. Et Iſaias inquit,Væ qui prędaris, non- *Vnus quiſ-*
ne & ipſe prædaberis? Et qui ſpernis nonne & ipſe ſperneris? *que iuxta*
Cū conſumaueris depredationē, depredaberis. Cū fatigatus *ea qua ipſe*
deſieris cotēnere,cotēneris? Vides, quo pacto non ſolum *ſiue ore ſiue*
par pari referatur,verum & cito eandem pœnam rependen- *opere perire*
dā peccatori, quā alijs intulerat,precinit Iſaias: Sapiēs etiā *præſtitit*
inquit,Iuxta opera manuum ſuarum retribuetur ei. & Re- *mercedem*
gius Pſaltes petit à Domino,Redde retributionem ſuperbis. *accipies.*
Quemadmodum lima,dum terit ferrum,ipſa etiam atteritur & conſumitur,Sic peccator,alios damno etiam recipit. Vellem,hoc aduerterent,qui faciles ſunt, & proni,vt alijs nocerent. Forταſſis enim abſtinerent. Nam ſi detractor cogitaret,

cum obloquitur, non defuturos detractores, qui, idem repẽdentes, honorem eius obſcurent, ſi iudex, iniuſtam ſententiã in alium deferens, in animo ſuo voluere, ob eã rẽ aliquando etiam iniuſte damnandum, iuxta imprecationem illam Regij Pſaltis, Conſtitue ſuper eum peccatorem, & diabolus ſtet à dextris eius, cum iudicatur, exeat condemnatus, vel demens eſſet cẽſendus, ſi in proximum peccare non deſineret, vel tremebundus diceret, Nolo hoc patrare peccatum cõtra hũc hominem, ne idem mihi retribui permittat Deus. Quadrat obſeruatio in Euãgeliũ Natiuitatis Chriſti, in hæc verba, Nõ erat ei locus in diuerſorio. Eſt autẽ ſic aptanda. Num fœminæ illę crudeles, & immites ciuitatis Bethlehẽ, quę grauidæ virginis, & proximæ partui non ſunt miſertæ, non receperunt mercedem tanta crudelitate dignam, vt etiam in neceſſitate maxima conſtitutæ, petentéſque proli miſericordiam, illis denegaretur? Receperunt quidem. Nam cũ poſtea impius Herodes infantes illos innocẽtiſſimos, ac ſanctos interfici præcipiſſet, carnificũ corda lapidea lachrymæ matrũ infantium emollire nõ potuerũt, quamuis multis gemitibus vitam filiorum ſibi donari poſtularũt. Non quidem ob peccata infantium hoc matribus euenit, qui inſontes erant, ſed matrum, quæ crudeles extiterant in almam virginem, & eius prolem. Nam, teſte Apoſtolo, quęcunque ſeminauerit homo, hæc & metet. Seminauerant iſtæ fœminæ crudelitatem, eandem etiam & poſtea demetũt, & quamuis multis lachrymis miſericordiam quęrunt, non eam inueniunt. Quadrat etiam in Euangelium Dominicæ. 21. poſt Pentecoſtẽ, in hęc verba, Iratus Dominus, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet vniuerſum debitum. Cur vniuerſum debitum exigitur ab hoc ſeruo? Quoniam & ipſe non pepercit conſeruo, ſed omne debitum poſtulauerat.

Pſal. 108. — *Lachrymæ inutiles ijs qui lachrymãtibus nõ miſerti ſunt* — *Galat. 6.*

Et ego quaſi tinea Ephraim, & quaſi putredo domui Iuda. Multa hic habes implicata, quæ paucis abſoluam. Primo, Ecce paulatim procedit Deus tuus in punitione, & non ſubito perdit *Ephraim & Iuda. Tinea* namque lentiſſime cõſumit veſtes, & caries lignum. Noli ergo tu eſſe velox, & præceps ad plectẽdum, ſed procede pedetentim. Sit omnis homo, inquit diuus Iacobus, tardus ad iram. Ita enim viri iuſtitiam Dei nõ operatur. Quem locum eleganter Diuus Thomas explicat de ira etiam, quæ bonus zelus eſt. Debet enim homo in plectendis peccatis eſſe maturus, & diſcretus. Quod ſi præceps fuerit, ſciat, ſe non imitari iuſtitiam Dei. Significarunt

Iaco. 1.

venuſti-

venuſtiſſimè antiqui philoſophi amplectendam iudicibus
lentitudinem in adhibendis ſupplicijs, & non agilitatem,
dum iuſtitiæ currum fingunt à duabus mulieribus trahi, qua-
rum altera fractū enſē manu portabat, altera verò cōto inni-
tebatur. Nā fract⁹ enſis, iſq; retuſus, qui nō cito, quę impetit,
ſcindit, & mulier cōto innixa, quæ lentè incedit, tarditatē ſe-
ueritatis, & pœnæ implicant. Hinc, vt Plutarchus, & Ful-
goſus ſcribunt, Romani inſtituerunt, vt ſecuribus, quæ præ-
ferebantur magiſtratibus, virgarum alligarentur faſces, vt
dum faſces ſoluerētur, magiſtratui ſpatium cogitandi dare-
tur, ne iratus ea fieri imperraret, quorum poſtea eum fruſtra
pœniteret. Quod & Veneti perbelle imitati, enſē non nudū,
ſed vagina tectū penes principem geſtari ſaxerunt. Quemad
modū, ingens ferūt onus, & compedibus ſunt conſtricti, cur-
rere non poſſunt, ſed lētiſſime incedūt ob oneris grauitatē, &
vinculum ferreum pedibus iniectum, Ita iudex, & princeps
cum ſuis humeris portet rempublicā, quę onus grauiſſimum
appellatur in ſacris Bibliis, vnde Moſes ponderis immenſi-
tatem huius agnoſcens, dicebat Deo, Cur impoſuiſti pondus *Num 11.*
vniuerſi populi huius ſuper me? Et Iethro eidem Moſi dice-
bat, conſulens, vt tribunos, & Centuriones crearet, qui po-
puli eſſent iudicans, munus hoc onus vocat. Leuius, inquit, *Exo. 18.*
ſit tibi, partito in alios onere, debet paulatim ad punitionē
procedere. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ 1.
Aduentus, in hæc verba, Erunt ſigna in ſole, & luna. Cur tot
præmittit ſigna ante iudicium ſupremus iudex? Certe, vt do-
ceat, lente, & non temere pœnam infligendam. Quod ſi quis
ſecus faciat, agilem ſe exhibens ad puniendum, ſcito, hūc nō
agnoſcere, rempublicam eſſe onus, atque non animaduerte-
re, ſe legū decretis eſſe obligatū, ne currat, ſed lentè incedat.

Nihil incōſulto iudicādū iudiciū temerariū magis nocet iudicanti quā iudicato. Aug. lib. 2. de ſerm. Domini in monte.

Simile.

Præterea, *Et ego quaſi tinea Ephraim, & quaſi putredo domui Iuda.* Obſerua, frater mi, Deū tuum non ſe exhiberet *tineam* vtriq; nēpe *Ephraim. & Iuda*, ſed alteri, puta Ephraim, eſt tinea, alteri vero putredo, quæ in ligna deſæuit, quantuis duriora ſint, & firmiora. Prudētiā, & diſcretionē docet in adhibēdis ſupplicijs, variamq; imponendam delinquentibus pœnā pro crimināū varietate, & grauitate. Citius corrumpit tinea veſtimenta, quàm caries lignum, & quoniam *Ephraim* peccatū erat graui⁹, quippe q auctor fuerat idololatrię, ſeueri⁹ punitur. Docet etiam, iudicem debere eſſe forte, neq; quātumuis quis ſit diuitiis, & potētia roboſt⁹, propterea illi eſſe parcendum, quinimo in huiuſcemodi homines debet iudex

Æquabilā ce pauperū & inopū cauſam libre Iudex criminiſq; pondus pari ſupplicio diſcernat.

ſe cariem exhibere,quæ robuſtiſſima ligna terit. Conſuluit Iethuro Moſi,vt quoſdam iudices crearet, & obſerua Iethro verba,Prouide,inquit,viros ſapientes,& timẽtes Deũ.Quædã excẽplaria pro ſapientes habent potẽtes,& ſignificatur, debere eſſe iudices ſtrenuos , & fortes. Sapiens etiam inquit, Noli quærere,fieri iudex,niſi valeas virtute irrũpere iniquitates , ne forte extimeſcas faciem potentis , & ponas ſcandalũ in agilitate tua. Sic Deus,Ezechielem iudicem conſtituẽs,ait,Vt adamãtẽ,& vt ſilicẽ poſui faciẽ tuam , ne timeas eos,neq; metuas à facie eorũ Vereor ne multis iudicibus dicere poſſimus,Vos tineæ eſtis,nam pauperes ſeueriſſimè puniris,diuites vero, grauiora patrãtes,nõ plectitis,quia robuſtiores ſunt,illis tinea nullum valet inferre nocumentũ.Obſerua etiã , venuſtiſſimè ſe Deũ vocare *putredinẽ domus Iuda.* Significat enim , *domum Iuda*,copia bonorũ temporariorum deliquiſſe,atque ab potentiam , & diuitiarum abundantiam ſe ingurgitaſſe peccatis.Nam teredo,ſiue caries ea præcipuè ligna corrodit,quæ luna creſcente,vel in plenilunio cęduntur.Vnde Plinius tunc cædenda tradit ligna, cũ luna decreſcit.Cum igitur inquit Deus , *Ego quaſi putredo domus Iuda*,ad naturã teredinis alludit , quæ in lignis gignitur , plenilunij tempore cęſis. Rationem autem huius rei tradũt eſſe philoſophi,de natura rerum diſſerentes.quod,luna creſcente,ſuccus etiã arborum creſcit,ſicut luna decreſcente, arbores ſicciores redduntur. Ille ergo ſuccus arborum abundans fons eſt,& origo teredinis,& cum Domui Iuda multus eſſet opũ ſuccus,Deum ſe acturum cum ea,inſtar teredinis,prænũtiat. Non eſt hæc obſeruatio contemnenda.Poteſtque aptari Euãgelio Dominicæ 1.Aduẽtus,in hæc verba,Areſcẽtibus hominibus præ timore.Certum eſt,in eo Euangelio componi homines cum arboribus,quæ areſcere ſolent. Cur ergo homines areſcent?Quoniam ob nimium ſuccum peccatorum eorum Deus illis erit,*quaſi putredo*.Hinc etiã diſces, nõ eſſe diuitiarum copiã nimis optandam. Ob eã enim Deus *domui Iuda* eſt quaſi caries.Ac ſi apertius dicat,Potentia,& opes Iuda fomẽtũ vitiorũ extitere, quamobrem & ego eos puniam. Quadrat in Euangelium pro omnibus Sanctis,in hęc verba, Beati pauperes ſpiritu , quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Non inquit , Beati diuites,quoniam hi magis timere debent,quã pauperes, ne ſint ligna , in quibus gignatur teredo , ſicut accidit Domui Iuda , dicatque Deus illis, *Ego quaſi putredo ero domui veſtræ.*

Exod.18.

Eccl 7.

Ezec.3.

Pertinet ad iudicẽ vt viriliter reſiſtat , impediat & frangat improborũ conatus eorumque violentias vindicet.

Pli li.18.c.32.

Et miſit ad regē vltorē, Docet hic locus, cum te Deus flagellat, ante omnia humana præſidia quærendum, & implorandum diuinum auxilium. Quod ſi ſecus feceris, time, ne dum auxiliatorem quæris, inuenias vindicem iniuriarum Dei, ſicut hic populus inuenit Aſſur vltorem, non autem fautorem, & adiutorem.

¶ *Quoniam ego quaſi leæna Ephraim, & quaſi catulus leonis domui Iuda: ego capiā, & vadā, & non eſt qui eruat. Vadens reuertar ad locum meum, donec deficiatis, & quæratis faciem meam.*

¶ Rationē, & cauſam reddit, ob quā nō poterit Aſſur ſanare *Ephraim, & Iudā*, conferens ſe Deus cum ſæuiſſimis feris, *leæna, & catulo leonis*. In explanatione huius loci omnes expoſitores, tum antiqui, tū recentiores ſequuntur Diuū Hieronymum, quamuis omnes nonnulla à Sancto Doctore obſeruata ſilentio prætierunt, quæ nos referemus, addemuſque aliqua, quibus hic locus reddatur apertior. Primo, Deus ſe componit cum *leæna*, pro quo Septuaginta vertunt, panther, quod animal omnium eſſe ſæuiſſimum certum eſt, & ſignificantur multa hac pantheris, ſiue *leænæ*, ſimilitudine. Primum, Deum ſeueriſſime acturum, & quam citiſſime, puniturum Ephraim. Nam ſi Ariſtoteli fides adhibenda eſt, panthera perpetuo fera eſt, nec vnquā cicur fit, deinde panthera fœmina animoſior eſt, quā mas. Ac propterea Deus inquit, Ero potius *quaſi leæna* quam, ero quaſi leo. Ad hæc, panthera omnium ferarum eſt, velociſſima. Igitur dum dicitur Deus ſimilis panthæræ, ſiue *leænæ*, implicatur ſeueriſſima, & citiſſima punitio *Ephraim* quæ quidem per Aſſyrios facta eſt. Et quoniam non ſolum eſt panthera truculentiſſimum animal, aliiſque viribus præſtantius, verū & in edēdis vocibus, & rugitu omnibus terribilius, iuxta illud Iob, Rugitus leonis, & vox leænæ. Ac rurſum Sicut fremitus leonis, Ita regis ira. Deus inuoluit, non ſolū in captiuitatem abducēdum Ephraim: ſed etiam multis conuitiis, & contumeliis impetēdū, & afficiendū. Ac ſi apertius dicat, Non ſolum vulnera infligent Aſſyrij, & in captiuitatē redigēt Ephraim, verū & cōtumelioſis & probroſis verbis, & minis agent cum eo. *Et quaſi catulus leonis domui Iuda*. Mitius agēdum cū domo Iuda ſignificat, eā tamē plectendam prædicit, Nam *catulus leonis* nō perinde crudelis eſt, atque panthera. *Ego capiam, & vadam, tollam*. In metaphora perſiſtit *leænæ, & catuli*, è quorum vnguibus nemo poteſt eripere prædam, quamuis ſingula verba diſpunctione egent *Ego*, inquit, non caſus, aut fortuna *capiam*, bello. Atque

Notabis peccata noſtra mereri vt Deus nobis efficiatur quaſi leæna propter catulos ferociſſima, & velut catulus Leonæ cui vtiā grandiori mater nō affert cibū atq; propterea eſt ſæuior.

Iob. 4.

Prou. 15

vt optime obſeruant Interlinearis, & Haymo, ſubaudi, per meos miniſtros. Neq; in ſuis viribus ceperunt eos Chaldæi, vel Aſſyrij, ſed Deus omnipotens propter iniquitates eorum comprehēdet eos. Vnde neque ipſi etiam hoſtes parcere eis, *Ioan. 10.* irato Domino potuerunt *&* *vadam* cum eis, vt etiā in captiuitate poſiti, præſentiam meæ vindictæ ſuſtineant, contra quem peccauerunt. *Et tollam eos*, de propria terra, vt in captiuitatem, abducā. *Et non eſt, qui ruat*. Sic Seruator noſter ait apud Ioannem, Nemo poteſt rapere de manu patris mei. Et *Iob. 9.* apud Iob, Cuius iræ reſiſtere nemo poteſt, ſub quo curuantur, qui portant orbem. *Vadens, reuertatur ad locum meu.* Semel inceptam metaphorā ſeruans, nonnulla inculcat obſeruatione digniſſima Quemadmodum, inquit Deus, mos eſt his feris, cum venatæ fuerint quippiam, in priſtina loca redire, ibique ſe recreare à labore, quem ex venatione ſuſceperāt, Ita ego, vbi vobis per hoſtes bellū intulerim, reuerrar ad locum meum. Sunt tamen ſingula verba conſideranda. *Vadens* ait. Quo poteſt abire Deus, cū vbiq; præſens ſit? Nunquid non *Iere. 23.* cœlū, & terrā ego impleo, ait apud Ierem. Quis ſit hic locus, bifariam explanat D. Hiero, dicens, Locum Dei magnificentiam, & maieſtatem eius debemus accipere, vt nequaquam pro diſpenſatione deſcendat ad homines, iraſcatur, miſereatur, obliuiſcatur, fiat, quaſi panther, vertatur in leonem, mutetur in beſtias: ſed res ſpernat humanas, & permittat, quos antea protegebat, hoſtibus ſubiacere, vt tabeſcāt, & deficiāt, & intereant. In eundem modum expendit Haymo. Theodoretus etiā partim eſt in hac ſententia, licet paucioribus rem abſoluit, dicens, *Vadens reuertar ad locum meum*. i. vbi vobis bellum intulerim, apud me in reliquum ero, nullam pro vobis curam ſuſcipiam. Neque ab hac explanatione diſſentire videtur Lyranus. Ait quippe, *Vadens reuertar in locum meum*, ſubtrahendo ab vtroque regno ſubſidium meū. Secūdò, per *locum*, inquit D Hieron. poſſumus cœlum intelligere, vt nōnulli intelligunt, quo offenſus Deus ab his, qui in terra habitant, reuertitur, & eos faciet diſperire, qui clementiſſimū Dominum magnitudine peccatorum in ferarum ſibi rabiē cōuertunt. Nō mihi etiam eſt ingratus Carthuſianus, ſic diſpungens, *Vadens*, id eſt, vltione facta, à vobis recedēs per gratiæ, atque ſubſidij ſubtractionē, *reuertar ad locum meum*, id eſt, in memetipſo quieſcam. Locus enim ipſius Dei diuinitas eius eſt, quia nihil extra eam eſt, quo contineatur. Hinc antiqui philoſophi dicūt, infinitū fulcire ſeipſum. Theologi etiā quærentibus

Nūc Dominus dicit ex urbe veſtra & ex prouincia diſcedo in cœlū qui eſt propriè locus meus ita & ab hoſtibus exſcindemini.

quærentibus. Vbi erat Deus ante mundi creationem, reſpondent, In ſeipſo. Vellem tamen, pius, & per quam doctus vir progrederetur vlterius, & nobis aperiret, quid ſequetur incommodi, & dãni his populis, ex eo, quòd Deus ad ſe ipſum, tanquam ad locum ſibi proprium, redeat. Quęrimus hoc, nã hæc verba, *Vadẽs reuertar in locum meum*, proferri à Deo in punitionem Ephraim, & Iuda, & quaſi ex hac reuerſione, & reditu ſint maximum nocumentum accepturi, nõ dubitamus. Fiet autem hoc perſpicuum his, qui animaduerterint, hæc omnia Dei verba eſſe plena minis, & ſuppliciis. Paucis rem abſoluemus. Opinor, Deum voluiſſe ſignificare, hac reuerſione ad ſeipſum, non ſecus ſe acturum cum his populis, ac ſi ab ipſo non eſſent conditi, & fabricati, neq; in rerũ natura exiſterent. Nã cum Deus in omnibus rebus ſit, idem eſt, Deũ ab aliquo abeſſe, quod ipſum non eſſe, vel nõ exiſtere. Tetigerunt quodãmodo, aut ſaltẽ ex parte Theodoretus, dicens, *Vadens, reuertar ad locum meum*, id eſt, nullam pro vobis curã ſuſcipiam, & Theophylactus, dicens, his implicari, Deum negaturũ prouidentiã iſtis populis, quæ ipſi erat erga eos. Hãc explanationem eſſe maxime amplectendam ſatis aperte oſtendit vſus loquendi Scripturæ, quæ per diuini vultus auerſionem Deũ iratũ, creaturaſq; ab ipſo Deo deſtitutas ſignificat. Vt, Auertẽte te faciem turbabuntur, id eſt, Si iratus fueris, & cura tua deſtitueris, cõtinuò turbabuntur. Et illud, Dorſum, & nõ faciem oſtendam eis in die perditionis eorũ. *Donec deficiatis*, Hebraice eſt, vt obſeruant Vatablus, & alij recentiores, donec ſe in culpa eſſe agnoſcant. Cæterùm cum æditio Vulgata ſit, & amplectenda, & præferenda, iuxtà eius lectionẽ explanemus. *Deficere* ſumpſit, pro diſperire, in quẽ modũ habent Septuaginta, aut pro interire, & ita eam vocẽ videtur explanare D. Hieron. Lyranus ſic, *Donec deficiatis*, capti videlicet ab aduerſariis. Carthuſianus in eundem modũ videtur expendere Ait quippe, *Donec deficiatis*, victi ſcilicet ab hoſtibus. Theoph. pro *deficiatis*, legit, exterminantur, & eã vocem expendens, inquit, Extinguamini per nos. Omnes iſtæ explanationes in idem fere recidunt. D. tamen Hieron. & Gloſſa ſecus diſpungunt verbum *deficiatis*, neque inepte, licet eorum explanatio videatur magis ſpectare ad tropologicam intelligentiam, quam ad literalem. Vnde diuus Hieronymus, dum ſpirituali ſenſui nauat operam, eam adhibet in hunc modum dicens, *Deficiatis* in impietate Et Gloſſa, *Deficiatis*, à malo videlicet, quod idẽ eſt. *Et quæratis faciẽ meam.* Trifariã

Deuiantẽ mundi fabricam erat in ſeipſo.

Pſal. 103.

Ierem. 18.

Trifariam exponuntur hæc verba. D. Hieron. quem ſequũtur Gloſſa, & Haymo, ait, Iudæos quæſituros faciẽ Dei per pœnitentiã. Cæterùm cũ nõ dixerit Deus, *Donec quæratis me*, ſed *Donec quæratis faciem meam*, aliud hic implicatũ ſuſpicor & quamuis, quod inquit Sanctus Doctor non ſit reiiciendũ, ſed amplectendum, aliud etiam addendum eſt. Secundò igitur, & aptius ſic diſpungemus. *Donec quæratis faciem meam*, nõ Aſſyrios, aliaque humana præſidia: ſed *faciem meam*, vt videlicet vos benignè reſpiciam, aut vobis faueam, & meam exeram in vos bonitatem. Quibus enim fauemus, illos ſuauiter reſpicimus, & vultu animi beneuolentiam teſtante intuemur. In quos autem irati ſumus, vel toruè, & cum ſupercilio aſpicimus, aut faciem auertimus. Hiſpanè dicere ſolemus, *A fulano no ay quien le vea la cara, parece que le deuen, y no le pagã*. Vnde Carthuſianus bene explanat, dicens, *Quæratis faciẽ meã*, id eſt, pietatis meæ reſpectum. Quoties ergo in ſacris bibliis legeris, Oſtende nobis faciem tuam, &, Illumina faciem tuam, aliaque id genus, nihil aliud implicari hic locutionibus ſcias, quàm Dei fauorem, & diuinæ beneuolentiæ declarationem. Tertiò, ſic explanat Theodoretus, eſtq́; mihi perquam grata expoſitio. Cum hæc fient, meam curationem requirent, inter ſeſe adhortabuntur ad ſupplicationes mihi, correctiones inducent faciendas, vt eorum vulneribus commodã medicinam adhibeam. Sequitur & hanc expoſitionẽ Theop. Si oculos conuertas ad ea, quæ ſuperius dixerat, nempe, *Vidit Ephraim languorẽ ſuũ, & Iudas vinculũ ſuũ, & miſit ad Aſſur, qui non poterit ſanare vos*, appoſitiſſime ſeruãt metaphoram, Deum componentes cum peritiſſimo medico, qui vulneribus ab omnibus deſperatis mederi valeat. Hęc autẽ partim iam completa ſunt. Nam duæ tribus Deum quæſierunt prope finem captiuitatis Babyloniæ, partim verò iuxtà finẽ mundi complebitur. Tunc enim decem tribus conuertẽtur & faciem Dei ſui quærent.

Vultus animi beneuolẽtiæ teſtis.

Obſeruationes ad componendos mores.

EGo *quaſi leæna Ephraim*. Benedicta abyſſus miſerationũ Dei mei, qui, cũ maximè in peccatores iraſcitur, miſericordię recordatur. Hinc crebro eum leonẽ vocat Scriptura, Ecce, vicit leo de tribu Iuda, dicitur in Apocalypſi. Cur putas Deum leonem vocari? Certe, vt animi ſui clementiam detegeret in peccatores, ſi coram diuina maieſtate ſe proſternãt.

Apoca. 5.

Ea

Ea enim eſt leonis conditio, teſte Plinio, vt ex omnibus feris ei tantum clementia ſit in ſupplices, & proſtratis parcat, atque in infantes non niſi magna fame ſæuiat, ſago contra ingruentis impetum obiecto, eiuſque caput operiente, miteſcat, maximéque precibus cõmoueatur ad miſericordiam. Vnde referre non grauabor, quæ ipſe Plinius ſe à captiua Getuliæ audiſſe inquit: nẽpe multorum in ſyluis impetum à ſe mitigatum alloquio auſæ dicere, ſe fœminam profugam, infirmã, ſupplicem animalis omnium generoſiſſimi, cæteriſque impetrantis, indignã eius gloria prædam. Quoties ergo Deũ in nos iratũ experimur, oculos mentis aperiamus, vt agnoſcamus, hoc vnũ nobis ſupereſſe remedium, nos videlicet deiicere, humi proſternere, preceſq; fundere cum lachrymis, infanteſque proſternere corã eo, vt parcat. Vt enim aperiret nobis, his eſſe ad miſerationẽ cõmouendum, ſe leonem vocat Deus. Agnouerunt hoc Iudæi conſpicientes Deum iratum, ſiquidẽ, obſidente eos Holoferne, clamauit omnis populus ad Dominũ inſtantia magna, & humiliauerũt animas ſuas in ieiuniis, & orationibus ipſi, & mulieres eorum, & induerunt ſe ſacerdotes ciliciis, & infantes proſtrauerunt contra faciẽ tẽpli Domini, & altare Domini operuerunt cilicio. Quid hæc omnia oſtendunt, niſi Deũ mitigandum eſſe, cum deſæuit in peccatores, quemadmodũ leo in homines deſæuiẽs? Leo, iniecto, ſago ſuper oculos, manſueſcit, & Deus, inſpectis ciliciis hominibus circundatis, etiã miteſcit. Leo precibus flectitur ad miſerationẽ, Deus etiã oratione commouetur ad pietatem Infantibus parcit leo, & coram diuina maieſtate populus Iudæorum infantes proſternit, vt eũ ad miſericordiã alliciant. Quid his omnibus geſtiũt, niſi Deũ ſimillimum eſſe leoni? Neque eos fefellit ſpes. Nã Deus miſertus eſt eorum, & per manus Iudith eos liberauit. Monerem ego, cum aliqua ciuitas, vel domus, aut perſona calamitatibus ſe iactari, aut impeti cernit, in memoriã reuocet, Deũ eſſe leonem, atque non ſecus, atq; leonem, eſſe exorandum, hinc diſceret ad lachrymas, pœnitentiam, & orationẽ eſſe cõfugiendũ, infanteſq; proſternẽdos, corã iſto leone, vt parcat. Agnouit & hoc ſanctus ille Daniel. Hinc ad Deũ inquit, Non in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuam: ſed in miſerationibus tuis multis. Non inquit ſanctus propheta, Preces noſtras in cœlũ leuamus, aut erigimus, ſed proſternimus. Ac ſi apertius dicat, Tu, inſtar leonis, humi deiectis, & proſtratis parcere Domine ſoles parce ergo nobis. q

Quãuis ſæuiſſimũ ſit animal Leo, ſolus tamen preces intelligere & audire exiſtimatur, Et vbi ſæuit in viros prius quã in fœminas fremit, in infantes nõ niſi magna fame. Plin. li. 8. c. 16.

Iudith. 4.

Dan. 9.

Iratus recolas qua ſit tremẽ ira Leona in ſibi proſtratos ſe negat eſſe ferum.

quantum poſſumus nos, demittimus in terram. Significauit & hoc non ineleganter Regius Pſaltes, dum ſe componit cum nycticorace. Factus ſum, inquit, ſicut nycticorax in domicilio. Nam quemadmodum nycticorax, ſiue noctua, fugiẽs aliarum auium cõſortia, habitat in ſecreto aliquo loco domicilio, lucẽ, & cõſpectum hominum odiens, noctibus vigilat, ac grauiter cantat, velut edens canticum lugubre. Sic inquit Dauid, ego lucem, & hominum aſpectum effugiens, per noctẽ vaco fletibus, & lugubres gemitus e pectore haurio. Sed cur bone rex, te potius cum noctua, quam cum cæteris auibus cõponis, dum agis pœnitentiã, & Deum placare contendis? O retruſam diuini Pſaltis ſapientiã. Videbat Dauid, Deum, in ſe ob peccata iratum, deſęuire, vt leonẽ. Hinc ac ſi rugientem leonem Deum coram ſe cerneret, ſe veluti noctuam intuendum diuinis oculis obiicit. Ac ſi apertius oſtendat, diuinã irã cedere pœnitentiæ. Nã antiqui, pingentes leonẽ, & ſuperuolantẽ noctuã, ſignificabant vires, & fortitudinem ſeparari à ſapientia. Leo enim fortitudinis eſt ſymbolum, noctua, verò Mineruã, ſiue ſapientiam ſignificat, quæ auis noctu inuigilet, & ſapientiæ ſtudioſi noctu lucubrandi & contẽplandi muneri incũbãt. Sed Dauid, quod Philoſophi ad ſapientiã ſignificandã excogitauerant, ad pœnitentiã retorſit. Vnde cum ait. Factus ſum ſicut nycticorax, idem eſt, ac ſi dicat, Tu Domine veluti fortiſſimus leo, vindictã ſumis de peccatoribus, neq; aliud perfugiũ inuenio, quã me tibi obiicere gemebundus, & peccata deflentẽ, ac ſimilẽ nycticoraci, ne me ob peccata mea perdas, & ad miſerationẽ te cõmoueã. Quadrat obſeruatio in Euãgeliũ Dominicæ. 21. poſt pẽtecoſten, in hæc verba, Procidens autẽ ſeruus ille, orabat eũ. Cur procidens adorabat? Quoniã agnouit Deũ ſe cõparare leoni, quòd proſtratis, & miſericordiã petẽtibus parcat. Quadrat & in Euang. Diuæ Mariæ Magdalenæ, in hæc verba. Stans retro ſec⁹ pedes eius. Cur pedib. Chriſti prouoluitur Magdalena, Certè, quia agnoſcebat, eũ clemẽtiſſimũ eſſe in ſupplices, ac proptereа leonem vocari in ſacris Biblijs.

Prudentiæ ſymbolũ noctua, olim Athenienſiũ inſigne, ac Mineruæ ſacra nimirũ propter oculos cæſios. Cælius li. 10. c. 2. Pierius 20 Hieroglyph. vide Gyral Synta 11. & Georgiũ Piſtoriũ 1. Apotheſeos.

¶ *Ego quaſi leæna Ephraim, & quaſi catulus leonis domus Iuda.* Seueriorẽ ſe exhibiturũ Ephraim, quã domui Iuda, his verbis ſignificat fortior enim, & truculẽtior eſt *leæna*, quã *catulus* eius. Sæpius hoc obſeruaui, & quoties ſe obtulerit occaſio, obſeruabo. Nã ſi Deus tuus id te crebro admonet, & ſuis actis ſignificat, nõ eſt, cur id ego ſilentio pretereã, ac maximè homines hanc in rẽ plerũq; ne dicam ſemper, delinquãt. Do

cet

cet ergo De⁹ tuus, pro varietate criminis, culpæq́; grauitate
eſſe derelinquentibus imponēda ſupplicia. Grauius peccauerat Ephraim, ac propterea non vt catulus leonis, ſed vt leæ- *Simile.*
na eum punit. Quēadmodū Chirurgus, ſarciens vulnus, non
plura, neq; pauciora foramina acu in carne facit, vt conſuat
carnis ſciſſuram, quā vulneris poſtulat magnitudo, & ſi ſecus
faciat, nihil aliud, niſi dolorē, & nocumentum infert. Ita iudex, non parem pœnā delicto infligens, ſed maiorē, aut mino
rem, is non medetur vulneri reipublicæ, ſed truculentius illud reddit, & periculoſius. Non ſunt aliud leges, quam vaſa
quædam pœnarum plena, & acerbitatum, vt iudex refundat
aut propinet delinquentibus, hæc autem non ſunt æqualia,
ſed plus, minusvé capiunt, debetq́; iudex animaduertere, quā
nā pœnę vas accipit, ne pro paruo magnum, aut pro magno
paruum eligens, iniuſtus inueniatur. Voluit Deus punire filios Iſrael ob eorum crimina, & ait Ieremiæ. Deſcēde in do- *Ierem. 18.*
mum figuli, & ibi audies verba mea. Cum propheta deſcendiſſet in domum figuli, inuenit figulum facientem opus ſuper rotam. Et diſſipatum eſt vas, quod ipſe faciebat è luto,
manibus ſuis, conuerſusq́; fecit ex eo vas alterum. Et factū
eſt verbum Dñi ad Ieremiam, dicens. Nunquid, ſicut figulus
iſte, non potero vobis facere, domus Iſrael? Ecce, ſicut lutum
in manu figuli, ſic vos in manu mea. Repente loquar aduerſum gentē, & aduerſum regnum, vt eradicē, & deſtruā, & diſperdā illud. Nunc ergo dic viris Iuda, & habitatoribus Ieruſalē. Hæc dicit Dominus, Ecce ergo fingo cōtra vos malū, &
cogito contra vos cogitationē. Obſerua, Iudex, quid fecerit
cœleſtis iudex, puniturus peccatores. Primo deſcēdit in domū figuli, vbi nō omnia vaſa fabricantur æqualia, ſed quędā
parua ſunt, & quædā magna, vt doceret; nō omnes delinquētes eidē pœnę ſubijciendos. Hinc & ruiſus ſubiicit Deus, Ec- *Non omnia*
ce, ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogita *delicta*
tionē. Duo inquit. Ego videlicet fingo malum, id eſt, quēad *æqua & ea-*
modum figulus varia, & non ſemper eadē capacitate confi- *dē pœna ple-*
cit vas. Ita ego diuerſa excogito in eos pœnarū genera. Dein *ctenda ſunt*
de inquit. Ego cogito cogitationē contra vos. Non ergo debet iudex abſq; matura conſideratione pœnam imponere,
ſed eam prius debet in animo, & corde reuoluere, ne ęquita- *Iſai 28.*
tis excedat metā, & cum ſatis ſit deſæuire, vt catulum leonis
in peccatorē, ſimilis ſit truculentiſſimę *leænæ*, Audi etiā, quid
dicat apud Iſaiā. Non in ſertis triturabitur gith, neque rota
plauſtri ſuper cymium circumibit, ſed in virga excutietur

V gith,

gith,& cyminum in baculo, panis autem comminuetur, verum non in perpetuum triturans triturabit illũ. Ecce Deus tuus ſe cõponit cũ agricola, qui varia vtitur trituratione, dũ ſemina diuerſa mundat, neque omnibus leguminibus eũdẽ impartitur triturandi modum. Quid nos ſumus, niſi varia ſeminum grana, ſata in agro Eccleſiæ? Hæc non ſunt ęqualiter affligenda, ſed alia durius, alia mitius Si ſatis eſt, virga percutere, cur dura ſupplicij rota delinquens vexandus eſt? Agnoſcat ergo iudex, quando virga vtendum eſt, quãdo baculo, quando ferris, quãdo rota, vt optimi iudicis munus exequi cenſeatur. Hinc & apud Iob dicitur. Nunquid præbebis equo fortitudinẽ, aut circundabis collo eius hinnitũ? Terrã vngula fodit. Quid equus iſte adumbrat, niſi iudices, & magiſtratus, qui ingenti debẽt eſſe animo, & fortitudine muniti, vt peccatores puniant? Hi nõ aliud debent vehere, quam iuſtitiam, fœminam pulcherrimam, & quoties terram inuenerint, id eſt, peccatores terram ſapientes, eos debent cõculcare, & percutere. Sed quo percutiẽt? Obſerua, quod ſubiicit. Terra vngula fodit Quid vngula adumbrat, niſi iudicis prudentiã, atq; vt ita loquar, diſcretionẽ? Præcipitur ergo equo, hoc eſt iudici percutere terram: cæterum non alio inſtrumento, quã vngula, quæ vt ſancti Patres tradũt, diſcretionis eſt ſymbolũ. Quadrat obſeruatio in Euang. pro Doctoribus, in hæc verba. Vos eſtis ſal terræ. Quid ſal eſt, in terram proiiciendus, niſi correctio à prælatis, & iudicibus adhibita: Aduertat tamẽ iudex, & prælatus, quomodo ſalem vulneri apponat, quo etiã ſale vtatur. Nã cũ variæ ſint ſalis ſpecies, eſt enim, vt inquit Plinius, alius alio acrior, amarior, & ſiccior. Igitur ſi ſat eſt, adhibere ſalem parum amarum, cur amariſſimum imponet vulneri?

Iob 39.

Magnimi tas iudicem decetad puniendũ delicta.

Salis vary gradus & ſapores.

Donec deficiatis & quaratis faciem meam. Duo hic ſunt implicata, quæ paucis abſoluam Alterũ eſt, obſerua, frater mi, quid Deus tuus à te quærat, cum te flagellat, videlicet, quod deficias à malo, & impietate. Alterũ verò eſt, quòd Deũ tuum quæras, ad ipſumq; te conuertas, Inuenies multos, quòd ſine lachrymis proferre nõ poſſum, ſimiles incudi, qui, quãto fortius ictibus impetitur, tantò redditur durius. Exemplo nobis eſt impius ille rex Aſa, qui, cum laboraret vehementiſſimo dolore pedũ, nec in infirmitate ſua quæſiuit Dñm. Quẽadmodum faba, teſte Plinio, aqua marina, aliáue ſalſa non percoquitur. Ita multos peccatores Deus non percoquit aquis amaris tribulationis, & quo flagellis eos mollire contendit,

Simile.

2 Par. 16. Simile.

Pli. li. 18. cap. 12.

tendit,eo duriores fiũt.Donec Dominus, fratres mei,cor carneum nobis,& auferat cor lapideum,vt quoties calamitates immiſerit, peccata relinquamus, & faciem eius quæramus, qui eſt benedictus in ſæcula, Amen.

CAPVT SEXTVM.

IN tribulatione ſua mane conſurgẽt ad me. Venite, & reuertamur ad Dominum, quia ipſe cepit, & ſanabit nos, percutiet & curabit nos. Viuificabit nos & viuemus in cõſpectu eius: ſciemus, ſequemúrque, vt cognoſcamus Dominũ. In hoc capite præcipuè deſcribitur diuinę bonitatis miſeratio,& Iudæorum ad Chriſtũ conuerſio. Quoniam prædixerat Deus,Iudæos diuinã quæſituros faciem,explicat modo, quo pacto quærent, dicens, *In tribulatione ſua.* Licet Gloſſa & Beda dicant,hęc poſſe aptari Iudæis preſſis,& afflictis à Chaldæis,& Babylonijs, & hæc ſententia nõ ſit omnino reijcienda,melius multo explanabimus,referendo ad tẽpus Chriſti, in quem modum omnes fere expoſitores hunc locũ expendunt. Et quãuis Lyranus contendat tribulationẽ iã eſſe peccatorũ ſuorum pœnitentiam,quem ſequitur Carthuſianus, Rupertus, ſecus eſt hæc vox *tribulatio* explananda & in propria ſignificatione accipienda, videlicet pro animi anguſtia,eaque grauiſſima,quam non ſolum paſſi ſunt, Dum Chaldæi eos in captiuitatem redegerunt,ſed & modo patiuntur.Nulla enim Iudæis,& Iſraelitis maior, diuturnior & grauior calamitas accidit,quã ea,in qua nunc ſunt, poſtquam à Tito poſt Chriſti mortem, & reſurrectionem victi, oppreſſi,atque abducti fuerunt,quam iam amplius mille,& quingentis perferunt annis, in ſumma vitæ miſeria, in maxima veri Dei ignoratione,in maximis tenebris, & miſerrima animarum cæcitate æuum agentes. *Mane*, Diuus Hieronymus,quem ſequuntur Haymo,& Carthuſianus, ſic diſpũgit *mane*,id eſt, orto eis lumine pœnitentiæ, vel ſpiritualis diei aurora, videlicet mox illuſtrante eos gratia Spiritus ſancti,qui illuceſcere facit ſpiritualem diem in anima, pulſis procul tenebris ignorantiæ.& peccatorũ, iuxta illud Prouerbiorum.Iuſtorum ſemita,quaſi lux ſplẽdens.procedit, & creſcit vſque ad perfectũ diem. Lyranus opinatur, iſtud *mane* eſſe tempus S.Ioannis Bap. quo multi Iudæorum Baptiſta

Omniũ grauiſſima Iſraelita ſeclades & miſeria fuit Ieroſolyma excidium à Tito Veſpaſiani filio quod ampliſsime deſcribunt, Ioſep.li.7.de bello Iudaico c.32. Egeſip. li.5. c.2. Euſeb. lib.3 cap.5. Tro 4.

prędicãte baptiſmum pœnitentiæ, conuerſi ſunt,& pœnitẽ-
Rom.13. tiã egerunt Iudicat enim, illud præcurſoris tempus eſſe *mane*
quia eſt principiũ tẽporis gratię, q̄ quidẽ gratię tempus dies
appellatur ab Apoſtolo, Nox, inquit, præceſſit, dies autẽ ap-
propinquauit. Cæterũ ſub hac voce mane nihil aliud myſte-
Prou.1. rij latere opinor, quã Iudæos,& Iſraelitas ſumma diligentia,
& ſolicitudine Deum inquiſituros, aut confeſtim, ſiue cele-
riter. Nam cum *mane* ſit prior diei pars, merito eo loquendi
Non frigide aut oſcitanter ſed ſane & diligenter quærendus eſt Deus. tropo ſignificatur, nõ oſcitãter, & negligenter Deũ a Iudæis
quærendum. Qui enim primo diei tempore aliquid quæiũt,
non ſegniter in ea inquirenda re ſe gerere ſatis apertè oſtẽ-
dũt. Sic & apud Prouerbia dicitur. Inuocabunt me, & nõ ex-
audiam, mane cõſurgent, id eſt, ſolicite, & diligenter quęrẽt,
& non inueniẽt me. Sic etiam apud Ieremiam Dominus ait,
Miſi ad vos ſeruos meos Prophetas, mane conſurgens, id eſt
non ſocorditer, ſed diligenter ſtudui, vt prophetas tẽpeſtiue
mitterem. Non latuit D. Thomam hic explanandi modus.
Nam expendens illud carmen Pſal 5. Mane exaudies vocem
meam, inquit, *Mane*, id eſt. celeriter, quaſi dicat tempeſtiue.
Hoc enim ſperare debemus de Deo, quod cito exaudiet. Te-
tigit & Theophylactus, dicens, Matutino ad ipſum tempore
veniunt, pro accelerãt, *Conſurgent*, vel à vitiis vt placet Inter-
lineari, vel *conſurgent ad me*, erigendo ſe ab imis ad ſumma, à
terrenis ad ſuperna, dignoſque pœnitentiæ fructus agendo,
vt placet Carthuſiano. *Venite & reuertamur ad Dominum.* Elegã-
ti proſopopæia deſcribit pœnitentiã horum. *Venite*, nõ tam
greſſibus corporis quam animi. Sunt autem iſti greſſus ſan-
cti affectus cordis, actiones fidei, ſpei, & charitatis. *Et reuerta-
mur ad Dominum*, quẽ reliquimus peccãdo *Quia ipſe cæpit*. Ec-
ce, nõ dicunt, ſe captos à Chaldæis, aliiſque exteris hoſtibus
ſed à Deo, in primum captiuitatis auctorẽ oculos cõuerten-
tes *Et ſanabit nos*. Bene Lyranus vno verbo explicuit, quomo
do ſanãdi ſunt, ſubiungens, *Sanabit* ſpiritualiter tẽporaliter.
Percutiet & ſanabit nos. Repetitio eſt eiuſdem ſententię ad ma-
iorem aſſeuerationem. Dum vero inquit, *Percutiet*, futurum
poſuit pro præterito, quod frequens eſt in Scriptura, vt ſæ-
pius diximus. Vnde & Theophylactus, pro *percutiet*, habet,
percuſſit. *Viuificabit nos poſt duos dies.* Locus hic ſubobſcurus
eſt. atq; propterea varie explanatur. Primum nos per paucis
aliorum expoſitiones afferemus, deinde & quid ſentiamus,
dicemus. Reiecta igitur Hæbreorum falſa intelligentia, qui
fruſtra vt inquit Diuus Hieronymus, mille annorum ſibi
ſomnia

ſomnia pollicentur, cum hic ſalus die tertio repromiſſa ſit, qua Dominus ab inferis reſurrexit, Illi quippe diem ſecundum referunt ad aduentum ſui Chriſti, diem verò tertium ſui aduentus ad iudiciū, quo ſaluandi ſunt Quod vt cōcedamus, reſpōdeāt nobis, quæ ſit dies prima, hoc eſt, primus ſaluatoris aduentus. Et cum reſpondere nō potuerint, inferamus primū diē eſſe, iuxta quod ipſi volunt, in humilitate ſaluatoris aduentum ſecundum in gloria, tertium in habitu iudicantis. Qui autē ſecundum, tertiumq; ſuſcipiunt, primum ſe perdidiſſe, teſtantur, quia ſecundus, & tertius ſine primo non poteſt appellari. Duo itaque iſti dies, poſt quos viuificādi ſunt Iudæi, ex Diui Hieronymi ſententia, duo Chriſti aduentus, alter ſecundum carnem, alter, cum ſurrexit in gloriā ſunt. In his duobus aduentibus, veluti mortui, iacent Iudæi, ſed tandē tertia die, hoc eſt, cum venerit Chriſtus iudicaturus, Iſrael, & Iuda, id eſt omnes duodecim tribus ſuſcitabūtur, quia credent in Chriſtum à mortuis reſurgentē. Carthuſianus exiſtimat, iſtos duos dies eſſe tempus ante legem, & tempus ſub lege. Gloſſa per primum diē intelligit tempus à principio mundi vſque ad Chriſti aduentum: per diem ſecundum tempus aduentus Chriſti, in quo viuificamur per fidē, per tertium vero diem tēpus generalis reſurrectionis, quando reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratū corpori claritatis ſuæ. Lyranus & Interlinearis per hos duos dies ſolum intelligunt illos duos dies mortis & ſepulturæ Chriſti, poſt quos tertia die Chriſtus reſurrexit, cuius reſurrectio eſt principiū reſurrectionis noſtræ, ac propterea ſubditur, *Tertia die ſuſcitauit nos.* Theophylactus, & Theodoretus quos nonnulli recentiores ſequuntur, exiſtimant, propter facilitatē dici *poſt duos dies*, quoniā Deus nō indiget diutina circuitione ad curam: ſed ſtatim exhibebit accumulatam ſanitatem. Hæ ſunt præcipuè explanationes iuxta literalem intelligentiam, quas ex variis expoſitoribus collegimus. Omittimus verò alias referre, quoniam magis ad myſticā intelligentiā, quàm ad literalē ſpectare videntur. Video enim, D. Auguſtinū Sermone 90. ſecus expendere, & Diuum Bernardum, Sermone paruo. 5. Quæ harum explanationum ſit præferenda, paucis dicam. Primò temerarium iudico, negare hæc verba, *Viuificabit nos poſt duos dies, & tertia die ſuſcitabit nos.* iuxta literalē intelligentiā eſſe referendā ad reſurrectionem Aſſertoris noſtri. Omnes enim expoſitores, tum Græci, tum Latini, germaniſſimo ſenſu literali dicunt, hoc oraculū

Tertia dies illa eſt per quā à Deo ſanamur vt viuificamur ſcientia diuina replemur & Chriſtum ſequētes ſimul corā eo Ieroſolimā aſcendimus. Aug. 10. Serm 90.

quadrare in eam. Secundò, explanatio alia à Theodoreto, & Theophylacto adhibita, ſignificari nempe his verbis, *poſt duos dies*, celerrimè ſubueniendum calamitatibus Iudæorũ, quam expoſitionem vna cum nuper dicta amplectũtur, non eſt omnino reiicienda. Eſt enim conſuetudo Scripturæ, biduo aut duorum dierum ſpatio breuiſſimum tempus, menſis vero nomine breue, dierum autem appellatione, longius tempus ſignificare. Vt apud Numeros, Si vero biduo, aut vno mẽſe, vel diebus fuiſſet nubes ſuper tabernaculum, &c. nihil aliud ſignificatur, quam ſi dixiſſet, Siue paruo, ſiue lõgo tempore fuiſſet nubes ſuper tabernaculũ, &c. Cum itaque inquiũt Iudæi, *poſt duos dies*, hoc innuere videntur, fuiſſe per quam breue calamitatum tempus, ſi cũ eo conferatur illud in quo multa acceperunt beneficia à Deo. Ac ſi apertius dicant, Longè exuberantior eſt beneficiorum diuinorum multitudo, & amplitudo flagellis, & tribulationibus, quę perexiguæ ſunt compoſitæ cũ miſerationibus Dei. Hæc omnia licet veriſſima ſunt, & toto animo cõplectẽda, nõnihil addẽdũ eſt ad exactiorẽ intelligentiã conſequẽdam. Opinor, hæc verba, *viuificabit nos poſt duos dies*, reſpondere metaphoræ ſuprapoſitæ de *leæna* & *catulo leonis*. His enim ſe Deus comparauerat, dicens, *Ego quaſi leæna*, &c Et quoniam leæna, teſte Iſidoro, filios recens natos, dormientes, velut mortuos ingenti rugitu, & fremitu excitat & ſuſcitat, Ad hunc eundem modũ dicunt Iudæi, ſe à Deo ſuſcitatos. Sunt autem iſti rugitus, & fremitꝰ acerbitates tribulationũ, ſunt etiã clamores illi validi, & lachrymæ in agone crucis pro peccatoribꝰ fuſæ eſt & fremitus hic ſuprema illa poteſtas, qua mortui reſurgent ad iudicium Igitur, cum dicunt Iudæi, *viuificabit nos poſt duos dies*, idẽ eſt, ac ſi dicant, Dñ o reſpõdẽtes, Ita eſt Domine ꝙ tu, inſtar leonis, deſæuis in peccatores, cæterũ ꝙ maximè quęris dũ punis, eſt peccatores ad vitã gratię reducere, eorũ que oculos aperire, vt videant, vbi iaceant, vt te, veluti parẽtem, agnoſcãt. *Et viuemus in conſpectu eius*, vita videlicet gratię, & gloriæ, dicũt Interlinearis, Lyranus & Haymo. Neque mihi diſplicet explanatio, quãuis eo loquendi tropo dicere poſſumus, implicari Iudæos multis beneficiis diuinis cumulãdos. Quemadmodũ enim, Deũ auertere faciẽ ab aliquo, inuoluit, eſſe à Deo deſtitutum, & iram Dei detegit, Ita viuere in conſpectu Dei, aperit, Deũ ſe munificum & fauorabilẽ exhibere. Video, Theodoretum, & Theophylactũ, & Rupertum hæc verba diſpũgere de reſurrectione, q tũc, vt inquit Apollo-

Num. 9.

Leana poſt partum catulos dormiẽtes profundo ſopore velut mortuos ingenti rugitu & fremitu excitat. Iſid. li. 12. Ethym.

Apoſtolus, non ex parte cognoſcemus, ſed cognoſcemus, ſicut & cogniti ſumus. Cæterum melius explanabimus, referendo ad tēpus gratiæ vti explicuimus. *Sciemus, ſequemurque vt cognoſcamus Dominum.* Significatur hic, vt optimè obſeruāt D. Hieronym. & Theodoretus, omni ſtudio, & promptè Iudæos ſectaturos Dominum. 1. Cor. 13.

Obſeruationes ſpectantes ad morum inſtitutionem.

IN *tribulatione ſua mane cōſurgēt ad me.* Ecce duo emolumēta eaque pretioſiſſima orta ex tribulatione; alterum eſt peccatoris reſurrectio à peccato, alterum verò ſumma diligētia, & ingēti ſolicitudine Deū quærere. Quoties ergo frater mi, te preſſum videris, & circundatum calamitatibus, reuoca in mētem, eas nihil aliud eſſe quā diuinas voces, quibus te Deus tuus excitat & ſuſcitare deſiderat à lecto vitiorū, in quo dormiēs iaces & nō ſecus, atq; manu apprehēſa, in auribus tuis clamet, dicēs, Surge, qui dormis & illuminabit te Christus. Quemadmodū enim peritus medicus, videns ęgrotū, quod apoplexia laboret, ſtupentem, & ingenti ſomno correptū, nares torquet, & aures brachia, & crura funiculis adhibitis premit, vt expergiſcat, quòd ſi hæc non ſufficiant, auſteriora, & ſeueriora excogitat remedia, vt ad ſenſum reducat lethargicū, Sic Deus acerbioribus calamitatibus vtitur ſi quas immiſit, cernit, nō proficere. Hinc Sapiēs ait, Noli cūctari in tēpore anguſtię, id eſt, ne pigreſcas, & ſegniter te geras, cū te affligit tribulatio. Cur id conſulis Sapiens? Ne acrior ingruat calamitas. Quādo enim parua nō ſat eſt, addit Deus maiorē atque maiorē, donec peccator reſipiſcat. Quod ſi peccator in impietate perſiſtat timeat, quoniā ad extremā miſeriā deuenit ſimiliſque effect⁹ eſt impijſſimo regi Achaz: de quo inquit, Scriptura. Tēpore anguſtiæ ſuæ auxit Achaz cōtemptū in Dominū, quod extrema dementia eſt. Si enim Regius Pſaltes calamitates iudicat, frænum eſſe plus quam ferreum vt homines à peccatis reuocentur, & Deum quærant, Imple facies eorum, inquit, ignominia, & quærent nomen tuum Domine, quid, queſo de his dicemus, qui, alijs, atque alijs calamitatibus repleti, in vtrāque aurem dormiunt? Multoties, inquit Diuus Gregorius, culpas commiſſas non cognoſcimus, & peccatorum mens tanto amplius tenebreſcit, quanto neque damna ſuę cæcitatis intelligit. Vnde fit ple-

Ephes. 5. Simil. *Apoplexia eſt opilatio omniū ventriculorum cerebri ab humiditate phlegmatico vt plurimū nō permittēs ſpiritū animalē diffundi vnde corpus priuatur ſenſu & motu.* Ecc. 10. 2. Paral. c. 28. Pſal. 82. Gregor. 6. Moral. c. 17.

ſe cariem exhibere, quæ robuſtiſſima ligna terit. Conſuluit Iethuro Moſi, vt quoſdam iudices crearet, & obſerua Iethro verba, Prouide, inquit, viros ſapientes, & timẽtes Deũ. Quædã exẽplaria pro ſapientes habent potẽtes, & ſignificatur, debere eſſe iudices ſtrenuos, & fortes. Sapiens etiam inquit, Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute irrũpere iniquitates, ne forte extimeſcas faciem potentis, & ponas ſcandalũ in agilitate tua. Sic Deus, Ezechielem iudicem conſtituẽs, ait, Vt adamãtẽ, & vt ſilicẽ poſui faciẽ tuam, ne timeas eos, neq; metuas à facie eorũ. Vereor ne multis iudicibus dicere poſſimus, Vos tineę eſtis, nam pauperes ſeueriſſimè puniti, diuites vero, grauiora pattãtes, nõ plectitis, quia robuſtiores ſunt, illis tinea nullum valet inferre nocumentũ. Obſerua etiã, venuſtiſſimè ſe Deũ vocare *putredinẽ domus Iuda.* Significat enim, *domum Iuda*, copia bonorũ temporariorum deliquiſſe, atque ab potentiam, & diuitiarum abundantiam ſe ingurgitaſſe peccatis. Nam teredo, ſiue caries ea præcipuè ligna corrodit, quæ luna creſcente, vel in plenilunio cęduntur. Vnde Plinius tunc cædenda tradit ligna, cũ luna decreſcit. Cum igitur inquit Deus, *Ego quaſi putredo domus Iuda*, ad naturã teredinis alludit, quæ in lignis gignitur, plenilunij tempore cęſis. Rationem autem huius rei tradũt eſſe philoſophi, de natura rerum differentes, quod, luna creſcente, ſuccus etiã arborum creſcit, ſicut luna decreſcente, arbores ſicciores redduntur. Ille ergo ſuccus arborum abundans fons eſt, & origo teredinis, & cum Domui Iuda multus eſſet opũ ſuccus, Deum ſe acturum cum ea, inſtar teredinis, prænũtiat. Non eſt hæc obſeruatio contemnenda. Poteſtque aptari Euãgelio Dominicæ 1. Aduẽtus, in hæc verba, Areſcẽtibus hominibus præ timore. Certum eſt, in eo Euangelio componi homines cum arboribus, quæ areſcere ſolent. Cur ergo homines areſcent? Quoniam ob nimium ſuccum peccatorum eorum Deus illis erit, *quaſi putredo.* Hinc etiã diſces, nõ eſſe diuitiarum copiã nimis optandam. Ob eã enim Deus *domui Iuda* eſt quaſi caries. Ac ſi apertius dicat, Potentia, & opes Iuda fomẽtũ vitiorũ extitere, quamobrem & ego eos puniam. Quadrat in Euangelium pro omnibus Sanctis, in hęc verba, Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Non inquit, Beati diuites, quoniam hi magis timere debent, quã pauperes, ne ſint ligna, in quibus gignatur teredo, ſicut accidit Domui Iuda, dicatque Deus illis, *Ego quaſi putredo ero domui veſtræ.*

Exod. 18. *Eccl. 7.* *Ezec. 3.* *Pertinet ad iudicẽ vt viriliter reſiſtat, impediat & frangat improborũ conatus eorumque violentias vindicet.* *Pli. li. 18. c. 32.*

Et miſit ad regẽ vltorẽ, Docet hic locus, cum te Deus flagellat, ante omnia humana præſidia quærendum, & implorandum diuinum auxilium. Quod ſi ſecus feceris, time, ne dum auxiliatorem quæris, inuenias vindicem iniuriarum Dei, ſicut hic populus inuenit Aſſur vltorem, non autem fautorem, & adiutorem.

¶ *Quoniam ego quaſi leæna Ephraim, & quaſi catulus leonis domus Iuda: ego capiã, & vadã, & non eſt qui eruat. Vadens reuertar ad locum meum, donec deficiatis, & quæratis faciem meam.*

¶ Rationẽ, & cauſam reddit, ob quã nõ poterit Aſſur ſanare *Ephraim, & Iudã*, conferens ſe Deus cum ſæuiſſimis feris, *leæna, & catulo leonis*. In explanatione huius loci omnes expoſitores, tum antiqui, tũ recentiores ſequuntur Diuũ Hieronymum, quamuis omnes nonnulla à Sancto Doctore obſeruata ſilentio præterierunt, quæ nos referemus, addemuſque aliqua, quibus hic locus reddatur apertior. Primo, Deus ſe componit cum *leæna*, pro quo Septuaginta vertunt, panther, quod animal omnium eſſe ſæuiſſimum certum eſt, & ſignificantur multa hac pantheris, ſiue *leænæ*, ſimilitudine. Primum, Deum ſeueriſſime acturum, & quam citiſſime, puniturum Ephraim. Nam ſi Ariſtoteli fides adhibenda eſt, panthera perpetuo fera eſt, nec vnquã cicur fit, deinde panthera fœmina animoſior eſt, quã mas. Ac propterea Deus inquit, Ero potius *quaſi leæna* quam, ero quaſi leo. Ad hæc, panthera omnium ferarum eſt, velociſſima. Igitur dum dicitur Deus ſimilis panthæræ, ſiue *leænæ*, implicatur ſeueriſſima, & citiſſima punitio *Ephraim* quæ quidem per Aſſyrios facta eſt. Et quoniam non ſolum eſt panthera truculentiſſimum animal, aliiſque viribus præſtantius, verũ & in edẽdis vocibus, & rugitu omnibus terribilius, iuxta illud Iob, Rugitus leonis, & vox leænę. Ac rurſum Sicut fremitus leonis, Ita regis ira. Deus inuoluit, non ſolũ in captiuitatem abducẽdum Ephraim: ſed etiam multis conuitiis, & contumeliis impetẽdũ, & afficiendũ. Ac ſi apertius dicat, Non ſolum vulnera infligent Aſſyrij, & in captiuitatẽ redigẽt Ephraim, verũ & cõtumelioſis & probroſis verbis, & minis agent cum eo. *Et quaſi catulus leonis domus Iuda*. Mitius agẽdum cũ domo Iuda ſignificat, eã tamẽ plectendam prædicit, Nam *catulus leonis* nõ perinde crudelis eſt, atque panthera. *Ego capiam, & vadam, tollam*. In metaphora perſiſtit *leænæ, & catuli*, è quorum vnguibus nemo poteſt eripere prædam, quamuis ſingula verba diſpunctione egent *Ego*, inquit, non caſus, aut fortuna *capiam* bello. Atque

Notabis peccata noſtra mereri vt Deus nobis efficiatur qua ſi leæna propter catulos ferociſſima, & velut catulus Leonis cui vtiã grandiori mater nõ affert cibũ atq; propterea eſt famelicus.

Iob. 4.

Prou. 18

vt optime obſeruant Interlinearis, & Haymo, ſubaudi, per meos miniſtros. Neq; in ſuis viribus ceperunt eos Chaldæi, vel Aſſyrij, ſed Deus omnipotens propter iniquitates eorum comprehēdet eos. Vnde neque ipſi etiam hoſtes parcere eis,
Ioan.10. irato Domino potuerunt *&* *vadam* cum eis, vt etiā in captiuitate poſiti, præſentiam meæ vindictæ ſuſtineant, contra quem peccauerunt. *Et tollam eos*, de propria terra, vt in captiuitatem, abducā. *Et non eſt, qui eruat.* Sic Seruator noſter ait apud Ioannem, Nemo poteſt rapere de manu patris mei. Et
Iob.9. apud Iob, Cuius iræ reſiſtere nemo poteſt, ſub quo curuantur, qui portant orbem. *Vadens, reuertatur ad locum meū.* Semel inceptam metaphorā ſeruans, nonnulla inculcat obſeruatione digniſſima Quemadmodum, inquit Deus, mos eſt his feris, cum venatæ fuerint quippiam, in priſtina loca redire, ibique ſe recreare à labore, quem ex venatione ſuſceperāt, Ita ego, vbi vobis per hoſtes bellū intulerim, reuertar ad locum meum. Sunt tamen ſingula verba conſideranda. *Vadens* ait. Quo poteſt abire Deus, cū vbiq; præſens ſit? Nunquid non
Iere.23. cœlū, & terrā ego impleo, ait apud Ierem. Quis ſit hic locus, bifariam explanat D. Hiero, dicens, Locum Dei magnificentiam, & maieſtatem eius debemus accipere, vt nequaquam pro diſpenſatione deſcendat ad homines, iraſcatur, miſereatur, obliuiſcatur, fiat, quaſi panther, vertatur in leonem, mutetur in beſtias: ſed res ſpernat humanas, & permittat, quos antea protegebat, hoſtibus ſubiacere, vt tabeſcāt, & deficiāt, & intereant. In eundem modum expendit Haymo. Theodoretus etiā partim eſt in hac ſententia, licet paucioribus rem abſoluit, dicens, *Vadens reuertar ad locum meum*, i. vbi vobis bellum intulerim, apud me in reliquum ero, nullam pro vobis curam ſuſcipiam. Neque ab hac explanatione diſſentire videtur Lyranus. Ait quippe, *Vadens reuertar in locum meum*, ſubtrahendo ab vtroque regno ſubſidium meū. Secūdò, per *locum*, inquit D. Hieron. poſſumus cœlum intelligere, vt nōnulli intelligunt, quo offenſus Deus ab his, qui in terra habitant, reuertitur, & eos faciet diſperire, qui clementiſſimū Dominum magnitudine peccatorum in ferarum ſibi rabiē cōuertunt. Nō mihi etiam eſt ingratus Carthuſianus, ſic diſpungens, *Vadens*, id eſt, vltione facta, à vobis recedēs per gratiæ, atque ſubſidij ſubtractionē, *reuertar ad locum meum*, id eſt, in memetipſo quieſcam. Locus enim ipſius Dei diuinitas eius eſt, quia nihil extra eam eſt, quo contineatur. Hinc antiqui philoſophi dicūt, infinitū fulcire ſeipſum. Theologi etiā quærentibus

Nūc Dominus dicit ex vrbe veſtra & ex prouincia diſcedo in cœlū qui eſt propriè locus meus ita & ab hoſtibus exſcindemini.

quærentibus. Vbi erat Deus ante mundi creationem, reſpondent, In ſeipſo. Vellem tamen, pius, & per quam doctus vir progrederetur vlterius, & nobis aperiret, quid ſequetur incommodi, & dãni his populis, ex eo, quòd Deus ad ſe ipſum, tanquam ad locum ſibi proprium, redeat. Quærimus hoc, nã hæc verba, *Vadẽs reuertar in locum meum*, proferri à Deo in punitionem Ephraim, & Iuda, & quaſi ex hac reuerſione, & reditu ſint maximum nocumentum accepturi, nõ dubitamus. Fiet autem hoc perſpicuum his, qui animaduerterint, hæc omnia Dei verba eſſe plena minis, & ſuppliciis. Paucis rem abſoluemus. Opinor, Deum voluiſſe ſignificare, hac reuerſione ad ſeipſum, non ſecus ſe acturum cum his populis, ac ſi ab ipſo non eſſent conditi, & fabricati, neq; in rerũ natura exiſterent. Nã cum Deus in omnibus rebus ſit, idem eſt, Deũ ab aliquo abeſſe, quod ipſum non eſſe, vel nõ exiſtere. Tetigerunt quodãmodo, aut ſaltẽ ex parte Theodoretus, dicens, *Vadens, reuertar ad locum meum*, id eſt, nullam pro vobis curã ſuſcipiam, & Theophylactus, dicens, his implicari, Deum negaturũ prouidentiã iſtis populis, quæ ipſi erat erga eos. Hãc explanationem eſſe maxime amplectendam ſatis aperte oſtendit vſus loquendi Scripturæ, quæ per diuini vultus auerſionem Deũ iratũ, creaturaſq; ab ipſo Deo deſtitutas ſignificat. Vt, Auertẽte te faciem turbabuntur, id eſt, Si iratus fueris, & cura tua deſtitueris, cõtinuò turbabuntur. Et illud, Dorſum, & nõ faciem oſtendam eis in die perditionis eorũ. *Donec deficiatis*, Hebraice eſt, vt obſeruant Vatablus, & alij recentiores, donec ſe in culpa eſſe agnoſcant. Cæterùm cum æditio Vulgata ſit, & amplectenda, & præferenda, iuxtà eius lectionẽ explanemus. *Deficere* ſumpſit, pro diſperire, in quẽ modũ habent Septuaginta, aut pro interire, & ita eam vocẽ videtur explanare D. Hieron. Lyranus ſic, *Donec deficiatis*, capti videlicet ab aduerſariis. Carthuſianus in eundem modũ videtur expendere Ait quippe, *Donec deficiatis*, victi ſcilicet ab hoſtibus. Theoph. pro *deficiatis*, legit, exterminantur, & eã vocem expendens, inquit, Extinguamini per nos. Omnes iſtæ explanationes in idem fere recidunt. D. tamen Hieron. & Gloſſa ſecus diſpungunt verbum *deficiatis*, neque inepte, licet eorum explanatio videatur magis ſpectare ad tropologicam intelligentiam, quam ad literalem, Vnde diuus Hieronymus, dum ſpirituali ſenſui nauat operam, eam adhibet in hunc modum dicens, *Deficiatis* in impietate Et Gloſſa, *Deficiatis*, à malo videlicet, quod idẽ eſt. *Et quæratis faciẽ meam.*

Deuiantè mundi fabricam erat in ſeipſo.

Pſal. 103.

Ierem. 23.

Trifariã

Trifariam exponuntur hæc verba. D. Hieron. quem ſequũtur Gloſſa, & Haymo, ait, Iudæos quæſituros faciẽ Dei per pœnitentiã. Cæterùm cũ nõ dixerit Deus, *Donec quæratis me*, ſed *Donec quæratis faciem meam*, aliud hic implicatũ ſuſpicor & quamuis, quod inquit Sanctus Doctor non ſit reiiciendũ, ſed amplectendum, aliud etiam addendum eſt. Secundò igitur, & aptius ſic diſpungemus. *Donec quæratis faciem meam*, nõ Aſſyrios, aliaque humana præſidia: ſed *faciem meam*, vt videlicet vos benignè reſpiciam, aut vobis faueam, & meam exeram in vos bonitatem. Quibus enim fauemus, illos ſuauiter reſpicimus, & vultu animi beneuolentiam teſtante intuemur. In quos autem irati ſumus, vel toruè, & cum ſupercilio aſpicimus, aut faciem auertimus. Hiſpanè dicere ſolemus, A *fulano no ay quien le vea la cara, parece que le deuen, y no le pagã.* Vnde Carthuſianus bene explanat, dicens, *Quæratis faciẽ meã*, id eſt, pietatis meæ reſpectum. Quoties ergo in ſacris bibliis legeris, Oſtende nobis faciem tuam, &, Illumina faciem tuam, aliaque id genus, nihil aliud implicari hic locutionibus ſcias, quàm Dei fauorem, & diuinæ beneuolentiæ declarationem. Tertiò, ſic explanat Theodoretus, eſtq́; mihi perquam grata expoſitio. Cum hæc fient, meam curationem requirent, inter ſeſe adhortabuntur ad ſupplicationes mihi, correctiones inducent faciendas, vt eorum vulneribus commodã medicinam adhibeam. Sequitur & hanc expoſitionẽ Theop. Si oculos conuertas ad ea, quæ ſuperius dixerat, nempe, *Vidit Ephraim languorẽ ſuũ, & Iudas vinculũ ſuũ, & miſit ad Aſſur, qui non potuit ſanare vos*, appoſitiſſime ſeruãt metaphoram, Deum componentes cum peritiſſimo medico, qui vulneribus ab omnibus deſperatis mederi valeat. Hęc autẽ partim iam completa ſunt. Nam duæ tribus Deum quæſierunt prope finem captiuitatis Babyloniæ, partim verò iuxtà finẽ mundi complebitur. Tunc enim decem tribus conuertẽtur & faciem Dei ſui quærent.

Vultus animi beneuolẽtiæ teſtis.

Obſeruationes ad componendos mores.

EGo *quaſi leæna Ephraim.* Benedicta abyſſus miſerationũ Dei mei, qui, cũ maximè in peccatores iraſcitur, miſericordię recordatur. Hinc crebro eum leonẽ vocat Scriptura, Ecce, vicit leo de tribu Iuda, dicitur in Apocalypſi. Cur putas Deum leonem vocari? Certe, vt animi ſui clementiam detegeret in peccatores, ſi coram diuina maieſtate ſe proſternãt.

Apoca. 5.

Ea

Ea enim eſt leonis conditio, teſte Plinio, vt ex omnibus feris ei tantum clementia ſit in ſupplices, & proſtratis parcat, atque in infantes non niſi magna fame ſæuiat, ſago contra ingruentis impetum obiecto, eiuſque caput operiente, miteſcat, maximéque precibus cōmoueatur ad miſericordiam. Vnde referre non grauabor, quæ ipſe Plinius ſe à captiua Getuliæ audiſſe inquit: nēpe multorum in ſyluis impetum à ſe mitigatum alloquio auſæ dicere, ſe fœminam profugam, infirmā, ſupplicem animalis omnium generoſiſſimi, cæteriſque imperantis, indignā eius gloria prædam. Quoties ergo Deū in nos iratū experimur, oculos mentis aperiamus, vt agnoſcamus, hoc vnū nobis ſupereſſe remedium, nos videlicet deiicere, humi proſternere, preceſq; fundere cum lachrymis, infanteſque proſternere corā eo, vt parcat. Vt enim aperiret nobis, his eſſe ad miſerationē cōmouendum, ſe leonem vocat Deus. Agnouerunt hoc Iudæi conſpicientes Deum iratum, ſiquidē, obſidente eos Holoferne, clamauit omnis populus ad Dominū inſtantia magna, & humiliauerūt animas ſuas in ieiuniis, & orationibus ipſi, & mulieres eorum, & induerunt ſe ſacerdotes ciliciis, & infantes proſtrauerunt contra faciē tēpli Domini, & altare Domini operuerunt cilicio. Quid hæc omnia oſtendunt, niſi Deū mitigandum eſſe, cum deſæuit in peccatores, quemadmodū leo in homines deſæuiēs? Leo, iniecto, ſago ſuper oculos, manſueſcit, & Deus, inſpectis ciliciis hominibus circundatis, etiā miteſcit. Leo precibus flectitur ad miſerationē, Deus etiā oratione commouetur ad pietatem Infantibus parcit leo, & coram diuina maieſtate populus Iudæorum infantes proſternit, vt eū ad miſericordiā alliciant. Quid his omnibus geſtiūt, niſi Deū ſimillimum eſſe leoni? Neque eos fefellit ſpes. Nā Deus miſertus eſt eorum, & per manus Iudith eos liberauit. Monerem ego, cum aliqua ciuitas, vel domus, aut perſona calamitatibus ſe iactari, aut imperi cernit, in memoriā reuocet, Deū eſſe leonem, atque non ſecus, atq; leonem, eſſe exorandum, hinc diſceret ad lachrymas, pœnitentiam, & orationē eſſe cōfugiendū, infanteſq; proſternēdos, corā iſto leone, vt parcat. Agnouit & hoc ſanctus ille Daniel. Hinc ad Deū inquit, Non in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuam: ſed in miſerationibus tuis multis. Non inquit ſanctus propheta, Preces noſtras in cœlū leuamus, aut erigimus, ſed proſternimus. Ac ſi apertius dicat, Tu, inſtar leonis, humi deiectis, & proſtratis parcere Domine ſoles parce ergo nobis. q

Quāuis ſæuiſſimū ſit animal Leo, ſolus tamen preces intelligere & audire exiſtimatur, Et vbi ſæuit in viros prius quā in fœminas fremit, in infantes nō niſi magna fame. Plin. li. 8. c. 16.

Iudith. 4.

Dan. 9.

Iratus recolat quā ſit tremenda Leonum in ſibi proſtratos ſe negat eſſe ferum.

cet ergo Deꝰ tuus,pro varietate criminis, culpæq; grauitate eſſe derelinquentibus imponēda ſupplicia.Grauius peccauerat Ephraim,ac propterea non vt catulus leonis, ſed vt leæna cum punit.Quēadmodū Chirurgus,ſarciens vulnus,non plura,neq; pauciora foramina acu in carne facit,vt conſuat carnis ſciſſuram,quā vulneris poſtulat magnitudo,& ſi ſecus faciat,nihil aliud,niſi dolorē, & nocumentum infert.Ita iudex,non parem pœnā delicto infligens,ſed maiorē,aut minorem,is non medetur vulneri reipublicæ, ſed truculentius illud reddit, & periculoſius. Non ſunt aliud leges, quam vaſa quædam pœnarum plena,& acerbitatum,vt iudex refundat aut propinet delinquentibus, hæc autem non ſunt æqualia, ſed plus,minusvé capiunt, debetq; iudex animaduertere,ꝙ nā pœnę vas accipit,ne pro paruo magnum, aut pro magno paruum eligens, iniuſtus inueniatur.Voluit Deus punire filios Iſrael ob eorum crimina, & ait Ieremiæ.Deſcēde in domum figuli,& ibi audies verba mea.Cum propheta deſcendiſſet in domum figuli, inuenit figulum facientem opus ſuper rotam. Et diſſipatum eſt vas, quod ipſe faciebat è luto, manibus ſuis, conuerſusq; fecit ex eo vas alterum. Et factū eſt verbum Dñi ad Ieremiam,dicens. Nunquid,ſicut figulus iſte,non potero vobis facere, domus Iſrael?Ecce,ſicut lutum in manu figuli,ſic vos in manu mea. Repente loquar aduerſum gentē,& aduerſum regnum, vt eradicē,& deſtruā,& diſperdā illud.Nunc ergo dic viris Iuda,& habitatoribus Ieruſalē.Hæc dicit Dominus,Ecce ergo fingo cōtra vos malū,& cogito contra vos cogitationē.Obſerua,Iudex, quid fecerit cœleſtis iudex,puniturus peccatores. Primo deſcēdit in domū figuli,vbi nō omnia vaſa fabricantur æqualia,ſed quędā parua ſunt,& quædā magna,vt doceret;nō omnes delinquētes eidē pœnę ſubijciendos.Hinc & ruſſus ſubiicit Deus,Ecce,ego fingo contra vos malum,& cogito contra vos cogitationē.Duo inquit. Ego videlicet fingo malum,id eſt,quēadmodum figulus varia, & non ſemper eadē capacitate conficit vas.Ita ego diuerſa excogito in eos pœnarū genera.Deinde inquit.Ego cogito cogitationē contra vos.Non ergo debet iudex abſq; matura conſideratione pœnam imponere, ſed eam prius debet in animo,&corde reuoluere,ne ęquitatis excedat metā,& cum ſatis ſit deſæuire, vt catulum leonis in peccatorē,ſimilis ſit truculentiſſimę le na, Audi etiā,quid dicat apud Iſaiā.Non in ſertis triturabitur gith, neque rota plauſtri ſuper cymium circumibit, ſed in virga excutietur

Simile.

Ierem.18.

Non omnia delicta æqua & eadē pœna plectenda ſunt

Iſai 28.

girh,& cyminum in baculo, panis autem comminuetur,verum non in perpetuum triturans triturabit illũ. Ecce Deus tuus ſe cōponit cũ agricola,qui varia vtitur trituratione,dũ ſemina diuerſa mundat, neque omnibus leguminibus eũdē impartitur triturandi modum. Quid nos ſumus,niſi varia ſeminum grana,ſata in agro Eccleſiæ? Hæc non ſunt æqualiter affligenda,ſed alia durius, alia mitius Si ſatis eſt, virga percutere,cur dura ſupplicij rota delinquens vexandus eſt? Agnoſcat ergo iudex,quando virga vtendum eſt,quādo baculo,quando ferris,quādo rota, vt optimi iudicis munus exequi cenſeatur.Hinc & apud Iob dicitur. Nunquid præbebis equo fortitudinē,aut circundabis collo eius hinnitũ? Terrā vngula fodit.Quid equus iſte adumbrat,niſi iudices, & magiſtratus,qui ingenti debēt eſſe animo,& fortitudine muniti,vt peccatores puniant? Hi nō aliud debent vehere, quam iuſtitiam,fœminam pulcherrimam, & quoties terram inuenerint,id eſt,peccatores terram ſapientes,eos debent cōculcare,& percutere.Sed quo percutiēt? Obſerua q ſubijcit.Terra vngula fodit Quid vngula adumbrat,niſi iudicis prudentiā,atq; vt ita loquar,diſcretionē? Præcipitur ergo equo,hoc eſt,iudici percutere terram: cæterum non alio inſtrumento, quā vngula,quæ vt ſancti Patres tradũt,diſcretionis eſt ſymbolũ.Quadrat obſeruatio in Euang.pro Doctoribus, in hæc verba. Vos eſtis ſal terræ. Quid ſal eſt, in terram proijciendus,niſi correctio à prælatis,& iudicibus adhibita: Aduertat tamē iudex, & prælatus, quomodo ſalem vulneri apponat, quo etiā ſale vtatur. Nā cũ variæ ſint ſalis ſpecies, eſt enim, vt inquit Plinius,alius alio acrior,amarior, & ſiccior. Igitur ſi ſat eſt,adhibere ſalem parum amarum, cur amariſſimum imponet vulneri?

Iob 39.

Magnimi tas iudicem decet ad puniendũ delicta.

Salis varij gradus & ſapores.

Donec deficiatis & quæratis faciem meam. Duo hic ſunt implicata, quæ paucis abſoluam Alterum eſt, obſerua,frater mi, quid Deus tuus à te quærat,cum te flagellat,videlicet,q deficias à malo, & impietate. Alterũ verò eſt,quòd Deũ tuum quæras,ad ipſumq; te conuertas,Inuenies multos,quòd ſine lachrymis proferre nō poſſum,ſimiles incudi.qui,quāto fortius ictibus impetitur, tantò redditur durius. Exemplo nobis eſt impius ille rex Aſa, qui, cum laboraret vehementiſſimo dolore pedũ,nec in infirmitate ſua quæſiuit Dñm. Quēadmodum faba, teſte Plinio,aqua marina, aliáue ſalſa non percoquitur. Ita multos peccatores Deus non percoquit aquis amaris tribulationis, & quo flagellis eos mollire contendit,

Simile.

2 Par. 16. Simile.

Pli. li. 18. cap. 12.

tendit, eo duriores fiũt. Donet Dominus, fratres mei, cor carneum nobis, & auferat cor lapideum, vt quoties calamitates immiſerit, peccata relinquamus, & faciem eius quæramus, qui eſt benedictus in ſæcula, Amen.

CAPVT SEXTVM.

IN tribulatione ſua mane conſurgẽt ad me. Venite, & reuertamur ad Dominum, quia ipſe cepit, & ſanabit nos, percutiet & curabit nos. Viuificabit nos & viuemus in cõſpectu eius: ſciemus, ſequemúrque, vt cognoſcamus Dominũ. In hoc capite præcipuè deſcribitur diuinę bonitatis miſeratio, & Iudæorum ad Chriſtũ conuerſio. Quoniam prædixerat Deus, Iudæos diuinã quæſituros faciem, explicat modo, quo pacto quærent, dicens, *In tribulatione ſua.* Licet Gloſſa & Beda dicant, hęc poſſe aptari Iudæis preſſis, & afflictis à Chaldæis, & Babylonijs, & hæc ſententia nõ ſit omnino reiicienda, melius multo explanabimus, referendo ad tẽpus Chriſti, in quem modum omnes fere expoſitores hunc locũ expendunt. Et quãuis Lyranus contendat tribulationẽ iã eſſe peccatorũ ſuorum pœnitentiam, quem ſequitur Carthuſianus, Rupertus, ſecus eſt hæc vox *tribulatio* explananda & in propria ſignificatione accipienda, videlicet pro animi anguſtia, eaque grauiſſima, quam non ſolum paſſi ſunt, Dum Chaldæi eos in captiuitatem redegerunt, ſed & modo patiuntur. Nulla enim Iudæis, & Iſraelitis maior, diuturnior & grauior calamitas accidit, quã ea, in qua nunc ſunt, poſtquam à Tito poſt Chriſti mortem, & reſurrectionem victi, oppreſſi, atque abducti fuerunt, quam iam amplius mille, & quingentis perferunt annis, in ſumma vitæ miſeria, in maxima veri Dei ignoratione, in maximis tenebris, & miſerrima animarum cæcitate æuum agentes. *Mane,* Diuus Hieronymus, quem ſequuntur Haymo, & Carthuſianus, ſic diſpũgit *mane,* id eſt, orto eis lumine pœnitentiæ, vel ſpiritualis diei aurora, videlicet mox illuſtrante eos gratia Spiritus ſancti, qui illuceſcere facit ſpiritualem diem in anima, pulſis procul tenebris ignorantiæ. & peccatorũ, iuxta illud Prouerbiorum. Iuſtorum ſemita, quaſi lux ſplẽdens. procedit, & creſcit vſque ad perfectũ diem. Lyranus opinatur, iſtud *mane* eſſe tempus S. Ioannis Bap. quo multi Iudæorum Baptiſta

Omniũ grauiſſima Iſraelita clades & miſeria fuit Ieroſolyma excidium à Tito Veſpaſiani filio quod ampliſſime deſcribunt, Ioſep. li. 7. de bello Iudaico c. 32. Egeſip. li. 5. c. 2. Euſeb. lib. 3 cap. 5. Tro 4.

prędicãte baptiſmum pœnitentiæ, conuerſi ſunt,& pœnitẽ-
Rom.13. tiã egerunt Iudicat enim,illud præcurſoris tempus eſſe *mane*
quia eſt principiũ tẽporis gratię, ꝙ quidẽ gratię tempus dies
appellatur ab Apoſtolo,Nox,inquit,præceſſit , dies autẽ ap-
propinquauit.Cæterũ ſub hac voce mane nihil aliud myſte-
Prou.1. rij latere opinor,quã Iudæos,& Iſraelitas ſumma diligentia,
& ſolicitudine Deum inquiſituros,aut confeſtim , ſiue cele-
riter.Nam cum *mane* ſit prior diei pars , merito eo loquendi
Non frigide aut oſcitanter, ſed mane & diligenter quærendus eſt Deus. tropo ſignificatur,nõ oſcitãter, & negligenter Deũ a Iudæis
quærendum.Qui enim primo diei tempore aliquid quærũt,
non ſegniter in ea inquirenda re ſe gerere ſatis apertè oſtẽ-
dũt.Sic & apud Prouerbia dicitur.Inuocabunt me, & nõ ex-
audiam,mane cõſurgent,id eſt,ſolicite, & diligenter quęrẽt,
& non inuenięt me.Sic etiam apud Ieremiam Dominus ait,
Miſi ad vos ſeruos meos Prophetas,mane conſurgens,id eſt
non ſocorditer,ſed diligenter ſtudui , vt prophetas tẽpeſtiue
mitterem. Non latuit D. Thomam hic explanandi modus.
Nam expendens illud carmen Pſal 5.Mane exaudies vocem
meam,inquit,*Mane*,id eſt.celeriter , quaſi dicat tempeſtiue.
Hoc enim ſperare debemus de Deo,quod cito exaudiet.Te-
tigit & Theophylactus,dicens, Matutino ad ipſum tempore
veniunt,pro accelerãt,*Conſurgent*,vel à vitiis vt placet Inter-
lineari,vel *conſurgent ad me*,erigendo ſe ab imis ad ſumma , à
terrenis ad ſuperna, dignoſque pœnitentiæ fructus agendo,
vt placet Carthuſiano.*Venite & reuertamur ad Dominum*.Elegã-
ti proſopopæia deſcribit pœnitentiã horum. *Venite*, nõ tam
greſſibus corporis quam animi. Sunt autem iſti greſſus ſan-
cti affectus cordis,actiones fidei,ſpei,&charitatis.*Et reuerta-
mur ad Dominum*,quẽ reliquimus peccãdo *Quia ipſe cœpit* .Ec-
ce,nõ dicunt,ſe captos à Chaldæis, aliiſque exteris hoſtibus
ſed à Deo,in primum captiuitatis auctorẽ oculos cõuerten-
tes *Et ſanabit nos*.Bene Lyranus vno verbo explicuit,quomo
do ſanãdi ſunt,ſubiungens , *Sanabit* ſpiritualiter tẽporaliter.
Percutiet & ſanabit nos.Repetitio eſt eiuſdem ſentẽtię ad ma-
iorem aſſeuerationem.Dum vero inquit , *Percutiet*,futurum
poſuit pro præterito, quod frequens eſt in Scriptura , vt ſæ-
pius diximus. Vnde & Theophylactus,pro *percutiet*, habet,
percuſſit. *Viuificabit nos poſt duos dies.* Locus hic ſubobſcurus
eſt.atq; propterea varie explanatur. Primum nos per paucis
aliorum expoſitiones afferemus , deinde & quid ſentiamus,
dicemus.Reiecta igitur Hæbreorum falſa intelligentia , qui
fruſtra vt inquit Diuus Hieronymus , mille annorum ſibi
ſomnia

ſomnia pollicentur, cum hic ſalus die tertio repromiſſa ſit, qua Dominus ab inferis reſurrexit. Illi quippe diem ſecundum referunt ad aduentum ſui Chriſti, diem verò tertium ſui aduentus ad iudiciũ, quo ſaluandi ſunt. Quod vt cõcedamus, reſpõdeãt nobis, quæ ſit dies prima, hoc eſt, primus ſaluatoris aduentus. Et cum reſpondere nõ potuerint, inferamus primũ diẽ eſſe, iuxta quod ipſi volunt, in humilitate ſaluatoris aduentum ſecundum in gloria, tertium in habitu iudicantis. Qui autẽ ſecundum, tertiumq́; ſuſcipiunt, primum ſe perdidiſſe, teſtantur, quia ſecundus, & tertius ſine primo non poteſt appellari. Duo itaque iſti dies, poſt quos viuificãdi ſunt Iudæi, ex Diui Hieronymi ſententia, duo Chriſti aduentus, alter ſecundum carnem, alter, cum ſurrexit in gloriã ſunt. In his duobus aduentibus, veluti mortui, iacent Iudæi, ſed tandẽ tertia die, hoc eſt, cum venerit Chriſtus iudicaturus, Iſrael, & Iuda, id eſt, omnes duodecim tribus ſuſcitabũtur, quia credent in Chriſtum à mortuis reſurgentẽ. Carthuſianus exiſtimat, iſtos duos dies eſſe tempus ante legem, & tempus ſub lege. Gloſſa per primum diẽ intelligit tempus à principio mundi vſque ad Chriſti aduentum: per diem ſecundum tempus aduentus Chriſti, in quo viuificamur per fidẽ, per tertium vero diem tẽpus generalis reſurrectionis, quando reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratũ corpori claritatis ſuæ. Lyranus & Interlinearis per hos duos dies ſolum intelligunt illos duos dies mortis & ſepulturæ Chriſti, poſt quos tertia die Chriſtus reſurrexit, cuius reſurrectio eſt principiũ reſurrectionis noſtræ, ac propterea ſubditur, *Tertia die ſuſcitauit nos.* Theophylactus, & Theodoretus quos nonnulli recentiores ſequuntur, exiſtimant, propter facilitatẽ dici *poſt duos dies*, quoniã Deus nõ indiget diutina circuitione ad curam: ſed ſtatim exhibebit accumulatam ſanitatem. Hæ ſunt præcipuè explanationes iuxta literalem intelligentiam, quas ex variis expoſitoribus collegimus. Omittimus verò alias referre, quoniam magis ad myſticã intelligentiã, quàm ad literalẽ ſpectare videntur. Video enim, D. Auguſtinũ Sermone 90. ſecus expendere, & Diuum Bernardum, Sermone paruo. 5. Quæ harum explanationum ſit præferenda, paucis dicam. Primò temerarium iudico, negare hæc verba, *Viuificabit nos poſt duos dies, & tertia die ſuſcitabit nos.* iuxta literalẽ intelligentiã eſſe referendã ad reſurrectionem Aſſertoris noſtri. Omnes enim expoſitores, tum Græci, tum Latini, germaniſſimo ſenſu literali dicunt, hoc oraculũ

Tertia dies illa eſt per quã a Deo ſanamur vt viuificamur ſcientia diuina replemur & Chriſtum ſequẽtes ſimul corã eo Ieroſolimã aſcendimus. Aug. 10. Serm 90.

quadrare in eam. Secundò, explanatio alia à Theodoreto, & Theophylacto adhibita, ſignificari nempe his verbis, *poſt duos dies*, celerrimè ſubueniendum calamitatibus Iudæorũ, quam expoſitionem vna cum nuper dicta amplectũtur, non eſt omnino reiicienda. Eſt enim conſuetudo Scripturæ, biduo aut duorum dierum ſpatio breuiſſimum tempus, menſis vero nomine breue, dierum autem appellatione, longius tempus ſignificare. Vt apud Numeros, Si vero biduo, aut vno mẽſe, vel diebus fuiſſet nubes ſuper tabernaculum, &c. nihil aliud ſignificatur, quam ſi dixiſſet, Siue paruo, ſiue lõgo tempore fuiſſet nubes ſuper tabernaculũ, &c. Cum itaque inquiũt Iudæi, *poſt duos dies*, hoc innuere videntur, fuiſſe per quam breue calamitatum tempus, ſi cũ eo conferatur illud in quo multa acceperunt beneficia à Deo. Ac ſi apertius dicant, Longè exuberantior eſt beneficiorum diuinorum multitudo, & amplitudo flagellis, & tribulationibus, quę perexiguæ ſunt compoſitæ cũ miſerationibus Dei. Hæc omnia licet veriſſima ſunt, & toto animo cõplectẽda, nõnihil addẽdũ eſt ad exactiorẽ intelligentiã conſequẽdam. Opinor, hæc verba, *viuificabit nos poſt duos dies*, reſpondere metaphoræ ſuprapoſitæ de *leana & catulo leonis*. His enim ſe Deus comparauerat, dicens, *Ego quaſi leana*, &c. Et quoniam leæna, teſte Iſidoro, filios recens natos, dormientes, velut mortuos ingenti rugitu, & fremitu excitat & ſuſcitat, Ad hunc eundem modũ dicunt Iudæi, ſe à Deo ſuſcitatos. Sunt autem iſti rugitus, & fremitꝰ acerbitates tribulationũ, ſunt etiã clamores illi validi, & lachrymæ in agone crucis pro peccatoribꝰ fuſæ eſt & fremitus hic ſuprema illa poteſtas, qua mortui reſurgent ad iudicium. Igitur, cum dicunt Iudæi, *viuificabit nos poſt duos dies*, idẽ eſt, ac ſi dicant, Dño reſpõdẽtes, Ira eſt Domine ꝙ tu, inſtar leonis, deſæuis in peccatores, cæterũ ꝙ maximè quęris dũ punis, eſt peccatores ad vitã gratię reducere, eorũque oculos aperire, vt videant, vbi iaceant, vt te, veluti parẽtem, agnoſcãt. *Et viuemus in conſpectu eius*, vita videlicet gratię, & gloriæ, dicũt Interlinearis, Lyranus & Haymo. Neque mihi diſplicet explanatio, quãuis eo loquendi tropo dicere poſſumus, implicari Iudæos multis beneficijs diuinis cumulatos. Quemadmodũ enim, Deũ auertere faciẽ ab aliquo, innuit, eſſe à Deo deſtitutum, & iram Dei detegit, Ita viuere in conſpectu Dei, aperit, Deũ ſe munificum & fauorabilẽ exhibere. Video, Theodoretum, & Theophylactũ, & Rupertum hæc verba diſpũgere de reſurrectione, ꝙ tũc, vt inquit Apoſto-

Num. 9.

Leana poſt partum catulos dormiẽtes profundo ſopore velut mortuos ingenti rugitu & fremitu excitat. Iſid. li. 12. Ethym.

Apoſtolus, non ex parte cognoſcemus, ſed cognoſcemus, ſicut & cogniti ſumus. Cæterum melius explanabimus, referendo ad tẽpus gratiæ vti explicuimus. *Sciemus, ſequemurque vt cognoſcamus Dominum.* Significatur hic, vt optimè obſeruãt D. Hieronym. & Theodoretus, omni ſtudio, & promptè Iudæos ſectaturos Dominum.

1. Cor. 13.

Obſeruationes ſpectantes ad morum inſtitutionem.

IN *tribulatione ſua mane cõſurgẽt ad me.* Ecce duo emolumẽta eaque pretioſiſſima orta ex tribulatione; alterum eſt peccatoris reſurrectio à peccato, alterum verò ſumma diligẽtia, & ingẽti ſolicitudine Deũ quærere. Quoties ergo frater mi, te preſſum videris, & circundatum calamitatibus, reuoca in mẽtem, eas nihil aliud eſſe quã diuinas voces, quibus te Deus tuus excitat & ſuſcitare deſiderat à lecto vitiorũ, in quo dormiẽs iaces & nõ ſecus, atq; manu apprehẽſa, in auribus tuis clamet, dicẽs, Surge, qui dormis & illuminabit te Chriſtus. Quemadmodũ enim peritus medicus, videns ęgrotũ, quod apoplexia laboret, ſtupentem, & ingenti ſomno correptũ, nares torquet, & aures brachia, & crura funiculis adhibitis premit, vt expergiſcat, quòd ſi hæc non ſufficiant, auſteriora, & ſeueriora excogitat remedia, vt ad ſenſum reducat lethargicũ, Sic Deus acerbioribus calamitatibus vtitur ſi quas immiſit, cernit, nõ proficere. Hinc Sapiẽs ait, Noli cũctari in tẽpore anguſtię, id eſt, ne pigreſcas, & ſegniter te geras, cũ te affligit tribulatio. Cur id conſulis Sapiens? Ne acrior ingruat calamitas. Quãdo enim parua nõ ſat eſt, addit Deus maiorẽ atque maiorẽ, donec peccator reſipiſcat. Quod ſi peccator in impietate perſiſtat timeat, quoniã ad extremã miſeriã deuenit ſimiliſque effect⁹ eſt impijſſimo regi Achaz: de quo inquit, Scriptura. Tẽpore anguſtiæ ſuæ auxit Achaz cõtemptũ in Dominũ, quod extrema dementia eſt. Si enim Regius Pſaltes calamitates iudicat, frænum eſſe plus quam ferreum vt homines à peccatis reuocentur, & Deum quærant, Imple facies eorum, inquit, ignominia, & quærent nomen tuum Domine, quid, quęſo de his dicemus, qui, alijs, atque alijs calamitatibus repleti, in vtrãque aurem dormiunt? Multoties, inquit Diuus Gregorius, culpas commiſſas non cognoſcimus, & peccatorum mens tanto amplius tenebreſcit, quanto neque damna ſuę cæcitatis intelligit. Vnde fit

Epheſ 5.
Simil
Apoplexia eſt opilatio omniũ ventriculorum cerebri ab humiditate phlegmatico vt plurimũ nõ permittẽs ſpiritũ animalẽ diffundi vnde corpus priuatur ſenſu & motu.
Ecc 10.
2 Para. c. 28.
Pſal 82.
Gregor 6. Moral. c. 17.

plerunq; diuini muneris largitate, vt culpã pœna, vel ignominia ſequatur, vt oculos delinquentis aperiat, quos inter vitia ſecuritas cæcabat. Torpens quippe animus percuſſione tãgitur, vt excitetur, quatenus, qui ſtatũ ſuæ rectitudinis ſecurus perdidit, afflict⁹ cõſideret, quo iacet. Sic filij Iſrael in tempore tribulationis ſuæ clamaſſe ad Dominum legimus, contra verò cum requieuiſſent, fuiſſe reuerſos, vt facerẽt malum in conſpectu Domini. Et Iſaias ait, Domine in anguſtia requiſierũt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis. Vides, quãdo filij Iſrael doctrinã Dei ſunt amplexari, quãdo videlicet anguſtijs, & tribulationibus ſunt circũſepti? Regius etiã Pſaltes inquit, Quoniam die, ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua, conuerſus ſum in ærũna mea, dum cõfigitur ſpina. Ecce, ſpina punctus calamitatum, & tribulationum, conuertitur Dauid. Et oculis mentis cernens, tribulationem eſſe frenũ, quo peccatores ad Deum conuertuntur, inquit, In chamo, & fræno maxillas eorum conſtringe, qui nõ approximant ad te. Ionas etiam ait, Cum anguſtiaretur in me anima mea, Domini recordatus ſum. Quinam primum conuenerunt ad Dauid, & quorum, quæſo primum factus eſt princeps? Cõuenerũt, inquit Scriptura, ad Dauid omnes, qui erãt in anguſtia cõſtituti, & amaro animo, & factus eſt eorũ princeps. In eundẽ modũ afflictorum hominum Chriſtus factus eſt præcipuè princeps. Hi enim præ cæteris ad Deum confugere ſolent. Tranſiuimus per ignem, & aquam, & eduxiſti nos in refrigeriũ. Quid vocat ignẽ, & aquam, niſi maximas tribulationes, quas paſſi ſunt filij Iſrael, Sed cum quaſi aqua inundãte, demerſi ſunt, eos eduxit in refocillationem Deus. Quemadmodum enim ficus Ægyptia, cõtra naturã omniũ arborum, conjecta in aquam, ſtatim ſubmergitur, ſed poſtquã imbibit aquam, & repleta eſt, reaſcendit, & ſupernatat. Ita homo veluti in gurgitem calamitatum proiicitur à Deo, vt earũ hauſtu reſurgat. Sed obſerua, frater mi, quãdo *conſurgũt filij Iſrael* à peccato, vt quęrãt Dominũ, *mane* videlicet, id eſt, celeriter. Noli ergo tu ſegniter conſurgere. Sic conſurrexiſſe filios Iſrael inuenimus. Poſt multum verò tẽporis mortuus eſt rex Ægypti, & ingemiſcentes filij Iſrael, propter opera vociferati ſunt, aſcenditque clamor eorum ad Deum. O ingẽtem, & execrandã populi huius cæcitatẽ, qui cũ, præmẽtibus eos laboribus & operũ anguſtiis, debuiſſent ad Deũ confugere, & à peccatis reſurgere, diu flagellari tulerunt, & ad Deum ſe conuertere diſtulerunt. Poſt multum vero temporis

Ignominia reatũ fateri cogit culpa. *Nehe. 7. & 9.* *Pſal. 31.* *Tribulatio eſt frænum quo peccatores ad Deum conuertuntur.* *Iona. 2.* *1. Re. 22.* *Pſal. 56.* *Simile.* *Exod. 2.*

poris, inquir, exſpectarũt enim, donec calamitatum aceruus nimis creuis. Quemadmodum nauis vehementioribus impetita, velocius penetrat portum, Ita homo flantibus calamitatibus, debet feruentius Deum quærere Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum, poſtea accelerauerunt, inquit Regius Pſaltes. Sic rex Ozias lepra à Domino percuſſus, quam primum plagã Domini ſenſit, perteritus accelerauit egredi de templo, in quo Deum offenderat. Quod ſi impius ille Antiochus, à graui ſuperbia deductus, cœpit ad agnitionem ſui venire, diuina admonitus plaga, quid, quæſo, facere debet homo pius? Decet ne, hũc iacere reſupinũ, & oculos claudere, cum viri, multis ſceleribus implicati, oculos conuertant ad ſua vulnera cognóſcenda? A voce Domini, inquit Iſaias, pauebit Aſſur, virga percuſſus, & qui Chriſto inſeruiunt, flagellati à Deo, non pauebunt, & Deum ſuum non ardentibus, & feruentius quęrẽt? Quadrat obſeruatio in Euãgeliũ ſabbathi poſt Dominicam 2. Quadrageſimæ, in hæc verba, Ego hic fame pereo, ſurgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei, Pater, peccaui, &c.? Ecce filio Prodigo quid contulit flagellũ famis, nẽpe ſurrectionem à lecto peccati, in quo iacebat. Hinc, premente fame, inquit, Surgam. Neq; hoc contentus eſt: ſed addidit, Ibo, &, peccaui, Quoties ergo te circundat tribulationis, anguſtia, fames videlicet, morbus, dedecus, repulſa, &c. ea tibi à Deo immiſſa recogita, vt ſurgas, Deumquæras, & confitearis peccata tua, ad dominumque patris tui cœleſtis reuertas. Quadrat & in euangeliũ Dominicæ, 3. poſt Epiphã, in hæc verba, Acceſſerũt ad Ieſum diſcipuli eius, & ſuſcitauerũt eũ, dicẽtes, Domine, ſalua nos. Vides quid emolumẽti cõtulit tẽpeſtas maris diſcipulis? Chriſti auxilium petunt, ad Chriſtumq́ue accedunt. &c.

Simile.

Pſal. 15.

2. Pa 26.

1. Ma. 9.

Iſai. 30.

Quantuſ.. ber mertui. ſ. peccatoris ſit fator abo letur om. nis vbi ſacrũ re de'uerit vn guentũ ſpœnitentia.

Venite, & reuertamur ad Dominum. Ecce ingẽtem charitatis rogum non eſt contentus quiſque ſe cõuertere ad Dominũ, & agere pœnitentiam: ſed ſe mutuo prouocant, vt *reuertantur ad Dominum*, vt tu diſcas, non tua ſolum ſalute eſſe cõtentũ, vlterius progredere, excita alios dormientes, vt etiam tecũ ſurgant. & Deum quærant. Charitas enim non ſolum quærit, quæ ſua ſunt. Adhortamini, inquit Apoſtolus, voſmetipſos per ſingulos dies, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Sed quoties cauſam inquiro huius mutuæ adhortationis, tria maximè obſeruanda inuenio. Primũ, ſe adhortãtur, vt reuertãtur ad Dominum quoniam mutuo ſe allexerant ad patranda peccata, vt tu diſcas, cum à peccato re-

1. Cor. 13.

Heb. 3.

uocare monitaque præbere ſalutis, quē ad peccatum excitaſti, iniquaq; conſilia dediſti, vt ſicut ſcandalū fuiſti ad ruinā proximi, ſis etiam remedium, vt ſurgat Secundū qm̄ agnoſcūt, quantum apud Deū valeat multorum ſimul ſe cōuertētium ad Dominum congregatio, mutuo ſe adhortantur.
2. Cor. 1. Deus, inquit Apoſtolus, de tantis periculis nos eripuit, & eruit, in quē ſperamus, quoniam & adhuc eripiet, adiuuātibus vobis in oratione pro nobis, vt ex multorum perſonis facierum eius, quæ in nobis eſt donationis, per multos gratię agantur pro nobis. Vides, quo pacto fateatur Apoſtolus, orationes à pluribus fuſas ante Deum pro ſe nō parum illi adiumenti contuliſſe? Hinc & Ioel non vnum, aut alterum ad implorandam miſericordiam inquit congregandum ſed multos. Vocate cœtum, congregate ſenes, omnes habitatores terræ in domū Domini Dei veſtri, & clamate ad Dominū. Et Sapiēs ait, Funiculus triplex difficile rūpitur. Quid ſunt orationes noſtræ, niſi funiculi, quibus diuinas manus obligamus, ne de nobis vindictā ſumat? Quo igitur iſti funiculi ſunt plures, hoc eſt, plures homines fūdūt orationes, eo magis ad miſerationem Deum cōmouent. Hinc etiam Apoſtoli ſimul congregati, perſeuerant vnanimiter in oratione. Et diuus Paulus pręcipit, Vnanimes, vno ore honorificētis Deum. Quadrat in Euangelium Dominicę 3. poſt Epiphaniam, in hæc verba, Acceſſerunt ad Ieſum diſcipuli eius, & ſuſcitauerunt eum, dicentes, Domine ſalua nos. Ecce, non vnus accedit ad Chriſtū, vt eū excitent, ſed plures. Agnoſcunt enim, quantum multorum orationes valeant apud Deū, Tertium, iſti inuicem ſe adhortantur, vt conuertantur ad Dominum, quoniam non parum impedimēti afferunt iniqui, imo impedimenta quædam ſunt viri impij, quo minus viri pij impetrent à Deo, quod poſtulant. Videbant ſe Iudæi flagellari à Deo, vt illum placarent, omnes deſiderant agere pœnitentiam, ne ob aliquorum impœnitentiam, & peccata miſereri dedignaretur. Sic filij Iſrael fame premūtur, donec ablata eſt cognatio Saulis de finibus Iſrael, Sic & ob peccatum Achan in bello ter *Dn̄m* vertūt filij Iſrael. Cū itaq; dicunt, *Venite, & reuertamur ad me*, implicant, ſe commouere peccatores, ne in peccato perſiſtant, quando vnius peccatū obſtat, quominus Deus plurium miſereatur. Monerem ergo te, frater mi, cum diuina flagella à domo tua abigere cupis, & oras, vt diceres omni familiæ, vxori, filiis, &c. Cupio non ſolus ire, & reuertere ad Dominum, venite, & reuertimini ad eum vos etiam mecum,

Ioel 1. *Eccle. 4.* *Act. 1.* *Impij boni ſunt impedimēto quo ſacilius preces exorēt apud Deum.* *2. Re. 21.* *Ioſue. 7.*

mecum,vt citius mei miſereatur.

Ipſe cepit, O commendandam peccatorum conuerſionẽ, qui calamitates ſuas non Aſſyriis,aut Chaldæis vertũt, ſed à Deo ortas agnoſcunt, & confitentur,& quamuis à Babylo niis illas acciperent,Deum dicũt eſſe auctorem. Sic filij Ia- *Gene.42.* cob non in Ioſeph,durius ſecum agentem, verba deſtinant: ſed in Deũ peccatorum vindicẽ.Merito,dicunt,hæc patimur quia peccauimus in fratrẽ noſtrũ. Sic & Aſſertor noſter in- *Ioan.19.* dici iniquo reſpondet, Non haberes poteſtatem, in me,niſi tibi datum eſſet deſuper.Sic etiã adoleſcens ille Machabæus inquit,tortus ab impio rege, Nos propter noſmetipſos hoc patimur,peccantes in Deum noſtrum.Tu igitur,cũ iactari te *2.Ma.7.* cernis tribulationib. magis oculos leua in Deum,q̃ in homi nes afficientes te cõtumeliis,aut iniuriis.Homines.n. inſtru menta crebrò ſolum ſunt,Deus verò eorum motor.Nec pro pterea quis exiſtimet,ſibi à Deo datum eſſe, vt prę volũtate in peccatores deſæuiat. Nam Deus inquit apud Zachariam *Zach.1.* Ira magna ego iraſcor ſuper gentes opulentas,quia ego iratus ſum parum,ipſi vero adiuuerunt in malum.

*Et ſanabit nos.*Benedictus Dñs Deus meus,qui nõ iraſcitur in perpetuum,ſed poſt tempeſtatẽ tranquillum facit, & poſt vulnera medelam adhibet. Sic & apud Iſaiam inquit:non in ſempiternum litigabo,nec vſque ad finem iraſcar:quia ſpiri- *Iſai.57.* tus à facie mea egredietur,&c.Et in Pſalmo, Viſitabo in virga iniquitates eorum & in verberibus peccata eorum,Miſe- *Pſal.88.* ricordiam autem meam non diſpergam ab eo. Vbi ergo illi prælati ſunt,qui ſemper percutiunt,& percuſſos ſanare refugiunt,& ſubditos,quos afflixerunt,conſolari nolunt?Quem *Simile.* admodum,teſte Plinio,ſidera quędam ſunt horrida,à quibus *Pli.li.18.c.* ſemper tempeſtates,& frigus exeũt,veluti ab Arcturo,& O- *35.* rione,vnde apud Iob dicitur,Ab interioribus egredietur tẽ- *Iob.37.* peſtas,& ab Arcturo frigus,Ita quidam prælati, cum ſeliæ *Arcturus* ſint Eccleſiæ,tempeſtates iratum ſemper minantur, & nun- *præcipua ex* quam tranquillitatis ſigna ſe exhibent erga ſubditos. Diſcãt *13. ſtellis for* iſti à Deo ſuo percutere,& ſanare. *mata in*

*Viuificabit nos poſt duos dies.*Perexiguũ iudicant tẽpus cala- *cauda Vrſæ* mitatum compoſitum cum conſolationibus acceptis à Deo. *maioris.* Secundũ multitudinẽ dolorũ meorũ in corde meo,conſola- *Pſal.93.* tiones tuæ lætificauerunt animam meam,ait Dauid. Ac rur- *Pſal.89.* ſum,Lætati ſumus pro diebus,quibus nos humiliaſti:annis, quibus vidimus mala. Hi vero multò plures conſolationes,quàm tribulationes ſe accepiſſe teſtantur. Quod & apud

Iſaiam

Iſaiam Dominus fatetur. Ad punctum, inquit, in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te. Et illud, Abſcondere modicum, ad momentũ, donec pertranſeat indignatio mea. Hinc Deus totã vitã Apoſtolorũ, calamitatibus circũſeptam, horã appellat. Venit hora, vt omnis, qui interficiat vos arbitretur, ſe obſequiũ præſtare Deo. Et crebrò in ſcriptura tribulationes torrens, qui cito tranſit vocãtur, Ecce aquæ aſcẽdent ab Aquilone, & erunt quaſi torrens inundans. Et Dauid, De torrente in via bibit. Apoſtolus etiã inquit, id quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.

Iſa. 14. *Iſa. 26.* *Ioan. 16.* *Iere. 47* *Pſal. 109.* *2 Cor. 4.*

Viuificabit nos poſt duos dies. Si ad Reſurrectionẽ verba hæc referas, quadrat optimè hic locus in ea verba, Incipiẽs à Moſe, & omnibus prophetis. Eſt autem ſic aptandus, Nónne legiſtis apud Hoſſeã, *Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos?* Quid hæc verba implicant, niſi Chriſtum, inſtar rugientis leonis, nos ad vitã ſuſcitaturum? Vide, quæ diximus, hæc verba diſpungentes iuxta literalem intelligentiam.

Viuemus in conſpectu eius. Quemadmodum decet, imo plerunque neceſſum eſt, à peccatore vultum auertere, nullamq; ei in facie lætitiam oſtendere, vt reſipiſcat, Ita poſt eius conuerſionem dedecet negare faciem, Heu, quot hominum millia hac in re delinquũt, iudicantes, ſe feciſſe ſatis, ſi parcant, dicentes, Ego illi indulgeo, cæterum faciẽ meam nõ videat, nolo pareat in conſpectu meo. Sic Dauid, iratus contra Abſalonem, ait, Reuertitur in domum ſuam, & faciem meam non videat. Verum ſi iſti attenderent, grauiſſimam eſſe pœnam, ac maximè prælati, vel toruo vultu, & cũ ſupercilio intueri ſubditos, vel faciem illis negare, hilariori vultu eos ſuſciperent, & inſpicerent. Si enim ſanctus Iacob, animaduertens, faciem Laban triſtem, & ſuperciliofam, aufugit, & Eſther, cernens regis Aſſueri vultum iratum, corruit in pallorem, colore mutato, quis poterit dignè explicare, quibus modis miſeros ſubditos torqueant prælati, torue eos conſpicientes? Diſcant ergo à Deo ſuo peccatoribus conuerſis oſtendere lętã faciem, qui quamuis prius ſuã faciem negauerat filiis Iſrael ob eorũ peccata, poſtquã reſipiſcunt, viuũt in cõſpectu eius.

Indigna peccatore ab humano deprõpta vox in inimicorum recõciliatione. *2. Re. 14.* *Gene 31.* *Eſther 15.*

¶ *Quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus eius, & veniet quaſi imber nobis tẽporaneus, & ſerotinus terræ. Quid faciã tibi Ephraim? Quid faciam tibi Iuda? Miſericordia, veſtra quaſi nubes matutina, & quaſi ros mane pertranſiens.*

¶ Quid

¶ Quid intelligat per hunc *egreſſum Dei*,non eſt omnino certum Hinc varie explanatur. Conueniunt fere omnes expoſitores,hunc *egreſſum* eſſe ortum Chriſti temporarium ſecundum humanitatẽ.Ita Rupertus, Haymo , Carthuſianus, Lyranus,Interlinearis,& omnes recentiores. D. tamen Hieronymus,quamuis eam explanationem nõ reiiciat,illã iuxta tropologiam eſſe cenſet.Ait quippe,*Praparatus eſt*, &c.De quo iuxta tropologiam in octauo decimoPſalmo legimus, Et ipſe tanquam ſponſus,egreditur de thalamo ſuo. Hactenus ſanctus Doctor.Ex cuius verbis ſatis aperte liquet, eam explanationẽ non eſſe literalem,ſed ſpiritualem. Conſentiũt quodammodo cum D.Hieron.Theophylactus , & Theodoretus , qui metaphoricè hic *Egreſſum Dei* vocari diluculum aiunt.Quoniam vt diluculum noctis caliginem diſſipat , ſic & Deus promptè,celeriterque prouidentiæ ſuæ radios exhibiturus ſit , & ab afflictionibus,veluti ab oſcura nocte,liberaturus Iudæos.In hunc modum eſſe explanandũ hũc *egreſſum Dei*,docet theologorũ ſchola,qui exire , ſiue egredi Dei dicunt eſſe,operari ad extra. Vnde perelegãter Dominus Caiet.in c.20. Matth.expendens illud,Simile eſt regnum cœlorũ homini patrifamilias,qui exiit primo mane , &c. inquit, *Mat.20.* Exire Deum,eſt operari ad extra. Vocatur autem hic diuinus egreſſus,ſiue diuina operatio externa , quaſi diluculum quia paratiſſimus Deus ſit ad ſuſcipiẽdum benigniſſime peccatores ad ſe cõuerſos, neq; vnquam illis diuinæ miſericordiæ occludat fores.Quod vero ſequitur , *Et veniet nobis,quaſi imber temporaneus,& ſerotinus terræ*,ſignificat Deũ nunquã deſtiturũ Iudæos,ſed proſequendos eſſe multis diuinis fauoribus.Ac ſi apertius dicant Iudæi, Quemadmodum matutinæ pluuiæ indiget terra , vt proferens ipſa commiſſam ſibi ſementem,pinguedinem,habeat,qua eã nutriat:ſerotinæ verò potiſſimũ,ne adulta ſata exareſcant, plurimo enim humore ad educationẽ ſui opus habent,vt fructum tandẽ ferant,quẽ humiditate fouent , Ita & nobis Deus veniet matutinus imber,quando incipiet liberare nos a captiuitate, ſerotinus vero,quando nos reſtituens patriæ,nos defendit, noſtriq; curã gerit.Componunt autem Deum cum imbre temporaneo,& ſerotino ſolum,quoniam terra Palæſtinorũ nõ pluribus egebat irrigationibus,ſed bis tantum in anno irrigata, imbre videlicet temporaneo , id eſt , tempore ſementis, & ſerotino, hoc eſt , qui ad maturitatem fructus perducebat , eximiam frugum vbertatem , & copiam ſuis cultoribus conferebat, iuxtà

Pluuia tẽporanea cadit mẽſe Octobri ſerotina menſe Martio.

iuxtà illud Deuteronomij, Dabit Deus terræ veſtræ pluuiã temporaneam,& ſerotinam,vt colligatis frumentum, & vinum,&c. Quod ſi contendas, iuxta literalem intelligentiam eſſe explanãdum hunc locũ de ortu Chriſti ſecundũ humanitatẽ,nõ abnuemus. Eſt autẽ in hunc modũ diſpungendus. Quòd egreſſus filij Dei per incarnationis myſteriũm ſit præparatus,id eſt,à Deo factus,& nobis exhibitus, quaſi *diluculum*,quod eſt principiũ diei. Quemadmodũ enim hora *diluculi*,oriente luce fugantur tenebræ noctis, & totus mundus ſolis ſplendore perfunditur, Sic, Chriſto, de virginis vtero prodeunte,caligo ignorantiæ, vitiorumq; tenebræ depelli cœperunt,& veritatis emicuit claritas. Hinc ſcriptum eſt in Iſaia,Propter Sion non tacebo,& propter Ieruſalẽ non quieſcam,donec egrediatur,vt ſplendor,iuſtus eius, & ſaluator eius,vt lampas accendatur. Et Chriſtus in Euangelio ait, Ego lux veni in mundum. Et Apoſtolus, Nox præceſſit dies autem appropinquauit. Quod vero ſequitur, *Et veniet quaſi imber nobis*,&c. ſic, Quẽadmodum imber in terra promiſſionis ſemina ſata coaleſcere facit, eamque fecũdat, quia alter, puta temporaneus deſcendat autumno: alter vero cadat tẽpore verno,Sic Chriſtus ſuo aduentu viuificabit animas noſtras pene mortuas. Meritoq; cũ duobus imbribus cõponitur,temporaneo,& ſerotino. Nam primus animam fide fœcundat,alter vero actiones noſtras perducit ad maturitatem fructus. Ope enim gratiæ ſuæ perficit fidem noſtram,vt per dilectionem operetur,maturoſque reddat virtutum fructus, ne ſimus arbores ſteriles. *Quid faciam tibi Ephraim.* Primos ſceleris auctores intelligit *Ephraim*, regiam videlicet Iſraelitarum familiam. Poſſumus etiam per metonymiã ſub *Ephraim* intelligere totum populum Iſraelis, decem videlicet tribus, per *Iuda* vero alias duas,Iudam,& Beniamin. Atque his verbis parentis in perditos filios monſtrat affectum, qui velut inuitus,& non ſine ingenti animi dolore, trahitur ad filiorũ punitionem,milleque excogitat artes, & modos,quibus eos retrahat à peccatis. Ac ſi dicat,Quomodo te ſine dolore cordis tradere potero hoſtibus, aut quod medicamentum tibi imponam,vt te ſanitati reſtituam? *Miſericordia veſtra.* Diuus Hieronymus,quem fere omnes ſequuntur, *miſericordiam* ad Deum referr,qua Iudæorum miſerebatur, eamq; perexiguo tẽpore futuram erga eos,inquit,& in hunc modũ expendit, *Miſericordia veſtra*,qua videlicet vobis miſertus ſum,*quaſi nubes matutina pertrãſit,& quaſi ros mane cõſurgẽs*, qui orto ſole, ſiccatur.

Deut. 11.

Simile.

Quemadmodũ diluculũ egreditur è cœlo ſine eius corruptione ſic Chriſtus vera lux vti ſpõſus de thalamo ſine matris violatione nobis illuxit.

Iſa. 26.

Ioan.

Rom 13.

ſiccatur Iam enim captiuitas prope eſt, iam vos cerno duci in Aſſyrios, & Babylonios catenatos. Vnus Lyranus quia fortaſſis coniecit oculos in pronomen *veſtra*, quod coniunctũ eſt cum hac vocẽ *miſericordia*, opinatur, *miſericordiá* nõ ad Deum referendam, ſed ad ipſos Iudæos, quod eorum *miſericordia* ſine effectu extiterit, ac cõſequenter ficta, hancq; hypocriſim notabiliter viguiſſe in Iudæis tẽpore Chriſti inquit, vt patet in decurſu Euãgelij. Certũ eſt, impios Iudæos nõ ſolũ nõ fuiſſe miſericordes in Chriſtũ: ſed etiã crudeliſſimos. Ideo prior expoſitio Hieronymiana literæ germanior eſt. Verũ mihi magis arridet Ruperti explanatio, licet D. Hiero. nõ ſit cõtẽnenda. Rupertus itaq; putat, & bene, nomine *miſericordiæ* intelligi bonitate, & omnem iuſtitiam Iudęorũ, quã breui tempore duraſſe in cordibus eorum ſignificat, citoque diſparuiſſe, quemadmodũ nubecula aliquã matutina, ſolis calore diſcuſſa, nõ permanet, ſed celeriter euaneſcit. *Et velut ros mane pertranſiens*, cuius vim aura, & calor prius cõſumit, quã herbæ, atq; ſata experiantur In hunc modum eſſe diſpungendã vocẽ *miſericordia* aperte oſtendit dictio Hebraica ꝑ ea poſita Hhezzed, quæ cũ ad Deũ refertur, *miſericordiam* ſignificat, cũ vero ad homines, iuſtitiã, & ſanctitatem, atq; omne virtutis ſtudium ſignificare ſolet. Sic in Pſalmo, Pro eo quod non eſt recordatus facere miſericordiam, ſumitur miſericordia pro ſanctitate, & bonitate.

Textus indicat & Iſraelẽ & Iudam multũ opera indulſiſſe ſacrificijs & holocauſtis in quibus illi nimis cõfidebãt neglecta miſericordia. i. via ſanctitate.

Obſeruationes ad componendos mores.

Q*Vaſi diluculum præparatus eſt egreſſus eius*. Si ad natiuitatem Chriſti ſecũdum carnem hęc verba referas, pereleganter docent, cuiuſnam rei gratia Deus naſci dignatus eſt, nẽpe vt abigat tenebras. Et quænam ſunt iſtæ tenebrę? Quadruplices inuenio per Chriſtum hominem natum depelli tenebras Primæ ſunt vmbrarum, & figurarum veteris teſtamenta. Nam quemadmodum, adueniente diluculo, diſparent tenebræ, & vmbræ, quę impedimento erant, ne res clare dignoſcerentur, Ita, orto Chriſto, cœperunt multa arcana figuratũ quæ erant veluti tenebris ignorantiæ inuoluta, & neque ab humanis oculis percipi poterant, reſerari & clarè cognoſci. Et quemadmodum lux iſta corporea, qua fruimur, duos

Quadruplex tenebrarũ caligo à qua nos lux Chriſti ſeparauit.

ſortitur admirandos effectus, alterū in re viſa, quatenus colores facit actu viſibiles, alterum in vidente, quia per eam oculi confortantur ad videndū. Sic Chriſtus diuina quædā lux eſt intelligibilis, intellectum humanum faciens cognoſcētem. Quia quidquid luminis eſt in rationali creatura, totum deriuatur ab ipſa ſuprema luce. Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Item facit res omnes actu intelligibiles, inquantum ab ipſa deriuantur omnes formæ, per quas res habent, quòd cognoſcantur, ſicut omnes formæ artificiatorum deriuantur ab arte, & ratione artificis. Hinc Regius Pſaltes, inquit. Quam magnificata ſunt opera tua Domine, omnia in ſapientia feciſti. Et ipſe Aſſertor noſter de ſe loquitur. Ego ſum lux mūdi. Et obſerua, frater mi, quam lucem hic dicant iſti eſſe Chriſtum. Dominū tuū, non vtiq; meridianam, ſed matutinam, ſiue diluculi, quo docent Chriſtum nube carnis tectum, vt inquit Diuus Auguſtinus, nō vt obſcuretur, ſed vt temperetur. Aurora Chriſtus eſt, quæ te, illuminare, non comburere cupit, non eſt, cur timeas ad ipſum accedere, & deprecari, vt ſuæ diuinæ lucis ſplendore tenebras ignorātiæ tuę illuſtret, & valeas myſteria Scripturæ ſacræ percipere. Dignus eſt enim agnus aperire librum, & ſoluere ſeptem ſignacula eius. Secundæ tenebræ ſunt culpæ, de quibus inquit Apoſtolus. Eratis aliquando tenebræ. Ac rurſum. Abiiciamus opera tenebrarum Et Pſaltes, Neſcierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant. Tertiæ tenebræ ſunt damnationis ęternę, de quibus apud Matthæum dicitur. Mittite hunc ſeruum nequam in tenebras exteriores. Quartæ tenebræ ſunt tribulationes quę ob eā cauſam nox vocantur. Sic apud Iſaiā tribulatio nox vocatur. Anima mea, inquit, deſiderauit te in nocte. Et apud Iob. Nocte opprimet eum tēpeſtas. Atque apud Prouerbia. Non extinguetur in nocte lucerna eius. Vt nos, fratres mei, Deus ab omnibus his tenebris liberaret, homo factus, natus eſt. Cum igitur audis. Maria peperit filium ſuū, & pannis eum inuoluit, animo reuolue, idem eſſe, atque ſi tibi dicatur. Ecce ſol iuſtitiæ ortus eſt, *quaſi diluculum*, iuxta illud Solem nube tegam, non eſt, cur ad eum verearis accedere, timens ne te comburat, aut tuos obtutus ſuis ſplendidiſſimis radiis retundat. Propterea enim virgo mater pannis hunc ſolem recens natum inuoluit, ac ſi dicat. Verè ſol ortus eſt, te tamen illuminare quærit, non vrere; & in cineres conuertere propter peccata tua. Si tuum intellectum illuminare

Ioan. 1. *Pſal. 13.* *Chriſtus Aurora.* *Apoc.* *Matth. 25.* *Iſaia 26.* *Iob. 27.* *Pro. vlt.* *Sol Iuſtitiæ Chriſtus.*

minare deſideras, & quippiã exactè diſcere, ecce lucem mẽtis. Si tenebras damnationis gehennalis effugere, ecce refugium tuum. Chriſtus egreditur de ventre matris, *quaſi diluculum*. Per quam elegãter hoc apud Iob Deus tuus tibi ſignificauit, dicens. Vbi eras, cum me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarent omnes filij Dei? Quis concluſit oſtiis mare, quando erumpebat, quaſi de vulua procedens? Cum ponerem nubẽ veſtimẽtũ eius, & caligine illud, quaſi pãnis infantiæ obuoluerem? Circũdedi illud terminis meis, & poſui vectem & oſtia. Et dixi Vſq; huc venies, & nõ procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos. Nũquid poſt ortum tuum præcepiſti diluculo, & oſtẽdiſti auroræ locum ſuum? Hactenus Deus ad Iob. Et nihil aptius dici poterat ad explicandum Chriſti egreſſum. Nam quæ ſunt aſtra illa & illi filij Dei iubilantes, & laudantes Deum, niſi ſpiritus angeli Chriſto enim nato facta eſt cum angelo multitudo cœleſtis militiæ laudantium Deum, & dicentium Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Sed quorſum Deo iubilant angeli, & immenſas gratias agunt in natiuitate Chriſti? Quia abyſſus illa, & immenſum diuinitatis pelagus, verbum nẽpe æterni patris & filius Dei, quando erumpit, de vulua virginis matris procedens, oſtiis concluſus naſci dignatus eſt. Saluare enim venit, non perdere, quòd perierat. Hinc rurſus ſubditur. Cum ponerem nubẽ veſtimẽtum eius, & caligine illud, quaſi pannis infantiæ obuoluerem. Chriſtus namque ſol iuſtitiæ ortus eſt, nube tamen carnis noſtræ contectus, quoniam ita illuminare conatur, vt nequaquam nos adurat. Hinc & eundem cum diluculo, & aurora cõponit, cuius lux tẽperatiſſima eſt, & mitiſſima. Quod & Apoſtolus his verbis implicauit. Miſit Deus filium ſuum, factum ex muliere, vt eos qui ſub lege erant, redimeret, & adoptionem filiorum reciperemus. Quid eſt, filium Dei factũ eſſe ex muliere, niſi abyſſum illam immenſam diuinitatis ita carne circũdari noſtra, vt *veluti diluculum* ad illuminandũ naſcatur ex matre, & non, inſtar ignis, cũcta vaſtantis? Hinc etiam intra oſtia, vectem, & terminos naſci dicitur, quia miſereri venit, non punire. Sunt autem termini iſti diuinæ miſerationes eius. Iſtæ ſunt, quæ manus eius obligant ne de peccatis noſtris vindictam ſumat.

Iob 38.

Chriſti genethliacon Angelis celebre.

Luc. 2.

Galat. 4.

Diluculo ſurgit Dominus vt noſtris miſeris conſolator maximus occurrat.

Secũdò, *Quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus eius.* Quis tibi, Domine Deus meus, dignas grates rependere poterit, qui non ſolum miſereris peccatorum, ſed ad explicandam

ſolicitudinem nimiam & inauditam, qua nobis ſubuenis, & à calamitatibus liberas noſtris oculis ſubiicis contem-plandum, te *diluculo* ſurgere, & egredi, vt in tribulatos, & calamitoſos beneficia cōferas? Sis benedictus in ſæcula, cui ſi dixero cum Dauid, Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo: & illud. Mane oratio mea præueniet te, tu præparatus es, vt me audias foueas, & à calamitatibus eximas. Hinc Iob, inquit, Quid eſt homo, quia ſic magnificas illum, viſitans eum diluculo? Hinc te vocas ſtellam matutinam, & ſplendidam in Apocalypſi. Ego ſum, ais, ſtella ſplēdida, & matutina. Intellige ergo, miſer homuncio, nō ſolum Deum tuum eſſe paratum vt ſuſcipiat, & amplectatur, verum & egredi, vt te quærat, & excitet. Si rex ſummo mane electo ſuo ſurgeret, vt cū famulo quopiam cōfabularetur, & munerea largiretur, quis nō miraretur? At ſi è regia arce egrederetur, vt ſubueniret, idque diluculo, quibus dilectionis vinculis hūc famulum ſibi deuinceret? Hæc & multo maiora accipis, ô homo à Deo tuo Hinc ſe cōponit cū patrefamilias, qui exiit primo mane conducere operarios, & cum pientiſſimo patre, qui lōgè videns filium prodigum, miſericordia motus eſt, & acurrens, cadit ſuper collum eius. Hinc & illæ voces dilectionis plenæ. Aperi, mihi ſoror mea, quia caput meū plenū eſt rore, & & cincinni mei guttis noctiū. Et, Ego ſto ad oſtiū, & pulſo, ſi quis mihi aperuerit, &c. Quòd ſi diluculo Deus tuus paratus eſt, vt tibi opem ferat, miſereatur, & benigne ſuſcipiat, cur tu etiam non diluculo ſurges ad eū? Sic ſanctus Iob ſurgebat, offerēs holocauſta per ſingulos filios. Et Dauid, Oculi mei ad te diluculo. Atq; Apoſt. non ſero, ſed diluculo, intra runt templum, vt doceret Species, inquit Ezechiel, rotarum currus Domini, quaſi viſio lapidis chryſoliti erat. Quid iſte rotæ adumbrant, ferentes Deum, niſi homines Deum in corde geſtantes. De his, enim inquit cœleſtis Sponſus, Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te amica mea. Et Apoſtolus, Empti enim eſtis pretio magno, glorificate, & portate Deum in corpore veſtro. Sed cur, putas, has rotas comparari chryſolito? Vt te certe doceat Deus tuus, chryſoliti imitari naturam, qui, teſte Iſidoro lib. 1. Etymol. ca. de gemmis aureis, diluculo pulcherrimus eſt, ſed creſcēte luce diei, deficit eius pulchritudo, & ſplēdor. Tu ergo primo mane Deū tuum ora, obſecrans, vt ſplendorem cœleſtis luminis tibi impartiatur, quo rota digna currus Dei tui efficiaris. Quemadmodū Azotij, diluculo ſurgētes, inuenerunt idolū Dagon iacen-

Pſal. *Iob.* *Apoc.* *Simile.* *Cant. 5.* *Iob. 1.* *Pſal. 118.* *Actor 5.* *Ezec. 10* *Cant. 1.* *1. Cor. 6.* *Chryſolitus gemma à ſpecie auri quam refert ſic dicta, quæ diluculo fulgidior apparet.* *1. Reg. 5.* *Simile.*

iacentem pronum in terra ante arcam Domini. Ita nos diluculo debemus deprecari Dominum, vt idola noſtra, quæ peccata ſunt, ante ſe iacere permittat deſpecta, calcata, abſque capite, & manibus, ne viuant in templo cordis noſtri, ſed ſint foras extra limen eiecta. id eſt, nec corde, neque ſenſibus externis Deum offendamus.

¶ *Et veniet, quaſi imber, nobis temporaneus, & ſerotinus terræ.* Multa hic ſũt implicata. Primo, ecce deiectionẽ animi, & humilitatẽ, cum terra ſe cõponũt, quæ irrigatione indiget. Secundo, nihil ſuis arrogant meritis ſed Deo. Hinc Deũ vocãt imbrem, qui de cœlo deſcendit. Tertiò, ſe à diuina prouidẽtia pendere teſtantur. Nõ enim ſatis eſſe ſibi *imbrem temporaneum* dicunt, *ſerotinum* etiam petunt. Bene agnoſcunt, quantũ Deo placeat cor cõtritum & humiliatum, & quòd ſine Deo neque ſe defendere, neq; fructus cã[illegible]idarum actionum proferre poſſint. Dauid nãq; inquit. Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. Quid enim terra ſine aqua producere poteſt? Detegunt etiã ingens deſiderium, quo diuinum auxiliũ ſint imploraturi in ſuis orationibus. Nihil nãq; magis terra cupit, quam imbrem, cum ex humoris defectione reddatur torrida, & arida, ſicut contra aquis irrigata vberrimos germinat fructus. Sic enim dicitur apud Iſaiam. Quomodo deſcendit imber, & nix de cœlo, & illuc vltra non reuertitur, ſed inebriat terram, & infundit eam, & germinare eã facit, & dat ſemen ſerenti, & panem comedẽti, &c. Doceris etiam hic perſeuerantiã. Non enim contenti ſunt iſti *imbre temporaneo*, ſed vlterius progrediuntur etiam *ſerotinum* expoſcunt, quo fructus ſemel ortus in agro cordis nõ areſcat, quemadmodum aruit ſemen eorũ, qui cum gaudio verbum Dei ſuſceperũt, ſed in tempore tentationis recedunt, quia nõ habebant humorẽ. Viri quippe pij diuinæ gratiæ rorẽ in cordibus ſuis effundi ſine intermiſſione deprecãtur, donec ſata virtutũ coaleſcant. Vnde de illis dicit cœleſtis Spõſus, Soror mea, fons hortorum, puteus aquarum viuẽtium, quæ fluunt impetu de Libano. Ac rurſum. Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Iſrael, vt valles nemoroſæ, vt horti iuxta fluuios irrigui, quaſi cedri iuxta aquas. Ad hęc, ſi imber prior, qui tẽporaneus dicitur, Deus eſt, quod fide fœcundet animam, ſerotinus verò, quia virtutũ actiones perducat ad maturitatẽ, diſce non ſatis eſſe, habere fidẽ, ſed neceſſum eſſe, incumbere in operationes in[illegible]uas, & commendabiles. Si enim fides ſufficeret, non imbrem ſerotinum poſt[illegible]

Deus ſuo imbre fæcũdat aridum cor cõtriti peccatoru.

Pſal. 142.

Iſa. 55.

Can. 4.

Num. 24.

¶ *Quid faciam tibi Ephraim? Quid faciam tibi Iuda?* Docet nũquam læto animo, ſed triſti plectẽdos eſſe delinquẽtes. Hoc vellẽ aduertant iudices, qui velut aqua roſacea perfunduntur, cũ puniunt peccatorẽ. Dolore cordis tactus intrinſecus, delebo, inquit, hominem, quem creaui à facie terrę. Ecce, nõ quocũq; ſed maximo dolore affectus Deus tuus pœnam infligit. Eſt enim dolor cordis cæteris longe acerbior. Sic & Apoſtolus corripiens Corinthios, ait ſi quid dicat, Si ego contriſto vos, quis eſt, qui me lætificet? Ac paucis interiectis. Ex multa tribulatione, & anguſtia cordis, ſcripſi vobis per multas lachrymas, nõ vt cõtriſtemini, ſed vt ſciatis, quã charitatem habeam abundantius in vobis. Ac rurſum, Vigilate, memoria retinentes quoniam per trienniũ nocte, & die non ceſſaui, cum lachrymis monẽs vnũquẽque veſtrũ. Sic etiam Nero Imperator ſub imperij initio ea fuit humanitate & clementia, vt cũ ei de more damnationis libelli exhiberentur, quibus ſubſcriberet, gemebundus exclamauerit, Vtinã vero neſcirem literas ne videlicet ſubſcribere cogeretur.

Geneſ. 6.
Dolor cordis cæteris affectibus acerbior.
2. Cor. 2.
Actor. 20.
Iſai. 49.
Iſai. 51.

¶ Ad hęc *quid faciam tibi Ephraim &c.* Docet multa, variáque eſſe exquirenda remedia, non vnum, aut alterũ modum ſolum excogitandũ, ſed plures, vt homo peccator conuertatur ad meliora. Quaſi enim mille vſus fuerit Deus artibus, vt hos reuocaret populos a peccato, nihilq; profuerit, inquit, *Quid faciam tibi Ephraim?* Ac ſi dicat, Neſcio, quid faciã, aut quàm viã adinueniã nouã, vt Ephraim reſipiſcat. Sic & apud Iſaiã conqueritur Deus, In vacuũ laboraui, ſine cauſa, & vanè cõſumpſi fortitudinẽ meã. Et rurſum, Eleuare, eleuare, conſurge Ieruſalẽ, quæ bibiſti de manu Domini calicem iræ eius, vſq; ad fundum calicis ſoporis bibiſti, & potaſti vſque ad feces. Et apud Ezechielẽ, Multo labore ſudatũ eſt, & nõ exiuit de ea nimia rubigo eius. Sic Pharaonem, & Ægyptios non vna, aut altera tantum plaga tangit, ſed multis. Apoſtolus etiã pręcipit Timotheo, Inſta oportune, importune, argue, obſecra, increpa, in omni patiẽtia, & doctrina. Vides quot modis, & artibus vti iubeat Diuus Paulus, inſtãtia videlicet, opportunitate, importunitate, obiurgatione, increpatione, longanimitate, patientia, & doctrina? Hinc animalis trahentis currum Domini legimus, quatuor facies habere, plantáque pedis eorum, quaſi plantam pedis, vituli. Similitudo autem vultus eorum, inquit Ezechiel, facies hominis, & facies leonis, facies bouis, & facies aquilę, hæ quatuor facies, vni. Cur vnumquodq; animaliũ currus Domini quatuor facies habere

Ezec. 24.
Exod. 6.
2. Tim. 4.
Notent qui tantũ doctè concionari ſtudent & eloquentiã oſtentari conſueuerũt abſque populi ædificatione.
Ezech. 1.

habere dicitur? Quia gubernatores, vt peccatores ad Deum conuertant, debent interdum illis ſe homines exhibere, cõpatiendo, interdum leones, puniendo, interdum boues, ęquo animo ferendo, interdum aquilas, ad volatum prouocando. Atque ne, dum has varias formas induunt, deficiant, ſolum hæc animalia dicuntur habere pedes vituli, quo firmitudinem illis amplectendam docet, & perſeuerantiam. Vide, an has varias formas ſumpſerit Chriſtus vt perfidum Iudam à peccato reuocaret. Primò, dedit buccellam panis intinctam, ſecundò, pedes eius lauat, tertiò, præ cæteris eum honorat, ab eo enim exorſus eſt pedum lotionem, quarto oſculatur, illum, amicum vocans. O bone Chriſte quem non lapidem moues, vt peccatorem à peccato retrahas. Nonne verè dicere poteris, Quid faciam tibi Iuda vt ad ſaniorem mentem te reducam, & peccatum committere reformides?

¶ *Miſericordia veſtra quaſi nubes matutina, & quaſi ros mane pertranſiens.* Merito eo reprehendit, quod nõ permãſerint in virtutis tramite, ſed ab eo deſtiterint. Nihil enim magis diui nos oculos ad ſe rapit, quam perſeuerantia. Quoniam nulla bona actio, nulla bona virtus, nullus bonus fructus perficitur, aut complectitur, niſi illi, quos perſeuerãtia comitatur. Quemadmodũ anima rationalis in corpore quamuis vltima adueniat, eſt tamen omnium virtutum, & potẽtiarum, atque animarum cõplementum, anima enim vegetatiua, & anima ſenſitiua imperfectę ſunt naturę, quinimo per iſtas animas nunquam homo conſtitueretur, niſi anima rationalis adderetur, In eundem modũ quàuis in cõgerie morũ plures virtutes cumulẽtur, velut imperfectę inueniũtur quãdiu à perſeuerãtia nõ ſecunctę, ab anima rationali cõplẽtur, & perficiũtur. Alię virtutes quadammodo habet rationẽ pręmiſſarum, iſta habet rationẽ concluſionis. Aliæ ſe habent per modum viæ, iſta vero per modum termini, & vltimę cõpletionis. Alię per modum imperfecti, iſta per modũ perfectionis. Quid enim proficeret, ſi arbor fructũ produceret, & ante maturitatem decideret? Sic proculdubio parum prodeſt, ſi fructus bonæ operationis incipitur, ſi in homine per diuturnam perſeuerantiam non matureſcat. Vnde Diuus Gregorius inquit, In caſum bonum opus agitur, ſi ante vitæ terminum deſeratur. Et Diuus Thomas, Bonum hominis non ſolum eſt in quantitate charitatis, ſed præcipuè in perſeuerantia eius vſque ad mortem. Hinc & animalia Ezechielis commendantur, quia cum ambularent, non reuertebantur. Et Dominus

Semper in operibus noſtris finis perpendendus, quia non ſufficit Deus quales antea fuerimus, ſed quales in perſeuerantia circa finem vitæ extiterimus.

Ezech. 1. & 46.

prçcipit, ne homines templum ingreſſi, eo oſtio exirent, quo
Hebr. 12. introierant, ſed vltra tenderent, ne terga verterent, Deumque relinquere viderentur. Atque Apoſtolus, Ne ſimus, inquit, paruuli fluctuantes, & circunferamur omni vento do-
Apoc. 2. ctrinæ. Ac rurſum, in diſciplina perſeuerate. Et in Apocalypſi, Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vi-
Iob. 13. tæ. Nō inquit, Eſto fidelis octo diebus, aut menſe, aut anno, ſed vſque ad mortem. Sanctus etiā Iob à Deo ob animi conſtantiam, & firmitudinem commēdatur. Nunquid, ait Deus conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd nō ſit ſimilis ei in terra, vir ſimplex & rectus, ac timens Deum, & recedens à ma-
Perſeuerātia ſanctitatis pro pugnaculū virtutum conſummatio eſt. lo, & adhuc retinens innocentiam? Ecce quaſi cumulus eſſet aliarum virtutum perſeuerantia, in poſtremo loco dixit, Et adhuc retinens innocentiam. In eūdem modum laudat Sanctus Lucas, dicens. Erant autem perſeuerantes in doctrina Apoſtolorum, & cōmunicationis fractionis panis, & orationibus &c. Barnabas etiam agnoſcens, quanti ſit faciēda per-
ſeuerantia, Antiochiæ omnes hortabatur propoſito cordis
Actor. 2. permanere in Domino. Quid plura commemorem? Demum audi, quid dicat dulcis ille Bernardus: perſeuerantia eſt ductrix ad meritum, mediatrix ad prçmium, ſoror patientiæ, filia conſtantiæ, amica pacis, amicitiatū nodus, vnanimatatis vinculū & propugnaculū ſanctitatis. Tolle, inquit, perſeuerantiam, & tunc neque fortitudo laudem, neque obſequium
Actor. 11. mercedē, neque beneficium gratiam obtinebit. Per hanc enim ſolam homo æternitati redditur. pugnator vincit, & victor etiā coronatur. Quia qui perſeuerauerit vſque in finem hic ſaluus erit. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Mādato, in hæc verba, Cum dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos.
Vel oria times. Quid eſt, in finem dilexit, niſi firmiter, & perſeuerāter? Quadrat & in Euangelium Sexageſimæ, in hæc verba, Aliud ce-
Matt. 10 cidit ſupra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem. Quid eſt, natum aruit, niſi miſericordia veſtra, qua nubes matutina, & quaſi ros mane pertranſiens.

¶ *Propter hoc dolaui in prophetis, & occidi eos in verbis oris mei: & iudicia tua, quaſi lux egredientur. Quia miſericordiam volui, & non ſacrificium, & ſcientiam Dei plus quam holocauſtum. Ipſi autem, ſicut Adam, tranſgreſſi ſunt pactum, ibi præuaricati ſunt in me.*

¶ Vnus Rupertus inter omnes expoſitores hunc locum expendit tantum de pſeudoprophetis. Quos Dominus multis perſecutionibus eſt inſecutus, inquit, quia iuxta intentionem populi adulati ſunt, & applauſerunt, videntes

van

vana & loquentes mendacia. Quales vtique fuerunt prophetæ Baal ex quibus, ſicut in libris Regū legimus, Helias quadringentos quinquaginta viros vno die interfecit, eorūdemq; magnā multitudinē percuſſit Iehu, qui domū Achab ſubuertit. Videtur huic explanationi fauere Septuaginta trāſlatio, legēs, pro *dolaui in prophetis* ſuccidi prophetas veſtros. Nam ſi iſti prophetæ dicuntur populi, & non Dei, conſequi videtur, per prophetas, intelligendos eſſe pſeudoprophetas & non prophetas Domini. D. Hieronymus, quem multi ſequuntur bifariam diſpungit, & de falſis prophetis, qui cauſa erroris popularis extitere, vt dictū eſt, proptereaque à Domino puniti ſunt, & de prophetis, quos Dominus dolaſſe dicitur, quia cauſa populi peccatoris etiam prophetæ iuſti occiſi ſunt, & hoſtibus traditi. Hanc ſecūdam explanationem ſolam amplectuntur Lyranus, Theodoretus, & Recentiores. Et proculdubio hæc magis ſcopum veritatis attingit. Sed literam diſpūgamus. *Propter hoc dolaui in Prophetis*, Elegāter cauſam reddit, ob quam dolauerit, quia miſericordia Iudæorum fuerat velut nubes citò diſparens, ne euaneſcerent ſed in virtute permanerent. Non deſtitit iā Deus dolare Iudæos in prophetis, tum ſancta conſilia, & monita ſuggerendo, tum minis & calamitatibus obtundendo eos prædictos ſanctos vates. Pulchra autem metaphora vtitur Deus ſe componens cum lapicida lapides dolare. Nam eo verbo duritiem Iudæorum detegit quorum corda lapidea erāt, & piis monitis reſiſtentia. Animi vero prophetarū conſtantiā, & firmitudinem oſtendit, qui infracto pectore in tundendis Iudæis deſudarunt, quamuis non profuerit tantus vatum labor. Quemadmodū namque lapicida ſelegit inſtrumēta ferrea, conflat, acuit, & probat, atque poſt tantam operam contingere ſolet, vt dum lapides colit ictu ferrei inſtrumēti fruſtrum lapidis excidat, quo ſibi vulnus infligat, & caput conterat, In eundem modum ſancti vates à Iudæis affecti ſunt probris, & cōtumeliis, ac tandē acerbiſſima morte, dum illis expoliendis dabant operam. Quod vero attinet ad loquendi modum cum dicitur, *in Prophetis*, præpoſitio in rationem habet inſtrumenti, quod & frequens eſt in ſacris Bibliis. Vt Domine ſi percutimus in gladio? In funda, in lapide, &c. *Et occidi eos in verbis oris mei.* Licet quidam ſic expendere cōtendant, quod Dominus prophetas enecauerit, ſcilicet frequenter eos alloquendo, quaſi ſermone hyperbolico vtens, ſignificet, quantum ſtuduerit reuocare à prauis eorū viis Iudæos.

3. Re. 18.
4. Re. 10.

Optimi prædicatores piis monitu & verbo Dei dicuntur dolare ſilici pectora hominum.

Hiſpanè dicimus, *Tengo muerto, y molidos los hueſſos a fulano con ſus importunaciones,* Sic & ſanctos vates dicat Deus à ſe occiſos. Quāuis hęc explanatio nō ſit omnino cōtēnenda melius dicemus Deum de vera morte prophetarū loqui, quos propterea à ſe occiſos eſſe ait, quia occidi permiſerit. Hæc autem verba, *& occidi*, cum affectu, & dolore proferuntur, vt qui chariſſimam rem, & pretioſiſſimā in inutilia, & vana fruſtrà ſe impendiſſe doleat. Sic Deus dum vates ſuos ſanctiſſimos, integerrimoſque viros, quibus dignus non erat mundus in viliſſimæ, & cōtumaciſſimæ gētis correctione procurāda, à ſe fruſtra cōſumptos conquæritur, & vehemētem dolentis affectum imitatur. Video, Lyranum ſecus diſpungere, quem multi ſequūtur. Refert enim pronomē *eos* nō ad prophetas, ſed ad Iudæos quos Deus inquit ſe occidiſſe, quoniā occidēdos prædixit per prophetas, qui os Dei dicūtur, quod verba eius proferant. Cæterū prior explanatio literæ germanior eſt. *Et iudicia tua, quaſi lux egredientur* Iudicia punitiones vocat, vt optimè obſeruat Lyranus, quanuis Theophilactus ſic expēdat, *Iudicium*, id eſt, decretum, quod ſuper vos decreui, quem Carthuſianus, & alij recentiores ſequūtur, in hunc modū explanantes, *Iudicia tua*, id eſt, ſententia damnationis veſtræ, ſeu æquitas iudicij, quo te iudicabo. *Quaſi lux egrediētur*, hoc eſt, clara, & manifeſta prodibunt, vt ſolet lux. Iudicium autē prodire, vel egredi, vel exire eſt, cauſa tractata, &

Pſal. 17. cognita, ſententiam proferri. Vt illud, A facie tua iudicium meum prodeat. Et, Cum iudicatur, exeat cōdemnatus. *Quia,*
Pſal. 109. *Miſericordiam volui, & non ſacrificium.* Iudæi vario modo pec-
Eccl. 30. cantes, putabant, ſe purgari ſacrificiorum oblationibus, ſed
Heb. 11. Dominus oſtendit, ſe potius velle miſericordiam, vt primo
2. q. 30. miſererētur ſibi, iuxta illud, Fili, miſerere animæ tuæ, placēs
art. 4. *ad* 1. Deo, deinde pauperibus, & ſciētiā rectæ fidei cū ſui cognitio
ſacrificÿs ne, quam holocauſta, quia ſine fide, & miſericordia, impoſſi-
noſtris nō bile eſt placere Deo. Quinimo, ſi res oculatius inſpiciatur,
delectatur cum Deum non colamus per externa ſacrificia, aut munera
Deus quā propter ipſum, vt perquam docte obſeruat Diuus Thomas,
diu odium ſed ꝓpter nos, & propter proximos. Nō enim indiget ſacri-
contraxi- ficiis noſtris, ſed vult ea ſibi offerri propter noſtrā deuotio-
mus cum nem, & proximorum vtilitatē, ideo miſericordia, qua ſubue
proximo nitur defectibus aliorū, eſt ſacrificiū Deo magis acceptū vt
Mal. 1. pote propinquius vtilitatē proximorū inducens, iuxta illud Apoſtoli, Beneficentiæ, & communionis nolite obliuiſci, talibus enim hoſtiis promeretur Deus. Verbum, *volui*, pro

quo

quo Hebraice eſt, *chaphazthi*, non vtcunque velle ſignificat, ſed concupiſcere, optare, & amare implicat. Eſt autem huius verbi vſus, cum voluntas electionem ſequitur. Ac ſi apertius dicat Deus, Optio nõ vobis, ſed mihi eſt danda, ego autẽ ad veſtram vtilitatem, ſemper beneficentiam, & miſericordiam in proximos ſacrificio, prætuli, vobiſq; iã pridem hanc voluntatẽ meam aperui, vt miſericordiam ſine ſacrificio magis quam ſacrificium ſine miſericordia optarẽ. Eſt etiã obſeruãdum, voces has duas, *& non* nequaquã abſolutã negationẽ, ſed adiunctam etiam habere comparationem, ita vt à ſe non omnia reſpui ſacrificia, ſed miſericordiam præferre dicat. Nã & ſacrificiis annuit ille quidem, oblatis tamen à viris piis, & miſericordibus iis autem, qui à malis, & vacuis miſericordia offeruntur, ad veram animorum ſalutem cedant, neq; oculos quidem adiicit, ſicut ſcriptum eſt, Aſpexit autem Dñs ad Abel, & ad munera eius, ad Cain autẽ, & ad munera eius nõ reſpexit, quia eius opera mala erãt. Quod verò ex cõparatione non autẽ abſolutè negatio vſurpata ſit, verba ſubiuncta declarant, *Et ſcientia Dei plus, quam holocauſtum*. Et Diuus Auguſtinus, legẽs, non ſolum, miſericordiã volo, ſed cũ aduerbio comparationis, Miſericordiam magis volo, quam ſacrificium, ſcientiã Dei pro cognitione Dei ſumpſit, vt optimè explicuit Theophylactus. Atque ne quis ſuperbia, & infletur ſcientia Dei, agnoſcat, de ea cognitione hic attexi ſermonem, quæ charitate eſt ornata, & vere tenebras vitiorum ab animo depellit, non de ea, quæ ſolum in intellectu eſt. Habet autem non parum incrementi oratio, dum non dicitur, *Et ſcientiam Dei, plus, quam ſacrificium*, ſed, *plus quam holocauſtum*, hoc eſt, victimus incenſas. *Ipſi autem ſicut Adam, tranſgreſſi ſunt pactum.* Quãuis Theodoretus, quem ſequuntur aliqui recentiores, non aliud hic implicari dicat, quàm Deũ conqueri de Iudæis, quod diuinã legẽ violauerint, ſimileſq; facti fuerint homini, qui frangit pactiones, quas cum quopiã fecit Quaſi dicat, Nõ pluris fecerũt fœdus mecũ initũ, quã ſi cũ homine iniuiſſent, ſecus tamen eſt hic locus diſpungendus, & *Adã* non pro quouis homine hic ſumẽdus eſt, licet ita tranſtulerint Septuaginta, ponentes pro *Adam* homo, ſic, *Ipſi verò ſunt ſicut homo præterient teſtamentum.* Sed vox *Adam* primò parẽti ſolum referẽda eſt, vt referũt Diuus Hieronymus, Liranus, Haymo, Rupertus, Carthuſianus, & nonnulli ex recentioribus, eſt autem hic ſenſus, Sicut Adam præuaricatus eſt in paradiſo, quamobrem & inde eiectus, Sic iſti ſe imitatores

Gene. 4.

Aug. lib. 10. de Ciu. Dei cap. 5.

Multo maius & inuiolabilius eſt fœdus initũ cum Deo quam cum homi-nibus.

iniqui parentis oſtendunt, vt quomodo ille de paradiſo, ſic iſti eiiciantur de patria,& loco ſuo. Quidam aduerbium loci *ibi* ſic diſpungunt,id eſt,in Adam,Philoſophanturq; multa de peccato originis,& de peccatis actualibus, quod in Adam omnes cecidimus,& naſcimur filij iræ. Sed nimis extorta eſt explanatio. Certũ enim eſt collationis eſſe rationem quod quemadmodum Adam in ſuo loco deliquit,ita & iſti in ſuo loco, quamobrem inde vtrique merito ſunt expulſi.

Obſeruationes ad componendos mores.

Dolatæ lapides verbo animo in ædificiũ Eccleſiæ domus Dei aſſumantur.

Ezech. 3.

PROPTER *hoc dolaui in prophetis.* Ecce concionator,quod munus accepiſti,dolãdi videlicet lapides viuos, ex quibus Eccleſia cõſtruitur. Noli ergo eſſe puſillanimis,aut mollis,ſed ferreus,alioqui quomodo lapides obtundere poteris? Nec mireris,ſi dũ lapicidæ munus exequeris, quippiã nocumẽti ab ipſis lapidibus accipias,aut ſi non cito expoliuntur, vel in tunſione multum deſudas, quid mirum? Lapides enim ſunt. Omnis quippe domus Iſraël,ait Deus Ezechieli,attrita fronte eſt,& duro corde. Ecce dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum, & frontem tuam duriorem frontibus eorũ, vt adamãtem, & vt ſilicem dedi faciẽ tuam. Ne timeas eos,neque metuas à facie eorum,quia domus exaſperans eſt. Quid eſt, domum Iſraël eſſe duro corde,& exaſperantem, niſi petram eſſe duriſſimam,quã tũdendam accipiebat, & à qua mille incommoda eſſet accepturus ſacer vates? Sic enim ea acceperũt ſancti vates,Iſaias,Ieremias,Stephanus,Paul⁹,&c. Quod ſi quæras, Cur hac noſtra tẽpeſtate in tunſione horũ lapidũ nihil damni infertur lapicidis? Reſpondeo,quia inſtrumenta non ferrea ſunt,& adamantina,ſed mollia, & quæ facile cedunt materiæ. Vtinã aduerterent iſti,quid cœleſtis Salomon præcipit, quoſque latomos eligat ad præparandos lapides templi cœleſtis Ieruſalem. Præcipit,inquit,Scriptura,rex Salomon, vt tollerent lapides grãdes,lapides pretioſos in fundamentũ tẽpli,& quadrarent eos,quos dolauerũt cæmentarij Salomonis,& cæmẽtarij Hiram, Quid templũ iſtud adũbrat,niſi Eccleſiam? Et lapides quid,niſi fideles? Qui meritò grandes lapides dicũtur,& prætioſi: grandes,qm̃ tãta eſt,humani animi capacitas,vt in eo Deus infinitus, & omnipotẽs inha

3. Re. 5. Ingenti & incõparabili pretio redemit nos Chriſtus.

inhabitare dignetur,pretioſi:quoniam non corruptibilibus auro, & argento empti ſunt,ſed pretioſo ſanguine agni immaculati Hi etiam lapides quadrantur,quoniam ſecundum legem traditam à quatuor Euãgeliſtis dolantur,vt piè,& iuſtè, & ſobriè viuant in hoc ſæculo Neque ſolum latomi Salomonis,ſed etiã Hirã regis infidelis latomi , qui in ea erant ſtrenui architecti,cõueniũt,& ſimul colũt hos lapides Quoniã cõcionatores non ſolũ ex ſacris literis inſtrumenta ſua conflant ad lapides expoliendos , ſed etiam ex profanis , & philoſophis,qui nõ parum adiumenti conferũt ad exactam lapidum politionem,Quis enim non videat, quãtum adminiculi afferant diuini verbi declamatoribus Ariſtoteles,Plato,Diogenes , cæteriq; id genus philoſophi ? Vnde & apud Prouerbia dicitur,Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptẽ,miſit ancillas ſuas,vt vocarent ad arcẽ,& ad mœnia ciuitatis. Qui ſint ancillę iſtę, dicat Diuus Thomas, *1. p. q. 1.* ſcientiæ videlicet à Philoſophis traditæ , & adinuentæ. Hæ *art.5.* proculdubio deſeruiunt in ſtructura arcis Eccleſiæ,& ad excidendas columnas ſeptem,id eſt,multos poliendos fideles, qui Eccleſiã ſuſtineant. Eſt namque Scripturæ conſuetudo, numerum ſeptenarum pro multis ponere. Obſeruandũ tamen eſt,ante latomos regis Hiram vocatos eſſe latomos Salomonis,quoniam licet à ſapientibus Ethnicis accipere ferramenta permitatur ad dolandum,præponenda tamen ſunt, quæ in prophetarum oraculis ſunt repoſita.Eſt namq; ſcientia,in arcanis , ſacriſque literis recondita longe dignior , & præſtãtior omnibus ſciẽtiis phyſicis , tum ſpeculatiuis , tum practicis ob certitudinem obiecti,& dignitatem . & quoniã ad adipiſcendam cæleſtem beatitudinem , qua non eſt vlterior finis,ordinatur. Auditores etiam concionum ſacrarum æquo animo ferant , cum ſe percuti viderint malleis,& ferramentis latomorũ, quando id illis ex munere incumbit iniuncto,timeantq;,ſi,tunſionibus acceptis,nõ apti ſint ad cœleſte tẽplũ cõſtruẽdũ,audiẽtes, quod Ioanni dicitur in Apocalypſi,poſtquã calamus ſimilis virgæ ei datus eſt,nẽpe,Surge,& metire templũ Dei,& altare,& adorantes in eo,atrium autẽ,quod eſt foris tẽplum, eiice foras, & ne metiaris illud, quoniam datũ eſt gẽtibus. Quid eſt,calamo metiri templũ, & adorantes in eo,niſi cognoſcere,an lapides poſt tũſionem digni inueniantur cœleſti ædificio? Vnde bene vna cũ adorantibus iubetur metiri altare , quoniam ex altari menſura lapidum probitas cognoſcenda eſt. Eſt autem altare Agnus

Sacroſancta Theologia ſtudium omnium ſciẽtiarum dignius.

Apo.11.

Dei

Dei,in eo enim omnia ſacrificia noſtra offerri debēt, vt omnipotenti patri grata ſint. Ad huius altaris formam aptandi ſunt lapides viui,vt quantum cum eo cohæreant,quantumque diſſentiant,cognoſcat ſacer propheta Ioannes. Quod ſi dolati,nulla in re cū altari lapideo,Chriſto cōueniunt,Petra

1.Cor. 10. enim erat Chriſtus,ait Apoſtolus,ſciant,extra templum eijciendos cœleſte, & nunquam victuros cum altari, ſed cum gentibus damnatis in ignem æternum Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ.2.Aduentus,in hæc verba, Quid exiſtis in deſertum videre hominem mollibus veſtitutum? Sed quid exiſtis videre prophetam? Etiam dico vobis & plus quam prophetam. Non erat ſanctus Baptiſta molle inſtrumentum, & veluti ex butyro confectum, ſed plusquam ferreum,& adamantinum ad dolandos lapides viuos Eccleſiæ, ac propterea,inquit Chriſtus, eum non eſſe mollibus veſtitum. Erat etiam plusquàm propheta. Elegerat enim eum Deus tanquam fortiſſimum inſtrumentum, ad tundendum illum perfidum lapidem, ſcilicet Regem Herodem, ſed eius tanta erat durities, quod ad ictus lapicidæ fruſtrum reſilijt in faciem diuini latomi,& caput abſcidit. Quadrat etiam in Euangelium feriæ 2.Reſurrectionis in hæc verba,O ſtulti,& tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti ſunt prophetæ.Ecce mallei, & ferramenti contuſio in illos viuos lapides diſcipulos nēpe Chriſti euntes Emaus, obiurgat enim eos,& acriter reprehendit Chriſtus, vocans illos ſtultos, & inſtar ſilicis duros ad credendum, reſurtexiſſe Chriſtum,ſed huiuſcemodi, ferramentum hauſit ad tundendum ex Prophetis.Hinc ſubditur,Et incipiens à Moyſe,&omnibus Prophetis interpretabatur illis, in omnibus Scripturis. Quid hæc omnia ſunt,niſi quod Dominus dixerat apud Hoſſeam, Dolaui eos in Prophetis. Quadrat & in Euangelium pro feſto ſancti Matthæi,in hæc verba, Euntes autem diſcite,quid eſt, Miſericordiam volo,& non ſacrificium.Vides,vnde hauſerit ferramentum ad dolandos iſtos lapides, videlicet ex prophetis?

Iohannes Baptiſta Præco Redemptoris primus ad gratiam ſuſcipiendā Idolauit pectora hominum.

¶ *Et occidi eos in verbis oris mei.* Ecce, quanti ſit æſtimandum munus declamatorium ad populum,quantique faciendi cōcionatores? Os namque Domini ſunt. Vndè & de illis inquit

*Iere.*15. Deus apud Ieremiam, Si ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum eris. Aduertant etiam concionatores,quanta in eis

*Cant.*4. debeat eſſe munditia, ſiquidē tāto nomine digni ſunt, quod ipſe Deus os ſuum vocat eos. Hinc apud Cantica dicit illis Sponſus,

Sponſus,Dentes tui ſicut grex tonſarũ,quæ aſcenderũt de lauachro , Omnes gemellis fœtibus. & ſterilis non eſt inter eas,ſicut vitta coccinea labia tua,& eloquiũ tuum dulce. Vt multa referre omittamus,quia Deo volẽte,maturè in lucem edemus cõmentaria in Cantica Canticorũ,per dẽtes,ex mẽte D.Anſel.multorúmq; Patrum,concionatores intelligit,qui cõterunt Scripturas,& inferioribus intelligibiles reddũt,qui & ſicut greges tonſarũ dicuntur, quia ſicut ouis in tonſione deponit vetuſtatem ſuam,ita iſti debent deponere omnẽ vetuſtatem ſuã.Aſcẽderunt verò de lauachro baptiſmi , & pœnitentiæ ad virtutes. Omnes gemellis fœtibus ſunt , quia vnuſquiſq; fidem habet , & opera. Sicut vitta coccinea etiam labia eorũ ſunt,quia ſicut vittæ officiũ eſt,capillos conſtringere circa caput,ita labia,id eſt,prædicatores, per quos loquitur Deus cõſtringunt capillos Chriſto , ne defluunt à capite. Coccineã autem vocat propter Dom. Paſſionis rubedinem. *Pollicetur author Reipublicæ literariæ amantiſſimus ſe breuit in lucẽ emiſſurũ Commentaria in Cantica Salom.* *Mat.23.*

¶ Item, *Et occidi eos in verbis oris mei*, Non ergo tyranni,aut impij occiderunt ſacros vates? Abſit hoc. Nã Aſſertor noſter inquit,Ecce ego mitto ad vos prophetas,& ſapientes,& ſcribas,& ex illos occidetis,& crucifigetis,&c.Ita eſt,ꝙ Iudei ſacros vates occiderunt,ſed Deus ſe occidiſſe illos ait,non ſolum,quia permiſerit,verum etiam, vt concionatoribus non parum ſolatij ingerat,qui ſi quid patiãtur incommodi,quod vitia reprehendant, Deus pœnarum eorum auctorem ſe dicit ob cumulatiſſimum præmiũ quod in eos eſt collaturus. Diſce etiam ex hoc loco non timere populum , ſed liberè reprehende peccatores.Deus enim eſt , qui occidit,& viuificat,non auditores.Hinc inquit Ezechieli,Ne timeas eos neque metuas. Apoſt.etiam , poſtquam multas attexerat calamitates,& perſecutiones, quibus fuerat iactatus , inquit, Et ex omnibus eripuit me Dominus. *Deus occidit, & viuificat.* *Ezech.3.* *2.Tim.3.*

¶ *Iudicia tua quaſi lux egredientur.* Duo hic ſunt implicata, alterum eſt,peccata publica publicè eſſe punienda. Non enim inquit,Iudicia tua,quaſi nox,aut quaſi tenebræ,ſed quaſi lux quæ ab omnibus percipitur. Solet Deus ꝓculdubio plerũq; punire,& reprehendere peccatores occultè. Tũc parum iratus videtur. Quemadmodũ enim iudex ſi ſecreto delinquẽtẽ corripiat, id ob amicitiã feciſſe diximus,ſecus autẽ ſi publicè,tunc enim pro meritis ab eo exigit pœnas,In eundem modum Deus ſolet occultè punire nonnunquam,& tanquã amicus peccatores. Tranſiui per te,ait apud Ezechielem , & vidi te,& ecce tempus tuum,tempus amantium. Et expandi amictum *Simile.*

amictum meum ſuper te,& operui ignominiam tuam,& lavi te aqua,& emundaui ſanguinem tuum ex te,& vnxi te oleo. Ecce iudicium Dei in Iſraelem occulte exercetur. Tegit enim Deus pallio charitatis illum,dum mundat ſanguinem, id eſt,peccata eius, ne cæteri videant ignominiam peccatorum ob quam punitur. Sicq; tectum Iſraelē abluit aqua tri-
Pſal.68. bulationum. Aqua namque tribulationem ſignificat, vt in Pſalmo,Saluum me fac Deus,quoniā intrauerunt aquæ vſq;
Pſal.143. ad animam meam. Et iterū Libera me de aquis multis. Hinc & meritò ſubiungit.Et vnxi te oleo,id eſt miſericorditer re-
Pſal.31. cum agi,clam te mundans, non palam. Hinc & Regius Pſaltes ait,Beati,quorū tecta ſunt peccata. Quid eſt,peccata eſſe tecta,niſi occultè de illis ſumere Deum vindictam,ſecretóq; corripere,ne alijs nota ſint? Quadrat in Euangelium Sabbathi poſt 3. Dominicam. Quadrageſimæ,in hæc verba, Inclinans ſe,ſcribebat in terra. Quid ſcribebat? Dicunt Sancti Patres peccata Scribarum,& Phariſæorum accuſantium mulierem in adulterium deprehenſam, vt rubore ſuffuſi,accuſare peccatricem deſinerunt, ad ſuáque ita quiſque peccata conuerteret oculos,vt ab alienis illos auerteret. Cur Dñe hoc iudicium tuum non egreditur, quaſi lux, ſed occultas horum peccatorum delicta? Certè abiſſus miſerationum tuarum te compulit expādere amictum ſuper eos, quia benignè corripere voluiſti. Væ autem illis,cum egredietur ſententia quaſi lux,vt omnibus hominibus ſit aperta, & manifeſta. Poteſt e-
Clariſsima ſunt iudicia quæ dominus per Prophetas nobis patefacit ſed nos vidētes nō videmus, audientes non intelligimus. tiam non inepte aptari Euangelio Dominicæ. 1. Aduentus, in hæc verba, Tunc videbunt filium hominis venientem cū poteſtate magna,& maieſtate. Aderunt enim omnes Sancti, & ſpiritus angelici,aderūt & omnes homines,quotquot fuerunt,vt adimpleatur illud, *Iudicia tua quaſi lux egredientur.* Sed cur ita publicitus punientur peccatores? Quia miſericordiæ opera deſpexerunt. Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare,ſitiui,& non dediſtis mihi potum, hoſpes eram,& nō collegiſtis me: nudus, & non operuiſtis me,infirmus, & in carcere, & non viſitaſtis me. Ignorarunt enim illud, quod per prophetam meum illis dixeram, Quia miſericordiam volui,& non ſacrificium.

¶ *Quia miſericordiā volui,&c.* Docet, quàm benignos pios, compatientes, ad ignoſcendum faciles quamq́ue paratos ad
Galat.6. ſubueniendum,&ſuccurrendū eſſe oporteat,vt alter alterius opera portemus, & tales nos exhibeamus proximis noſtris, qualem cupimus Deum eſſe nobis. Si enim actionibus

miſericordiæ

miſericordiæ incubuiſſent Iudæi, non egrederentur iudicia eorum quaſi lux, id eſt, non acerbè, & palam punirẽtur. Hinc Sapiens inquit, Qui pronus eſt ad miſericordiam benedicetur Et iterum facere miſericordiam plus placet Deo, quam victimæ. Et apud Iſaiam, Frange eſurienti panẽ tuũ, & egenos, vagoſque induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris. Tunc erumpet quaſi mane lumen tuum, & ſanitas tua citius orietur, & anteibit iuſtitia tua faciem tuam, & gloria Domini colliget te. Obſerua, quibus præcipiat Dominus frangendum panem, nõ vtiq; ſaturi, & diuiti, ſed eſurienti. Secus, proh dolor, multi faciunt, deſpiciunt namq; pauperes, & egenos, & nudos: homines autem locupletes inuitant, imo etiã nolentes trahunt in domum ſuam. Bone Deus, quis in vaſis iam plenis, balſamum refundere contendit? Fratres mei pretioſa res eſt eleemoſina, & miſericordia, oleũq; vix æſtimabile, ſed in vaſis vacuis ſolum reponendum eſt. Quemadmodum Eliſæus, clamante vxore prophetæ, Creditor venit, vt tollat duos filios meos ad ſeruiendũ ſibi, mutua vaſa vacua poſtulauit, in quibus oleũ infunderet, eaq; tantum impleuit. Sic nos oleũ miſericordiæ ſolum in pauperibus, qui vaſa vacua ſunt, reponere debemus Cur diuites qui repleti ſunt, eligemus? O cæcitatẽ ingentem, ô amentiã deplorandã. Cum in pauperes effuderimus opes, nõ cum in diuites, promittit orituram ſanitatẽ noſtram. Quemadmodum elephas, quoties vermes venenatos comedit, teſte Plinio, haurit, & bibit oleum, eóq; venenum expellit, & purgat, In eundem modũ homo oleo miſericordiæ ſanatur à veneno peccatorũ. Quid quæſo, Samaritanus appoſuit vulneribus inflictis à latronibus, niſi oleũ? Tu ergo eandem tui cordis vulneribus adhibe medicinam, oleum videlicet miſericordiæ. Per miſericordiam namq; ait Sapiens, & fidem purgantur, peccata. Ac rurſum, Miſericordia, & veritate redimitur iniquitas. Et Tobias, Eleemoſina ab omni peccato, & à morte liberat: & non patietur, animã ire in tenebras. Quadrat obſeruatio in feſtum Omniũ Sanctorũ, in illud, Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiã conſequentur. Audis enim ſecus de immiſericordibus, Qui obturat aurem ſuam ad clamorem pauperis, ipſe clamabit, & non exaudietur. Eſt D. Iacobus, Iudicium, inquit, ſine miſericordia illi, qui non facit miſericordiam.

Prou. 22. *Prou. 21.* *Iſa. 58.* *Beneficia & dona hodie largiuntur diuitibus, pauperibus nihil.* *Simile.* *4. Reg. 4.* *Plinius.* *Luc. 10.* *Prou. 15.* *Prou. 16.* *Tob. 4.* *Prou. 5.* *Prou. 13.* *Iacob. 2.*

¶ *Et non ſacrificiũ.* Charitatẽ, frater mi, docet te Deus tuus, qui ſui honoris oblit⁹ aliorũ ꝓſpicit vtilitati puta pauperũ.

A · lis

Audis enim,Deum tuum malle miſericordiam, quam ſacri-
Phil.2. ficium.Non ſic nos repẽdimus Deo noſtro , Inquit,enim A-
poſtolus.Omnes quæ ſua ſunt,quærunt,non quæ I ſu Chri-
ſti.Neminem enim habeo tam vnanimem , qui ſyncera fide
pro vobis ſolicitus ſit. Ac rurſum Corinthiis præcipit Ne-
1.Cor.10. mo,quod ſuum eſt,quærat,ſed quòd alterius. Et poſt pauca,
ſeipſum in exemplum præbens,ait.Non quærens,quod mihi
vtile eſt,ſed quod multis , vt ſalui fiant Et iterum. Obtabam
Rom.9. ego ipſe anathema eſſe à Chriſto pro fratribus meis , qui
ſunt cognati mei ſecundum carnem.

¶ *Et ſcientiam Dei,plus quam holocauſtum.* Sanctum ergo & quam grauiſſimum Deo eſt , Scripturæ ſacræ ſtudijs operam nauare.Vnde Diuus Hieronymus ait. Sẽper in manibus tuis ſacra ſit lectio.tenenti tibi codicẽ ſomnus ſurrepat, & caden tem faciẽ pagina ſancta ſuſcipiat.Et Dauid.Lucerna pedibus
Pſal. meis verbũ tuũ,& lumen ſemitis meis.At Apoſtolus,Omnis
2.Tim 3. Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendũ ad arguẽ-
dum,ad corripiendum , ad erudiendum in iuſtitia : vt perfe-
ctus ſit homo Dei,ad omne opus bonum inſtructus.Quem-
Exod.3. admodum namq; in duabus tabulis lapideis legem ſcriptam
digito Dei accepit Moſes. Ita in duobus Scripturæ teſtamẽ-
tis , veteri nempe, & nouo , diuinæ inſpirationis digito fuit
Scriptura exarata,& per Deum ipſum hominibus diuulgata.
Hinc prophetæ Ioanni dicitur. Quis eſt dignus aperire li-
Apoc.5. brum , & ſoluere ſignacula eius?Et nemo poterat , neque in
cœlo,neq; in terra,neque ſubtus terrã aperire librũ,neq; re-
ſpicere illũ, donec Agnus Dei ſtans,tanquã occiſus , habens
cornua ſeptẽ,& oculos decẽ,qui ſunt ſeptẽ ſpiritus Dei miſſi
in omnẽ terram, venit & accepit de dextera ſedẽtis in thro-
no librum,& illum aperuit.Vis aperte cognoſcere,quantum
iſte liber hominibus afferat cõmodi ? Audi, quid dicat Deus
Ezech.2. Ezechieli.Aperi os,tuum & comede,quæcũq; ego do tibi.Et
vidi,& ecce manus miſſa ad me, in qua erat inuolutus liber,
& expandit illum corã me,qui erat ſcriptus intus, & foris.Et
ſcriptæ erant in eo lamentationes , & carmen,& væ.Quid i-
ſte liber eſt,niſi Scriptura ſacra, quæ ideo inuoluta eſſe dici-
tur,quia obſcura eſt in multis locis,& explicatu difficillima.
Sed eam expandit coram propheta Deus , quia cum diuini-
tus eſt inſpirata,diuino etiã ſuggerente Spiritu, aperitur iis,
quibus vult Deus ſcientiã ſuorũ myſteriorũ communicare.
Sunt autem ſcripturæ in ea lamẽtationes,quia in ea docẽtur
homines,quot,quantiſq; cruciatibus ſubiiciãtur peccatores

in inferno damnandi. Sunt etiam ſcriptæ lamentationes pœnitentium in ea, quia docet, quibus gemitibus, & lachrymis debeant peccatores pœnitentiam agentes, ſua deflere peccata. Scripta ſunt etiam carmina, cantus illi videlicet lætitiæ Sanctorum, canentium in cœleſti gloria hymnos, & cantica, non ſine ingenti animi exultatione. Inuenitur & væ quoniã innumeratas comminationes pœnarum habet, quibus à patrandis peccatis homines deterreantur. Cum ergo Scripturæ ſacræ liber doceat nos, quo pacto delicta noſtra lamẽtis abluere debeamus, qua via tenditur ad ſupernas illas angelorũ ſedes, noſque à peccatis arceat terrore gehennalis ſupplicij, merito inquit Deus, *Scientiam Dei volui plus quàm ſacrificium.* Agnouerunt Sancti illi, quantũ afferat hæc diuina ſcientia emolumenti hominibus, de quibus ipſa teſtatur. Suſceperunt verbum Dei cũ omni auiditate, quotidie ſcrutantes Scripturas. Quid inueniſtis, precor iucũditatis, quid dulcedinis, quid cõmodi in Scripturis, quòd cũ auiditate Scripturas ſuſcipitis, cáſq; ſcrutamini? Quæ lingua id expendere poterit? Eſt nãque *ſcientia Dei* arbor quædã cœleſtis, diuinis floribus ornata, ager fetax plenus frugibus, pratum amœniſſimum graminibus miris decoratum, hortus abundans fructibus, fons & fluuius aquæ vitæ ſalientis in vitam æternam. Quis enim digne referre queat, quot flores ſententiarum Scriptura ſacra profert, quot ſelectiſſimis exemplis piorũ virorum ſit referta, quot herbas ſaluberrimas ſacramẽtorũ producat, quotq; fructibus vtilium præmiorum ſit repleta? Non igitur mirum eſt, ſi ſancti cũ auiditate Scripturas ſacras legant. Nã quẽadmodum apes ab herbis, & arboribus flores interdũ amaros interdum dulces demetunt ad fauos conficiendos mellis, animalia in pratis nunc herbas ſuaues, nunc amaras paſcunt, homines etiã ex fructibus quoſdã legunt ad cibũ, quoſdã verò ad medicinã. In eundẽ modũ nos debemus confugere ad Scripturã ſactã, & ex ea diuerſitatẽ florũ, fructuũ, & herbarũ, hoc eſt, varietatẽ ſententiarum, & teſtimoniorum colligere, quorum quædam ſunt dulcia ob promiſſiones præmiorum, quædam amara ob comminationes tormentorum: & indè quod expediat recipere, ad diuinos quoſdam fauos conficiendos melliſluæ, vt ita loquar, deuotionis, & ſalutiferæ doctrinæ, atque in cibum & medicinam animæ conſeruare. Quadrat obſeruatio in Euang. pro reſurrectione Domini, in hæc verba. Incipiens à Moſe, & omnibus Prophetis interpretabatur illis, in omnibus Scripturis, quę de ipſo erãt,

Actõ. 17.
Nihil in ſacra ſcriptura ſyluà inuenitur quod non corporis & animæ ſaluti conferat, torquatur quis liuore libidine, ambitione hic remedium quærat. Sitit aliquis hic reperit fonte puriſſimum: vnde qui liberit fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitã æternã, necam plus ſitiet.
Simile.

Cur, bone Ieſu, Scripturas ſacras ſic reſoluis? Certè quia ſcis patrem tuum æternum ſcientiam Dei velle plus, quàm ſacrificiũ. Hinc ore tuo, quemadmodum in ore leonis interfecti à Sanſone, quam primũ reſurgis, fauus mellifluus Scripturæ Sacræ inuenitur. Id enim ea vmbra eſt implicatũ, & inuolutũ.

Iudic. 14.

¶ *Ipſi autem ſicut Adam tranſgreſſi ſunt pactum.* Quam ob cauſam fratres mei, putatis, Deũ noſtris oculis obiicere contemplandum ſupplicium primi parentis? Certè quia cupit nos alienis exemplis diuinæ iuſtitiæ à peccato deterre. Hinc apud Numeros dicitur fœminæ. Si declinaſti à viro tuo, atque polluta es. & cõcubuiſti cũ altero viro, det te Dominus in maledictionem, exemplumq; cunctorum in populo. Ecce non ſolum ſententia maledictionis mulier adultera punitur, ſed etiam in exemplũ aliis exhibetur, ne ſimile peccatũ patrent. Et apud Ieremiã, Erit Moab in deriſum omnibus, & in exemplum in circuitu ſuo. Et princeps Apoſtolorum ait. Ciuitates Sodomorum, Gomorrheorum, in cinerem redigens, auerſione damnauit, exemplum eorũ, qui impie acturi ſunt, ponens. Solent viri pij, inſpecto aliorum ſupplicio, reddi cautiores, & illud fugere peccatum, pro quo cernunt, patratorem puniri. Sic Sanctus Dauid: cernens Ozam à Domino percuſſum, quòd arcam tetigiſſet, extimuit Dominum in illa die dicens. Quomodo ingredietur ad me arca Domini? Et noluit eã diuertere ad ſe. Sic etiam, punitis Anania, & Saphira factus eſt timor magnus in vniuerſa Eccleſia, & in omnes qui audierunt hæc. Quemadmodum cum malleo percutis clauum, vt figas in pariete, non ſolum paries ictu, verum & ipſum tectum commouetur, quamuis illud non tangas. Ita cum Deus punit peccatorem, licet non tangat circunſtantes, ingenti tamen terrore afficiuntur. Docet etiam te Deus timere, cum vides, ob aliquod crimen puniri quempiam, ſi tu eodem ſis irretitus. Nam quos eadem culpa conſtringit, par etiam ſolet manere ſupplicium. Vtinam, cum adulter cernit confoſſos gladio à viro adulteros, quòd ipſius thorum violauerint tremebundus reſipiſceret, anteaquam ſimile ſubeat ſupplicium. Vtinam & latro, &c.

Num. 4.

Iere. 48.
2. Petr. 6.
2. *Reg. 6.*
Acto 5.

Simile.

Hæc dicta ſint horiviolatoribus nam iuſtũ dolorẽ dicitur exequi qui adulteram interficit vxorẽ cum ſuo mechatore l. 1 ſi quis ingra. §. ſi maritus. ff. ad Syl. Accur. in l. ſi rigor ff. ad legem. Iul. de adult.

¶ *Galaad ciuitas operantiũ idolũ, ſupplantata ſanguine. Et quaſi fauces virorum latronum, particeps ſacerdotum, in via interficientium pergentes de ſichem qui à ſcelus operati ſunt.*

¶ Ciuitas *Galaad* ſita eſt trans Iordanẽ in tribu Gad, habitabatur à ſacerdotibus, quæ fugitiuorum ciuitas erat. Inter cæteras Iſraelitarum regiones erat hæc longè fœlicior, ob

loci

loci amœnitatem, & vbertatem frugum, eſſeque fertiliſſimã, & inſignem ob meſſionis, & fructum copiam produ͂t crebro ſacri vates. Nam Micheas, & Zacharias id inculcãt, & in cãticis legimus. Capilli tui ſicut greges caprarum, quæ aſcenderunt de monte Galaad. Neque arbitreris, cum hoc nomine Galaad etiam appelletur mons quidam, eum montem, & ciuitatem hæc longè diſtare, ciuitas enim *Galaad* in eodẽ monte eſt collocata. Cũ igitur ciuitas hæc *Galaad* ob ſacerdotum frequentiam, & propter Aſylorum religionem, atque ob frugum fertilitatem ſanctiſſimis & innocentiſſimis cultoribus oportuerit abũdare in eam prius, quam in cæteras inuehitur Deus, quod ſecus contigerit, & beneficiorum, ſuiſque muneris ob ita, primitus idolum conſecrauerit, & principium idololatriæ, & omnium malorum extiterit. *Supplantata ſanguine.* Licet multi id referant ad punitionẽ ciuitatis Galaad, quod ciuium eius ſanguis ab Aſſyriis fuſus fuerit, vt qui primi peccauerant, primi etiam pœnas exoluant, & capiantur ab hoſtibus, quam explanationem amplecti videtur D. Hiero. melius tamen arbitror, referemus ad patratum peccatum in ea, quaſi nouum eius peccatum, & crimen addat, fuiſſe videlicet inſidiatricem ſanguini pergentium Ieroſolymam adorationis cauſa. Nam quamuis vox Hebraica, poſita pro *ſupplantata*, anceps ſit, & ad ſupplantationem, & ad inſidiationem, vt ita loquar, verba ſequentia apertè oſtendunt. *Et quaſi fauces, &c.* vt ſtatim dicemus magis eſſe accipiendã pro inſidiatione, quàm pro ſupplantatione, Auget autem non parum crimen hoc inſidiarum, quod additur *ſanguine.* Ac ſi apertius dicat. Inſidioſa erat ciuitas Galaad, non vt parum incommodi inferret, aut vt bona ſolum raperet innocentium, ſed vt eorum ſanguinem funderet, eoſque necaret. *Et quaſi faceret virorum latronum, particeps ſacerdotum.* Si ita verba iũgas in quem modum nonnulli codices habent, ſenſus eſt ſatis clarus. Significat namq́;, ciuitatem *Galaad* multis, ornatam ſacerdotibus, eſſe ſimilem faucibus latronum quærentium deglutire bona aliorum. Omnes enim vna cum ipſis ſacerdotibus ſtudebant rapere facultates alienas. Poſſumus etiam *fauces latronum* appellare anguſta loca abditaque, ſiue cauernas, quas velut oportuniora ad graſſandum ſolent deligere latrones, quales ſunt anguſtię, & viarũ aſperitates. Huiuſmodi loca appellari *fauces* per tranſlationem certum eſt. Vnde Corinthus in anguſtiis, & faucibus Gręciæ poſita eſt. i. ſtrictior erat ingreſſus ad Corinthũ. Et quoniam ſacerdotes

Mich. 7.
Zach. 10.
Can. 4.

Inſidiatur Galaad repugnantibus Idolorum cultus & per phas & nephas eorum ſubſtantias deuorabat.

principes erant in illo latrocinio, cæteri verò, qui cum illis erant, ſocij ſceleris, atque prædæ, participes dicũtur. Adhibẽt hanc explanationem Haymo, & Rupertus, quæ mihi non eſt ingrata, eamque nonnulli ex recentioribus amplectuntur. Si autem verba ſeiungas, & in hunc modum legas, *Et quaſi fauces virorum latronum*, & ibi apponas periodum, quaſi illa cũ præcedentibus coniungas, apertus eſt ſenſus. Explicat nãq; quo pacto inſidias tetenderint ſanguini hominũ Galaaditæ, nempe in latebris, quibus ſe latrones abdere ſolent ad internetionẽ tranſeuntium viatorum, *In via interficientium pergẽtes de Sichem*. Erat ciuitas *Sichem* metropolis Samariæ, quã ob rẽ multas, & frequentes ad eam vrbẽ vias fuiſſe, conſentaneum eſt, eas autẽ ſacerdotes, cæterique Galaadite occupauerãt, latitabantq;, vt inſidiarẽtur pergentibus adoratũ Dominũ Ieroſolymã, eoſq; ad vitulos aureos redire cogebãt, multa impoſita, quòd ſi illos reuocare non poterant, crudeliter interficiebant. Lyranus opinatur, iſtos latrones interfectores appellari pergentium Sichen vbi erant nundinæ, ad quas portabantur pecuniæ pro emendis mercimoniis, quia eos interficiebant, & ſpoliabant latrones in eo itinere. Cæterum prior explanatio videtur verior, atque ita diſpungunt Diuus Hieronymus, Theophilactus, & plerique alij. Vox autem *Sichem*, ſi Hebraica conſultas exemplaria, non in auferendi caſu eſt, ſed in accuſandi caſu, Sic enim habent *Sechemah*, quam deſinentiam locorum nomina habent Hebraicè, vt *Ieruſalaimah*, *Mizraimah*, idem eſt, quod in Ieruſalem, & in Mizraim, Noſter autem Interpres, opinor, propterea tranſtulit *de Sichem* in ablatiuo, vt ſignificaret, comprehendi pergentes *Sichem*, cum ab ea vrbe redibant, nõ cũ illuc iter faciebãt. Huius autẽ rei cauſa eſt, quoniã inſidiatores habebãt clanculares, qui ſpecularẽtur, an qui pergebãt Ieroſolymam, adoratũ iſſent, necne, quod cũ exploratũ haberẽt, in ipſo reditu inde reuertẽtes interficiebant, veluti tranſgreſſores legis de adorandis ſolũ vitulis aureis. *Quia ſcelus operati ſunt*. Vox *Zimah* Hebraica, poſita pro *ſcelus*, nõ pro quouis accipitur ſcelere ſed maximum, atque portentoſum flagitium conſulto factum ſignificat, Sic apud Leuiticum, Ne proſtituas filiam tuam, ne contaminetur terra, & impleatur *Zimah*, id eſt, nefarium, & excogitata malitiæ ſcelus. Ac ruſum, Qui ſupra vxorem filiam duxerit, matrem eius, *Zimah* operatus eſt, viuus ardebit cum eis, nec permanebit tantum nefas in medio veſtri.

Sunt qui autumant Sichem dictã fuiſſe poſtea. Neapolin quam Ioſephus cũ Plinio Marbotã vocat.

Leuit. 19.

Leuit. 20.

Obſer

Obſeruationes ad inſtituendos mores.

GAlaad ciuitas operantium idolum. Quemadmodũ Deus ſolet honorare, ante alios, primos candidarum actionum inuentores. Ita etiam deſæuire ſolet prius in alicuius criminis, aut vitij auctores quam imitatores. Da illis, inquit Dauid Deo, ſecundum opera eorum, & ſecundum nequitiam adinuentionum ipſorũ. Quid eſt Deus daturus; bone rex, nequitiæ inuentoribus? Certè vt ante alios puniantur, atque ſeuerius. Cum enim pœna reſpondeat culpæ, qui prius culpam committunt, æquum eſt, etiam incurrant prius pœnam, ita, vt primi dignam factis mercedem accipiant. Nam quemadmodum patriarcha Iacob dixit Rubem. Tu principium doloris mei prior in donis, maior imperio, effuſus es, ſicut aqua non creſcas, ſic iſtis Galadaitis dicere poteſt Deus, Vos principium iniuriæ mihi illatæ, nõ mediũ, aut finis, quod æquius ferri poterat, & qui priores accepiſtis à me dona, vos enim ſacerdotali honore cumulaui, & ciuitatem veſtram conſtitui refugium delinquentium, igitur vos deſpiciam, & effundens vos ſicut aquã in terram, non creſcatis, imo primi pereatis, cum extiteritis ſceleris auctores. Sic etiam adoleſcẽs ille Machabæus obiiciebat impio & tyranno, quod nouum modum torquendi Iudæos adinueniſſet, & excogitaſſet, Tu, qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manum Dei. Et Sapiens ait, Eſt inuentio in detrimentum. Qui enim peccandi modum adinueniunt, in ſuam perniciem eum effingunt & excogitant.

Capita facinorum capitales pœnas ſalmuntur. *Pſal. 27.* *Gene. 49.* *2. Mac. 7.* *Eccle. 10*

¶ *Galaad ciuitas operantium idolum.* Ecce quid contulit Galaaditis huius ciuitatis amœnitas, & opum abũdantia, fuiſſe videlicet primos peccati auctores, & vitiis magis obnoxios. Quod inde fortaſſe manat, quod rerum affluentia, & opes libidini fomentum, ac materiam ſuppeditent, ſicut ſcriptum eſt. Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit. Et apud Ezechielem, Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ ſuperbia ſaturitas panis, & abundantia. Audi etiam qualis fuerit Sodoma, tot flagitiis contaminata, Erat, inquit Scriptura, ſicut paradiſus Domini, vniuerſa irrigabatur. Sed qui erant illius incolæ? Homines autem Sodomitæ peſſimi erant, & peccatores coram Domino nimis. Audi etiam, quid pepererit diuitiarum copia ſanctis Abrahamo, & Loth, Non poterat terra ca-

Res quædam fortuito inuentæ perniciem & detrimẽtum inuentoribus pariunt. *Deut. 33.* *Ezec. 16,* *Gene. 23.*

pere eos vt habitarent ſimul. Erat quippe ſubſtantia eorum multa & non poterant habitare communiter, vnde facta eſt rixa inter paſtores gregum Abram, & Lot. Ibi etiam in captiuitatem redactus eſt Lot. Vides, quot malorũ fuerit fons diuitiarum abundantia? Primò cultores terræ illius omnium peſſimos eſſe leges Secundò etiam conſanguinei diuites ſimul viuere non poſſunt, vt diſcas opes ſeminarium eſſe diſcordiæ, & rixarum. Tertiò, etiam inter famulos diuitum audis eſſe lites, & contentiones. Quartò, in terra amœna captiuus ducitur etiam ſanctus vir Lot, quoniam qui vberiorem terram, & delitioſiorem incolunt, hi in vitiorum captiuitatem citius rediguntur. Quinam præ cæteris tranſire Iordanem & terram ingredi promiſſionis reformidant? Filij Rubẽ, & filij Gad, qui nimis diuites erant Filij autem Ruben & filij Gad habebãt pecora multa, & erat illis in iumentis infinita ſubſtantia. Et quid iſti dixerunt Moſi, & Eleazaro ſacerdoti, & principibus multitudinis? Terra, quam percuſſit Dominus in conſpectu filiorum Iſrael, religionis vberrimæ eſt ad paſtum animalium. Et nos ſerui tui habemus iumenta plurima precamurque, ſi inueniemus gratiam coram te, vt des nobis famulis tuis in poſſeſſionem, nec facias nos tranſire Iordanem. Ecce qui recuſant tranare fluuium aquæ pœnitentiæ, ſuaque peccata lachrymis abluere id enim flumen Iordanis adumbrat. Ecce qui negligunt tranſire ad terram illam cœleſtem hominibus promiſſam, qui videlicet diuites ſunt. Nam diuitiæ eos retardant, & formidoloſos reddunt. Dic diuiti, Ieiunia, ſubueni pauperi, tranſi per aquas pœnitentiæ, da operam, vt in terram viuentium conſcendas, reſpondebit. Ne tranſire me facias Iordanem, bene hic ſum, cũ diuitiis meis Hinc Apoſtolus docet, comites diuitiarum eſſe deſideria multa, & inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Omnibus Sanctis, in hæc verba, Beati pauperes ſpiritu quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Non ait Aſſertor noſter, Beati diuites, videbat enim, quanto in periculo verſentur. Ciuitas namque Galaad ob diuitiarum abundantiam non legimus in virtutum actiones incubuiſſe, ſed idolum fabricaſſe fuiſſeque deteſtandæ idololatriæ auctorem.

Num. 32. *Diuitiarũ pondera altius hominem ad culmen pœnitentiæ euolare nõ permittũt.* *Tim. 5.*

Et quaſi fauces virorum latronũ particeps ſacerdotũ, &c. Licet vt optimè definit D. Thomas, inſidiæ ex ſe non ſint fraudes neq; iuſtitiæ repugnẽt, nec ordinatæ volũtati. Vnde D. Aug. lib.

li. 8 3. q. inquit, Cum iuſtum bellum ſuſcipitur, vt apertè pugnet aliquis, an ex inſidiis nihil ad iuſtitiam intereſt. Probat autē hoc eleganter ſanctus Doctor authoritate Domini, qui mandauit Ioſue, vt inſidias poneret habitatoribus ciuitatis Hai. Innocentibus tamen, & iis, qui nihil damni inferre moliuntur, ponere inſidias grāde facinus eſt. Vnde Dn̄s puniri ſeueriſſimè præcipit eū, qui per inſidias proximum occiderit prohibetque huiuſmodi inſidiatoribus ſacrum locum quippiam præſtare immunitatis. Si quis, inquit per induſtriam occiderit proximum, & per inſidias, ab altari meo auelles eū vt moriatur. Sanctus etiam Iob grāde facinus eſſe, huiuſmodi inſidias tēdere, inquit, Si ad hoſtium amici mei inſidiatus ſum, ſcortum alterius ſit vxor mea, & ſuper illam incuruentur alij. Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima. Et Regius Pſaltes ait, & inſidiatum crimen exaggerans, & inſidiatoris commeritum ſupplicium attexens, Inſidiatur in abſcondito, quaſi leo in ſpelunca ſua, Inſidiatur, vt rapiat pauperem, rapere pauperem, dum attrahit eum, In laqueo ſuo humiliabit eum, inclinabit ſe, & cadet, cum dominatus fuerit pauperum. Ac rurſum, Comprehenduntur in conſiliis, quibus cogitant. Et Salomō, In inſidiis ſuis capientur iniqui. Sic capti ſunt fratres Ioſeph, inſidias tendentes ſanguini fratris ſui. Sic Darij ſatrapæ, ſic Aman, ſic rex Saul, dum parat Dauidi inſidias, vt interficeretur à Philiſthæis, poſtea ab illis eſt inter fectus. Demum ſic Iudæi dū per inſidias ſtudēt occidere Ieſum ne perderent locū, & gentē ideo perdiderunt, locum, & gentem quia occiderūt Ieſum. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Decollatione S. Ioānis Bapt. in hæc verba Herodias inſidiabatur illi, & volebat occidere eum. O nequiſſima fœmina non attendis, quantum facinus ſit, inſidiari innocentibus, quantumque ſupplicium incurrant inſidiatores.

Ioſue. 8.
Exod. 21.
Iob. 31.
Pſal. 10.
Impij incident in foueam quā alius fecerunt, eorūque malignitas recidet in ca put eorum.
Prou. 11.
Gene. 37.
Danie. 6. & vti.
Heſt. 7.

¶ *In via interficientium diſpergentes de Sichem.* Satis vetus eſt hoc malum, quod & pernicioſiſſimum eſt Eccleſiæ, nō deeſſe homines iniquos, qui impedimento ſint viris piis, & iuſtis, quo minus Deo ſuo inſeruiāt, & virtutum actionibus nauēt operā. Hinc legis, interfici & prohiberi, pergentes in tēplum Domini, vt illū adorarent. Sic prohibebāt Gentes filiis Iſrael templum ædificare, ſic & ædificantes murum Ieruſalem ob imminētes hoſtes vna manu faciebāt opus, & altera pugnabant. Tu ergo nō deſiſtas à bonis operibus ob homines, qui obſtare contendunt, quinimè arma arripe vna manu, & altera, perge perge vlterius in ædificio virtutū. Et quēadmodū

3. Eſdr. 5.
2. Eſdr. 4.

Gene. 15. Abrahamus nõ peſtitit offerre ſacrificium Domino propter volucres deſcendentes, vt comederent ſacrificia, ſed eas abigebat, Sic tu non ceſſes à virtutis actione propter eos, qui te ab his ſtudiis reuocare conabuntur Aues enim diaboli ſunt *Aues ſunt diaboli homines ſed ductores.* iſtiuſmodi homines, quas ſi comedere ſinas ex his cibis virtutum offerendis Deo tuo, illoque abſumere, time, ne t bi cõtingat, quod magiſtro piſtorũ Pharaonis, cui caput ablatũ eſt, ſuſpenſus in cruce eſt, & à volucribus laceratus, pœnas *Gene. 40.* enim exolues Deo tuo, quod deſtiteris ob impedientes, illi inſeruire Non defuerunt impij homines, qui obſtare contẽdebant, ne Apoſtolus incumberet piis actionibus, ſed nõ ꝓpterea gradũ reuocauit *1. Theſ 2.* Nos, inquit, perſecuti ſunt, prohibẽtes non gentibus loqui, vt ſalui fiant. &c. Quod ſi indignum eſt Chriſtiano pectore, virtutẽ deſerere, quia quippiam obſtant, quid erit de hominibus obſtantibus, ne quis virtuti operam impẽdat? Quis tantũ facinus valebit explicare? Quis pœnas dignè recenſere, quæ eos manẽt? Ex parte, & quodã- *Matt. 23.* modo id Deus ſignificauit, dicens, Væ vobis Scribæ, & Pha- *Prou 3.* riſæi, qui clauditis regnum cœlorũ ante homines. Vos enim *Nec verbo nec facto nemo ad bene faciẽdum dehortandus eſt.* non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare. Et Sapiens, Noli prohibere bene facere eum, qui poteſt. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro feſto Diuæ Mariæ Magdalenæ, in hæc verba, Vnguẽto vngebat Quid ex hac vnctione fuit cõſecutum? Obmurmuratio dicentium, Vt quid perditio hæc? Poterat enim vnguentũ iſtud venundari multũ, & dari pauperibus, non tamen propterea deſtitit ab opere cœpto Magdalena. Quadrat & in feſtum Trãſfiguration s, in hæc verba, Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos. Quid loquebaris, Apoſtole Dei, quod te, & ſacros vates Moſem, & Heliam tuoſque ſocios gloria Transfigurationis priuat? Erat ſuo conſilio impedimento, ne Chriſtus pergere Ieruſalem, vt ſe offer et omnipotenti patri in ſacrificium, qua propter vix ore locutus plectitur, vt doceat Deus neminem à virtutis via reuocandum, ingratiſſimoſque ſibi eſſe, qui impedimento ſunt viris piis, ne vlterius ad perficiendas liberales actiones progrediantur.

¶ *In domo I ael vi i horrendum ibi fornicationes Ephraim, cõ- Rem horrendam vocat idololatriam. taminatus eſt Iſrael ſed & Iuda pone meſſem tibi, cum conuertero capt uitatem populi mei.*

¶ Licet horrendũ dicãt Lyranus, Carthuſianus, & nonnulli alij, duo appellari immaniſſima crimina, idolorum nempe cultum, & occiſionem pergentium Ieroſolymam ad templũ

melius

melius ſolum per *horrendum* intelligimus cultum idolorum, de quo etiam inquit Ieremias, Obſtupeſcit cœlũ ſuper hoc, & expauit terra vehementer. Et quoniã expauerat propheta, vidẽs idolũ, quod fecerant Iſraelitæ, relicto Deo, ait, *In domo Iſrael*, id eſt, in congregatione dicem tribuum vidi horrendum. Eum enim, iuxta Haymonis explanationem, vocat domum Iſraël, Vel *domum* familiam Iſraël appellat. *Ibi fornicationes Ephraim.* Certum eſt, *fornicationes* vocare idololatriã, & per Ephraim intelligere Ieroboam regem, qui vitulos aureos fabricauit, illi hoc indidit nomẽ, quoniam ab eo genus trahebat. Indicat autẽ, dũ Iſraëlis domũ attexit cũ Ephraim, hoc eſt, regia familia, omnes, tum populum, tum regem eſſe eodem idololatriæ crimine deteſtando irretitos. *Sed & Iuda pone meſſem tibi.* Satis pulchra trãſlatione Iudã etiam eſſe vaſtandum, & in captiuitatem cito ducendum ſignificat, ſtragemque illam ingentem, quam erat paſſurus. Quemadmodum enim meſſis arida, & falcibus demetitur, & ab agro, in quo ſata fuerat, alio defertur, teritur, & in horreũ deportatur, In eũdem modũ Iuda gladiis exercitus regis Nabuchodonoſor eſt impetitus, multi Iudæorum iugulati, & ſucciſi, variis calamitatibus, & acerbiſſimis iactatus, & contritus, ac tandem in Babylonem longe à ſua patria relegatus. *Cum conuertero captiuitatem populi mei.* Hoc eſt cumq; te Chaldęi meſſuerint, cõuertam rurſum captiuitatẽ populi mei, & ſub Cyro rege Perſarum, & Artaxerxe reducam populum meum. Et nota, quam ſignificanter Iudæ captiuitas, & regreſſio pariter prophetetur, de Iſraël autem hoc eſt, de decem tribubus, & nunc tacitum eſt, & ſi quando proſperũ quid dicitur, in Chriſti differtur aduentum. Quidã hoc, quod dicitur *Iuda pone meſſem tibi*, ad bonam partem referunt nempe quod, punito Iſraële, Iudas operum ſuorum fructus recipiat, iuxtà illud, quod ſcriptum eſt. Qui ſeminant in lacrymis, in gaudio metent. Sed ſuperior ſenſus nobis magis placet.

Ierem. 2 · *Simile.* · *In Chriſti aduentu per Titum regnum Iuda finẽ accipit.* · *Pſal. 125.*

Obſeruationes ſpectantes ad morum compoſitionem.

IN *domo Iſrael vidi horrendum, ibi fornicationes Ephraim.* Non eſt contentus Deus tuus dicere, ſe vidiſſe idololatriã Iſraëlis, ſed vna cũ ea ait etiam, ſe conſpexiſſe fornicationes Ephraim. Quorſum putas, vtrũq; & populũ, & familiã regiã horrẽdo idololatrię crimine ait eſſe cõtaminatos? Certe, vt oſtẽdat Deus, ſe velut inuitũ trahi ad punitionẽ eorũ.

Viri iuſti auertūt in Republica triſtia nomina & cæleſtes minas. Quærebat enim, an in populo, & familia regia aliqui viri eſſent pij, & iuſti, quorum vitæ integritas, & fidei puritas alliceret illum ad miſericordiam, & ne viros candore morum conſpicuos perderet cum iniquis, vniuerſis parceret. Dicebat enim Abrahamus Deo, Nunquid perdes iuſtum cū impio? Si fuerint quinque iuſti in ciuitate, peribunt ſimul, & nō parces loco illi propter quinquaginta iuſtos, ſi fuerint in eo
Gene.18. Abſit à te, vt rem hanc facias, & occidas iuſtum cum impio,
Iſai.1. fiatque iuſtus ſicut impius, non eſt hoc tuum. Sic & apud Iſaiam dicens, A planta pedis vſque ad verticem capitis, non eſt in eo ſanitas, quærebat Deus, an aliquis eſſet vir purus, ob quem cæteris parceret, dolebatq; neminem eſſe inuentum ſanum in moribus. Et apud Michęam veluti gemebūdus in-
Mich.7. quit, Væ mihi, quia factus ſum, ſicut, qui colligit in autumno racemos vindemiæ: non eſt botrus ad comedendū, præcoces ficus deſiderauit anima mea. Quidnam eſt vinea, in qua ramos quærit, niſi populus ille Iudæorū, racemi vero, qui ſunt niſi viri iuſti? Hos quærit iam tranſacto vindemiæ tempore, quo licet pauci, paruique botri inueniantur, ſaltem collector nō perdit operam, ſed nonnihil colligit. Deus autem dolet, ſe nullum inuenire racemum, quem colligere poſſit, etiam paruiſſimum hoc eſt, non ingēti ſanctitate viros, quæro, qui pulcherrimi botri ſunt, homines multo infetiores morum integritate inuenire deſidero. Hoc ipſum & alia tranſlatione rurſum, venuſtiſſima tamen, inculcat, dicens, Præcoces ficus deſiderauit anima mea. Quæ verba bifariam explanari poſſunt, vel quod precoces ficus vocet antiquos illos patres, eximia in Deum pietate, & in homines fide, ingentiq; virtute præditos, Abrahamum, Iſaacū, Iacobū, Moſem, Ioſeph, Ioſue, cæteroſq; id genus, quod quemadmodum prima æſtare maturteſcentes ficus, gratiſſimi, & ſuauiſſimi ſunt, ſic viri iſti

Deus piorum integritate cōmotus miſeretur impiorum. Deo extiterint iucundi, & grati, Eos autē inuenire inter homines ſceleribus implicatos cupit, vt piorū integritate cōmotus, miſeratur impiorū. Vel præcoces ficus. i. nō omnino maturas, quia bonas, & perfectā maturitatē nactas non inuenio. Ac ſi apertius dicat, Homines eſſe in hoc populo magnopere opto aliqua pietate ornatos, licet priſtinā ſanctorū Patrū, puritatē non attingant, huberrimos fructus comedere deſidero, & ſimiles antiquis patribus, cæterū non inueniam, quiſquilias, & furfures præ famis magnitudine volo. Verum quid tempus tero in his fructibus inquirendis? Periit ſanctus de terra, & rectus in hominibus non eſt, omnes in ſanguine

guine inſidiātur, &c. Cum ergo neminem inueniat pium, ob quam ad miſericordiam flectatur Deus, ſupplicium de illis ſumendum apponit, ſubiungens poſt pauca, in die ſpeculationis tuæ viſitatio tua venit, nūc erit vaſtitas eorum. Significauit etiam cœleſtis Sponſus ſatis eleganter, quantū emolumenti adferant viri iuſti iniquis apud Cantica dicens, Oſtende mihi faciem tuā, ſonet vox tua in auribus meis, quia vox tua dulcis, & facies tua decora. Quid namq; facies Eccleſiæ eſt, niſi viri iuſti & morum candore cōſpicui? Quemadmodum enim pulchritudo præcipuè in facie hominis reſidet, per eamque dignoſcitur homo, Sic Eccleſiæ decor in ſanctis viris maximè relucet, per eoſdēq; ſupernus Sponſus agnoſcit Sponſam, nam de iniquis ait, Amen dico vobis, neſcio vos. Petit ergo ab Eccleſia, vt viros integerrimos oſtendat ſibi, quorū pulchritudine ob ſplendorē virtutū illectus, ſuauiſſimam, & dulciſſimam vocē Spōſæ audiet, hoc eſt, quā gratiſſimæ erunt eius petitiones Deo, & quicquid petierint, obtinebūt. Hinc vtrūque cōnectit, vocē dulcē cū facie decora. Si enim facies deformis eſſet, & vox fortaſſis eſſet amara, & inſuauis auribus Sponſi. Adumbrauit hoc non ineptè regina Eſther, cum ad placandū regem Aſſuerum, roſeo colore vultum perfuſa, & gratis, ac nitentibus oculis triſtē celabat animum ob ſententiam latā in Iudæos. Eius tamen pulchritudine cōmotus Rex, ſententiam mutauit, damnatis ad mortem parcens. Cui enim rei aptius eſt vmbra Eſther, quā Eccleſiæ? Hæc eſt, quæ regē cœli pulchritudine faciei, hoc eſt, obiectis ſanctis viris in conſpectu diuinæ, ac ineffabilis maieſtatis benignum, & miſericordem in peccatores reddit, & veniam impetrat dulcedine vocis ſuæ, id eſt, orationibus ſuis. Quemadmodū enim ſterquilinium comburere, & perdere deſinet, qui inter ſtercora ſcit cōmixta eſſe pretioſiſſima margarita, ne vna cū ſtercore pretioſos lapides perdat, In eundē modū Deus, quāuis cernat iniquos homines multo ſtercore peccatorum conſputcatos, non ſumit de illis vindictam ob gemmas, quę inter eos ſunt, pios videlicet viros, ne dum malos deſtruit, bonis etiam inferat nocumētum. Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias, ait rurſum Spōſus. Spinæ homines prauos ſignificāt, & has ſpinas cui Deus non euellit, & deſtruit? Quoniam inter eas lilium vnum inuenitur? Qui faceres, bone Sponſe, ſi plura lilia, hoc eſt, multos iuſtos inueniſſes cum peccatoribus? Quanto melius

Cap. 2.

Simile.

Aſſuerum Eſther Iudæos ſeueriſſimè proſequi deliberantem ad meliora conſilij clemētiā pulchritudine ſua diuertit, ſic Eccleſia pretioſo cō ſpectu piorum & orationib. ſuis Deum miſericordē & benignum reddit.

Cant. 2.

ſpinis

ſpinis parceres? Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicę 4. poſt Epiphaniã, in hęc verba, Vis, imus, vt colligamus zizania, & ait, Non, ne, forte colligentes zizania, eradicetis ſimul & triticum. Ecce ob triticum parcit zizaniæ.

¶ *Ibi fornicationes Ephraim, contaminatus eſt Iſrael.* Vide, quid ſequitur poſt peccata idololatriæ regis, quẽ Ephraim appellat, populum etiam ſibi ſubiectũ, nempe Iſraelem eodẽ contaminatum eſſe crimine. Nihil enim potentius hominẽ tra-
Eccl.10. hit ad ſui imitationẽ, quã gubernatoris exẽplum. Vnde Plato dicit, Quales ſunt principes in republica, tales ſolere eſſe
Hebr.13. ciues. Et Sapiens ait, Secundum iudicem populi, ſic & miniſtri eius, & qualis rector eſt ciuitatis, tales & inhabitantes in
2.Tho.3. ea. Hinc & Apoſtolus inquit, Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui vobis locuti ſunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conuerſationis, imitamini fidem. Ac rurſum de ſe ait, Ipſi enim ſcitis, queadmodum oporteat imitari nos quoniã non inquieti fuimus inter vos, neq; gratis panẽ mãducauimus ab aliquo, ſed in labore, & fatigatione, nocte, & die operantes, ne quem veſtrũ grauaremus, nõ quaſi nõ habuerimus poteſtatem, ſed vt nos ipſos formam daremus vo-
Simile. bis ad imitandum nos. Quemadmodũ apes mel conficiunt
Spartum ſapiens eam herbam, & flores, quos demerunt, vnde in Hi-
genus eſt ſpania, teſte Plinio, mella in ſpartarijs confi cta, retinẽt ſapo-
herbæ a- rẽ ſparti, In eũdẽ modum homines in principibus, veluti ex
pud Hiſpa quibuſdã arboribus, flores morum decerpunt, quos ſi ſuaues
nos fre- inuenerint, dulciſſimum conficiunt fauum, ſi autem, amarũ,
quentiſsi- hoc eſt, impuros, & corruptos mores viderint in principe,
me. eandem etiã amaritudinem imbibunt. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Doctoribus in hæc verba. Quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Quid namque ſequetur ex infatuato ſale, niſi etiam infatuari, & euaneſcere ſubditos?

¶ *Sed & Iuda pone meſſem tibi* Multa hic ſunt implicata, quæ paucis abſoluemus. Primò, vocãs Deus Iudam meſſem, ſuã detegit patiẽtiam, qui diu diſſimulauerit peccata eius, & expectauerit ad pœnitẽtiam. Solet namq; Deus nonnunquã non longo tempore differre punitionem peccatoris. Vnde apud Iſaiam ait de Ægypto, Ante meſſem totus effloruit, &
Iſa.18. immatura perfectio germinabit, & præcidentur ramuſculi eius falcibus. Vides, quo pacto non expectauerit, donec adoleret, ſed ante meſſem dicat Deus, effloruiſſe Ægyptum? Tu ergo frater mi, oculos mentis aperi, & vide, an Deus tuus, diu tua peccata diſſimulans, dicere tibi poſſit, *Pone*

meſſem tibi. Scis enim, quanto tempore te expectauerim. Præterea, agnoſce, in punitione Deum tuum nihil magis optare quàm quòd falce tribulationis te demetẽs, te inueniat, meſſem, quæ grana habet, non ſolum paleas. Multi enim ex calamitatibus nihil fructus reportant, carent patiẽtia, non ſua agnoſcunt crimina, nõ Deum exorant, &c. Hi ante meſſem toti efflorent, ſicut de Ægypto nuper diximus, qui ſolũ paleæ ſunt igne inextinguibili comburendæ. Sic namq; ait D. ille Baptiſta, Cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni extinguibili. Obſeruandum etiã eſt, Deum tuũ nõ dicere, *Iuda pone meſſem mihi, ſed pone meſſem tibi.* Si enim peccator oculos mentis aperiat, dum à Deo demetitur, ſucciditur, & ad aream deportatur, vt teratur, cibum ibi inueniet, tum virtutum, tum conſolationis. Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Et apoſtolus, Benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra, &c. Hinc inquit Deus. *Pone tibi meſſem.* Ad tuã enim vtilitatem eſt, quòd à me demetaris, tuum in meſſione emolumentum quæro, non damnum. Quod ſi hæc miſſis Domini homines ingenti afficit terrore, quanto magis illa terrebit, de qua dicitur in Apocalypſi angelo ſedenti ſuper nubẽ candidam, Mitte falcem tuam, & mete, quia venit hora, vt metatur, quoniam aruit meſſis terræ? Et miſit, qui ſedebat ſuper nubem falcẽ ſuam in terra, & demeſſiuit eã. Rurſuſque alius miſit falcem acutam, & vindemiauit botros vineæ terræ, & miſit in lacum iræ Dei magnum, & calcatus eſt lacus extra ciuitatem, & exiuit ſanguis de lacu vſq; ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta. Quæ quidem meſſio in extremo iudicio fiet.

Perditur tribulationis meritũ quãdo patientiæ deficit incrementum.

Luc. 3.

Pſal. 93.

2. Cor. 1.

Apoc. 14.

¶ *Cum conuertero captiuitatem populi mei.* Benedictus Deus meus, deterrebat Iudã acerba hac demeſſione, & eam acerbitatẽ temperat his verbis, *Cum conuertero captiuitatẽ populi mei,* quibus duo implicat, alterũ eſt, finiendã eſſe demeſſionem, & non ſemper duraturã. Alterũ vero eſt, acerbitatem pœnarum eſſe aliqua lætitia miſcendam, ne miſer homo onere ſuccumbat. Vbi ergo ſunt, qui nunquam finem præfigunt ſupplicijs imponendis delinquenti? Vbi, qui nihil lętam adiungũt triſtitiæ pœnarum? Vbi qui neque guttã ſolatij exhibent dũ puniunt. Hunc veniant, & diſcãt à Deo ſuo, quales ſe debeant

In eos quibus voluptas eſt ſumma, aſſiduis cruciatibus torqueri plebem.

debeant exhibere punitores Poterat quidem Deus,meſſionis mentionem faciens, ſubticere conuerſionem captiuitatis populi ſui, noluit tamen ſed eam attexit, vt doceat,non omnino eſſe truces, & acerbos, dum quempiam punimus. ſed nonnihil lætitiæ illi eſſe impartiendum. Sic rex ille hominem non habentem veſtem nuptialem, quamuis punire iubet,eũ vocat amicũ,dicẽs,Amice, quomodo huc intraſti?

Matt. 22.

CAPVT SEPTIMVM.

CVM ſanare vellẽ Iſrael, reuelata eſt iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ,quia operati ſunt: mendacium,& fur ingreſſus eſt ſpolians, latrunculus foris. Et ne forte dicant cordibus ſuis, omnem malitiam eorum me recordatum, nunc circundederunt eos adinuentiones ſuæ, coram faciem eã factæ ſunt. In malitia ſua lætificauerunt regem,& mẽdacijs ſuis principes. Omnes adulterantes, quaſi clibanus ſuccenſus à coquente: quieuit paululum ciuitas à commextione fermenti, donec fermentaretur totum.

¶ In hoc capite ſplendet maximè amplitudo diuinarum miſerationum in peccatores, qui omnẽ lapidem mouẽt,vt à peccato eos reuocet. Hinc nonnunquam ſe exhibet virũ ſtudioſum ſalutis vxoris, nonnunquam iudicem vindicem,nõnunquam etiam peritiſſimum agit medicũ, magnopere optantem mederi ægritudinibus,& morbis animorum, Denique nihil eſt,quod non excogitet,& effingat,vt ad ſaniorem mentem peccatores reducat. Nunc ſe munere medici optantis ſanare infirmum fungi aperit,dicens *Cum ſanare vellem Iſrael* Licet quidam hæc verba referant ad captiuitatem & tribulationem hoſtilem, vt Theophylactus,& Lyranus, ſic expendẽtes. *Cum ſanare vellem Iſrael,* eius captiuitatẽ reducẽdo: melius referemus ad vulnera animi,quæ peccata ſunt. In quẽ modum explanant Diuus Hieronymus, & Haymo, atque nonnulli ex recentioribus. Acceperat námque populus *Iſrael*,id eſt,decem tribuum, ſæpe multa idololatriæ vulnera, & maximè illud, quãdo in eremo vituli conflauerunt caput, atque dixerunt,Iſti ſunt dij tui Iſrael, qui te eduxerũt de terra Ægypti. Vnde Deus,qui mauult pœnitentiam peccatoris, quã mortem,& poſtea loquitur in Euangelio,Non indigent ſani medico,ſed qui male habent, vulnera populi ſui ſanare conatus eſt,eum inuitans ad pœnitentiã per prophetas ſuos,

Quod vir ſtudioſus in vxorem, iudex in reũ, medicus in ægrotum ideſt, Deus nobis ſua cura, iuſtitia & miſericordia præſtat.

Exod. 32.

Luc. 5.

Sanare vellem De voluntate antecedente Dei, non conſequē-te, eſt ſermo, quæ ſemper impletur, iuxtà illud, Conſilium meum ſtabit,& omnis volūtas mea fiet. *Reuelata eſt iniquitas Ephraim,& malitia Samariæ.* Cum omni arte tractarem, vt miſerabilis populus curaretur, ſubito extitit Ieroboam de tribu Ephraim, qui vitulos aureos faceret, & *malitia Samariæ,* quæ metropolis eſt regni decem tribuum, iuxta illud Iſaiæ, Caput Syriæ Damaſcus,&caput Ephraim Samaria. Hæc duo nomina, *iniquitas* & *malitia* peruerſitatem, & contumaciam ſignificant. Iniquitas enim ex Hebraico verbo reddita, propriè peruerſitas, & deuiatio eſt, *Malita* vero, quod Græcum eſt, malitia, apte exprimit, ſingularē animi morbū, qui vultu etiā, & corporis habitudine cognoſci manifeſtiſſime poſſit. Sic Pharao ſeptem boues à ſe per quietem viſas, macilentas, & malas viſu fuiſſe depingit, quod noſter Interpres vertit, boues fœdæ, confectæq; macie. Sic & illud dictum famulis Pharaonis à Ioſeph, Cur malę ſunt facies veſtræ? In editione tamen Vulgata, Cur triſtior eſt hodie ſolito facies veſtra Erant enim mutatæ in pallorem, ac ſi eſſent infirmi. Hiſpanè etiam dicimus eum, qui ægrotat, *Malo eſta fulano.* Sic & hic *malitia* languorem ingentem,& qui in facie cognoſci poſſit, ſignificat. Vtitur autē appoſitiſſimacōparatione, eamq; ſemel poſitam eleganter proſequitur, Dixerat enim Deus, ſe medicū eſſe, qui languori Iſraelis mederi cupiebat, aperit nunc, in vehementē maximúmq; morbum incurriſſe hunc populum, ꝙ ex Ephraim,& Samaria, non ſecus atque ex capite,& facie acerbam præ ſe ferētibus infirmitatē ſed id deprehēdiſſe inquit. Cum enim medici tradant, caput & faciem ad ignoſcēdam grauitatē morbi eſſe præcipua indicia,&, *Ephraim,* puta rex Ieroboam facies regni ſit, reges enim faciei in corpore myſtico ſibi vendicant locum, *Samaria* autē, quod metropolis eſſet,& caput regni, capitis obtinet locum, facilè quis deprehendet, totū regni corpus in grauiſſimam valetudinē incidiſſe. *Quia operati ſunt mēdacium.* Rex videlicet & populus operati ſunt mendacium, id eſt, idolum, quod ideo, vt placet Diuo Hieronymo, mendaciū appellatur, quia ſicut contrariū eſt veritati mendaciū, ita idolum Deo, qui veritas eſt. Quidā exiſtimant, hic mendacium in propria accipi ſignificatione, nempe pro dolo, & fraude, quibus Iudæi pleni erant. Vnde Ieremias ait, Vnuſquiſque à proximo ſuo ſe cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam. Sunt, qui dicant, verbum Hebraicum Seker, pro quo in noſtra ęditione Vulgata eſt

Iſa.46.
Iſa.7.
Vultus interioris habitus index.
Gene.14. c.40.
Hippocr. de Prognoſt.lib.1. c.1.
Samaria regni Iſrael Metropolis.
Repugnātia ſunt & veritas mendacii Deus & Idolum.
Ierem.9.

eſt *mendacium*, ſignificare violationem debiti officij ex ſingulari audacia, aut per ſummam iniuriam. Ac ſi apertius dicat. Tantum abeſt, quod reſipiſcant, quod in ipſis curationibus palam omne officium & prodant, & contemnant, leges enim meas, quibus obſeruandis ſalutem conſequi poterant, violent, atque euertant. Non mihi eſt ingrata hæc eſt explanatio. *Et fur ingreſſus eſt ſpolians, latrunculus foris.* Bifariam poſſumus explanare, vel quod fur iſte, & latro ſit rex Ieroboam qui, inſtar furis, ingreſſus eſt ad regnum Iſrael, & furatus ſit hunc populum Deo, & quaſi latrunculus infœlicem plebem Dei expoliauit auxilio. Ita diſpungit Diuus Heronymus, quem plerique ſequuntur, vt Interlinearis, Haymo, Rupertus, licet is per *furem* intelligit diabolum, qui furatus eſt, inquit, animas Iſraelis, furtim deuorans per inſpiratam occultè malitiam, & *latrunculus foris*, videlicet Ieroboam latro viſibilis, qui foris, id eſt, exterius idola fabricauit. Vel ſignificat, in populo Iſrael vigere rapinas, & latrocinia, tum occulta, tum publica. Hoc enim eſt diſcriminis inter *furem*, & *latronem*, quod fur noctem quærit, & latenter iniquè operatur, latro autem aperte vim infert. Neque mireris, ſi in numero ſingulari dixerit, *fur & latrunculus*, poſitus enim eſt numerus ſingularis pro plurali, quod frequens eſt in ſacris Biblijs, vt à nobis iam eſt obſeruatum. Vel, vt expendunt Theodoretus, & Theophylactus, fures & latrones vocat hoſtes inuadentes Iſraelem ad modum latronum, qui nonnulla incendent, quædam depopulabuntur, alia abigent, boniſque omnibus eos ſpoliabunt. Non mihi diſplicet hæc diſpunctio. Nam cum cuidam populi attexiſſet Deus, quod videlicet operati fuerint mendacium, conſequenter pœnas illis infligendas apponit, dicens. *Quia operati ſunt mendacium, & fur etiã ingreſſus eſt ſpolians, &c. Et ne forte dicant in cordibus ſuis, omnẽ malitiã eorum me recordatum* Nihil difficilius à nõnullis peccatoribus extorquere poteris, quã eos inducere, vt confiteãtur, ob peccata ſua iactari calamitatibus. Dicuut enim fricata fronte illud Iob, Vtinã appenderentur peccata, mea, quib. irã merui, & calamitas, quã patior in ſtatera, quaſi arena maris hæc granior appareret, vnde & verba mea dolore ſunt plena Ac rurſum illud, Non peccaui, & in amaritudinibus moratur oculus meus. His ſimilis erat populus quos Iſrael Deus agnoſcit nolentes, & inuitos trahẽdos, vt ſe del quiſſe contra Deum fateantur. Nam ſi quando à Deo flagellabantur, id vel parentum delictis, vel ſi ſuis, non recentibus,

&

Dicuntur Latrocinãtes qui in ſylũs ſtãt, vt ſpoliẽt tranſeũtes fures deuo cte in omnibus: vt in Auth. vt nul. iudi. § pe. col. xi. & c. depoſi. l. I. Accurſ.

& nouis,ſed veteribus vertebant, vnde effectum eſt,vt quærerentur de Deo dicentes, Patres noſtri comederunt vuam acerbam,& dentes filiorum obſtupuerũt.Et illud.Patres noſtri peccauerunt, & nos iniquitatẽ eorum portauimus. Nũc apertè oſtendit Deus populum Iſrael falſo hoc dicere, non enim pro antiquis delictis ſuis, vel pro peccatis parentum, ſed pro proprijs,& recenter commiſſis eſſe plectendos, ſubiungens. *Nunc circundederunt adinuentiones ſuæ.* Vocat autem *adinuentiones* varias idololatriæ ſuperſtitiones, quibus ſe dediderant. Non enim contenti fuerant adorare vitulos Ieroboam,ſed plurimis, & aſſiduis idololatriæ generibus peccatum auxerant. *Et coram facie mea facta ſunt* Bifariam diſpungi poteſt,vel,*coram facie mea*,id eſt, me præſente,ac intuẽte,prędicta mala egerunt. Vel,*coram facie mea*, id eſt, peccata hæc mihi ipſi propoſui contẽplanda, vt ea vlciſcar.*In malitia ſua lætificauerunt regem*,Ieroboã videlicet.*Et in mẽdacijs ſuis principes*,qui ſub Ieroboam populo præfuerant.*Omnes adulterantes.* De ſpirituali adulterio, puta idololatria ſermo eſt, quamuis Theophylactus de corporeo locum expendit. *Quaſi clibanus ſuccenſus à coquente.*Eleganter eos cõponit cum clibano à piſtore accenſo, quòd quemadmodum piſtor fornacem calefacit,vt panes coquat.Sic Ieroboam miſerum populum igne idololatriæ ſuccendit, vt in eo coqueret panes impietatis. *Quieuit paululũ ciuitas à commixtione fermẽti, donec fermentaretur totum.*Impius Ieroboam, cũ erroris in animas populi miſiſſet incendium, quaſi caminus, & clibanus primo igne ſuccenſus,paululum conquieuit,vt nõ vim faceret populo, ſed ſuæ eum dimitteret voluntati, donec fermentaretur omne mendacium. Quicquid enim neceſſitate fit,cito ſoluitur, ꝙ voluntate arripitur,perſeuerat. Et quia ſemel tranſlationem à clibano ſumpſerat, qui ad coquendos panes ſuccenditur, eam ſeruat in reliquis,vt in cõmixtione fermenti,totius populi mõſtret aſſenſum,quo ſcilicet & rex, & populus pari in idololatria ardore corruerint Obſeruandum deniq; eſt,quãdo de fermento incidit ſermo, duo in eo eſſe conſideranda, prioris videlicet naturæ corruptio, ſicq; accipitur in malo, in quẽ modũ hic ſumitur,ſignificat etiã labẽ,& cõtagiẽ peccati,falſamq; doctrinã,vt cum ait Seruator noſter, Cauete à fermento Phariſæorum, & à fermento Hærodis. Et Apoſto. Expurgate vetus fermẽtum, vt ſitis noua conſperſio.Conſideratur & in fermento virtus quædã,quæ maſſam ſapore cõdit,& accipitur in bono,vt,Simile eſt regnum cœlorum fer-

Iere.31.
Thren.5.

Elegantiſſimè vocatur Ichu coquẽs aut piſtor, quia infurno Idololatria omnia ſua opera concoquit.

Actus neceſſitate coacti cito ſoluuntur, Voluntatis opera firmius conſiſtunt.

Matt.16.
Luc.13.
1 Cor.5.
Matt.13.

mento, quòd acceptum abſcondit mulier, &c.

Obſeruationes ad inſtituendos mores.

CVM ſanare vellem Iſrael, reuelata eſt iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ.

¶ Ecce De⁹ tuus, qui æquiſſimus eſt iudex, nõ ſemper vult iudicem agere, ſed interdum medicũ ſe exhibet, vt homines reuocet à peccato. Docet, omnia tentãda, variósque modos excogitandos, vt quem reducamus ad ſaniorem mentem. Nõ enim peccatoris ſaluti magis nocet quippiam, quàm ꝙ ipſe intelligat, iudicẽ, ſiue prętiaũ punire velle, non vulnera ſanare, dum punit. De medico, ait Sapiens. Vnctionẽ conficiet ſanitatis, & non conſummabuntur opera eius, pax enim Dei ſuper faciem terræ. Quis peritior medicus, quàm Deus? Is eſt, qui præ cæteris medicis conficit vnctionem ſanitatis ad medenda vulnera animorum. Et non conſumantur opera eius, quia varias facit confectiones ac multas, neque vnam, aut alteram adhibere contentus eſt: ſed plures adinuenit. Pax enim Dei ſuper faciem terræ, hoc eſt, non ita iraſcitur hominibus ſuper terram habitantibus, vt eis ſubtrahat diuina beneficia eorum animis ad valetudinem neceſſaria, quinimò eã benignitatẽ erga eos ſeruat, vt alia atque alia ſuppeditet, quæ curandis morbis conducunt ſpiritualibus. Sic, vt morbo ſpirituali proditoris Iudę mederetur, quam artem nõ percurrit? Quem modum intactum

In Chriſti vitę omnium generum remedia oriũtur.

reliquit? Secum permittit ſedere in menſa, eum præ ceteris proſequitur amore, pedes illius lauat, &c. Sed reuelata eſt tãdẽ iniquitas eius, quamobrẽ, & miſericordia diuina factus indignus. Quemadmodum in botro nõ vnum aut alterũ granũ inuenies, ſed multa. In eundem modum Chriſtus multa,

Cant. 1.

variaque continet remedia, noſtríſque vulneribus ea aptat. Cognouit hoc Sponſa, qnamobrem inquit, Botrus cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. Nõ vtique ait, Dilectus meus granum eſt botri, parum enim hoc ſibi eſſe exiſtimabat, ſed in memoriam reuocans, varia ab Sponſo adhibita medicamina morbis ſuis, inquit. Botrus eſt mihi. Hinc & Aſſertor noſter inquit. Ego ſum vitis vera. Bene vitẽ ſe vocat,

Ioan. 15

profert. n nõ vnũ, aut alterũ granũ, ſed botrũ, quinimo plures profert botros plenos ſaluriferis remediis. Hinc etiam ſe cõponit cũ Samaritano infundente vinũ ſuper vulnera ſaucii à latronibus, adiiciens etiã & oleum: Ecce, nõ eſt cõtentus

infun-

infundere vulneribus ſolum vinum, quamuis illud factum eſt ex pluribus racemis, quo verbo plura, variaque adhibuiſſe medicamina implicat vinum & oleum adiungit, quod etiam ex multis exprimitur granis, vt in miſericordia, quæ per oleum ſignificatur, via vſum fuiſſe miſerationum varietate Samaritem intelligas, Non ſecus facimus, damnum quippe illaturi, pertinaces ſumus, neque ceſſamus, etiam ſi res, non, vt ſperabamus, ſuccedat, ſed mille modos quęrimus mirabiles artes inuenimus ad nocendum. Sic impius ille Balac mille vias excogitauit, vt noceret filijs Iſrael, ducit prophetam Balaam ad maledicendum, ſtatuit in loco, vbi tantũ intueretur extremã partẽ populi, in alium atque affert locũ. Bone Deus, quid non fecit, vt perderet Iſrael vtinam impius iſte audiret à Deo, ſuo creatore, *Sanare vellem Iſrael*, vt ſententiam mutaret, neminemq́ue perdere voluiſſet. *Num. 23.*

¶ Secundò, demus hoc Lyranæ explanationi, diſpungentis in hunc modum. *Cum ſanare vellem Iſrael*, eius videlicet captiuitatem reducendo, *reuelata eſt iniquitas Ephraim, & malitia Samariæ.* Quid hoc pientiſſime Deus? Decet ne ob peccatum regis, & vnius ciuitatis, puta Samarię negare miſericordiã toti Iſraeli? Si peccata inuenis in Ephraim, & in Samaria luant iſti pœnam, non Iſrael, cuius nullum peccatum commemoras. Duo docet Deus. Alterum eſt, ecce cui periculo ſubijciãt reges ſua regna, dũ Deũ offendunt, ꝙ à calamitatibus ea non liberat, imo ob reges criminibus implicatos crebro coniicit Deus ipſum populũ in multas calamitates. Peccat Ionathas, fauum mellis guſtando contra Saulis præceptum, & ob hoc principis peccatum totus populus gloria victoriæ priuatus eſt. Deliquit Dauid, numerando populum Iſrael, & ſtupenda peſtilentia ſubditi puniti ſunt. Quemadmodum, labefactata columna ſuſtinente ædificium, & annlſa, totũ corruit ædificiũ. Sic reges cum morum ſplendorẽ, & vitæ integritatẽ deſerant, & corrunt in cœnum peccatorum ſpiritualis eorum ruina toti regno damnum infert maximum. Hinc Apoſtolus, ait, Obſecro fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro regibus, & omnibus, qui in ſublimitate conſtituti ſunt, vt quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate, & caſtitate. Nihil namque ardentius debet populus aſſiduis precibus petere à Deo, quàm reges vitæ integritate inſignes, morumq́; candore conſpicuos, ſibi donari, vt tranquillam vitam agant, & quietam Si enim ſceleribus fuerint contaminati reges, non

A Calamitatibus populus nõ liberatur quãdiu eius principes peccatis cõſpiti ſunt.

Simile.

tranquilam:ſed multis calamitatibus plenam vitam agent.

Grex negligentia paſtorum diſſipatur. ¶ Tertiò, *Reuelata eſt iniquitas Ephraim & malitia Samariæ.* Primum,oculos conijcit Deus tuus in ciuitatem regiam, & reges,vt detegat, quale totũ corpus regni ſit. Cum enim reges facies regni,& metropolis ciuitas caput ſit,ex harũ partium præcipuarum valetudine liquebit,quale totũ regnũ ſit. Si enim reges & ciuitatũ caput rectè valeant,inde facilè deprehendes totum etiã regnum rectè valere, imò in qualibet domo ex eius capite cognoſcitur,quales ſunt eius habitatores,pij ne ſint,an iniqui. *Ierem.10.* Quia ſtulti egerunt paſtores,& Dominum nõ exquiſierunt,propterea omnis grex eorum diſſipatus eſt. *Iere 50.* Ac rurſum, Grex perditus factus eſt populus meus paſtores eorum ſeduxerunt eos. Ecce ex paſtorum ſtultitia ſecura eſt vaſtatio gregis populus enim vitam principum imitari ſolet. *4.Re.11.* Sic ſeductus eſt populus Iſrael à rege Manaſſe, vt faceret malum ſuper gentes, quas contriuit Dominus à facie filiorum Iſrael. *Iudic.2.* Contra vero audi, quantum emolumẽti attulerit populo Iſrael princeps pietate præſtans,& candidis moribus ornatus. Seruierunt, inquit Scriptura: filij Iſrael Domino cunctis diebus Ioſue, & ſeniorum, qui longo poſt eum vixerunt tempore, & nouerant omnia opera Domini, quæ fecerat cum Iſrael.

¶ Quartò, *Reuelata eſt iniquitas Ephraim.* Optimè obſeruat Rupertus nõ eſſet dictũ à Domino, Exorta eſt,ſiue orta cæpit iniquitas Ephraim, ſed *reuelata eſt*, latebat igitur antea. Non eſt ergo cur peccator ſibi ſuadeat cum ſecreto deliquit *Danie.13.* eius peccatum non eſſe referandum,& palam cognoſcendũ. Solet enim Deus,peccata occultiſſima crebro ita patefacere vt omnibus nota ſint. Quid occultius peccato iniquorum *Danie.14.* ſenũ,qui exarſerant in amorem Suſannæ, ſiquidẽ dicebant, Ecce oſtia pomarij clauſa ſunt, & nemo nos videt, &c. Sed ſuſcitauit Dominus ſpiritum pueri Danielis, qui tantũ facinus detegeret. Exiſtimabant ſacerdotes Bel, non eſſe à rege *Iob.c.28.* cognoſcendũ eorum peccatũ,cum comedebãt cibos poſitos idolo? cæterũ illorum ſimulatio regi, & omni populo innotuit,& pœnas crimine dignas dederunt. Hinc de Deo ait ſanctus Iob, Omne pretioſum vidit oculus eius profunda quoque fluuiorum ſcrutatus eſt, & abſcondita produxit in lucẽ. Egregiè inquit, Deũ intueri omne pretioſum,actiones videlicet commendabiles piorum hominum, quibus in incumbunt,vt,ieiunia,orationes eleemoſynas, cæteráque id genus vt rependat dignã mercedem. Sed etiam ab oculis eius non

ſunt

ſunt abſcondita profunda fluuiorum, hoc eſt, voluptatum, & peccatorū, quibus ſe homines ingurgitāt. Eleganter autē cū fluuio eam cōponit. Nā quemadmodum dulcedo fluuiorum tandē amaritudine maris ſopitur, ad illud enim flumina tēdunt, in eūdē modū corporeas voluptates cōſequetur pœnę gehennalis acerbitas amariſſima. Profunda igitur fluuiorum in quibus homines latere ſe putant, Dominus ſcrutatur, & producere ſolet in lucem, vt ab omnibus perſpiciantur.

Solent homine ingurgitare ille ebru & mūdi voluptatibus.

¶ *Fur ingreſſus eſt ſpolians.* Eleganter regem Ieroboā furem vocat, vt oculos aperiant mentis, qui alios ad peccatū alliciunt. Furantur enim Deo homines quamobrem & acerbe puniendi ſunt. Si enim præcipit Deus. Cum quis furatur bouē, aut ouē hominis, & occiderit, vel vendiderit, quinque boues pro vno boue reſtituet & quatuor oues pro vna oue, homo, qui Deo ſurripit homines, inſtar fortium bonū, exercētes agrum cordis ſui, vt ferat fructus bonorum operum, & eos, qui ſe offerunt Deo in ſacrificiū, non ſecus, atque innocentiſſimas oues quo ſupplicio digni ſunt? Si huiuſmodi homines occidiſti tuis iniquis conſilijs, acquieu.r enim illis, & peccato conſenſit, & diabolo vendidiſti, nonne iure optimo Deus exiget à te bouem & ouem in quadruplum?

Simile.

Ex: d.22.

¶ *Ne forte dicant in cordibus ſuis, omne malitiam eorū me recordatū, nunc circundiderunt eos adinuentiones ſuæ.* Siſte gradū homuncio, & pone finem peccatis ne ob præterita peccata tua, & parentum tuorum coniuncta cum his, quæ modo patras, Deus tuus de te vindictam ſumat. Certum enim eſt, vt optime definit Diuus Thomas, cæterique theologi, filios iure optimo poſſe puniri à Deo pœna corporali pro culpa parentū, quia ſunt aliquid eorū, quāuis nunquam pro alterius peccato quēpiam punit pœna ſpirituali niſi aliena culpa fiat propria illi ratione conſenſus vel imitationis, vel cōſultationis vel diſſimulationis. Sic pro peccato Chā maledictus eſt Chanaan filius eius. Sic etiā peccat Gjezi, & lepra illius trāſmittitur ad poſteros. Hinc ſanctus Tobias orat cum lachrymis, dicēs, Iuſtus es Domine, & omnia iudicia tua iuſta ſunt & omnes viæ tuæ miſericordia, & veritas, & iudicium. Et nunc Dñe memor eſto mei, & ne vindictā ſumas de peccatis meis, neque reminiſcaris delicta mea, vel parētum meorum. Quoniam non obediuimus præceptis tuis, Deo traditi ſumus in direptionem, & in captiuitatem, & mortē, & in fabulā. Et Daniel, Auertatur, obſecro, ira tua & furor tuus à ciuitate tua Ieruſalē & à mōte ſancto tuo. Propter peccata enim

Corporali pœna pro culpa parētū filios poſſe puniri decretum eſt Theologu.

Gene 9.

4 Reg 1.

Tobi.3.

Daniel 9.

noſtra, & iniquitates patrũ noſtrorum, Ieruſalẽ, & populus tuus in opprobriũ ſunt omnib⁹ per circuitũ. Monerẽ ergo ego, cũ quis calamitatib⁹ cõcutitur, vt nõ ſolũ ad ſua crimina cõuertat oculos verũ & maiorũ ſuorũ culpas, vitiaq; defleat, pro vtriſque Deo ſatisfacere contendat. Fortaſſis enim pro parentum peccatis flagellatur à Deo. Obſerua deinde pietatem, & miſericordiam diuinam in peccatores, qui non tranſacta crimina ſolum cõſiderat: ſed noua, & recentia ſe inueniſſe inquit. Ea quippe eſt DEI conditio, vt quærat in hominibus, vnde ad miſerendum commoueri poſſit. Vtinam Iſrael peccandi finem feciſſet, & non adderet antiquis noua peccata, procuIdubio miſericordiam conſequeretur, ſed cum videat eum circundatum nouis adinuentionibus omni ex parte ad vindictam ſumendam excitatur. *Circundederunt*, inquit, quia nullis candidis actionibus vacabãt: ſed obſcuris, & impijs. Hinc vndequaque circunſeptas eſſe ait peccatis. Sic & apud Iſaiam inquit, A planta pedis vſque ad verticem capitis non eſt in eo ſanitas. Quid ergo, DOMINE, faceres ſi partẽ aliquã ſanam, & integrã inueniſſes? Parcerem fortaſſis, certè credo reſponderes. Frater cum peccatis laxas habenas, non omninò te ingurgites, & ita viuas, vt ſolum diabolo ſeruias, opera nonnulla exerce pietatis, non deſinas orare DEũ, largire pauperi miſericordiã, ieiunare, &c. Sic enim faciẽs, nõ inuenieris omnino circundatus peccatis, relinquere foramen aliquod, per quod aliquis radius cæleſtis luminis ad animũ tuum ingredi poſſit, quo vel te diutius ferat æquanimiter, vel feruẽtius tuis cordis emiſpherium impetat ſol ille iuſtitiæ, vt è terra animę tuę vaporẽ extrahat, illũq; in nubẽ cõuertẽs, in pluuiã lachrimarũ reſoluat, & dicas cũ Regio Pſalte. Exitus aquarũ deduxerunt oculi mei: quia non cuſtodierunt legem tuã. Quemadmodũ cum vndique fores, & feneſtrę ſunt occluſæ alicuius domus, omnia, quæ intus ſunt, tenebris obluũtur, quãuis ſol iam diu fuerit exortus, quoniam, quo lux intret, domus non habet, Sic cum peccator ita eſt effrænis ad vitia, vt omnibus, tũ corporis, tum animi facultatibus peccat intellectu videlicet, malum machinando, voluntate, proximum odio proſequendo, lingua, obloquendo, oculis inhoneſtè, perſpiciendo, auribus, detractorẽ libenter audiendo, &c. omni videtur ex parte iannas animi occludere, ne ille ingrediatur, qui ait, Ego ſto ad oſtium, & pulſo, ſi quis mihi aperuerit, intrabo ad eum. Sic ſe totum tradiderat adinuentionibus Iſrael, quamobrem non ait DEUS. Peccanr in

Deus quærit in hominibus ſuæ miſericordiæ locum Iſai. 1.

Quibus modis claudatur animæ noſtræ ianua Deo pulſanti & ingreſſum petenti. Apoc. 3.

in adinuentionibus ſuis: ſed *Circundederunt eos adinuentiones.* Quid igitur reſtat, quando nulla ex parte Deo patet aditus & ingreſſus? Euertere funditus hos peccatores, vt qui benignum, & miſericordẽ Deum ſuſcipere neglexerunt, ingredi videant repugnantes vindicem iudicẽ, vt puniat, & deſtruat. Summa igitur ſit, Caue, frater mi, circundari peccatis, ne Dominus iratus, quòd illi omnẽ ianuam clauſerit, vlterius parcere nunciat. Quadrat obſeruatio in Euãgelium Dominicæ vndecimæ poſt Pentecoſt. in hæc verba, Duo homines aſcẽdebant in templum, vnus Phariſęus, & alter Publicanus. Ecce homo multis irretitus criminibus, qui omnino fores cordis ſui Deo occluſit, qualis eſt Publicanus: ſed templum adit, orans longe ſtabat. Et quoniam in aliquam virtutis actionẽ incubuit, templum enim adibat orationis cauſa, Deus ei animi deiectionem dedit, cordis contritionem, &c. denique deſcendit iuſtificatus.

¶ *In malitia ſua lætificauerunt regẽ, & mendacijs ſuis principes.* Locus eſt apertiſſimus in adulatores, docetq; maximè periculoſam fortẽ regum & principũ eſſe quoniã cum eorũ peccata ingens nocumentum inferant reipublicæ, non eſt, qui reprehendat principes, ſed qui laudes, & * palpũ obtrudat. Agnoſcens hoc Regius pſaltes, & cernens, ſe in culmine regię poteſtatis collocatũ, ſummis precibus cõtendit impetrare à Deo vt longè à ſe pellat adulatores, cõcedatq; ſibi viros iuſtos, qui corripiant, cũ deliquerit. Corripiet me, inquit iuſtus in miſericordia, & increpabit me hoc eſt, Da Domine, vox enim petitionis eſt, vt iuſtus miſericordia motus, me peccantẽ caſtiget, & ſi opus fuerit, etiã ſeuerius increpet. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum, id eſt, Non ſinas vt peccatores quaſi oleo ſuo caput meum impinguent. Vocat autem oleum adulationem, idq; per eleganter. Nam quemadmodũ oleum molle eſt, lene, & ſuaue, inficit, cum penetrat & corrumpit, vixque vas inueniri poterit ita forte vt oleo non penetretur, ad hæc, aquam ſecũ in eodem vaſe infuſam abſcondit, ipſumque ſupernatat, In eundem modum adulatio blandiloquentia, & verborum ſuauitate hominum animos demulcet, paucique ſunt tanta animi fortitudine præſtãtes, vt adulatoris verbis non emolliantur. Vnde D. Hieronymus inquit, Naturali ducimur malo, & adulatoribus noſtris libenter fauemus, & quanuis quiſque reſpondeat ſe indignũ, ad laudẽ tamẽ ſua intrinſecus mens lętatur. Cæterum cum hominem cõmendant, multis eum ſordibus intra-

* *Paræmia Plautina pro eo quod eſt arte doloque fallere ſiue adulari, hinc palpones dicũtur adulatores. Metaphora ab equiſonibus qui refraſtarijs, equis vel manuum plauſu vel lingua palpo blandiri ſolent.*

intingunt,atque vtinam aquam, qua peccantem lauare poſſent,nō abſconderent,correctionem nēpe,ea enim mundare poſſent delinquêntem, malunt tamen ſordibus inficere. Cum itaque inquit Dauid, Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum,idem eſt, ac ſi dicat,Non permittas Domine, vt ſuis adulationibus, & verborum mellitorum lenocinijs ita animum meū peccatores oblectent,vt in peccatis meis me foueant, & enutriant,Si enim apes,iuxta Ariſtotelis philoſophiam,oleo perfuſæ,moriūtur, aceto autem reuiuiſcūt mortuæ,homo,qui intra Eccleſiam eſt,non ſecus, atque intra alueū,vt ibi fauos cōfingat actionū ſuauiū, virtutum,apem argumentoſam ſe exhibens,illique dicere poſſit cœleſtis Sponſus, Fauus diſtillans labia tua, quanto debet fugere oleo adulationis aſpergi,quando eo multi homines vncti animo depereunt,magiſq; optare,acerbitate aceti, hoc eſt,correctionis ſeueritate intingi,ſiquidē eo,qui adulationis oleo perierat, ad vitam gratiæ reſurgit? Sed dic quæſo,bone rex,quantumne eſt hoc adulationis peccatum,vt illius grauitatē cōſpiciētes homines,illud patrare reformidēt? Materiam adulationis eſſe cōſiderādā ad agnoſcendā huius criminis malitiam,inquit egregiè Diuus Thomas,atque obſeruandum,an charitati contraria ſit.Poteſt autem contingere,quod charitati cōtraria ſit ratione materię ipſius,puta cū aliquis laudat alicuius peccatum,Hoc enim contrariatur dilectioni Dei, contra cuius iuſtitiam homo loquitur,& cōtra dilectionem proximi, quem in peccato fouet.Vnde eſt peccatum mortale,ſi ob peccatum mortale laudet, ſecus autem ſi ob veniale peccatum,tunc enim ſolū erit veniale.Alio modo ratione intētionis puta cū quis aliqui adulatur,vt fraudulēter ei noceat, vel corporaliter,vel ſpiritualiter. Et hoc etiā eſt peccatū mortale.Tertio modo per occaſionem, ſicut cū laus adulatoris ſit alteri occaſio peccandi etiam præter adulatoris intentionem.Cæterū in hoc conſiderare oportet, vtrum ſit occaſio data,vel accepta, & qualis ruina ſubſequatur,ex ruina enim proximi grauitas peccati adulationis cognoſcēda eſt,& ex occaſione data.Peccaſſe Iſraelitas mortaliter,vt ita loquar,nemini dubium eſſe debet, quandoquidē regē,& principes in malitia,& mendacijs,quæ peccata mortalia erant,lætificauerunt.Fugiamus ergo nos hoc deteſtādū vitiū adulationis,fratres mei,neminemque peccātem foueamus. Nihil enim, teſte Diuo Hieronymo, tam corrumpit mentes hominum, quàm adulatio, plus enim nocet lingua

Sim. le.

Cant.

2.2.q.115. art 2.c.

Sicut extremū iniuſtitia genus eſt,iuſtū haberi qui iuſtus non eſt ita & adulatio eſt periculoſior qua latet nō ea quā aliquis præ ſe fert.

Plat.apud Plutach. de amicis & adulatoribus.

adulatoris

adulatoris, quam gladius perſecutoris. Hinc regius Pſaltes inquit, Deum maxime in adulatores iraſci, Quoniã laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ, & iniquus benedicitur, exacerbauit Dominum peccator. Et merito Deus inuehitur in adulatores, dicẽs illud Iſaiæ, Væ, qui dicitis malũ bonũ. Nam quemadmodum canes animoſius impetunt feras, leni ſibilo venatoris excitati, Sic adulatoris verbis blandis peccator vehementius inſequitur voluptatẽ peccati. Imitemur Apoſtolum, qui ait, Neque enim aliquando fuimus in ſermone adulationis, ſicut ſcitis. Et ſi quẽ peccare velle nouerimus, potius corripiamus, quã ad peccatũ alliciamus. Sic Sãctus Loth, cum cerneret Sodomitas ad nefandum peccatum præcinctos, ab inſtituto eos reuocare contendebât, dicens, Nolite, quæſo, fratres mei, nolite malum hoc facere. Sic & ſacerdotes arguebant Oziam, cum vellet adolere incenſum, dicentes, Non eſt tui officij, vt adoleas incenſum. Vellemq́; monitos reges, & principes, vt aſſentatores longe abigant à ſe. Si. n. eos fauore proſequantur, bone Deus, quã exitiale illis imminet periculũ. Agnouit hoc rex ille Alexãder Macedo, cũ enim ſibi per fluuiũ Hydaſpem nauiganti Ariſtobolus poeta Carmen obtuliſſet, in quo ita ei aſſentabatur, vt elephãtes interimere, turres proſternere, muros perfodere diceret, indignatus Alexander, Apage iſthæc, inquit, mendacia, quæ vera etiam ſi eſſent, poſſent in mendacij ſuſpicionem venire. Et ſimul librum in profluentẽ abiecit, ſimilia autori minatus, ſi tale quid in poſterum ederet. Atque vt huiuſmodi adulatores faſtidiant reges, & principes, animo contemplentur quã pulchrè eos depinxerit Alanus li. de Cõplanctu naturæ Adulatoris, inquit, peſtilentia percutiuntur laterales principium, palati, canes, adulationis artifices, fabri laudis, figuli falſitatis. Hi in auribus diuitũ citharizant, fauos mellitæ locutionis eructant, caputq́; diuitũ oleo adulationis inũgunt, vt munera eliciant, & emungant. Quid enim eſt adulationis vnctio, niſi donorũ emunctio? quid cõmendationis alluſio, niſi ſuperiorum deluſio? quid laudis arriſio, niſi eorum deriſio? Hactenus ille. Quadrat obſeruatio in Euãgelium pro Decollatione Sancti Ioãnis Baptiſtæ, in hæc verba, Dicebat Ioannes Herodi, Nõ licet tibi habere vxorẽ fratris tui. Ecce, Baptiſta non in malitia Herodis eum lætificat, ſed arguit, & reprehendit.

Pſal. 10.

Iſaia 5.

Simile.

Cauẽdũ eſt ne aſſentatoribus patefaciamus aures ne adulari nos ſinamus in quo falli facile, eſt valuenim nos eſſe putemus vt iure laudemur.

2. Pa. 26.

Alanus.

¶ *Quieuit paululũ ciuitas à commixtione fermenti, donec fermentaretur totum.* Docet vitium in republica ortum, aut ciuitate

eſſe cito extirpandum, moraſq́; non eſſe trahendas, vt à populo expellas, imo vt à corde tuo. Eſt enim peccatum peſſimum, exiguo tẽporis interuallo totam rempublicam corrũpens. Quod ſi quam primum idola fuerunt adinuenta, cõtererentur, non eſſet eo ventum, vt totum regnum idololatriæ fermento eſſet contaminatum. Quemadmodum paruiſſima ſcintilla ſolet comburere ingentem ſyluam interiecto paruo temporis ſpatio, & nubecula ita creſcere, vt totũ cœlum obſcuret, Sic perexiguum malum, ſi principio non obſtes, ingentem ſolet afferre ruinam Hinc Sapiens inquit, Ab vna ſcintilla augetur ignis, & ab vno doloſo augetur ſanguis. Et Apoſtolus, Modicum fermentum corrumpit totam maſſam.

Simile

Eccle. 11.

¶ *Dies regis noſtri, cœperũt principes furere à vino: extendit manũ ſuã cum illuſoribus. Quia applicauerũt, quaſi clibanũ, cor ſuum, cum inſidiaretur eis: tota nocte dormiuit, coquens eos mane ipſe ſuccenſus, quaſi ignis flãma. Omnes calefacti ſunt, quaſi clibanus & deuorauerũt iudices ſuos, omnes reges eorũ ceciderũt, nõ eſt, qui clamet in eis ad me. Ephraim in populis ipſe cõmiſcebatur: Ephraim factus eſt ſubcineritius panis, qui nõ reuerſatur. Comederunt alieni robur eius, & ipſe neſciuit, ſed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe ignorauit.*

¶ *Dies regis noſtri.* Vt optimè obſeruat Diuus Hieronymus obſcurus eſt locus iſte, & attento lectoris ſenſu indigens. Hinc variè explanatur Diuus Hieronymus, quẽ pleriq; ſequuntur, vt Lyranus, Rupertus, Haymo, Cathuſianus, & alij dicunt, has voces, *Dies regis noſtri*, proferri ab Iſrael, & Samaria. Cũ enim paululum conquieuiſſent, recepto in ſe erroris ardore, donec tota maſſa ſimilis fieret, & creſceret, atq; erumperet, tunc populus inclamauit ad fores Ieroboã, dicẽs, Hic eſt dies regis noſtri Ieroboã, hic eſt feſtus dies, quẽ nobis cõſtituit imperator noſter, hunc celebramus, hunc canimus, in hoc exultamus, & ludimus, in hoc vitulos aureos adoramus. Cum itaq; populus inquit, *Dies regis noſtri*, de eo die loquuntur, in quo impius Ieroboã cõſtituit colẽdos vitulos aureos, atque hunc diem per ſingulos annos celeberrimũ in omnes generationes eſſe decernunt. Alij recentiores *diem regis* vocant natalem diem Ieroboam, aut eum diem, in quo Ieroboã factus eſt rex, quem annuis celebritatibus ſanctum eſſe voluerat populus, & magna frequentia celebrandũ indixerat. Conſueuere enim olim dies natalitios, regum ſolennibus pompis celebrare. Sic legimus, vt multa omittamus, Herodem regem celebraſſe diem natalis ſui, Ita expendunt Vatablus, quem aliqui ex recentioribus ſequuntur. Videtur tamẽ prior

de ſolẽni die rũ nataliũ cõmemoratione cõſule Polidorũ Virgilium

prior explanatio anteponenda, literæque germanior. Nam cum ſupra dixiſſet Deus, *In malitia ſua lætificauerunt regem*, explicat nunc, quo pacto id contigerit, nempe, quod vulgus, vt regi aſſentiretur, diem primum cultus idolorum ingenti celebritate eſſe proſequendum ſanxerit, gratiaſque referendas regi, ac multis laudibus decantandum, quod vitulos aureos adinuenerit, & iuſſerit adorare, hinc in has voces prorumpunt, *Dies regis noſtri.* Ac ſi apertius dicant, O diem ſanctum, & celeberrimum, ô diem dignum Ieroboam, qui tantum beneficium populo præſtitit, vt illi vitulos aureos colendos tradiderit. Si enim hunc diem ad natale Ieroboam referas, non videtur cum præcedentibus ita cohærere, ſiquidem in malitia regis ipſummet regem lætificare, facinus inuoluit ipſius regis, quod non inuenies, ſi ſolum ad natalitiũ diem verba referas, *Cœperunt principes furere a vino.* Bifariã explanari poteſt, idque peregregiè. Vel, quod, clamante populo, *Dies regis noſtri eſt*, principes non irati ſunt, neque prohibere ſtuduerint, cum prohibere debuiſſent, quinimo *ipſi cœperunt furere à vino*, hoc eſt, intelligentiam ſuæ mentis amittere, obliuiſci Dei, & in idolorum ligna impingere. Vinũ itaq; & furorem, idololatriã vocat. Ita diſpungit Diuus Hieronymus. Rupertus vero, & Haymo, furorem vini, & ad luxuriã, & ad idololatriam referunt, ſic expendentes, *Furere à vino*, id eſt, amentiam pati luxuriç, & idololatriæ, Vel, *principes furere vino*, inquit, quod hæc feſti celebritas maximis conuiuiis fiebat, ita vt principes bibẽdo certarẽt. Hiſpanè dicere poſſumus, *Sebrindauan vnos à otros, in* lętitiæ ſignũ Ita Lyranus, & recentiores. *Furere autem eos à vino*, inquit, quia vino dederũt operam vſq; ad ebrietatem & morbum. Vtraque explanatio mihi grata eſt, *Extendit manum ſuam cum illuſoribus.* De rege loquitur Ieroboã, qui cũ cerneret clamare populũ, & dicere, Dies regis noſtri eſt, & principes temulentos, & vino idololatriæ demerſos, *extendit manum ſuam cum illuſoribus*, hoc eſt, vel, copulauit aſſẽſum his, qui ei vanis laudibus illudebãt, in quem modum explanat Diuus Hiero. & Interlinearis, vel *illuſores* principes vocat, qui illudebant peſſimè populo, & à Deo ſuo longe abducebant, benedicendo, & gratias agendo vel erroribus eorum conſentiendo. Sunt, qui ſecus expendant vocem *illuſores*, neque ab re, dicentes, *illuſores* idem eſſe quod irriſores, de quibus dictum eſt, Qui erudit illuſorem, iniuriam ſibi ipſi parit. Hi ſunt, quibus nihil ſanctum eſt, nihil à detractione tutum, namque diuina pariter,

Omnibus ferme Europæ populis conſuetudo citandi poculis & præcipuè Septentrionalibus celebris eſt.

pariter,& humana derident, omnia contemnunt, & neque léges,neque iudicia vlla verentur, ſicut ſcriptum eſt, Teſtis illuſor deridet iudicium. Horum opera maxime, atque frequenter iniuriæ,iurgia,rixæq́;, & turbæ concitantur. Ejice, inquit Sapiens,deriſorem,& exibit cum eo iurgium,& ceſſabunt cauſæ,& cõtumeliæ. Ab huiuſmodi hominũ genere cũ longe regum ratio,atq; voluntas abhorrere debeat: tamen, dũ vino,& voluptatibus indulgebatur,rex, & principes non ab his abhorrebant:ſed ſimul his nugis dabant operã, eodẽ q́ue ſtudio irridendi delectabantur illis conuiuiis popularibus, in quibus huiuſmodi irriſionum maxima eſt frequentia, vt ſcriptum eſt, Irriſio vini & tumultus ſiceræ. *Quia applicauerunt, quaſi clibanum, cor ſuum: cum inſidiaretur eis, tota nocte dormiuit coquens eos,* &c. Omnes antiqui expoſitores hęc verba expẽdũt de peccato idololatriæ, quod videlicet illuſores, dũ rex Ieroboã inſidiaretur eis, vt eos à Deo ſuo abduceret, & ne aſcẽderent ad tẽplũ Domini, ſed vitulos aureos adorarent, præbuerũt ei, *quaſi clibanum, cor ſuum*, vt eos ſuccẽderet, & idololatriæ flãmis ardere faceret. Idcircò enim applaudendo gratias egit populo vna cum principibus, quia intellexit, omni eos ad errorẽ mente conuerſos. Poſtquam vero miſit ignem in clibanũ cordis eorum,& expertus eſt, eos ardere, & eſſe ſuccenſos, neminemq; eſſe, qui ſuę reſiſteret voluntati, *tota nocte dormiuit*, id eſt, ſecurus fuit, dũ illi *coquerentur*, hoc eſt, igne idololatriæ eſſent indurati, inſtar panis cocti in fornace. Vnde poſtea mane ſurgens, id eſt, ſcelerũ ſuorum flammã aperta oſtendens inſania, fecit, vt nequaquã per inſidias, ſed imprudenter à Dei cultu ad idolorũ cęremonias tranſilirent. Hanc explanationẽ eſſe amplectendam videtur, quod ſupradictũ eſt, indicare, ſiquidem cõpoſuerat regẽ cũ piſtore accendente furnum, quemadmodum quibus in locis ſunt publici furni, ſolent furnarij panes inferre, oſq́ue furni claudere, donec panes in furno vehementiſſime calido coquantur, In eundem modum Ieroboam accendit cor populi ad idololatriam,& cum iam eam, inſtar panis, decoctã vidit in corde ſubditorum, publicitus eam profiteri non erubuit. Recentiores verumtamen, vt Vatablus,& alij multo ſecus expendunt, dicuntq́ue, Vatem noſtrum carpere Iudæos, quòd inſidiis eſſent dediti. Ac ſi apertius dicat, Excogitant tota nocte, quomodo nocere poſſint proximo corde feruenti, inſtar clibani diligenter accenſi à piſtore, nihil enim aliud tota nocte cogitat, & meditatur cor eorum, quàm vt poſtero die noceat

Prou. 19.

Prou. 22.

Iurgiorũ ac litiũ tum in familiis tũ in Republica eyciendi authores vt omnes quarela ac cõtumelia ceſſent.

Prou. 20.

Hac loquutionis forma detegit ſummũ ardorẽ populi ad ſe quẽdã Idola.

noceat proximo. Vocat autem *ignem flãmæ*, ignem flammã mittentem, *Deuorauerunt iudices ſuos.* Tranſlationẽ ſermonis eleganter obſeruat: Hebraicè eſt, comederunt, ſiue conſumpſerunt iudices ſuos. Ignis comedere, & conſumere dicitur, vt, Deus noſter ignis conſumens eſt Et, In igne zeli eius deuorabitur omnis terra. Atq; Regius Pſaltes, Deuorabit eos ignis. Significat autem, occidiſſe iudices, qui idololatriç ſceleri non conſentiebant, vel eos iudices, qui illos idololatriæ arguebant, tandem ſubuertiſſe, & ſuo, atque impij regis cõſilio, & exẽplo ad idololatriam induxiſſe. Occiderunt autem iudices, qui integri eſſe videbantur, obſeruante hoc D. Hieronymo, vt etiam, qui bonus eſſe poterat per naturam, & religionis Domini recordari: videns, & principes, & populum vitulis ſubditos, & illos putare deos, etiam ipſe à ſcelere deuoraretur. *Omnes reges eorum ceciderunt.* Bifariam diſpungi poteſt, vel quod omnes reges decem tribuum poſt Ieroboam eundem ſecuti in idololatria, & corruptis moribus, receſſerint à cultu veri Dei. In hunc modum explanat Diuus Hieronymus, & omnes antiqui patres. Vel, ſupplicium explicat eorum, ꝙ ob idololatriam fuerint interfecti, vel venerint in poteſtatẽ inimicorũ. Prior explanatio videtur vereor, quod ſequentia verba aperte declarant, *Non eſt, qui clamet in eis ad me*, profitẽdo, me videlicet eſſe verum Deũ, licet quis poſſet cõtendere, hoc dictũ, quoniã Iſraelitæ calamitatibus iactati, nullus inter eos extiterit, qui diuinã imploraret opẽ. *Ephraim ipſe in populis commiſcebatur.* Per *Ephraim* intelligit regnũ decẽ tribuum, & ſignificat, non ſolum fuiſſe interfectũ idololatriæ Ieroboam peccato: ſed etiam multis aliis idololatriis, & peccatis gẽtium. *Ephraim factus eſt ſubcineritius panis, qui nõ reuerſatur.* Elegantiſſimã apponit ſimilitudinem, licet ſubobſcuram, vt obſeruat Diuus Hieronymus, atq; hinc variè explanatur. Quidam exiſtimãt, *Ephraim*, hoc eſt, regnum Iſrael conferri cum pane ſubcineritio, quod cordibus idololatriæ vndique fuerit contaminatus, & per pœnitentiã non conuerſus ad Dominum, quemadmodum panis ſubcineritus conſpurcatur puluere cinerum, neq; reſoluitur, iuxtà illud Iſaiç, Populus non eſt reuerſus ad percutientem ſe, & Dominum non exquiſierunt. Ac rurſum apud Ieremiam, Quare auerſus eſt populus iſte auerſione contentioſa? Placet hæc explanatio Diuo Hieronymo, quamuis paucis eam eſt proſecutus, cum quo conſentiunt Interlinearis, Lyranus, Rupertus, Haymo, Charthuſianus. Probat autẽ egregiè Sãctus, Doctor, hãc eſſe

Deut. 4.

Pſal. 50

Magna & grauiſſima euocatio, quod in calamitatibus iãiis ne cõpũctio, nec Dei inuocatio populo adfuerit.

Iſa. 9.

Ierem. 8.

eſſe huius loci germanam intelligentiā, ex verbis poſtea ſub iūctis,quę quod videbatur ambiguū,neq; ſatis ſonare,quid diceret declarāt manifeſtius nēpe, *Nec reuerſi ſunt ad Dominum Deū ſuum, & nō quæſierunt eū in omnibus his* Hæc verba aper tè videntur oſtendere,amplectendū eſſe dictam explanationē Alij nihilominus ſecus expendūt,dicētes,his verbis ſignificari,Iſraelē citò abducendū eſſe in captiuitatē.Nā quemad modū placēta,dum coquitur ſubiectis prunis,prius abſumitur,quā in alterā partē verſa ſit, Sic inquit,nō differēdā Iſraelis captiuitatem.Nō eſt etiā is ſenſus mihi ingratus, ei enim ſequentia verba maximè fauent.ſ. *Comederūt alieni robur eius.* Nā ſi *robur* vocat regni Iſraelis opes & facultates magno labore partas,ſatis liquet,his,& præcedētibus implicari tranſmigrationem decem tribuum. Quidā etiam per *robur* intelligūt principes,& fortes quoſq; populi,vnà cum theſauris eorū.Ita explanant Interlinearis,Haymo,& Carthuſianus.*Et ipſe neſciuit.*Deū ſuū , aut ſe peccaſſe.Tāta enim fuit Ephraim amentia,vt neſciret Deū ſuū,aut certè ignoraret cauſam, ꝓ qua fuiſſet deuorantibus traditus,iuſtū ſe reputans. *Sed & cani effuſi ſunt in ea.*Canos vocat *Synecdochē*,& effuſos eſſe ait, ꝙ omniū eſſent idololatriæ dediti,aut quia deſpecti ſunt, & interfecti ab hoſtib⁹,multo tamen melius explanabimus,D. Hier.explanat,referendo videlicet *canos* ad peccatū Iſraelis, quod multo videlicet tempore errauerit, & abundè in nequitia vſq; ad ſeniū permanſerit.*Et ipſe ignorauit* ſenectutē & veruſtatem ſuam , quamobrem & finem regni ſui imminere. Nam,vt inquit Apoſtolus,quod antiquatur,& ſeneſcit, prope interitum eſt.

Simile.

Grande ſcelus eſt, peccatorē vel in ſenio nō ſuā agnoſcere culpam.

Hebr. 8.

Obſeruationes ad morum compoſitionem.

Hominū vеſania dies voluptatis aut mūdani lucri recolit & celebrat.

DIes *regū noſtri.* Detegit hic locus deprauatam hominum conſuetudinem , qui eos maximè dies celebritate dignos iudicant , cum ſuas voluptates corporeas explent , aut aliquot commiſerunt peccatum Videbis , hominem ardentem puellam, eum diem, in quo eam eſt adeptus , velut inſignem omnibus aliis diebus anteferre , eum vocare fœlicem , diem denique verè ſuum, lætarique magnopere in eo.Sic & populus Iſrael diem , quo ſe contaminauerant deteſtando idololatriæ crimine,& rex tam impie offendit Deum,vt eius peccati

cati auctor extiterit, ingenti proſequũtur honore, & celebritate, dicentes, *Dies regni noſtri eſt.* Sic etiam apud Iſaiam legimus, Ægyptum magna perfundi alacritate, quod Iudam affligeret. Erit, inquit, terra Iuda Ægypto in feſtiuitatem, hoc eſt, calamitas Iudæorum afficiet lætitia Ægyptios. Quid poteſt deteſtabilius excogitari, quam hominem tunc lætari, cũ maximè triſtari, & lachrymas fundere debuiſſet? Quis, cum addicitur morti, gaudet? Quis, cum redigitur in captiuitatem, & omnibus ſpoliatur bonis, lætus eſt? Cum ergo peccatum, innumerata homini afferat mala, animam quippe iugulat, hominem damnat in captiuitatem diaboli, omnia aufert bona ſpiritualia, &c. quomodo homo lætari poteſt, dum peccat? Cur potius non lachrymas fundet, & ſicut ſanctus Iob dicebat, Pereat dies, in qua natus ſum, &c. non dicet, Pereat dies, in qua peccaui, & nox, in qua dictum eſt, Patratum eſt peccatum? Dies ille vertatur in tenebras, non requirat, eum Deus deſuper, & non illuſtretur lumine. Obſcurent eum tenebræ, & vmbra mortis, occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine. Noctem illam tenebroſus turbo poſſideat: non computetur in diebus anni, nec numeretur in menſibus. Sit nox illa ſolitaria, nec laude digna: maledicant ei, qui maledicunt diei, qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan. Si enim miſer homo cõtra ſe ſuſcitat Leuiathan eo die, quo peccat, hoc eſt, diabolum, cur non in has voces prorumpet? Cur non dignius ea verba proferet, quam ſanctus Iob? Sed lege D. Gregorium in hunc Iob locum, elegãtiſſimè enim expẽdit, quibus lamentis ſit proſequendus dies, in quo homo peccatum committit. Quemadmodum, teſte Plinio, cum pecora exultant, & indecora laſciuia ludunt, certum præſagium eſt futuræ tempeſtatis, & ſicut cantus oloris ſignum eſt imminentis ſibi mortis, In eundem modum, cum peccatores exultant ob peccatum, intellige, iam eorum inſtare ſuppplicium. Cur eũ diem, quo ingreſſi ſunt filij Iſrael in Ægyptum, non memoriæ tradit Scriptura, ſed diem egreſſionis eorum? Vtique apud Geneſim non inuenies, quo fuerit Iacob ingreſſus die Ægyptum cum ſuis filiis, & familia, ſecus autẽ, egreſſionis mentionẽ faciens, inquit, Eadẽ die egreſſus eſt omnis exercitus Domini de terra Ægypti. Nox iſta eſt obſeruabilis Domini, quando eduxit eos de terra Ægypti. Certe, vt doceat, non eſſe lætitiæ diem, cum peccas, ſed maximæ triſtitiæ, cum eo die miſer homo ingrediatur regionẽ Pharaonis, id eſt, diaboli, ſed cũ egredieris de Ægypto, hoc eſt, cũ peccatũ relinqs & ad

Iſa. 19. *Simile.* *Iob. 3.* *Simile.* *Plin. l. 18. c. vlt. Cãtator cygnus funeris ipſe ſui.* *Gene. 46.* *Exod. 12.*

& ad terram promiſſam cœleſtem tendis, virtutum actionibus incumbendo. Tunc, tunc dicere poteris. Hęc dies quam fecit Dominus, exultemus, & lætemur in ea: non cum labe-ris in peccatum. Filij etiam Iſrael omni tempore, quo Aman eos affligebat, lugebant, ſed eum diem, quo liberati ſunt & impius Aman ſuſpenſus eſt, ſolennem conſtituerunt, vt in eo omni tempore deinceps vacarēt gaudio, atq; conuiuiis. Tu etiā non cum Aman, id eſt, diabolus te premit te premit & ſubiicit ſeruituti, lætus eſto, ſed triſtis. Cum vero te ab eius poteſtate videris exemptum, eum celeberrimum diem iudica. Quadrat obſeruatio in Euan. pro feſto S. Matth in hæc verba. Et factum eſt, diſcumbēte eo in domo, ecce multi publicani, & peccatores diſcumbebant cum Ieſu. Ecce, quando exultantes celebrant conuiuia, nempe cum peccator ſurgit à peccato, & ſequitur Chriſtum. Secus multi faciunt qui eū diem agunt celebrem, in quo Deum offendunt.

Pſal. 117. *Eſth. 9.*

¶ Secundò, *Dies regis noſtri eſt.* O miſerandam regū, & principum ſortem, quibus nō deſunt aſſentatores, laudibus proſequentes eorum crimina, raro autem inuenies, qui eos obiurgent, & reprehendant. Vtinam, impie Ieroboā, ſicut habuiſti tui ſceleris laudatores, haberes & reprehenſores. Sed quid dico? Habuit certe Ieroboā viros, qui eum idololatriæ arguerent, noluit tamē eorum acquieſcere cōſiliis. Legimus enim, *Deuorauerunt iudices ſuos*, qui videlicet regem, & populum reprehēdebant. Vbi vides, proniores eſſe homines ad ſectanda mala, quam bona. Quemadmodum ſcapham iuxta naturalē, decurſum fluminis nauigantem, quāuis venti reflent, vt aſcēdat, aut nō moueatur, nō poteris cōpeſcere, ſed labitur quo gurges tendit. In eundē modum impij, reflantibus piis conſiliis, ne peccatū patrent, feruntur præcipites quo ducit voluptas, & tēporarium commodum. Conſilium altiſſimi, inquit Regius Pſaltes, irritauerunt. Et apud Prouerbia. Sapiētia clamitat. Vocaui, & renuiſtis, extendi manum meam, & nō fuit qui aſpiceret, deſpexiſti omne conſilium meum & increpationes meas neglexiſtis. Diſces etiam ex hoc loco, non deeſſe viris iniquis adiutores & fautores ſuæ iniquitatis, qui ad peccatum alliciant.

Adula principū aſſentatoribus ſcatēt qui cacutiūt cū eo Rege claudicāt eodem crure colligato vt de quodā ſcurra Philippi Macedonis habemus.

Simile.

Pſal. 106.

A Vino abſtinere prudētes principes debēt cuius quidem rei non inſcius Romulus vino ſēper vſus eſt parciſſimo Blon. li. 8. Rō. triūphā.

¶ *Cœperunt principes furere à vino.* Nō in vulgus cōiicit oculos, vt inſpiciat, an vino æſtuet, ſed in principes, quos modeſtiores & cōtinentiores eſſe decet, eorum enim intēperantia nocentior eſt reipublicę. Quemadmodum maius periculum imminet ædificio, ſi colūnæ cōburātur, quibus totū fulcitur, totum-

totúmque ruet, deſtructis columnis. In eundem modum, ſi principes vino dediti ſint, cũ fundamẽta ſint reipublicę, totũ regnũ labefactatur, neq; diu cõſtare poteſt. Si enim principes multis debeãt micare virtutibus, vt regnũ rectè gerãt, & ebrietas fons, & origo ſit vitiorum, quo pacto vinolentia corrupti regni pondus ſuſtinere poterũt, illudque moderari, vt par eſt? Quo pacto iuſtè diſcernere, ſi iudicium intellectus vini fumo ſit obſcuratus? Quomodo intra pectoris cubile arcana conſilia cõtinere, ſi cũcta fari temulentia cogat? Si ebrietas, vt inquit D. Auguſtinus, eſt flagitiorum omniũ mater, culparumq; materia, radix criminũ, origo vitiorum, turbatio capitis, ſubuerſio ſenſus, tempeſtas linguæ, procella corporis, naufragiũ caſtitas, amiſſio temporis, inſania voluntaria, ignominioſus lãguor, turpitudo morũ, dedecus vitæ, honeſtatis infamia, animæ corruptela, qui huiuſmodi vitio eſt cõtaminatus, quomodo alios regere poterit? Quãuis non aliud nocumentum afferre reipublicæ ebrietas, quam ſe omnium ſecretorum exhibere reuelatricem, hominemq; in eo ſtatu cõſtituere, vt omnia effutiat. indignus eſt ebrioſus principatus culmine. Vnde Eccleſiaſtes inquit. Væ tibi terra, cuius rex puer eſt, & cuius principes mane comedunt. Beata terra, cuius rex nobilis eſt, & cuius principes veſcũtur in tempore ſuo, ad reficiendum, & non ad luxuriam. Cur reprehendit principes comedentes ad luxuriam, hoc eſt, vino, & epulis ſe ingurgitantes, eóſque inquit reipublicæ futuros eſſe perniciẽ, & euerſionẽ, niſi quia præuiderat Eccleſiaſtes, quot malorum ſit cauſa principum ingluuies? Quemadmodum, referente id Diuo Iſidoro, quirinus lapis, inuentus in Indis vpuparũ, quę aues ſunt immũdiſſimę, ſuppoſitus capiti dormientis, hominem cõcitat, vt omnia arcana ſui pectoris referat dormiendo. In eundem modum ebrietas inuenitur in corde obſcœnorũ hominum ebrioſorum, quæ compellit illos, omnia ſecreta cordis pandere. Adumbrat hoc inebriatus Noë, ita ſe diſcooperiens, vt detegeret verẽda ſua. Quãdo enim homo in ebrietatem incidit, facilè reuelat, quicquid in eius pectore eſt reconditum, etiam pudẽda ſua, hoc eſt peccata, quæ commiſerat. Vnde egregiè D. Hieronymus inquit, in Epiſtola ad Occeanum, Noë ad vnius horę ebrietatem nudauit femoralia ſua, quæ per ſexcentos annos cõtexerat. Et Sapiens ait Noli regibus, ô Lamuel, Noli regibus dare vinum, quia nullum ſecretum eſt, vbi regnat ebrietas. Quid ſingula proſequar damna ex vinolentia orta? Satis

Eccle. 10.

Simile.

Arcanum demẽs detegit Ebrietas.

Geve. 9.

ſit, vnum aut alterum ex ſacris Biblns proferre. Quādo Ab-
ſalon præcepit pueris ſuis, eſſe gladns confodiendum Am-
mon? Vtique cum vino æſtuabat. Obſeruate, inquit, cum te-
mulentus fuerit Ammon vino, & dixero vobis, Percutite eū
& interſicite, nolite timere, ego enim ſum, qui pręcipio vo-
1. Mach. bis, confortamini, & eſtote viri fortes. Quādo etiā Simō, &
16. filij eius interfecti ſunt? Certè cum inebriati eſſent, ſurrexit
Ptolomæus cum ſuis, & ſumpſerunt arma ſua, & intrauerūt
in conuiuium, & occiderunt eū, & duos filios eius. Quis er-
go homo mentis compos non execrabitur temulentiā eāq;
veluti venenatum ſerpentem non fugiet? Quis non cōmen-
dabit leges Carthaginenſium quibus toto imperij tempore
magiſtratibus ſuis vinum interdicebant? Agnouerant enim
abſtemios, & frugales principes reipublicæ prodeſſe, temu-
Ephe. 5. lentos autem, & luxurioſos eidem maxime obeſſe. Quòd ſi
Luxuria Apoſtolus pręcipit, Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria
Ebrietatis & principū muneri incumbit, homines laxantes habenas li-
comes. bidini punire, & ab huiuſmodi peccato arcere, ſi principes
eodem vitio ſint cōtaminati, ꝙ ebrioſi fuerint, quo pacto id
munus reipublicæ præſtabūt, & ad pudicitiā impudicos re-
uocabunt? Quadrat obſeruatio in Euan. Dominicæ quartæ
Quadrageſimæ, in hæc verba, Accepit Ieſus panes, & cū gra-
tias egiſſet diſtribuit diſcumbentibus, ſimiliter ex piſcibus,
quantum volebant. Per interrogationem aptāda eſt obſer-
uatio in hunc modum, Cur Domine vna cum panibus, & pi-
ſcibus, vinum non propinas? An quia cognouiſti, quantum
plerunque noceat vinum immodicè hauſtum? &c.

¶ *Extendit manum ſuam cum illuſoribus.*

Aduertant hoc reges, & principes audientes, & ſuſcipien-
tes benignè irriſores, & qui nō putant crimē eſſe huiuſmo-
di homines audire, ne dicam eos fouere, amplecti & fauori-
bus, atq; muneribus proſequi. Nam ſi graue crimen non eſ-
ſet, non quereretur Dominus de rege Ieroboam, ꝙ illuſori-
Prou. 3. bus fauerit. Hinc & Sapiens inquit. Abominatio Domini eſt
Deriſio omnis illuſor, & ipſe dn̄s deludet illuſores Atque D. Thom.
peccatum egregie decernit, deriſionē de re notabili eſſe peccatū mor-
mortale. tale grauius cōtumelia, grauiſſimū autē peccatum eſſe deri-
22. q. 75. ſionē Dei, ſecundo parentum, tertio vero iuſtorum Quòd ſi
2. c. rē oculatius inſpiciamus, deprehēdemus, irriſores eſſe mul-
Iob. 31. to peiores iis, qui illuduntur, & irridentur. Adumbratum eſt
hoc elegāter apud Iob, dum de ſtruthione dicitur. Priuabit
eā Deus ſapiētia, nec dedit illi intelligentiā, cum tēpus fuerit,
in

in altum alas erigit deridet equum,& aſcenſorē eius. Mira certè natura ſtruthionis. quæ cum ſit ſtupidior aliis animātibus, mole corporis grauis,plumis carens, quibus volare poſſit,equum irrideat,& equitem.In eundem modum inuenies irriſores, cum onere peccatorum præ aliis ſint onuſti, plumiſq; virtutum careant, quibus in cœlum conſcendere poſſint,deſpiciunt meliores ſe,& irrident. Vide, an ſimiles ſtruthiones fuerint impij illi, qui dicebant, aſpiciētes viros eximiis vir virtutū dotibus exornatos.Hi ſunt,quos aliquādo habuimus in deriſum,& in ſimilitudinē improperij. Sic etiā S.Tobias irridebatur.Vnde Scriptura inquit, Sicut beato Iob inſultabāt reges,ita iſti parentes,& cognati eius irridebāt vitam eius,dicentes.Vbi eſt ſpes tua pro qua eleemoſinas,& ſepulturas faciebas:Quadrat obſeruatio in Euangelium pro quinquageſima,in hæc verba, Tradetur enim gētibus,& illudetur.Peccatum eſſe irriſionem, apertè oſtendit Chriſtus, alioqui non quæreretur, quòd eſſet illudendus. Quis ergo proximum audet irridere? *Sapien.5.* *Tob.2.*

¶ *Et deuorauerunt iudices ſuos.* Splendet hic Dei noſtri miſericordia,qui etiam grauiſſimis peccatoribus non denegat viros pios,qui illos corripiant,& ſtudeāt à peccato reuocare.Sic inter fratres Ioſeph Rubē nititur reuocare alios fratres à fratricidio.Sic Ionathas auertere conatur Saül, ne interficiat Dauid,dicēs ne pecces rex in ſeruum tuum Dauid, quia non peccauit tibi.Sic peſſimos Sodomitas S Loth corripiebat,dicēs Nolite,quæſo,fratres mei,nolite malum hoc facere.Denique non defuit impio Pilato vxor ſuadens, ne Chriſtū addiceret mortis ſupplicio, ſubiciēs per miniſtros & famulos.Nihil tibi,& iuſto illi. Diſces etiam ex hoc loco, crebro iniquos præualere aduerſum viros pios, impleriq́ue illud Aſſertoris noſtri.Spinæ ſimul exortæ ſuffocauerūt bonū ſemen.Id enim maximè quærit impius ille Pharao, ꝙ videlicet boues fœdæ,confectæq́ue macie deuorent,eas quas mira virtutum ſpecies reddit pulcherrimas.Veruntamen nō glorientur propterea impij,cum videt virgas ſuas, hoc eſt, poteſtates ſuas verſas in dracones mordentes viros morum integritate cōſpicuos,veniet enim tēpus,quando virga Aaronis,id eſt,Chriſti poteſtas deuorabit virgas iniquorū.Diſces preterea difficilē prouinciā eſſe impoſitā humeris iudicum,audis enim,deuoratos eſſe hos iudices.Non ergo parua ſed ingenti fortitudine animi opus eſt iudicibus, vt iniquis reſiſtant. Vnde Sapiens ait, Noli quærere, fieri iudex, *Gene.37.* *1.Reg.19.* *Gene.19.* *Mat.27.* *Exod.16.* *Eccle.7.*

Hoc fit quando iudex timēdo perſonā magnatum non audet debitam pronunciare aut exequi ſententiam.

niſi valeas virtute irrũpere iniquitates, ne fortè extimeſcas faciem potentis,& ponas ſcandalum in agilitate tua. Significauit hoc peteleganter Salomon,dum thronũ, in quo ſedebat ad iudicandum, fecit de ebore atque leonibus hinc inde muniuit. Quid enim ebur,& leones adũbrant niſi fortitudinē,cum leo ſit fortiſſimus beſtiarũ, & ad nullius paueat occurſum ebur vero vix igni cedat? Hinc etiam apud veteres,vt inquit Pollux,vbi de diætetis,& dicaſtis agit, Echinũ aheneum habere iudices conſueuerunt, in quē iudicia ſcripta conicieban:,quo ſignificabant, non licere cuipiam impune iudicibus admouere,neque inuertere, aut immutare quicquā ſine graui ſupplicio. Eſt enim Echinus animal ſpinoſum,quem hoc ſcabritiem,& ſpina nemo contingere audet. Si hoc impius Pilatus,animaduertiſſet,nō annuiſſet,perfidis Iudæis dicētibus,Si hunc dimittis, Chriſtum videlicet, non es amicus Cæſaris. Sed quia animi conſtantia caruit iniuſtus iudex deuoratus eſt ab iniquis Iudæis.

Non eſt,qui clamet in eis ad me. Quid ſi aliquis eſſet,qui clamaret ad te Domine? Parceres ne aliis. Quid mirum,ſi id aſ-

Exod.
Geneſ.20
Actor.27

ſeueraueri mus? Nónne propter vnum Moſem pepercit omnibus filiis Iſrael? Nónne propter Abraham ſanauit Dominus Abimelech,& vxorem,ancillāſq; eius? Nónne Paulo donauit Dominus omnes animas cũ illo nauigantes? Honoremus igitur fratres mei, viros ſanctitate inſignes ob eorum enim merita,& orationes peccatores ſuſtinet Deus. Diſces etiā clamorē orationis maximũ eſſe refugium in calamitatibus,ne Deus peccatores funditus euertat. Quemadmodũ n. ciuitas quę muris cincta nō eſt,facilè venit in poteſtatē hoſtiũ propterea quod prorſus abſit id, quod fuerat hoſtiũ incurſus arcendus,Sic & hominem non munitum pręcibus & orationibus fuſis ad Deum facile ipſe cæleſtis iudex plectit, & punit. Et quemadmodum anchora nauem validam reddit ac ne fluctibus inuoluātur,retinet,Ita nos firmos, ne pereamus ob peccata noſtra,reddit oratio. Tu inquit Deus Ieremiæ,noli orare pro populo hoc,nec aſſumas pro eis laudem & orationē,& non obſiſtas mihi quia non exaudiā te. Igitur qui orat,optime Deus,tibi obſiſtit, ne vindictam ſumas de peccatis eius. Hanc orationis anchoram iecisſe Apoſtolos inuenies,dũ nauicula operiretur fluctibus. Suſcitarunt enim dormientem Chriſtum,dicentes, & orantes. Domine ſalua nos perimus. Hinc Apoſtolus nos admonet, Deprecationi inſtate,vigilantes in ea cum gratiarum actione. Ac rurſum,

Oratio calamitatũ refugium qua quidem ira Dei ſuſpenditur venia procuratur & præmio rerum largitas impetratur.

Ierem. 7.

Oratio-

Orationi inſtantes. Sponſus etiam cæleſtis gratiſſimam ſibi eſſe orationem Sponſæ oſtendit dicens, Quæ habitas in hortis amici auſcultant te: fac me audire vocem tuam. Quid namque hortos vocet, niſi Eccleſiam? quid amicos, niſi ſanctos illos ſpiritus angelicos? Hi auſcultare dicuntur quęque Eccleſiæ filium, vt amiciſſimis animis, atque pergratis, eius rationem deferant omnipotenti Deo. *Cant.* 8.

¶ *Ephraim in populis commiſcebatur.* Sæpius obſeruauimus, fugiendam eſſe impiorum hominum neceſſitudinē, & amicitiam, eorum enim commixtio multum nocet. Corrumpunt quippe bonos mores colloquia praua, inquit Apoſtolus. *1. Cor.* 15.

¶ *Ephraim factus eſt ſubcineritius panis, qui non reuerſatur.* Optimus locus eſt ad exhortandos peccatores, maleactorū eos pœniteat, reuocentq́; gradum à viis peſſimis. Comēdatur etiā maximè Dei miſericordia, longanimitas, qui nō ad Ephraim ſordibus conſpurcatū conuertit oculos, vt puniat ſed an reuerſetur, i. conuertatur ad Deum ſuum per pœnitētiam, conſiderat vt parcat an patrandis delictis finem peccatores præfigant, ne vindictam ſumat. Conuertere, inquit Sapiens, ad Dominum, & relinque peccata tua: precare ante faciem Domini, & minue offendicula. Reuertere ad Dominum, & auertere ab iniuſtitia tua. Et apud Ieremiam, Fornicata es cum amatoribus multis tamen reuertere, &c. Atque apud cantica, Reuertere, reuertere Sunamitis vt intueamur te. Egregiè inquit D. Anſelmus, Cognoſcit quidem errorem peccatorū cæleſtis Sponſus, commonétque eos ad conuerſionem. Sunamitem autem vocat i. eſt, captiuam à diabolo in Babyloniam, id eſt, in confuſionem vitiorum, Apoſtolus etiam relinquenda eſſe peccata nos admonet dicens, Deponentes omnes pondus, & circunſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen. Adumbrat hanc ad Dominum reuerſionem nō ineptè vox illa angeli, dicentis Agar, Vnde venis, & quo vadis? Atque cum reſpondiſſet Agar, A facie Sarai dominæ meæ ego fugio ſubiecit angelus Domini, Reuertere ad dominam tuam, & humiliare ſub manus illius. Et rurſum Multiplicans, inquit, multiplicabo ſemen tuum, & non numerabitur præ multitudine. Quoties ergo miſer peccator auertitur à Deo per peccatū, plures ſunt angeli, id eſt, cœleſtes voces commouentes peccatorem, ne à Deo ſuo recedat ſubiciantéſque oculis fugientis à tanto Deo, Vnde venis, & quo vadis? Ac ſi

Eccle. 17. *Verè pœnitentem oportet conuerti ad dominū à quo auerſus fuit, & vt id rectè fiat relinquere debet peccata ſua.* *Ierem.* 3. *Cant.* 6. *Hebr.* 12. *Geneſ.* 16.

apertius dicant, Cur non te pudet, miſer humuncio, relinquere Deum tuum qui omne bonum, omnis theſaurus, ipſa vita eſt &c. Animo etiam contemplare, quo vadas cum peccas, nempe ad ſolitudinẽ, vbi ſiti pereas, nihil inuenias, præter ſpinas & laborem. Reuertere ergo ad Dominam tuã, ſapientiam illam videlicet cœleſtem filium Dei, & humiliare ſub manu eius quæ non grauis eſt reuertentibus ad ſe ſed mitis, & lenis. Quis enim expendere poterit, quam benigne Chriſtus ſuſcipiat, & amplectatur reuertentes ad ſe quãtumque plenam manum habeat, quod cœleſtes opes effundat, & porrigat ad ſe conuerſis? Hinc ſubiicit angelus, Si Reuertaris Agar in domum Abrahami multiplicabo ſemen tuum, & non numerabitur præ multitudine. Tot enim Deus bona cõfert in redeuntes peccatores ad eum ad nullus ea numerare præ multitudine poſſit. Quemadmodum flante vento, oritur tempeſtas, cœlum nubilum redditur, & quandiu ventus flat, omnia caligine, & horrere implentur ſed quamprimum ventus ſufflare deſinit omnia, tranquilla ſunt, & ſol cuncta ſuis ſplendoribus radiis illuſtrat & fouet. In eundem modum, hominibus laxãtibus habenas peccatis in punitionem omnia concitari ſolent, torquere, & afficere acerbitate cæterum ſi peccare deſinant, gratiſſimum illis ſe exhibet Sol iuſtitiæ Chriſtus. Hinc Iob inquit de peccatore, Apprehendet eum quaſi aqua inopia, nocte opprimet eum tempeſtas. Tollet eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco ſuo. Et ſanctus Tobias ait, Non delectaris in perditionibus noſtris: quia poſt tempeſtatem trãquillum facis, & poſt lachrymationem, & fletum exultationẽ infundis in multa Euangelia quadrat locus iſte. Primò, quadrat in Euangelium pro feſto ſancti Matthæi, in hæc verba, Sequere me Et ſurgẽs ſecutus eſt eum Ecce, Matthæus factus fuerat ſubcineritius panis, æſtuabat enim auaritia, veruntamen non in eo peccato permanſit, ſed reuerſatus eſt. Quadrat etiam in Euãgelium ſabbathi poſt Dominicam ſecundam Quadrag. in hæc verba filij prodigi, Surgam, & ibo ad patrem meum Ecce panis ſubcineritius factus filius prodigus non ſub cinere, & ſtercore peccati perſeuerat, ſed reuerſatur, Surgit enim & redit ad patrem. Denique hic locus aptari poteſt omnibus Euangeliis, in quibus ſermo incidit de pœnitentia. Docet enim, vt quis pœnitentiam dignã agat de peccatis, neceſſum eſſe ab illis ſe auertere, & conuertere ſe ad Deum.

Anima quæ derelinquit Deominu per obſita & denſa deſerta vagatur.

Simile.

Conuerſio noſtra ſẽper inueniet Deũ paratum.

Aug. ſup. Pſal. 6.

Iob. 27.

Tobiæ. 3.

Expectat Deus delinquẽtes benignè ſuſcipit & reuertẽtes

Bern. ſup. Cant. ſer. 9.

¶ *Come-*

¶ *Comederent alieni robur eius, & ipſe neſciuit* Multa hic ſunt implicata. Primo docet Deus peccatores indignos eſſe opibus,& diuitiis.Ob peccata enim Ephraim,& Iſraelis,robur, id eſt,opes eorum alieni comedunt.Hinc ſanctus, Moſes ait peccatoribus,Vxorem accipias,& alius dormiat cum ea,domum ædifices,& non habites in ea,plantes vineam , & non vindimies eam,bos tuus immoletur coram te, & nō comedas ex eo,aſinus tuus rapiatur in conſpectu tuo,& non reddatur tibi,oues tuæ dentur inimicis tuis,&c. Ariſtoteles etiā egregiè difinit,diuitias auferendas eſſe malis. Diſces etiam ſecundò,diuites debere defendere Rempublicam.Vnde Ariſtoteles inquit, neceſſarios eſſe diuites ciuitati , vt conſtare poſſit ciuitas.Caueant ergo viri potentes, & locupletes cōſumere diuitias ad perniciem,& euerſionem ciuitatis,atque illi non ſe exhibere,robur & fortitudinem , crimen eſſe cognoſcant.Tertiò , diſces cum ciuitatem videris opibus ſpoliatam cōuertendos eſſe oculos ad peccata,ibi patrata, propterea enim Deus ſolet permittere,vt ciuitas , ſiue regnum bonis priuetur temporariis,& vaſtetur ab hoſtibus. Quartò vides hic impiorum hominum,& Dei tui conditionem. Cū Deus quem flagellat , id maximè quærit vt homo reſipiſcat, relinquat peccata & cognoſcat,ob ea à Deo ſuo puniri.Impij vero non item. Sunt tribulationes collyrium quoddam diuinum,confectum à Deo,ad inungendos oculos mentis, quoties peccati albugine obducuntur,vt eius mordaci acrimonia peccatores intelligentiores fiant.Hinc D. Gregorius inquit,Pœna oculos aperit,quos culpa claudit.Et Iſaias Vexatio dabit intellectum. Atque Ieremias , De excelſo miſit ignem tribulationis,& erudiuit me. D. Ioannes etiam in Apocalypſi inquit,Tu dicis,quia diues ſum,& locupletatus,& nullius egeo:& neſcis,quia tu es miſer,& miſerabilis , pauper & cœcus & nudus.Suadeo tibi,vt collyrio inungas oculos tuos vt videas.Quid Collyriū vocat? Vtiq; tribulationē. Quemadmodū enim collyrium per lachrymarum effuſionē oculos carnis emundat,& viſum reddit,Sic tribulatio,dū lachrymas haurit, clarificat oculos cordis, vt ſe peccator agnoſcat & cōuertatur ad Deū.Sic filij Iob, cōiecti in carcerē,& à Ioſeph reprehēſi,in agnitionem patrati criminis veniunt,dicentes ad inuicem.Meritò hęc patimur,quia peccauimus in fratrem noſtrum.Et Ieruſalem ait, Vindemia eos, ſicut vindemiaſti me propter omnes iniquitates meas. Atque Daniel,In veritate, & in iudicio induxiſti hæc propter pecca-

Deut. 28.

2. Magno moral. c. 3.

7. Pol. c. 8

Diuitiæ nerui ſunt rerum: nō ſolū nobis diuites eſſe volumus, ſed etiam liberis, propinquis, amicis, & reipublicæ.

Iſai. 28.

Threm. 1.

Apoc. 3.

Simile.

Geneſ. 42

Thren. 1.

Daniel. 3.

peccata noſtra.Quemadmodum fons Bœotiæ,qui iuxta flumen Orchomenon naſcitur,memoriam homini affert. Sic aqua tribulationum peccatorem reducit in agnitionẽ ſuorũ criminum. Sed non ſine ingenti lacrimarum profluuio dici
Iſai.1. poteſt quorundam hominum amentia, qui his aquis repleti,nequaquam reſipiſcunt,quibus apud Iſaiam Deus inquit, Eleuare,eleuare, conſurge Ieruſalem, quæ bibiſti de manu Domini calicẽ iræ eius,vſque ad fundum calicis ſoporis bibiſti,& potaſti vſque ad fœces.Cur non parum,ſed multum bibiſſe Ieruſalem,ait Deus? Certè, quia oculos mentis non aperiebat ad cognoſcendũ Deũ ſuum,& peccata ſua. Quod
Iere. 17. & aliis verbis Dominus apud Ieremiam ſignificat, dicens, Peccatum Iuda ſcriptum eſt ſtylo ferreo in vngue adamantino,exaratum ſuper latitudinem cordis eorũ,Quid namque eſt,peccatum in vngue adamantino ſcriptum eſſe, niſi multis calamitatibus Iuda non reuertere ad ſaniorem mentem? Ea quippe eſt adamantis natura, vt nulli penitus cedat malleo,ita vt neq; ferro frangatur,neque igne caleſcat.In eũdem igitur modum nonnullos homines inueniens,qui neq; ferro calamitatum transfixi, neque ignem tribulationum coniecti reuocantur à peccatis.

Adamas gemma quaſi indomitus dicas quæ ferro & incudibus reſiſtit ſolóque ſanguine hirci repenti frangitur.

¶ *Sed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe ignorauit.* Quatuor hic ſunt implicata,iuxta variam intelligentiam à nobis adhibitam.Primum,ſi ſignificet,ſenes nimium eſſe idololatrię deditos,hoc aduertant ſenes,vt diſcant, eſſe cæteris cõtinentiores.
Simile. Quemadmodum enim quo vinum antiquius eſt,redditur purius,& prętioſius,Ita quanto homo magis ſeneſcit,
Ecle.25. debet feruentius Deo inſeruire.Tres ſpecies,inquit Sapiens,
Iſai.65. odiuit anima mea,pauperum ſuperbũ,& diuitem mendacẽ,
Dani.13. & ſenem fatuũ inſenſatum.Et Iſaias, puer centum anorum morietur & peccatũ centum annorũ maledictus erit. Et Daniel,Egreſſa eſt iniquitas de Babylone,à ſenioribus, iudicibus,qui videbantur regere populum.
Simile. Quemadmodum eam arborem malã quodammodo iudicamus, quæ poſt florem nullum producit fructum, Sic inter homines ille, qui canis iam eſt reſperſus,& nõ profert virtutis fructus, maximè eſt reprehendendus.Loquere,inquit Apoſtolus Tito,quę decet
Tit.2. ſanam doctrinam,ſenes,vt ſobrij ſint,pudici,prudentes,ſani in fide,in dilectione,in patientia.Et
Amb. D.Ambroſius.Quid naturam accuſat,ô homo?Habet illa impedimenta quędam ſenectutem,& infirmitatem, ſed ſenectus ipſa in bonis moribus dulcior,in conſiliis ſubtilior,ad conſtantiam ſubeundæ

Erubeſcat ſenectus quæ ſe emendare nõ poteſt.

mortis

mortis potior,ad reprimendas libidines fortior, infirmitas corporis ſobrietas mentis eſt. Et Hugo de clauſtro animæ lib.2.inquit,Inter abuſiones huius ſæculi, ſola maior eſt ſenis obſtinatio,qui morti proximus non abhorret aduētum, qui,quaſi ad oſtium huius mundi poſitus,foris ſpectat, neque tamen vitæ præſentis attendit egreſſum, neque futuræ cōſiderat Audit nūtios mortis,& credere non vult eis. Tres ſunt enim nuntij mortis,caſus,infirmitas, ſenectus. Caſus dubia,infirmitas grauia,ſenectus,certa nuntiat, caſus nuntiat mortem latētē,infirmitas apparētem, ſenectus præſentē. Ex incertitudine mortis timor, ex infirmitatis grauitate dolor,ex certitudine ſenectutis non obſtinatio,ſed afflictio, & humilitas ſequi deberet.Hactenus Hugo. Sanctus etiam Cyprianus ait, de ſenibus loquens, Quid ſtolidius, fieri poteſt, ſi mens ad perfectionem feſtinare non contendat, quando totius corporis habitu ſenectute confectus homo ad interitum properat, dum oculi caligant, aures grauiter audiunt,capilli fluunt, facies in pallorem mutatur, dentes lapſi numero minuuntur, cutis areſcit, flatus non ſuauiter olet, pectus ſuffocatur,tuſſis cachinnat,genua trepidant talos, & pedes tumor inflat? Homo exterior, qui ſeneſcit, his omnibus aggrauatur,& hæc omnia ruituram iam domū noſtri corporis cito prænuntiat demum Seneca ait? Amplectenda eſt,& amanda ſenectus, plena eſt voluptatis, ſi illa ſcias vti.Gratiſſima ſunt poma,cum fugiunt. Deditos vino potio extrema delectat:quod,in ſe iucundiſſimum hominis voluptas habet,in finem ſuum differt. Quemadmodū oues auidius comedunt ad veſperam, cum nos imminet,quam mane, Ita homines,qui oues paſcuæ Domini ſunt, debent impenſius nauare operam virtutibus, cum veſperam vitæ attingant,agnoſcentes,cito eſſe auferendos è loco paſcuæ. Quadrat obſeruatio in Euangelium Purificationis Diuæ virginis,in hæc verba,Ecce homo erat in Ieruſalem,cui nomen Simeon,& homo iſte iuſtus,& timoratus,&c. O commendandum ſenem,qui agnouerat inſtante iam morte,debere ſenes in ingenuas actiones incūbere.Hinc iuſtitia,& timore Domini ornari quærit,&c.Quadrat & in Euangelium Dominicæ infra Octauas Natalis Domini, in hæc verba, Erat Anna vidua vſq; ad annos octuoginta quatuor,quę nō diſcedebat de templo,ieiuniis, & obſecrationibus ſeruiens nocte,ac die.Quemadmodum lucerna, cum oleum iam iam totum hauſtum eſt,ac ſi finem vitæ ſibi imminere cogno-

Senectus nos admonet vt ſarcinas colligamus antequam proficiſcamur è vita Varro de re ruſtica. lib.1.

Senec. Epiſtol.12. Satis multum tēpo-r[...]ſ[...]ar ſimus,incipiamus in ſenectute vaſa colligere in freto viximus moriamur in portu. Senec. Epiſt. 19.

Simile.

 ſcat

ſcat,illuſtriorem edit flammam,& flumina, quo mari propius accedunt, velocius, & altius decurrunt, & labuntur, Ita Anna,agnoſcens ſe proximam morti ardentius Deo inſeruiebat.

¶ Secundò *Sed & cani effuſi ſunt in eo*, Si locum expẽdas de contemptu,& deſpectu ſenum diſces, pœnam eſſe ingentẽ ciuitatis,& regni,ſenes nõ honorari,& nequaquam eſſe deſpiciendos ſenes. Hinc Dominus præcipit, Honora perſonã ſenis. Et Sapiens inquit, Ne ſpernas hominem in ſenectute, ſciens,quia ex nobis ſeneſcunt. Et Apoſtolus, Seniorem ne increpaueris,ſed obſecra,vt patrem. Contra vero aduerſus ſenum contemptores dicitur. Faciens ſacerdotum non erubuerunt, neque ſenum miſerti ſunt. Et rurſum apud Iſaiam, Tumultuabitur puer contra ſenem. Non ſunt aliud ſenes in Republica quam frænum ad compeſcendos homines,ne in vitia labantur,atque propterea illis deferendus eſt honor. Quemadmodum aqua,vino admiſta, illud reddit moderatius, Sic ſenes,in Republica adoleſcentibus admiſti eos ſua grauitate,& prudentia moderantur,eorum temeritatem, & impetum coercentes. Hinc Lacedæmonij commendãtur,qui ex Lycurgi inſtituto,vt refert Xenophon in Repub. Laconũ, ſenes non minus,quam patres reuerentur. Quemadmodum palma,quanto veterior eſt,tanto eſt fœcundior, & coralliũ eſt rubicundius,quo antiquius, Ita homines, quo ſeniores ſunt,eo prudentiores,& ſapientiores,eſſe ſolent. In antiquis eſt ſapientia,& in multo tempore prudẽtia, dicit Scriptura. Igitur ingens ruinæ indicium eſt, ſi ſenes paruipenduntur, cum eorum conſiliis ſit reſpublica gubernanda, & ſtabilienda.

¶ Tertiò, *Sed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe ignorauit*. Elegãter,explicans hunc locum D. Hieronymus,inquit, hic ſignificari, Iſraelem multo tempore erraſſe. Hiſpane *Ser pecadors viejos,y de canas* quib' nihil nocẽtius homini cõtingere poteſt tũ quia difficile eſt,reuocare grauius, & propius imminet ſupplicium Adoleſcẽs,iuxta viam ſuã,etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea,inquit Sapiens. Ac rurſum, Ante languorem adhibe medicinam. Et, Languor prolixius grauat medicum,breuem lãguorem præcidit medicus. Expertus eſt hoc Regius Pſaltes,quamobrem ait, Quoniam tacui,inueterauerunt oſſa mea,dum clamarem tota die. Ac ſi apertius dicat, Quoniam ego tacui,& peccata mea diſſimulaui,ac confiteri neglexi, ideo oſſa mea, quaſi vetuſtate conſumpta, lan-

Senectutis canicies venerabilis

Amb. Epiſt.

Leuit. 19.
Eccleſ. 8.
1. Tim. 5.
Thren. 4.
Iſai. 3.

Potentia eſt in iunioribus Prudẽtia in ſenioribus. Ariſ. Polit. 7.

Iob. 12.
Prou. 22.
Eccle. 18. & c. 10.
Pſal. 31.

Habet hoc infælix cõſuetudo peccandi vt quãto amplius quiſque peccauerit tanto minus peccata ipſe intelligat & tanto plus peccare delectat.

languida facta ſunt, dum aſſiduè eiularem, & clamarem præ nimio afflictionis dolore, inquam ob mea peccata incidere me permiſit Dominus. Ecce, vtrumque fatetur Dauid, & ſe viribus exhauſtum, & elanguidum, vt reſipiſcat, & côuertatur: diu acerbiſſimè punitû ob inueteratâ peccâdi conſuetudinem. Et apud Iob, Manus illius reddent ei dolorem ſuum, *Iob.20.*
oſſa eius implebuntur vitiis adoleſcentiæ eius, & cum eo in puluere dormient. Quemadmodum arbor, cum altas radi- *Simile.*
ces miſerit, difficile diuelli poteſt, multiſq; ferri ictibus opus eſt, vt ſuccidas, In eundem modum, vt peccatum, conſuetudine radicatum in corde, extrahas, ingenti labore, & ſtudio non vulgari vti neceſſum eſt. Quod ſi funiculus triplex dif- *Eccle.4.*
ficilè rumpitur, vt inquit Sapiens, funiculus multiplex, confectus videlicet ex multis peccatorum filis, quo pacto miſer homo rumpere poterit? Væ, inquit Iſaias qui trahitis iniqui- *Iſaiæ 5.*
tatem in funiculis vanitatis, & quaſi vinculum plauſtri peccatum. Bene inquit, væ illis hominibus, qui ſe pluribus irretiunt peccatis, funem ingentem texentes. Quomodo enim huiuſmodi vincula ſoluere, aut dirumpere poterunt? Et D. *Auguſt.*
Auguſtinus, inquit, Vincere conſuetudinem, dura eſt pu- *in Pſal.*
gna. Et Diuus Gregorius, Cum culpa in vſum venerit, ei iam *30.*
animus, etiam ſi appetat, debilius reſiſtit, quia quot vicibus *Greg. lib.*
prauæ frequêtationis aſtringitur, quaſi tot vinculis ad mor- *4. Moral.*
tem ligatur. Et Iſidorus, difficile eſt, peccati conſuetudinem *Iſidor.l.1.*
vincere: prauus vſus vix aboletur, aſſidua conſuetudo vi- *Soliloq.*
tium in naturam conuertit, animus ſceleribus aſtrictus, vix *Canis an-*
ab eis diuelli poteſt. Quid plura Scripturæ & ſanctorum ci- *tiquus ca-*
tem teſtimonia? Vis agnoſcere, frater mi, quid ſit peccandi *thena aſ-*
conſuetudo? Audi, quid dicat Seneca, Tunc conſumata eſt *ſueſi re-*
infœlicitas, vbi turpia non ſolum delectant, ſed etiam pla- *nô poteſt.*
cent, & deſinit eſſe remedio locus, vbi, quæ fuerant vitia, *Senec. E-*
mores ſunt. Vides, vocari peccandi conſuetudinem conſu- *piſt. 28.*
matam infœlicitatem, qua nihil homini peſtilentius obtin- *Coloſſ 3.*
gere poteſt? Quis ergo non dabit operum pro virili, vt côſumatam miſeriam, & infœlicitatē fugiat? Clamat Apoſto- *1.Cor.5.*
lus, Expoliâtes vos veterem hominē cû actibus ſuis, induite nouum hominē, qui ſecundû Deum creatus eſt, Ac rurſum, Expurgate vetus fermentum, vt ſitis noua cõſperſio, & homo non ſtudebit abiicere vetera, vel ſerpentem, & aquilam *Prou 102*
imitatus, quæ pellem, & plumas veteres, quâuis dû expoliâtur, ingenti dolore afficiûtur, exuere laborant, & non quieſcunt, donec ſe videant nouis induta? Decâtat Dauid, Anima

mea

mea renouabitur, vt aquilæ iuuentus tua, & peccator patie-
tur antiqua ſe peccatorum vetuſtate eſſe circundatum? O
cæcitatem ingentem, ô amentiam deplorandam.

¶ Quartò, *Sed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe ignorauit*. Turpe
certè eſt, bone ſenex, cũ te videas canis plenũ id ignorare, &
veluti iuuenis ſis, vitam agere, & aures occludere, ne audias
Cani ca- nuntios diuinos clamãtes, & dicentes, cito te hinc migraturum.
pilli nũcij rum. Canites enim non aliud eſt, quàm turba magna lega-
ſunt obi- torum. Quot namq; pilos albos, & canos habes in capite, &
tus & fi- barba, tot nuntios eſſe agnoſcas miſſos tibi à Deo, vt præpa-
nis. res te ad iter mortis, Sine lachrymis proferri non poteſt. Vi-
debis multos ſenes ſimiles oculis, qui ſe ipſos cernere non
poſſunt, ſic non ſe agnoſcunt iam ad extremam vitę partem
perueniſſe: ſed diu victuros ſperãt, vt iuniſſos faciã, qui canos
euellunt, & tingunt capillos, ne ſenes iudicentur. Quemad-
Simile. modũ enim Hanon raſit dimidiã partẽ barbæ ſeruis Dauid,
2.*Re.* 10. & remanſerunt in Iericho, donec barba creuit, poſtea autẽ
reuerſi ſunt Ieroſolymã, In eundem modum diabolus non-
nullis ſuggerit, vt partẽ barbæ euellant, vel tingant, ne cani
videantur. Sed vbi iſti habitant? Certè non in ciuitate ſuper-
na Ieruſalem, ſed Iericho, vbi à dæmonibus ſpoliantur, &
multis confundũtur vulneribus. Infundat medicus ille cœ-
leſtis Chriſtus eorum plagis oleum, vt cernant cæcitatem
ſuam, porrigat & vinum, quo tantum frigus abigant, & in
charitatem Dei accendantur, vt cognoſcant, Dei beneficiũ
eſſe, eam attigiſſe ætatem, in qua iam quod ipſi vitia nõ de-
ſerant, ſaltem vitia eos derelinquant, vt vaſa inutilia.

¶ *Et humiliabitur ſuperbia Iſrael in facie eius: nec reuerſi ſunt ad
Dominũ Deũ ſuũ, & non quæſierunt eum in omnibus his. Et factus
eſt Ephraim, quaſi columba ſeducta, non habens cor. Aegyptum inuo-
cabant, ad Aſſyrios abierunt. Et cũ profecti fuerint, expandã ſuper
eos rete meũ: & quaſi volucrem cœli detraham eos, cædam eos ſecũ-
dum auditionẽ cœtus eorum. Væ eis, quoniã receſſerunt à me: vaſta-
buntur, quia præuaricati ſunt in me, & ego redemi eos, & ipſi locuti
ſunt contra me mendacia. Et non clamauerũt ad me in corde ſuo, ſed
vlulabãt in cubilibus ſuis: ſuper triticũ, & vinũ ruminabant, receſſe-
runt à me. Et ego exaudiui eos, & confortaui brachia eorũ, & in me
cogitauerunt malitiam. Reuerſi ſunt, vt eſſent abſq; iugo: facti ſunt,
quaſi arcus doloſus, cadent in gladio principes eorũ, à furore linguæ
ſuæ. Iſta ſubſannatio eorum in terra Aegypti.*

¶ *Et humiliabitur ſuperbia Iſrael in facie eius.* Vox Hebraica
poſita pro *humiliabitur*, potius ſonat, *reſpõdebit*, atque ita eſſe
legen-

legendũ nonnulli contendunt, expenduntq́; in hunc modũ hunc locũ, Teſtificabitur faſtus Iſraëlis.i.feret teſtimonium cõtra eum coram,& apertè. Cæterum noſter Interpres, rem oculate inſpiciens, magis ad ſenſum locum hunc trãſtulit, vertens, *humiliabitur* pro reſpondebit. Cum enim pœna debeat reſpondere delicto, vt iuſtitia ſeruetur, & propria pœna ſuperbiæ ſit deiectio, ſiue, vt ita loquar, humiliatio, elegãter poſuit, *humiliabitur*, pro reſpondebit ſic enim pœnam ſuperbiæ Iſraëlis noſtris oculis obiicit contemplandã. Ita eſſe verbum hoc, *reſpondebit* explanandum, id eſt, *humiliabitur*, vt habet æditio vulgata, apertè oſtendunt trãſlatio Septuaginta, vertens etiã, pro *reſpondebit*, humiliabitur, & Theophylactus, legens, pro reſpondebit, deiicientur, & Paraphraſtes Chaldæus: etiã ad eundem modum habens, pro *reſpondebit*, *humiliabitur*. Atq; hunc ſenſum eſſe amplectendũ verba ſequentia declarãt, nẽpe, *nec reuerſi ſunt ad Dominum Deũ ſuum.* Perſpicuum enim eſt, ſignificari, neq; hac pœna deiectionis Iſraëlem rediiſſe ad ſaniorẽ mentẽ, ſed in impietate perſtitiſſe. Si enim legas, *& reſpondebit*, & diſpũgas, quod ferat teſtimoniũ, nõ videtur, ita cum ſequẽtibus cohærere, quemadmodum, ſi explanes, *& humiliabitur*. Inter omnes expoſitores vnus Haymo eleganter explicat, quid hic vocet *ſuperbiam Iſraelis, & humiliationẽ*, ſic diſpungẽs, *Humiliabitur ſuperbia Iſraeli*, hoc eſt, interficiẽtur principes, & exercitus eius, in quibus gloriabatur, ab Aſſyriis, & Chaldæis, & hoc non multo poſt tẽpore, ſed in facie eius.i.nunc, & in præſenti: atq; ipſis cernẽtibus. *Et factus eſt Ephraim, quaſi* columba ſeducta.* Colũba in bonum accipitur. Dominus namq; in Euangelio ait, Eſtote prudentes, ſicut ſerpentes & ſimplices, ſicut colũbæ, vt neq; aliis nocere poſſumus, neque ab aliis iniurias patiamur, ſed ſimplicitate, & prudẽtia exhibeamus hominẽ temperatũ, quia prudẽtia ſine ſimplicitate calliditas eſt, & malitia, ſimplicitas verò abſq; ratione ſtultitia nominatur. Vnde in hoc loco colũba ſtultitiam regis, & principum Iſraëlis qui per *Ephraim* hic intelligũtur, deſignat, qui potius ſiſi ſũt in homine, quã in Deo, Ægyptum inuocãtes, & ad Aſſyrios pergentes. Qui enim auxiliũ Ægypti petierunt, qui ab Iſaia appellatur baculus arundineus confractus, ab Aſſyriis abducuntur captiui. *Factus eſt* ergo *Ephraim quaſi columba ſeducta*, à diabolo videlicet, vel *ſeducta*, id eſt, vt Septuaginta volunt, & Theophylactus, inſipiens, & amens. Et non tantum dicitur columba, quia eſt columba ſapiens, de qua dicitur in Pſalmis,

Pœna delicto reſpõdere debet ex iuſtitiæ profeſſo.

Matt.10.

Iſa 30.

** Nulla fere auis eſt quæ tam ſagaciter norit aues inimicas vt columba nec quæ cautius eas fugere ſoleat id vero ea columba facit quæ cornabet. At Ephraim eſt quidẽ ex diuina voluntate columba ex malitia autem eſt ſeducta & corde defecta.*

Pſal. 67.

Pſal. 54.

Iſa.60.

Pſalmis, Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Cuius pennæ deargentatæ ſunt, & poſteriora dorſi eius in pallore auri. Ac rurſum, Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi colũbæ ad feneſtras ſuas? Et in Canticis,

Cant. 2. Oculi tui colũbarum, Veni colũba mea. *Nam habes or,*

Cor Sapiẽtiæ ſedes. id eſt, intelligentiá, ſiue prudentiam, & ſapientiam. Nã cor pro ſapientia vſurpatur in ſacris, eo q́ ſapiẽtiæ ſedes præcipuè in corde ſit, vt ſcriptum eſt,

Prou. 10. In labiis ſapientis inuenitur ſapientia, & virga in dorſo eius qui indiget corde. Sic eſſe hanc vocẽ *cor* diſpungendã tradũt omnes expoſitores, tum antiqui, tũ recentiores, vno dempto Lyrano, qui ſecus expẽdit, intelligens per *cor* fiduciá. Sic namq; locũ explanat, *Non habens cor,* i. non habens fiduciá in Domino. Cæterùm prior explanatio verior eſt cenſenda. Obſeruãdũ eſt autẽ *Ephraim* non aquilæ, aut accipitri, aut coruo, vel cuilibet alteri aui eſſe comparatum: ſed columbæ amenti, & ſtultæ, quo multa Dominus implicauit. Nam cæteræ aues pullos ſuos etiã cum periculo vitæ ſuæ protegere feſtinant, & cum ad nidũ ſuum accipitrem, colubrum, ſiue cornicẽ accedere viderint: huc, illucq́ue volitant, & immittunt ſe, morſu, & vnguibus lacerant, & dolorem parentis quærula voce teſtantur, ſola colũba ablatos pullos non dolet, non requirit, quinimo, ſublatis pullis, non auolat, ſed in iiſdem locis remanet, Sic etiam Ephraim vaſtatũ per partes populũ non ſentit, ſed negligẽs eſſe ſalutis ſuæ prædicitur. Nam ad Aſſyrios, & Ægyptios, hoſtes ſuos accurrebant. Deinde, cum columba auis laſciua ſit, incontinentiæ Ephraim hic typus eſt. *Et cum profecti fuerint, expandam ſuper eos rete meum.* Bifariã diſpũgi poteſt, vel q́ profecti ex propria patria in exiliũ, & captiuitatem, quamuis loca mutauerint, diuinam non poſſint vitare vindictam,

Velut auiculas rhetibus collapſas miſeros peccatores tradit ſupplicius peccatum.

ſed ibi *rete* ſuum. i. potentiam ſuam Deus expãdet ſuper eos, detinens eos in exilio, veluti intra rete quoddam, ne poſſint liberè redire in patriã, ſicut ipſi putauerant. Vel quod dum profecti fuerint, vt auxilia ſibi accerſant, Deus illis hoſtes iniiciat, veluti rete, deiiciatq́;, & humiliter eorũ ſuperbiam, quemadmodum auis ab altitudine cœli detrahitur retibus. Priorẽ explanationem amplectuntur Interlinearis, & Haymo, alteram, quæ mihi magis arridet Theophylactus, Theodoretus, Lyranus, & Carthuſianus. *Cadam illos ſecundum auditionem cœtus eorum.* Locus eſt ſuboſcurus, atq; hinc variè explanatur. Nos tantũ vnã, aut alteram explanationem adhibebimus, quæ propius veritatem attingunt. Sit ergo prior

ſenſus,

ſenſus,íſque D. Hieronymi,& Haymonis, quòd ſicut iuſto conſilio omnes idola coluerunt,& fabricati ſunt,vt à me recederent, ita,me irato,omnes pariter vaſtabuntur,dum omnes ſine diſcrimine à rege vſq; ad mendicum percuſſero. Alter ſenſus eſt,quod admonitionem factã illis in deſerto, ſi à Deo deficerent,nunc in eorum memoriã reducat, pœnáſq; illas,& minas in illis eſſe complendas inquit. Non mihi eſt ingrata hæc poſterior explanatio. *Væ eis quoniam receſſerunt à me.* Nõ ſuę ſolitæ miſericordiæ immemor eſt Deus,imò pręe paterno in filios amore fletum adhibens, hęc verba proferr. Et quemadmodũ apud infirmos,donec ſpes eſt ſalutis, omnia & dicunt,& faciunt,qui eos curãt,ſimulac vero de incolumitate ipſorum deſperauerint lugent eos in poſterũ. Idẽ Deus ĩn populo ſuo facit,curã ſuã nihil valere animaduertẽs,eos deplorat, vt qui per mala opera ab ſe deſilierint impiiq; fuerint,colendo eos,qui non ſunt dij. Eſt autem obſeruandum ex D. Thoma, ꝙ ad Deum non acceditur paſſibus corporalibus,cum vbiq; ſit,ſed effectibus mentis, & eodem modo ab eo receditur,& ſic acceſſus, & receſſus ſub ſimilitudine localis motus deſignant ſpiritualem affectum. *Et ego redemi eos.* Frequens eſt in ſacris,vt à nobis crebrò iã eſt obſeruatum,tempus præteritum pro futuro ponere,quæ mutatio ad maiorẽ certitudinẽ fit futuræ rei. Ea enim,quæ certo euentura ſunt,ac ſi iã euenerint, per tempus præteritum eloquitur Scriptura. Ad eundem modum hic *redemi* poſuit Latinus Interpres, licet Hebraicè ſit, *Et ego redimam eos*, hoc eſt,poſſum,& cupio ex iis malis eos liberare. Si in hũc modũ explanes,cõiunctio copulatiua, *&*, quæ ſtatim ſequitur, poſita eſt pro cõiunctione aduerſatiua,ſed,ſiue tamen, qua explicat,nõ per ſe ſtare,ſed per ipſos,quod nõ redimat,quoniã ob eorum peccata indigni ſunt auxilio diuino. Idẽ itaq; eſt dicere, *Ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra me mẽdacia* ac ſi dicat, Ego liberaturus erã eos,ſed repudior ab eis. Quòd ſi cõtendas,verbum *redemi* in propria,vt iacet,eſſe accipiendum ſignificatione præteriti temporis,ſenſus eſt, *Ego redemi eos*,nõ ſolum ab Ægyptiaca captiuitate, & ſeruitute: verùm & has tribus decem crebrò ab hoſtibus liberaui, vt hiſtoria Regum tradit,ipſi tamẽ idolis hæc beneficia retulerunt, dicẽtes, Hi ſunt dij tui, Iſrael,qui te eduxerunt de terra Ægypti. *Super triticum, & vinum ruminabãt receſſerunt à me.* Ruminare eſt reuomere,quomodo animalia ꝙ die comedunt, nocte ab intimis viſceribus ad guttur, & fauces redire faciunt,

Simile.

Affectib' mentis acceſſus fit & receſſus gratiæ Dei.

1. p. q. 3. ar. 1. ad 5.

Peccata indignos reddunt homines gratiæ & auxilio diuino.

3. *Re.* 15. & 18.

4. *Reg.* 3. & 10.

Exod. 32.

ſicque

ſicq́; ſubtilius ruminando in ventrem rurſus traiiciunt. Eſt que huius loci ſenſus. Quia abundantiam omnium rerum habebāt, quæ in vino, & tritico comprehenditur ideo corruerunt, recedentes à me. Simulq́; vt oſtenderet eos iumentorum ſimiles, nō inquit, comedebant, ſed *ruminabant*, quod brutorū eſt animantium *facti ſunt, quaſi arcus doloſus*. Non eſt facilè percipere, cur vocet Iſraelitas arcum doloſum, atque hinc variè explanatur hic locus. Quidam exiſtimant, argui Iudæos hypocriſis Nam quemadmodū arcus doloſus, ſeu fallax, quum ſuam ſagittam, videtur in vnam partem mittere, mittit in alteram. Sic Iudæi fallebant homines ſua hypocriſi. Acuta eſt ſanæ hæc explanatio, dubito tamen, an literæ cohæreat. Alij ſic. Quemadmodum arcus doloſus ſagittam mittit in ſagittantem. Sic Iudæi ſagittas. i. blaſphemias miſerunt contra Dominū conſeruatorem eorū. Tenuit tamen eos Deus, ſicut ſagittans, arcum ita vt ſagittæ blaſphemiarū Deo non nocuerint, ſed in ipſos retortæ ſunt, & eos interfecerunt, ſicut ſcriptum eſt. Conuertetur dolor eius, in caput eius & in verticē ipſius iniquitas eius deſcendet. Vnde ſubiūgitur, *Cadēt in gladio principes eorū, &c.* Adhibetur explanatio hęc à multis, vt ab Interlineari, Lyrano, Haymo, Carthuſiano, quidā ex Diuo Hieronymo ſumpſerunt. Nō mihi eſt ingrata Cæterum mihi magis arridet expoſitio. Theophylacti, diſpungētis in hunc modum. Ego quidem ipſos intēdi, veluti arcum meum, vt per ipſos vel idololatriam in aliis gentibus traiectam ceſſare faciam, atque ipſi contra inuerſi ſunt, ideoque contrarium fecerunt. Namque meum honorem iaculantes, & auferentes, pro idolis aduerſus me ferunt bellum. *Iſta ſubſannatio eorum in terra Aegypti.* Bifariam diſpūgitur, vel quòd Deus dicat. Hoc, quod modo faciūt ſubſannando me, & deridendo per cultum idolorum, non eſt noua res, quia quod fecerunt in Ægypto, & poſtea in deſerto, hoc etiam nunc tenent. Amplectuntur hanc explanationem omnes ferè expoſitores, tum Græci, tum Latini, Recentiores ſecus, referunt namq́ue ſubſannationem non ad Deum, ſed ad ipſos Iudæos. Ac ſi dicat. Ridebuntur ab Ægyptiis dicentibus. Ite ad Dominum Deum veſtrum, iuxta illud Iſaiæ. Onus iumentorum Auſtri in terra tribulationis, & anguſtiæ, leæna, & leo, & vipera, & regulus volans, portantes ſuper humeros iumentorum diuitias ſuas, & ſuper gibbum camelorum theſauros ſuos ad populum, qui ei prodeſſe non poterit. Non fuerunt in auxilium, & in aliquam vtilita-

Excuſſo iugo & obedientiæ iugo brutorum inſtar efferaſcunt homines.

Hac prophetiam indicat vates finem regni Iſraelis vnde hiſtoriā habes li. 4. Regum.

litatem,ſed in confuſionem,& in opprobrium.

Ad inſtituendos mores.

E*T humiliabitur ſuperbia Iſrael in facie eius.*

¶ Tria hic inuenies implicata:Primum docet Deus,debere pœnam reſpondere culpæ, vt qui per ſuperbiam peccat,per deiectionē plectatur.Contraria dicunt medici,contrarijs curantur. Et Aſſertor noſter.Omnis inquit, qui ſe exaltat,humiliabitur.Ac ruiſum.Væ vobis,qui ridetis nunc,quia lugebitis.Ecce,culpæ riſus contra ponitur pœna luctus. Et in Apocal.quantum glorificauit ſe & in delitijs fuit,tantum date ei tormentum, & luctum.Diues etiam ille, quia epulabatur quotidie ſplendide.ſiti inexplebili torquetur.Secundum,obſerua, quo nomine appellet Deus principes impios Iſraelis, videlicet ſuperbiā.Elegāter procul dubio ſubindicat, diuites & principes laborare deteſtando ſuperbiæ,& iactantiæ morbo.Queādmodū enim ciconiæ nidificāt in excelſioribus turribus, & tinea oritur ex pretioſiſſima purpura. Sic ſuperbiæ mater,& origo eſt copia diuitiarum. Videns Regius Pſaltes, in quanto ſuperbiendi periculo diuites, & principes ſint cōſtituti,ſeq; ad principatū euectū,ne in ſuperbiæ vitium incidat,Dñm orat,dicēs.Non veniat mihi pes ſuperbię:& S.Iob, Si deſpexi prætereuntem, eo quòd non habuerit indumētū, &c.Et Apoſtolus. Diuitibus huius ſæculi præcipe, non ſublime ſapere. Non eſt aliud aptius remedium aduerſus tineā, quàm veſtes exponere Aquiloni vento,q citiſſime præterlabitur,neq; cōtra ſuperbiā quicquā melius,quàm conſiderare citò manibus opes auferendas diuitibus. Diues cū interierit, non ſumet omnia, neq; deſcendet,cū eo gloria domus eius, ait Dauid,agnouit quippe, inſtar venti,ab hominibus diuitias aufugere.Rara certè auis in terris,diues humilis, cōmuneque eſt,eos labi in elationem, quamobrem diuites *ſuperbiam Iſraelis* appellat Deus meritoque,veluti cygnus nigerrimus, Dauid ob deiectionē cōmendatur mirandus in ſacris. Dauid,inquit Scriptura,ſedēs in cathedra ſapiētiſſimus princeps inter tres ipſe eſt,quaſi tenerimus ligni vermiculus.Sic Diua Virgo princeps angelorū effecta,nimiū ſe deijcit,dicēs Ecce ancilla Dñi.Tertiū,obſerua,quando ſit humilianda,ſuperbia Iſrael, nempe in facie eius, id eſt, ipſis cernentibus. Quid hoc? Poterat quidem reſeruare, & differre punitio-

Luc 6.
Apo 18.
Simile.
Arrogantia & ſuperbia parentes ſunt opes.
Pſal. 35.
Iob. 31.
1. Tim. 6.
Pſal. 48.
Diuitiarū morbus ſuperbia eſt na grāuis animus eſt qui inter diuitias ipſo morbo non tenetur.
2. Reg 23.

nem Iſraelis in aliud tẽpus, ſi videret nempe Deus eos pœnitere malefactorum. Sic enim legimus de Achab, Nõne vidiſti humiliatum Achab coram me? Quia igitur humiliatus eſt mei cauſa non inducam malum in diebus eius, ſed in diebus filij ſui inferam malum domui eius. Sic etiam Ezechiæ ob lachrymas differtur ſupplicium, de filiis, ac poſteris ſumendũ, atq; Ezechias, Bonus eſt ſermo Domini, quem locutus eſt: ſit tãtum pax in diebus meis. Docet ergo Deus, impœnitentibus non eſſe differendũ ſuppliciũ, ſed cito adhibendũ.

3. Re. 21. *4. Re. 30.*

¶ *Nec reuerſi ſunt ad Dominum Deum ſuum.* Ecce, quid in punitione quærat Deus, conuertere nempe nos ad ſe, non funditus euertere, aut perdere nos. Quòd ſi reuerſi fuiſsẽt ad Deũ audiſsẽt vtiq;. Reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos. Diſcant igitur prælati, dum ſubditos puniunt, hoc vnũ ante oculos habere, dicereque. Quomodo ad Deum hãc ouem reducam? Peccatores etiam timeant flagellis indurari, & ad Deũ nõ reuertere Solet enim Deus acerbiora excogitare, & adhibere ſupplicia, cum non prioribus conuertitur peccator.

Malac. 3

¶ *Factus eſt Ephraim, quaſi columba ſeducta.* Non reprehẽdit Ephraim, id eſt, reges, & principes, quod fuerint facti quaſi columbæ Nequaquam enim vult Deus, reges, & principes eſſe coruos, aut accipitres, ſiue aquilas, vnguibus laniantes, quin imò eos colũbas fieri optat, quæ nulli inferunt nocumentũ. Experimento namque diſcimus, inter cæteras tantum eorum imperatorem, & regem aculeo non vti, vt diſcant principes clementiã, fugiantq; crudelitatem. Sic Sanctus ille rex Dauid, aculeo ad vindicandum ſe carere oſtẽdit, Cum Semei maledicenti pepercit, dicens Abiſai, Dimittite eũ, vt maledicat. Quod autẽ Deus in principe, & rege reprehendit, & dãnat, hoc eſt, eſſe nẽpe regẽ, *quaſi coluba ſeducta*, id eſt, amentẽ, & ſtultã. Nihil enim regno nocentius contingere poteſt, quã à rege inſipiente, & qui facile decipi poſſit gubernari, contra vero nihil regno vtilius rege prudente. Hinc Perſis lex erat, vt reges ſolũ ex ſacerdotibus, aut bellicoſis viris crearentur ſacerdotes autem propter eorum ſapientiam eligebantur reges. Quòd ſi ex bellicoſis quis eſſet rex electus, ſtatim, ſacerdos fiebat, & particeps philoſophiæ, vt agnoſceret, ſapientiam per neceſſariam eſſe rempubl. gerenti. Hinc & diuinus ille Plato dicere ſolitus eſt, tunc fœlices fore reſpublicas, cũ aut eas Philoſophi moderarentur aut reges eſſent Philoſophi. Atque cum aliquando ad Muſonium rex quidem Syriæ ingreſſus eſſet (erãt enim adhuc reges Syriæ ſub Roma-

Plin. 11. *2. Reg. 13.*

Olim in laude Taciti Imperatoris populus acclamare ſolebat quis melius quam literatus imperat quaſi vero omnium maximam eius virtutẽ ſicut certè erat exiſtimarent.

Romanorum imperio) ſapienter dixit. Ne tibi perſuades, cuiquam eſſe magis, quam tibi philoſophãdum, neque id ob aliam cauſam magis, quàm quòd rex ſis. Eſt enim regis, poſſe homines conſeruare, ac beneficijs afficere, id autẽ facturũ ſcire neceſſarium fuerit, quid homini bonum, aut malum ſit, quid iuuet, quid obſit, quid vtile, aut inutile. Quid ſit autem bonum, aut malum, vtile, aut inutile, quid conferat, aut obſit, non alterius eſt diſcernere, quàm philoſophi. Conſtat igitur, philoſophari regẽ oportere. Socrates etiã dicebat, reges, & principes non illos eſſe, qui ſceptra ferunt, ſed qui regere ſciant. Atq; vt Ethnicos omittamus, Sapiens ait Iudex ſapiens iudicabit populum ſuum, & principatus ſenſati ſtabilis erit, rex inſipiens perdet populũ ſuum. Ac rurſum Rex ſapiens populi ſtabilimentum eſt. Hinc etiã Dominus præcipit. Poſtquàm ſederit rex in ſolio regni ſui, deſcribat ſibi Deutero, legis huius in volumine, accipiẽs illud à ſacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ, ſuæ vt diſcat timere Dominũ Deum ſuum, & cuſtodire verba, & ceremonias eius quæ in Lege præcepti ſunt. Hinc quoque ortum eſt, reges in Iſrael coronari, libro legis in manu poſito. Demũ, quantũ ſit ſapientia principi neceſſaria, oſtendit Deus, commendãs Salomonem, quod ſapientiã petierit, multiſque ob eam rem eum cumulans beneficiis. Quia poſtulaſti verbũ hoc, inquit Deus, & non petiſti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorũ tuorũ, ſed poſtulaſti tibi ſapientiã ad diſcernendũ iudicium, ecce feciſti tibi ſecundum ſermones tuos &c. Diſcant etiam principes ex hoc loco, periculoſam eſſe ſimplicitatem colũbinam, niſi cum prudentia ſerpentis coniungatur. Ea eſt enim hominum verſutia, & calliditas, vt reges facilè decipiãt, & iniqua conſulant. Vnde magnus ille Aſſuerus, qui id experimento cognouerat, inquit. Multi bonitate principũ, & honore abuſi ſunt in ſuperbiã, & in tantũ veſaniæ proruperũt, vt eos, qui credita ſibi officia diligenter obſeruant, & ita cũcta agunt, vt omnium laude digni ſint, mendaciorum cuniculis conentur ſubuertere, dum aures principum ſimplices, & ex ſua natura alios æſtimantes, callida fraude decipiunt. Quæ res, & ex veteribus probatur hiſtoriis, & ex his, quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundam ſuggeſtionibus regum ſtudia deprauentur.

Bonus rex neceſſario Philoſophus eſſe debet & ſapiens philoſophus regio præditus animo.

Eccle. 10. Sapien. 6. Deut. 7. 1 Par. 24. 3. Reg. 3. Eſth. 16.

¶ *Et cum profecti fuerint, expandam ſuper eos rhete meum.* Splẽdet hic Dei tui miſericordia, vt diſcas non laxare omnes

habenas iræ?ſed miſericordia eam temperes Poterat quidem Deus tuus ſagittis impetere Iſraelis, poterat gladijs cōfodere, poterat funditus euertere & perdere, noluit tamen, ſed ſolum retibus vult capere, viuos videlicet, Ea enim quæ retibus capiuntur, non intereunt, vt tu non obliuiſcaris miſericordię Diſces etiam quo pacto poſſis effugere iram Dei tui, nempe te deiiciēdo, & humiliando, vt ita loquar. Quæ enim exigua ſunt, & parua, per foramina retis exire poſſunt, quæ autem magna ſunt, non item. Diſce igitur, ô homuncio, te ipſum deiicere, ſi è diuinis manibus labi cupis. Vidit Antonius Abbas in ſpiritu, vt refert Marulus, orbem terrarum quaqua verſum, laqueis oppletum, & cum mirabundus, quis illos euadere poſſet, quæſiſſet, reſponſum fuiſſe, Humilitas. Beati igitur humiles quibus à periculo erutis competere illud certum eſt. Benedictus Dominus qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. Anima noſtra, ſicut paſſer, erepta eſt de laqueo venantiū? Laqueus contritus eſt & nos liberati ſumus Quid plura? Hinc princeps Apoſtolorum admonet, Omnes inuicem humilitatem inſinuare, quia Dominus ſuberbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

Marul. li. 3. c. 5. Humilitatis effectus eſt ſalus qua regnū cælorum emitur & à belli Tyrannis confunditur. Pſal. 123. 1. Pet. 5.

¶ *Super triticum, & vinū ruminabant, recesserunt a me* Timēda eſt rerum temporalium abundantia, quando iſti, pleni tritico & vino, recedunt à Deo. Sic apud Ezechielem legimus, Ecce, hęc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ ſaturitas panis, & abundantia. Quemadmodum boues craſſas, quæ paſcebātur in locis paluſtribus, & virentibus, deuorant boues fœdæ, Sic diuites degentes iu paſcuis huberrimis abſumuntur à vitiis fœdiſſimis.

Simi . . Gen. 40.

¶ *Facti ſunt, ſicut arcus doloſus.* Optimus locus aduerſus hypocritas; qui ieiunia, & orationes, cum mittere videantur in cœlum, ſecus iaciunt, nempe in terram & in aurā popularē.

¶ *Iſta ſubſannatio in terra Aegypti.* Miſerum eſt in terra iniquorum vitam degere calamitoſam. Nam cum commoueri debeant ad miſerationem calamitatibus miſerorum irridēt, & ſubſannant miſeros. Diſces etiam tu, cum proximum irrides, & ſubſannas, vbi habites, nempe non in terra Ieruſalem, ſed in terra Ægypti, vbi impius Pharao, id eſt, diabolus dominatur.

CAP.

CAPVT OCTAVVM.

IN gutture tuo ſit tuba, quaſi aquila ſuper domũ Domini. pro eo quod trãſgreſſi ſunt fœdus meũ & legẽ meã præuaricati ſunt. Me inuocabunt, Deus meus cognouimus te, Iſrael. Proiecit Iſrael bonum inimicus perſequetur eum Ipſi regnauerunt, & nõ ex me: principes extiterunt, & nõ cognoui: aurum ſuum fecerunt ſibi idola, vt interirent, proiectus eſt vitulus tuus, Samaria, iratus eſt furor meus in eos. Vſquequo non poterunt emundari? Quia ex Iſrael & ipſe eſt, artifex fecit illum, & non eſt Deus quoniam in aranearum telis erit vitulus Samariæ.

¶ In hoc capite pręcipuè ponitur diuinæ iuſtitiæ & miſericordię promulgatio. Exorditur autẽ prius à promulgatione iuſtitiæ diuinæ contra Iudã, deinde vero eandẽ apponet contra Iſrael. *In gutture tuo ſit tuba.* Vox Dei eſt ad Prophetã, cui præcipit vocẽ edere tubæ ſimilem, vt multi audiant, quia multi peccauerũt. Sic & Iſaiæ dicitur, Quaſi tuba exalta vocem tuam. Quid autem alta voce clamandum ſit, ſubiungit, *Quaſi aquila ſuper domum Domini. Aquilam* regẽ Nabuchodonoſor vocat tum propter eius, atque ſui exercitus velocem aduentum, & rapacitatẽ, tum ob ingentem elationem, regiã excellentiam, & ſtrenuam fortitudinem. Atque hinc vt nonnulli volunt, Aſſyrij imagine aquilæ ſuum imperium & regnum adumbrant, quinimo aquila, tum Græcis tum latinis imperiũ ſignificabat, hodieq; experimento cognoſcimus, aquilam ſignũ eſſe Romani Imperatoris, in eundem modum regẽ Aſſyriorum aquilam vocat apud Ezechielẽ, & Ieremiã Aquila vna grãdis magnarum alarum venit ad Libanum. Ac rurſum, Ecce quaſi aquila aſcẽdet, & auolabit, & expandet alas ſuas ſuper Boſram, & erit cor fortium Idumeæ in die illa quaſi cor mulieris parturientis. *Super domum Domini*, id eſt templum Domini Veniet autem ad deſtruendam eam. Hoc impletum tempore Sedechię legimus. *Pro eo quod tranſgreſſi ſunt fœdus meum, & legem meã præuaricati ſunt.* Cauſa ſubuerſionis templi Domini his verbis aperit. Bifariam autẽ diſpungitur. Quidam per fœdus iſtud intelligunt pactum, quod rex Sedechias iurauit regi Nabuchodonoſor, vt pote quod ei ſeruiret ſub tributo, quod poſtea fregit, de quo apud Ezechielem dicitur, Qui diſſoluit pactum nunquid effugiet? Vnde & Nabuchodonoſor dixit Sedechię capto, Deus tuus,

Iſai. 58.

Aquila Romanorum totius orbis domitorum. inſigne fuiſſe quã plurimi auctores habent.

Vide 4. li. Alex. ab. Alex. lib. 4. c. 2. Pierium Hieroglyph. 19. & ſuum Animaduerſorum, lib. 2. cap. 2.

4. Reg. vltimo.

qui odio habet iniquitatē tuam, tradidit te in manus meas. Hæc explanatio non videtur ad rem. Ideo melius per fœdus intelligit, teſtamentū, quod pepigerat cum patribus eorū, quod & promiſerant ſe obſeruaturos, dicentes Moſi, Omnia, quæ præcepit Dominus faciemus, & erimus obedientes. *Me inuocabunt, Deus meus cognouimus te Iſrael.* Tēpore captiuitatis preſſi anguſtia, neceſſitate cogenti inuocabunt me, petentes auxilium, & miſericordiam, & dicent, *Cognouimus te Iſrael*, id eſt, nos qui appellamur Iſrael, & ſeruamus nomen antiquum Iacob, qui tibi placuit ſcimus te, atque cognoſcimus & propter tui cognitionem, quam præ omnibus gentibus habemus, libera nos. *Proiecit Iſrael bonum.* Per bonū iſtud licet Lyranus cultum Dei intelligat, quem dereliquit Iſrael pro cultu idolorum, & Carthuſianus fidem, & opera Iacob: melius intelligemus per *bonum*, ipſum Deum Opt Max. Atque ita expendunt Hieronymus, Interlinearis, & Haymo. Idem autem eſt, ac ſi dicat, Quomodo vocamini nomine Iſrael, qui interpretatur, videns Deum, cum proieceritis bonū hoc eſt, Dominū Deum, à quo Iacob appellatus eſt Iſrael? Scriptum eſt enim, Nemo bonus niſi ſolus Deus. Proiecit itaque Iſrael bonum hoc eſt, Deum ſuum reliquit, & pro nihilo duxit, ideoque cum clamauerint, non exaudiam eum propter falſum nomen Iſrael. Sed *inimicus* hoc eſt, Aſſyrius, ſiue etiam diabolus, vt Interlineari placet, & Haymoni, cæterū omnes expoſitores ſolū *Aſſyriu* intelligūt, *perſequetur eū*, quod tempore Sedechiæ conſtat impletum. *Ipſi regnauerunt, & nō ex me, principes extiterunt, & nō cognoui.* Hebraicè intelligētia eſt apertior, nempe, *Ipſe regnare fecerunt, principes inſtituerunt, quos ego non cognoui.* Cognocere autē poſuit, pro approbare atque hinc pro *cognoui*, nonnulli vertunt, approbaui. Diuus Hieronimus, quem multi ſequuntur, hunc locum explanat, tum de rege Saul, tum de Ieroboam, eiuſque ſucceſſoribus. Saul namque, ait ſanctus Doctor, non ex voluntate Dei, ſed ex populi errore rex factus eſt, quia pietatem non habuit, ſtatim, vt regnare cœpit impietatem ſuccenſus eſt. Ieroboam vero, cæteroſque principes, qui ei in imperio ſucceſſerunt, certum eſt contra Dei voluntatem, & ordinationē ad regij honoris apicē fuiſſe euectos. Licet enim Deus propter peccatum Salomonis iratus, regnum diuidere voluerit, tamen contra voluntatem Dei populus Iſrael elegit Ieroboam. Debuerat enim iuxta legis præcepta interrogare Dominum, an vellet hoc fieri. Quod ſi multis obiectas Scripturę teſti

Exod. 24.

Dereliquit Iſrael viā ſanctā ſequutus Idola Deo inimicus Aſſyrius venit ad perdendū eum.

Luca. 18.

Saul & Ieroboam regali diademate inſigniti fuerunt diuino mandato inuito.

teſtimonia,demonſtrantia Saulem, & Ieroboam ex Dei voluntate reges fuiſſe creatos. Vt illud, Cum enim Samuel fudiſſet oleum ſuper caput Saul, Ecce,ait, vnxit te Dominus ſuper hęreditatẽ ſuã principẽ.Ac poſtea,ſtãte Saule in medio populi, loquutus eſt Samuel,Certe videtis quem elegit Dñs quoniam non eſt ſimilis illi in omni populo. Ac rurſum de Saule vncto dicitur, Erat Saul vir electus, ac bonus, & non erat de filijs Iſrael melior illo. De Ieroboam verò ſcriptum eſt. Quẽadmodũ Dominus per Abiam prophetã dixit ad Ieroboam, Scindã regnũ de manu Salomonis,& dabo tibi decem partes.Et iterum,Te aſſumam,& regnabis ſuper omnia quæcunq; deſiderat anima mea,Demũ,vt multa omittamus cũ Roboam filius Salomonis,coacto exercitu,vellet bellum gerere cõtra Ieroboam, vt ad ſuũ imperium decem reducerect tribus,venit Semeias vir Dei, & iubente Deo locutus eſt Ieroboam,ad populũ,Nõ bellabitis contra filios Iſrael,à me enim factum eſt hoc Dominus quoque promiſit Ieroboam, quod eſſet ædificaturus ſibi domum fidelem ſicut fecit ipſe Dauid,ſi cuſtodiret mandata ipſius Hæc omnia,& alia ſimilia explanari poſſunt de permiſſione diuina non autẽ de voluntate efficaci Dei. Quod ſi contendas, citata teſtimonia plus implicare, quam permiſſionem Dei, reſpondeamus ex diuo Thoma,in prælatione tria cõſiderari poſſe primum eſt ipſe prælationis ordo,quo quidã alijs præferuntur, quod ad pulchritudinẽ vniuerſi pertinet & quoddã bonũ eſt,vnde eſt diuinæ ſapientiæ effectus.Secundum eſt modus,quo ad prælationem peruenitur, qui quandoque malus eſt, & non eſt à Deo quandoque vero bonus,& à Deo.Tertium,eſt prælationis vſus,qui quando bonus eſt, à Deo eſt,non autem quando eſt malus,Dicti ergo reges quãuis primum, &ſecundum obtinuerint in adeptione principatum, penes tertium deliquerũt male enim vſi ſunt regia poteſtate, cumreges creati idola fabricauerint,&ad eorum cultum populũ impulerint Cum itaque quęritur Deus, *Ipſi regnauerunt, & nõ ex me, principes extiterunt, & nõ cognoui*, expẽdere poterit de abuſu regię poteſtatis, quòd inique regna fuerint moderati poſtquàm illa ſunt adepti. Non eſſe contemnendam hãc explanationẽ verba ſequentia demonſtrant. *Aurum ſuum, & argentum ſuum fece[r]un[t] ſibi idola.* Ecce enim attexit crimen idololatriæ Quod autẽ ſubiungitur, *Vt interirent.* bifariam explanari poteſt, vel quod explicet, quid Iſrael fuerit conſecutus ex idololatria, nempe interitum, & mortem inflictam per Aſſyrios: ac ſi

1. Reg. 10. — *1. Reg. 11.* — *3. Reg. 11.* — *2. Sent. d. 49. art. 2. c. & in ca. 13. Epiſto. ad Roma. in hæc verba, Nõ eſt poteſtas, niſi à Deo.* — *Sellum, Manahe, Phacee, Oſee reges, Deus non inſtituit nam Tyrannicè regnũ Iſraelis inuaſerunt.*

apponat commiſſæ culpæ pœnam Vel verbum *interirent*, referre poſſumus an aurnm, & argentum, Ac ſi apertius dicat, Tantã auriatq; argenti copiam ad idola conficienda cõtulerunt, vt multum ſuis fortunis detraxerint, quod certe cultũ idolorum ſumme ſibi fuiſſe gratum arguit. Non mihi diſplicet hæc poſterior expoſitio, quanuis prior ſit omnium antiquorum Patrum. *Proiectus eſt vitulus tuus Samaria.* Per *vitulum* duos aureos vitulos intelligit, poſitus eſt enim numerus ſingularis pro plurali, quod frequens eſt in ſacris; vt ſæpius obſeruauimus. Per *Samariã* vero nõ ciuitatẽ eo nomine appellatam ſolum intelligit, ſed integram regionem decem tribuum, quemadmodum & apud Ioannem dicitur, Venit mulier de Samaria haurire aqnam. Mulier námque illa non erat de vrbe vocata *Samaria*, ſed de ciuitate Sychar, alio nomine dicta Sychem. Certum enim eſt, nullum vitulorum aureoru n poſitũ eſſe ciuitate Samariã, ſed alter in Bethel, alter in Dan poſitus fuerat. *Quia ex Iſrael & ipſe eſt, artifex fecit illum.* Probro vertit Deus Iſraeli, quod ipſe vitulos aureos excogitauerit, non autem contentus fuerit adorare Gentium idola, vt Baal, & Aſtaroth Sydoniorũ, Chamos Moabitarum, Moloch Ammonitarũ. *In aranearum telas erit vitulus Samariæ.* Significat vitulos aureos confringẽdos ab Aſſyrijs, quẽadmodum telæ aranearum facile à vento diſſoluuntur. Apertius aperuit Latinus Interpres ſenſum * Hebraicę veritatis, quæ pro, *in aranearum telis erit vitulus Samariæ.* habet, *in ſciſſil a erit vitulus.* Cum enim nihil facilius diſſoluatur, quam fila aranearum eleganter rem magis contemplatus, quàm vocem pro *in ſciſſilia erit*, vertit, *in aranearum telis erit.*

Ioan. 4.

* *Hebræi pro aranearũ telis habet ramenta ſeu fragmenta vt indicetur vitulum fore in minuta fragmenta ſcindendũ vt. ſ. ex eo nummi conflarentur.*

Obſeruationes ſpectantes ad morum compoſitionem.

IN gutture tuo ſit tuba.

¶ Quoties mecum reputo, ſacros vates vocati à Deo tubas, multa eo loquendi tropo implicari conſpicio. Primùm eſt, muneri concionatoris incumbere, vt ſuis declamationibus, & concionibus peccatores à morte peccati ſuſcitare ſtudeant. Quemadmodum enim in fine mũdi, ad ſonitum tubę, vt ait Apoſtolus, & apud Matthæum ipſa veritas, mortui reſurgẽt, Sic multi ſpiritualiter mortui, audita concione, reſurgunt. Secundum, Componens Deus vocem prophetæ cnm tuba ſonante elegãter inſinuat Iudęos eſſe morruos, quod cupiebat

bat tuba excitati,& ad vitam animę redire. Tertium, debere concionatores adhortari homines ad bellum contra vitia,& peccata. Quemadmodum enim rex Antiochus certaturus cū Iuda, tubis prius canere fecit, & elephantis oſtendere ſanguinem vuæ,& mori,ad acuēdos eos in prælium. Ita rex cœleſtis præcepit concionatoribus edere ingentem vocem, inſtar clangētis tubæ & ſanguinem ac vitam Sanctorum Martyrum,eximiaſq; virtutes oculis hominum ſubiicere cōtemplandas, vt illis conſpectis, ardentius excitentur ad bellum ſpirituale. Quartum, munus eſſe concionatoris, omnia reprehendere crimina,nemini parcere. Quemadmodum enim tubæ ſonus ab omnibus percipitur, Sic concionatoris verba omnium ſine diſcrimine debent arguere vitia. Quintum animi fortitudinem, & conſtantiam eſſe neceſſariam, ita vt audientibus terrorē incutiat concionator. Super mōtē excelſum,ait Deus apud Iſaiā,aſcēde tu,qui euāgelizas Sion, exalta in fortitudine vocem tuā, qui euāgelizas Ieruſalem. Hinc & in Actis orat primitiua Eccleſia, Da ſeruis tuis Domine,cum omni fiducia loqui verbum tuum. Chriſtus quóque in Euangelio Iacobū, & Ioannē appellat filios tonitrui, quoniam,inſtar tubæ terribilis,erant verba ad populum facturi. In huius rei typum legis,ciuitatē Iericho, clāgētibus ſacerdotibus tubis,funditus euerſam,muroſq; illius corruiſſe. Sacerdotes namque ſuis declamationibus omnia proſternunt vitia, efficiūntque, vt omnes fores cordis aperiantur ſonitu tubarū,& muri,intra quos peccata latebat, corruant, confitentur enim ſacerdotibus peccata ſua, nihilque latere in penetralibus cordis permittunt peccatores. Demum eleganter Diuus Thomas expendens illud Iſaiæ, Quaſi tuba exalta vocem tuam, prope finem cap. 58. inquit, Tuba dicitur prędicator,quia inuitat ad vitam,ad bellum, ad conſiliū, ad feſtum,& indicat inceſſum viri. Quadrat obſeruatio in Euangeliū Aſcēſionis, in hæc verba, Eūtes in mundū vniuerſum,prædicate Euangelium omni creaturæ. Bone Ieſu, quo pacto ſunt,Euāgeliū prædicaturi? Certe credo, reſpondebis, tanquam cœleſtis tuba,quæ mortuos ſuſcitat, & ab omnibus eius ſonus percipitur,hinc non vni, aut alteri creaturæ prædicate,ais,ſed omni: pauperi,diuiti,regi ſubdito,&c.

Simile. — *1. Mar. 6.* — *Concionatores tuba diuini eloquij excitāt homines peccatis conſepitos.* — *Iſai. 40.* — *Act. 4.* — *Marc. 3.* — *Ioſu. 6.* — *Iſai. 58.*

¶ *Quaſi aquila ſuper domum Domini.* Hoc ſibi perſuadere ſolent homines,cum peccant,ſupplicium ob peccata commeritum eſſe differendū, vixque credere poſſunt,iāiam eſſe in ianuis. Secus tamen hic contingere audiunt, ob velocitatem

enim hoſtis veniẽtis,vt perdat Iſraelẽ, vocat Aſſyriorũ regẽ aquilã,quæ velociſſima eſt omniũ auiũ etiã futurã Iſraelitarũ cladẽ elegãter inuoluit.Ea.n eſt aquilæ natura vt ſi pennę eius aliarũ auiũ plumas cõtingãt,ſolo cõtactu eas interrere, & quodãmodo deuorare videantur. Hinc ſacerdotes Ægyptij potentiã cuiuſpiã,quæ ſociis, & amicis pernicioſa eſſet per aquilæ pennas ſignificabãt.Diſcęs etiam, hoſtes regna inuadentes,eſſe pœnam peccatorum regni. Ad poſtremum obſerua æquitatem iudicis,qui neq; domui ſuæ parcit.A domo enim Domini audis exordiri ſupplicium. Sic & apud Ezechielem pręcipit interficientibus,A ſanctuario meo incipite.Et Diuus Petrus inquit,Tempus eſt, vt incipiat iudicium à domo Dei.Sic rex Saul proprio filio non parcit,ſed ait, cũ peccaſſet Ionathas,Hæc faciat mihi Deus,& hæc addat,quia morte morieris Ionatha. Vixque potuit populus illũ è manibus regis eripere.Contra,proh dolor,multi faciunt,exteris enim iudices æquiſſimos ſe exhibent, ſuis autem patronos, & aduocatos.Quemadmodum,referente id Diuo Iſidoro, lapis Elitropia nuncupatus, ita fallit oculos intuentiũ ſolem, vt iudicent,eum eſſe rubeum.& ſanguineum, licet ſit ingenti luce,& ſplendore ornatus,In eundem modum cognatio,& conſanguinitas tanti eſt roboris,vt oculis iudicis multo ſecus rem obiiciat cõtemplandam,quàm ſit.Crimẽ namq; cõſanguineorum,ita reddit rubeum cognationis amore,vt manus iudicis obliget,mentem excecet, vt contra eum ſententiam ferat.Et quemadmodum, Salomone dicente, Diuidite,infantem,mulier, cuius filius erat viuus, reſpondit regi, cõmota quippe fuerant viſcera eius ſuper filio ſuo, Obſecro Dñe,date illi infantẽ viuum,& nolite interficere eũ. Sic homines tãto in ſuos feruntur amore,vt illos, quanuis iuſtitia ſecus definiat,punire nunquã in animũ inducant. Hinc Seneca inquit,Amor iudicium neſcit.

Aquila auiũ regina & velociſsimi volatus.

Ezech. 9.
1. Petr 4.
1. Re. 14.

Simile.

Cognationis & affinitatis affectus Iudicẽ cogit ad æqui cõſilij mutationem.
Simile.
3. Reg. 3.

¶ *Me inuocabunt, Deus meus es tu, cognouimus te Iſrael. Proiecit Iſrael bonum.* Docet Deus tuus,patrum prodeſſe maiorum geſta præclara,ſi ipſe eorũ nõ imiteris puritatẽ,& integritatem morum.Extiterat admirãda ſanctitate inſignis Iſrael, à quo Iudæi genus trahebant,eum diuinis oculis ſubiciũt conſpiciendũ,vt miſereri dignetur Deus,audiũt tamẽ, *Proiecit bonũ Iſrael*,cur miſerebor?Sic & apud Ioãnem Iudæis gloriãtibus, quòd ad Abraham genus ducerent, reſpondit Chriſtus,Si filii Abrahæ eſtis,opera Abrahæ facite. Eius namque quiſque filius eſt apud Deum,cuius mores,& facta refert. Quemadmo-

Ioan. 8.

modum ex terra ſemine ſata non colligis ſpinas,ſed triticum ſpinas enim vel cõburis,vel proiicis,ſeruato tritico, In eundem modum fructum priorum hominum,id eſt, filios imitatores virtutum paternarum ſolet Deus honoribus proſequi, diligere, atque tueri, cæterum iniquos, & impios filios deſpicit, & calamitatibus iactari permittit. Attendite, inquit Iſaias,ad Abrahã, patrem veſtrum,& ad Saram, quæ peperit vos.Cur illos ſanctos parentes inquit ſacer vates eſſe à Iudæis obſeruandos? Inter alia vnum eſt, vt ad eorum puritatẽ imitandam accingerentur.Sic & Deus Salomon paternos mores referendos obiicit, ſi diuinis cupit cumulari muneribus,Si ambulaueris in viis meis, & cuſtodieris præcepta mea & mandata mea, ſicut ambulauit pater tuus,longos faciem dies tuos, Eleganter etiam probro vertit Iſraelitis, quod *proteterit bonum*.Nam cum filij bonorum deberent vna cum ſanguine nobili morum etiam nobilitatem hæreditario veluti iure retinere, ſi degenerauerint, merito ſunt obiurgandi,& reprehendendi,cũ è manibus eorum labatur candor ſpectabilis virtutum maiorum.Quemadmodum,qui pretioſum margaritum, aut ſmaragdum auro intextum variiſque ornatum lapidibus pretioſis proiiceret in ſterquilinium,iure optimo eſſet arguendus, & ſeuerè puniendus,In eundem modum qui maiorum ſplẽdorem, & gloriam obſcurat illiberalibus actionibus,cũ ſit ornamẽtũ vix ęſtimabile, merito eſt reprehẽdẽdus.Quis nõ videat, eſſe obiurgatione digniſſimos filios Samuelis,quod non ambulauerint in viis patris ſui?Cum enim pater Samuel æquiſſimus extiterit iudex,filij eius iudices ab integro patre cõſtituti,declinauerũt poſt auaritiam, acceperúntque munera, & peruerterunt iudicium. Quis non reprehendet Cainum, Iſmaelem,Eſau, Ruben qui,cum à claris parentibus fuerint orti, impietate ſua geſta maiorum contaminarunt?Diſcant igitur,qui originem trahunt à piis parentibus, & degeneres exiſtunt,magis ſupplicio ſe dignos, quam miſericordia. Quemadmodum rex Antiochus ſecundus adoleſcenti cuidã, qui patrem habuerat fortem,quanquam ipſe non admodum, vt videbatur bonus erat miles,poſtulanti,vt patris ſtipendia caperet, reſpondit,At ego,ô adoleſcentule non ob patrias,ſed ob proprias cuiuſque viri virtutes mercedem, ac munera dare ſoleo, In eundem modum rex noſter cœleſtis propria merita conſiderat, & non ſolum maiorum, vt rependat. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Quinquageſima,

Simile.

Iſai 51.

3. Reg. 3.

Simile.

Regiũ ſuis virtutibus auroráſ decorare ſtẽmatu.

1. Reg. 8.

Simile, Proprijs factus non maiorum emendicatu laudibus commendandi ſumus.

in hæc verba, Ieſu fili Dauid, miſerere mei. O cæce, ingentē oculorum mētis claritatem, & lucem habens, quis te docuit hunc orandi modum, vt voces Ieſum filium Dauid? Quid te exiſtimas conſecuturum, quia filius Dauid iit Ieſus? Rectè orat cæcus iſte. Agnouit quippe Ieſum imitaturum mores maiorum, puta Dauid, qui pauperem non deſpexit, ſed eius miſertus, cibum dedit, & potum quo refocillatus eſt. Cum itaque inquit cęcus, Ieſu fili Dauid, idem eſt, ac ſi dicat. Refert mores patrios, imitare parentem Dauid, qui pauperes non deſpiciebat, ſed illis opem ferebat.

¶ *Ipſi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & nō cognoui.* Quāuis ſemper debet homo fugere, quicquam iniquis mediis adipiſci, multo vigilantior debet eſſe in conſequēdis magiſtratibus, tunc enim maius imminet periculum, cum non ſolum ſe, verum & quos gubernandos ſuſceperat, facilè perdat. Neque aliud mihi argumentum eſt fortius, vt quempiā indignum iudicem magiſtratus honore, quam ad illum anhelare ſitibundum. Vnde Auguſtinus inquit, Quoties hominibus præeſſe deſidero, toties Deo meo præire contendo. Et Diuus Gregorius, Sicut is, qui inuitatus renuit; quæſitus refugit, ſacris eſt altaribus admonendus, ſic qui vltro ambit, vel importunè ſe ingerit, eſt proculdubio repellendus, nam qui ſic nititur ad altiora conſcendere, quid agit, niſi vt creſcendo decreſcat, & aſcendendo exterius, interius in profunda deſcendat? Ac rurſum, Locus regiminis deſiderātibus negandus eſt fugientibus offerendus. Virtutibus ergo pollens, coactus ad regimen veniat. Et Origines, Omnes adeūdi honoris Eccleſiaſtici abſcinderetur ambitio, ſi ſe iudicandos potius, quàm iudicaturos, hi qui præeſſe volunt populis, cogitarent. Diuus Thomas etiam per quam doctè definit, melius eſſe recuſare prælationem, ad quā aliquis eligitur, quàm ei conſentire, vel eam acceptare, dum modo non imponatur neceſſitas à ſuperiori. Quod ratione probare facile eſt, Nullus cæcus creandus eſt prælatus, aut magiſtratus, teſte enim Aſſertore noſtro, ſi cæcus cæco ducatum præſtet, nónne ambo in foueam cadent? Sed omnis, qui prælationem, aut magiſtratum ambit, cæcus eſt iudicandus. Vnde Diuus Thomas inquit, Ambitio facit hominem cæcum. Igitur nullus ambitioſus eſt ad principatus culmen euehendus. Præterea, vt optimè dicebant Carthaginenſes, pauper non poteſt rectè gerere magiſtratum, cauſam autem reddit Diuus Thomas, quia timendum eſt, ne corrumpatur pecuniis. Sed quis pauperior

Aug. ſuper Pſal.
Gregor. in Regi.
Ad regimē & dignitates non pratiū vel ambitio ſed probata vita preualere debet
Theodoſius. l. fin. C. ad l. Iul. repetund.
Gregor. in Paſtor.
Orige. in Epiſto. ad Roma.
S. Thom. Quol. 5. 22. o.
Matt. 15.
D. The. in 2. cap. Matth.
D. The. 4. cont. Gent. c. 10.

pauperior ambitioſo,cũ careat vaſe,in quo theſaurum virtutum reponat,nempe humilitate? Humiliter namq; Diuus Bernardus,oportet ſentire de ſe,nitentem ad altiora:ne dum ſupra ſe attollitur, cadat à ſe, niſi in ſe firmiter per veram humilitatem fuerit fundatus, quia niſi humilitatis merito maxima minime obtinentur,Ac rurſum perit omne,quod agitur, ſi non in humilitate cuſtoditur. Hinc Sapiens admonet,Noli quærere ab homine ducatum, neque à rege cathedram honoris.Et iterum, Qui poteſtatem ſibi aſſumit iniuſte,odietur.Et Apoſtolus,Neque quiſquam ſumit ſibi honorem,ſed qui vocatur à Deo, tanquam Aaron. Meritò igitur Deus ſtomachabundus inuehitur in principes,& in reges Iſraelis,q; regnauerint,non tamen ex ipſomet Deo. Ex quo ergo regnarunt?Reſpondeat D. Gregorius, hunc locum in Paſtorali expendens Ex ſe autem,inquit, & non ex arbitrio ſummi rectoris regnant,qui nullis fulti virtutibus, nequaquam diuinitus vocati,ſed ſua cupidine accenſi, culmen regiminis rapiunt potius quàm aſſequuntur.Quos tamẽ internus iudex,& prouehit,& non cognoſcit, quia quos permittendo tolerat,profectò per iudicium reprobationis ignorat. Hactenus ſanctus doctor. *D. Bern. in Cant. & de Gradib. hom.* *Eccle.7. & 10.*

¶ Præterea, *Ipſi regnauerunt,& non ex me.* Diſcãt electores, quemnam primum in electionibus conſulere debeant, Deũ videlicet,Deoque inconſulto,quempiam eligere,nefas maximum eſſe ſciant.Sic filij Iſrael poſt mortem Ioſue conſuluerunt Dominum, dicentes, Quis aſcendet ante nos contra Chananæum,& erit dux belli?Et obſerua, quantum Deo fuerit grata hæc conſultatio,ob eam enim tanta animi preſtantia,& fortitudine inſignem ducem obtinuerunt à Deo,vt terram Chananæorum tradiderit in manus eius.Iudas, reſpondit Deus,aſcendet, ecce tradidi terram in manus eius. Cur crebrò vincimur?Cur reſpublicæ langueſcũt? Cur ſubditos plerũq; deteriores fieri conſpicimus?Certè qa electores Dei obliti potius ſuum commodum, carnémque ſuã conſulunt, quàm Deum.Non ſic ſancti Apoſtoli ad electionem coacti, ſua quærebant,orabant enim,electuri Matthiam,Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende, quem elegeris ex his duobus vnum accipere locum miniſterij huius. Aſſertor etiam noſter,obſerua, quid ante electionem duodecim Apoſtolorum fecit Exiit,inquit ſanctus Lucas, in montem orare,& erat pernoctans in oratione Dei.Et cum dies factus eſſet, vocauit diſcipulos ſuos, & elegit duodecim ex ipſis, quos *Iudic.1.* *Rerum publicarum ſtatus labefactatur Magiſtratus incuria* *Actc.1.* *Luc.6.*

quos & Apoſtolos nominauit. Diſce ergo tu, electurus prælatū, aut magiſtratum prius non tantum ſolus orare, verū & pernoctare in oratione, ſi dignū eligere cupis. Caue etiam, ne eū principē crees, quem Deus nō cognoſcat. Audis enim, iraſci Deū tuum in Iudæos, q; principes elegerint, quos ipſe Deus non cognouerit. Igitur creandi ſunt principes, qui iuſti, & pij ſunt, non iniqui, & ſceleribus irretiti, qui ignorantur à Deo tuo. Conſiderate, dicunt Apoſtoli, viros boni teſtimonij ſeptem, plenos ſpiritu ſancto, & ſapiētia, quos conſtituamus ſuper hoc opus. Et de Moſe inquit Scriptura, Electis viris ſtrenuis de cunctis Iſrael, conſtituit eos principes populi. Quis colūnas ędificij maximi, atque prętioſi ex putribilibus lignis faceret? Arx pretioſiſſima, & domus regia, in qua habitat rex cœlorum, eſt Eccleſia, ſiue reſpublica, caue, ne columnas, hoc eſt, prælatos, & gubernatores, facias homines corruptis moribus contaminatos, cum enim vermis teredo intus generetur in corde gubernatoris, vermis, inquam conſcientiæ, qui ex peccato oritur, quis non videat, eā colūnam facile labefactandam, ædificiúmque ingentē paſſurum ruinam? Elegit Bachides viros impios, & conſtituit eos dominos regionis. Et quid ex horum gubernatione eſt ſubſecurū? Facta eſt, inquit Scriptura, magna tribulatio in Iſrael, qualis non fuit ex die, qua non eſt viſus propheta in Iſrael. Quid mirum, ſi flante Aquilone, oriatur tempeſtas, & egrediatur frigus? Et ex impiis gubernatoribus, quid mirū, ſi naſcantur in republica calamitates & tribulationes? Regnantibus impiis, ait Sapiens, ruinæ hominum. Ac rurſum, Rex inſipies perdet populum ſuum. Atq; illud, Per tria mouetur terra, & quartum non poteſt ſuſtinere. Per ſeruum cum, regnare cœperit. Quis ergo hominem peccatis implicatum, cum ſerus ſit peccati, qui enim facit peccatum, ſeruus eſt peccati, audebit in culmine regni collocare? Sine lachrymis hoc proferre non poſſum, multi ſimiles ſunt camelo, qui, vt tradit Plinius, aquam claram bibere refugit, ſemper autem turbidam aquam quærit. In eundem modum inuenies, proh dolor: nonnullos electores, qui contemptis viris piis, & mo tum ſplendore conſpicuis, ferunt ſuffragia hominibus cœno vitiorum conſpurcatis. Contra hos inquit D. Aug. Quis ferat, ſi quis diuitem eligat ad ſedem hōnoris Eccleſiæ, contēpto paupere inſtructiore, & ſanctiore? Oculi tui, inquit cœleſtis Sponſus, columbarum. Cur oculos columbarum in Sponſa collaudāt? Reſpondeat D. Anſelmus, Quoniam inter alia

Electio boni Antiſtitis non ſit humano iudicio ſed diuino.

Actor. 6.

Exod. 28.

Simile.

1. Mach. 9.

Simile.
Prou. 28.
Eccle. 10.
Prou. 30.
Ioan. 8.
Simile.
In electione non ſit venalitas, nā electū præmijs & eligentes par pœna reſpicit.
Epiſt. 29 prope finē, tom. 2.
Cant.

alia ſemper eligit meliora grana. Tu etiam ex hominibus ſatis in agro Eccleſiæ eligæ ſelectiores, non peiores. Quod ſi Alexander ille magnus, vt narrat Iuſtinus, ex hac vita migraturus, interrogatus, quem eligerent imperij ſui ſucceſſorẽ, reſpondit, digniſſimum, & quãuis fratrẽ habebat, & filiũ, eos nequaquam ad culmen euexit principatus, quid facere debet homo, qui vexillum Chriſti portat in fronte? Demum audi, quid Seneca, & Vegetius dicant, Tunc bene reſpublica regebatur, quando non poterat eſſe maior, niſi qui melior. Et D. Tho. Licet, inquit, in foro contentioſo ſufficiat, quòd electus ſit bonus, in foro tamen conſciẽtiæ requiritur, quod ſit optimus, vel ſimpliciter, vel ad regimen.

Ciuitates tunc intereunt cum boni nequeunt diſcerni à malis. Antiſt. apud Dio ge. li. 2. 2. q 63. art. 2 in c. & ad 3 6.

¶ *Quia ventum ſeminabunt, & turbinem metent, culmus ſtãs nõ eſt in eo germen non faciet far nam, quod & ſi fecerit, alieni comedẽres. Deuoratus eſt Iſrael, nunc factus eſt in nationib. quaſi vas immũdũ Quia ipſi aſcenderunt ad Aſſur, onager ſolitarius ſibi Ephraim munera dederunt amatoribus ſuis. Sed & cum merce de conduxerũt nationes, nunc congregabo eos, & quieſcent paulisper ab onere regis, & principum.*

¶ *Quia ventum ſeminabunt.* Comparauerat noſter vates vitulos Samariæ telis aranearum, idcircò metaphoram ſeruat in reliquis, vt quos aranearum telas dixerãt, componat nunc cum vento, & turbine, & culmis nõ ſtantibus, & ſi ſteterint, farinã nõ habentibus, & ſi farinã fecerint, ab aliis deuorabitur. Sunt autẽ omnia artificio plena. Quod vero ad loquẽdo modum attinet, arare, ſiue *ſeminare*, in ſacris literis ſignificat operari, *metere* autem, mercedem laborũ recipere. *Seminabunt* autem dixit, vel pro *ſeminauerunt*, poſitum enim eſt futurum pro præterito, vel ad explicandam conſuetudinẽ Iudæorum, tempore futuro vſus eſt. Ac ſi apertius dicat, *Seminabunt* & *metent*, ſeminare ſolent, & metere ſolent. Per *ventum* vero intelligit opera inania idololatriæ, quibus exercendis ſe dedicarant Iſraelitæ. Vnde de verbis inanibus inquit Iob, Nũquid finem habebunt verba ventoſa? Ac rurſum, Vſquequo loqueris talia, & ſpiritus multiplex ſermonis oris tui, id eſt, ventus multiplex ſermo oris tui? Per *turbinem*, vero grauem vltionẽ intelligit, eamq; celerrimam, quam nonnulli exiſtimant eſſe captiuitatem, ingẽtemque tribulationũ tempeſtatem, quam perpeſſuri erant Iſraelitæ apud Ægyptios. Turbo namque in Sacris vltionem ſignificat, iuxta illud, Dominus in tempeſtate, & in turbine via eius. Idem igitur eſt dicere, *Quia ventum ſeminabunt, & turbinẽ metent*, ac ſi dicat, Quia inanibus actioni

Soluitur in inane opera Iſraelis ac ſi in ventum laboraret quandiu Idola cocolit.

Iob. 15. & 8.

Naum. 1.

actionib. idololatriæ vacare ſolent, idolum fabricātes vacuū penitus omni diuinitate, idcirco turbinē metēt, captiuitatis, tempeſtatis, & miſeriæ, Eſt autem venuſtiſſima metaphora. Quemadmodum nāq; ventus intra terram conceptus cum erupcrit, puluerē ſecū excitat, & turbinem efficit, turbo autē occurrentiū oculos, aures, & nares, atque os infeſtat, totum deniq; corpus turbat, atq; circumagit, vt ſcriptū eſt. Ita perſequeris eos in ira tua, & in turbine tuo turbabis eos. In eūdē modum conturbandos, & infeſtandos in captiuitate prædicit Iſraelitas ob peccatū idololatriæ Hiſpanè dicere ſolemus. *Eſſo. poinos acarreá eſtos lodos. Culmus ſtans non eſt in eo, ger men non faciet farinam* Culmus eſt canna, ſiue ſtipula, ex qua prodeunt ſpicæ, iuxta illud Geneſeos. Vidit Pharao ſeptem ſpicas in culmo vno. Experimēto autem diſcimus, ſi ſemina in terram iactata, vento corrupta ſint, & medullam perdere internam, & culmum, licet adoleſcat, ferre fructum inanem, ſpicas videlicet granis vacuas; aut ſaltē parum fructus profe rētes. Cum huiuſmodi cumulo cōponit Iſraelitas, vt oſtēdat nihil proſperū habituros Iudæos. Quòd ſi nonnihil proſperitatis cōſequi videātur, id erit quàm exiguum, & tenuiſſimū, neque in ſuum tamen, ſed in hoſtium vſum cedet, à quibus & libertate ſimul, & fortunis omnibus ſpolientur. *Deuoratus eſt Iſrael, nunc factus eſt in nationibus, quaſi vas immundum.* Certitudine prophetica, q̄ nōdum factum erat, iā factum eſſe inquit, nēpe tū bonis & diuitiis exhauſtum cū in captiuitatem ductū Iſraelem ab Aſſyriis, qui ſæpe fuerant aucti auro, & argēto, ſpoliantes terram Iſraelis. Elegāter eos componit cum *vaſe immundo*, q̄ vas vt placet D. Hier. & Haymoni, eſt, quo vti ſolemus ad ſuſcipienda, & proiicienda ſtercora. Alij autē Iſraelē cōparari vaſi immundo dicunt, q̄ quemadmodū vas, cùm cibis, quibus fuerat plenum, vacuum à cœnantibus eſt relictum, reiici, atque ob ſordes faſtidiri ſolet. Sic Iſrael communi odio, & faſtidio repudiatus eſt à nationibus, quibus ſe plenum non ſeruandum, ſed abſumendum prębuerat. *Quia ipſi aſcenderunt ad Aſſur.* Non ſponte pergentes, ſed potius inuitæ captiuitatis malum perferentes. *Onager ſolitarius ſibi Ephraim.* Onager eſt aſinus ſylueſtris, qui non vt oues paſcua requirit domeſtica, ſed ſpōte per diuerſa loca vagatur, liberāq; & ſolitariā diligit habitationem, ſicut ſcriptum eſt. Quis dimiſit onagrum liberum, & vincula eius quis ſoluit? Cui dedi in ſolitudine domum, & tabernacula eius in terra ſalſugi

Simile.

Gene. 41.

His verbis omnis generis calamitas aperitur Iſraeli vt in proſperis illi nihil ſit, & aut fortunatis accedat.

Onager Aſinus Sylueſtris animal ſolitariū & nulli ſociabile.

Iob. 39

ſalſuginis? Contemnit multitudinem ciuitatis, & clamorem exactioris non audit, circunſpicit montes paſcuæ ſuæ, & vi-rentia quæque perquirit. Similes facti ſunt Iudæi, qui non vocabantur à Deo, ſed libertate abutentes, quo liberet eundē ſibi eſſe, in animū induxerāt, ſicut ſcriptū eſt. Vir vanus in ſuperbiam erigitur, & tanquam onager ſe liberum natum putat. *Ephraim munera ederūt amatoribus ſuis*, Licet Ephraim ad decē tribus referri poteſt, melius, exiſtimo, referemus ſolum ad tribum regiam. Compertum enim eſt, regū eſſe munera polliceri, & offerre exteris nationibus, vt eorum copijs protegantur ab hoſtibus imminētibus. Ad hunc ergo modū regis Iſraelis dederūt munera Aſſyriis, hos enim vocat amatores Iſraelis, quibus quondam, temporibus videlicet Manahen, & Hoſſeæ regis in amicitiam iuncti feurāt. Quod verò ſubditur, *Sed & cum mercede conauxerunt nationes*, rei iam dictæ repetitio eſt, vt Lyrano placet, verū ſi contēdas, ad nouam gentem, puta Ægyptios eſſe referendum verbum nationes libenter damus. Has autem mercede conduxerūt Iudæi, vt ſibi circundatis hoſtibus opem ferrēt. *Nunc congregabo eos*. Pronomen *eos* multi referunt ad ipſos Iſraelitas, vt D. Hiero. Interlinearis, Lyranus, Haymo, Rupertus, & Carthuſianus, quos congregandos dicunt ad prelium contra nationes, vt cadant omnes pariter ducantur captiui, ab iiſdem nationibus. Vatablus tamen quem ſequuntur nonnulli recentiores, pronomen *eos* refert ad nationes, non ad Iudęos, quoniam nationum nomen Hebraicè maſculinum eſt. In quem modum ſi diſpungas, populos, & gentes ait cogendas, quæ iā ſtipendio conductæ erant. Et quoniam tædere iam cœperant Iſraelitas munerum, & tributorum, quæ in annum regibus, & principibus Aſſyriis reddebant, grauiſſimumq́ue illud onus putabant, & cum iam illud ſuſtinere non poſſent negare cogitauerant, quamuis id conſequantur, vt liberos, & exemptos ſe conſpiciant, non multo tempore ea libertate fruituros prædicit his verbis. *Et quieſcent pauliſper ab onere regis, & principum.* Video, ſecus Hebraicè eſſe pro his, *Et quieſcent pauliſper*, nēpe dolebūt paululum ob onus regū, & principum. verum ſi rem diligenter obſeruemus, quamuis verba ſint diſſimilia eodem poteſt recidere ſenſus. Significat nāq; tanta premendos Iſraelitas calamitatum multitudine, & acerbitate, vt iudicent leue eſſe Aſſyrijs dare tributa, ſi onus hoc tributorū cōferāt cū his, quæ paſſuri ſunt, redacti in miſeram captiuitatem. Si locum in hanc modum expendas,

Ab omni libertate euidens Iſraelitæ.

Cc qui

qui,mihi pergratus eſt,ſic eſt diſpungendus. *Et quieſcent pau-liſper ab onere*,abeſt,propter onus.Propoſitio enim *a* poſita
Matt.18. eſt pro præpoſitione *propter*.quòd frequens eſt in ſacris,vt a-
Pſal 68. pud Mathæum,Væ,mundo ab ſcandalis,id eſt,propter ſcandala.Sic & in Pſalmo 68.A templo tuo , quòd eſt in Ieruſale, id eſt.propter templum tuum.Nã præpoſitio Hebraica *Min* non ſolum ſignificat,quòd apud nos præpoſitio,a,vel,ab,verum &quod præpoſitio propter aut ob.Quieſcent igitur Iudæi propter onus tributi nonnihil, ſi cum onere captiuitatis illud componant,quod multo grauius eſſe experientur.

Obſeruationes ad inſtituendos mores.

QVia ventum ſeminabunt, & turbinem metent.

Galat.5. ¶ Elegãter opera noſtra ſemina vocat, mer-
Futilis hominum præſumptio meritis abſque bonis operibus ſperantium.Iob.4. cedem verò eorũ fructum. Quod & Apoſtolus oſtendit,dicens.Quæ ſeminauerit homo, hæc & metet.Quoniam qui ſeminat in carne ſua,de carne & metet corruptionem.Qui autem ſeminat in ſpiritu metet vitam æternam.Miror equidem fratres mei,licet ſine lachrymis dicere non poſſum , vnde tanta ſit cæcitas peccatoribus, vt cum ſeminauerint ſpinas,& tribulos vitiorum in agro cordis ſui ſperent, ſe collecturos triticum illud, quo paſcuntur angeli in cœlo. Nonne fructus ſemper refert naturam ſeminis iacti in viſceribus terræ? Quomodo ergo, peccata ſeminat,ſperat,ſe colligere poſſe gloriam nõ pœnã? Quæ merces culpæ debetur,niſi pœna? Vidi eos,inquit Scriptura,qui operantur iniquitatẽ,& ſeminant dolores, & metunt,eos flante Deo,periſſe,& ſpiritu iræ eius eſſe cõſumptos Igitur,ſi nolumus metere turbinem,ceſſemus ſeminare ventum,id eſt,peccata. Quæ merito ventus dicuntur quoniã ci-
1.Cor.7. tò voluptas,& delectatio eorum tranſit. Hoc itaq; dico fratres,ait Apoſt.tempus breue eſt.Reliquum eſt,vt qui habent vxores, tanquam nõ habentes ſint,& qui gaudent,tanquam non gaudentes,& qui emunt,tanquã non poſſidentes,& qui vtuntur hoc mundo,tanquã non vtãtur.Præterit enim figu-
Iob.20. ra huius mundi. Et apud Iob. Hoc ſcio à principio , ex quo poſitus eſt homo ſuper terram,quod laus impiorum breuis ſit,& gaudium hypocritæ ad inſtar puncti, aſcenderit vſque ad cœlum ſuperbia eius,& caput eius nubes tetigerit , quaſi ſterquilinium in fine perdetur , & cui eum viderant, dicent.

Vbi

Vbi eſt, Velut ſomnium auolans non inuenietur, tranſiet, ſicut viſio nocturna. Quemadmodum planeta, quo eſt terræ vicinior, citius voluitur, & breuius curſum peragit, vnde luna intra menſis ſpatium finem ſui circularis motus attingit quia terræ eſt coniunctior: contra vero Saturnus quia longius diſtat a terra, triginta annos in ſuo motu conſumit. In eũdem modum homines iuxta terram ſuarum voluptatum curſum perficientes, quàm citiſſime finem earum attingunt. Et quemadmodum fumus cito diſparens oritur ex igne, qui tamen flere cogit. Sic voluptas ex igne peccati prodiẽs breui temporis momento corpus afficit lætitia, ac poſtea ad lamẽtum hominem compellit. Obſerua etiam longè eſſe maiorem meſſionem fructus, quam ſemen. Semen enim ventũ vocat fructum vero turbinem, qui nocentior eſt, & terribilior vento. Explicat autem ea collatione, quãtum pœnarum acerbitas vincat, & ſuperet delectationem peccati. Vtinam peccatores animaduerterent, exiguam eſſe voluptatem peccati, ex ea tamen ingentem oriri amaritudinem, fortaſſis nõ eſſent adeo effrænes ad patranda peccata. Si quis laxat habenas venereç voluptati, cõſideraret, quot, quantaque mala ſecum aſportet voluptas illa, quoties morbi Gallici ſit fons multarumque aliarum ægritudinum, ſit origo, nonne homo fugeret voluptatis dulcedinem? Si cogitaret homo linguoſus, ex detractione oriri rixas, odia, homicidia, &c. nonne linguam cõpeſceret? Quam mire, dicebat Socrates, hoc natura comparatum eſt, vt hæ duæ res ſeſe inuicem comitentur, voluptas, ac dolor. Et Diogenes, formoſa ſcorta ſimilia eſſe dicebat mulſo lethalibus venenis temperato, quòd adferrent quidem initio voluptatem, ſed quam [illegible]nus dolor conſequeretur. Et Archita Tarentinus Pitha[illegible]cus, nullam peſtem capitaliorem hominibus à natura da[illegible], dicebat, quam voluptatem, Ex hoc enim fonte prodit, quicquid eſt in hominum vita ſcelerum, & calamitatum. Demum Apoſtolus his, qui ſe peccatis implicauerant, inquit. Quem fructum habuiſtis, tunc in illis, in quibus nũc erubeſcitis? Nam finis illorum mors eſt. Et Iſaias. Erubeſcetis ſuper hortos, quos elegeratis, cum eritis tanquam quercus defluentibus foliis, Eleganter peccatores cum quercu componit, ea ſiquidem arbor ſolum porcis comedendum fructum profert foliaque habet aſpera, & ſpinoſa. In eundem modum quid obſcœna voluptas adfert, niſi ſpinas corpus, & animum pungentes? Quid præterea ſunt peccatores,

Quis hoſtis in iniquã tã continue homini ſit, quam in quoſdam voluptates ſunt,

Voluptas & dolor ad ſemper pertinẽt cõmunem & omnibus in rebus voluptatibus maximè finitimum ſi ſtudium eſt. *Rom. 6.* *Iſa. 1.*

Prou. 5.

Meretricia verba velut mel hauriūtur, quæ poſtea in abſinthij amaritudinem cōmutantur per vermē conſcientiæ quouis abſinthio amariorem.

niſi fructus deuorandi à porcis inferni?Et Sapiens, Fauus diſtillans labia meretricis, ſed nouiſſima eius amara velut abſynthium. Ecce vtrūq; connectit Sapiens dulcedinem voluptatis cum amaritudine pœnæ ex voluptate ortæ. Bene autem cum abſynthio componit pœnā hanc,nam quemadmodum exiguum abſynthij ingentem aquę copiam amaram reddit, & totam dulcedinem eius conſopitam inuenies, In eundem modū tanta eſt peccati acerbitas vt omnem dulcorē cōuertat in amaritudinem.Significauit hoc Ioannes in Apocalypſi,dū inquit ſe vidiſſe, ſtellam magnam ardētem tāquam faculā ceicdiſſe in fonte aquarum, nomenq; illius eſſe abſynthium, qua amaræ factæ ſunt aquæ,in quas ceciderat. Quid namq; aquæ adūbrant, niſi voluptates,quibus ſe homines ingurgitāt? Abſynthium vero quid inuoluit,niſi amaritudinem cum peccati ſuauitate cōmixtam? Bibāt ergo peccatores,ex aquis voluptatem,velint, nolint amaritudinē experientur vna cū voluptatis ſuauitate. Deprehēdes etiam ex hoc loco cæcitatem eorum, qui putant quo plus hauriunt voluptatis,ſitim eſſe ſedandam,& explendum animum, Dicant multi peccatores, Tētatus ſum immenſè vt hoc peccatum committā,patrabo illud deinceps abſtinebo.O deplorandam amentiam.Audiant iſti, quo nomine appellet Deus patratores peccati,nēpe ſeminatores venti. Igitur ſi ſeminatores ſuntquis non videat, quo plus iacitur ſeminis,plus oriri fructus?Quis extincturus ignē ligna illi iniungeret;Nōne hæc dementia eſſet? Auferenda ligna ſunt ſi extinguere ignē cupimus nō noua apponenda. Quemadmodum quo plus ager ſtercoratur redditur feracior, & huberior, Ita cum peccata non ſint aliud, quam ſtercora,quo plura patramus, incontinentiores euadimus. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ decimæ tertiæ poſt pētecoſten,in hæc verba,occurrerunt ei decem leproſi. Vnde iſtis viris lepra orta eſt, & tantam patiuntur pœnæ acerbitatem?Fortaſſis quia ventum voluptatis venereæ ſeminauerunt, hanc miſerię turpitudinem meſſuerunt.

Apoc. 8.

Hypocrita ſua opera perdidiſſe putat ſi à nemine conſpiciantur quo popularem auram aſſequatur.

¶ Secūdò, *Quia ventū ſeminabunt, turbinē metent.* Locus eſt aptiſſimus, & optimus contra hypocritas. Hi cum ventum inanis gloriæ,& auræ popularis ſeminauerint, quid decebat colligere?Nō vtique fructum,ſed paleas,& turbinē.Vtrūque enim hic connectit Deus,dicens, *Turbinē metent, culmus ſtans non eſt in eo,germen non facit farcinam,* Non enim fructū ſolidum,ſed inanem proferunt ſemina orationum,ie uniorum eleemo-

eleemoſinæ,&c Quemadmodum pulſatores organorũ, niſi quis ventoſos folles leuet,nullum ſonum efficiunt,& nautæ nequaquam naues è portu ſoluunt, niſi ventus flauerit, Sic hypocrtiæ vento laudis humanę excitantur, vt in virtutis actionem incumbant.Non ſic Apoſtolus, neque laudem quærentes,inquit ab hominibus, Alę,ait Ezechiel animaliũ currus Domini extentæ deſuper, hoc eſt,tendebant in cœlũ. Quid alę adumbrant, niſi actiones virtutum? His namque fertur homo in cœlum. Nõ ergo alas dimittebant in terram animalia Dei,quoniam viri pij, in quorum cordibus Deus reſidet, quæ ſurſum ſunt quærunt, non quæ ſuper terram. In ſtipulam inquit Deus Iob, verſi ſunt ei lapides fundæ, de diabolo loquens.Quid bona opera noſtra ſunt, niſi lapides, quibus caput diabolo frangimus? Sed ſtudet hos lapides conuertere in paleas inanes, & vacuas diabolus quæ nihil frumenti habent. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro feria 4. Cinerum,in hæc verba, Nolite fieri,ſicut hypocritæ. Quid eſt fieri ſicut hypocritas, niſi ventum quærere ad ſeminandum? Cæterum dignam mercedem accipient, turbinem enim metent. Væ,enim inquit Chriſtus,vobis hypocritæ,&c.Alieni namque,id eſt,dæmones comedent farinam operum eorum.

Simile. — *1.Teſſa.2.* — *Ezech.1.* — *Coloſ.3.* — *Iob.41.* — *Bona opera ſunt lapides quibus conteritur caput Diaboli.* — *Matt.23.*

¶ *Deuoratus eſt Iſrael, nunc factus in nationibus,quaſi vas immundum.* Eleganter detegit fictorũ amicorum conditionem, qui ſolũ proſperitatis tempore, & cũ illis largiris dona,tibi opẽ ferent, agnoſcẽt, & amicos ſe exhibebũt,cæterum nõ te cognoſcent,cum te in paupertem,& calamitates viderint incidiſſe.Eſtque optima cõparatio, vocari ab amicis falſis vaſa immunda, quos prius amicitiæ vinculo ſibi copulauerãt. Huiuſcemodi enim vacua fercula ſolent homines proiicere, poſtquam cibos hauſerant.Hinc bene Naamertes dicebat,amicũ ſyncerum, & probũ ſolũ agnoſci per aduerſam fortuuã.Et Iſidorus lib. 3. de Summo bono,In ꝓſperitate incerta eſt amicitia,nec ſentitur, vtrum perſona an fœlicitas diligatur. Et Boetius lib.3.de conſolatione, Quem felicitas amicũ facit,infortuniũ facit inimicũ.Et Eccleſiaſticus, Non agnoſcetur in bonis amicus, & nõ abſcondetur in malis inimicus.Expertus eſt hoc ſanctus Iob,quamobrẽ aiebat, Fratres mei præterierunt, me ſicut torrens,qui raptim trauſit in conuallibus. Bene cõparat fictos amicos cũ torrente raptim decurrẽte.Queadmodũ enim torrẽs hyeme impetu magno bitur, fluens vehementi aquarũ abũdantia,cum aquá neceſ-

Diligitur nemo niſi cui Fortuna ſecunda eſt. Quæ ſimul intonuit proxima quæque fugat. Ouid. 1.de Ponto — *Eccle.12.* — *Iob.6.*

ſaria non eſt,ſed æſtate areſcit,cum aqua deſideratur,ad quē viatores ſitibundi accurrētes ſpe potus falluntur, tantūque in alneo torrētis lapides inuenies,in quos offendes,vt cadas. Sic fictus amicus tēpore proſperitatis multa tibi pollicebitur,at ſæuiente aduerſitate, penitus areſcit, & ſi tu ad illum confugias in afflictione,eris ſpe potus deceptus.&nihil prçter verba aſpera quibus dolorē cordis augeat,in eo inuenies reſpondere enim non erubet,Deus digna factis rependit cōmeritas pœnas ſuſtines,ob tua peccata flagellatus à Deo,&c. Quadrat obſeruatio in Paſſionem Dñi in hæc verba, Tunc diſcipuli omnes,relicto eo fugerū, Quid facitis,ſancti Apoſtoli,Dominum derelinquentes? Vultis ne in numero fictorum amicorum ſcribi, qui tempore aduerſitatis leges violāt amicitiæ? Quadrat in Euangelium Dominicæ ſecundæ Aduentus,in hæc verba,Cū audiſſet Ioannes in vinculis opera Chriſti,mittens duos de diſcipulis ſuis,&c Ecce non ſunt inter falſos amicos connumerandi diſcipuli ſancti Ioannis. Non enim magiſtrum deſerunt tempore aduerſitatis, ſed ei in carcere inſeruiunt,& obediunt,&c.

Simile.

** Ephemeris animal quaternis pedibus totidē alis naſcitur apud Hyppanim Boſphori Fluuiū vitam à mane ad veſperā ducit. mane puer, meridie iuuenis, ſenex veſperi occidente ſole commoritur Videt, audit, volat, ambulat, & tam breui tēpore nō minori ſtudio momentanea vita neceſſaria conquirit quā ſi alio cum animalium more diutius victurus eſſet.*

¶ Præterea, *Factus eſt in nationibus quaſi vas immundū*. Diſces ex hoc loco,amicitiam cū impiis, & flagitioſis diu durare nō poſſe,licet muneribus eos tibi deuincire ſtudeas. Ecce munera dederunt Iſraelitæ Aſſyriis, audis tamen poſtea cōtēpros velut vas immundū,Sic &apud Ezechielem legimus. Cumque veniſſent ad eum filij Babylonis, ad cubile māmarum, polluerunt eam in ſtupris ſuis, & polluta eſt ab eis, & ſaturata eſt anima eius ab illis Ecce, cum Ieroſolyma prius Babylonios vnice dilexiſſet, poſtea fuit ab illorū amicitia diſiuncta,&quos prius amauerat,nunc faſtidit.Cū enim vtilitas,& voluptas hanc amicitiā inter eos contineret, ſi vtilitas,aut voluptas aufugerit, facile diſſoluitur.Vt flos ſolſtitialis herbæ illius,quam ephemerā appellant, quo die oritur marceſcit,& euaneſcit, &vrente ſole penitus conſumitur,Ita multorū amicitia fluxa eſt,& adueniente quacunq; moleſtia facilè areſcit, & omnino amittitur. Quod & Ariſtoteles etiā de *Ephemero animaculo ꝓpe Hypanim fluuiū narrat,cuius vita ſpatiū non excedit vnius diei. Monerēq; propterea ego,cum quiſpiā amicitiæ vinculo ſibi aliquē copulare decernit,prius ad mores amici futuri oculos cōuerteret.Quod ſi eum corruptis,& obſcuris moribus videt eſſe contaminatū nequaquā cum eo ineat amicitiæ fœdus.¶Dānabat namq; merito Ariſtippus,philoſophus ille celeberrimus in hominū mori-

motibus. quin auctionibus vaſa diligenter inſpicerent, priuſquam emerent, vitam eorum non inſpicerent, quos ſibi in amicitiam adiūgerent, cum parum nocumenti vaſa homini afferant, & amici nō dilecti ingens, & vix recuperabile damnum. Quis pretioſiſſimū adamantē luto; aut vili ferro in texere nō erubet? Pretioſiſſima res eſt amicitia, vnde Ariſtoteles interrogatus quid eſſet amicus reſpondit, Vna anima in duobus corporibus, Quis ergo animam ſuam in vili vaſe, & ſpurciſſimo, cœno, qualis eſt homo vitiis cōtaminatus, reponere audet? Qui ſunt iſti, qui vt nubes volāt, & quaſi colūbæ ad feneſtras ſuas? Inquit Iſaias. Optimè miratur ſacer Vates homines ſimiles columbis, hoc eſt, qui nō ſine delectu, & vigilātia quærūt amicos. Quemadmodum colūbæ, in domum dealbatā ſe vltro conferunt, & cādida tēcta frequētāt terrea autē domicilia cōtemnunt, Sic homo homines candore morum cōſpicuos debet diligere in amicos, non autē obſcuros delictis, & facinoribus. Et quemadmodū nubes è terra leuātur, & in cœlum videntur aſcendere, Ita vir prudens eos ſibi homines amicitiæ vinculo cōiungere debet, quorū cōuerſatio in cœlis eſt, & non ſapiunt, quæ ſunt ſuper terram. Iſtos cernens Iſaias mentis oculis, vacat ſimiles nubibus, & colūbis Relinquebant enim homines impios, eligebant autem pios, & morum integritate inſignes in amicos.

Quid ſi, dicendus amicus.

Simili.

Iſai, 60.

Similes

¶ *Quieſcent paul ſper ab onere regis, & principum.* Duo hic ſunt implicata alterum eſt, miſerū eſſe regnis, & reipublicę, exercitum militū cogere multoq; nocentius, quā tributa ſoluere ingētia. Audis enim vocari quietē quoddā onus tributi, quòd Iſraelitę reddebāt Aſſyrijs, collatū cū calamitatibus ex bello ortis. Alterū eſt, periculoſiſſimū eſſe, Deum offendere, qui maiora, & grauiora ſolet excogitare ſupplicia in peccatores quā antea adhibuerat. Niſi cuſtodieris, inquit Moſes Iſraeli, & feceris omnia verba legis huius, quæ ſcripta ſunt in hoc volumine, & timueris nomē eius glorioſum, & terribile, hoc eſt Dominum Deum tuum: augebit Dn̄s plagas tuas, & plagas ſeminis tui, plagas magnas, & perſeuerātes infirmitates peſſimas, & perpetuas, & conuertet in te omnes afflictiones Ægypti quas timuiſti, & adhærebunt tibi, inſuper & vniuerſos languores, & plagas, quæ non ſunt ſcriptæ in volumine legis huius inducet Dominus ſuper te, &c.

Deut 28.

¶ *Quia multiplicauit Ephraim altaria ad peccādū, factæ ſunt ei aræ in delictū. Scribā ei multiplices leges meas quæ velut alienæ cōputatæ ſunt, Hoſtias offerent, immolabunt carnes & comedent, &*

Dominus nõ ſuſcipiet eas:nũc recordabitur iniquitatis eorũ, & viſitabit peccata eorum, ipſi in Aegyptum conuertentur Et oblitus eſt Iſrael factoris ſui, & ediſi abit delubra. & ..tas multiplicauit vrbes munitas, & mittam ignem in ciuitates eius. & deuorabit ades illius.

¶ *Quia multiplicaui Ephraim al aria ad pe cãdum.* Cauſam reddit æquiſſim⁹ iudex, ob quã ſeueriſſime puniat Ephraim, id eſt, Ieroboam vel omnem populum decẽ tribuũ. quod verius eſt, non enim ſolum Ieroboam eſt punitus, ſed vna cum eo decem tribus. Melius ergo per Ephraim totum Iſraelem intelligemus. Cauſam autem acerbiſſimæ punitionis eſſe inquit, quod multiplicauerit Ephraim altaria idolorũ, in quibus peccatis peccata coniungeten. Ideoq; repetitione exagerat crimen, ſubiungens, *Factæ ſunt ei aræ in delictum*, vt intelligamus, grauiſſimum eſſe peccatũ idololatriam. Et cum tanta fuerit huius populi demẽtia, vt non ſolum in Bethel, & Dan vitulos adorauerit, verũ etiam in montibus, & lucis, diuerſiſq; locis idola coluerit, altaria multiplicaſſe inquit. *Scribam ei multiplices leges meas* Variè poteſt explanari hic locus, Primò per ironiam, Ac ſi Deus dicat, Quid prodeſſet, ſi leges meas multiplicem, id eſt, diuerſa præcepta legalia per meum ſeruũ Moſem data, pręcepta nẽpe moralia, iudicialia, & ceremonialĩa iterum ſcribã, vel alia addam noua? Satis enim liquet ab iſti fore diſpiciẽdas, & violãdas, cum eas toties contempſerint, ideo ſubiungit, *Quæ velut alienæ computatæ ſunt*, id eſt, ac ſi ad ipſos non ſpectarer leges meas ſeruare, ſed velut extraneas abiicere. Præcepi enim, vt mihi ſoli ſeruirent, & in Ieruſalem templo offerrent ſacrificia, ipſi autem contra fecerunt. Non mihi diſplicet hæc explanatio Secundo, quidã expendunt affirmantes in hunc modum, *Scribam ei leges meas* quas prius dederã per Moſẽ, nunc per alios prophetas. Hoc enim fecit Deus per Hoſſeam, Amos, cęteroſq; ſacros Vates. Sed quid prodeſt, vltra ſcribere, cum contempſerit eas, quas antea ſuſcepit? Tertio ſic, *Scribam ei &c.* Tempus futurũ poſuit pro præterito, nempe pro ſcripſeram leges meas, ſcõtempſerunt tamen eas. Hæc explanatio videtur verior, & germanior. Quod ita eſſe, verba ſequẽtia ſatis aperte indicãt videlicet. *Quæ velut alienæ computatæ ſunt.* Quis enim non videat, hæc cum dictis eſſe attexenda? Cum ergo in his ſermo ſit de tempore, trãſacto, apertum eſt, & ſuperiora etiam verba per præteritũ eſſe explicanda. Reprehendit autem his verbis Iudæos, quod cũ diuinas leges haberent ad vitam pie, & ſancte inſtituendã, Deoq; ſuo inſeruiẽdum, cõtra earũ ſanctionem vixerint,

Recordare lector grauiſsima illius pœna quam ſcripſit David dicens fiat oratio eius in peccatũ ſi enim irritatur Deus verb. quibus placandus eſt quod te precor remedium nobis reliquũerit. Planè beata gens cuius Deus eſt legiſlator.

vixerint,eaſq; non,obſeruauerint. *Hoſtias offerent,immolabunt carnes,& comedēt, & Dominu nō ſuſcipie. eos.* In ſacerdotes maxime inuehitur Deus, Eorum enim intereſt, offerre ſacrificia,quæ ideo ſibi non placere inquit,quoniā nō ad placādū Dominū offerebāt, ſed vt veſcerentur ſacrificatis, *Ipſi in Ægyptum conuertentur.* Trifariā hoc intelligi poteſt. Cōuerſi quippe ſunt in Ægyptum,primo mente deos eorū colendo, deinde auxiliū poſtulando,confiſi in eorum protectione,ad vltimū cū Deus præceperit eis,ne vltra redirēt ad Ægyptū, cōtēpto Deo,etiā corpore reuerſi ſunt in Ægyptū.& habitauerunt ibi. *Et Iudas multiplicauit vrbes munitas.* Nomine Iudę duæ tribus accipiuntur Iudas ſcilicet, ac Beniamin cū tribu ſacerdotali, Qui cum vidiſſent,Iſraelē à Deo ſuo receſſiſſe,& viſitata eorū peccata,nō ſunt ad Dominū cōuerſi,ſed ædificauerūt ſibi vrbes munitas, quibus ſe ab hoſtibus tuerentur, ſed opus,& impenſam perdiderūt,irato enim Deo,parū proſunt humana pręſidia,quamobrē ſubdit, *Et mittā ignē in ciuitates eius,& deuorabit ædes illius.* Cōtēdūt quidā,hoc cōpletū eſſe tēpore Ezechiæ,quando Sennacherib rex Aſſyriorum omnes ciuitates munitas ſubuertit,eaſq; occupauit Plenius, tamen videtur iſtud impletū tēpore Sedechię,quando Chaldęi ipſam Ieruſalē,cæteraſq; vrbes Iudę incēderūt,atq; ſubuerterūt, Nomine autē ignis intelligit omnē crudelitatē, & perſecutionē illatā à Sēnacherib Scriptura nāq; ſacra p ignē ſignificare ſolet maximā quāque pœnam, vaſtationēq; hoſtilem. Licet enim verū ſit,igne fuiſſe ſuccēſas vrbes Iudæorū,iuxta illud, Et ſuccēderūt domū Domini,& domū regis,& domos Ieruſalē,omnēq; domū munitā extra Ieruſalē cōbuſſit igni, ea voce etiam alias calamitates Iudæorum comprehendit.

Quæſtus gratia ſacrificare Domino nephāda Simonia.

4. Re. 18.

4. Re. 28. & 29.

4. Reg. 25

Obſeruationes ſpectantes ad morum inſtitutionem.

Peccata inueterata cōſuetudo & aſſiduitas vindicē in nū dominio prouocat.

M*ultiplicauit Ephraim altaria ad peccandum*

¶ Timēdū eſt,idē crebro patrare peccatū,excitat enim huiuſmodi peccati iteratio cœleſtē iudicē ad ſumēdā de peccatore vindictam. Fili, peccaſti?inquit Sapiēs,nō adiicias iterū:ſed & de priſtinis depræcare,vt tibi dimittantur, Et Ieremias, Quā vilis facta es nimis vias tuas. Et Iſaias, In multitudine viæ tuæ laboraſti,non dixiſti, quieſcam. Quem admodum funis ex multis filis confectus ita hominem obligat, vt ſolui non poſſit,ingentiq́ue gladio opus eſt,vt abſcindatur, In eundem

Eccleſ. 2.

Iſai. 57.

Simile.

In eundem modū,peccata,quæ funes ſunt dicēte Regio Pſal
Pſal.118. te,Funes peccatorū circumplexi ſunt me,ex pluribus peccatorū filis cōfecti,ita hominē cōſtringunt,vt vix liberari poſſit. Si enim funiculus triplex difficile rumpitur, quis rūpere poterit centuplum?Quis millies duplicatum?Væ,qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quaſi vinculum plau-
Iſai.5. ſtri peccatum,ait Iſaias, Elegāter peccatum crebro iteratum appellat funē,& vinculū Nā ſicut funes facile ex filis nectūtur ſed fortiter aſtringunt, Sic peccata facile admittūtur,ſed fortiter ligāt,neque peccatorē ſurgere permittūt, eoq; inſaniæ vētum eſt peccatori,vt cæcus, & inſanus reddatur multiplicitate patrati peccati. Multiplicauit Ieruſalem fornica-
Ezec.23. tiones ſuas,inquit Ezechiel,recordans dies adoleſcētiæ ſuæ, quibus fornicata eſt in terra Ægypti. Et quid , ſacer Vates , eſt ſubſecutū hac multiplicatione ? Sine lachrymis proferri non poteſt , Inſaniuit , inquit , libidine ſuper concubitum eorū,quorū carnes ſunt,vt carnes aſinorum.Quis nō videat, peccatorem inſanire, cum is miſer non agnoſcat, quanto in periculo verſetur, quamq; fœdum ſit,tam ardenter amplecti
Iudic.16. voluptatē?Adumbrauit hoc non ineptè Sāſon, quem perfida fœmina Dalila totondit,auferens fortitudinē,tradiditq; Philiſtæis excæcādum. Quid nāq; crines in capite Sanſonis implicāt,niſi gratiam Spiritus ſancti?Ea enim in anima reſidet, non ſecus atque capilli in capite , eaque homo fortiſſimus
1.Cor.15. redditur ad vincēdos dæmones Apoſtolus nāque ait , Gratia Dei ſum id,quod ſum , & gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundātius illis omnibus laboraui,nō ego autē,ſed gratia Dei mecum , Hinc Diuus Thomas perquam docte inquit, minimā gratiā poſſe reſiſtere cuilibet concupiſcentiæ, & vitare omne peccatū mortale,quod cōmittitur in tranſgreſſione mandatorum legis Ac rurſum effectus gratiæ attexens,inter alios vnū eſſe ait,efficaciter operari.Iſtos crines voluptas in Dalila adumbrata , è capite radit , quoties peccato cōſentimus.Iſta eſt,quæ nos peccatis,velut quibuſdam nouis funibus ligat,& tradit dæmonibus vt eruāt mētis oculos , debileſque & elanguidi reddamur ad reſiſtendum tētationibus.Miſer igitur peccator , cum careat cæſarie, hoc eſt diuina gratia,& ſe tradiderit obligandum vitiis, & peccatis,quo pacto illius reſiſtere poterit?Nonne miſeratione dignus eſt,qui pluribus peccatorū iterationibus,veluti ex multis filis cōfecit funes,quibus cōſtringatur?Cum itaq; inquit De⁹, *Multiplicauit Ephraim altaria ad peccād.*,quātū documēti inferat

Minima quauis gratiæ diuinæ ſcintilla omnibus concupiſcentiis mortalis peccati reſiſtit 3 p.q.70. ar.4,in c 1. 2.q.111 3. vine.

inferat multiplicare peccata, ſubindicauit. Quadrat obſeruatio in Euangeliũ pro Dominica tertia Quadrageſimę in hęc verba, Tũc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrãtes habitant ibi, & fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Ecce quid peccatori affert, iterare peccatum, nõ inquit, per eum tranſire ſpiritus nequiores, ſed habitare ibi, quod extremũ malum eſt.

¶ Secundò, *multiplicauit Ephraim altaria ad peccandũ.* Obſeruandus eſt loquendi modus. Non enim inquit, Multiplicauit Ephraim peccata, ſed altaria ad peccandum. Docet ergo te Deus, tuus, nõ ſolum fugienda peccata, verum & ea omnia, quæ tibi præbere poſſunt anſam, & occaſionem ad peccandum. Erant altaria inſtrumenta ad peccandũ, hinc reprehendit Iudæos, quod ea multiplicauerint. Hinc & apud Deuteronomiũ Dominus præcipit, aras Gentium ſubuertere, cõfringere ſtatuas, lucoſq; ſcindere, & ſculptilia cõburere. Agnouit quippe Deus, quãtum noceat, habere apud te, quibus Deum offendere poſſis. Hoc aduertant, qui ſecum domi pellices, & concubinas retinẽt, quæ, facile hominẽ ad peccandũ allicere, poſſunt, & diſcãt occaſiones fugere, qui alias ſimiles occaſiones ſecũ habent. Sic ſancta illa Maria Magdalena, cũ conuertitur ad Chriſtum, ſecum defert alabaſtrum vnguenti, vt vngeret pedes Ieſu. Noluit namque, quod fuerat inſtrumentum ad explendã libidinẽ, vnguentum videlicet, quo delibuta homines ad ſe illiciebat, neque etiã vas, quo balſamũ ſeruabat ad delitias corporis domi, poſt conuerſionẽ noluit retinere, ſed foras eiicit. Eſt autẽ ſic aptanda obſeruatio in hæc verba, Attulit alabaſtrum vnguenti. Poſtquam Chriſtũ oleo vnxiſti, ô Magdalena, num vas illud, quo oleum attuleras, reduxiſti domum? affirmare audeo tecũ illud, non reduxiſſe, ne, quod peccati fuerat inſtrumentum, iterũ & ruinæ præberet occaſionem.

Deut. 7.

In concubinatores & voluptuarios homines qui peccatorũ blãditijs aſſentiunt.

¶ *Scribam ei multiplices leges meas* Quid hoc, optime Deus? Cur potius leges tuas ſcripſiſſe ais, quam, legem tuã? Vtiq;, Domine, nõ ſic dicere debuiſſes, ſed in hũc modũ, *Scripſerã ei legem meã* Nõ enim plures ſunt leges tuæ, ſed vna tantũ. Legem pone mihi Domine, inquit rex Dauid, & nõ, leges pone mihi Domine. Ac rurſum Legẽ poſuit in Iſrael, nõ inquit, leges poſuit Et aſſertor noſter ait, Nõ veni ſoluere legem, ſed adimplere. Certe non dicit, Non veni ſoluere leges ſed, legem Demum Apoſtolus inquit, Non auditores legis iuſtificabũtur, ſed factores legis. In numero ſingulari dixit, legis

Pſal. 26. & 77.

Matth. 5.

Intolerabiles putãt eſſe leges populi in libertate mentis laſciuiẽtes.

Gene. 2.

non legunt. Eleganter docet Deus peccatorũ hominum cõditionem, qui vnam legem, ac ſi plures eſſent leges, iudicare ſolent. Sic ab orbe condito prima fœmina ex vno præcepto Dei duo fecit. Præceperat namq; Deus vnũ nẽpe, De ligno ſcientiæ boni, & mali, ne comedas, mulier autẽ duo ſibi præcepta tradita aſſeuerauit, dicens, De fructu ligni, quod eſt in medio paradiſi, pręcepit nobis Deus, ne comederemus, & ne tangeremus illud. Ecce nunquam Deus præceperat, ne eam arborẽ tangerent, ſed tantũ, ne comederent. Vnde ergo hoc malum ortum eſt, vt vnum multiplex eſſe iudicẽt homines. Certe ex amoris defectu. Dilige Deũ, & omnia eius præcepta, nõ plura, ſed vnũ eſſe iudicabis. Hinc Christus ait, Si quis diligit me, ſermonẽ meum ſeruabit, & qui nõ diligit me, ſermones meos non ſeruat. Ac ſi dixiſſet explicatius, Lex mea ſermones ſunt, & leges iis, qui non diligunt me, qui vero diligit, vnicũ ſermonẽ, & leuẽ reputabit. Quemadmodũ ſenes, & luſci, quod vnũ eſt, plura eſſe iudicant, quod ex infirmitate ortũ eſt oculorum, & caloris defectu, Ita homines infirmi & moribus languentes, & quibus feruor deeſt charitatis, licet vnum ſit, & facile, quod Deus iniungit, plura eſſe putant. Sed iam hoc iterum à nobis eſt obſeruatum.

Ioan. 14.

Simile.

¶ Præterea, *Scribam ei multiplices leges meas.* Non eſt contentus Deus tuus tradere legẽ ſolum verbis, ſed ſcriptam tradit. Quorſum ſuã legẽ voluit Deus ſcriptam eſſe? Duabus de cauſis. Altera eſt, ne putarent homines, leges per quas iudicandi ſunt, facile abolẽdas eſſe, aut antiquandas. Hinc non in quibuſuis tabulis legẽ Deus ſcripſit, ſed in lapideis. Atq; cum leges humanæ imitari debeant diuinarũ puritatem, docet hic Deus, tales decere leges humanas eſſe, vt ſcribi dignæ ſint, & nõ facile frangendas. Quod vellẽ principes animaduertẽt quoties leges cõdere, & ſancire decernunt. Altera verò cauſa eſt, vt oſtẽdat Deus, quanti nos fecerit, ait, ſe leges ſcripſiſſe. Hinc nõ inquit, Vates mei ſcripſerãt leges meas, ſed ego ſcripſerã leges meas, atq; apud Exodũ legis, tabulas legis ſcriptas digito Dei, non hominis aut angeli. Si enim principes pluris faciunt eos, quibus manu propria ſcribunt, quanti faciend⁹ eſt populus, cui Deus omniũ creator ſuo digito leges exarare dignatus eſt? Voluit Apoſtolus, ſeruus Chriſti modicus, commẽdare literas, quas ad Eccleſias dabat, quod ipſe eas manu propria ſubſcripſiſſet, quanto ergo magis commẽdabilis eſt lex, quam ſcripſit Dominus Deus?

Exod. 31. Iuſtinus lib. 3. ait Lycurgũ nihil ſanxiſſe cuius ipſe primus documẽta non dediſſet cũ enim qui leges facit pari maieſtate legibus obtẽperare cõuenit. Fir. li. 4. c. 23. diui. inſtit.

¶ *Scribam ei, multiplices leges meas.* Inter cętera beneficia hominibus

minibus à Deo collata, hoc eſt præcipuum, legem ſuam tradidiſſe, quibus omnes ſuas actiones moderarentur. Quemadmodum enim animalia ſylueſtria nō domantur, niſi prius fortibus vinculis conſtringantur, nunquā enim manſueſcerent, ſi liberè vagari permitterentur, In eundem modum lex Dei neceſſaria fuit, cuius præceptis intra limites iuſtitiæ hominis mores, & affectus contineantur deuincti. Homo namque demiſſus, vt pro voluptate viuat, dicitur apud Iob, in ſuperbiam erigitur, & ſicut pullum onagri ſe liberum natum putat. Hinc Diuus Thomas inquit, legem non eſſe aliud, quàm regulam, & menſuram actuum agendorum, vel omittendorum. Cum igitur audis, leges à Domino ſancitas, veniat tibi in mentem, tradi tibi funes, & vincula diuina, & fortiſſima, quibus omnes actiones tuas gubernes, & frænes, ne inſtar brutorū animantium vitam agas. Erunt verba hæc, inquit Deus, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & meditaberis, ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, & ligabis ea, quaſi ſignum in manu tua. Non ſecus, atq; ſi cōpedes eſſent verba diuinæ legis, quibus cor arcetur ab iniquis cogitatibus, pedes ab iniuſtis greſſibus, manus à prauis actionibus, inquit, ſemper in corde, manibus, & pedibus portanda. Sic rex Dauid habebat diuinā legē, ait quippe, In capite libri ſcriptū eſt de me, vt facerē voluntatē tuā, Deus meus, volui, & legē tuā in medio cordis mei. Ac ſi apertius dicat: In ſumma legis tuæ ſcriptū eſt de me, id potiſſimum, quod tota lex tua à me exigit, vt facerē voluntatē tuam, id certe, mi Deus, volui, & legē tuam in medio cordis mei repoſitam ſeruaui, agnoſco enim, eā eſſe frænum pluſquā ferreum ad retrahendum animum à cogitationibus iniquis. Has etiam cōpedes greſſibus iniiciebat, dicens, Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum quodquidem eloquium nō eſt aliud, quàm rectiſſima regula legis tuæ, qua gubernatus ſi fuero, certus ſum, quod nulla iniquitas præualebit mihi. Et rurſum, Lucerna pedibus meis verbum tuū, & lumen ſemitis meis. Manus etiā his diuinæ legis funibus obligabat, ne, dum in periculis maximis ſe videbat conſtitutum, Deum offenderet. Ait enim, Anima mea in manibus meis ſemper, id eſt, aſſiduè de vita periclitor, velut in manu omnibus expoſitam portans, id enim ſignificat hoc loquendi tropo, portare animā in manibus, verū ne vitā ſpiritualem amitterē, legem tuā non ſum oblitus, Quid plura? Vis agnoſcere, quantū emolumenti conferat in homines diuina lex? Audi, quid dicat idem Dauid

Iob 11. — *1.2.q.90. in cap.1.* — *Deut 6.* — *Lex frænivice impoſita eſt.* — *Aug. ſuper Epiſt. ad Galat.* — *Pſal. 39.* — *Pſal. 118.*

Lex

Pſal. 18. Cõmoda ex diuina legis obſeruatione.
exoriens a.
Iob 31.

Lex Domini immaculata, conuertens animas, teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis. Ac poſt pauca: Præceptum Domini lucidum illuminans oculos. Sanctus etiam Iob ingenti atque ardenti ferebatur deſiderio habendi ſecum legem Dei. Quis mihi, inquit, tribuat adiutorem, vt deſiderium meum audiat omnipotens, & librum ſcribat ipſe, qui iudicat: vt in humero meo portem illũ, & circundẽ illum quaſi coronã mihi? Per ſingulos gradus meos pronunciabo illum, & quaſi principi offeram illum. Eleganter D. Gregor. hunc locum expendens, inquit, adiutorem iſtum eſſe Chriſtum aſſertorem noſtrum. Ipſe quippe adiuuat hominem factus homo, vt quia puro homini via non patebat ad Deum, via redeundi fieret per hominem Deum. Adiutorem autem iſtum quærit ardẽter, vt ſuum expleret deſiderium, quod nõ aliud erat, quam librum diuinæ legis habere ſcriptum, non à quouis, vt à Moſe, aliiſq; prophetis, per quos populo Iudæorum, veluti per ſeruos fuerat tranſmiſſa, ſed per ipſum, qui

Ioan 5.

iudicat: filium nẽpe Dei. Ipſe enim ait, Pater nõ iudicat quẽquam, ſed omne iudicium dedit filio. Erit autem tũc auctor iudicij, qui nunc eſt conditor libri, vt tunc diſtrictius exigat quod modo manſuetus iubet. Sic námq; quotidie conſpicimus, quod magiſtri pueris elementa literarum blandientes imponunt, ſed hæc ab eis ſæuientes exigunt, & quæ dant cum manſuetudine, cum verbere requirunt. Blandè namque nunc ſonant diuini verbi mandata, ſed erunt aſpera, in exa-

Diſcuſſio diuini iudicij ſtrictior maximè erit quo præſens præceptorũ ſuorũ mitior eſt admonitio.

ctione ſentienda. Manſueta eſt modo admonitio vocantis, ſed tunc diſtricta vẽtura eſt iuſtitia iudicis: eo q̃ certum eſt, quia nihil vel minimi mandati ſine diſcuſſione prætereat. Hunc ergo librũ cũ habere magnopere cupiat ſanctus Iob, audi, vbi dicat, ſe portaturum. Vt humero, inquit, meo portẽ illum. Nõ ait, Vt in ore portem, ſed vt in humero, vt ſignificet, legem Dei non ſolum ore tenus complendam: in quem modum multi ferunt hunc librum, de diuina lege ſublimia, & alta loquentes, cum opere non adimpleant, quæ lex præcipit diuina, ſed in humero portare decernit, vt operi præceptorum legis ſe ſubiiciendũ aperiret. Librũ quippe in humero portare, eſt, ſcripturã ſacrã operando perficere. Eſt autẽ obſeruandum, quàm ordinate deſcribitur, & prius in humero portare, & poſtmodum ſicut corona circundari, quia videlicet ſacri eloquij mandata, ſi modo bene portãtur in opere, poſt nobis coronã victoriæ exhibent in retributione. Vnde adhuc ſubditur, Per ſingulos gradus meos pronuntiabo illũ

quia

quia greſſus ſuos nunquam à diuinæ legis ſemitis dimouebat, neque aliud in ore eius ſonabat; quàm præceptorū Dei obſeruatio. Et ne quis exiſtimet, verbo deliquiſſe, dum gradum nō mouet ſine pronuntiatione libri, linguā etiā fræno legi; Dei, ne vel verbo peccaret, cohibuiſſe demonſtrat. Demum, ne manus ſolutas habere, ſed obligatas hoc amabili legis vinculo teſtaretur, ſubiungit, Et quaſi principi offerā eū. Omne enim quod offerimus, in manibus tenemus. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Dom. de Paſſione in hęc verba, Amen, amen dico vobis, ſi quis ſermonē meū ſeruauerit mortem non videbit in æternū. Cur ſermonem diuinum ſeruās, non videbit mortē in æternū duraturus? Quia ſermo diuinus, in lege contentus non eſt aliud quàm frænum, & vincula, hominem obligans, ne ſe præcipitet in voraginem peccati, vbi mors habitat æterna. Hinc & apud Cātica componit Sponſus obſeruatores diuinæ legis cum equis currus Pharaonis, dicens, Equitatui meo in curribus Pharaonis aſſimilaui te, amica mea. Ac ſi apertius dicat, Quemadmodum equas mites parētes fræno aurigę, vt eas vertat, quoquo voluerit: facileq; colla loris, & iugo currus ſubmittentes, iungebat rex Pharao. In eundem modum tu, ô ſoror, & Sponſa mea, legis meæ nexibus te deuinctam cōſpicio, & qua mea præcepta dicunt eundem, pergis, non alia via, mortis videlicet, & diaboli,

¶ *Hoſtias offerēt, immolabūt carnes, & comedēt, & Dominus nō ſuſcipiet eas* Aperi oculos mentis, ſacerdos Dei, qui ſolum tēplum adis, horas Canonicas oblaturus Deo tuo, vt comedas, nempe vt diſtributiones accipias, Obſerua hoc etiam, cōcionator, qui ſolum munus declamādi ad populum capeſſis, ductus ſpe lucri. Audis enim, reſpui à Domino hoſtias oblatas à ſacerdotibus, vt comederēt. Hinc eleganter Diuus Tho.* prope finem Lectionis quintæ, capitis noni, Epiſtolæ prioris ad Corinthios ait, prædicatores quæſtuarios, ſi propter quæſtum principaliter ei muneri incūbāt, peccare mortaliter, Diſſeruit ſanctiſſimus, pientiſſimuſq; Doctor de hac re. 2. 2. q. 100. ab articulo. 2. vſq; ad 5. vbi Dominus Caietanus ſui pandēs vela ingenij, ac maxime articulo 2. luculētiſſimè ſanctū doctorē explanat, ſcitas adhibens diſtinctiones. Mouet etiam eundem lapidem, ſatiſque doctè Frater Dominicus de Soto, vt multos alios citare omittam, quoniam non eſt animus, rem hanc late diſcutere, li. 9. de Iuſtitia & iure, q. 6. & 7. quos adire poteris, ſi animū explere deſideras. Interim tamen

**Non plus licet locare operas in administratione ſpiritualiū quā ipſa ſpiritualia, neq; licet aliquid recipere pro labore ſpirituali magis quā pro ipſo ſpirituali hac eſt ſententia Durā di 4. d. 25. q. 1. & Palud. 4. q. vltima. 22 Caietan. 22. q. 100. & in ſua ſumma & Syluest. de Symonia. § 9. citat gloſ. vltimo extra. ne Prælatus vices ſuas &c. finali de pactis*

tamen hoc vnum certum ſit, ſacerdotes peccato mortali ir retiri, ſi tantum hæc ſpiritualia munera obeant, oculos figentes in temporarium lucrum, aut ea exequantur propter lucrum, ſicut propter principalem finem. In huius rei typum

3.Reg.7. rex Salomon omnia vaſa templi iuſſit fundi, ac fabricari in terra argilloſa. Quid namque ſacerdotes ſunt aliud, quam vaſa quædam diuina, in quibus cœleſtis rex pacificus liquorem reponit gratiæ, ad abluendas animorum ſordes, medendáque vulnera noſtra? At hæc vaſa non in terra pingui fieri vult, hoc eſt, diſpicet Deo ſacerdotes dum vaſa fiunt diuina opes ſolum quærere, iiſq; congerendis inhiare, ſitibundos. Terram infrugiferam eligit ad hæc cudenda vaſa, qualis eſt

4.Reg.25. *Tu poeſi cœleſtium opum miniſtrum terre vas fitsredi notias.* argilloſa, hoc eſt, hi ſacerdotes Deo grati ſunt, qui non in functione ſui muneris lucrum ambiunt temporarium. Audi etiam, quos vinitores, & agricolas reliquerit Nabuzardan princeps exercitus Babylonij Ieroſolymis, vtique non diuites, ſed pauperes terræ. Quid ſacerdotes ſunt, niſi vinitores, & agricolæ excolentes agrum Eccleſię? Pauperes autē exemptos à captiuitate Babylonica legis, non diuites, electos in agricolas. Qui enim vinitoris, & agricolę munus accipit, ſolum ad conquirendas opes, captiuus dicitur à diabolo. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Purificatione Deiparæ Virginis, in hæc verba, Simeon venit in ſpiritu in templum. Ecce ſanctus ſenex non venit in templum ductus lucro, ſed ſpiritu, is, eſt, qui ducebat quærebat enim bonus ſacerdos ſalutem animorum, non proprium commodū. Quadrat etiam in Euangelium Dominicæ primæ Quadrageſimæ, in hæc verba, Statuit eum diabolus ſuper pinnaculum templi. Acutè ſatis explicatur hoc facto, nonnullos à diabolo portari in templum, inter quos non infimum locū tenent ſacerdotes, tantum ob emolumētum temporarium ſuo muneri inſeruientes.

Pſalm. 126. ¶ *Iudas multiplicauit vrbes munitas, & mittam ignem in ciuita-*
Deut.9. *tes eius.* Duo hic ſunt implicata. Alterum eſt, parum prodeſſe humana præſidia, & fortitudinem, munitáque loca, ſi Deum hoſtem habeas. Niſi Dominus, inquit Dauid, cuſtodierit ciuitatem, fruſtra vigilat, qui cuſtodit eam. Et apud Deuteronomium. Audi Iſrael, Tu trāſgredieris hodie Iordanē, vt poſſideas nationes maximas, & fortiores te, ciuitates ingentes, & ad cœlum vſque muratas, populum magnum, atque ſublimem filios Enacim quos ipſe vidiſti, & audiſti, quibus nullus poteſt ex aduerſo reſiſtere. Scias ergo hodie, quòd Domi

nus

nus Deus tuus ipſe tranſibit ante te, ignis deuorans, atque
conſumens qui cõterat eos, atque diſperdat ante faciẽ tuam *1. Reg. 17.*
velociter. Sic Philiſtæus Goliath occiſus eſt à Dauide, qui vi- *Galli gal-*
ctoriam Domini, non hominum eſſe agnoſcens, ait. Tu ve- *linacei cã-*
nis ad me cum gladio, & haſta, & clypeo, ego autem venio *tum maxi-*
ad te in nomine Domini exercituũ. Quod ſi fortiſſimũ ani- *mè refor-*
mãtiũ, puta leonẽ, qui ad nullius pauet occurſum gallinaceo- *midãt leo-*
rum criſtæ, cantuſq; terrent, & in fugã vertunt, quia Domi- *nes. Pli. 8.*
nus, omnium auium infimæ hanc indidit naturam, quid mi- *cap. 16.*
rum, ſi homines exigui, mole corporis, etiã ipſos gigãtes vin *4 Re. 25.*
cant? Diſces etiã alterũ ex hoc loco, nempe milites non eſſe *Qui præſi-*
aliud, quàm ignem de cœlo in homines miſſum. Hinc ignẽ *dio diuino*
vocat reges Babilonios, gerentes bellum cõtra Iſrael. Quod *caret om-*
ſi hiſtoriam Regum legas, ſatis aperte id deprehendes, occi- *nes lætitiæ*
dit ſi quidem rex Babilonis filios Sedechiæ coram eo, ocu- *& exulta-*
los eius ſuffudit, vinxitque cathenis, & captiuum abduxit *tionis an-*
in Babylonem. Diſcant igitur homines, nihil nocentius eſſe *ſas amiſit.*
bello, vt pacẽ maximè quærant, ſi veluti igne conſumi à mi-
litibus nolunt. Quod ſi bellum neceſſario gerendum eſt, pri-
mũ Deum habere propitius ſtudeant qui eſt verè fortitudo,
& benedictus in ſæcula. Amen.

CAPVT NONVM.

N*OLI lætari, Iſrael, noli exultare, ſicut populi, quia fornicatus es à Deo tuo, dilexiſti mercedẽ ſuper omnes areas tritici. Area, & torcular non paſcet eos, & vinum mentietur eis. Non habitabunt in terra Domini, reuerſus eſt Ephraim in Aegyptum & in Aſſyriis pollutum comedit. Non libabunt Domino vinum, & non placebunt ei: ſacrificia eorum quaſi panis lugentium, omnes qui comedunt eum, contaminabuntur, quia panis eorum animæ ipſorum, non intrabit in domum domini.*

¶ Prolixa inuectione peccata Iudę ſiue Iſrael, aut Ephraim ſpiritus propheticus præſenti loco declamans, mala illi ventura denuntiat, acerba nimis, & diuturna. Cauſam autem tot incommodorum noſtris oculis ſubiicit contemplandam in ipſo capitis exordio, ꝙ videlicet peccatũ deteſtandũ patrauerit idololatriæ, imitatus populũ gentium. *Noli lætari Iſrael, noli exultare, ſicut populus.* Vtramq́ue lætitiam, internã videlicet, & externã interdicit Iſraelitis de peccato, vnde cum inquit; *Noli lætare,* intellige de lætitia cordis. *Noli exultare,* ſigna

videlicet interioris lætitiæ foris monſtrando. Tetigit hoc lætitiæ, & exultationis diſcrimen Diuus Thomas expendens Pſalmũm 30. in hæc verba. Ego autem in Domino ſperaui, & exultabo, & lætabor in miſericordia tua, in hunc modum dicens. Eſt autem exultatio gaudium per ſigna exteriora extra exiliens, lætitia verò dicit interiorem dilationẽ cordis. Exultatio ergo dicit magnitudinem gaudij, lætitia moderationem. Per *Iſrael* autem decẽ tribus intelligit. *Sicut populus*. bifariam diſpungi poteſt. Vel quod nolit, populos nationum ignorantes Deum, & varia colentes idola, in quibus lætabãtur, imitari. Videntes namque Iſraelitæ gaudere deorum cũltu gentes, ipſi quoque ad eundem modum in idololatria gaudere cœperunt, putantes, ob eam ſe pace frui, veluti cæteræ gentes fruebantur. Adhibent hanc explanationem omnes antiqui Patres, tum Græci, tum Latini, multique ex recẽtioribus, Vel, *ſicut populi*, hoc eſt, cum iam tu populus eſſe deſieris, atque in gentibus diſperſus, nullam populi aut reipublicæ formam tueatis, ex quo fit, vt nullius publicæ lætitiæ particeps eſſe poſſis, ſed in medio exultantium populorum, aliorum lætitiæ miſer, atque inuidens ſpectator fias. Adducens autem huius rei cauſam ſubiungit. *Quia fornicatus eſt à Deo tuo*. Cuius populus tu fueras, à quo in populi & in regni florentiſſimi formã fueras comparatus. Hunc vbi tu per ſummum idololatriæ ſcelus, adulteriumque excluſeris, in eam miſeriam & calamitatem deuenies, vt populus non ſis, ſicut ſcriptũm eſt. Ipſi me prouocauerunt in eo, qui non erat Deus, & irritauerũt in vanitatibus ſuis, & ego prouocabo eos in eo, qui non eſt populus, & in gente ſtulta irritabo illos. Cùm itaque inquit. *Noli exultare ſicut populus*, ſignificat Iſraelẽ ſua culpa labefactaſſe ſtatũ reipublicæ, quãobrem & merito, nomine, & dignitate reipublicæ carituros, eaſque res non habituros, quæ publicæ lætitiæ populis cauſa eſſe ſolent. Acuta ſane eſt hæc poſterior explanatio, & quæ mihi gratiſſima eſſet, niſi prior à tot ſanctis Patribus, & expoſitoribus eſſet adhibita, & præterea Paraphraſtes Chaldaicus eam videtur amplecti. Ait quippe, pro, *Noli exaltare ſicut populus*, neque exulteris iuxta cõſuetudines populorum. *Dilexiſti mercedẽ ſuper omnes areas tritici*. Metonymicos, per areas & triticum abundantiam omnium bonorum temporaliũ intelligit. Adeo vero varij ſunt auctores in explanatione huius loci, vt vix vnus alteri cohæreat. Nos nõnullas miſſas faciemus, velut relatu indignas, eaſque tantum referemus

Pſal. 30.

Mulier adultera iuſtã vindictã mariti timens dolore maximo tabeſcit ſic Iſrael fornicatus à Deo ſuo ob tantum crimen nũquã gaudio affici poteſt.

Deu. 30.

Putabat ſtultus hic populus cornu copiæ veluti omnia bona illi abũdare eo quod religioſius Idola colebat.

quæ ſelectiores ſunt, & veritatem propius attingunt D. Hieron. ſic. Mercedem fornicationis tuæ areas multas & torcularia reputaſti, vt rerum omnium abundãtia fruereris. Conſentiunt cum S. Doctore Lyranus, Haymo, Carthuſianus, & alij. Non eſt hæc explanatio omnino reiicienda, cui non parum fauere videtur vſus loquẽdi Scripturarum quæ præpoſitiones variè vſurpat. Vnde quemadmodum præpoſitio a, vel ab, ſumit pro præpoſitione propter, & pro præpoſitione ſuper, vt apud Mathæum, Væ mũdo ab ſcandalis, id eſt, propter ſcandala. Et in Pſal. A tẽplo tuo, ꝙ eſt in Ieruſalẽ, id eſt, propter tẽplum tuũ, &c In eundẽ modum præpoſitio ſuper vſurpatur pro præpoſitione a, vel, ab, vel, de, vt apud Mathæum, Prædicate ſuper tecta, id eſt, de locis editis, vt à pluribus audiantur. Sic & impreſentiarum. *Dilexiſti mercedem ſuper omnes areas*, id eſt, de omnibus areis tritico plenis dilexiſti reddit tibi mercedem, velut prẽmium idololatriæ, huiuſmodi abundantiã dicens te accepiſſe ob idolorum cultum. Rupertus multo ſecus, inquit, expendens ſic. *Dilexiſti mercedem ſuper omnes areas tritici*. Hoc eſt peruerſa dilectio tua. Nã Deũ diligere, mercede autem vti dẹbueras. Tu autem è contrario mercedem dilexiſti, Deum contempſiſti. Ergo fornicatus es à Deo tuo, quia dilectionem, qua Deum diligere debueras, ad diligendam mercedem detorſiſti, & hoc non parce, non quomodocunque, ſed ſuper omnes areas tritici, id eſt, tam immenſa cupiditate, tam profunda auaritia, vt te explere nõ queant omnes areæ tritici, Tua namq; auaritia ignis eſt, qui nunquã dicit, Sufficit. Hactenus Rupertus. Quis non videat eleganter hunc piũ virum philoſophari? Cõmendarem certe hanc explanationẽ, ſi tam eſſet literæ cohærens, quã pia. Verum cũ à germano literę ſenſu ſit deuia relinquẽdã exiſtimo Theophy. & Theod. mercedem referũt ad dona oblata à Iudæis idolis. Secuti namq; tranſlationem Septuaginta pro *dilexiſti mercedem*, vertunt, *dilexiſti dona*, quæ ſic diſpungunt. Cũ meis bonis fruereris, tu dona dabas idolis, primitias frugum illis conſecrans Alij ſic, *Dilexiſti mercedem*, *&c.* ſubintelligendum dicunt meretriciam, diligere autem mercedem meretriciã eſt, fornicari. Quod vero ſubiũgitur, *ſuper omnes areas tritici*, bifariam explanant, vel, *ſuper omnes areas tritici*, id eſt, in omnibus areis tritici, hoc eſt, quoties dedi tibi abundãtiam tritici, tunc, me deſerto, coluiſti idola, vel, in ipſis areis coluiſti ea, acceptum eis referens triticum, non mihi. Hæc ni fallor, cæteris explanationibus eſt anteponẽda. *Et vinum*

Matt. 18.
Pſal. 68.
Matt. 10.

mẽtietur eis. Aptiſſimè verbum *mentietur*, tranſlatũ eſt ad agricolarum ſpes vt, Mentietur opus oliuæ. Infert autem multo acerbius damnum hoc tritici mendacium, quàm ſi eis omnino eſſet negatũ triticum. Idem enim eſt dicere, *vinum mẽtietur eis*, ac ſi dicat, Videbitis quidẽ exuberantes vites, & amplissimas ſegetes, cæterum fraudabimini ſpe veſtra, nam nihil quicquam colligetis, neque vinum. *Non habitabunt in terra Domini.* Creſcit malorum cumulus, neque ſolum paſſuros inquit penuriam famis, in terra, quàm à Domino acceperũt, ſed etiam in captiuitatem ducendos eſſe prænuntiat. Et merito à terra Domini relegandos ait, quam ſuis ſceleribus cõtaminarunt. *In Aſſyrijs pollutum comedit.* Quidã ad idolothyta hoc referunt, quod ducti in captiuitatem apud Aſſyrios, ſacrificiis dæmonum veſcantur, quæ dum idolis offerebantur polluta fiebat. Si in hunc modum expendas, peccatum Iudæorum attexit, quod cibos comedat in lege prohibitos. Ego verò ſecus opinor, nempe Iudæorum pœnas hic attexi, & cum iam penuriam, & exilium, & captiuitatem appoſuiſſet, nũc quam paſſuri ſunt acerbitatem edentes cibos ſibi interdictos, etiam ſubiungit. Captis enim in captiuitatémque è propria patria abductis, nõ qualis experitur, ſed qualis contingit victus, & vita colitur. Sic apud Ezechielem legimus, Hæc dicit Dominus, Sic comedent filij Iſrael panem pollutum inter gentes, ad quas eiiciam eos. Quantum autem Iudæos, excruciet, huiuſcemodi cibis veſci, deprehẽdet, qui eis carnes porcinas propoſuerit comedendas, quas adeo faſtidiunt, vt ſolum illis conſpectis vomere cogantur. *Sacrificia eorum quaſi panis lugentiu.* Apud Iudæos cum pro mortuo ſacrificiũ offerebatur lachrymis, & mœrori vacabant cognati, & neceſſarij totaq; familia iudicabatur polluta, & quiſquis ex eo ſacrificio comediſſet, etiã cenſebatur immundus. Propterea enim illud ſacrificiũ vocabatur *panis lugentiũ*, quia pro mortuo erat oblatũ. Duo ergo hic exiſtimo implicari, alterũ eſt, ab hoſtibus facile Iudæos eſſe trucidãdos, & interficiẽdos etiã in captiuitate, ſicut apud Thobiam legimus, Mortuis, atque occiſis ſepulturam ſolicitus exhibebat. Ac rurſum, Cum filijs nuntiaſſet, ei, vnum ex filijs Iſrael iugulatũ iacere in platea, &c. Alterũ eſt, Iudæis per totam vitam apud hoſtes agentibus in ſqualore, & ſordibus, & luctu, non alia epularia ſacrificia, non alia ſacra, quam aſſiduam quãdã feralẽ cœnam factitandam, vt quemadmodum nulius calamitatis expers ſit, ita nemo inueniatur, qui non pollutũ, & luctu, lachry-

Habac. 3.

Sæpius accidit vt ſtrata meſſa cõducti non aſsideant & tempore meſſis fallatur ſpes agricolæ.

Ezech. 4.

Hinc colligẽda eſt antiqua conſuetudo lugendi mortuos ſacrificiis, & in ferias pro expiatione afferendi.

Tob. 1. & 2.

lachrymiſque contaminatum panem non comedet. *Quia panis eorum animæ ipſorum* Panis, cũ ex vocabulo Hebraico *Lehem* trãsfertur, omnẽ cibum ſignificat. Ponã buccellã, panis, *Geneſ. 18.*
& eo cõfortetur cor veſtrum dixit Abrahã, nec tamen ſolum panem dedit ſed vitulum, & butyrum, & alia. Animam etiam hoc loco pro vita accipimus ex nomine Hebraico *Nephes*, ſicut & in Euangelio, Nonne anima plus eſt, quam eſca: Vt *Matth. 5.*
optime obſeruat Haymo. Significat autẽ, Iudæos vſuros cibis qualibuſcunque, ad vitã nempe ſolum alendã non lautis epulis ad voluptatem. Comedent enim viles, communeſque cibos, vt viuere ſaltem poſſint, nõ autem vt fruantur. *Non intrabit in domum Domini.* Oſtendit non ſolum loci cõmoditate carituros, ſed temporum etiam occaſionibus, atque ſpatiis fore excludendos, vt neque aſſidue, neque certis diebus etiã repetere ſolemnia, lætitiamque obſeruare poſſint. Quandiu enim ſedes ſuas tenuere, certos dies lege ſibi traditos, atque inſtitutos obſeruauerunt, quibus ſaltem Ieroſolymam cõuenire, & ſacra celebrare poterant, & debuerunt. Nunc verò longe à patria, templo relegari, & libertate priuati nequaquam templum adire poterunt.

Exulat Iſrael ab illa terra ſibi promiſſa, fluente la- & mel

Phi. ip. 4.

Obſeruationes ſpectantes ad morum compoſitionem.

NOLI *lætari Iſrael, noli exultare ſicut populi.*
¶ Nõ inquit Deus tuus, *Ne læteris, noli & exultes*, ſed addit, *ſicut populi*, vt diſcas, non omnino eſſe malã lætitiam, ſi ea vti ſcias, Gaudete, inquit Apoſtolus, ſemper in Domino, iterũ dico, Gaudete. Ecce quo pacto dicit Diuus Paulus, gaudendum, non vtique in voluptatibus corporeis aut in peccato, ſed in Domino, quę vera lętitia eſt. *Iudit. vlt.*
Atque, vt diſcas, quod gaudium eſt in Domino, nempe quod *Ioan. 20.*
eſt modeſtia exornatum, ſubiungit, Modeſtia veſtra nota ſit *Luc. 19.*
omnibus hominibus. Sic illi gaudebant; de quibus inquit Scriptura, Populus erat iucundus ſecundum faciem ſanctorum. Sic etiã diſcipuli gauiſi ſunt, viſo Domino, & Zachęus ſuſcipiens Chriſtum in domo ſua, gauiſus eſt, vt tu diſcas, tũc lætari cum Deum per actiones virtutum pias ſuſcipis in domicilio cordis tui, non autem cum Deus à te ob peccatũ fugit. Quemadmodum Tobias dicebat, Quale gaudium mihi eſt, qui in tenebris ſedeo, & lumen cœli nõ video? Ac ſi dicat, nullũ, In eundem modũ peccatores, qui in tenebris ſunt

peccati, cum ſplendore gratiæ careant, quo pacto gaudere poſſunt? Quemadmodum Eunuchus reginæ Candaces nun, quā legitur lætus, & gaudēs, donec à Philippo eſt baptizatus. Tūc inquit Scriptura, Eunuchus ibat per viā ſuā gaudēs, Sic nos, cum abluimus peccata noſtra, & in aliquā cōmendabilē actionem incumbimus, per viam huius vitæ tendentes, debemus ſolum gaudere, non cum peccata patramus. Tunc enim potius triſtitia ingenti affecti, dolere debemus. Luctus namq; potius cōuenit peccanti, quàm gaudium. Hinc D. Paulus de Corinthiis conqueritur, quod non luxerint ſuper eo, qui fornicatus fuerat. Aduertant hoc peccatores, qui lætātur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis, de quibus rurſum dicitur, Stultitia gaudium ſtulto. Et Regius Pſaltes, Quid gloriaris in malitia, qui pōtens es iniquitate? Atque beatus Iacobus, Nūc exultatis in ſuperbiis veſtris: ſed omnis exultatio maligna eſt. Sic exultabant impij illi, qui dicebant, Nemo ſit expers luxuriæ, noſtræ, vbique relinquamus ſigna lętitię, coronemus nos roſis, anteaquā marceſcāt. Eleganter dicunt impij, relinquamus ſigna lætitiæ, non enim veram habent lætitiā, ſed vmbras, & ſigna lętitiæ. Quemadmodū enim vmbra fontis nō ſitim ſedat, neque cibus depictus famē depellit, Sic lætitia impiorū nō vere eos oblectat. Vnde & bene addunt, Coronemus nos roſis. Nā quemadmodū candor ille & odor roſarū cito marceſcit, & inter ſpinas creſcit, Sic peccatorū gaudia & oblectamenta multos proferūt dolores, animū pungentes. Quemadmodum delphini, ludentes, & prę lętitia ſalientes, in mari, portendūt, imminere tēpeſtatem, Sic peccatores, dum exultāt in peccatis, diſcemus, iam in ianuis adeſſe eorum ruinam, citoque multis iactādos calamitatibus, Quadrat obſeruatio in Euangelium Epiphaniæ in hæc verba. Videntes ſtellam gauiſi ſunt gaudio magno valde. Quando, precor, reges iſti ingenti perfunduntur alacritate? Certe cum ſtella illos duxit ad locum, vbi Chriſtus erat. Diſce ergo vbi lętitia vera inuenienda ſit nempe cū Deo inſeruis, adoras, & munera tua, orationes, eleemoſinā, animi deiectionē, &c. illi offers, non cum te obſcœnis voluptatibus tradis. Si enim tūc gaudes ſimilis es immundiſſimo porco, qui plus exhilaratur in cœno, quam in flumine puro & cryſtalino.

Actor. 8. — *Afflictis hominibus ſuaues ſunt lachrymæ ſed peccatores maxime decent.* — *1. Corin. 5.* — *Prou. 2. & c. 15.* — *Pſal. 51.* — *Iacobi. 4.* — *Sapien. 2.* — *Simile.* — *Delphinus piſcis ab vndis exiliens & quaſi præ lætitia ſaliens tempeſtatem proximam præſagit.* — *Luc 12.*

¶ *Sicut populi quia fornicatus es à Deo tuo.* Optimè inquit D. Hieronymus, hunc locum explanans, Corripit nunc Iudęos Deus, dicens, Ne gaudeas, ne læteris, ne putes, te talem eſſe,

vt ſunt cætere nationes. Aliter enim neſciēs Deū aliter punitur recedens à Deo quia ſeruus, qui ſcit volūtatem Domini ſui, & non facit eam vapulabit multum. Et, Cui multum datum eſt, multum requiretur ab eo, Et Apoſtolus, His, qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcūt veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio. Tribulatio, & anguſtia in omnē animā hominis operantis malum, Iudæi primum, & Græci. Ecce vtroſque Iudæos videlicet, & Græcos ait plectendos, cæterū Iudæum Græco præfert, quoniā Iudęis maior pœna debetur, tanquam cognoſcentibus diuinam volūtatem per legē. Peccata enim infidelium vt perquam docte docet D. Thomas magis, merentur veniam propter ignorātiam, iuxta illud, Miſericordiā Dei conſecutus ſum, quia ignorās feci in crudelitate mea. Quemadmodū, qui ex loco eminentiori cadit grauius accipit vulnus, quā qui ambulans offendit, Sic qui ad culmen fidei ſunt euecti ſi per peccatū cadant multo acerbius puniētur. Vellem, hoc obſeruarēt fideles Eccleſiæ filij vt timore pœnarum, arcerētur à peccatis. Vnde D. Thomas decernit. Chriſtianum quantum ad idem peccatum puta adulterium, furtum, & alia id genus, puniēdū eſſe grauiori pœna, quā, infideles. Quis. n. nō videat, digniorem plagis eum hominem, qui pretioſum ſmaragdū ſtercore, & luto cōſpurcat, ac maximè, ſi puriſſimo auro ſit intextus, variiſque margaritis exornatus, quàm qui vilem laterem proiicit in cœnum: anima Chriſtiani, fidei, aliarūque virtutum ornamentis decorata, ſacramentis gratiæ ditata, ſi ſe peccatis cōtaminet, nōne acerbiore ſupplicio eſt dignior, quàm anima infidelis, quę non tot dotibus eſt cumulata? Irritam, inquit Apoſtolus, qui faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione duobus, vel tribus teſtibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit?

Rom. 2.

1. 2. q. 89. art. 5. c.

Simile.

Grauius peccant fideles in Chriſto renati quam Barbari. quātū ad peccati idētitatē in c. 2. Epiſt. ad Romā. lect. 2.

Heb r. 10.

¶ *Area, & torcular nō paſcet eos, & vinū mētietur eis.* Obſeruate fratres mei, non eſſe à Domino dictum, Semē, & vites, ſeu vineę nō paſcent eos, ſed, *area, torcular non paſcet eos & vinum,* &c. Quorſum putas, Certè, vt acerbius peccatorem puniat. Multo enim grauius cruciat, cum in aream meſſem congregaueris, aut in horreum, & horros iam maturos habueris hæc de manibus tolli, quia cū maiori bonorū iactura opus, & impenſam perdis, quàm ſi ſemen non adoleſcat, & vinea

Promittit area triticum & torcular vinum ſed mentietur promiſſio quia talia promittere ſolius Dei eſt nō Idoli.

non proferat geminas,& fructũ. Sic & apud Deuteronomiũ
Deut. 28. inquit,Sementem multam iacies in terra, & modicum congregabis,quia locuſtæ omnia deuorabunt,vineam plantabis & fodies,& vinum non bibes, neque colliges ex ea quippiã, quoniam vaſtabitur vermibus.Ecce non ſementem perdit Deus,ſed iam matureſcentes fructus. Docet ergo Deus, eo maximè tempore non eſſe peccandum,cum tempus colligẽdi fructus adeſt, ne illos, cum iam tenentur,tollat è manibus.Quemadmodum homo diues iniuriam, & contumeliã irrogatam,licet ægre ferat, vindicare non audet, dicens, id pati,ne bona ſua,vxorem,& filios perdat.ſi enim ſe vindicauerit,bona iudex publicat Sic homines,iam fructibus terræ ditati,ne cœleſtis iudex auferat,debẽt à peccatis reſiſtere.

Simile.

Non habitabunt in terra Domini. Non inquit,Non habitabũt in terra ſua,ſed,in terra Domini. Duo hic ſunt implicata alterũ eſt,graue eſſe peccare in terra ſancta, quæ,æquum eſt,maiorẽ terrorem incutiat,vt peccare fugias. Vnde optimè inquit Theodoretus,Etenim nõ, vt in terra Deo dicata, vixerũt,ſed iniquitatibus plenã vitã egerunt.Cupio, hoc animaduertãt religioſi,qui habitant terrã Domini.Quid enim ſunt monaſteria,in quibus habitãt,niſi terra Domini?Si igitur ibi impie viuant quid mirum,ſi tandem, apoſtatæ facti, è terra ſancta exeant,& fugiant?Vis, frater mi, ab inſtituto tuo nõ reſilire,& in religione permanere?Vitam piam, & puram age.Mihi namque hoc certum eſt,qui religionem deſerunt,apoſtaſiæ crimen deteſtandum patrantes,prius, ceu in ſæculo viuerent, peccatis habenas laxaſſe, atque in eorum pœnam,permiſſum à Deo,vt in apoſtaſiam labãtur. Quemadmodum enim mare cadauera,veluti à ſe eiiciens,ad litus propellit,Sic religio peccatores,cum mortui ſint peccatis ſecum retinere non patitur.Alterum eſt, peccatores indignos eſſe bonis tẽporariis,quę poſſident. Sic namque de peccatoribus inquit Deus, Propter impietates ſuas iſtæ deletæ ſunt nationes,& quia egerunt impietatem, introeunte te,deletę ſunt.Ecce,ob impietatem,& peccata ſpoliãtur nationes bonis temporariis.Sanctus etiam Iob inquit de impiis, Si conportauerit,quaſi terram,argẽtum,& ſicut lutum preparauerit veſtimenta præparabit quidem, ſed iuſtus veſtietur illis, & argẽtum innocens diuidet,ædificauit, ſicut tinea domum ſuam,& ſicut cuſtos fecit vmbraculum.Sic legimus domum Aman cõceſſam à rege Aſſuero reginæ Eſther.Demum in Euangelio inquit Aſſertor noſter,in has voces gemebundum

Loci religio peccatum deterius reddit.

Terra Domini monaſteria.

Simile.

Religio inſtar maris cadauera repellẽs homines mortuos peccatis ferre non poteſt.

Deut 9.
Iob. 27.
Eſth. 8.
Luc. 16.

pro-

prorumpere villicum iniquitatis, Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me villicationẽ? Qui igitur impie viuũt, ſciant indignos eſſe iis opibus, quas in eos cõtulit Dominus.

¶ *Reuerſus eſt Ephraim in Aegyptum.* Cõſiderat Dominus, an peccator redeat ad iniquitatem priorem, Sic apud Ieremiam dicitur, Reuerſi ſunt ad iniquitates patrum ſuorum. Quemadmodum ſerpens coiturus cum muræna, venenũ euomit, ſed poſt coitum ad illud redit, & reſumit, Sic homines ad peccata ſua reuertunt, Audiant iſti, quid princeps Apoſtolorum dicat, Melius eſt, veritatis viam non agnoſcere, quàm poſt agnitã retrorſum conuerti. Et Aſſertor noſter inquit, Erunt nouiſſima hominis iſtius peiora prioribus. *Iere. 11.* *Simile.* *Canis ad vomitum.* *2. Pet. 2.*

¶ *Quid facietis in die ſolenni in die feſtiuitatis Domini? Ecce enim profecti ſunt a vaſtitate, et Aegyptus congregabit eos, Mẽphis ſepeliet eos, deſiderabile argentum eorũ vrtica hæreditabit, lappa in tabernaculis eorũ. Venerunt dies viſitationis, venerunt dies retributionis. ſcito, te Iſrael ſtultum prophetam, inſanũ virũ ſpiritualẽ propter multitudinẽ iniquitatis tuæ, & multitudinẽ amẽtiæ Speculator Ephraim cũ Deo meo, propheta laqueus ruinæ factus eſt ſuper omnes vias eius inſania in domo Dei eius. Profunde peccauerunt, ſicut in diebus Gabaa, recordabitur iniquitates eorũ, & viſitabit peccata eorũ. Quaſi vuas in deſerto inueni Iſrael, quaſi prima poma ficulneæ in cacumine eius vidi patres eorũ, ipſi autem intrauerunt ad Beelphegor, & ab alienati ſunt in confuſionẽ, & facti ſunt abominabiles, ſicut ea, quæ dilexerũt.*

¶ *Quid facietis in die ſolenni in die feſtiuitatis Domini?* Dubiũ eſt quid vocet diem ſolennem Domini, atque hinc variè explanatur locus iſte. Quidam eum diem referũt, ad illos dies feſtos, in quibus Dñs præceperat ſibi offerẽda ſacrificia iuxta illud, Non apparebis in conſpecto meo vacuus. Solennitatem hebdomadarũ facies tibi in primitiis frugũ meſſis tuæ triticeæ, & ſolennitatem, quando redeunte anni tempore, cuncta cõduntur. Tribus temporibus anni apparebit omne maſculinum tuum in conſpectu omnipotentis Domini Dei Iſrael. Ac ſi apertius dicat Seruire coacti, ac ſecundum alias leges gubernari, non poteritis diuinos cultus, & conuentus iuxta Moſaicam traditionem celebrare. Ita explanant Theodoretus, Carthuſianus, & omnes fere recentiores. D. Hieronymus & Lyranus multo ſecus expendunt. Intelligunt enim per diem ſolennem, & feſtiuitatis tempus illud captiuitatis & miſeriarũ, quo vindictã de inimicis, & hoſtibus Deus exercuit, quaſi Dominus exilaretur & lætos conuentus celebret *Quis ſit dies ſolennis domini* *Exod. 34.*

lebret ſuper Iudæorum interitu, dicatq; , Cum venerit dies captiuitatis,& ſæuiſſimus hoſtis ingruerit, quæ mea ſolẽnitas eſt, quam ego placabilẽ habeo hoſtiam, qui me de meis hoſtibus vindicat, & iniuriæ ponit modum, quid facietis? Vtramque explanationem adhibẽt Theophylactus, & Haymo,& quanuis ſub iudice reliquant,quæ ſit præferenda,hæc poſterior mihi videtur,velut acutior,eligenda. *Ecce enim profecti ſunt à vaſtitate.* Tacentibus Iudæis, ſibi ipſe Deus reſpondet,imo quid ſint facturi,diuinis oculis cernens,in dicta verba prorumpit. Dum autem inquit, *profecti ſunt à vaſtitate,* ve-
Iere. 8. lut rem iam tranſactam narrans, præteritum poſuit pro fu-
4. Re. 22. turo, viſitato more Sacræ Scripturæ. *Profecti ſunt*, ſcilicet
4. Re. 25. pro eo quod quod eſt proficiſcentur. A vaſtitate, hoc eſt, miſeria,& vaſtitate præmentibus,& Aſſyrio,atq; Chaldęo captos ligare cupiẽtibus,ad Ægyptum confugerunt. Cæterum *Aegyptus congregabit eos*.i. interfecit eos, vel abſumet eos. Ita eſſe hæc verba explanãda docet Paraphraſtes Chaldęus, vertens pro *Aegyptus congregabit eos*,in Ægyptum congregabuntur. Cõgregari autẽ,vel colligi quempiam Hebraiſmus eſt,qua ſignificatur,mori,vel deſtrui. Sic apud Ieremiam inquit Deus,Congregãs congregabo eos, hoc eſt, perdendo perdam. Ac rurſum de Ioſia ait Deus,Colligam te ad patres tuos,id eſt morieris. Video hunc locum ſecus à multis expẽdi,qui dicunt ſignificari his,Iudæos aufugiſſe in Ægyptum, quando Samaria capta eſt,& poſtea,quando Ieroſolyma incenſa ab Nabuzardan fugerunt in Ægyptum,occiſo Godolia,Ieremia tamen eos prohibẽte. Tunc enim Babylonij exacerbati,quod Aegyptiis confiderent, contra ipſos quoq; armati,atq; vna cum Aegyptiis adorti, citra laborem eos debellarunt. Quare tum iſtam in Aegypto calamitatem, & amiſſæ victoriæ pericula fugiẽtes,ad Memphim ſe receperũt, ceu munitiorem vrbem, vt in qua regia,erat,ſed ibi obierũt diem ſuum, in Iudæam non reuerſi. Non reiicio hanc poſteriorem explanationem,quippe quæ ab omnibus ferc expoſitoribus eſt adhibita, verum & propriorem non omnino contemnendam, Ciuitas vero *Memphis* in qua Iſraelitas ſepeliendos inquit, vrbs erat celeberrima Aegypti illis temporibus quæ olim Noph, ſiue Moph, dicta, nomen in Memphim mutauit. Hanc Herodotus à Meni rege, Euſebius vero ab Epapho Ius filio conditam eſſe ſcribit. *Deſiderabile argẽtũ eorum vrtica hæreditabit.* Omnem lautitiam,& delitias,reique familiaris nitorem ſacræ literæ hoc verbo *deſiderare*, & vo-

Sunt qui Cayrũ celeberrimã Aegypti vrbem Babylonem olim nominatam putant, Alij Memphis dictã fuiſſe ſcribunt quæ vaſto ambitu tres ingentes vrbes complectitur ſed harum inter ſe iunctæ edificijs vnam efficiunt quarum frequentiſſimam hodie noui Cayrum appellant.

cibus ab eo deductis ſignificant, vt apud Iſaiam, *Et omnia deſiderabilia* noſtra verſa ſunt in vaſtationem. Et illud, Recordata eſt Ieruſalē dierum afflictionis ſuæ, & præuaricationis omnium *deſiderabilium* ſuorum, quæ habuerat à diebus antiquis. Ex comparatione ergo miſeriæ dolorem auget, cum futurum eſſe prædicat, vt domus illorum maximè, atque ſumptuoſiſſimæ, in quibus magna fuerat bonorum ſupellex, horridæ, incultæq; vrticis, & lappa plenæ reddantur. Per deſiderabile enim argentū ſynecdochicos delitioſas illas ędes, ſignificat, in quibus nullum fictile erat, ſed omnia argento, tum fuſo, tū cœlato plena, multaq; erant pretioſa, atque nullus argenti nodus, ſicut ſcriptum eſt, & Repleta eſt terra argento, & auro, & non eſt finis theſaurorū eius, ruina, & vaſtatio perdidit, *vrticaſq;, & lappas* in eorum loco repoſuit. D. Hieronymus, quem multi ſequuntur, non ſolum dicta ornamenta domuum intelligit per deſiderabile argentum, verū etiam, & ipſas villas, quoniam pretio emuntur argenti. Lyranus vero opinatur his explicari, fugientes Iſraëlitas abſcōdiſſe theſauros ſuos, ſuper quos vrticæ creuerunt, quoniā deſtructā Ieruſalem non incoluerunt habitatores. Duę tamē priores explanationes videntur veriores. *Scitote Iſrael ſtu tum prophetam, inſanum virum ſpiritualē.* Pſeudoprophetas, falſoſq; Vates, per prophetam inſanum, & virum ſpiritualem intelligit, qui ſuis mendaciis Iſraëlem deceperunt. Ac ſi apertius dicat, Tunc cognoſcent Iſraëlitæ, quod propheta ille, quem ſacrorū myſteriorum peritū eſſe credebāt, & viri, quos ſpiritu Dei præditos eſſe exiſtimabāt, ſint ſtulti, & inſani, qui eos fefellerint. Video multos explanare hunc locū de viris, ſanctiſq; prophetis. Ac ſi dicat Deus, O Iſraël, nunc mea verba cognoſce, qui prophetā tibi vera dicentē, & prophetantem ſpiritu ſancto, ſtultū, & inſanū vocabas, iuxta illud, quod in Ramoth Galaad principes locuti ſunt ad Iehu, Quid venit ad te iſte veſanus? Cognoſce non prophetā meū, ſed te inſanum eſſe. gratior tamē mihi eſt prior explanatio. *Specula or Ephraim cum Deo meo* Bifariam diſpūgere poſſumus. Primo, quod vox ſit prophetæ dicētis, *Speculator Ephraim,* ſubaudis, *eſt cum Deo meo*. i. ad hoc à Deo meo cōſtitutus eſt ſpeculator Ieroboam, qui nomine Ephraim intelligitur, vt ipſe, & eius ſequaces reges ſpeculatores eſſent populo Dei, & eis bona prouiderent, ac ſecundum Dei voluntatem regerent, atque inſtituerēt eos. Speculatores quippe appellabantur rectores,

&

Iſai. 64. *Thren. 1.* *Iſai. 2.* *Sacerdotes Idolorum fuiſſe Phanaticos & furiam ac inſaniam paſſos priſcorum doctrinæ hinc bacchari quod eſt Bacchi feſta colere ſignificat furere, diſcurrere, vt feſta illa celebrantes ſolebant.* *4. Reg. 9. cap.*

Ezec. 3. & prophetæ ipſius populi. Vnde dicitur Ezechieli, Speculatorem dedi te domui Iſraël. Ita ergo Ieroboã, quaſi ſpeculator, & quaſi propheta datus eſt populo cum ſequacibus ſuis vt populum corrigerent delinquentẽ, & ad rectũ iter reuocarent, ſed qui eos erudire debuerat, *factus eſt laqueus* ruinæ in omnibus ſuis actionibus, quia per potentiã & prauã ſuaſionem fecit eos idola colere: & qui debuerat eſſe propheta, vt populum cultum Dei doceret, eũ docuit idololatriam. Secundò, *Speculator Ephraim, &c.* ſic poteſt explanari, Ipſi Ephraim eſt ſpeculator, propheta videlicet, *cum Deo meo propheta*, hoc eſt, qui loquatur ſpiritu diuino, doceatq; veritatẽ. Sed quia tales prophetas quęrebant interficere, *laqueus ruinæ factus eſt ſuper omnes vias eius*, quia tum in dictis, tum in factis talis prophetæ quærebant mortẽ illius. Tertiò, & hãc credo germanã eſſe huius loci intelligentiam, ſpeculatorem vocat pſeudoprophetam, qui dicit prophetiam ſuã eſſe à Deo vero, cum non ſit, Huiuſmodi falſus propheta eſt ipſi Ephraim vna cum Deo meo. Quaſi dicat, Vult Ephraim ſimul Deum verum, & Deos alienos colere. *Propheta laqueus ruinæ factus eſt.* Cõparat populum auiculis, pſeudoprophetas aucupibus, prædicationẽ eorũ laqueo, quo populus Ephraim irretitur, & decipitur. *Inſania in domo Dei eius.* Licet Hebraicè ſit pro *inſania*, odiũ, ſiue furor, bene per vtrunque, & per inſaniam, & per odium intelligere poſſumus idolum, & vitulum nempe, quem in Bethel, quæ vox domus Dei interpretatur adorabant. *Profundè peccauerunt*, hoc eſt, ſtudioſè, & pertinaciter. Hebraicè profundam fecerunt defectionẽ, hoc eſt, arte quadam ſubtili defecerunt à Deo. Nam in honorẽ Domini colebãt vitulũ. *Sicut in diebus Gabaa.* Reducit propheta ad memoriam filiorum Iſraël, quod quondam geſtum eſt in Gabaa, quando vxorem Leuitæ reuertentis de Bethlehẽ illicito necauere concubitu. Hoc autem exẽplo tria implicat Deus. Primum, Iſraëlitas in maximum impietatis barathrum eſſe merſos, adeò vt eorum ſcelus vincat flagitium, quod olim fuerat in Gabbaa perpetratum. Secundum, Oſtendit Iſraëlitas non ſolum in Deum peccaſſe, ſed etiam in proximum contra vitæ honeſtatem. Tertium, Iſraëlitas eſſe perdendos, & deuaſtãdos, quemadmodum Iudæ duæ tribus, & Ephraim decem, inter ſe mutuo intricatæ interierunt in Gabaa. Contigerunt hæc, quando Ioas rex decem tribuũ venit ad Amaſiam regẽ Iuda, & abſtulit partẽ de mœnibus Ieroſolymorũ. *Quaſi vuas in deſerto inueni Iſraël, quaſi prima poma ficulneæ in cacumine*

Impoſtores falſa doctrina auiculas ſuas mirè decipiunt.

Iudi. 19.

cumine eius, vidi patres eorũ: ipſi autem intrauerunt ad Beelphegor. Eleganti ſimilitudine explicat, quantum hunc populum dilexerit, quantumq́ue ipſe populus fuerit ingratus in Deum ſuum. Eſt autem, ac ſi dicar, Tam charus fuit mihi Iſrael, tam gratus, & dilectus, quam ſunt vuæ iis, qui inueniunt illas in deſerto, vbi eſt penuria rerum omnium: tam libenter vidi patres Iſraëlitarum, quam libenter videt homo primos fructus in ficu, cum incipit ferre fructum. Contendunt nonnulli has vuas à Domino inuentas, fuiſſe eximios illos patriarchas, Abraham, Iacob, Iſaac, qui cum tot eſſent virtutibus exornati, Deo quàm gratiſſimi extitere. Ita eam vocem, *ſicut vuas* expendunt omnes antiqui patres, tum Græci, tum Latini. D. Hieronymus, Theophylactus, Theodoretus, Lyranus, Haymo, Rupertus, Cathuſianus. Verum quidam recentiores ſecus intelligunt, nempe ſolum de patribus, quos per deſertum Dominus deduxerat, eſſe ſermonem. Probant autem, quoniam inquit Deus, quaſi vuas in deſerto, at certum eſt, Deum non inueniſſe in deſerto illos primos patriarchas, igitur in eos non quadrat hic locus. Huic obiectioni facile reſpondere poſſumus, non propterea à Domino hoc eſſe dictum, quòd eos inuenerit in deſerto, ſed collationis eſt ſermo, qua explicat, quantum & dicti patriarchę virtutibus antecelluerunt cæteros homines, quantoq́; amore quæſierit, inuenerit, atq; collegerit, ſicut ſcriptum eſt, En Domini Dei tui cœlum eſt, & cœli cœlorum, terra, & omnia, quæ in eis ſunt, & tamen patribus tuis conglutinatus eſt Dominus, & elegit eos, amauitq́; ſemen eorum poſt eos. *Ipſi autem intrauerunt ad Beelphegor.* Idolum Moabitarũ eſt. *Beelphegor*, quem nos, teſte Diuo Hieronymo, priapum poſſumus appellare. Hoc autem completum eſt, quando ad conſilium Balaam miſſæ ſunt mulieres Madianitarum, quæ allicerent filios Iſraël ad libidinem, & ad adorandum Deum falſum eorum Beelphegor. *Facti ſunt abominabiles ſicut ea, quæ dilexerunt*, hoc eſt, Tot habuerunt, & coluerunt idola, quot habuerunt mulieres, & vxores diuerſarum nationum. *Per ea enim, quæ dilexerunt*, fœminas intelligit, quibus ardentiſſimo amore fuerunt Iſraëlitæ copulati. Intelligunt multi hæc ab Iſraël dilecta eſſe idola, quibus ſimiles facti ſunt Iudæi, iuxtà illud, Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis, vt iam non ſolum dicantur idololatriæ, verum & idola. Cæterum prior explanatio mihi magis arridet.

Ingratitudinis turpe vitium in Iſraele notatur.

Deut. 10.

Num. 25.

Opinabatur Ethnica ſuperſtitio quod niſi Beelphegor Deum pudendũ ſiue Priapũ nõ propitiarent, anni abundãtia non eueniret lege Cæl. li. 4. ani. lec. c. 6.

Pſal. 134

Obſer-

Obſeruationes ſpectantes ad morum compoſitionem.

Quid facietis in die ſolẽni, in die feſtiuitatis Domini?

¶ Timendum eſt, tot irretiri peccatis, vt Deus non triſtis, ſed lætus, ac veluti diẽ ſolẽnem agat, puniat peccatorem. Voluit diluuio mundum perdere, & non ſecus, atque ſi illud ſupplicium eũ afficeret triſtitia, dolore cordis tactus intrinſecus, inquit. Delebo hominem, quem formaui Et Ieremias, Si fortè audiant, & conuertantur vnuſquiſque à via ſua mala, & pœniteat me mali, quod cogito facere eis, verum extremum hominis peccantis malum eſt. cum non ſolum dolet Deus, verum de percuſſione gaudet. Sicut antea lætatus eſt, inquit Moſes, Dominus ſuper vos, beue vobis faciens, voſq; multiplicans, ſic lætabitur diſperdens vos, atque ſubuertẽs, vt auferamini de terra, ad quam ingredieris poſſidendam. Et Ieremias. Sit homo ille, vt ſunt ciuitates, quas ſubuertit Dominus, & non pœnituit eum. Et apud Prouerbia, Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis, ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo vos, cum id, quod timebatis, aduenerit. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ decimæ quintæ poſt Pentecoſten, in hæc verba, Quam cum vidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper illam. Quid hoc eſt, Domine? Nónne tu deducis ad inferos, & viuificas? Si ergo tu hunc adoleſcentem interfeciſti, qui auctor es vitæ, & mortis, cur veluti doleas, nunc miſericordia moueris ſuper matrẽ eius? Fortaſſis non in tantum peccatorum barathrum inciderat, vt ob ea mereretur puniri à Domino, nõ ſecus atque ſi lætus eſſet, quemadmodum & Ephraim punit gaudens. Quadrat etiam in Euangelium Dominicæ decimæ poſt Pentecoſten, in hæc verba, Videns ciuitatem, fleuit ſuper illã. Ieſu bone, cur fles, puniturus Ieroſolymam? Nónne digna eſt ciuitas eo ſupplicio, & digna factis rependis? Ita eſt, verum non lætus punire vult, ſed triſtis ob viros pietate inſignes illius ciuitatis incolas, Dauid, Ioſiam, Samuelem, Eliſæum, &c. Eſt etiam hic locus aptiſſimus pro Dominica prima Aduentus, in hæc verba, His autem fieri incipientibus, leuate capita veſtra. Cur veluti gaudentes, & lætabundi capita leuabunt Apoſtoli in die extremi iudicij? Quoniam tunc puniet ſupernus iudex iniquus lætus, & veluti in die ſolemni, & die feſtiuitatis ſuæ.

Gene. 6. Iere. 26. Deut. 28. Ierem. 20 Prou. 1.

Irridet Deus homines interitũ, calumniã & alia id genus timentes propter amorẽ rerũ terrenarũ, cum quod male ſibi, ſuiſq́; male etiam ſibi metuant, non timẽt antẽ quod maximè timere debent Deũ ſcilicet.

¶ *Aegyptus*

¶ *Ægyptus congregabit eos, Memphis ſepeliet eos.* Ecce quid attulit Ægyptiis cōmodi, tueri peccatores Iſraëlitas, quòd Babylonij etiā ipſos Ægyptios tuentes Iſraëlem vaſtauerunt. Caueamus ergo, ne opem, & auxilium feramus iniquis, ne Deus vna cum illis nos perdat. Solet enim Deus huiuſmodi auxiliatores punire acerbiſſime. Sciāt, inquit Deus, quia ego Dominus, cum dedero ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores eius. Et apud Iſaiam, Dominus inclinabit manum ſuam, & corruet auxiliator & cadet, qui præſtat auxilium, ſimulq; omnes conſumentur. Quemadmodum ſi quis hominem è flumine velit eripere, quem tumentes ob ortam tempeſtatem fluctus inuoluunt, ingreſſus alueum fluminis, perit vna cum eo, qui in periculo erat couſtitutus, In eundem modum qui opem fert iniquis, perit vna cum ipſis iniquis, Audi, quid dicat Deus apud Ezechielem, Erumpere faciam ſpiritum tempeſtatum in indignatione mea, & imber inundans iu furore meo erit, & lapides grandes in ira in cōſumptionem. Et deſtruam parietem, quem liniſtis abſque temperamento, & adæquabo eum terræ, & reuelabitur fundamentum eius, & cadet, & conſumetur in medio eius. Et complebo indignationem meam in pariete, & in his, qui liniunt eum abſque temperamento: dicámque vobis, Non eſt paries, & non ſunt, qui liniunt eum. Hactenus Ezechiel. Vides autem, quo pacto Deus, non ſolum de iniquis, verum & de his, qui illis auxilium præſtant, ſumere vindictam, inſtar imbris inundantis, qui vtroſque, peccatores videlicet, & eorum auxiliatores abſumit, & ſubmergit.

Ezec. 30.
Iſa. 31.
Auxilium inimicis nec dare nec ab eis accipere oportet. Chryſ. homil. 1. ſuper. Matt.
Ezec. 13.

¶ *Venerunt dies viſitationis, venerunt dies retributionis.* Elegāter vtrūque coniungit, viſitationē videlicet, & retributionē vt diſcant iudices, quod eſt eorum munus, nempe repēdere digna factis vnicuique. Atque ne puniant quēpiā, ante cauſę eius cognitionem, obſerua frater mi, quem ordinem ſeruet, prius viſitat, quàm retribuat, quoniam ex viſitatione culpæ, æquum eſt, oriatur retributio pœnæ. Sic Sanctus Iob iudex cōſtitutus ante retributionē viſitatum ibat peccatores. Cauſam, inquit, quam neſciebā, diligentiſſimè inueſtigabā, conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebā prædā. Ecce, ęquiſſimus iudex prius cauſam inueſtigat, quàm malefactori irroget pœnā. Quemadmodū enim ignis vt accēdatur, & ardeat, neceſſaria ligna ſunt, Sic, vt puniat iudex, debet præcedere culpa. Diſces, etiam non ſatis eſſe, vt pœnam peccatori iudex infligat, audire culpam, eam videre, &

Iob. 29.
Simile.

perſcru-

perſcrutari oportet. Non enim inquit. Venerunt dies auditionis, ſed. Venerunt dies viſitationis. Neque inquit. Venit dies, ſed venerunt dies viſitationis, ac ſi neceſſum eſſet, non vnum tantum diem, ſed plures dies cõſumere in peccati diſcuſſione. Non enim debent iudices eſſe præcipites in ferẽda ſententia contra delinquentem, ſed maturè in examinatione cauſæ procedere Hinc non inquit. Venit nox, ſed dies viſitationis. Qui enim alium viſitat, clarã & veluti luce meridiana illuſtratã cognitionẽ cauſę debet habere. Demũ obſerua, quo pacto diebus viſitationis dies etiã iungat retributionis. Sũt nãq; nonnulli, qui multo ſecus faciũt, diei videlicet viſitationis vni coniungentes plures dies retributionis, atq; è cõtrario pluribus diebus viſitationis annectẽtes diẽ vnum dũtaxat retributionis. Bone Deus quis æquo animo id ferre queat? Heu quoties exiguam culpã magna comitatur pœna. Quid hoc eſt, niſi diei viſitationis non rependere diẽ etiam retributionis, ſed dies? Inuenies etiã alios iudices hũc quoq; peruertere ordinem. Nã pluribus diebus viſitationis diẽ tãtum vnum retributionis rependunt, hoc eſt, magis criminibus ſatis modicas adhibent pœnas: diſcant igitur iſti, ſe non imitari cœleſtem iudicẽ, qui eadem & æqua lance vtrumq; examinat, diem. ſ. viſitationis & retributionis, & vbi dies inuenit viſitationis, hoc eſt, peccata, quæ plures dies poſtulãt, vt viſitentur, dies etiã reddit retributionis, id eſt, culpis dignas rependit pœnas. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ octauæ poſt Pentecoſten, in hæc verba. Habebat villicũ, qui diffamatus eſt apud illũ, Et vocauit illũ, & ait illi. Quid hoc audio de te? Ecce nõ venerũt huic villico iniquo ſolũ dies auditionis, ſed dies viſitationis. Licet enim diffamatus eſſet apud dominũ ſuũ, non illũ dominus condẽnat, ſed prius viſitat. Quadrat etiã in Euãg. Dominicæ viceſimæ primæ poſt Pent. in hæc verba. Vocauit illũ Dominus ſuus, & illi ſerui nequã, &c. Ecce Dominus puniturus hunc ſeruũ, prius cauſam examinat, & non eſt contentus, vt venirent dies auditionis cauſæ eius, ſed dies veniunt viſitationis.

Nihil enim magis contrarium eſt iudicio quam ſine iudicio perſcribere aliquem. Demoſt. ad Ariſtip.

Hic oſtẽditur quod fama præcedente debet fieri inquiſitio criminum extra de ac u. qualiter & quando.

¶ *Speculator Ephraim cũ Deo meo, propheta laqueus ruinæ factus eſt.* Ecce, quod ſit munus regum, & rectorum reipublicæ, eſſe ſpeculatores, qui cuncta proſpiciant, & homines ſibi ſubiectos agnoſcant Hinc oculi vocantur in ſacris. Oculi eius, inquit Sponſa interrogata qualis eſſet Sponſus, ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte ſunt loræ, & reſident iuxta fluenta pleniſſima. Quid oculos vocat Spõſi, dicat nobis

bis Diuus Anſelmus. Illi, inquit, qui ſubtili intuitu penetrant Scripturas, & alijs prouident, oculi ſunt, ſicut columbæ ſuper riuulos, & iuxta fluenta pleniſſima. Columbæ eſt natura nidificare iuxta aquam, vt ſe reficiat inde, & vt videat ibi vmbram milui, vel accipitris, vt poſſit effugere, itaqui alios gubernant, iuxta aquas id eſt, diuinas Scripturas immorantur, vt inde reficiantur, & inde non ſolum ſibi, verum & ſubditis prouideant ab inſidiis diaboli. Per riuulos autem accipimus minores doctrinas, vt expoſitiones, & ſermones ſanctorum, inquit ſanctus Anſelmus, ego vero etiam intelligerem leges humanas, ſacroſque canones, quibus populus eſt gubernandus. Qui merito riuuli dicuntur, quoniam ſi conferantur leges humanæ cum pelago Scripturæ ſacræ, ex quo lex diuina hauritur, exigui riuuli ſunt. Inde etiam manere debent, vt ſanctæ, & iuſtæ ſint. Atque ne quis exiſtimet, ſolum ad præſules, epiſcopos cæteróſque prælatos, & concionatos, ſpeculatores eſſe reipublicæ, attinere, excludendoſque principes ſæculares, audiat qui Dominus præcipiat regi. Poſtquàm, inquit ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deutero. legis huius in volumine accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit illud ſecum, egetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba, & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt. Vellem, hoc aduerterent reges, & principes, qui neque iuxta riuulos ſunt, hóc eſt, ignorant leges, quibus populus ſibi traditus eſt regendus, & illa fluenta diuinæ legis vix vel ſummis labijs attingunt, nihilque præter delitias, & diuitias curant. Demum non ſolū vocat principes columbas reſidentes iuxta riuulos, & fluenta, ſed addit. Quæ lacte ſunt lotæ, id eſt, candidæ. Quæ enim cādida ſunt, cum lacte componere ſolemus, vt obſeruēt principes, quanto debeant ornari virtutum candore. Quoniam igitur Ephraim non candida columba, ac reſidens iuxtą diuinę legis fluenta erat, ſed coruus nigerrimus, obſcuris videlicet moribus contaminatus, merito Deus conqueritur, laqueum ruinæ fuiſſe populo ſuo.

Ridiculoſa res eſt aut magis periculoſa, ſi enim latet cæcus, doctor inſcius, præcurſor claudus, præco mutus.

¶ *Profundo peccauerunt.* Sine lachrymis dici non poteſt, quàm ſtudioſè peccatores ſua perficiant peccata, quamque ſtrenuos artifices ſe exhibeant, dum malum patrant. Vtinam, bone Deus, qui ſe exiſtimant vigilanter tibi inſeruire, vel parem ſolicitudinem impenderent.

¶ *Quaſi vuas in deſerto, inueni Iſrael, quaſi prima poma ficulnea*

Tam rari ſunt viri pij ſin quibus delectetur Deus quam ſunt vua in deſerto, & præcoces ficus in cacuminibus ficulnearum. Micheæ.7.

in cacumine eius vidi patres eorũ. Duo hic ſunt implicata Alterũ eſt. vbi dicat Deus, Iſraelem fuiſſe quaſi vuas, id eſt, ſibi gratiſſimum, non vtique in ciuitatibus, ſed in deſerto Non ergo deſpicienda ſolitudo eſt, quando homines in deſerto vitam agentes, à Deo queruntur, ſibique is fructus eſt gratiſſimus, & iocundiſſimus, Vbi, precor, legis factum eſſe verbum Domini ſuper Ioan. Baptiſtam? Vtique in deſerto. Diſces etiam, quàm pauci ſunt viri iuſtitiam pridem & ab orbe condito. Nam ſicut in deſerto eſt penuria rerum omnium, vixq́; fructum ſuauẽ reperies. Sic inquit Deus ſibi cõtigiſſe. Quod & apud Michæam teſtatur, dicens, Væ mihi, quia factus ſum ſicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ, & non eſt botrus ad comedendum, præcoces ficus deſiderauit anima mea. Perijt ſanctus de terra, & rectus in hominibus non eſt. Time etiam, frater mi, qui non in deſerto, ſed velut in amœniſſimo horto, excultoque ſumma diligentia, conſitus es, in aliqua nempe regione, vel ciuitate, vbi non deſunt agricolæ tuam conſcientiam excolentes, concionatores videlicet & alij viri pi., ſi non gratum fructum Deo reddas, ſed acerbiſſimũ, iuxta illud, Vua fellis vua eorũ, & botrus amariſſimus.

Periculoſa matrimonia cũ iniquis mulieribus.

¶ *Facti ſunt abominabiles, ſicut ea, quæ dilexerunt.* Aperiamus oculos mẽtis, vt videamus, vbi nam reponimus amorẽ, & dilectionem noſtram. Si enim iniquos diliximus, facile eius mores imbibemus, Diſces etiam periculoſum eſſe, cum iniqua fœmina contrahere matrimonium. Quia enim Iſraelitæ fœminas peccatis contaminatas duxerunt vxores, & ipſe etiam ſunt contaminati.

¶ *Ephraim quaſi auis auolauit, gloria eorũ à partu, & ab vtero, & à conceptu. Quòd etſi enutrierint filios ſuos, abſque liberis eos faciam in hominibus, ſed & væ eis, cum receſſero ab eis. Ephraim vt vidit, Tyrus erat fundata in pulchritudine; & Ephraim educet ad interfectorem filios ſuos. Da eis, Domine. Quid dabis eis? Da eis vuluam ſine liberis, & vbera arentia. Omnes nequitiæ eorum in Galgal, quia ibi exoſos habui eos: propter malitiam adinuentionũ eorum de domo mea eijciam eos: non addam, vt diliges eos omnes principes eorum recedentes. Percuſſus eſt Ephraim, radix eorum exciccata eſt, fructum nequaquam facient. Quod & ſi genuerint, interficiam amantiſſima vteri eorum. Abiiciet eos Dominus Deus meus, quia non audierunt eum, & erunt vagi in nationibus.*

¶ *Ephraim, quaſi auis auolauit, gloria eorũ à partu, & ab vtero, & à cõceptu,* Per Ephraim decẽ tribus intelligit, & q́d hac auis collatione ſignificet, nõ eſt omnino certũ apud expoſitores, atque

atq; hinc variè explanatur. Theoph. exiſtimat ſignificari, decem tribus celeriter defeciſſe à Deo, vel celeriter eſſe ad captiuitatem adducendas. Hanc ſecundam explanationẽ q; videlicet Ephraim auolet in captiuitatem. & de ſuo recedat loco, amplectuntur omnes fere expoſitores. Diuus Hieronymus, Theodoretus, Lyranus, Haymo, & Carthuſianus, & alij. Hi omnes velut vno ore fatentur Ephraim autem appellari, vt velocem eius in Babylonem tranſitum demonſtraret. Alij hunc loquendi tropum dicunt eſſe Hebraiſmum, eaque ſignificari filios Ephraim cito fore morituros, cumprimum videlicet prodierint in lucem, aut abortient, vel quod vxores eorũ non retinebunt ſemen. *Gloriam autem huius populi inquit · ſſe à partu, & ab vtero, & à conceptu,* quoniã quòd in multitudine gloriabatur filiorum, & excercituum & eo ſe maiorem arbitratus eſt Iuda, fratre ſuo, quia ipſe decem tribubus ille duabus præfuit. *Qu d etſi enutr erint filios ſuos, abſque liberis eos faciam in hominibus* Suboſcurus eſt locus, ſed paucis enodabimus. Significat, ſi qui filij Ephraim videantur ſuperſtites & incolumes exiſtere, poſtquam illos parentes educauerint nequaquam diu victuros, ſed veluti in flore rapiendos, ita vt non attingant ætatem virilem. Hunc eſſe germanum ſenſum huius loci, docent Theophylactus, & Paraphraſtes Chaldæus habẽs pro, *quod ſi enu rierint filios, abſque liberis eos faciã.* Nam etiam ſi enutrierint filios ſuos, orbabo eos, ne in viros euadant. *Sed & væ eis; cum receſſi ab eis.* Nimis acerbum eſt auferre filios à parentibus, eſt veruntamen multo acerbius Dominum ab illis recedere. Tunc enim quid ſuper eſt, niſi extrema calamitas? Hinc optimè quidam *væ iſ: ua* dicunt eſſe Dei maledictionem, pro quo etiã *væ* nõ inepte vertit Theophilactus *Hinc ipſis dolor, & calamitas eueniet. Ephraim, vt vidit, Tyrus erat fundata in pulchritudine.* Tyrus ciuitas erat nobilis, & multarum diuitiarum, in medio maris ſita & dicebatur emporium, eo quòd omnes ibi inuenirẽtur diuitiæ ad emẽdum, pluriſque ciuibus abundabat. Quia propter Ephraim, id eſt, decem tribus ſuberbientes in multitudine diuitiarum, & populorum ſimilem ſe Tyro putauit ad extremum videlicet honoris, & decoris apicem euectus, nec nõ & diuitiarum cumulũ. Et eſt ſenſus, Tã pulcher erat Ephraim, qui nunc deſertus eſt, & ſic vallabatur Dei auxilio, vt Tyrus, quæ mari cingitur, & procellas, ac turbines ventorum contemnit Ac ſi apertius dicat, Ephraim, qui fu it in altiſſimo otio, & pace ſumma, affligetur bellis propter idololatriam. *Eph aim*

Tyrus antiquiſſima ciuitas cui Seuerus Romanorum Imperator ob egregiã in republicã Romanorum fidem ius Italicũ dedit quod nõ niſi pauciſſimis & bene meritis cõcedebatur in hac requieſcit corpus Origenis vt Eccleſiaſtica teſtatur hiſtoria.

peccati, cum ſplendore gratiæ careant, quo pacto gaudere poſſunt? Quemadmodum Eunuchus reginæ Candaces nun, quã legitur lætus, & gaudẽs, donec à Philippo eſt baptizatus. Tũc inquit Scriptura, Eunuchus ibat per viã ſuã gaudẽs, Sic
Actor. 8. nos, cum abluimus peccata noſtra, & in aliquã cõmendabilẽ actionem incumbimus, per viam huius vitæ tendentes, debemus ſolum gaudere, non cum peccata patramus. Tunc e-
Afflictis hominibus ſuaues ſunt lachrymæ ſed peccatores maxime decent, nim potius triſtitia ingenti affecti, dolere debemus. Luctus namq; potius cõuenit peccanti, quàm gaudium. Hinc D. Paulus de Corinthiis conqueritur, quod non luxerint ſuper eo, qui fornicatus fuerat. Aduertant hoc peccatores, qui lætãtur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis, de quibus rurſum dicitur, Stultitia gaudium ſtulto. Et Regius Pſaltes, Quid gloriaris in malitia, qui põtens es iniquitate? Atque beatus Iacobus, Nũc exultatis in ſuperbiis veſtris: ſed om-
1. Corin. 5. nis exultatio maligna eſt. Sic exultabant impij illi, qui dice-
Prou. 1. & c. 15. bant, Nemo ſit expers luxuriæ, noſtræ, vbique relinquamus ſigna lętitię, coronemus nos roſis, anteaquã marceſcãt. Ele-
Pſal. 51. ganter dicunt impij, relinquamus ſigna lætitiæ, non enim ve
Iacobi. 4. ram habent lætitiã, ſed vmbras, & ſigna lętitiæ. Quemadmo
Sapien. 2. dũ enim vmbra fontis nõ ſitim ſedat, neque cibus depictus
Simile. famẽ depellit, Sic lætitia impiorũ nõ vere eos oblectat. Vn-
Delphinus piſcis ab vndis exiliens & quaſi præ lætitia ſaliens tempeſtatem proximam præſagit. de & bene addunt, Coronemus nos roſis. Nã quemadmodũ candor ille & odor roſarũ cito marceſcit, & inter ſpinas creſcit, Sic peccatorũ gaudia & oblectamenta multos proferũt dolores, animũ pungentes. Quemadmodum delphini, ludentes, & prę lętitia ſalientes, in mari, portendũt, imminere tẽpeſtatem, Sic peccatores, dum exultãt in peccatis, diſcemus, iam in ianuis adeſſe eorum ruinam, citoque multis iactãdos calamitatibus, Quadrat obſeruatio in Euangelium Epiphaniæ in hæc verba. Videntes ſtellam gauiſi ſunt gaudio magno valde. Quando, precor, reges iſti ingenti perfunduntur
Luc 12. alacritate? Certe cum ſtella illos duxit ad locum, vbi Chriſtus erat. Diſce ergo vbi lętitia vera inuenienda ſit nempe cũ Deo inſeruis, adoras, & munera tua, orationes, eleemoſinã, animi deiectionẽ, &c. illi offers, non cum te obſcœnis voluptatibus tradis. Si enim tũc gaudes ſimilis es immundiſſimo porco, qui plus exhilaratur in cœno, quam in flumine puro & cryſtalino.

¶ *Sicut populi quia fornicatus es à Deo tuo.* Optimè inquit D. Hieronymus, hunc locum explanans, Corripit nunc Iudęos Deus, dicens, Ne gaudeas, ne læteris, ne putes, te talem eſſe,

vt ſunt cætere nationes. Aliter enim neſciēs Deū aliter punitur recedens à Deo quia ſeruus, qui ſcit volūtatem Domini ſui, & non facit eam vapulabit multum. Et, Cui multum datum eſt, multum requiretur ab eo, Et Apoſtolus, His, qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcūt veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio. Tribulatio, & anguſtia in omnē animā hominis operantis malum, Iudæi primum, & Græci. Ecce vtroſque Iudæos videlicet, & Græcos ait plectendos, cæterū Iudæum Græco præfert, quoniā Iudęis maior pœna debetur, tanquam cognoſcentibus diuinam volūtatem per legē. Peccata enim infidelium vt perquam docte docet D. Thomas magis, merentur veniam propter ignorātiam, iuxta illud, Miſericordiā Dei conſecutus ſum, quia ignorās feci in crudelitate mea. Quemadmodū, qui ex loco eminentiori cadit grauius accipit vulnus, quā qui ambulans offendit, Sic qui ad culmen fidei ſunt euecti ſi per peccatū cadant multo acerbius puniētur. Vellem, hoc obſeruarēt fideles Eccleſiæ filij vt timore pœnarum, arcerētur à peccatis. Vnde D. Thomas decernit. Chriſtianum quantum ad idem peccatum puta adulterium, furtum, & alia id genus, puniēdū eſſe grauiori pœna, quā, infideles. Quis. n. nō videat, digniorem plagis eum hominem, qui pretioſum ſmaragdū ſtercore, & luto cōſpurcat, ac maximè, ſi puriſſimo auro ſit intextus, variiſque margaritis exornatus, quàm qui vilem laterem proiicit in cœnum: anima Chriſtiani, fidei, aliarūque virtutum ornamentis decorata, ſacramentis gratiæ ditata, ſi ſe peccatis cōtaminet, nōne acerbiore ſupplicio eſt dignior, quàm anima infidelis, quę non tot dotibus eſt cumulata? Irritam, inquit Apoſtolus, qui faciens legem Moyſi, ſine vlla miſeratione duobus, vel tribus teſtibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri ſupplicia qui filium Dei conculcauerit, & ſanguinem teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & ſpiritui gratiæ contumeliam fecerit?

Rom. 2.

1. 2. q. 89. art. 5. c.

Simile.

Grauius peccant fideles in Chriſto renati quam Barbari quātū ad peccati idētitatē in c. 2. Epiſt. ad Romā. lect. 2.

Heb 1. 10.

¶ *Area, & torcular nō paſcet eos, & vinū mētietur eis.* Obſeruate fratres mei, non eſſe à Domino dictum, Semē, & vites, ſeu vineę nō paſcent eos, ſed, *area, torcular non paſcet eos & vinum*, &c. Quorſum putas, Certè, vt acerbius peccatorem puniat. Multo enim grauius cruciat, cum in aream meſſem congregaueris, aut in horreum, & hortos iam maturos habueris hæc de manibus tolli, quia cū maiori bonorū iactura opus, & impenſam perdis, quàm ſi ſemen non adoleſcat, & vinea

Promittit area triticum & torcular vinum ſed mentietur promiſſio quia talia promittere ſolius Dei eſt nō Idoli.

non proferat geminas,& fructũ. Sic & apud Deuteronomiũ
Deut. 28. inquit,Sementem multam iacies in terra, & modicum congregabis,quia locuſtæ omnia deuorabunt,vineam plantabis & fodies,& vinum non bibes, neque colliges ex ea quippiã, quoniam vaſtabitur vermibus.Ecce non ſementem perdit Deus,ſed iam matureſcentes fructus. Docet ergo Deus, eo maximè tempore non eſſe peccandum,cum tempus colligẽdi fructus adeſt, ne illos, cum iam tenentur,tollat è manibus.

Simile. Quemadmodum homo diues iniuriam, & contumeliã irrogatam,licet ægre ferat, vindicare non audet, dicens, id pati,ne bona ſua,vxorem,& filios perdat,ſi enim ſe vindicauerit,bona iudex publicat Sic homines,iam fructibus terræ ditati,ne cœleſtis iudex auferat,debẽt à peccatis reſiſtere.

Loci religio peccatum deterius reddit. *Non habitabunt in terra Domini.* Non inquit,Non habitabũt in terra ſua,ſed,in terra Domini. Duo hic ſunt implicata alterũ eſt,graue eſſe peccare in terra ſancta, quæ,æquum eſt,maiorẽ terrorem incutiat,vt peccare fugias. Vnde optimè inquit Theodoretus,Etenim nõ, vt in terra Deo dicata, vixerũt,ſed iniquitatibus plenã vitã egerunt.Cupio, hoc animaduertãt religioſi,qui habitant terrã Domini.Quid enim ſunt monaſteria,in quibus habitãt,niſi terra Domini?Si igitur ibi impie viuant quid mirum,ſi tandem, apoſtatæ facti,

Terra Domini monaſteria. è terra ſancta exeant,& fugiant?Vis, frater mi, ab inſtituto tuo nõ reſilire,& in religione permanere?Vitam piam, & puram age.Mihi namque hoc certum eſt,qui religionem deſerunt,apoſtaſiæ crimen deteſtandum patrantes,prius, ceu in ſæculo viuerent, peccatis habenas laxaſſe, atque in eorum pœnam,permiſſum à Deo,vt in apoſtaſiam labãtur.

Simile. *Religio inſtar maris cadauera repellẽs homines mortuos peccatis ferre non poteſt.* Quemadmodum enim mare cadauera,veluti à ſe eiiciens,ad litus propellit,Sic religio peccatores,cum mortui ſint peccatis ſecum retinere non patitur.Alterum eſt, peccatores indignos eſſe bonis tẽporariis,quę poſſident. Sic namque de peccatoribus inquit Deus. Propter impietates ſuas iſtæ deletæ ſunt

Deut 9. nationes,& quia egerunt impietatem, introeunte te,deletę ſunt.Ecce,ob impietatem,& peccata ſpoliãtur nationes bonis temporariis.Sanctus etiam Iob inquit de impiis, Si conportauerit,quaſi terram,argẽtum,& ſicut lutum prępar auerit veſtimenta præparabit quidem, ſed iuſtus veſtietur illis, & argẽtum innocens diuidet,ædificauit, ſicut tinea domum

Iob. 27. ſuam,& ſicut cuſtos fecit vmbraculum.Sic legimus domum
Eſth. 8. Aman cõceſſam à rege Aſſuero reginæ Eſther. Demum in E-
Luc. 16. uangelio inquit Aſſertor noſter,in has voces gemebundum

pro-

prorumpere villicum iniquitatis, Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me villicationē? Qui igitur impie viuūt, ſciant indignos eſſe iis opibus, quas in eos cōtulit Dominus.

¶ *Reuerſus eſt Ephraim in Aegyptum.* Cōſiderat Dominus, an peccator redeat ad iniquitatem priorem, Sic apud Ieremiam *Iere. 11.*
dicitur, Reuerti ſunt ad iniquitates patrum ſuorum. Quemadmodum *Simile.*
ſerpens coiturus cum murænа, venenū euomit, *Canis ad*
ſed poſt coitum ad illud redit, & reſumit, Sic homines ad *vomitum.*
peccata ſua reuertunt, Audiant iſti, quid princeps Apoſtolo- *2. Pet. 2.*
rum dicat, Melius eſt, veritatis viam non agnoſcere, quàm poſt agnitā retrorſum conuerti. Et Aſſertor noſter inquit, Erunt nouiſſima hominis iſtius peiora prioribus.

¶ *Quid facietis in die ſolenni in die feſtiuitatis Domini? Ecce enim profecti ſunt à vaſtitate: Aegyptus congregabit eos, Mephis ſepeliet eos, deſiderabile argentum eorū vrtica hæreditabit, lappa in tabernaculis eorū. Venerunt dies viſitationis, venerūt dies retributionis. ſcito, te Iſrael ſtultum prophetam, inſanū virū ſpiritualē propter multitudinē iniquitatis tuæ, & multitudinē amētiæ. Speculator Ephraim cū Deo meo, propheta laqueus ruinæ factus eſt ſuper omnes vias eius inſania in domo Dei eius. Profunde peccauerunt, ſicut in diebus Gabaa, recordabitur iniquitates eorū, & viſitabit peccata eorū. Quaſi vuas in deſerto inueni Iſrael, quaſi prima poma ficuineæ in cacumine eius vidi patres eorū, ipſi autem intrauerunt ad Beelphegor, & ab alienati ſunt in confuſionē, & facti ſunt abominabiles, ſicut ea, quæ dilexerūt.*

¶ *Quid facietis in die ſolennis in die feſtiuitatis Domini?* Dubiū
eſt quid vocet diem ſolennem Domini, atque hinc variè ex *Quis ſic*
planatur locus iſte. Quidam eum diem referūt, ad illos dies *dies ſolen-*
feſtos, in quibus Dn̄s præceperat ſibi offerēda ſacrificia iux- *nis domini*
ta illud, Non apparebis in conſpecto meo vacuus. Solennita- *Exod. 34.*
tem hebdomadarū facies tibi in primitiis frugū meſſis tuæ triticeæ, & ſolennitatem, quando redeunte anni tempore, cuncta cōduntur. Tribus temporibus anni apparebit omne maſculinum tuum in conſpectu omnipotentis Domini Dei Iſrael. Ac ſi apertius dicat. Seruire coacti, ac ſecundum alias leges gubernari, non poteritis diuinos cultus, & conuentus iuxta Moſaicam traditionem celebrare. Ita explanant Theodoretus, Carthuſianus, & omnes fere recentiores. D. Hieronymus & Lyranus multo ſecus expendunt. Intelligunt enim per diem ſolennem, & feſtiuitatis tempus illud captiuitatis & miſeriarū, quo vindictā de inimicis, & hoſtibus Deus exercuit, quaſi Dominus exilaretur & lætos conuentus ce-

lebret ſuper Iudæorum interitu, dicatq;, Cum venerit dies captiuitatis,& ſæuiſſimus hoſtis ingruerit, quæ mea ſolẽnitas eſt, quam ego placabilẽ habeo hoſtiam, qui me de meis hoſtibus vindicat, & iniuriæ ponit modum, quid facietis? Vtramque explanationem adhibẽt Theophylactus, & Haymo,& quanuis ſub iudice reliquant,quæ ſit præferenda,hæc poſterior mihi videtur,velut acutior,eligenda. *Ecce enim profecti ſunt à vaſtitate.* Tacentibus Iudæis, ſibi ipſe Deus reſpondet,imo quid ſint facturi,diuinis oculis cernens,in dicta verba prorumpit. Dum autem inquit, *profecti ſunt à vaſtitate,* velut rem iam tranſactam narrans, præteritum poſuit pro futuro, viſitato more Sacræ Scripturæ. *Profecti ſunt*, ſcilicet pro eo quod quod eſt proficiſcentur. A vaſtitate, hoc eſt, miſeria,& vaſtitate præmentibus,& Aſſyrio,atq; Chaldæo captos ligare cupiẽtibus,ad Ægyptum confugerunt. Cæterum *Aegyptus congregabit eos*, i. interfecit eos, vel abſumet eos. Ita eſſe hæc verba explanãda docet Paraphraſtes Chaldæus, vertens pro *Aegyptus congregabit eos*, in Ægyptum congregabuntur. Cõgregari autẽ, vel colligi quempiam Hebraiſmus eſt, qua ſignificatur, mori, vel deſtrui. Sic apud Ieremiam inquit Deus, Congregãs congregabo eos, hoc eſt, perdendo perdam. Ac rurſum de Ioſia ait Deus, Colligam te ad patres tuos, id eſt, morieris. Video hunc locum ſecus à multis expẽdi, qui dicunt ſignificari his, Iudæos aufugiſſe in Ægyptum, quando Samaria capta eſt,& poſtea, quando Ieroſolyma incenſa ab Nabuzardan fugerunt in Ægyptum, occiſo Godolia, Ieremia tamen eos prohibẽte. Tunc enim Babylonij exacerbati, quod Aegyptiis confiderent, contra ipſos quoq; armati, atq; vna cum Aegyptiis adorti, citra laborem eos debellarunt. Quare tum iſtam in Aegypto calamitatem, & amiſſæ victoriæ pericula fugiẽtes, ad Memphim ſe receperũt, ceu munitiorem vrbem, vt in qua regia, erat, ſed ibi obierũt diem ſuum, in Iudæam non reuerſi. Non reiicio hanc poſteriorem explanationem, quippe quæ ab omnibus fere expoſitoribus eſt adhibita, verum & propriorem non omnino contemnendam, Ciuitas vero *Memphis* in qua Iſraelitas ſepeliendos inquit, vrbs erat celeberrima Aegypti illis temporibus quæ olim Noph, ſiue Moph, dicta, nomen in Memphim mutauit. Hanc Herodotus à Meni rege, Euſebius vero ab Epapho Ius filio conditam eſſe ſcribit. *Deſiderabile argẽtũ eorum vrtica hæreditabit.* Omnem lautitiam,& delitias, reique familiaris nitorem ſacræ literæ hoc verbo *deſiderare*, & vocibus

Iere. 8.
4. Re. 22.
4. Re. 25.

Sunt qui Cayrũ celeberrimã Aegypti vrbem Babylonem olim nominatam putant, Alij Memphis dictã fuiſſe ſcribunt quæ vaſto ambitu tres ingentes vrbes complectitur ſed harum inter ſe iuncta edificijs vnam efficiunt quarum frequentiſſimam hodie nonnulli Cayrum appellant.

cibus ab eo deductis ſignificant, vt apud Iſaiam, *Et omnia deſiderabilia noſtra verſa ſunt in vaſtationem*. Et illud, Recordata eſt Ieruſalē dierum afflictionis ſuæ, & præuaricationis omnium *deſiderabilium* ſuorum, quæ habuerat à diebus antiquis. Ex comparatione ergo miſeriç dolorem auget, cum futurum eſſe prædicat, vt domus illorum maximè, atque ſumptuoſiſſimæ, in quibus magna nituerat bonorum ſupellex, horridæ, incultæq; vrticis, & lappa plenæ reddantur. Per deſiderabile enim argentū ſynecdochicos delitioſas illas ędes, ſignificat, in quibus nullum fictile erat, ſed omnia argento, tum fuſo, tū cœlato plena, multaq; erant pretioſa, atque nullus argenti nodus, ſicut ſcriptum eſt, & Repleta eſt terra argento, & auro, & non eſt finis theſaurorū eius, ruina, & vaſtatio perdidit, *vrtica q; & lappas* in eorum loco repoſuit. D. Hieronymus, quem multi ſequuntur, non ſolum dicta ornamenta domuum intelligit per deſiderabile argentum, verū etiam, & ipſas villas, quoniam pretio emuntur argenti. Lyranus vero opinatur his explicari, fugientes Iſraëlitas abſcōdiſſe theſauros ſuos, ſuper quos vrticæ creuerunt, quoniā deſtructā Ieruſalem non incoluerunt habitatores. Duç tamē priores explanationes videntur veriores. *Scitote Iſrael ſtu tum prophetam, inſanum virum ſpiritualē*. Pſeudoprophetas, falſoſq; Vates, per prophetam inſanum, & virum ſpiritualem intelligit, qui ſuis mendaciis Iſraëlem deceperunt. Ac ſi apertius dicat, Tunc cognoſcent Iſraëlitæ, quod propheta ille, quem ſacrorū myſteriorum peritū eſſe credebāt, & viri, quos ſpiritu Dei præditos eſſe exiſtimabāt, ſint ſtulti, & inſani, qui eos fefellerint. Video multos explanare hunc locū de viris, ſanctiſq; prophetis. Ac ſi dicat Deus, O Iſraël, nunc mea verba cognoſce, qui prophetā tibi vera dicentē, & prophetantem ſpiritu ſancto, ſtultū, & inſanū vocabas, iuxta illud, quod in Ramoth Galaad principes locuti ſunt ad Iehu, Quid venit ad te iſte veſanus? Cognoſce non prophetā meū, ſed te inſanum eſſe, gratior tamē mihi eſt prior explanatio. *Specula or Ephraim cum Deo meo* Bifariam diſpūgere poſſumus. Primo, quod vox ſit prophetæ dicētis, *Speculator Ephraim*, ſubaudis, *eſt cum Deo meo*. i. ad hoc à Deo meo cōſtitutus eſt ſpeculator Ieroboam, qui nomine Ephraim intelligitur, vt ipſe, & eius ſequaces reges ſpeculatores eſſent populo Dei, & eis bona prouiderent, ac ſecundum Dei voluntatem regerent, atque inſtituerēt eos. Speculatores quippe appellabantur rectores, &

Iſai. 64.
Thren. 1.
Iſai. 2.
Sacerdotes Idolorum fuiſſe Phanaticos & furiam ac inſaniam paſſos priſcorum docēt hiſtoriæ hinc bacchari quod eſt Bacchi feſta colere ſignificat furere, diſcurrere, vt feſta illa celebrantes ſolebant.
4. Reg. 9. cap.

Ezec. 3. & prophetæ ipſius populi. Vnde dicitur Ezechieli, Speculatorem dedi te domui Iſraël. Ita ergo Ieroboã, quaſi ſpeculator, & quaſi propheta datus eſt populo cum ſequacibus ſuis vt populum corrigerent delinquentẽ, & ad rectũ iter reuocarent, ſed qui eos erudire debuerat, *factus eſt laqueus* ruinæ in omnibus ſuis actionibus, quia per potentiã & prauã ſuaſionem fecit eos idola colere: & qui debuerat eſſe propheta, vt populum cultum Dei doceret, cũ docuit idololatriam. Secundò, *Speculator Ephraim, &c.* ſic poteſt explanari, Ipſi Ephraim eſt ſpeculator, propheta videlicet, *cum Deo meo propheta*, hoc eſt, qui loquatur ſpiritu diuino, doceatq; veritatẽ. Sed quia tales prophetas quęrebant interficere, *laqueus ruinæ factus eſt ſuper omnes vias eius*, quia tum in dictis, tum in factis talis prophetæ quærebant mortẽ illius. Tertiò, & hãc credo germanã eſſe huius loci intelligentiam, ſpeculatorem vocat pſeudoprophetam, qui dicit prophetiam ſuã eſſe à Deo vero, cum non ſit, Huiuſmodi falſus propheta eſt ipſi Ephraim vna cum Deo meo. Quaſi dicat, Vult Ephraim ſimul Deum verum, & Deos alienos colere. *Propheta laqueus ruina factus eſt.* Cõparat populum auiculis, pſeudoprophetas aucupibus, prædicationẽ eorũ laqueo, quo populus Ephraim irretitur, & decipitur. *Inſania in domo Dei eius.* Licet Hebraicè ſit pro *inſania*, odiũ, ſiue furor, bene per vtrunque, & per inſaniam, & per odium intelligere poſſumus idolum, & vitulum nempe, quem in Bethel, quæ vox domus Dei interpretatur adorabant. *Profundè peccauerunt*, hoc eſt, ſtudioſè, & pertinaciter. Hebraicè profundam fecerunt defectionẽ, hoc eſt, arte quadam ſubtili defecerunt à Deo. Nam in honorẽ Domini colebãt vitulũ. *Sicut in diebus Gabaa.* Reducit propheta ad memoriam filiorum Iſraël, quod quondam geſtum eſt in Gabaa, quando vxorem Leuitæ reuertentis de Bethlehẽ illicito necauere concubitu. Hoc autem exẽplo tria implicat Deus. Primum, Iſraëlitas in maximum impietatis barathrum eſſe merſos, adeò vt eorum ſcelus vincat flagitium, quod olim fuerat in Gabbaa perpetratum. Secundum, Oſtendit Iſraëlitas non ſolum in Deum peccaſſe, ſed etiam in proximum contra vitæ honeſtatem. Tertium, Iſraëlitas eſſe perdendos, & deuaſtãdos, quemadmodum Iudæ duæ tribus, & Ephraim decem, inter ſe mutuo intricatæ interierunt in Gabaa. Contigerunt hæc, quando Ioas rex decem tribuũ venit ad Amaſiam regẽ Iuda, & abſtulit partẽ de mœnibus Ieroſoymorũ. *Quaſi vuas in deſerto inueni Iſraël, quaſi prima poma ficulneæ in cacumine*

Impoſtores falſa doctrina auiculas ſuas mirè decipiunt.

Indi. 19.

cumine eius, vidi patres eorũ: ipſi autem intrauerunt ad Beelphegor. Eleganti ſimilitudine explicat, quantum hunc populum dilexerit, quantùmque ipſe populus fuerit ingratus in Deum ſuum. Eſt autem, ac ſi dicat, Tam charus fuit mihi Iſrael, tam gratus, & dilectus, quam ſunt vuæ iis, qui inueniunt illas in deſerto, vbi eſt penuria rerum omnium: tam libenter vidi patres Iſraëlitarum, quam libenter videt homo primos fructus in ficu, cum incipit ferre fructum. Contendunt nonnulli has vuas à Domino inuentas, fuiſſe eximios illos patriarchas, Abraham, Iacob, Iſaac, qui cum tot eſſent virtutibus exornati, Deo quàm gratiſſimi extitere. Ita eam vocem, *ſicut vuas* expendunt omnes antiqui patres, tum Græci, tum Latini. D. Hieronymus, Theophylactus, Theodoretus, Lyranus, Haymo, Rupertus, Cathuſianus. Verum quidam recentiores ſecus intelligunt, nempe ſolum de patribus, quos per deſertum Dominus deduxerat, eſſe ſermonem. Probant autem, quoniam inquit Deus, quaſi vuas in deſerto, at certum eſt, Deum non inueniſſe in deſerto illos primos patriarchas, igitur in eos non quadrat hic locus. Huic obiectioni facile reſpondere poſſumus, non propterea à Domino hoc eſſe dictum, quòd eos inuenerit in deſerto, ſed collationis eſt ſermo, qua explicat, quantum & dicti patriarchę virtutibus antecelluerunt cæteros homines, quantoq; amore quæſierit, inuenerit, atq; collegerit, ſicut ſcriptum eſt, En Domini Dei tui cœlum eſt, & cœli cœlorum, terra, & omnia, quæ in eis ſunt, & tamen patribus tuis conglutinatus eſt Dominus, & elegit eos, amauitq; ſemen eorum poſt eos. *Ipſi autem intrauerunt ad Beelphegor.* Idolum Moabitarũ eſt. *Beelphegor*, quem nos, teſte Diuo Hieronymo, priapum poſſumus appellare. Hoc autem completum eſt, quando ad conſilium Balaam miſſæ ſunt mulieres Madianitarum, quæ allicerent filios Iſraël ad libidinem, & ad adorandum Deum falſum eorum Beelphegor. *Facti ſunt abominabiles ſicut ea, quæ dilexerunt*, hoc eſt, Tot habuerunt, & coluerunt idola, quot habuerunt mulieres, & vxores diuerſarum nationum. *Per ea enim, quæ dilexerunt*, fœminas intelligit, quibus ardentiſſimo amore fuerunt Iſraëlitæ copulati. Intelligunt multi hæc ab Iſraël dilecta eſſe idola, quibus ſimiles facti ſunt Iudæi, iuxtà illud, Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis, vt iam non ſolum dicantur idololatriæ, verum & idola. Cæterum prior explanatio mihi magis arridet.

Ingratitudinis turpe vitium in Iſraele notatur.

Deut. 10.

Num. 25.

Opinabatur Ethnica ſuperſtitio quod niſi Beelphegor Deum pudendũ ſiue Priapũ nõ propitiarent, anni abundãtia non eueniret lege Cal. li. 4. ani. lec. c. 6.

Pſal. 134

Obſer-

Obſeruationes ſpectantes ad morum compoſitionem.

QVid facietis in die ſolēni, in die feſtiuitatis Domini?
¶ Timendum eſt, tot irretiri peccatis, vt
Deus non triſtis, ſed lætus, ac veluti diē ſolē-
nem agat, puniat peccatorem. Voluit diluuio
mundum perdere, & non ſecus, atque ſi illud
ſupplicium eū afficeret triſtitia, dolore cordis tactus intrin-
Gene. 6. ſecus, inquit, Delebo hominem, quem formaui Et Ieremias,
Iere. 26. Si fortè audiant, & conuertantur vnuſquiſque à via ſua ma-
la & pœniteat me mali, quod cogito facere eis, verum extre-
mum hominis peccantis malum eſt, cum non ſolum dolet
Deus, verum de percuſſione gaudet. Sicut antea lætatus eſt,
Deut. 28. inquit Moſes, Dominus ſuper vos, beue vobis faciens, voſq;
multiplicans, ſic lætabitur diſperdens vos, atque ſubuertēs,
vt auferamini de terra, ad quam ingredieris poſſidendam. Et
Ierem. 20 Ieremias. Sit homo ille, vt ſunt ciuitates, quas ſubuertit Do-
Prou. 1. minus, & non pœnituit eum. Et apud Prouerbia, Deſpexiſtis
Irridet omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis,
Deus ho- ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo vos,
mines in- cum id, quod timebatis, aduenerit. Quadrat obſeruatio in
teritū, ca- Euangelium Dominicæ decimæ quintæ poſt Pentecoſten,
lumniā & in hæc verba, Quam cum vidiſſet Dominus, miſericordia
alia id ge motus ſuper illam. Quid hoc eſt, Domine? Nónne tu dedu-
nus timen- cis ad inferos, & viuificas? Si ergo tu hunc adoleſcentem in-
tes propter terfeciſti, qui auctor es vitæ, & mortis, cur veluti doleas,
amorē reru nunc miſericordia moueris ſuper matrē eius? Fortaſſis non
terrenaru, in tantum peccatorum barathrum inciderat, vt ob ea mere-
cum quod retur puniri à Domino, nō ſecus atque ſi lætus eſſet, quem-
male ſibi, admodum & Ephraim punit gaudens. Quadrat etiam in
eōſcij male Euangelium Dominicæ decimæ poſt Pentecoſten, in hæc
etiam ſibi verba, Videns ciuitatem, fleuit ſuper illā. Ieſu bone, cur fles,
metuant, puniturus Ieroſolymam? Nónne digna eſt ciuitas eo ſuppli-
non timēt cio, & digna factis rependis? Ita eſt, verum non lætus punire
antē quod vult, ſed triſtis ob viros pietate inſignes illius ciuitatis in-
maximè colas, Dauid, Ioſiam, Samuelem, Eliſæum, &c. Eſt etiam hic
timere de- locus aptiſſimus pro Dominica prima Aduentus, in hæc
bent Deū verba, His autem fieri incipientibus, leuate capita veſtra.
ſcilicet. Cur veluti gaudentes, & lætabundi capita leuabunt Apoſto-
li in die extremi iudicij? Quoniam tunc puniet ſupernus iu-
dex iniquus lætus, & veluti in die ſolemni, & die feſtiuitatis
ſuæ.

¶ *Aegyptus*

¶ *Aegyptus congregabit eos, Memphis ſepeliet eos.* Ecce quid attulit Ægyptiis cōmodi, tueri peccatores Iſraëlitas, quòd Babylonij etiā ipſos Ægyptios tuentes Iſraëlem vaſtauerunt. Caueamus ergo, ne opem, & auxilium feramus iniquis, ne Deus vna cum illis nos perdat. Solet enim Deus huiuſmodi auxiliatores punire acerbiſſime. Sciāt, inquit Deus, quia ego Dominus, cum dedero ignem in Ægypto, & attriti fuerint omnes auxiliatores eius. Et apud Iſaiam, Dominus inclinabit manum ſuam, & corruet auxiliator & cadet, qui præſtat auxilium, ſimulq́; omnes conſumentur. Quemadmodum ſi quis hominem è flumine velit eripere, quem tumentes ob ortam tempeſtatem fluctus inuoluunt, ingreſſus alueum fluminis, perit vna cum eo, qui in periculo erat conſtitutus, In eundem modum qui opem fert iniquis, perit vna cum ipſis iniquis, Audi, quid dicat Deus apud Ezechielem. Erumpere faciam ſpiritum tempeſtatum in indignatione mea, & imber inundans in furore meo erit, & lapides grandes in ira in cō-ſumptionem. Et deſtruam parietem, quem liniſtis abſque temperamento, & adæquabo eum terræ, & reuelabitur fundamentum eius, & cadet, & conſumetur in medio eius. Et complebo indignationem meam in pariete, & in his, qui liniunt eum abſque temperamento: dicámque vobis, Non eſt paries, & non ſunt, qui liniunt eum. Hactenus Ezechiel. Vides autem, quo pacto Deus, non ſolum de iniquis, verum & de his, qui illis auxilium præſtant, ſumere vindictam, inſtar imbris inundantis, qui vtroſque, peccatores videlicet, & eorum auxiliatores abſumit, & ſubmergit.

Ezec. 30.

Iſa. 31.

Auxilium inimicis nec dare nec ab eis accipere oportet. Chryſ. homil. 1. ſuper. Matt.

Ezec. 13.

¶ *Venerunt dies viſitationis, venerunt dies retributionis.* Elegāter vtrūque coniungit, viſitationē videlicet, & retributionē vt diſcant iudices, quod eſt eorum munus, nempe repēdere digna factis vnicuique. Atque ne puniant quēpiā, ante cauſę eius cognitionem, obſerua frater mi, quem ordinem ſeruet, prius viſitat, quàm retribuat, quoniam ex viſitatione culpæ, æquum eſt, oriatur retributio pœnæ. Sic Sanctus Iob iudex cōſtitutus ante retributionē viſitatum ibat peccatores. Cauſam, inquit, quam neſciebā, diligentiſſimè inueſtigabā, conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebā prædā. Ecce, ęquiſſimus iudex prius cauſam inueſtigat, quàm malefactori irroget pœnā. Quemadmodū enim ignis vt accēdatur, & ardeat, neceſſaria ligna ſunt, Sic, vt puniat iudex, debet præcedere culpa. Diſces, etiam non ſatis eſſe, vt pœnam peccatori iudex infligat, audire culpam, eam videre, &

Iob. 29.

Simile.

perſcru-

perſcrutari oportet. Non enim inquit. Venerunt dies auditionis, ſed. Venerunt dies viſitationis. Neque inquit. Venit dies, ſed venerunt dies viſitationis, ac ſi neceſſum eſſet, non vnum tantum diem, ſed plures dies cōſumere in peccati diſcuſſione. Non enim debent iudices eſſe præcipites in ferēda ſententia contra delinquentem, ſed maturè in examinatione cauſæ procedere Hinc non inquit. Venit nox, ſed dies viſitationis. Qui enim alium viſitat, clarā & veluti luce meridiana illuſtratā cognitionē cauſę debet habere. Demū obſerua, quo pacto diebus viſitationis dies etiā iungat retributionis. Sūt nāq; nonnulli, qui multo ſecus faciūt, diei videlicet viſitationis vni coniungentes plures dies retributionis, atq; è cōtratio pluribus diebus viſitationis annectētes diē vnum dūtaxat retributionis. Bone Deus quis æquo animo id ferre queat? Heu quoties exiguam culpā magna comitatur pœna. Quid hoc eſt, niſi diei viſitationis non rependere diē etiam retributionis, ſed dies? Inuenies etiā alios iudices hūc quoq; peruertere ordinem. Nā pluribus diebus viſitationis diē tātum vnum retributionis rependunt, hoc eſt, magis criminibus ſatis modicas adhibent pœnas: diſcant igitur iſti, ſe non imitari cœleſtem iudicē, qui eadem & æqua lance vtrumq; examinat, diem. ſ. viſitationis & retributionis, & vbi dies inuenit viſitationis, hoc eſt, peccata, quæ plures dies poſtulāt, vt viſitentur, dies etiā reddit retributionis, id eſt, culpis dignas rependit pœnas. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ octauæ poſt Pentecoſten, in hæc verba. Habebat villicū, qui diffamatus eſt apud illū, Et vocauit illū, & ait illi. Quid hoc audio de te? Ecce nō venerūt huic villico iniquo ſolū dies auditionis, ſed dies viſitationis. Licet enim diffamatus eſſet apud dominū ſuū, non illū dominus condēnat, ſed prius viſitat. Quadrat etiā in Euāg. Dominicæ viceſimæ primæ poſt Pent. in hæc verba. Vocauit illū Dominus ſuus, & illi ſerui nequā, &c. Ecce Dominus puniturus hunc ſeruū, prius cauſam examinat, & non eſt contentus, vt venirent dies auditionis cauſæ eius, ſed dies veniunt viſitationis.

Nihil enim magis contrarium eſt iudicio quam ſine iudicio periſcribere aliquem. Demoſt. ad Ariſtip.

Hic oſtēditur quod fama præcedente debet fieri inquiſitio criminum extra de ac u. qualiter & quando.

¶ *Speculator Ephraim cū Deo meo, propheta laqueus ruinæ factus eſt.* Ecce, quod ſit munus regum, & rectorum reipublicæ, eſſe ſpeculatores, qui cuncta proſpiciant, & homines ſibi ſubiectos agnoſcant. Hinc oculi vocantur in ſacris. Oculi eius, inquit Sponſa interrogata qualis eſſet Sponſus, ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſſima. Quid oculos vocat Spōſi, dicat nobis

bis Diuus Anſelmus. Illi, inquit, qui ſubtili intuitu penetrant Scripturas, & aliis prouident, oculi ſunt, ſicut columbæ ſuper riuulos, & iuxta fluenta pleniſſima. Columbæ eſt natura nidificare iuxta aquam, vt ſe reficiat inde, & vt videat ibi vmbram milui, vel accipitris, vt poſſit effugere, ita qui alios gubernant, iuxta aquas id eſt, diuinas Scripturas immorantur, vt inde reficiantur, & inde non ſolum ſibi, verum & ſubditis prouideant ab inſidiis diaboli. Per riuulos autem accipimus minores doctrinas, vt expoſitiones, & ſermones ſanctorum, inquit ſanctus Anſelmus, ego vero etiam intelligerem leges humanas, ſacroſque canones, quibus populus eſt gubernandus. Qui merito riuuli dicuntur, quoniam ſi conferantur leges humanæ cum pelago Scripturæ ſacræ, ex quo lex diuina hauritur, exigui riuuli ſunt. Inde etiam manere debent, vt ſanctæ, & iuſtæ ſint. Atque ne quis exiſtimet, ſolum ad præſules, epiſcopos cæteróſque prælatos, & concionatos, ſpeculatores eſſe reipublicæ, attinere, excludendoſque principes ſæculares, audiat qui Dominus præcipiat regi. Poſtquàm, inquit ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi Deutero. legis huius in volumine accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit illud ſecum, egetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba, & ceremonias eius, quæ in lege præcepta ſunt. Vellem, hoc aduerterent reges, & principes, qui neque iuxta riuulos ſunt, hóc eſt, ignorant leges, quibus populus ſibi traditus eſt regendus, & illa fluenta diuinæ legis vix vel ſummis labijs attingunt, nihilque præter delitias, & diuitias curant. Demum non ſolũ vocat principes columbas reſidentes iuxta riuulos, & fluenta, ſed addit. Quæ lacte ſunt lotæ, id eſt, candidæ. Quæ enim cãdida ſunt, cum lacte componere ſolemus, vt obſeruẽt principes, quanto debeant ornari virtutum candore. Quoniam igitur Ephraim non candida columba, ac reſidens iuxta diuinę legis fluenta erat, ſed coruus nigerrimus, obſcuris videlicet motibus contaminatus, merito Deus conqueritur, laqueum ruinæ fuiſſe populo ſuo.

Ridiculoſa res eſt aut magis periculoſa. ſicut lator cæcus, doctor inſtius, præcurſor claudus, præco mutus.

¶ *Profunde peccauerunt.* Sine lachrymis dici non poteſt, quàm ſtudioſè peccatores ſua perficiant peccata, quamque ſtrenuos artifices ſe exhibeant, dum malum patrant. Vtinam, bone Deus, qui ſe exiſtimant vigilanter tibi inſeruire, vel parem ſolicitudinem impenderent.

2 ¶ *Quaſi vuas in deſerto, inueni Iſrael, quaſi prima poma ficulnea*

Ee *in cacu-*

Tam rari ſunt viri pij in quibus delectetur Deus quam ſunt vua in deſerto, & præcoces ficus in cacuminibus ficulnearum. Michea. 7.

in cacumine eius vidi patres eorũ. Duo hic ſunt implicata Alterũ eſt. vbi dicat Deus, Iſraelem fuiſſe quaſi vuas, id eſt, ſibi gratiſſimum, non vtique in ciuitatibus, ſed in deſerto Non ergo deſpicienda ſolitudo eſt, quando homines in deſerto vitam agentes, à Deo quæruntur, ſibique is fructus eſt gratiſſimus, & iocundiſſimus, Vbi, precor, legis factum eſſe vẽrbum Domini ſuper Ioan. Baptiſtam? Vtique in deſerto. Diſces etiam, quàm pauci ſunt viri iuſtitiam pridem & ab orbe condito. Nam ſicut in deſerto eſt penuria rerum omnium, vixq; fructum ſuauẽ reperies. Sic inquit Deus ſibi cõtigiſſe. Quod & apud Michæam teſtatur, dicens, Væ mihi, quia factus ſum ſicut qui colligit in autumno racemos vindemiæ, & non eſt botrus ad comedendum, præcoces ficus deſiderauit anima mea. Perijt ſanctus de terra, & rectus in hominibus non eſt. Time etiam, frater mi, qui non in deſerto, ſed velut in amœniſſimo horto, excultoque ſumma diligentia, conſitus es, in aliqua nempe regione, vel ciuitate, vbi non deſunt agricolæ tuam conſcientiam excolentes, concionatores videlicet & alij viri pi;, ſi non gratum fructum Deo reddas, ſed acerbiſſimũ, iuxta illud, Vua fellis vua eorũ, & botrus amariſſimus.

Periculoſa matrimonia cũ iniquis mulieribus.

¶ *Facti ſunt abominabiles, ſicut ea, quæ dilexerunt.* Aperiamus oculos mẽtis, vt videamus, vbi nam reponimus amorẽ, & dilectionem noſtram. Si enim iniquos dileximus, facile eius mores imbibemus, Diſces etiam periculoſum eſſe, cum iniqua fœmina contrahere matrimonium. Quia enim Iſraelitæ fœminas peccatis contaminatas duxerunt vxores, & ipſe etiam ſunt contaminati.

¶ *Ephraim quaſi auis auolauit, gloria eorũ à partu, & ab vtero, & à conceptu. Quòd etſi enutrierint filios ſuos, abſque liberis eos faciam in hominibus, ſed & væ eis, cum receſſero ab eis. Ephraim vt vidit, Tyrus erat fundata in pulchritudine: & Ephraim educet ad interfectorem filios ſuos. Da eis, Domine. Quid dabis eis? Da eis vuluam ſine liberis, & vbera arentia. Omnes nequitiæ eorum in Galgal, quia ibi exoſos habui eos: propter malitiam adinuentionũ eorum de domo mea eijciam eos: non addam, vt diliges eos omnes principes eorum recedentes. Percuſſus eſt Ephraim, radix eorum exiccata eſt, fructum nequaquam facient. Quod & ſi genuerint, interficiam amantiſſima vteri eorum. Abiiciet eos Dominus Deus meus, quia non audierunt eum, & erunt vagi in nationibus.*

¶ *Ephraim, quaſi auis auolauit, gloria eorũ à partu, & ab vtero, & à cõceptu,* Per Ephraim decẽ tribus intelligit, & q̃d hac auis collatione ſignificet, nõ eſt omnino certũ apud expoſitores,

atque

atq; hinc variè explanatur. Theoph. exiſtimat ſignificari, decem tribus celeriter defeciſſe à Deo, vel celeriter eſſe ad captiuitatem adducendas. Hanc ſecundam explanationẽ q; videlicet Ephraim auolet in captiuitatem, & de ſuo recedat locō, amplectuntur omnes fere expoſitores. Diuus Hieronymus, Theodoretus, Lyranus, Haymo, & Carthuſianus, & alij. Hi omnes velut vno ore fatentur Ephraim autem appellari, vt velocem eius in Babylonem tranſitum demonſtraret. Alij hunc loquendi tropum dicunt eſſe Hebraiſmum, eaque ſignificari filios Ephraim cito fore morituros, cumprimum videlicet prodierint in lucem, aut abortient, vel quod vxores eorũ non retinebunt ſemen. *Gloriam autem huius populi inquit ſſe à partu, & ab vtero, & à conceptu*, quoniã quòd in multitudine gloriabatur filiorum, & excercituum & eo ſe maiorem arbitratus eſt Iuda, fratre ſuo, quia ipſe decem tribubus ille duabus præfuit. *Qu d etſi enutr erint filios ſuos, abſque liberis eos faciam in hominibus.* Subobſcurus eſt locus, ſed paucis enodabimus. Significat, ſi qui filij Ephraim videantur ſuperſtites & incolumes exiſtere, poſtquam illos parentes educauerint nequaquam diu victuros, ſed veluti in flore rapiendos, ita vt non attingant ætatem virilem. Hunc eſſe germanum ſenſum huius loci, docent Theophylactus, & Paraphraſtes Chaldæus habẽs pro, *quod ſi enu rierint filios, abſque liberis eos faciã.* Nam etiam ſi enutrierint filios ſuos, orbabo eos, ne in viros euadant. *Sed & væ eis; cum receſſi ab eis.* Nimis acerbum eſt auferre filios à parentibus, eſt veruntamen multo acerbius Dominum ab illis recedere. Tunc enim quid ſuper eſt, niſi extrema calamitas? Hinc optimè quidam *væ iſ ua* dicunt eſſe Dei maledictionem, pro quo etiã *væ* nõ inepte vertit Theophilactus *Hinc ipſis dolor, & calamit. ueniet.* *Ephraim, vt vidit, Tyrus erat fundata in pulchritudine.* Tyrus ciuitas erat nobilis, & multarum diuitiarum, in medio maris ſita & dicebatur emporium, eo quòd omnes ibi inuenirẽtur diuitiæ ad emẽdum, pluriſque ciuibus abundabat. Quia propter Ephraim, id eſt, decem tribus ſuberbientes in multitudine diuitiarum, & populorum ſimilem ſe Tyro putauit ad extremum videlicet honoris, & decoris apicem euectus, nec nõ & diuitiarum cumulũ. Et eſt ſenſus, Tã pulcher erat Ephraim, qui nunc deſertus eſt, & ſic vallabatur Dei auxilio, vt Tyrus, quæ mari cingitur, & procellas, ac turbines ventorum contemnit Ac ſi apertius dicat, Ephraim, qui fuit in altiſſimo otio, & pace ſumma, affligetur bellis propter idololatriam. *Ephraim*

Tyrus antiquiſſima ciuitas cui Seuerus Romanorum Imperator ob egregiã in republicã Romanorum fidem ius Italicũ dedit quod nõ niſi pauciſſimis & bene meritis cõcedebatur in hac requieſcit corpus Origenis vt Eccleſiaſtica teſtatur hiſtoria.

educet ad interfectore filios ſuos. Multi intelligunt, interfectorẽ iſtum eſſe Azaelem regem Syriæ, qui Samariam longo tẽpore obſedit, quouſque, fame cogente, ad eum exirent, arbi-
1.Reg. 10. trantes ſibi vtilius cum gladio ſubito perire, quàm longa inedia. *Omnes nequitiæ eorum in Galgal.* In Galgal Saul vnctus
Ioſue.5. eſt in regẽ, Samuele nã Dei populo nunciante, legimus præterea, quod in Galgal populus Iſrael ſecundo fuerit circumciſus, vbi etiã poſtea, quaſi cauſa religionis primũ cœperunt
Bethel domus Dei à qua eiicitur idolatriæ cauſa populus. colere idola, in quorum cultu omnibus ſe ſceleribus contaminarunt. *De domo mea eiiciam eos.* Diuus Hieronymus, quẽ multi ſequũtur, ait, domũ, è qua eiiciendus ſit Ephraim, eſſe Bethel, nã hæc vox Bethel interpretatur domus Dei. Theophylactus verò hanc Dei domum eſſe Paleſtinam putat, quã pro domo habuit Ephraim à Deo ſibi traditam, vel templũ Dei, quod Ieroſolymis erat exſtructum. Significat autem, alio Ephraim eſſe transferẽdum. *Radix illorum exiccata eſt: fructum nequaquã facient.* Metaphorã ſumit ab arbore, cuius ſi radices aruerint fructũ ferre nõ poterit, & ſi paululũ fecerit, ſtatim in ipſo flore ſiccabitur. Dicit autẽ de Ephraim, cuius radix aruit, quia Deũ, in quo fundatus fuerat perdidit, ſiue patres ſuos Abrahã, Iſaac, & Iacob, in quibus radicem miſerat habere non meruit, & propterea fructum iuſtitię non faciet, quod & ſi fecerint, interficiam, inquit, *amãtiſſima vteri eorum*, hoc eſt, chariſſimos liberos, iuxta id quod dixerat, Si enutrierint filios ſuos abſque liberis eos faciam in hominibus.

Obſeruationes ſpectantes ad componendos mores.

E*Phraim quaſi auis auolauit.*

¶ Eleganter oculis Ephraim ſubiicit contẽplãdam celerẽ eius punitionem. Nihil namq; nocentius peccatoribus, quàm credere procul à ſe ſupplicium eſſe, cum peccant. Vtinã in animum inducerẽt iam imminere, & ad fores eſſe vindicem vitę maleactorum pœniteret eos, & gradũ reuocarẽt à peccatis. Id enim maximè quærit Deus, dum ſe vocat velocem punitorẽ. Ecce venio cito, inquit Deus in Apocalypſi. & merces
Apoc. vlt. mea mecum eſt reddere vnicuique ſecundum opera ſua. Et
Hebr. 10. Apoſtolus, Adhuc modicũ aliquantulumque qui venturus
Iſaiæ.5. eſt, veniet & non tardabit. Et Iſaias, Ecce feſtinus velociter
Ierem. 48. veniet. Et Ieremias, Prope eſt interitus Moab, & malum eius velo-

velociter ocurret. Atque Habacuc. Ecce, ego ſuſcitabo Chaldæos, gentem amaram, & velocem. Horribilis, & terribilis eſt, leuiores, pardis equi eius, & velociores lupis veſpertinis, volabant, quaſi aquila feſtinans ad comedendum. Sed hoc non ſibi ſuadent homines impij, de quibus inquit Iſaias, Subito, dum non ſpectatur, veniet contritio eius. Et ſapiens. Vocaui, & renuiſtis, extendi manum meam & non fuit, qui aſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis, ego quoque in interitu veſtro ridebo & ſubſannabo, cũ vobis id eſt quod timebatis aduenerit, cum irruerit repentina calamitas, & interitus, quaſi tempeſtas ingruerit quando venerit ſuper vos tribulatio, & anguſtia. Atque Apoſtolus inquit, De temporibus autem, & momentis, fratres non indigetis, vt ſcribamus vobis. Ipſe enim diligenter ſcitis, quia dies Domini ſicut fur in nocte, ita veniet: cũ enim dixerint, pax, & ſecuritas, tunc repentinus eis ſuperueniet interitus. Vos autem, fratres nõ eſtis in tenebris vt vos dies ille, tanquam fur, comprehendat. Ecce, diſcrimen aſſignat Apoſtolus inter viros iuſtos, & iniquos, quòd iuſti ſemper parati ſunt, non fidentes temporis lõgitudini, iniqui vero longe à ſe eſſe iudicent putantes in vtranque autem dormiunt. Quis dedit inquit Deus Iob gallo intelligentiam? vel quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiã? Optimè intelligentiam galli coniungit cum ſapientia. Nam certe ij maximè homines ſapientiam diſcunt, qui gallos imitantur. Quæ quidem aues noctu cantare ſolent, atque hinc antiqui ſignificaturi homines vigilantes gallum pingebant, neque aliud præſtantius inuenerunt vigilantiæ ſymbolum, quippe qui ſingulis horis nocturnis cantet. Hi igitur homines vere digni ſunt nomine ſapientum, qui velut galli, in nocte huius vitæ non dormiunt, ſed vigilant expectantes aduentum Domini, dicentes cum Apoſtolo Dominus prope eſt. Ait itaque Deus, quis dedit gallo intelligentiã? velut admiranda ſit eius cantus fortitudo, fugat enim leonem, qui vocem cantantis galli ferre nõ poteſt, quin fugiens, terga vertat. In eundẽ modũ leo ille, de quo inquit Apoſtol⁹ vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus, tãquã leo rugiens circuit quærẽs, quẽ deuoret homines vigilantes non aggreditur. Vnde idem eſt dicere, Fratres, vigilate, quia diabolus eſt tanquam leo rugiens, ac ſi apertius dicat, Date operam, fratres, vt ſitis galli diuini in Eccleſia, vt à vobis fugeat leo inferni, deterrent enim illum homines vigiles. Quadrat obſeruatio in Euangelium

Iſai 10. Prou. 1. Theſ. 5 a Iob 38 Gallus vigilantia ſymbolũ Sunt præterea qui doctores ſacros hieroglyphicè, per Gallum velint intelligi, propterea quod illi inter præſentis vitæ tenebras ſæcturam lucẽ quaſi cantarde prænuncient. Phil. 4. Plinius lib. 8. cap. 16. 1. Pet 5.

pro Cõfeſſoribus, in hæc verba, Beati ſerui illi, quos cum venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Cur Domine ſunt ſerui vigilaturi? Quoniam cito venire ſolet Dominus, non ſero, vt putant iniqui. Et quo pacto ſunt vigilaturi? Vt galli optimi, qui enim ſic vigilant, ſapientes ſunt.

¶ *Ephraim quaſi auis, auolauit gloria eorum*, Si in hũc modum legas, ita vt ſenſus ſit, non diu duraturam gloriam Iſrael, ſed cito, inſtar volantis auis ab eo aufugituram, duo hinc diſces. Alterum eſt, gloriam impiorũ diu ſtare non poſſe. Hoc ſcio à principio dicitur apud Iob, ex quo poſitus eſt homo ſuper terram, quòd laus impiorum breuis ſit, & gaudiũ hypocritæ ad inſtar puncti. Si aſcenderit vſque ad cœlum ſuberbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur, & qui eum viderint, dicent, Vbi eſt, Optimè gloriam impiorum componit cum nubibus, & ſtercore. Quemadmodum enim nonnunquam nubes ſterquilinium niue tegunt, ſplendidũq; reddũt candore niuis deſcẽdentis de cœlo, cæterum exiguo temporis ſpatio vel imber, vel radij ſolis niuem in aquam vertentes detegunt vertentem ſtercoris fœditatẽ. In eundẽ modum quãuis impij fulgere videantur, bonis aucti tẽporariis, is gloriæ nitor cito diſparet, & auolat. Et quemadmodũ corpus vmbra nõ diu comoratur, ſed vno die vna cum occidente ſole corpus derelinquit, Sic gloria mundi fallax, eſt, neque diu hominem ſequitur peccatorem. Inimici Domini mox, vt honorificati fuerint, & exaltati deficientes, quemadmodum fumus deficiẽt, ait Dauid. Egregia certè ſimilitudine depingit quàm fluxa ſit impiorum proſperitas, Regius Pſaltes componens eam cum fumo. Fumus enim & hominem concitat ad fletum, & quando altius leuatur, tanto citius euaneſcit, Ita & iniquorũ gradus quanto altior eſt, tanto grauior eſt caſus, qui & fundere lachrymas miſeros peccatores ob deiectionẽ cogit. Hinc rurſus inquit, Eieciſti eos dum eleuarentur, id eſt dum exaltati ſunt impij, & ſe magis ac magis eleuare conantur, tu Domine eos mox ab ea gloria, & fœlicitate deiicies in extremas miſerias. Sic Nabuchodonoſor, dum ſe ſuperbe eleuat, à conſortio hominum eiectus eſt, Sic & Holofernes ſe contra Deum extollens manu fœminæ corruit. Sic & impius Antiochus contra Deũ ſe efferens, de curru ſuo cecidit, & abominabilis omnibus factus eſt. Quid plura? Nonne Herodes veſtitus veſte regia, quia ſe magnifice exaltauit, confeſtim percuſſus eſt ab angelo, quod non dediſſet honorẽ Deo, & cõſumptus à vermibus expi-

Iob. 20.

Simile.

Inanis hominũ gloria velut nix ſterquilinij quæ radijs ſolaribus effuſa fœditatem detegit.

Pſal. 36.

Pſal. 72.

Daniel. 4

Iudit. 13.

2. Mac. 9.

expirauit? Diſcant igitur homines ad gloriæ apicem euecti, fugere ſuberbiam, ſe non contaminare peccatis, ſi ſtabilem cupiunt reddere ſui honotis, & gloriæ ſplendorem. Non enim aliud ſunt peccata, quàm ſcala, perquā à culmine gloriæ homo deſcendere cogitur. Et quemadmodum ſeniores illi viginti quatuor procidebāt ante thronum Dei, & adorabant viuentem in ſæcula ſæculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum, dicētes, Dignus es, Domine accipere gloriam & honorē, In eundem modum Deo ſuo ſeruire ſtudeant, coronaſq; illas gloriæ, & fælicitatis ſubmittentes ſe ad pedes omnipotentis Dei deiiciant. Nam ſi ſecus fecerint & impie vixerint, timeant, ne ad extremam pulſi miſeriam, dicant illud IobS, poliauit me gloria mea, & abſtulit coronā de capite meo, deſtruxit me vndique, & pereo, &c. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Feſto Viſitationis Diuæ Virginis, in hæc verba, Depoſuit potentes de ſede. Quo pacto deponere ſolet Deus, aut quas ob cauſas homines potentes de faſtigio honoris? Certus ſum, reſpondebis, citiſſime, & ob eorum peccata. Sic & gloria Ephraim, quaſi auis auolauit, quoniam ſe peccatis implicauit.

Actor. 12. Apoc. 4. & Peccata ſunt ſcala quibus homines è ſolio fælicitatis, ad miſera barathra deſcendunt. Iob. 19.

¶ *Si nutrierint filios, abſque liberis eos faciam in hominibus.* In pœnam parentum plectuntur filij pro parentibus. Tria ergo hic inuenies implicata. Primū, ecce quantū malū ſit peccatū ſiquidem non ſolum auctores, & patratores eius puniuntur, verum & eorum filij. Quemadmodum nōnulli morbi cōtagio inficiunt homines bibentes, aut comedentes cū hominibus laborantibus ea ægritudine, vt contingere videmus his qui neceſſitudinem habent cū infectis morbo Gallico, * In eundē modum peccatū adeo peſtiferum eſt, vt pœnam non ſolum infligat auctori, verū & auctoris illius poſteris. Hinc optime decernit D. Thomas filios iure optimo puniri pro peccatis parentum. Sic pro peccatis Ægyptiorum pereunt eorum primogeniti. Sed hoc iam à nobis eſt obſeruatū. Secundum, ſi pro peccatis Ephraim orbat cum filijs Deus, cum nihil parentes filijs habeant charius, & in hoc ſtudium incūbant, vt filij ſint incolumes, & viuant, ecce quid maximè debeant facere parentes, ne ab illis filios auferat, vitā nempe agere inculpatam. Viris namque pijs, & iuſtis ſolet Deus cōcedere Sobolem, iniquis autem non item. Eſt enim firmamentum vitæ filiorum integritas malorum paternorum. Carebat Abraham numeroſa prole, & cum tantum vnicum filium Iſaac haberet, quia illum, Deo præcipiente, occidere

** Morbus Gallicus ignotus fuit ante expeditionem Neapolitanam ſub Carolo 8. Gall. Rege, quando que Neapolitana, Indica aut Hiſpanica ſcabies dicitur & inter cōtagioſos affectus princeps.*

voluit, in Dei obſequium, illi Dominus pollicetur ampliſſimam ſobolem. Quia feciſti rem hanc, inquit Deus, multiplicabo ſemen tuum, ſicut ſtellas cœli. Moſes etiam filiis Iſrael inquit. Si audieris vocem Dei, & feceris omnia, quæ loquor, non erit infœcunda, neq; ſterilis in terra tua. Atq; benedicēs Aſer, filios illi imprecatur, Benedictus, inquit, in filijs Aſer Cognati etiā Rebeccę, Soror noſtra es, creſcas in mille millia, & poſſideat ſemen tuum portas inimicorū tuorū Contra vero de iniquis dicitur apud Iob, Lædetur quaſi vinea, in primo flore botrus eius, & quaſi oliua proijciens florem ſuum. Congregatio enim hypocritę ſterilis. Per vineam enim, & oliuam quid intelligit, niſi homines impios? Per botros vero quid, niſi filios, & per florē, quid niſi pueros, & infantes? Hos omnes filios auferendos inquit à parentibus iniquis Quod ſi, vt nonnunquam contigere videmus, Deus in flore colligat filios, non propter peccata commiſſa, fortaſſis propter committenda aufert, propter, inquam, committēda, vel à parentibus, vel à filijs. Quemadmodum enim bonus agricola, ſi agnouerit fructum putreſcendum, vel cuipiam nociturū, in flore carpere ſolet, quod tunc ſaltem iucundum exhalat odorem, In eundem modum Deus ex parentibus, veluti ex arboribus ſatis in horto Eccleſiæ ſolet colligere filios in flore, agnoſcit enim, ſi vixerint, & ſibi, & alijs nocumentum illaturos, Quadrat obſeruatio in Euāgelium Dominicæ quintæ poſt Pentecoſten, in hæc verba, Ecce defunctus efferebatur, filius vnicus matris ſuæ. Cur defunctus iſte in flore adoleſcentiæ, raptus eſt? Fortaſſis, vel ob parentum peccata, vel, ne malitia mutaret intellectum, Audi enim, pręterea, quæ dicta ſunt, quid Sapiens dicat, Multigena impiorum multitudo non erit vtilis, & ſpuria vitulamina non dabunt radices altas, nec ſtabile fundamentum collocabunt. Et ſi in ramis in tempore germinauerint: infirmiter poſita à vento commouebuntur, & à nimietate ventorum eradicabuntur. Confringentur enim rami incōſummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti. Ex iniquis enim omnes filij, qui naſcuntur, teſtes ſunt nequitię aduerſus parentes in interrogatione ſua. Hactenus Sapiens, atque poſt pauca Placens Deo factus dilectus; & viuens inter peccatores tranſlatus eſt, raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius aut ne fictio deciperet animam illius.

Exod 13. *Deut 28.* *Gene 24.* *Iob. 15.* *Simile.* *Sap. 4.* *Filij iniquorum patrū hæredes.*

¶ *Væ eis cum receſſero ab eis,* Multa infligeras, Domine Iſraeli mala, auferendos nempe filios dixiſti, & diuitias relegandos

dos à propria patria, ſepeliendos denique, & interficiendos in terra Ægypti, quid vltra facere poteris? quæ nocentiora incõmoda inferre? Dicis enim, *Væ eis, cũ receſſero ab eis.* Docet Deus, quod ſit extremum peccatoris malum, non vtique variis tormentis affici, non rapere chariſſimos filios, non opes auferre, non, denique ipſam vitam. Hæc namque omnia vmbra ſunt malorum, non vera mala. Non recedat à me Deus, flagellet, excruciet, cuncta, alia auferat bona, ſatis diues ſum, ſi mecum Dominus Deus meus ſit. Contra vero, ſi receſſerit à me, Væ mihi, Quemadmodum nihil cadauere deformius, & miſerius, quia corpus deſeruit anima, Sic nihil dignius miſeratione, nihil fœdius, & calamitoſius homine derelicto à Deo, Eſt enim Deus vera animi vita: Igitur ſi Deus abſit ab homine, quid erit niſi cadauer fœtidum, horribile, atque miſerandum ſpectaculum? Tu dicis, quia diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo, & neſcis, quia tu es, miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus. Quid homine tot malis vallato miſerabilius, & deſpectius. Vtique adeo contemnenda res eſt iuxta mundi opinionem paupertas, vt homines, ne ſecum ſit, & à ſe repellere poſſint, currãt ad extremos Indos, vagentur, inuiſant loca extera, & gentes incognitas adeant, mutent merces, rumpant ſomnum, non parcant labori, omnia quantũuis grauia reputatione lucri iudicant lenia, maris ſe periculis obiiciant, & nihil non faciant Sed ſi alia mala, nempe miſerum eſſe, & miſerabilem, cæcum, & nudum, quid erit homo, niſi ipſum miſeriarum, & calamitatum pelagus, & ſpectaculum? Et qui in tantum malorum incidit gurgitem? Certe, quem Deus derelinquit, Scito, & vide, inquit apud Ieremiam, quia malum eſt, & amarum reliquiſſe te Dominum Deũ tuum. Agnouit impius ille Cainus extremũ malum eſſe, Deum nõ eſſe cum homine, atque hic dicebat Deo. Ecce eiicis me hodie, & à facie tua abſcondar, & ero vagus, & profugus in terra: omnis igitur, qui inuenerit me, occidet me. Prudenter agnoſcit Cainus, nihil ſibi nocentius poſſe cõtingere, quã ſe videre à Deo derelictũ, hinc inquit? Si tu me deiicis, quo quieſcere potero: Sẽper heu me miſerũ ero profugus, nõ in hac, aut illa terra ſecurus ero, ſed timebo, ne me deglutiat, quinimo quomodo me poterit ſuſtinere? Neq; vn⁹, aut alter me interficiet, ſed omnis, q inuenerit me Irato.n lege cõtra me, qs famulus eius nõ ſe exhibebit mihi inimicũ? quis mei miſerebitur? Rogat Saul Samuelem, vt ſibi reſpõdeat, & inquit Samuel, Quid

Simile.

Apoc. 3.

Pauperiem omnes fugiunt quæ nil habẽt in ſe durius quam quod homines ridiculos facit.

Iere. 2.

Geneſ 4.

Nihil gravius homini contingere poteſt quam à Deo ſuo derelinqui.

1. Re. 28. & c. 16.

me interrogas, cum Dominus receſſerit à te, & tranſierit ad æmulum tuũ? Ac rurſum, Spiritus Domini receſſit à Saul, & exagitabat eum ſpiritus nequam. Heu quã plenum eſt miſeriis. Dominũ ab homine recedere, quid enim aliud homo inueniet intra ſe, quã ſpiritũ nequã miſere & acerbe torquẽtẽ, & exagitantem? Quadrat obſeruatio in Euangeliũ pro Mandato, in hæc verba, Si non lauero te, non habebis partẽ mecũ. Quid reſpondes ad comminationem iſtam, Petre? Domine non ſolum pedes, ſed & manus, & caput. Quid namque mihi triſtius, & nocentius contingere poteſt, quàm quod me deſeras, & derelinquas, tecumque nullam habeã partẽ? Quadrat etiam in Euangelium pro martyribus tempore Paſchali, in hęc verba, Si quis in me nõ manſerit, mittetur foras, ſicut palmes, & areſcet. O extremã miſeriarum miſeriam ab illa diuina vite ſeparari, quod malũ huic palmiti deeſt? Certe de iſtis dicere poſſumus dictum à Domino, *Væ eis, cũ receſſero ab eis* Aptari etiam poteſt Euangelio Dominicæ primę Aduentus, in hæc verba, Tunc videbunt filium hominis, veniẽtem cũ poteſtate magna. Quę eſt magna poteſtas iudicis cœleſtis? Talis eſt, ac tanta, vt nihil ſolatij relinquatur miſeris damnatis. Si enim inter ipſas inferni pœnas Deus ab illis nõ recederet, tolerabiles eſſent pœnæ, cæterum væ eis cum Dominus receſſerit ab eis. Hinc & apud Ieremiam inquit Deus, Sicut vẽtus vrens diſpergam eum coram inimico, dorſum, & non faciem oſtendam eis in die perditionis eorum.

Iere. 18.

In iſtis Paganorũ ſacris omnes nequitia exercebãtur vltra enim Idolatriam admittebãtur crimina nephãda vt Sodomia cum Cynedis, et forte inceſtus cũ ſanguineis proferebãtur etiã ſpurciſſima verba vt retulit Lactantius & Celius li. 4. cap. 6.

¶ *Omnes nequitiæ eorum in Galgal, quia ibi exoſos habui eos propter malitiã adinuẽtionũ eorũ.* Cur, bone Deus, noſtris oculis ſubiicis contemplandum locum, vbi peccauit Iſrael? Peccatũ cõſidera, vt punias, ſiue Ieroſolymis peccẽt, ſiue in quauis alia ciuitate, parũ refert. Imo multũ. Duo docet Deus, alterũ eſt, reiterare peccatũ eſſe periculoſum, atque huiuſmodi reiterationẽ dignã eſſe acerbiori ſupplicio. Peccauerat Iſrael in Galgal iterum, atque iterum, ibi enim regem petierant, Samuele iram Dei ob eam rem populo nuntiante, ibi etiam primum cœperunt colere idola, nunc tertio peccaſſe conſiderat, vt digniores eſſe ſupplicio oſtendat. Obſerua etiam loquendi modũ, nõ enim inquit, ibi, puniã eos, ſed, *ibi exoſos habui eos* Duo ergo hinc colligẽs, & iterationem peccati excitare Deum tuum, vt te exoſum habeat, & periculoſum eſſe in eo loco manere, vbi peccaueras. Quoties fueris enim ibi, timendũ eſt, ne Deo ſis exoſus. Monerẽ ego peccatorẽ, poſtquã in aliquo loco peccauerit, vt alio diuertat, neque rurſum

ad

ad illum locum redire velit, ne forte audiat à Deo ſuo, Hic exoſum te habeo,& ſeuere punio. Quemadmodũ enim quoties homo videt locũ,in quo iniuria eſt affectus, hominemque ibi eſſe,qui iniuriam intulerat, excitatur ad ſumendam vindictam,dicens,In hoc loco accedi, & in eo etiam rependam,& referam iniuriam, Sic Deus peccatorẽ inueniens in eo loco,in quo prius peccauerat,cõmouetur, vt ſumat de illo vindictam. Alterũ hic implicatũ eſt,fugiendum eſſe, in eo loco peccare,vbi Deo tuo inſeruieras, aut in aliquam piam actionem incubueras. Fuerat populus Iſrael in Galgal circũciſus,nunc illud peccato contaminari dolet Dominus,Quẽadmodum qui pulchram imaginem luto cõſpurcat, aut qui thecam rei pretioſiſſimæ cœno, & ſtercore poſtea impleret, eſſet reprehẽdẽdus,dignuſque ſupplicio, In eũdem modum, qui locum,in quo Deum coluerat,cum fuerit theca pretioſi cultus,peccati obſcœnitate fœdat, merito eſt puniendus, & obiurgandus. Hinc aſſertor noſter eiicit de templo vendentes, & ementes,&c. *Simile.* *Deus memor loci in quo eũ offendimus nos in eodem punit.* *Simile.*

¶ *Propter malitiam adinuentionũ eorum de domo mea eiiciã eos.* Ecce, bonus Dominus, in domo ſua iniquos famulos non fert,ſed è domo ſua illos eiicit. Sic Dauid eiiciebat, ait quippe, Oculi mei ad fideles terræ, vt ſedeãt mecũ, ambulans in via immaculata,hic mihi miniſtrabat,non habitabit in medio domus meę,qui facit ſuperbiã. Audi etiã,quid de famulo Moſis dicat Scriptura, Ioſue filius Num, miniſter Moyſi, electus ex pluribus: Ecce Moſes non quẽuis habebat famulum, ſed è multis elegit, Interrogatur Sponſa,qualis ſit dilectus eius,& reſpondet, Crura illius columnæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas. De corpore Chriſti myſtico ſermo eſt, vt optimè obſeruat Diuus Anſelmus, Per crura autem quid intelligamus,niſi extrema corporis myſtici membra,famulos videlicet,& ſeruos? Qui merito pedes dicuntur, quia ſicut totius corporis pondus ſuſtinent pedes, ſic famuli pedes ſunt dominorum, quibus ad omnia tendunt, totaq; rei familiaris opera,& moles iis ſuſtinetur. Vnde apud Onirocritas pedes depicti ſeruorũ indicia ſunt. Obſeruarẽ, qualia dicat Sponſa eſſe crura Spõſi ſui, Vt colũnæ marmoreę,quę fundatæ ſunt, non vtique ſuper lutum, aut cœnum vitiorũ, & peccatorũ,ſed ſuper baſes aureas,id eſt, Apoſtolus, & prophetas,vt explanat Diuus Anſelmus,qui aurei ſunt quia pleni charitate,& ſapientia. Aurum enim charitatem,& ſapientiam adumbrat. Significat autem,famulos,& ſeruos non eſſe pecca- *Pſal. 100.* *Nume. 11.* *Cant. 5.*

peccatis implicatos,ſed moribus candidis ornatos, agereq; vitam iuxta doctrinam. Apoſtolorum,& ſanctarum Scripturarum Et quæ eſt hæc ſeruis tradita ab Apoſtolis,& Scripturis doctrina? Reſpondeat D.Paulus.Serui obedite,inquit,dominis carnalibus cum timore,& tremore in ſimplicitate cordis veſtri,ſicut Chriſto:nō ad oculū ſeruientes, quaſi hominibus placentes,ſed vt ſerui Chriſti facientes voluntatē Dei ex animo;cū bona voluntate ſeruientes,ſicut Dñm, & non hominibus.Multa,eaq; omnia optima docet Apoſtolus hic ſeruos,ſpectantia ad morū inſtitutionem. Primò vt ſeruiant cum timore,& tremore Domini.Secūdò in ſimplicitate cordis: Tertiò,ſicut Chriſto;cui tunc quis inſeruit,cum vitę ſeruat puritatē.Quartò facientes voluntatē Dei ex animo. Hi ſunt pulcherrimi pedes,quod Sponſa laudat. Sine lachrymis dici nō poteſt,inuenies nonnullos dominos, vtinam autem & pauci eſſent,ſimiles ſtatuę,quam videbat rex Nabuchodonoſor,cuius caput quãuis aureū erat,pectus, & brachia argentea,tandem pedes fictiles erant.Cum enim ipſi pie,& iuſte ſuā vitam inſtituant, ſeruos habent moribus corruptos. Huiuſmodi ſeruos habebat rex ille Abimelech, qui cum Abrahamū honoraſſet, quod agnoſceret eum eſſe Deum, quod diuini timoris,& pietatis indiciū eſt.ſeruos tamen habebat impios & ſceleratos, quamobrem ſanctus patriarcha eum increpat propter puteum aquæ,quem vi abſtulerāt ſerui eius.Ac ſi apertius diceret ſanctus vir, Tu culpandus es, & obiurgandus,quod ſeruos habeas iniquos,& non è domo tua illos eiicias.Excuſat ſe tamē Abimelech dicens, Neſciuī quis fecerit hanc rem,ſed & tu nō indicaſti mihi, & ego non audiui præter hodie.O inanē & reprehēdēdam criminis purgationem.Dic bone rex cur non reſpondes, Ego diligenter inquirā quis è famulis meis id facinus patrauerit, puniam, & de domo mea eiiciā? Hæc multo melior eſſet reſponſio, quam ignorationem malefactoris prætexere.Timeāt tamen huiuſmodi domini,nam quemadmodum lapis ille abſciſſus de monte abſque manibus percuſſit pedes fictiles ſtatuę Nabuchodonoſor, & vna cum illis tota ſtatua contrita eſt, Sic Deus nō ſolum percutere ſolet ſeruos ob eorū crimina, verum & ipſos dominos,quod diſſimulauerint,& ſecum habuerint Sicut enim ob ſeruos iuſtos Deus dominis ſolet multa conferre beneficia,vt nobis exēplo ſunt,domus Ægyptij ad ingreſſum Ioſeph multis aucta diuitijs, & domus Laban,cuius ſubſtātia creuit,quia illi inſeruierat Iacob, Sic & propter impios

Ephe.6 Nō eſt vlla poſſeſſio bonis ni inuita iucūdior quā beneuolum timidū,& morigeratū famulū ſibi adipiſci. Men.apud Stob.ū Danie.2.Gene.21.

Singulare omnibus œconomia præfectis cō ſiliū vt ſibi famulos eligant moribus & virtute candidos ne domus infaelicibus auſpitiis turbetur.

Geneſ.39.

impios ſeruos flagellare ſolet Deus eorũ dominos Sicut rex Syriæ ſeruum Naamã miſit Ieroſoymam ſtudens, vt à lepra mundaretur, Sic domini debent dare operam, vt eorum famuli nõ laborent lepra vitiorum. Quadrat obſeruatio in Euangelium feriæ 4. poſt. Dom. 3. Quadr. in hæc verba. Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſeniorum? Si iuſta eſſet accuſatio recte crimen ſeruorum retorſiſſent in dominum. Non enim decet dominum ſeruos habere impios & iniquos.

CAPVT DECIMVM.

VITIS frondoſa Iſrael fructus adæquatus eſt ei, ſecũdu multitudinẽ fructus ſui multiplicauit altaria, iuxta ubertatẽ terræ ſuæ exhuberauit ſimulachris. Diuiſu eſt cor eorũ, nũc interibũt, ipſe confringet ſimulachra eorũ, depopulabitur aras eorũ. Quia nũc dicẽt, Nõ eſt rex nobis, nõ enim timemus Dominum, & rex quid faciet nobis? Loquimini verba viſionis inutilis, & ferietis fœdus, & germinabit quaſi amaritudo iudicium ſuper ſulcos agri. Vaccas Beth auẽ coluerũt habitatores Samariæ, quia luxit ſuper eũ populus eius, & æditui eius ſuper eũ exultauerũt in gloria eius, quia migrauit ab eo.

¶ *Vitis frondoſa Iſrael fructus adæquatus eſt ei.* In hoc capite idololatriã Iſraelitarũ, & ingratitudinẽ maximè reprehendit noſter vates. Cõponit autẽ eos cũ vite, qua metaphora crebrò vtitur Scriptura, populum Iſraelis vitẽ, & vineã vocãs. Apud Iſaiã, Vinea Dñi ſabaoth, domus Iſrael eſt. Et Iere. Paſtores multi demoliti ſunt vineã meã. Atq; in Pſalmo, Vineã de Ægypto tranſtuliſti. *Frondoſa.* Hebraice vacua, & inanis. Vox nãque Hebraica Boqueq; pro frõdoſa poſita vacuũ, & inane ſignificat. Vnde & Paraphraſtes Chaldeus, pro, *vitis frõdoſa Iſrael,* habet, vitis vaſtata eſt Iſrael. Latinus tamẽ interpres elegãter pro *vitis vacua, ſeu inanis,* vertit *vitis frondoſa,* hoc eſt, quæ tota in frõdibus creuerit nullumq; protulerit fructũ. Vites enim, quę putatę à vinitore nõ fuerint in flagella, frõdeſq; luxuriãt, & humorẽ, quẽ debuerant in vina mutare, vana frõdium, & foliorum ambitione diſperdunt: iſtiuſmodi vitis damnoſa eſt agricolis. Talis fuit Iſrael creſcens in multitudine populorum, & non reddens fructum agricolæ Deo. *Fructus adæquatus eſt ei.* Subobſcurus videtur locus, Nam cum vitem vocauerit

Iſa 5. *Iere. 21.* *Pſal. 79.* *Quidã pro frondoſa legũt vacua ſedcũ Hieronymo aliud ſentiunt ſeptuaginta interpres.*

Vt quiſque vult filium eſſe ita eſt.

vocauerit Iſraelem,frondoſam,hoc eſt inanẽ,& vacuam, vix intelligi poteſt,quo pacto nunc, & in ſequentibus huberrimos ferre fructus eam dicat. Hæc namque repugnantia videntur,ne dum non cohærentia.Hinc nonnulli per interrogationẽ legunt,*Fructus adæquatus eſt ei?* Ac ſi apertius dicat, Afferet ne ergo fructũ?Alij per *fructũ adæquatu* filios intelligunt Iſraelitarũ,per *vitẽ* vero frondoſam eorũ patres,& maiores,Significari autem dicũt,filios,& poſteros inſequi maiorum veſtigia,patrioſque referre mores,vt quemadmodum patres non vuas,ſed labruſcas Domino Deo ſuo tulerunt, hoc eſt,ad idololatriam degenerauerant,ſic& filij ſimiles effecti,idola coluerũt.Alij cum aptare non valeant hæc verba *fructus adæquatus eſt ei*,præcedentibus,videlicet, *Vitis frondoſa Iſrael*.Omnia referunt in bonũ,per vitem frondoſam intelligentes illos eximios,ſanctoſque patres, & patriarchas, per *fructũ* vero *adæquatum*,botros multos virtutum, & piarum actionum,quibus proferendis vacauerant.Ego vero hũc locũ ſic explanandũ duco,quod ſignificet vates, Iſraelẽ multa patraſſe peccata,dignoſq́; fructus vitis inanis protuliſſe huberes,& multos.Ac ſi dicat Deus, Licet Iſrael vitis ſit mihi ſolum inanis,nullumque porrigat fructum, illi tamen non deeſt fructus abundans,dignus tamen ſe, acerbus videlicet, pura vitia,& idololatria. *Secũdum multitudinem fructus ſui multiplicauit altaria*.Quãuis per fructũ intelligãt nonnulli,homines Iſraelitas,& ſignificari dicant,quot fuerãt homines, tot habuiſſe idolorũ ſtatuas, melius intelligimus per *multitudinem fructus ſui* copiam annonę,omniumque fructuum terræ, Quaſi dicat,Cum cæpit affluere diuitiis, cœpit à me deficere *Diuiſum eſt cor eorum*.Aliqui ſubintelligunt,à Deo ſuo. Alij inter ſe ipſos.Orta namque diſcordia erat inter regem Hoſſeæ,& populum Iſrael de adoratione vituli aurei. Obiurgatus enim populus & reprehenſus à prophetis, quod vitulos aureos coleret,excuſabat ſe,in ipſos reges culpã coniiciens, dicebatque,Regum paremus imperiis,nec poſſumus eorum reſiſtere tyrannidi,colimus vitulos, quos adorare compellimur In diebus autem regis Hoſſee,ab eo præceptum eſt, ne tanto ſtudio vituli colerentur, ſed qui vellet, iret in Ieruſalem,& in templo ſacrificaret Deo.Huic,aiunt,populus contradicebat ſententię.Hoc igitur eſt quod dicit, *Diuiſum eſt cor eorum*,regis ſcilicet,& populi,& nulla excuſatione remanente,*nunc interibunt*,& tradẽtur æternæ captiuitati.Statim enim vt populus diſſenſit à rege, venit interitus, *Ipſe confringet*

Populus recudis errorẽ ſuũ in Principũ authoritatẽ cui obedire cogebatur.

ſimulachra eorum De Deo hoc dicitur omnipotente,nō quod ipſe hoc fecerit manu propria,ſed quod per Aſſyrios voluntas eius impleta ſit.Aſſyrij namque vaſtauerunt,& deſtruxerunt aras Iſraelitarum.*Quia nunc dicent.Non eſt rex nobis , non enim timemus Dominum* Sumus perinde,ac ſi regem nō haberemus,non enim poteſt nos eripere ab inimicis noſtris.Cauſam autem tanti mali ſubiungit,dicens , Non timemus Dominum,hoc eſt,reſipiſcamus igitur,& Deus liberabit nos ab hoſtibus noſtris opera regis noſtri. *Loquimini verba viſionis.* Deridet eos Deus,qui ſibi pacem & proſperitatē pollicebantur venturam , cum ſecus contigerit,& omnia, quæ eis videbantur proſpera,in cōtrariū verſa ſunt.*Et germinabit,quaſi amaritudo iudicium ſuper ſulcos agri.* Duo hic implicat,citò videlicet puniendos,& acerbiſſimè. Comparat enim iudicium Domini herbæ venenatæ quæ cito creſcit in terra culta.*Vaccas Bethauen coluerunt habitatores Samariæ* Per vaccas vitulum aureum intelligit , poſitus enim eſt numerus multitudinis pro ſingulari,quemadmodum & apud Exodum,de vitulo aureo dixerunt filij Iſrael , Iſti ſunt dij tui Iſrael,qui te eduxerunt de terra Ægypti. Vaccas autē vocat,nēpe fœminas,non vitulos ſexus maſculini,cauſa irriſionis,& ignominiæ.Significat enim infirmum numen,& imbelle , abiectæque conditionis coluiſſe Iſrael.*Bethauen* interpretatur domus idoli, eſt autem ipſa ciuitas,~~quæ~~ Bethel dicitur , in qua Ieroboam vitulū aureū poſuit.Per *habitatores Samariæ* omnes intelligūtur habitatores decem tribuū,quarū metropolis erat eadē ciuitas .*Quia luxit ſuper eū populus eius* , vel quia is vitulis delatus eſt in munus regi vltori , vel ob eiuſdem vituli ruinam,propriamq́; populi calamitatem.*Et æditui eius exultauerūt in gloria eius.*Difficilis eſt huius literæ ordinario, atque propterea variè locus iſte explanatur.D.Hiero.locum,vt iacet , explanans,quærit,cur æditui iſti ſuper vitulum aureum exultent, cum populus luxiſſe ſuper eum dicatur? Et reſpondet Hebræos tradere vitulos aureos à ſacerdotibus eſſe furto ſublatos,& pro his æneos, & deauratos repoſitos. Cum igitur lugeret populus tempore neceſſitatis,& anguſtiæ , etiam vitulos aureos inter munera cætera Aſſyriis regibus, & maximè regi Sennacherib ab Iſrael rege eſſe delatos , exultabant ęditui vituli,quòd fraus eorum nequaquam poſſet argui,vel deprehēdi;Et hoc eſt,quod ait huiuſmodi æditituos exultaſſe ſuper vitulum , quem gloriam ſuam populus iudicabat. Et vt ſciamus , inquiunt , hoc eſſe , quod dicitur , perſpicuè

ſequens

Conuerſio ad Dominū in timore & planctu calamitatū verum Aſilum.

Exod.32.

Herodotus in Euterpe, docuit in Aegypto Iſidi ſacras fuiſſe vaccas.

Iſis autem fuit Io vacca illa apud Poetam Ouidium 1. Metamorphoſeos inſignis,& apud Aegyptios Dea,cuius meminit D.Aug. li. 8.c.vlt.de Ciuitate Dei Lactātius. 1.c.11.& 15 Politan.c. 83.Diod. li. 1.c.2.Cœlius c.11.

ſequens verſus oſtendit ſi quidem ipſe in Aſſur delatus eſt, munus regi vltori. Amplectuntur hanc explanationem omnes ferè expoſitores. Recentiores multo ſecus expendũt, & nonnihil ſubintelligendum putant, vt huius loci ſenſus exactè percipi poſſit, nempe relatiuum qui, in quem modum ſi legas videlicet. *Et aditui eius, qui exultauerunt*, non à luctu eximendos inquit quinimò eadem etiam luctus pœna plectendos ſignificat. Coniunctio enim copulatiua, & apertè inuoluere dicunt, quòd ſacerdotes ſimul cum populo luxerint. Et ne quis exiſtimet hãc ſubintellectionem eſſe temere con-

Pſal. fictam certum eſt in ſacris inueniri, vt in Pſalmo. Iudica me Domine ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum innocentiam ſuper me, hoc eſt, quæ ſuper me eſt. Fauet huic explanationi Chaldaica Paraphraſis, quæ in hũc modum legit. Luxit propter eum populus eius, & cultores ipſius, qui propter ipſum exultabant. Non mihi eſt ingrata hæc poſterior explanatio, licet prior non omnino reiicienda ſit. Cæterum quod ad dicendi formam attinet, pro *adituis* eſt vox Hebraica *Comarim*, pro qua nonnulli vertũt ſacrificuli, verum neque hæc vox totam haurit ſignificationem huius vocis *Comarim*, ſignificat autẽ homines varijs collegijs ad aliam atq; aliã numinum & ſacrorum rationem comparatos, veſtibus etiã à cæteris hominibus diſtinctos, quales fuerant Iſidis, Cibelis, & Anubis famuli, & apud Siculos Venerij, cuius generis hominum maxima multitudo in Iſrael, & Ieruſalem etiam eſt inducta, atque hoc genus illud eſt, quod à Ioſia rege extinctum in Iudæa fuit, quos aruſpices in eo loco vertit Latinus Interpres. Et deleuit, inquit, aruſpices, quos poſuerant reges Iuda ad ſacrificandum in excelſis per ciuitates Iuda in circuitu Ieruſalem, & eos, qui adolebant incenſum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim ſignis, & omni militiæ cœli. Hos autem certis ſaltationibus, & choræis ſacra ſua peragere puto, quam rem nomẽ ipſum *Comar*, quòd reuolutionem ſignificat, indicare videtur & verbum hic appoſitũ *exultauerunt* apertius demonſtrat, quamuis nonnulli hanc lætitiam & exultationem non ad ſaltationes, ſed ad eam, quam victimis, & ſacrificiis ſibi oblatis accipiebant, referunt.

Antiqua ſacrificia ſanctior quodã chorea genere ſoluebantur.

Obſerua

Obſeruationes ſpectantes ad morum compoſitionem.

VITIS frondoſa Iſrael, fructus adæquatus eſt ei. Periculoſum eſt genus ab iniquis parẽtibus trahere, proni quippe ſunt homines ad inſequẽda maiorum veſtigia. Quemadmodum enim arbor mala malos fructus profert, & vipera non agnum gignit, ſed peſtiferum ſerpentem. Ita iniqui parentes filios impios generant. Et quemadmodum in cænoſis & turbidis aquis omnia quæ naſcuntur, ſunt venenata. Sic ex parentibus contaminatis peccatis filij prodeunt ſcelerati. Ego, dicitur apud Iob, vidi ſtultum firmare radicẽ, & ſtatim maledixi pulchritudinis eius, longe fient filij eius à ſalute, & conterentur in porta. Radicem parentes vocat iniquos, ex qua radice, ecce qui rami naſcuntur, digni nempe maledictione, & qui longe ſunt à ſalute animi denique in iudicio conterendi. Nam iudices olim in portis ſedere ſolebant. Sic Zacharias filius Ieroboam fecit, quòd malum eſt coram Domino ſicut fecerant patres eius. Ac rurſum de filijs Iſrael colentibus idola dicitur. Filij eorum, & nepotes, ſicut fuerunt patres ſui, ita faciunt vſque in præſentem diẽ. Et D. Ambroſius lib. 3. de Virginibus loquens de Herodiade ait. Quid potuit filia de adultera matre diſcere, niſi damnum pudoris. Hinc prouerbium, Mali corui malum ouum. Atque vt multa prætercam, hinc iura decernunt, præſumendum eſſe filios eiuſdem voluntatis, & affectus cum patre. L. ſi operarum iudicio. ff. de ope. libe. & ita dicit per illum tex. Bal. in l. liberti columna prima verſ. op. 3. C. eo. Bar, etiam in tracta. de Guelphis, & Gibellinis, colum. 3 verſ. circa quorum per not. in d. l. quiſquis. C. ad leg. Iul. Maieſt. Demum, Ang. in l. fugiri. C. de ſeruis fugitiuis inquit, quòd ex eo qui præſumitur tranſiſſe ad hoſtes, quod natus eſt ex progenie eo nomine infamata. Neque tamen propterea quis inferat, neceſſum eſſe, vt ex prauis parentibus oriantur filij praui. Nonnunquam enim probi parentes filios habent. Quemadmodũ enim malus citrea quamuis multis ſit plena ſpinis profert odoratiſſimum florem, quem Hiſpane dicimus Azahar, & nonnullæ herbæ licet radicem habeant nigram candidiſſimos flores producunt. In eundem modum ex parentibus iniuſtis ſolent aliquando oriri viri morum integritate conſpicui Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ quartæ Aduentus in hæc verba. Factũ eſt verbum Domini ſuper

Maiorum veſtigia homines ad ea ſequẽda alliciunt.

Iob. 5.

4. Re. 15. & c. 17. 9.

Extat egregius tractatus Bartoli de Guelphis & Gibelinis. Pars quæ Friderico Barbaroſſæ Imperatori contra Eccleſiam adherebat dicebatur Gibellinorũ quæ vero Eccleſiã ſequebatur & iuuabat dicebatur Guelphorũ & quandoque vna quadoque altera præualebat.

Anno. 22. 20.

Simile.

Ff Ioan-

Ioannem filium Zachariæ. Cur filius Zachariæ dicitur Ioannes? Vt agnoſcas paternam imitatum eſſe Diuum Ioannem puritatem, & ſi vitis frondoſa fuerat paternam Zacharias, multis videlicet ornatus virtutibus, fructum eius nempe filium, ei eſſe adæquatum, impleríque in eo illud Apoſtoli. Si Radix ſancta, & rami.

¶ *Iuxta hubertatem terræ ſuæ exhuberauit ſimulachris.* Docet
Simile. quãtum periculi afferat hominibus huberem terram & fertilem incolere, in ea enim facile homines habenas laxant peccatis. Quemadmodum vbi abundantia eſt aquarũ, piſces
Deu.32. gignũtur multi. Ita vbi terra ferax, peccatores multos inuenies. Conſtituit eum, inquit Moſes de populo Iudæorum, ſuper excelſam terram, vt comederet fructus agrorum, vt ſugeret mel de petra, oleumq; de ſaxo duriſſimo, Butyrum de armento, & lac de ouibus, cum adipe agnorum, & arietũ filiorũ Baſan, & hircos cum medulla tritici, & ſanguinẽ vuæ bi-
Iere.2. berent meraciſſimum. Et quid inde, bone Moſes, eſt ſubſecutũ? Audi quid addat, Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit, incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorẽ
Iere.48. ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo. Et apud Ieremiam, Induxi vos in terrã Carmeli, vt comederetis fructus eius, & ingreſſi contaminaſtis eã. Ac rurſum, Fertilis fuit Moab ab adoleſcentia ſua. Et quid habuit ex hac fertilitate? Ecce quid habuit, Et requieuit in fęcibus ſuis. Quẽadmodũ rex Pharao dixit Ioſeph. In optimo terræ loco fac habitare patrẽ tuũ, &
4.Re.18. fratres tuos. Sic dæmon contendit crebro feracẽ tradere ho-
Ex terræ minibus terrã, qui ei inſeruiunt. Sic Rabſaces alliciebat Iu-
vbertate dæos, & pollicetur ſe tranſlaturũ illos in terrã fructiferam, &
& abun- fertilem vini, terram panis, & vinearum, terram oliuarum, ac
dantia ſuo mellis, & olei, dummodo à Domino Deo ſuo deficerent. Sic
Aliquis re etiam rex Hiram contempſit oppida, quę ei tradiderat Salo-
putet ſimu mon, quòd eorum terra eſſet ſterilis. Quid adumbrat Hiram
los diabo- niſi diabolum? Is terram eligit frugiferam, non infertilem, a-
lus. gnoſcit enim proniores eſſe ad vitia cultores terræ frugife-
3.Reg.9. ræ. Sic & apud Iob dicitur Behemoth dormire in locis non
Iob.40. vtiq; arenoſis, & ſiccis, ſed humentibus, vt oſtẽdatur vbi maxime diabolus quærat habitare, nẽpe in regionibus frugiferis. Audi demum, quid de Babylone dicat Apocalypſis, quæ omnium erat ſorta à hubertimam terram. Facta eſt habitatio dæmoniorum, & cuſtodia omnis ſpiritus immundi. Quadrat obſeruatio in Euang. Dominicæ tertiæ. Quadrageſimę.

¶ *Secũdũ multitudinẽ fructus ſui multiplicauit altaria.* Si in hũc

modum

modum explanes, id eſt, quot fuerunt homines, tot habuerunt altaria, placetque nonnullis hæc explanatio. Ecce quàm aperte deſcribit conditionem hæreticorum, qui nunquã ſibi cohærent, & concordiæ vinculo colligantur, ſed in varias factiones diſſecantur, totque inuenies ſectas inter eos, quot capita. Quemadmodum polypus plures habet pedes. Sic ab vno hæreſiarcha plures dimanant factionum opiniones. Experimento, proh, dolor, id his noſtris calamitoſis temporibus cognoſcimus, cum ab vno execrando hæreſiarcha Luthero tot prodierint ſectarum monſtra, vt vix dinumerari poſſint. Quemadmodum enim populus Iſrael degens ſub Pharaone diſperſus eſt ad colligendas paleas in omnem terram Ægypti, Sic hæretici paleas ſuorum errorum dum colligunt, non enim grana colligere poſſunt, quibus animũ nutriant, ita diſſident inter ſeſe, vt diſperſos à diabolo eſſe dicas. Vnde & Aſſertor noſter inquit. Qui non colligit mecum, diſpergit. Secus autem de Sancta catholica Eccleſia Romana inuenies, vnam eſſe, non in varias partes ſectam, ſed vinculo ſententiarum copulatam, quoniam cum Chriſto colligit. Vna eſt columba mea, perfecta mea, vna eſt matri ſuæ, inquit Sponſus cœleſtis.

Simile.

Ab vno Luthero noſtris ſeculis hydra innumeræ ſectarũ & opinionum peſtes exortæ ſunt.

Simile.

Exod. 5.

Luc. 11.

¶ Deinde, *ſecundum multitudinẽ fructus ſui multiplicauit altaria*, id eſt, cœpit à Deo ſuo deficere. Periculoſa ergo res eſt diuitiarum abundantia, quãdo iuxta multitudinem fructus ſui Iſrael altaria multiplicat, quibus Deũ offendat. Vnde recte quidam dixit, Quid ſunt diuitiæ, niſi officina vitiorum? Vt floridum gramen aliquando multa tegit ſordida, Sic diuitiarum copia varia obtegit vitia. Et quemadmodum, referente id D. Greg. ſerpens dimittit hominem nudum, eumque fugit, audacter tamẽ inſilit in hominẽ veſtitum, Sic ſerpens ille antiquus homines opibus cumulatos magnopere, & ardenter impetit. Et ſicut Berzelai Galaditis, qui vir fuit diues nimis, noluit tranſire Iordanem, & cum rege Dauid requieſcere in Ieruſalem. Sic diuites contemnere ſolent illam ſupernam ciuitatem Ieroſolymam. Agnouit quanto in periculo verſentur diuites, Salomon, quamobrem orat, Duo rogaui te, ne deneges mihi, antequam moriar, Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi, tribue tantum victui meo neceſſaria: ne forte ſatiatus illiciar ad negandum, & dicam, Quis eſt Dominus? aut egeſtate compulſus furer, & periurem nomen Dei mei. Obſerua etiam, quænam fœmina ſedeat ſuper beſtiam coccineam, plenam nominibus blaſphemiæ,

Diuitiæ vitij magis quã virtutis miniſtra. Appetitus frænari difficilis, adauctus verò diuitijs penitus inſanus. Effodiuntur opes irritamẽta malorum.

nō vtique vilibus induta veſtibus, quales pauperes ſed ſunt mulier circūdata purpura, & coccino, & inaurata auro, & lapide pretioſo, & margaritis, vt oſtendat impietatem eos plerumque poſſidere qui his ornamētis diuitiarum ſunt circūſepti. Non vtique in fictili, deſpectoque vaſe habet illa impia fœmina abominationē, & immunditiā, ſed in poculo aureo, vt oculos mentis aperiant diuites, qui vaſis aureis vtuntur, & agnoſcant, quid aurū ſoleat diuitibus propinare, abominationē videlicet peccatorum. Neq; parū habet poculum aureū &c. abominationis, ſed plenum eſſe dicitur. O maximum diuitum periculum, qui non parum hauriunt ex vaſe aureo liquorem illum execrandum, & peſtiferum, ſed plenum illis porrigitur. Contingit nonnunquam, pauperes non nihil bibere abominationis, & immunditiæ, cæterum ſe totos ingurgitare non poſſunt, quia vaſe aureo carent, non enim diuitiæ ſuppetunt, vt ſuas valeant explere voluptates, ſecus autem diuites, cū enim pecuniæ cuncta obediant, quid non poterunt impetrare? Sanctus etiam Iob, audi quid dicat de diuitibus. Deridetur iuſti ſimplicitas, lāpas contēpta apud cogitationes diuitū. Quis eſt hic iuſtus, & quæ eſt hęc lāpas? Vtique Chriſtus, Iſaias namque ait, Propter Ieruſalem non quieſcam, donec egrediatur, vt ſplendor, iuſtus eius, & Saluator eius, vt lampas accendatur, Et Ieremias, Hoc eſt, inquit, nomen quod vocabunt eum, Dominus iuſtus noſter. Bene autem Chriſtus lampas appellatur, quoniam quemadmodū lampas vas vitreum eſt, lumen continet, & oleum, & aquam. Ita intra corpus Chriſti quid inueniemus, niſi oleum miſericordiæ? quid niſi aquam lachrymarum, quibus noſtra ablueret peccata? Apoſtolus namque inquit, in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicationeſque obtulit, cum clamore valido, & lachrymis offerens. Lumen etiam inuenimus in hac lampade, non vtique ad comburendum, ſed ad illuminandum. Venit enim ſaluum facere, non perdere, quod perierat. Sed non deſunt, qui hanc lampadem contemnant, & ſimplicitatem huius agni immaculati irrideant. Et qui nam ſunt iſti? Diuites inquit ſanctus Iob, Apud cogitationes diuitum hæc lampas contemnitur. Non enim, qua via illuminat, ire volunt non oleo ſuæ ineffabilis miſericordiæ ſuis ſtudent vulneribus mederi ſpiritualibus, Sed timendum eſt quod, ſubiungit ſanctus Iob. Parata eſt hæc lampas ad tempus ſtatutū. Et quod eſt hoc tempus? Cum in maieſtate veniet iudicaturus. Statutum, eſt inquit Apoſtolus, omnibus hominibus ſemel mori,

Et genus & formā Regina pecunia donat. Qui opibus plus poſſunt hodie authoritate plus valent.

Iſai. 62.

Ierem. 2.

Hebr. 5.

Hebr. 9.

mori, & poſt hoc iudicium. Quid dicturi ſunt tunc diuites,
expaucuit ſapiens. Ecce, inquam gemebundi prorumpent vo- *Sapiēt. 5.*
ces, quid nobis profuit ſuperbia? aut diuitiarum iactantia *Luc. 14.*
quid contulit nobis? Demum audi, quid dicat Chriſtus, Cum *Matt. 19.*
facis prandium, aut cænā noli vocare diuites. Pientiſſime Ie- *Difficilis*
ſu igitur tu pauperes vocabis ad cænam illam lautiſſimam *& pericu-*
gloriæ cæleſtis Hinc namque inquis, Diues difficile intrabit *loſa diui-*
in regnum cœlorum. Quadrat obſeruatio in Euangelium *tum condi*
pro feſto omnium ſanctorum, in hæc verba, Beati pauperes *tio quā nō*
ſpiritu, Ecce non ait, Beati diuites, Agnoſcit enim eorū ſor- *minus ne-*
tem eſſe periculoſam. Quadrat etiā in Euāgelium Domini- *gotij eſt*
cæ infra octauas corporis Chriſti in hæc verba, Exi cito in *ſuſtine*
plateas & vicos ciuitatis, & pauperes, ac debiles, &c. intro- *quāquam*
duc huc Ecce diuites ſe excuſant, & venire ad cœnam Chri- *parare.*
ſti contemnunt, ſolum pauperes digni inuenti ſunt illa dul-
ciſſima cœna.

¶ *Diuiſum eſt cor eorum, nunc interibunt.* Docet ingens malū eſſe diſcordiam quæ nō ſolum cauſa eſt, vt bona amittas tēporaria, verum & ipſam vitam, Nunc interibunt, inquit. Et
in libro Iudicum, Diuiſo contra ſe Ruben magnanimorum *Iudic. 5.*
reperta eſt contentio. Et Apoſtolus, Quod ſi inuicem mor- *Galat. 5.*
detis & comeditis, videte, ne ab inuicem conſumamini, Et *Prou. 9. 2.*
Sapiens, Eum, qui ſeminat inter fratres diſcordias, odit Do- *2. q. 37.*
minus. Quod ſi ad interitum animi hunc locum referas, di- *ar. 1. c.*
ſces veram eſſe illam diui Thomæ ſententiam, nempe diſcordiam per ſe, id eſt, ex intentione deliberata diſſentiendi à bono Dei vel proximi eſſe peccatum mortale. Huiuſmodi videtur eſſe diſcordia huius populi, quamobrem dicitur, exorta ea, Iſraelitas interituros.

¶ *Non eſt rex nobis nō enim timemus Dominum.* Obſerua, quā *Integritas*
reddant cauſam ſuæ vaſtitatis, & puſillanimitatis regis, non *populi prin*
timere Dominum integritas, ergo morum populi non parū *cipis robur*
addit principibus robur, vt ſubditos ab hoſtibus tueantur;

¶ *Siquidē & ipſe in Aſſur delatus eſt, munus regi vltori: cōfuſio Ephraim capiet, & confundetur Iſrael in voluntate ſua. Tranſire fecit Samaria regē ſuum, quaſi ſpumam ſuper faciē aquæ. Et diſperdētur excelſa idoli peccatū Iſrael: lappa. & tribulus aſcēdit ſuper aras eorum, & dicēt mōtibus, Operite nos, & collibus. Cadite ſuper nos. Et diebus Gabaa peccauit Iſrael, ibi ſteterunt, non comprehendet eos in Gabaa prælium ſuper filios iniquitatis. Iuxta deſiderium meum corripiā eos, congregabūtur ſuper eos populi, cum corripiētur propter duas iniquitates ſuas, Ephraim vitula docta diligere tritu-*

ram, & ego tranſiui ſuper pulchritudinem colli eius, aſcendam ſuper Ephraim, arabit Iudas confringens ſibi ſulcos Iacob.

¶ *Siquidem & ipſe in Aſſur delatus eſt, munus regi vltori.* De vitulo aureo, vt placet D. Hieronymo, ac plerique expoſitoribus loquitur, quē Iſraelitę miſerũt aut dederũt regibus Aſſi-

Iniquarũ & turpiũ actionum confuſio merces.

riis, ꝙ ſibi opē tuliſſent, vt iā diximus, *Cõfuſio Ephraim capiet, confundetur Iſrael à voluntate ſua.* Volũtatē poſuit pro cõſilio, vox enim Hebraica hic poſita pro volũtate, & cõſiliũ ſignificat, Obſeruauit hoc D. Hieron legēs ſic dum hunc locũ diſpungit. *Et confundetur Iſrael in voluntate ſua, ſiue in cõſilio ſuo.* Ita etiā legit trāſlatio Septuaginta pro *à volun.ate ſua*, in cõſilio ſuo. Eſt autē ſenſus. Deprehēſa, fuit fraus vitulorũ deauratorum, regi Iſrael literis indicatur. & vnde ſe placere æſtimauerāt, inde vel maximè confunduntur & offendunt eos, quibus munera miſerāt, ęſtimātes nõ furto ſacerdotum, ſed

Leuit. 18. & 20. caput Iudi.

fraude regũ, atque cõſilio hoc eſſe perfectũ. Legimus in Regũ volumine regē Iſrael Manahen regi Aſſyriorũ Phul mille argenti talenta miſiſſe vt eſſet manus eius cum eo, id eſt, vt ei præberet auxiliũ: inter quæ nõnulli arbitrantur, etiā vitulos aureos eſſe directos. *Tranſire fecit Samaria regem ſuum quaſi ſpumam ſuper faciem aquæ.* Elegāti ſimilitudine explicat citiſſime vaſtādos Iſraelitas, & à ꝓpria patria relegādos. Ait enim Samariæ conſtantiā ſimilem fore in obſidione ſpumis in rapido flumine productis quæ quāuis defluentibus velo-

Exaggeratio criminum Iſraelis quæ illi tanquā natiua inſita apparebāt

ciſſime, maximoque impetu aquis, aliquandiu extare, & creſcere in altum videantur, tandē ſubito commotæ vehemēti aquarũ curſu, & vi diſſipātur, vt breui omnes omnino euaneſcant, Sic Samaria cum rege ſuo, cæteris Iſraëlitarum populis hoſtium cedentibus poteſtati, obſiſtere tamē ipſa, atq; manere videbatur, ſed tādem ſpuma fuit. Siquidē & ipſa etiā corruit, & fuſa diſſipataque adeo eſt, vt nullus supereſſet cultor, quinimo loca omnia vaſtata, atque deſerta redderentur, & in frequentibus olim, maximaque celebritate claris templis ariſque ſolitudo eſſet. *Ex diebus Gabaal peccauit Iſrael.* Hiſtoriam vxoris læuitæ turpiter atque crudeliter interfectæ ſubiicit Óſtendit autem Deus, ſe tum iuſtiſſimum iudicem eſſe, tum longanimem, in longo tempore diſſimulat peccata hominum. Obſeruandum eſt etiam hic collationis eſſe ſermonē. Ac ſi apertius dicat, Grauiori crimine nunc Iſrael eſt cõtaminatus, quam olim Bēianimitæ illic enim libidine & ſtupro à paucis hominibus peccatum eſt, & iniuria vir vnus vnaque fœmina ſunt affecti, hic vero præterquā quòd

pluri

pluribus ſtupris omnis Iſrael ſe implicauit, totum regnum variis criminibus & ſuperſtitionibus laxauit habenas. Cęterum quod ad loquendi modum attinet dum dicitur, *Ex diebus Gabaal peccauit Iſrael* particula, a, aut, ex, nõ temporis nota, ſed comparationis eſt coniunctio. Vt, Et iuſtificata eſt ſapiẽtia à filiis ſuis, Et Deſcendit hic in domum ſuam iuſtificatus ab illo. Quod ſi in formam argumentationis húnc locum redigamus, ſic eſt argumentatio aptanda, Iſrael maiori crimine obligatus eſt, quam Benianimitæ olim peccantes igitur maiori pœna dignus, ſed ipſe facto impetu crimẽ Gabaitarum ſeuere eſt vltus, ergo iuſte agetur, ſi Iſrael ſui ſceleris mihi pęnas luat. *Cũ corripiẽtur propter duas iniquitates ſuas.* Per duas iniquitates, quidam intelligunt omiſſionem diuini cultus, & commiſſionem idololatriæ iuxtà illud, Duo mala fecit populus meus, me derelinquerunt fontem aquæ viuę, & foderunt ſibi ciſternas diſſipatas. Alij per duas iniquitates intelligunt duos vitulos aureos, alij perſecutionem prophetarũ, & idololatriã. *Ephraim docta diligere trituram* Cõſuetudo hic terræ promiſſionis tangitur, vbi vitulæ cum cæteris animalibus fruges terræ conſueuerunt. Cum autem labore fatigantur, ſolent prodire ab area, iterum autem diligentes areã eo quod fruges in ea comedant, vnde eſt. Non alligabit os boui triturãti, ſponte ad aream redeunt. Igitur Ephraim ſimilis eſt vaccæ, vel vitulæ, quia didicit, verumetiam annua conſuetudine cępit amare quod docta eſt, licet trituratio laborem inferat, Sic & populus Iſrael licet frequenter affligeretur, & multas calamitates ob peccatum idololatriæ pateretur, tamen voluptates ſuas, & ingluuiem ventris ſequi deſiderans, vltro ad idololatriã reuertebatur. *Et ergo tranſiui ſuper pulchritudinẽ colli eius*, id eſt ſuperbiã eius qua toroſa ceruice iugum meum recipit, confringam. Trãſitus autem maximè quando de Deo dicitur ſemper plagas, & aduerſa ſignificat. Sic exterminatos per Aegyptũ tranſiſſe memoratur. Et eſt ſenſus, Quia Ephraim non vult iugum legis accipere, ego timentes ceruicum toros iugo impoſito perdomui.

Matt.11. Luc.8.

Iere.2.

Deut.26.

Hic regnãdi ambitio per triturã deſignatur nam ex duobus filiis Ioſeph Ephraim prælatus eſt. Vnde regnandi libidine ſuccenſus fuit.

¶ *Seminate vobis in iuſtitia, & metite vobis in ore miſericordiæ, innouate vobis nouale: tempus autem acquirẽdi Dominum, cũ venerit qui docebit vos iuſtitiã. Araſtis impietatẽ, iniquitatem meſſuiſtis, comeditis frugẽ mẽdacii, quia cõfiſus es in viis tuis & in multitudine fortiũ tuorũ. Conſurget tumultus in populo tuo, & omnes munitiones quæ vaſtabuntur, ſicut vaſtatus eſt Salmana à domo eius qui*

ædificauit Baal in die prælii, matre ſuper filios alliſa. Sic fecit vobis Bethel à facie malitiæ iniquitatum veſtrarum.

¶ *Seminate vobis in iuſtitia.* Dixerat Ephraim vitulā edoctā amare, & diligere trituram areę, & ſe aſcendiſſe ſuper collum eius, & araſſe Iudam, & cōfregiſſe ſulcos, ſiue glebas Iacob, nunc ſeruās ſemel cœptam ab agricolis tranſlationem, ſubiungit, *Seminate vobis in iuſtitia.* Quæ verba bifariam diſpūgi poſſunt, vel quod eos adhortetur ad implēda legis pręcepta veteris. Iuſtitiam enim pro lege ſumpſit in vetere inſtrumē to tradita. Ita diſpungit Diuus Hieronymus, dicēs, Seminate vobis in iuſtitia, id eſt, in lege, & attexens verba ſequentia, nempe, *& metite vobis in ore miſericordiæ*, inquit, Metantque in miſericordia, id eſt, in gratia Euangelij. Ibi enim, puta in lege oculum pro oculo, dentem pro dente, hic, in Euangelio videlicet, legimus, Qui te percuſſerit in vnam maxillam, prębe ei & alterā. Amplectuntur hanc Diui Hieronymi explanationem omnes fere Latini expoſitores, cui etiā fauere videtur Paraphraſis Chaldaica pro dictis verbis, *Seminate*, &c. habēs, Dn̄s Iſrael agite vobis opera bona, ambulate per viā iuſtitiæ, ſtabilite vobis doctrinam legis. Theophylactus verò vocem *in iuſtitia* non pro lege veteri ſumit, ſed perquā doctè eam expendens, inquit, Iuſtitiam autem verum Dei cultum appellat. Iuſtum eſt enim creatori, & autori cultum tribuere, & non idolis vel vniuerſam virtutem intelligit, quæ iuſtitia nominatur, eo quòd virtutes operans iuſte iudicat, rationi ſubdens affectus irrationalitatis, nec, quod peius eſt, potiori præferens, id quod praui, & iniuſti eſt iudicis. Hactenus Theophylactus, quem ſequuntur recentiores, & fateor mihi grauiſſimam hāc eſſe explanationem, quamuis & aliam non omnino reiiciam. Cæterùm quòd ad loquendi modum attinet, dum inquit, *Seminate vobis in iuſtitia*, opinantur Theodoretus, & Theophylactus, nōnihil latere myſterij in pronomine *vobis*. Non enim ſolum dixit, *Seminate in iuſtitia*, ſed *Seminate vobis*, &c quod eſt dicere, non Deū iuuabitis, ſed vos ipſos, ſi in iuſtitia ſeminaueritis. Verūtamen ſi rem oculate inſpiciamus, hic loquendi tropus, *Seminate vobis.* Hebraiſmus eſt, & nihil aliud videtur implicare, Seminate vobis in iuſtitia, quàm ſeminate in iuſtitia, ſicuti Hiſpanè idem eſt dicere, *Tomad eſſo, o toma eſſo, &, ſembraos voſotros iuſticia, y ſembra iuſticia.* Verū eſt tamen, neſcio quid emphaſis habere, & nōnihil affectus maioris implicare illam pronominis additionē. Cum itaque dicitur. *Seminate vobis in iuſtitia*, idem eſt, ac ſi di-

Exod. 21. *Matth. 5.* *Præceptū hodie paſſim corruptum de patienter ferendis iniurijs quæ quidem virum charitū plenum & fortem probant. Quicquid extra Iuſtitiæ agrū ſeminatur nihil eſt videlicet quia cœlū nō promeretur vt de Charitate quæ eadē ſanctitas eſt docuit Apoſtolus 1. Cor. 13.*

cat,

cat, Date operam bonis, & iuſtis actionibus. ***Et metite vobis in ore miſericordiæ.*** Imperatiuum poſuit, pro futuro, Hebraico more ad futuræ rei certitudinē, quaſi certam illis metendi copiam faciat. Ac ſi apertius dicat, Metetis profectò, non quantum ſeminaſtis, id enim perexiguum eſt ad meſſis magnitudinē, ſed ***in ore miſericordiæ***, hoc eſt, reportabitis mercedem ampliſſimam, quàm Deus ob ſuam miſericordiam dabit vobis. Componit autem eleganter miſericordiam cum falce acutiſſima, certum enim eſt meſſionē fieri falcibus, os autem, ſiue faciem ſolet Scriptura appellare aciem gladij. Vnde apud Geneſim, quod Æditio. Vulgata habet, Homer, & Sichē necauerunt, Hebraicè eſt, Hemor, & Sichem occiderunt in ore gladij, id eſt, acuto gladio, aut acie gladij. Sic & apud Iſaiam, A facie gladiorum fugerunt, à facie gladij imminentis, hoc eſt, ab acutis gladiis. Nonnulli, quia os pro ratione, & menſura ponitur in Sacris Hebraico ſermone, vt Ioſeph dictus eſt dediſſe panē patri, fratribuſque ſuis in ore paruuli, hoc eſt, quantum pueris petere libuiſſet, qui ſępe panem petunt, ſecus explanant hunc loquendi tropū, ***in ore miſericordiæ***, dicentes, eo ſignificari, meſſem ingēti incremento ſuperaturam ſparſum ſemen, pluſque colligendum, quàm fuerat ſeminatum. Nam qui ſeminat, iuxta ſuam, & agri ſua menſuram ſeminat, ſeminat enim ad os modij, aut ad ſummum ad os ſacci, neque æſtimandus eſt ager, qui ſeminatur vltra menſuram ſeminis, vt in Leuitico ſcriptum eſt. Cum itaque dicitur, Metite in ore miſericordiæ, idem eſt, ac ſi dicat Deus, Vos iuxtà menſuram veſtram, & in ore ſaccorum veſtrorum ſeminate iuſtitiam, colligetis autem in ore miſericordię, quę ad vſque cęlos magna eſt. ***Innouate vobis nouale***, Vt optimè obſeruant Haymo, & Carthuſianus, nouale eſt ager, cum primum proſciſſus vomere fuerit, & nouale vocat cor Iſraelitarum. Adhortatur autem eos, vt agtū cordis vomere pœnitentiæ proſcindant, pœnitentiam de maleactis agentes, iuxtà illud Apoſtoli, Renouamini ſpiritus mentis veſtræ, & exuite veterem hominem cum actibus ſuis. Atq; illud Regij Pſaltis, Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis. ***Tempus autem requirendi Dominū.*** Vox Hebraica poſita pro hac voce *tempus*, nēpe opportunitatis apertiorem reddit huius loci intelligentiam. Significat namque tempus opportunum eſſe ad ſeminandum, metendum, ac læta nouali innouanda, veniet enim Chriſtus, qui docebit homines iuſtitiam. Ac ſi dicat, Nouate

Geneſ. 34.

Iſa. 21.

Cui iniuſtitia ſeminat in miſericordia metent, meſſem ſparſum ſemen longe ſupereſſinētem.

Leuit. 17.

Epheſ. 4.

Pſal. 50.

vobis noualia, id eſt, præparare corda veſtra ad aduentum eius, qui venturus eſt, nempe Chriſti, iam enim tempus eſt opportunũ, vt veniat, cæterũ ob peccata veſtra nõ venit. *Araſtis impietatem, iniquitatem meſſuiſtis.* Senſus eſt, Me hortante, vt ſeminaretis in iuſtitia, & meteretis in ore miſericordiæ, vt me lętũ redderetis veſtris nouis noualibus, vos cõtra araſtis impietatem, id eſt, cogitaſtis iniqua conſilia, vt à me recederetis, multiſque vos peccatis implicaſtis, ideo meſſuiſtis iniquitatem, hoc eſt, pœnam, captiuitatẽ videlicet, & mortem. De ſemine.n malo impietatis, quem aliũ fructũ accipere meruiſtis, quã acerbas pœnas & ſupplicia? *Iniquitate* igitur hic non pro peccato, aut culpa poſuit, ſed pro mercede, & retributione peccati, quicquid Lyranus dicat, diſtinguens inter impietatem, & iniquitatem, quod impietas ſit peccatum cogitationis, & iniquitas externę operationis. Atq; ne quis exiſtimet, hanc explanationẽ eſſe temere à me fictam, & excogitatam, vt iniquitas hic ſumatur pro captiuitate, & morte, ita eã vocẽ explanat Carthuſianus: & Haymo, & Paraphraſis Chaldaica habet pro *araſtis impietate, iniquitate meſſuiſtis*, machinati eſtis rapinam, impietatem commiſiſtis, recepiſtis retributionem operum veſtrorum. Sic etiam crebro in Sacris pro pœna accipitur, vt apud Leuiticum. Portabit iniquitatẽ, hoc eſt, pœnam. Quæ autem ſit hæc iniquitas, puta pœna, apertius ſubſequentibus demõſtrat, ſubiungens, *comediſtis fructum mendacij*, comedere fructum mendacij eſt fruſtrari ſperati fructus. Eſt autem, ac ſi dicat, Laborabitis penuria annonæ. *Conſurget tumultus in populo tuo, & omnes munitiones tuæ vaſtabũtur, ſicut vaſtatus eſt Salmanaſar à domo eius, qui iudicauit Baal in die prælij, matre ſuper filios alliſa.* Dixerat, fame prçmendos Iſraelitas, nunc bello vaſtãdos inquit. Vocat autẽ tumultum ſonitum exercitus Aſſyriorum, quibus clamantibus, quæ munita, & tuta arbitrabantur Iſraelitæ ob muros, turriumque extructionem, euertenda, & capienda ab hoſtibus ſunt, ſicut in Iſaia ſcriptum eſt, Quia aſcendit Sennacherib, & capiet omnes ciuitates Iudæ munitas. Nonnulli tumultũ hunc referunt ad ipſos Iſraelitas, non ad hoſtes Aſſyrios, quod in imminente bello clamor audiatur eorum fugientiũ de prçlio, & in eo pereuntium. Vox vero *conſurget*, maximum fore tumultum ſignificat, qui miſero populi pereuntis clamore, & corruentium ædificiorum ſonitu vehementer excreſcens conſurget. *Sicut vaſtatus eſt Salmana à domo eius, qui &c.* Difficilis eſt locus iſte, atque hinc varie explicatur. Quidam hoc

Ex iniqua agricultura deterior meſſis expectatio emicuit.

Leuit. 5.

Spe deluſa mendacij fructus habemus.

Iſai. 35.

Verba fides ſequuntur, omnium enim Iſrael variis cladibus et mutuis internecionibus tumultuatus eſt propter regum ſeditiones. 4. Rg. 15.

hoc referunt ad hiſtoriam Iudicum, quando Salmana princeps Madianitarū interfectus eſt à domo, & familia Gedeonis, qui damnauit Baal, aram eius deſtruendo in die prælij. Quod autem inquit, matre ſuper filios alliſa, ad illud referēdum dicunt, quod citata Iudicum hiſtoria artexit, captis videlicet à Gedeone principibus Madianitarum Zebee, & Salmana dictum, Quales fuerunt viri: quos occidiſtis in Thabor? cui Salmana reſpondit, Similes tui fuerunt, & vnus ex illis ſicut filius regis. Quibus Gedeon inquit, Si ſeruaſſetis eos, non occiderem vos, &c. atque ſubiungit, ſicut fecit gladius tuus mulieres ſine liberis, ſic mater tua erit ſine liberis. Percuſſitque eum, & interfecit. Alliſa eſt itaque: mater ſuper filios, quia acerbiſſimo dolore affecta morte filiorum eſt, vel certe cum ipſis eſt pariter interempta. Ad hanc eandem normam trucidandos inquit Iſraelitas apud ciuitatem Bethel, in qua vitulum poſuerunt aureum. Amplectuntur hanc explanationē diuus Hieronymus, Theophylactus, Theodoretus, Haymo, ac plerique alij, quos longum eſſet recenſere, quinimo Chaldaica Paraphraſis, & Græca lectio ita hunc locum diſpudgendum tradunt Lyranus multo ſecus explanat, iudicans Salmana non eſſe hic nomen proprium, ſed appellatiuum ſignificans pacificam, & quietam, & quia Hebraice eſt pro, *à domo eius, qui vindicauit Baal*, à domo inſidiatores, ſic literam iſtā ordinat, *ſicut eſt vaſtata pacifica à domo inſidiatorū*, & ſignificari inquit, quod quemadmodum gens pacifica, & quieta, non timēs ſibi de periculo, vaſtatur ab inſidiatore, & eius familia irruente ſubito ſuper gentem improuiſam, quæ credebat eſſe in pace, & quiete, ſicut legitur de vaſtatione Lais, *in die prælij* ſic inſidioſè commiſſi. *Matre ſuper filios alliſa.* Huiuſmodi latrones non ſolum ſolent interficere mares, verum & fœminas, ne poſtea crimē detegant, & accuſentur ab illis, Eſt autem prophetæ intentio, quod ad hunc eundem modum continget decem tribubus pro peccatis ſuis, ideo que ſubditur. *Si fecit Bethel à facie malitiæ iniquitatum veſtrarū.* Alij de Salmanaſare hoc intelligunt, Is enim primo anno Hoſee irruit, & Arbel trās Iordanem vaſtauit crudeliſſime, Quaſi ergo citet domeſticum, & recens exemplū de Arbel ad eam normam vaſtandos inquit Vates Iſraelitas. Alij dicunt hanc hiſtoriam non extare, erat tamen tunc omnibus nota. Demū hoc vnum certum eſt miſerandum internitionis ſpectaculum propoſitum Iſraelitis à vate noſtro, vt illos hoc exemplo deterreat.

Iudic. 18.

Scelerati quo eorum ſcelera non reuelentur, teſtes occidunt nec propriis matrum vberibus parcunt.

Obſerua

Obſeruationes ſpectantes ad inſtituendos mores.

E*X diebus Gabaa peccauit Iſrael.* Ecce, Deus
unus tēpus, quo ſe peccator implicat pec-
catis,tuis obiicit oculis,vt tu diſcas,quan-
to tempore homo delinquat, conſidera-
Inueterata re,anteaquam ſeuerè punias. Si enim re-
peccata cens peccatum eſt,facilius euelles ex cor-
cordibus de,quam ſi veteratum. Quemadmodum arbor denuo plan-
hominum tata ſine multo labore extrahis è terra, & mitiori ictu ſuc-
difficilius cindes virgam arboris,quam ipſam arborem,ſi longas miſit
euelluntur. radices,Sic benignius agendum eſt cum homine, qui ſemel
Simile. peccat quàm cum eo,qui pluribus ſe irretiuit peccatis. Ad-
ducunt ad Chriſtum hominem habentem ſpiritum immun-
dum,& interrogat ante eiectionem dæmonis,Quantū tem-
poris eſt,ex quo ei hóc accidit?Et cum pater reſpondiſſet,ab
Marc. 9. infantia.Obſerua,quo pacto exierit dæmon,Multum,inquit
Scriptura diſcerpens eum. Poteras quidem, Domine Ieſu,
præcipere dæmoni,ne ita acerbè excruciaret hominē iſtum,
cur ergo non præcipis, & miſerum ſic torqueri permittis?
Quoniam dignus eſt tanto tormento, qui tanto tempore in
cordis domicilio diabolum habuit. Sic Petrus iterum atque
Matt. 17. iterum delinquens,erat enim impedimento Chriſto,ne cru-
cis agonem ſubiret, ſeuerè reprehenſus eſt. Cum enim non
ſemel,ſed bis dixiſſet. Abſit à te, Domine non erit tibi hoc,
audiuit,Vade poſt me ſatana. Quadrat obſeruatio in Euan-
gelium pro transfiguratione Domini, in hæc verba, Adhuc
eo loquente nubes lucida obumbrauit eos, & ecce vox de
nube,&c. Cur transfigurationis gloria priuantur Apoſtoli,
& terribili voce ita deterrentur, vt ceciderint in faciē ſuam?
Opinor,quoniam Petrus rurſum obſtat,ne Chriſtus pro ge-
nere humano pateretur.Ac ſi apertius dicat Deus,Iam iterū,
atque iterum,Petre,deliquiſti,non mireris, ſi trāsfiguratio-
nis gloriam interdicam tibi,& formidanda voce deterream.
Quadrat & in Euangelium pro Mandato, in hæc verba, Si
non lauero te,non habebis partem mecum. Quando tantam
pœnam comminatur Chriſtus? Non vtique cum primo re-
ſiſtit Petrus, tunc enim benignè eſt ei Dominus allocutus,
Quod ego facio,tu neſcis modo. Sed deinde cum in obſti-
natione perſiſtit dicens. Non lauabis in æternum, audiuit
ſeueriſſimam punitionem, nempe, non habebis partem
mecum.

¶ *Iuxta deſiderium meum corripiam eos, congregabuntur ſuper eos populi, cum corripientur propter duas iniquitates ſuas.* Inter cætera Scripturę teſtimonia non obtinet hoc extremũ locũ, ad contexendam concionem pro Euangelio Dominicæ 1. Aduentus. Quando enim Deus iuxta deſiderium ſuũ puniet peccatores? quãdo ſuper eos populi illi inferorum truculentiſſimi deſæuient? quando corripientur non ſolum propter duas, verum propter omnes iniquitates ſuas iniqui? Certè cum venerit filius hominis cum poteſtate.

Extremi die Iudicij ſumet Deus vindictam & iuxta deſideriũ ſuum meritas repẽdet peccatoribus vices.

¶ *Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore miſericordiæ.* Multa hic ſunt implicata, quæ paucis abſoluemus Primũ, inuenies nonnullos homines, ita iuſtitiæ amatores, ac ſi miſericordia floci pendenda ſit, nulluſque illi locus relinquendus. Ecce hic vtrũq; coniungit Deus, miſericordiã videlicet cum iuſtitia. Dilige iuſtitiam, frater mi, noli tamen contemnere miſericordiã. Secundũ, diſce plus eſſe miſericordem, quã iuſtum, hinc enim non inquit, Seminate vobis in ore iuſtitiæ, ſed, Seminate in iuſtitia. Contra etiam non dixit, Metite in miſericordia, ſed, Metite in ore miſericordiæ, qui loquendi tropus indicat ampliorem eſſe meſſem miſericordiæ, quàm ſationem iuſtitiæ. Et eleganter iuſtitiam componit cum ſemente, miſericordiam vero cum meſſe, vt te doceat plus miſericordem eſſe, quàm iuſtum. Quis enim nõ videat meſſem exuberantiorẽ eſſe ſeminatione? Non prohibeo, frater mi, ſeminare in iuſtitia, cum ratio, & munus tibi iniunctum poſcerit, ſed ſit tibi copioſior miſericordia, inſtar, meſſis. Noli eſſe iuſtus nimiũ, inquit Sapiens. Ac ſi apertius dicat, Noli diſciplinã iuſtitiæ conuertere in carnificinam, & trucidationem. Qui enim vehementer emũgit, elicit ſanguinem. Sic Deus proniorem ſe eſſe ad miſerendũ, quàm ad puniendum oſtendit apud Iſaiam In momento, inquit, indignationis abſcõdi faciem meam parumper à te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui. Ecce, indignatio Dei tui momentanea eſt, miſericordia vero ampliſſima eſt, ſempiterna videlicet, Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ decimæ poſt Pentecoſten, in hæc verba, Alligauit vulnera eius, infundens oleum & vinum. Non ſolum infudit vinum, ſed oleum etiam, neque prius infudit vinum, quàm oleum, ſed contra prius oleum. Quid oleũ ſignificat niſi miſericordiam? Quid vinũ niſi iuſtitiam? Oleum enim dolorem lenit, vinum vero dum purgat, dolorem parit. Cum ergo Samaritanus prius oleum infudit, quam vinum, miſericordiam

Eccle. 7.

Prou 30.

Iſa. 4.

Verbis iracundis & minabũdis non decet Iudicẽ reos proſequi, ſed cõiũcta Clementia Iuſtitia Deũ imitetur cuius propriũ eſt miſereri & parcere ſemper.

prius adhibuiſſe ſignificat, quàm iuſtitiã. Hinc & Apoſtolus connectens multas virtutes, priorem locũ miſericordiæ dedit. Induite vos, inquit, ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatẽ humilitatem, modeſtiã, patien-

Coloſſ. 3. tiam, &c. Ecce, eos homines electos Dei, atq; ſanctos, & dilectos eius, inquit, qui in varias virtutũ actiones incubituri, prius in miſericordiã, velut in pretioſius ornamentum, ocu-

2.2. q. 30. art. 4. los conuertunt, vt ea ante alias ſe exornent. Hinc & D. Tho. perquam doctè decernit, miſericordiã ſecundũ ſe eſſe maximam virtutum, eamque inter omnes virtutes, quę ad proximum ſunt, eſſe potiſſimam, atque potioris actus. Et ſanctus

Iob. 31. Iob hanc vnam inter cęteras ſecum maximè creuiſſe, inquit, Ab infantia mea, ait, creuit mecũ miſeratio, & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum. In huius rei typum oſtiola, &

3. Reg. 6. poſtes oraculi de lignis oliuarum fecit Salomon, quoniam homines animum ſuum fabricaturi templum Dei, ante alias virtutes, quas morales vocant, debent exordium ſumere à miſericordia. Quid enim aliud adumbrat oliua, quàm miſe-

Gene. 8. ricordiam? Quemadmodum columba egreſſa ab arca Noë ramũ oliuæ portans in ore reuertit, atq; tunc admiſit ſecum in arcam Noë, hancq; præceteris elegit arborem colũba, vt benignè ſuſcepta à Noë, admitteretur in arcam, Sic homines vt miſericorditer ſuſcipiantur à Deo, & velut in domũ Dei admittantur, debent in hoc ſtudiũ incumbere, vt miſericordiæ opera offerant Deo. Quadrat obſeruatio in Euangeliũ pro omnibus ſanctis, in hæc verba, Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Vides enim miſericordiam promiſſam à Deo miſericordibus. Quadrat etiam in Euangelium Dom. vigeſimæ 1. poſt Pentecoſten, in hæc verba, Serue nequam nonne oportuit te miſereri conſerui tui? Ecce probrò vertit Deus huic ſeruo quod cum ſeminabat in iuſtitia, petebat enim, quod ſuum erat à conſeruo, non meſſuerit in miſericordias. Diſces etiam ex hoc loco, quinã maximè colligant ampliſſimam Dei miſericordiam, qui videlicet ſeminauerint in iuſtitia, Si tu ſeminas impietatẽ, cur ſperas te diuinæ miſericordiæ percepturum fructum? Semina puritatem motuũ, ſi colligere cupis Dei miſericordiam. De propitiatu, inquit Sapiens, peccatorũ noli eſſe ſine me-

Eccle. 5. tu, neq; adiicias peccatum ſuper peccatum. Et ne dicas, Miſeratio Domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur, Miſericordia enim & ira ab illo cito proximant, & in peccatores reſpicit ira illius. Diſce etiã ex hoc

Tanto quiſque perfectior eſt quanto perfectius ſentit dolores alienos.

loco

loco animi deiectionem, & cum virtutum actionibus incubueris, nihil tuis arrogare meritis, ſed omnia diuinæ miſericordiæ adſcribere, propterea enim admonet Dominus, Seminate in iuſtitia, non autem ſubiungit, Metite in iuſtitia, ſed in miſericordia, ne in ſuperbiam elatus pereas cum illo Phariſæo, qui poſtquam multa ſeminauerat in iuſtitia, quia in eadem metere voluit, nihil fructus percepit. *Iuſtitiæ ſemina inſerenda ſunt in agro cordis humani.*

¶ Deinde, *Seminate vobis in iuſtitia, & metite in ore miſericordiæ, innouate vobis nouale, &c.* Locus hic aptiſſimus eſt cõcionibus Sexageſimæ, in hæc autem præcipuè quadrat verba, Exit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuũ. Quale eſt hoc ſemen? Audi quid dicat noſter Hoſſeas, nempe, Seminate in iuſtitia. Semen ergo iuſtitia eſt. Et quis eſt ager? Humanum cor. De hoc enim hic dicitur, Innouate vobis nouale. Et quis fructus ex hoc ſemine, & ex agro iſto eſt colligẽdus? Diuina proculdubio miſericordia, quæ non ſolum delictis parcet, verum & multa alia in te conferet beneficia.

CAPVT VNDECIMVM.

SICVT mane tranſit, pertranſiit rex Iſrael, quia per Iſraël, & dilexi eum, & ex Aegypto vocaui filium meum. Vocauerunt eos, ſic abierunt à facie eorum: Baalim immolabant, & ſimulachris ſacrificabant. Et ego quaſi nutritius Ephraim, portabã eos in brachiis meis, & neſcierunt, quod curârem eos. In funiculis Adã traham eos, in vinculis charitatis, & ero eis quaſi exaltans iugum ſuper maxillas eorum, & declinaui ad eum, vt veſceretur.

¶ *Sicut mane tranſit, pertranſiit rex Iſrael.* Diuerſis figuris eũdem explicat ſenſum. Qui ſupra dixerat, tranſire fecit Samaria regem ſuum, quaſi ſpumam ſuper faciam aquæ, eo quod ſpuma, & bullæ in aquarũ ſummitatibus natantes celeriter diſſoluantur, nunc eandem rem ſub alia ponit ſimilitudine. Sicut enim aurora, eã enim hic *mane* vocat, atq; ita Hebraicè pro, *ſicut mane tranſit*, eſt, *ſicut Aurora trãſit*. Mane inter noctis, ſoliſq; viciuiã celeriter trãſit, ita vt finiatur nox, & clareſcat dies, Sic rex Iſraël, i. decem tribuum, velociter trãſiet. Exiſtimant nonnulli hoc eſſe completum ſub rege Hoſſea filio Ela, qui nono imperij ſui anno ab Aſſyriis captus, atq; occiſus eſt. *4. Reg. 17.* Alij non ad aliquem peculiarẽ regẽ verba referunt, ſed ſignificari dicunt, regnum Iſraël deſtruendum, ampliuſq; nunquam regem habiturũ, quod poſt huius oraculi

pro

pronunt'ationem ſtatim completum eſt. *Quia puer Iſrael.* Incipit exponere beneficia, quæ in Iſraëlem Deus contulerat, vt eum ingratitudinis arguat. Dum autem Iſraëlem puerum vocat, dubiũ eſt, quid ſignificare voluit, atq; hinc variè explanatur. Quidam puerũ vocari dicunt, quia in Ægypto populus Iſraël natus, creuit, & multiplicatus eſt. Alij puerũ vocari exiſtimant, vt oſtendat Deus Iſraëlẽ ſtultè, & pueriliter vitam egiſſe, cum idololatria, aliiſque vitiis ſe cõtaminauerit degens in Ægypto. Alij hanc pueritiam Iſraëlis in bonũ referunt, iuxta illud. Niſi efficiamini ſicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum, quidã enim Iſraëlitæ inter Ægyptios innocentiam, & vitæ puritatem ingentem retinuerũt, Deo mundo corde ſeruientes. Sic apud Malachiam legimus de Leui patriarcha, quòd multos auerterit ab impietate, certum etiam eſt, multos Iſraëlitas in Ægypto extitiſſe morum candore conſpicuos. Alij puerum appellari Iſraëlem opinantur, quòd eum tanquam puerum, viribus videlicet & cõſilio egentem, omni humano auxilio, curaque deſtitutum omniũ hominũ ludibrio, & iniuriis expoſitum inuenerit in Ægypto. Atque eũ huiuſmodi pueri nemo hominum miſereretur, Deus miſertus eſt eius. Sic namq; dicitur apud Exodũ, Clamor filiorũ Iſraël venit ad me, vidique afflictionẽ eorem qua ab Ægyptiis opprimuntur, & ſciens dolorem eius, deſcendi vt liberam de manu Ægyptiorum, hoc eſt, *& dilexi eum.* Coniunctio a, copulatiua, & non parum habet emphaſis. Significat enim, & implicat ſua connexione, quo miſeriorẽ viderat Iſraëlẽ in Ægypto Deus, eo fuiſſe vehementiore ērga eum affectum amore. Hæc poſterior explanatio cæteris omnibus mihi gratior eſt. *Et ex Aegypto vocaui filium meum.* Vocare duo in ſacris ſignificat, vt etiam in latino ſermone, videlicet appellare, & ex aliquo loco adducere, atque inuitare, vt, De ventre matris meç vocauit me Dominus nomine meo, &, Vocauit Iacob filios ſuos. Ad vtramque autem ſignificationem locus hic pertinet, nam Iſraël filius Dei appellatus eſt, Sic apud Exodũ, Hæc dicit Dominus, Primo genitum meũ dimitte, vt ſacrificet mihi in deſerto. Ac rurſum, Primogenitus meus Iſraël, Et illud, Filios enutriui, & exaltaui. Et vt vr filius eductus eſt de Ægypto. Obſeruandum tamen eſt hunc locum, *ex Aegypto vocaui filium meum* iuxta literalẽ intelligentiã non ſolum de populo Iſraël eſſe explanandũ, ſed etiã de Chriſto, eum enim citat S. Matt. de Chriſto, in eóque aſſerit eſſe completum, impium autẽ eſſet negare

Cõmemoratio beneficiorũ Dei in Iſraelẽ qua detegitur eius ingratitudo.

Matt. 18.

Male. 2.

Vocare duo ſignificat.

Iſa. 49.

Exo. 5. 6. 7. 8. 9. 10.

Exod. 4.

Iſai. 1.

Matt. 2.

gare

gate in literali ſenſu non eſſe de Chriſto intelligẽdum, quoniam, auctore diuo Auguſtino, probatio per auctoritatem Scripturæ non ter niſi ex ſenſu literali, Sanctus etiam Dionyſius inquit in Epiſtola ad Policarpum theologiam myſticam, ſiue ſymbolicam non eſſe argumentationibus cõficiẽdis aptam. Cùm ergo Sanctus Matthæus dicat hoc oraculum, *ex Ægypto vocaui filium meum*. quadrare in Chriſtum, nephas eſt dicere non in literali ſenſu, ſed myſtico, eſſe intelligeudum de Chriſto. Neque quia de Iſrael intelligitur iuxta intelligentiam literalem, propterea inferẽdum eſt. Igitur iuxta eandẽ intelligentiã literalẽ nõ poteſt quadrare in Chriſtum, cum, vt optimè definit ſanctus, ac pientiſſimus doctor Thomas, idque probat, tum ſanctorum patrum teſtimoniis, tum rationibus tanto viro dignis, Scriptura ſacra ſub vna litera plures comprehẽdat literales ſenſus. *Vocauerunt eo*. Bifariam diſpungi poteſt, vel, referendo pronomen, *eos*, ad deos alienos, ac ſi dicat Deus. Ego vocaui eos ipſi autem vocauerunt non me, ſed illos, nempe deos gentium Vel, pronomen *eos* referendo ad Iſraelitas, quod prophetæ miſſi à Deo fuiſſent, qui eos vocarent, vt redirent ad Deum ſuum. Hæc poſterior explanatio communior eſt, & ab omnibus fere expoſitoribus adhibetur, prior tamen mihi non eſt ingrata. *Sic abierunt a facie eorum*. Significat Iſraelis duritiam, qui vocantibus prophetis terga verterunt, eorumque conſilijs noluerunt acquieſcere.

Theologia myſtica ar gumentis texendis aptа

Induratus Iſraelis animus ne cõuertatur

¶ *Et ego quaſi nutritius Ephraim portabam eos in brachiis meis*. Hebraice eſt Et ego pedetẽtim deduxi Ephraim, accepit eos ſuper brachia ſua. Explicat autem, quo amore Iſraelẽ dilexit vocando ex Ægypto, iuxta illud Deuteron. Portaui te Dominus Deus tuus, vt ſolet homo geſtare paruulum filium in omni via per quam ambulaſtis, donec veniretis ad locum iſtum. Quod autem addit, *Portabam eos in brachiis meis* ingẽti fortitudine, & potentia eductum eſſe Iſraelem de Ægypto protectumque & aſſeruatum in deſerto ſignificat Brachium, enim Dei, potentia & fortitudo eius dicitur. Sic apud Iob, Si habes brachium, ſicut Deus, id eſt, ſi tam potẽs es, atq; Deus ipſe omnipotens. Et apud Iſaiam Brachium, id eſt, potentia Domini cui reuelata eſt? Quanta autẽ ſolicitudine Iſraelem in deſerto cuſtodierit Dominus, ne vel æſtu in die vel tenebris terreretur in nocte, oſtendit dicens, In die eram nubes in nocte columna ignis. *Et neſcierunt, quod curarem eos*. Bifariã diſpungi poteſt, vel, quod cum peccaſſent, & feciſſent ſibi

Deut. 1.

Iob. 40.

Iſai. 53.

Exod. 13. & 14.

caput vituli, dedi locum pœnitentiæ eius,& ignorauerunt, quod curare eos vellē, id eſt, mũdare ab idolis ſuis. Vel, quod *traxerim*, poſuit pro, *duxerim*, id eſt, eduxerim eos è ſeruitute, laboribus, & moleſtiis Ægypti. *In funiculis Adam trahā eos.* Adam non pro primo parēte accipitur, ſed pro homine idēque eſt dicere, *in funiculis Adam*, quod in funiculis hominis.

Sequentia priora explicant, & elucidant.

¶ Explicat autem, quos vocauerit funiculos hominum, hoc eſt, quibus trahuntur homines, non vitulæ, ſequentibus verbis. Eſt enim hæc conſuetudo Scripturæ, per ſequentia verba aperire, quæ prius dixerat, ſubiungens, *in vinculis charitatis*, ac ſi apertius dicat. Funiculi, quibus homines vinciri ſolent, vincula ſunt dilectionis, his ergo traham, id eſt ſemper trahere ſum ſolitus Iſraelem, vt me diligat, & mihi inſeruiat, qui clementiſſime cum hoc populo ſemper agere ſoleo, Futurum enim tempus aliquando à temporis ratione abſoluitur, & conſuetudinē implicat, vt ſæpius obſeruauimus. *Et ero eis, quaſi exaltans iugum ſuper maxillas eorum.* In eundē modum verbum futuri tēporis, ero, non tā tēpus, quàm conſuetudinē inuoluit. Apponit autē elegātiſſimā ſimilitudinē Deus, componens ſe cū aratore. Ac ſi dicat. Quemadmodum benigni, & clementes aratores facere ſolent, qui boues ſuos non vſque ad laſſitudinem exercent, ſed miſericordia moti erga eos, ante operarum terminum, detracto iugo, pabuloque oblato ipſos recreant, & bis, aut ter etiam per diem requieſcere permittunt, ſicut ſcriptum eſt, Nouit iuſtus iumentorum ſuorũ animas. In eundē modũ ego imbecillitati Iſraelis cōſulebā, & ingenti clementia erga eum me gerebam, quos nō continuo perpetuoque labore exerceri volui, ſed quoſdā illis dies, quædam ſolemnia ſacra denique certas horas cōſtitui quibus diuino cultui in ſacrificiis, hoſtiis, aliiſque oblationibus vacarēt, cuius generis fuere ſabattha, anniuerſariáque illa tria feſta, Calendæ, & meſſis, ac vindèmiæ tempora nec non & tertius, atque ſeptimus annus. His namq; tēporibus ſuam operam, certā, ſuorumq; fructuum portionem in diuinæ legis obſequium, in publica vota, & ſupplicationes, in ſacerdotum, in pauperum, in ſuoſque ipſorum vſus impendere debuerunt, reliquo autē tēpore ſibi ipſis, ſuiſque rebus proſpicere, & cōſulere permiſſi ſunt. Hanc autē libertatē in Ægypto degentes Iſraelitæ nũquā obtinuerũt, ſed miſera ſeruitute oppreſſi ſunt, neque vel temporis momento requies minima conceſſa eſt Confert igitur Deus calamitoſam illam Ægypti vitam cum ea, quā poſtea, educti de tanta

Simile.

Prou. 12.

Docet locum ſecundũ myſticum ſenſum iuſtos debere cōpati & miſereri hebetudini et fragilitati proximorum ſuorum cōmiſſorũ denique paſtores eſſe & eorum ſuarum habere rationem.

ra ſeruitute, egerunt in deſerto & terra promiſſionis. Verum ad exactam huius loci intelligentiam non nihil ſubintelligẽdum eſt, nempe relatiuum, *quod* & verbum, *erat*, eſtque ſic litera aptãda, *Et fuit eis quaſi exaltans iugum, quod erat ſuper maxillas eorum*. Eſt enim Hebraici ſermonis obſeruatio, & ſemel atque iterum animaduertimus, quod relatiuus interdum in antecedente lateat, vt, Secundum innocentiam meam ſuper me, id eſt, quæ eſt ſuper me, in eundem modum hic, *exaltans iugum ſuper maxillas*, hoc eſt, quod erat ſuper maxillas. Dũ autẽ inquit, iugum ſuper maxillas exaltans, idem eſt atque nõ ſuper ceruices, aut collum. Ad earum enim regionum morẽ refert, vbi boues non in fronte, vt apud Hiſpanos, ſed in ceruicibus iuga ſuſtinẽt. *Et declinaui ad eum, vt veſceretur.* Nõ eſt contentus Deus iugum auferre duriſſimum Iſrael, ſed vlterius progreſſus eſt, tãtumq; ſe ipſum deiecit, id enim eſt implicatum verbo, *declinaui*, Deum nẽpe ſe demiſiſſe, vt illi pabulũ daret. Perſiſtit autem in ſemel cepta metaphora, in eũ *Deu. 7.* enim modum faciunt aratores, qui ſolutis à labore iuuencis *In pinguiſ* fœnum, aliaſque commodas eſcas manu porrigũt. Sic Deus *ſimo pabu* populo Iſrael paſtum largè, & copioſe ſuppeditauit. Sic nãque ſcriptum eſt, Dominus Deus tuus introducet te in terram bonam, terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus, & malo granata, & oliueta, naſcũtur, terram olei, ac mellis, vbi abſque vlla penuria comedes panem tuum, & rerum omnium abundantia perfrueris. Poteris & hanc Dei inclinationem, ſiue declinationem, vt veſcatur Iſrael, referre ad mãna illis in deſerto præſtitum cum volatilium abundantia, iuxta illud, Mandauit nubibus deſuper, & ianuas cœli aperuit, Et pluit illis manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis, Et pluit ſuper eos puluerem carnes, & ſicut arenam maris volatilia pennata.

lo adducl' eſt Iſrael vt delicia retur omnium rerũ copia.

Exod. 16. Deu. 6. Pſal. 77.

Obſeruationes ſpectantes ad morum compoſitionem.

Q*VIA puer Iſrael, & dilexi eum.* Vt multa alia ſilentio prætercam, duo hic habes implicata nequaquam aſpernẽda, Alterum eſt, obſerua, frater mi, quando maximè Deus tuus Iſraelẽ ingenti proſequitur amore, nẽpe cũ puer erat, iuxta illud Apoſtoli, Malitia paruuli eſtote. Cõmendatur etiam Saul ob hanc pueri innocentiam. Nã inquit Scriptura, *1. Cor. 14*

Filius vnius anni erat Saul,cum regnare cœpiſſet hoc eſt,vt
1. Reg. 13. optimè expendit Chaldæus Paraphraſtes,Saul vir erat innocens,ſicut puer vnius anni,in quo nulla ſunt peccata.Fortaſſis autem ob eam vitæ innocentiã cum Deus ad regium apicẽ euehi permiſit Sic etiam & oculos conijciens in innocẽ-
Cant.8. tiam Sponſæ ait,in eius amorem raptus Sponſus, Soror noſtra parua eſt,& hubera non hãbet. In huius rei typum obſer-
Deut.1. ua quibus Dominus pollicetur terrã promiſſionis. Paruuli, inquit veſtri,& filij, qui hodie boni ac mali ignorant diſtantiam ipſi ingrediẽtur, & ipſis dabo terram & poſſidebũt eam. Ecce tantum paruulis patet aditus patriæ cæleſtis non alijs. Terra enim promiſſionis quid aliud adumbrat,quàm cœleſtẽ
Matt.16. illam Ieroſolymã?Hinc & Aſſertor noſter inquit,Sinite paruulos venire ad me, talium eſt enim regnum cœlorum. Ac rurſum interrogatus à diſcipulis, Quis putas, maior eſt in regno cœlorum, aduocans paruulum ſtatuit eum in medio eorum & dixit.Amen dico vobis,niſi conuerſi fueritis,& efficiamini,ſicut paruuli, nõ intrabitis in regnum cœlorũ.Alterũ hic implicatum eſt,in quoſnam debeas oculos conijcere,nẽpe in eos,qui omni ſunt auxilio deſtituti,vt illis ſubuenias. Ob eã enim cauſam Iſraelem puerũ vocat quod multis eſſet expoſitus iniurijs Ægyptiorũ.Sic ſanct⁹ Iob his maxime ſe miſericordẽ exhibiſſe inquit. Auris audiẽs beatificabat me,& oculus videns teſtimoniũ reddebat mihi,eo quod liberaſſem pauperẽ vociferãtẽ,& pupillum,qui non eſſet adiutor.Benedictio perituri ſuper me veniebat,& cor viduę cõ-

Simplicitas & innocentia non fucata puritas Regni cœleſtis ianua.

Iob.29.

Ierem.22. ſolatus ſum.Hos etiã miſeros, & calamitoſos eſſe ſoluendos inquit Dominus apud Ieremiã,Liberate, ait, vt oppreſſum de manu calumniatoris,& aduenã & pupillũ & viduã nolite
Iacob.1. cõtriſtare,neque opprimatis inique.Et ſanctus Iacobus,Religio munda,inquit,& immaculata apud Deum,& patrẽ hęc
2.Mac.8. eſt,viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorũ, Sic ſancti,ac fortiſſimi Machabæi pauperem,& afflictorum miſeri, debilibus, & orphanis,& viduis diuiſerunt ſpolia, quæ ab
Act.9. hoſtibus reportauerãt.Sic & Thabita plena prædicatur operibus bonis,& eleemoſynis,quam poſt mortem flẽtes viduę oſtendebant Petro tunicas,& veſtes quas ſibi faciebat.

¶ *Ex Aegypto vocaui filium meum.* Monet Dominus nõ eſſe obliuioni tradendum locum in quo te,frater mi,Deus ex aliquo periculo, vel damno eripuit, ſed ante oculos habẽdum,vt pro ſuſceptis ibi beneficiis Deo tuo gratias agas.

¶ Ego

¶ *Ego quaſi nutritius Ephraim, portabam eos in brachiis meis.* Patientiam erga ſubditos te docet locus iſte habendam & prçterea non eſſe contemnendos, aut pedibus calcandos, ſed brachiis portandos. Sic legis in Euangelio, quod bonus paſtor ouem errantem impoſuerit ſuper humeros ſuos, non contriuerit aut iugulauerit.

¶ *Et ero quaſi exaltans iugum ſuper maxillas eorũ.* Docet dãdã requiem his qui tibi inſeruiunt. Audis enim Deum tuũ auferre iugum à ſeruis ſuis. Quod ſi Deus dicitur die ſeptimo quieuiſſe ab omni opere, quod patrauerat. Cui & tu non permittes reſpirare ſeruos, & ancillas tuas? Num tu inter eos vis numerari de quibus inquit Deus, Seruietis diis alienis, qui non dabunt vobis requiem die, ac nocte? Aſcendit Deus in montem, inquit ſanctus Ioannes, & ibi ſedebat non vtique ſolus, ſed cum diſcipulis, vt doceat concedendam requiem famulis. *Geneſ. 2. In ſeueros illos in eos qui execrantur quietem nocturnã famulorũ. Ierem. 16.*

¶ *Et ego quaſi nutritius Ephraim, portabãt eos in brachiis meis.* Nihil aptius poteſt depingere, quales ſe debeant prælati exhibere ſuis ſubditis, quàm hic locus. Primò nõ ſe exiſtiment prælati dominos eſſe ſubditorũ, ſed nutritios, qua voce multa implicauit. Quorum primum eſt debere æquo animo ferre ſubditorũ imperfectiones, neque quia ſemel, aut iterum cadant propterea eſſe perdendos, trucidandos, aut conterẽdos. Non enim paruulos ſolent nutritii elidere, cum ceciderint, ſed clementer, & benigne è terra leuare. Secundum non omnino deſerendos aut derelinquendos eſſe ſubditos à prçlatis. Alioqui ſi deſerantur, vt ſine adminiculo nutritij obambulent, quid mirum ſi cadant cum Miphiboſeth, & claudi efficiantur? Diſcãt etiã prælati, dum nutritii funguntur munere: pedetẽtim eſſe cum ſubditis ambulandum non currendũ. Temperãdus enim eſt greſſus, prælati imbecillitate ſubditorum, ne medio itinere ſuccumbant ſubditi. Sic ſe Dominus temperaſſe teſtatur, dũ inquit, Sicut aquila prouocãs ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans, expãdit alas ſuas, & aſſumpſit eũ, atque portauit in humeris ſuis. Sic etiam Aſſertor noſter cum eſſet in monte dicitur ſediſſe cum diſcipulis ſuis. Quorſum putas ſedebat? Num quia defeſſus erat? Nequaquam, ſed quia nutritius erat eorum, compatitur illorum infirmitati, ac veluti defeſſus eſſet, ſedere voluit. Sic denique cum ad montẽ Transfigurationis pergeret, dicitur duxiſſe diſcipulos ſuos. Quo pacto ducebas eos, Domine in montem illum excelſum? Num excitabas eos ad curſum? Nequa- *2. Reg 4. Deut. 32.*

quam, ſed paulatim ipſe enim inquit, Et ego quaſi nutritius Ephraim. Diſces ſecundò non ſolum verbo aut ore portandos ſubditos, ſed etiam brachiis, hoc eſt bonis operibus. Ne tu ſis de numero eorum, qui grandia præcipiũt, & ea neque ſummo digito volunt attingere. Si ad terram promiſſionis ſubditos portare cupis, apprehende eorum manus manibus tuis. Quando Ioas ſagittas iecit fortiter? Cum Eliſæus ſuper poſuit manus ſuas manibus Ioas, tunc ſagitta ſalutis fuit contra Syrum. Tunc enim ſubditi impetunt magnanimiter hoſtes inuiſibiles, cum manibus iuuantur prælatorum. Vidit Ioannes Chriſtum ambulantem in medio candelabrorum, de cuius ore procedebat gladius ex vtraque parte acutus, & in dextera eius ſtellas ſeptem. Ecce non eſt cõtentus ſolum habere gladium in ore, vt puniat delinquentes, etiã in manu habet ſtellas, quibus illuminet, illuſtres nempe virtutum actiones vt doceat prælatos ſimul cum gladio ſeueræ correctionis exhibenda eſſe ſubditis vitæ candidę, & cœleſtis exempla. Ad poſtremum, ſubditos docet etiam eſſe ſuis pedibus ambulandum, neque totum põdus iaceant ſuper humeros prælatorum. Hinc ſe vocat nutritium qui pedetentim graditur cum infantulo. Sine lachrymis dici non poteſt, inuenies multos ſubditos, qui neque pedem in via virtutis ponunt, & ſi prælatus reprehendat, aut puniat, bone Deus quas excitant tragœdias. Non arabis in boue ſimul & aſino, præcipit Deus. Quid bos adumbrat, niſi prælatum? Is non debet ſecum pati ſubditos: inſtar aſini viuentes, abiiciat à ſe puniat, reprehendat, neque cum eo iugo amicitiæ coniungi velit.

Quidã prælati humeris ouiũ ingentia onera imponũt quæ ipſi ferre recuſãs. *4. Reg. 13.* *Apoc. 1.* *Datus eſt põtificibus gladius ad circumcidẽda corda hominum.* *Deut. 22.*

¶ *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis.* Multa hic ſunt implicata & certe obſeruatione digniſſima. Primũ, ecce qualem Deus tuus ſe exhibeat hominibus, non ſemel, aut iterum, ſed ſemper, benignum videlicet, ac miſericordẽ, & munificum, conſuetudinem enim inuoluit, verbũ, *traham*, vti diſpungentes literam diximus. Quemadmodũ enim fons ſemper manans quacunque hora ad illum veneris, aquam porrigit, qua ſitim extinguas. Sic Deus ſemper beneficia cõfert in homines, Et ſicut aqua fontis ſordes mundat, nedum ſitim ſedet, ita Deus noſtras maculas abluit peccatorum dulciſſimum præbet mille beneficiorũ potum. Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ, ait apud Ieremiam. Cur ſe fontem nõ quẽcunque, ſed aquæ viuæ vocat, niſi vt ſe ſemper paratum eſſe demõſtret, vt homines multis cumulet beneficiis?

Simile.

Quid

Quid Deus eſt, niſi paradiſus, de quo fons, aſcendit, vt irriget vniuerſam ſuperficiem terræ omnes videlicet homines? Hic eſt fons ille de quo ait apud Cantica; Fons hortorum, puteus aquarum viuentium, quæ fluunt impetu de Libano. De quo etiam inquit apud Ioannem Aſſertor noſter, Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquę ſalientis in vitã æternam. Fontem aquæ ſalientis vocat quoniã ſemper nos lauat, ſemper nos fœcundat, nunquam benefacere deſiſtit; per nos ſtat, ſi non irrigamur, Si enim dixerimus cum Regio Pſalte, Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarũ ita anima mea ad te Deus, refrigerium in eo fonte inueniemus. Quemadmodũ quamdiu vaſa vacua habuit vxor prophetæ oleũ infudit, neque manare deſiit oleũ. Sic in omnes homines oleũ infundit diuina miſericordia per vxorẽ prophetæ adumbrat, neque vas aliquod vacuum eſſe punitur, hominem videlicet expettem diuinæ munificentiæ. Significauit hoc rurſus eleganter Ioannes in Apocalypſi, dum in medio plateę ciuitatis Ieruſalem vidit arborem vitæ plãtatã ex vtraque parte fluminis, afferentem per ſingulos mẽſes fructum ſuum, ac ſi apertius dicat arborem illam nẽpe Deum, eſſe fructu onuſtam, vt ſemper homines paſcat, famem pellat, & ſua protegat vmbra. Quadrat obſeruatio in Euãgeliũ Dominicæ Septuageſimæ, in hæc verba, Circa vndecimam horam exiit, & inuenit alios ſtantes, &c. Ecce; Deus tuus nõ eſt contentus ſemel, atque iterum exire, vt quærat operarios ſed vſque ad horam vndecimã exiit, quoniam ſemper paratus eſt benefacere, & miſereri. Vides etiam quo pacto non in funiculis flagelli trahat operarios, ſed dilectionis & charitatis, non enim otioſos tota die ſtantes acerbe reprehendit, ſed benigne inuitat, vt ſuam excolant vineam. Quadrat & in Euangelium feriæ ſextæ poſt Dominicam tertiam Quadrageſimæ, in hæc verba iam citata. Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

Geneſ. 2. *Cant. 7.* *Ioan. 4.* *Deus fons eſt ex quo promanãt gratiæ & vitæ copia* *Pſal. 41.* *4. Reg. 4.* *Apoc 22.*

¶ Secundum, *In funiculis Adam*, beneficia vocat funiculos & vincula, atque perelegãter. Nihil enim magis hominem deuincit alteri, quàm collatio officiorum, ne benefactori nocumentũ inferat, aut iratũ placet, & eius beneuolentiam, & amorem ſibi conſiliet. Exẽplo nobis ſunt ſanctus Ioſeph, & Iacob. Nam illectus, ab impudica fœmina, vt cum ea coiret, obſerua, quo pacto beneficia à Domino ſuo accepta contempletur, ne in eum peccet, Quomodo poſſum, inquit ſanctus adoleſcens, hoc malum facere, & peccare in

Beneficia amicorum mutua vincula quædam ſunt pretioſiſſima quibus voluntates inuicẽ con iunguntur

dominum meum?Ecce dominus meus, omnibus mihi tradi tis ignorat,quid habeat in domo ſua,neq; quicquã eſt,quod non in mea ſit poteſtate, vel non tradiderit mihi præter te, Quid cogitauit Ioſeph eſſe beneficia à domino in ſe collata niſi vincula quædam,quibus manus, & cor obligauerat Dominus,ne quid cõtra eum committeret?Sic etiam Ionathas iudicabat patris Saul debere cor deuinctum eſſe beneficiis Dauid,ne illi noceret.Ne peccces rex,inquit, in ſeruum tuũ Dauid,quia non peccauit tibi, & opera eius bona ſunt tibi
1. Re. 19. valde,& poſuit animam ſuam in manu tua,& percuſſit Philiſthæum. Vidit etiam Iacob iratum Eſau in ſe, & obſerua, quibus vinculis manus fratris obligare contendit.Separauit
Gene. 32. Iacob de his,quę habebat munera fratri ſuo Eſau,& miſit an te ſe,dicẽs,Placabo eum muneribus.Tertiũ,dicens,quo pacto homines ſunt gubernandi,amore videlicet,& clementia ma gis quam minis,& terroribus.Sic & apud Ezechielem inquit
Ezec. 20 Deus,Et ſubiiciam vos ſceptro meo,& inducam vos in vin culis fœderis.Ecce,non inquit,in vinculis minarum,& terro ris,ſed,in vinculis fœderis,id eſt,clemẽter & ſuauiter te trahã ad me,his enim blãdis ligaminibus homines facilius gubernantur.His vinculis animos Theſſalonicenſium ſibi deuinciebat Apoſtolus, ait quippe, Cupide volebamus tradere
1. Theſ. 2. vobis non ſolum Euangelium Dei, ſed etiam animas noſtras,quoniam chariſſimi nobis facti eſtis, Ac rurſum, Non
1. Cor. 4. vt confundam vos,hęc ſcribo,ſed vt filios meos chariſſimos moneo.Vides,quo pacto vinculis amoris ſtudeat diuus Paulus obligare animos hominum?In huius rei typum legimus apud librum Iudicum,ligna,cum crearent regem,prius oliuam inuitaſſe,atque illa renuẽte ficum,deinde vitem,ad poſtremum rhamnum.Quæ reſpondit,Si vere me regem vobis conſtituiſtis, venite,& ſub vmbra mea requieſcite.Si autem
Iudic. 9. non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & deuoret cedros
Firmiſſimi libani.Quid hæc ligna adumbrant, niſi homines? Hi eum
& colligati amoris decernunt ſibi quempiam præficere,prius adeũt hominẽ mi
Typus. ſericordẽ,& qui oleũ miſericordiæ præbeat gubernãdis,aut dulcedinẽ,ſicut ficus,aut lætitiam ſicut vitis,non ſpinas mi-
Gene. 27. narum,& terroris proferat,ſicut rhamnus. Quis enim ſub ta
Lenis Clementia magni Principis altus honos. li vmbra poterit requieſcere,cũ ſolum habeat ſpinas,quibus pũgat,& cruciet?Hine etiã nõ Eſau,qui horridus,& hirſutus erat,ſed Iacob,qui lenis erat cõſtitutus eſt dominus,& princeps fratrum ſuorum, vt doceat,magis lenitate, quam aſperitate agendum eſſe cum ſubditis, digniore ſque principatu,

qui clementia gubernant, quàm qui acerbitate.

¶ *Non reuertetur in terram Aegypti & Aſſur ipſe rex eius, quoniam noluerunt conuerti, cepit gladius in ciuitatibus eius, & cõſumet electos eius, & comedet capita eorũ Et populus meus pendebit ad reditum meum: iugũ autẽ imponetur ei ſimul, quod nõ auferetur. Quomodo dabo te Ephraim, proteгam te Iſrael? Quomodo dabo te, ſicut Adama, ponam te vt Seboim? Conuerſum eſt in me cor meum pariter cõturbata eſt pœnitudo mea, Nõ faciam furorem iræ meæ, nõ cõuertar, vt diſperdam Ephraim, quoniã Deus ego, & non homo: in medio tui ſanctus, & non ingrediar ciuitatem.*

¶ *Non reuertetur in terram Aegypti.* Nonnulli æſtimãt hunc locum ſic diſpungendũ, quod decem tribus, inſtãte Aſſyriorum aduentũ, optabant in Ægyptum fugere, ac reuerti, ſed id cõſequi nõ potuerunt, quod cõtigiſſe arbitrãtur ſub Manahen rege decem tribuum. Tunc enim fugere voluit populus Iſrael in Aegyptum à facie Sennacherib auxilium flagitans, eſtque nonnihil ſubintelligendũ, vt ſenſus reddatur apertior, ſic, *Non reuertetur in terrã Aegypti*, vt ſcilicet habeat regem Pharaonem, ſed *Aſſur ipſe rex eius*, id eſt, Sennacherib. poſthac erit rex eius, quia captus Iſrael ducetur, & eius iure victoris dominabitur. Alij multo ſecus expẽdũt dicẽtes vim futuri temporis apud Hebræos explanandam eſſe per verbum decuit, ſic, Non reuertetur in terram Aegypti, id eſt, nõ decuit eum reuerti in terram Aegypti. In eundem modum eſt explananda illa Abimelech ad Abrahã obiurgatio, Quod non fiet, feciſti nobis, id eſt, quod non debebas facere, aut non decuit facere, feciſti nobis, In eundem modum expendũt, quod ſequitur, *Et Aſſur ipſe rex eius*, quod videlicet neq; Aſſur adiiſſe oporteret, auxilij cauſa. Nã quamuis Aſſur inimicus antea non eſſet Iſraelis, non tamen vtilem eum ſunt experti Iſraelitæ, ſed inutilem, dum tulit opem, imo nocẽtiſſimum, is enim nihil apud illos profecit, & intolerabile tributum exigens reportauit, priori explanationi fauere videtur Paraphraſis Chaldaica ſic habens, *Non reuertentur in terrã Aegypti, ſed Aſſur dominabitur eis* Fateor hãc mihi explanationem eſſe gratiorem, licet & aliam non omnino reiiciẽdam. *Quoniam noluerunt conuerti.* Cauſam reddit, ob quam talia patiantur Iſraelitæ, nempe quia per pœnitentiam noluerint conuerti, ad Deum videlicet, commune Iſraelitarum perfugium, & ſingulare præſidiũ. *Cepit gladius in ciuitatibus eius, & conſumet electos eius, & comedet capita eorum.* Pœnam infligẽdã

Iſrael pro Pharaone habiturus eſt Sennacherib.

Gene. 20.

Aſſur multiugis vectigalibus & tributis emulſit vbera Iſraelis.

Omnium cladiũ & miſeriarũ refugium pœnitẽtia eſt qua neglecta temere ſalutis fructus expectamus.

oſtendit. Verbum autem cepit, non à cœpit, ſed à capio præteritum eſt, poſitumque eſt pro futuro capiet, quæ temporis mutatio frequentiſſima eſt in ſacris, vt ſæpius iã à nobis eſt obſeruatum. Vide autem quãtum ſit pondus miſeriarum, vt non agri, vel poſſeſſiones, ac rura vaſtentur, ſed medias ciuitates hoſtis introeat, *electos* autem principes vocat ac robuſtiores exercitus eius, *Capita* vero conſiliarios, vel cõſilia eorũ vt obſeruat diuus Hieronymus ſub diſiunctione, dũ hunc locum expendit, dicens, Cunque conſumpſerit gladius electos, & principes, ſiue robur exercitus, & deuorauerit vel capita, vel conſilia eorum, vt non poſſint aliquod inuenire præſidium. Hanc explanationem amplecti videtur Chaldaica Paraphraſis diſpungit enim ſic, Et verſabitur gladius in ciuitatibus eius, & concidet fortes eius, & conſumet fortes eius à cõſultationibus conſilij eorum. Hebraice etiam pro, *capita eorum*, eſt conſiliarios eius. Vt autem Hebraicus, & Latinus noſter textus ſibi cohæreant, ſic eſt oratio deſtinguenda vt emiſtichium vſque ad verbum, comedet, pertineat, & in eo loco apponatur comma: deinde vero ſequatur, *capita eorũ. Et populus meus pendebit ad reditum meum.* Plura verba reperiũtur in Hebraico exemplari, atque vt omnia attexamus, ſic eſt Hebraice, *populus meus pendent animi ad conuerſionem meam, & ad altiſſimum vocauerant eum, ſed in vniuerſum nullus eſt, qui exaltet, ſiue eleuet.* Eſt autẽ ſenſus, Populus autẽ meus ſemper erit ſuſpenſus animo, id eſt ſemper ſibi timebit, nũquamq; erit animo ſecuro, quod rebellauerit contra me, & quanuis prophetę vocauerunt eum, vt ſe ad altiſſimum conuerteret, nullus eſt, qui caput, aut aures eleuet, vt obaudiat prophetis, aut qui exaltet Deum. Qui autem ſolum legunt, *Et populus meus pendebit ad reditum meum*, vt Aeditio noſtra vulgata habet, quæ ſemper ſuſpiciẽda eſt, quamuis Hebraica exẽplaria ſecus habeant, ſic expendunt, quod cũ tempus venerit captiuitatis, & gladius hoſtium conſumpſerit omnes bellatores illius, neque potuerint aliquod inuenire præſidium, tunc plebs mea miſerabilis ſero pœnitentiam aget, hoſtibus cuncta vaſtantibus, pendebit ad meum reditum, & ſuſpirabit, ac conuerti captabit, ſed non proderit, quoniam quõdã fuit populus meus, nunc autem non. *Iugum autem imponetur eis ſimul, quod non auferetur.* Quod captiuitatis, & ſeruitutis vſque hodie patiuntur. Permanent enim redacti, in miſerã ſeruitutẽ in mõtibus Perſarum, & Medorum. Poteſt etiã & hoc ad tempora Romanorum referri, quia tunc Iudæi vltima, & perpetua

perpetua ſunt captiuitate damnati. *Quomodo dabo te Ephraim, protegā te Iſrael?* More pij patris Dominus loquitur ad Iſraelem. *Quomodo*, inquit dabo te, id eſt, quomodo potero te dare in captiuitatem, & in manus hoſtium tuorum ſine maximo meo dolore? quomodo te protegam, & quid tibi faciam? qua arte te corripiam? Deſcribitur autem Dei clementia in Iſraelitas, paternaque miſericordia, qui nō lubens punit, ſed inuitus, & non ſine ingenti animi dolore. Repetitio autem eiuſdem vocis *quomodo*, & huius *Ephraim*, & *Iſrael* plena eſt affectibus. Tanta enim eſt verbi repetiti vis, vt miſerationē, doloremq; vehementer augeat. Vt Abſalon fili mi, fili mi Abſalon, *Quomodo dabo te, ſicut Adama, ponam te vt Seboim.* Quinque ciuitates euertit Deus ob deteſtandum peccatum, quarū nomina ſunt, Sodoma, Gomorrha, Adama, Seboim, & Segor, vaſtandos inquit Iſraelitas, quemadmodum Adama, & Seboim, ac ſi apertius dicat, Delebo te Iſrael vſque ad cineres, & fauillas ſicut deleui Adama, & Seboim. Eſt autem obſeruandū ex diuo Hieronymo, Haymone, & aliis, quod vbi contra duas tribus Dominus loquitur per prophetas, non *Adama*, ponitur, & *Seboim*, ſed Sodoma, & Gomorrha. Vnde in Iſaia legimus, Audite verbum Domini principes Sodomorū, percipite legem Domini Dei noſtri populus Gomorrhæ. Et Dominus in Euāgelio diſcipulis ait, Tolerabilius erit Sodomæ, & Gomorrhæ, quam Ciuitati, quæ non receperit vos. Et Ezechiel ad Ieruſalem, Iuſtificata eſt Sodoma ex te. Quādo autem decem loquitur tribubus, non Sodoma, & Gomorrha, ſed cæteræ ponuntur ciuitates illis ſubiectæ. Cauſa autē huius diſcriminis eſt, quia licet decem tribus maiores eſſent numero, præminebant tamen duæ dignitate quadā templi, & ſacerdotij. Ideoque grauius peccauerunt, quā decem quæ his omnibus carebant; & præterea ab Ieruſalem longe erant remoti. Ad hunc eundē modum Sodoma, & Gomorrha maiores fuerūt in ſcelere, quia nequitiam harū cæteræ vrbes ſectatæ ſunt. *Conuerſum eſt in me, cor meum, pariter conturbata eſt pænitudo mea* Bifariam diſpungi poteſt, vel quod Deus dicat ſe ſimilem homini perturbato animo. Vel, mutaui ſentētiā, quaſi dicat: Statueram vos perdere, ſed iam me pœnitet. ergo reſipiſcite, paratus enim ſum mutare ſententiam, ſi reſipueritis, *Non faciam furorem iræ meæ, non conuertar, vt diſperdam Ephraim.* Contendunt nonnulli, eſſe hæc verba cum interrogatione legenda, communis ſanctorum Patrum explana-

Gene. 19.

Quinque vrbes ob nephando crimine diruta diuino iudicio, de deteſtatione autē huius vitij vide Lactantium Firmianū lib. 6. cap. 23 diuinarum inſtitu. & Barba. in Conſ. 63. in 1. vol. ubi diſputationē Anaſtaſii Pluti. An Sodomita teſtari poſſit. Et. 3. lib. conſil. regni Siciliæ.

Matt. 10.

Ezec. 16.

explanatio ſine interrogatione & legit, & diſpungit. Si cum interrogatione legas, ſenſus erit, quaſi Deus deliberet, nũ ob ſuã miſericordiam parcẽdum ſit Ephraim, & interrogatione implicet, nequaquã eſt cedendum hominib. iſtis, neq; tẽperandus furor iræ diuinæ, ſed exequendũ conſilium, quòd de perdendo Ephraim cœperat. Si autẽ ſine interrogatione legas dicta verba cum ſequentibus attexenda ſunt, nempe, *Quoniam Deus ego, & non homo*. Eſt autem, ac ſi dicat, *Non faciam furorem iræ meæ, vt diſperdam Ephraim*, nõ enim percutio, vt diſperdã in perpetuum, ſed vt emendẽ, Crudelitas quippe mea pœnitentiæ, & pietatis occaſio eſt. Subiungit autẽ cauſam ob quã non omnino Ephraim perdere decernat ſed miſericordia iuſtitiã tẽperet, dicens, *Quoniam Deus ego, & non homo*. Ad hoc homo percutit, vt perdat, ad hoc iraſcitur, vt vindicet, eius iudiciũ ſuppliciũ eſt. Deus autẽ ad hoc corripit, vt emendet ad hoc flagellat, vt corripiat. Hinc homines ſuã irã cõtinere non poſſunt, Deus tamen ſecus, cum longanimis, & clemẽs ſit in peccatores. Quod autem ad loquendi modũ attinet, obſeruanda eſt vox hic poſita, *Deus*, pro qua eſt vox Hebraica *El*, ſignificatque fortẽ, & maxima virtute præditũ. Nam apud Hæbræos varia, ac multa nomina ſunt Dei, pro quibus omnibus latinè vel Deus, vel Dominus redditur, quorũ nominũ non eadem ratio, & ſignificationis nota eſt. Cùm itaq; dicitur *Quoniam Deus, & non homo*, fortitudo Dei detegitur ad ferendas iniurias, & cõtumelias ſibi illatas. *In medio tui ſanctus*, Deũ ſanctum vocat, qui in medio Ephraim ſe futurũ, & habitaturũ pollicetur, vt defẽdat, ſi pœnitẽtiam ageret. *Et non ingrediar ciuitatem*. Variè explanatur, quidã ſic, *Non ingrediar ciuitatem*, aliã videlicet ab Ieruſalem. Fauet his Chaldaica Paraphraſis, quæ ſic habet, Certè non permutabo amplius Ieruſalẽ pro alia ciuitate. Alij ſic, *Non ingrediar ciuitatem*. i. nõ in vna tantũ ciuitate Ieruſalem ponam cultũ meũ, ſed illũ per totum orbẽ diffundã, quòd completum eſt tẽpore gratiæ. Alij etiã ſic, *Non ingrediar ciuitatem*, ad hoc ſcilicet, vt puniam, ſicut iudices, quia non ſum vnus de his, qui in vrbibus habitant, & humanis legibus viuunt.

Diu Deus iniquos tolerat, quia imperpetuum damnat doctos cõterit vt ad præmia æterna erudiat Greg. lib. 26. mor. c.

Obſeruationes ſpectantes ad morum compoſitionem.

Indignum ſcelus merum.

N*ON reuertetur in terram Aegypti.*

¶ Docet Deus peccatores indignos eſſe, vt impetrent, quæ impetrare contendunt, incaſſumque laboraturos, & non obtenturos, quæ deſiderãt. Optabat enim, & obnixè quærebat

Iſraël

Iſraël opem Ægypti, eam tamen non eſt conſecutus. Sic & apud Iſaiam Dominus inquit, Conſilium eius, nempe Ægypti præcipitabo, id eſt, ad nihilum redigam, & non ſortietur effectum, quem volunt. Ac rurſum irridens Syriam, & Samariam inquit, Congregamini populi, & vincimini, & audite vniuerſæ procul terræ: confortamini, & vincimini, accingite vos, & vincimini, inite conſilium, & diſſipabitur, Et ſanctus Iob, Conſilia prauorum diſſipat, Etiterum de ſe loquēs, ait, Abſtuliſti, quaſi ventus, conſilium meum, Fluxum ergo, & facilè ſolutu eſt conſilium, hominis, quando Deus, veluti ventus rem motu facilem, illud ſubuertere poteſt Hinc cum telis aranearum componit humana conſilia. Telas, inquit, araneæ texuerunt, telæ eorum non erunt in veſtimentum, neque operientur operibus ſuis Nihil aptius poteſt depingere humani conſilij infirmitatem, quàm hæc collatio telæ aranearum, nam poſt quam miſera aranea ſe euiſcerauit, maximóque labore confecit, texens telam ſuam, vel minimo ſibilo auræ diſſoluitur. Videbis in papyro defixa in pariete pictas turres, & alta mœnia, maria, terras, & vniuerſum denique orbem terrarum deſcriptum, cadit aquæ gutta & papyrum cum tota mundi deſcriptione corrumpit, & penitus abſumit, & perdit. Videbatur quidem mundus, & erat papyrus, & attramentum: papyrus rumpitur & attramētum deletur. Quid eſt vani hominis cor, niſi quædam mappa mundi, quædam orbis deſcriptio in papyro deſcripta? Fingit namque vanus homo multa, inquirit media ad illa conſequenda, & dum ſe certo ſperat illa adepturum, gutta aquæ diuinæ potentiæ ea omnia deſtruit, & abſumit. Quemadmodum crebrò, poſtquam homo non parum laboris conſumpſit, vt per fiſtulas inducat aquam ad bibendum ſiue irrigandum, contingere ſolet, capram, aut ouem, vel iumentum frangere aliquam fiſtulam, alióque diuertitur aqua iſq; ſitim ſuam ſedat, vel arbores rigat, qui neque minimum laborem aquæ ducendæ eo impenderat. Ita poſtquam miſer homo multa excogitauit, & adhibuit mille modos non ſine ingenti diuitiarum ſumptu, vt quòd vehementer optat, adipiſcatur iumentum, ſiue alia quæuis fera, peccatum videlicet aliquod, quo eſt implicatus, diuino nutu omnem operam impenſam perdit, & rumpens cuniculum, perquam aqua tendebat, alio tranſire facit, & ille potu delectatur, qui nihil de eo cogitauerat. Significauit hoc pereleganter Diuus Ioānes dicens Babyloni, Poma deſiderij animæ tuæ diſceſſerūt

Iſa. 19. *Iſa. 8.* *Iob 5.* *Iob. 30.* *Iſa. 59.* *Telis aranearu pronebe comparantur futilia hominu cōſilia.* *Simile.* *Simile.* *In medio curſu humana voluptates affectam deſerunt.* *Apoc. 18*

à te,& amplius illa iam non inuenies. Quid poma appellat niſi fructum voluptatum,& deſideriorum humanorũ,quem non ſine magno labore homines colligere contẽdunt? Certum enim eſt obnixè laborandum eſſe, vt conſcendas in arborem proceram ad percipienda illius poma. Sed poſtquam miſer homo defatigatus eſt,audit,Poma deſiderij animę tuę diſceſſerunt à te,& amplius illa iam non inuenies. Quadrat obſeruatio in Euangelium Sabbathi poſt Dominicam ſecũdam Quadrageſimæ, in hæc verba, Cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis,quas porci manducabant,& nemo illi dabat. Quid eſt,cupiebat,& nemo illi dabat, niſi contendebat reuertere ad voluptates Ægypti, cæterũ non valuit obtinere? Quid, niſi poma deſiderij tui diſceſſerunt à te? Bene autem hic filius prodigus,& adoleſcens eſſe dicitur, & poma quærere Babylonis, quia is ſimilis erat puero inſipienti, qui poma facilè putrentia plus facit,quàm res pretioſas,velut gemmas,aut aliquid tale, non enim ad opes illas cœleſtes conquirendas oculos mentis leuabat,ſed ad poma terrę dimittebat,quibus hauſtis,nihil præter vermem conſcientię inueniret in corde.

Peccatorũ neceſſitudini ſemel contractis ab ea vix diuerti licet.

¶ *Et Aſſur ipſe rex eius,quoniam noluerunt conuerti.* Ecce in pœnam,eamq́, maximã Iſraëlitæ à rege extero, puta Aſſur, gubernantur,cauſam autem ſubiungit, quoniam noluerint conuerti ad Dominum. Diſces ergo regna crebro priuari regibus patriis ob regni peccata,quód non parum nocumenti ſubditis affert. Singulare enim beneficium eſſe Deus cenſet non gubernari ab alienis regibus, quamobrẽ pollicetur Iudæis, Conterã iugum eius de collo tuo, & vincula eius dirũpam, & non dominabuntur ei amplius alieni, ſed ſeruient Domino Deo ſuo,& Dauid regi ſuo,quem ſuſcitabo eis. Sed obiicies. Ego reddã regi tributa,& vectigalia, quid intereſt, vel à rege patrio,vel ab alieno gubernari? Certè ſi id nõ eſſet ſupplicium maximum non comminaretur Deus peccantibus Iudæis regendos eſſe ab exteris. Quemadmodũ membrum corporis alieni non ſentit dolorem,ſed proprij, Sic rex exterus non commouetur ad miſerationem calamitatibus ſubditorum. Et ſicut planta aliunde tranſlata ampliore eget irrigatione ne areſcat, & ſua vmbra valeat protegere ad ſe confugientes, Sic rex cùm ab aliis regionibus venit, rerum potiturus,maiora,exigit tributa,& vectigalia,vt eius vmbrã ſibi populi concilient,quæ ſi negent, vel inſtar rhamni miſeros ſubditos laniat, vel ſe areſcentem illis exhibet arborẽ. Et ne

Infœlicia regna quorum gubernacula per alienos & exteros moderantur.

Iere.30.

Simile.

Et ne exiſtimes, hanc arboris ad regem ſimilitudinem eſſe temere conſictam, audi apud Danielem, regem arborem vocari in medio terræ ſatam, magnam, & fortem, ſubter quam habitabant animalia, & beſtię, & in cuius ramis veſcebantur omnes volucres cœli, & ex qua veſcebatur omnis caro. Ecce rex Nabuchodonoſor arbor appellatur, ſubditi vero, quia variæ ſunt eorum conditiones, appellãtur animalia, beſtiæ, & volucres. Cum enim regnum conſtet, viris nobilitatis ſplendore conſpicuis, hos volucres vocat, qui quoniam culmen honoris ſunt adepti apud regem, merito nomen volucrum ſedentium in ramis arboris ſortiuntur, alij vero puta ciues & agricolæ, & fabri, cæteriq; id genus, quod inferioris ſunt claſſis, animalia, & beſtiæ ſub vmbra arboris exiſtentes dicuntur. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicę 4. Aduentus, in hæc verba, Procurante Pontio Pilato Iudæam. Ecce, neque procuratorem, aut pro regem habet patriũ, ſed exterum miſer Iudæorum populus. Sed quam ob cauſam? Opinor ob eorum peccata. Quorum vnũ, idq́, maximũ refert Euangelium, ſacerdotium nempe eſſe venale, hinc enim dicitur, Sub principibus ſacerdotum Anna, & Caipha.

Danię. 4.

Nobiles & proceres vocantur regni volucres plebei vero homines animalia & beſtia.

¶ *Cepit gladius in ciuitatibus eius, & conſumet electos eius, & comedet capita eorum.* Capita vocat conſiliarios, neque ab re, nam cũ ſedes conſilij caput ſit, conſiliarij merito capita Iſraëlitarũ dicuntur. Vides ergo puniri capita .i. conſiliarios quę iniqua conſilia dederint? Fugiamus igitur iniquum cuipiam præbere conſilium, ne de nobis vindictam Deus ſumat. Diſcẽ etiã iniquos fugere conſiliarios, A conſiliario, inquit Sapiens ſerua animã tuã. Ac rurſum, Cum fatuis conſiliũ non habeas. Audis enim quantum nocumenti attulerint Iſraëlitis iniqui conſiliarij, propter eos enim gladius conſumpſit electos eius. Ad hæc diſces honorãdos eſſe conſiliarios, non parui pendendos. Nõ enim eos vocat pedes, ſed capita. Sic à Deo honoratos eſſe inuenies. Nã in Apocalypſi in circuitu ſedis viginti quatuor ſedilia ſunt, & ſuper thronos viginti quatuor ſeniores ſedentes circum amicti veſtimẽtis albis, & in capitibus eorũ coronæ aureæ. Quid namq; illa ſeniorum ſeſſio ſignificat, niſi ingenti honore Deum fuiſſe eos proſecutum? Obſerua etiã quos delegerit conſiliarios, eos videlicet qui ſunt amicti ſtolis albis, nõ alios, vt tu etiam diſcas eos homines, qui candore morum ſunt exornati eligere in conſiliarios, nõ tetris moribus corruptos. Quadrat obſeruatio in Euangeliũ de Transfiguratione Domini, in hęc verba,

Eccle. 37.
Eccleſ. 8.

Cum imprudẽtibus conſilia nõ ſunt capienda ex quod pro ſua affectione non poſſunt diligere & approbare niſi quæ eis placent hoc eſt ſtulta & noxia.

Apoc. 4.

Domine bonum eſt, nos hic eſſe. Eſt autē per interrogationem aptāda ſic obſeruatio, Decet ne, bone Petre, illud Chriſto præbere conſilium, vt ibi oblitus redemptionis generis humani in monte permaneat? Nū ignoras pœna dignos eſſe qui aliis iniqua ſuggerunt conſilia? Nónne legis apud Hoſſeam, Gladius comedet, capita eorum, hoc eſt, conſiliarios. Credo, non impunitus abibis, nā & gloria priuatus es. Trāſfigurationis, & ingenti terrore affectus, in faciem tuam cecidiſti quā primū hoc Chriſto dediſti cōſilium. Quadrat & in Euang. Dominicæ quartæ Quadrag in hæc verba, Philippe, vnde ememus panes, vt mādducent hi Videte, precor, quē audit conſiliariū qui tardior, & rudior erat, vt inquit D. Tho. Cur, Domine nō audis Petrū, aut Ioānem, qui Philippo perfectiores ſunt? Decet ne ab infirmioribus petere cōſilia? Sed dum ab infirmo conſilium petis, & illi non obtēperas, opinor, nos docere voluiſti, non eſſe aſſentiendum prauis cōſiliariis. Vtroſq; enim punitos legimus apud Hoſſeam, & qui conſilium dederunt prauum, & qui acceperunt illud.

Non eſt aſſentiēdu prauis cōſiliariis.

¶ *Quomodo dabo te Ephraim, protegam te Iſrael.* Deus tuus non lubens, & lætus punit Ephraim, ſed triſtis, & velut inuitus, ne tu ſis vindictæ cupidus, & ne punitione gaudeas, ſed clementiam diſcas. Sic apud Ieremiam euerſurus Ieruſalem, gemebundus inquit Deus, Dolor meus ſuper dolorē, in me cor meum mœrens. Ac deinde paucis interiectis, Super contritione filiæ populi mei contritus ſum & contriſtatus, ſtupor obtinuit me. Quemadmodum condimentum ex granis ſinapis confectum tantā habet acrimoniam, vt cieat lachrymas comedentis. In eundem modum ſuppliciū inferendum peccatori debet iudicem ad dolorem, & fletum cōmouere. Nam de his, qui ſecus faciunt, inquit, Sapiens, Viſcera impiorum crudelia. Quadrat obſeruatio in Euangeliū Dominicæ decimæ poſt pentecoſten in hæc verba, Videns ciuitatem fleuit ſuper illam, dicens, Quia ſi cognouiſſes & tu, &c. Ecce recogitans pœnam infligendam Ieruſalem ob illius peccata in lachrymas ſoluitur Chriſtus.

Ierem. 8.

Simile.

Iuſtitia ſine miſericordia non eſt iuſtitia ſed crudelitas ſicut & miſericordia ſine iuſtitia nō eſt miſericordia ſed ſtultitia.

¶ *Quomodo dabo te ſicut Adama, ponam te, vt Seboim.* Demū noſtris oculis ſubiicit pœnam inflictam his duabus ciuitatibus, duo docet, alterum eſt, aliorum ſupplicia non eſſe obliuioni tradenda, ſed ſemper ante oculos habenda, ne ſimilia peccata patremus, cum diuina iuſtitia eaſdem etiam pœnas à paribus peccatoribus expoſcat, Neſcio ſanè vnde tanta væſania hominibus ſit, vt in ſacco diuinæ iuſtitiæ pondera

dtuciſa

diuerſa eſſe exiſtimēt ad ſua, aliorumq́ue peccata examinā-
da, ſibiq́ue perſuadeant, ſecum mitius agendum, quàm cum *Deu.25.*
aliis, cum ſint iiſdem peccatis irretiti. Pręcepit Dominus. Nō *Multū ·b*
habebis in ſacculo diuerſa pondera, maius, & minus, nec e- *errāt veſa*
rit in domo tua modius maior & minor Pondus habebis iu *ni illi qui*
ſtum, & verum, & modius ęqualis, & verus erit tibi, & in do- *putāt Iu-*
mo iuſtiſſimi iudicis Dei pollicentur ſibi homines eſſe varia *ſtitiæ diui-*
pondera varioſq́ue modios, & inęquales ad ſua metienda, & *næ ſtaterā*
æſtimāda peccata? O amentiā deplorandā, ô ingentē cæcita- *leuius tru-*
tem Quantū ſe glorificauit, & in delitiis fuit, date tantum ei *ſi naturā*
tormentum & luctum, inquit Deus de Babylone & qui eadē *crimina*
cū illa cōmiſit crimina minus ſe accepturū ſperat tormenti *vnumquē*
& luct⁹: Vidit Balthaſar rex in ſuperficie parietis digitos qua- *alterius.*
ſi manus hominis ſcribentis *Thecer*, id eſt, appenſus es in ſta- *Apo.18.*
tera, & inuentus es minus habens, & in manu Dei aliam fal- *Dan.5.*
lacem ſtateram eſſe credes, frater mi, qua tua peccata reddā-
tur: leuiora & non digna factis recipias quemadmodum ille
recepit? Ne hac vana ſpe decipiaris, & tibi promittas miſeri-
cordiā, cum in alijs cernis vindicis cœleſtis iudicis vindictā *Iſa.28.*
exerceri, audi, quid apud Iſaiā dicat, Ponā in pondere iudiciū
& iuſtitiā in menſura. Non inquit, Ponam in ponderibus, &
in menſuris, ne tu fingas alia lance tua examinanda peccata
quam proximi tui. Si paria patraſti peccata, & par tibi pœ-
na manet. Vt hoc intelligas crebrò Scriptura ſupplicia alio-
rum proponit contemplanda. Sic capite nono huius vatis
Tyrum in pulchritudine fundamenta eſſe inquit, ac poſtea *Hoſſeæ. 9.*
vaſtatam. Sic & in Euangelio Tyrum, Sydonem, & Sodomā
in noſtram memoriam reuocat Aſſertor noſter, dicens Ty- *Matt.11.*
ro, & Sidoni remiſſius erit in die iudicij, quā vobis. Et cōtra
Capharnaū loquens. Verumtamē dico vobis, quia terrę ſo-
domorū remiſſius erit in die iudicij, quàm tibi. Sic & hic Sa-
maria delēda, vt Adama, & Seboim prædicitur. Quemadmo- *Simile.*
dum fulmen in partem aliquam regionis cadens, vnum, aut
alterum ſolū hominē percutit, & vrit, ſed omnes illius regio
nis incolas perterret. Sic vnius hominis ſupplicium alijs ter-
rorem incutit, eoſq́ue exuſcitat, vt à vitiis aueccentur. Alte- *Culpæ na-*
rum hic implicatum eſt, crimina cuiuſque ita eſſe examinā- *tura exa-*
da vt non maiora illi imponantur ſupplicia, quam culpæ ra- *minanda*
tio propoſcerit. Hinc non inquit, Ponam te, vt Sodomam & *eſt ne plus*
Gomorrham, quarum crimen erat grauius, ſed ſicut Adama, *æquo pœ-*
& Seboim, quæ minus peccarant. *na paretur*

¶ *Cōuerſum eſt in me cor meu & pariter contu bata eſt pœ itudo*

me. Docet conſtantiam animi habendam neque ita iudicibus eſſe ad miſerationem flectendum, vt omnino iuſtitiã deſerant, & à punitione ceſſent delictorum. Sicut enim eſt pietatis commoueri ad miſerationem pœnis delinquenti inferendis, ita eſt iuſti iudicis, non relinquere ſine ſupplicio peccatorẽ. Hinc quãuis in Deo pœnitudo eſt ob ſuppliciũ inferendum peccatoribus, vna cum ea eſt diuinæ iuſtitiæ executio. Quemadmodum ignis, quem Hiſpani vocant alquitran, aqua non extinguitur, ſed in ea ardet, & ſicut virga nõ mergitur ſub aquis, licet in eas illam proiicias, ſed ſupernatat, Sic iuſtitiæ executio non debet vinci à lachrymis, & virga iuſtitiæ à miſericordia in profundum mitti.

Simile. *Iuſtitia non debet vinci lachrymis.*

¶ *Non conuertam, vt diſperdam Ephraim, quoniam Deus ego, & non homo.* Sic homines iraſcũtur in inimicos ſuos, vt nullum iræ imponant modum, ſed deſæuiunt, donec funditus euertant, & omnino perdant eos, qui ſibi irrogarunt iniuriã, aut affecerunt contumelia. Nõ ſic Deus meus iratur, nã ſi punit, non diſperdere quærit, ſed iuſtitiã miſericordia tẽperat. Obſerua autẽ quam cauſam reddat, ne diſperdat, Quoniam inquit, Ego Deus, & non homo. Nullum ergo inuenire finem vindictæ, nõ fortitudinis eſt, ſed puſillanimitatis, temperare iram, fortiſſimi pectoris. Vir impius fodit malum, inquit Sapiens, & in labiis eius ignis ardeſcit, ignis inquã iræ, & vindictæ, quo miſere torquet alios, & perdit, nocumẽta illis ſemper inferendo. Eſt namque in pectore eius ira, inſtar ſanguiſugæ, dicens, affer, affer. Et quemadmodum qui ad occidens ſolis nauigant, ſequentes ipſum ſolem, nunquam portum inueniunt, Sic huiuſmodi homines iræ ſuæ furorem inſequentes, nunquã inueniunt, vbi quieſcãt. Quòd certè nõ eſt fortis viri, ſed moderari iram, quamobrem ſubdit Sapiens, Melior eſt patiens viro forti, & qui dominatur animo ſuo expugnatore vrbium. Et Seneca inquit, Magnarũ virium eſt contemnere lædentem. Quadrat obſeruatio in Euangelium feriæ. 6. in capite ieiunii, in hæc verba, Diliges amicum tuũ, & odio habebis inimicum tuum. Quo pacto, bone Deus ſolent homines odire inimicos ſuos, Id ſine lachrymis dici nõ poteſt, donec omnino eos diſperdant, quòd infirmitatis eſt, non magnanimitatis. Deus enim inquit, Non diſperdam Ephraim quoniam Deus ego, & non homo.

Prou. 16. *Simile.* *Magna virtus eſt ſi non lædas a quo læſus, magna eſt gloria ſi cui nocere potuiſti parcas nobile vindictæ genus eſt ignoſcere victo. Hugo. lib. 7. de anima.*

¶ *Poſt Dominum ambulabũt, quaſi leo rugiet quia ipſe rugiet, & formidabũt filij maris. Et auolabunt, quaſi auis ex Aegypto, & quaſi colũba de terra Aſſyriorum, & collocabo eos in domibus ſuis, dicit*

Domi-

Dominus. Circundedit me in negatione Ephra m, & in dolo domus Iſrael, Iudas autem teſtis deſcendit cum Deo, & cum ſanctis fidelis.

¶ *Poſt Dominum ambulabunt.* Conuerſionẽ Iſraelitarum Euangelij tempore futuram præcinit, & quo ſtudio, quaque mente redituri ſunt ad Chriſtum, eum enim hic Dominum vocat. Quòd autẽ ad loquendi modum ſpectat, *ambulare poſt dominum*, dicunt nonnulli eſſe imitari Dominum, ꝙ Iſraelitę conuerſi ad fidem Euangelij, Chriſtum ſint imitaturi, Alij idiotiſmum eſſe Hebraicum hunc loquendi tropum tradũt, eoq; ſignificari, ſeſe diuinæ voluntati obtemperare, ad nutumq; eius agere. Quadrat in hunc locum aptius prior explanatio, iuxta illud, Qui mihi miniſtrat, me ſequatur, ideſt, me imitetur, quoniam de Euangelij tempore hic ſermo eſt, licet Paraphraſis Chaldaica poſteriori explanationi fauere videtur, ait quippe, pro, *poſt Dominum ambulabunt*, poſt cultum Domini ambulabunt. *Ioan.2.*

10 ¶ *Quaſi Leo rugiet, quia ipſe rugiet*, Chriſtum aſſertorem noſtrum confert elegantiſſime cum leone, eiuſq; Apoſtolos, de quibus, vt nonnullis placet, hic ſermo eſt, quoniam Chriſtus ſua prædicatione, & Apoſtolorũ ſuorum, terruit peccatores, idemq; eſt, *quaſi leo rugiet*, quod vociferabitur. Vnde non inepte Chaldaica Paraphraſis pro his verbis, *quaſi leo rugiet, quia ipſe rugiet* habet, *Et verbum eius, ſicut leo erit, quia rugit.* Vocatur autem Chriſtus in Sacris leo, vt in Apocalypſi, Vicit leo de tribu Iuda, quoniam natura leonũ eſſe dicitur, vt cum infremuerit, & rugierit, omnia animantia contremiſcant, & fixo gradu ſe mouere non poſſint. tantus pauor eſt, & tanta formido. tunc autem leonibus rugientibus, eorum filij ad eſcas procurrunt, ſiquidem leoni rugienti certa præda eſt, ſicut ſcriptũ eſt, Nunquid rugiet leo in ſylua, niſi habuerit prędã? nunquid dabit catulus leonis vocem de cubili ſuo niſi aliquid apprehenderit? Sic etiã Euangelica vox Chriſti cũ audita eſt, magna omniũ audientiũ eã cõmotio facta eſt. Illa enim vox ſpẽ, lætitiã, & fœlicitatẽ filijs. feris autẽ alieniſq; & incredulis hominibus metũ, horrorẽ, & exitium affert, iuxta illud, Deo autẽ gratias qui odorẽ notitiæ ſuæ manifeſtat per nos. Nã Chriſti bonus odor ſumus in his, qui pereunt, & in his, qui ſalui fiunt, alijs quidem odor mortis in mortẽ, alijs odor vitæ in vitã. Sunt qui hunc leonis rugitũ dicant eſſe cõminationem captiuitatis Iſraelitici populi. Rugit autem Deus, quando ait, *Sicut Adama ponam te. & ſicut Seboim* Non *Apoc.5.* *Leoni rugienti certa præda eſt.* *Amos.4.* *2.Cor.2.*

Quidā putāt rugitum Domini fuiſſe prius cū Balthaſar victus & occiſus à Cyro eſt ac ita Babilon illa deſolata eſt & hoſtis Iudæorum deſolatus vel quando Iudith Holophernem occidit.

deſunt etiam, qui dicāt hunc leonis rugitum eſſe terrorem à Deo gentibus incuſſum, vt Iudæorum ſolueretur captiuitas. *Et formidabunt filij maris.* Vt vno verbo explicuit Chaldaica Paraphraſis, atque optimè, filios maris appellat filios Iſrael, ꝙ exúlter, & ab occidente redeant in patriam. Hebraicū autem exemplar nonnihil addit adiumenti, vt hic locus reddatur apertior, pro his namque. *Et formidabunt filij maris*, legit, Et properabunt filij à mari. Verbum autem *Harad* Hebraicū quod apud Latinos trepidare eſt agendæ rei ſolicitudinem inuoluit, cum turba, & tumultu, Vnde cum dicitur, *Et formidabunt filij maris*, ſenſus eſt, properabūt à mari, hoc eſt, ab occidente. Filios verò nominat Iſraelitas, vel quia filiorum adoptionem ſunt adepti, vel filios maris vocat, quaſi dicat maritimos, ſiue occidētales, ſicut filios Ieruſalem vocat Scriptura homines Ieroſolymitanos. Quod ad Chriſtum referamus hunc locū, qui ſenſus, vt placet Diuo Hieronymo, germanior eſt, de Ægypto, & de Aſſyrijs, hoc eſt, ab oriēte, & ab occcidente, & ab aquilone, & à meridie venerunt, & quotidie veniunt ad Chriſtum, qui diſcumbant cum Abraham, Iſaac. & Iacob. Filios autem maris eos poſſumus appellare, vel aquarū, qui ſagena Domini comprehenſi ſunt, & abſtracti de mari huius ſeculi. *Et auolabunt quaſi auis ex Ægypto, &*

Mat. 13. *quaſi colūba de terra Aſſyriorum.* Iſraelitarū in patriam reſtitu-

Gene. 8. tionem celerrimam fore inquit componens eos cum auibus

Pſal. 54. ac maximè cum columbis, quæ maxima, atque conſtāti volandi pernicitate valent, quamobrem eam præcæteris auibus elegit in nuntium. Noë, Dauid etiam inquit, Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ & volabo: Ecce elongaui fugiēs.

Iſai. 47. *Et collocabo eos in domibus ſuis dicit Dominus.* Stabilē firmā eorum fœlicitatem fore confirmat, vt pote quod diuina manu in domibus ſuis ſint collocandi. Melius tamen hæc referemus ad Chriſtum, tunc enim homines abſtracti de mari huius ſæculi iuxta illud Iſaiæ, Impij quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt, vel de regionibus occidentis, hoc eſt,

Mat. 13. peccatis, in quibus occidit ſol iuſtitiæ, *collocabuntur in domibus*

Ioan. 4. *ſuis*, quæ horrea vocat vt Euāgeliū. Vel māſiones domus cœleſtis patris intelligit per domos, vel peculiares fidelium Eccleſias, in quibus Chriſtus eos habitare faciet & cōgregabit, *Circundedit me in negatione ſua Ephraim, & in dolo domus Iſrael.* Patientiam ſuam Deus detegit erga Iſraelem, eiuſque reges, quos per Ephraim intelligit. Idem autem eſt Deum eſſe circundatum ab Ephraim, & Iſrael quod inter eos habitare.

Quod

Quòd verò addit, *in negatione & dolo*, Ephraim, & Iſraelis arguit ingratitudinem, & impudentiam qui coram tanto Domino, & Deo ſuo idola colere multiſque alijs peccatis ſe implicare non erubuerint. Ac ſi apertius dicat Deus, Ego hactenus habitabam inter Iſraelem, & Ephraim, & tamen pleni ſunt ſceleribus. *Iudas autem teſtis deſcendit cum Deo, & cum ſanctis fidelis.* Conſtantiam populi Iuda, & fidem erga Deũ detegit, vt ex cõparatione vtriuſque populi, ſcelus Iſraelis reddatur grauius qui non adhæſerit Domino, & fideliter religionem retinuerit, vt Iudas. Per *ſanctos* quidam ſacerdotes intelligunt, ſacrificia, cæremonias cæteraque ſacra ad pietatem ſpectantia, Fauet huic expoſitioni Chaldaica Paraphraſis. Alij ſub ea voce, *cum ſanctis*, myſterium Trinitatis latere exiſtimant, quaſi dicat, Iuda fidelis eſt cum ſanctis, hoc eſt cum Deo, & cum in numero multitudinis dixerit, *cum ſanctis*, perſonarum diuinarum diſtinctionem ibi implicatam philoſophantur.

Magna impudentia Iſraelis qui in conſpectu altiſſimi auſus eſt digredi ad Deos alienos.

Obſeruationes ſpectantes ad morum compoſitionem.

Q*Vaſi leo rugiet.* Quid Chriſto cum leone? Nõne Chriſtus agnus eſt? Ecce agnus Dei, ait Baptiſta. Cur ergo vocatur leo? Docet neceſſariam eſſe cum mititate ſeueritatem prælatis ne ſuo muneri deſint. Leo namque rigidus eſt, & inflexibilis, agnus vero manſuetus. Sic vtrumque habuit ſanctus Moſes, Erat inquit Scriptura, Moſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morabuntur in terra. Ecce agnus erat Moſes, ſed cum munus ſibi iniunctum moderatoris poſcebant leonem ſe etiã eſſe demonſtrauit. Non enim benignitas eius obſtitit, quin malefactores puniret, & rugiret, vt leo. Occidat vnuſquiſque proximos ſuos, qui initiati ſunt Beelphegor, inquit, Ac rurſum vidẽs vitulũ aureum, & choros adorantiũ eum, iratus valde proiecit de manu tabulas tantaque indignatione ſuccẽſus eſt reprehẽdens Aaronem, vt dicat Aarõ, Ne indignetur Dñs meus. Apoſtolꝰ etiã, audi, quid vultis in virga veniã ad vos, an in charitate, & in ſpiritu mãſuetudinis? In huius rei typum in arca teſtamenti vrna aurea erat habens manna, & virga, Aaron, & tabulæ teſtamenti. Prius manna dicitur eſſe. In arca, neque ſolum hoc in ea repoſitum eſt, etiam virgã inuenies. Quid arca adumbrat, niſi Prælatum? Et in hac arca quid primum reponendum eſt?

Iob. 1.

Exod.

Moyſes Vir natura mitiſſimus ſeueriſſimus autem in malefactorũ punitione.

Num. 21.

1. Corint. 4.

Hebr. 9.

Certè manna dulce,hoc eſt, ſe debet benignum ſuis ouibus exhibere,cæterum virga ſeuera correctionis deſpicienda nõ eſt.Si manſuetudo à peccato ouẽ non reuocat, virga percutienda eſt,vt quæ lenitatem neglexit paſtoris, experiatur ſe ueritatem correctionis.Sic filius hominis podere veſtitus,caput habet candidũ, tanquã lanã albam, ſed oculi eius ſunt tanquam ignis,& de ore eius gladius ex vtraque parte acutus exibat. Cur habet caput,velut lanam quæ ouis, & agni eſt,oculos vero ignitos & ex ore anceps exit gladius?Vt doceat vtrũque gubernatoribus neceſſarium, & mititatem, & ignẽ zeli cũ gladio iuſtitię.Gladius enim iuſtitię ſymbolũ eſt dicẽte Apoſtolo,de miniſtro iuſtitiæ, Non ſine cauſa gladiũ portat.Deſcendi,inquit Sponſa,in hortum nucum,vt viderẽ poma cõuallium. Quid Eccleſia,eſt niſi hortus variis repletus hominibus,velut arboribus?In ea nuces inuenies,& malos,vt diſcas tecum virgã ferre,ad nuces colligendas, omnibus enim compertũ eſt,nucem excutiendam virga,vt fructũ eius habeas,Sed manſuetudo deſerẽda nõ eſt ad legenda poma,ea enim virgæ percuſſione non egent, ſed leni manu carpenda ſunt.

Apoc.1. — *Clementia cũ Zel iuſtitiæ optimum præſidium Iudicis.* — *Rom.13.* — *Cant.6.*

¶ *Et auolabunt quaſi auis ex Aegypto, & quaſi colũba de terra Aſſyriorũ.*Ecce cum egrediuntur ex Aegypto, non cuiuis aui cõparantur,ſed columbæ.Noli ergo tu,vt coruus exire de Aegypto,qui vulneribus,&cadaueribus paſcitur beſtiarũ,ſed eſto colũba Eſtote ſimplices ſicut columbæ, inquit Aſſertor noſter.Et in Canticis,Oculi tui columbarum.Non ait,Eſtote corui,aut vultures, qui fœtida mãdunt,ſi vulnus in proximo vident roſtro,& vnguibus laniãt,& impetunt,peccatis ventrem replentes alienis,quod detractorũ eſt. Eſto columba,quæ ſelectiora in pabulũ eligit grana hoc eſt,poſt cõuerſionẽ tuam,cum Aegyptum relinquis, noli cũ iniquis habere neceſſitudinẽ quærere viros pios,& iuſtos,& meliores homines qui non te rurſum ad Aegyptum redire ſuis prauis moribus faciant.

Matt.10. — *Cant.2.* — *Aegyptũ habitant qui impiorum familiaritate gaudens.*

¶ *Et collocabo eos in domibus ſuis.*Non inquit,Collocabo eos in domo vna,ſed in domibus,Optimi igitur diſtributoris tãgit munus,qui pro cuiuſque meritis reddit iis qui auolãt ex Aegypto.Hinc apud Iſaiã dominus dicit, Dextera mea menſa eſt cœlos. Quid dextera Dei eſt,niſi beatorum,& iuſtorũ locus Matthęus nãque inquit,Statuet agnos à dextris.Quor ſum à dextris ? vt eos, qui cœlum extiterunt, & domus Dei in ipſis enim inhabitauit Deus, nõ ſecus atq; in cœlo mul-

Iſai.48. — *Matt.25.*

ris

tis ornato virtutum ſtellis, metiatur, & cuique patia meritis repēdat. Quod & Ezechiel ſubindicauit, dicens ſe vidiſſe virum, cuius ſpecies erat, vt æris, & funiculus eius in manu eius, & calamus menſuræ in manu eius, Quis hic vir eſt, niſi Chriſtus. Dicitur autē ſpecies eius tanquā æris, quia quemad modum æs funditur igne, eiuſque calore liqueſcit, quādo ex aliqua conflatur ſtatua, Sic Chriſtus Deus noſter igne diuini amoris inflammatus, ſe enim amantiſſimum iuſtis exhibebit, manſiones illas cœleſtes diſtribuet, & in variis cœleſtis arcis cubilibus collocabit, iuxta illud, Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur cubilibus ſuis. Quadrat obſeruatio in Euāgelium pro feſto S. Philippi, & Iacobi, in hæc verba. In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Ecce, non inquit, Vna manſio, ſed, māſiones, Vado etiam inquit, parare vobiſcum locum Quomodo nobis, Domine, locum paras? Habens ſpeciem ſicut ęs, id eſt, ingenti charitate ſuccenſus. *Exod. 4.* *Chriſtus partietur hæreditatem paternam iuſtis & electis.*

¶ *Et formidabunt filij maris, & auolabūt quaſi auis ex Aegypto.* Obſeruate, fratres mei quando formidauerūt filij maris, ita vt auolent ex Ægypto, audito nempe rugitu leonis. Bona res ergo timor Domini, quādo auolare facit ex Aegypto. Dixit Moſes Pharaoni, Mitte nūc, & cōgrega iumenta tua, & omnia, quæ habes in agro, homines enim, & iumenta, & vniuerſa, quę inuenta fuerint foris, & neque cōgregata de agris, cecideritq; ſuper ea grādo, morientur. Intuere autē animo, qui fuerūt exēpti à morte tā acerba, Qui timuit, inquit Scriptura Domini verbū de ſeruis Pharaonis, fecit cōfugere ſeruos, ſuos, & iumēta in domos qui autē neglexit ſermonē Domini, dimiſit ſeruos ſuos, & iumēta in agris, quę poſtea grādine perierūt. Tu ergo, qui factus ès ob peccata ſeruus Pharaonis. Qui enim facit peccatum ſeruus eſt peccati, collige iumēta tua, hoc eſt, corpus, & animam tuam, quæ libera demiſiſti, vt quoquo liberet, paſcerentur, nullūq; fuit pratum deliciarū, cuius flores nō guſtarēt, & demeterent, iuxta illud impiorū, Nullū ſit pratū, quod non pertranſeat luxuria noſtra. Collige inquā ea, & intra domū cohibe, timens grandinem iuſtitię Dei. Cur enim ſeruis Pharaonis infidelibus ignorantibus Deum & legem eius proderit timere Dominum, tu autem Deum, non timebis, qui fidem Chriſti ſuſcepiſti? Infidelis congregat iumenta ſua, & tu libera dimittes iumenta tua, vt in paſcua vetita irruant, diuini timoris oblitus, & grandine diuinæ iuſtitiæ pereas? Cōgrega, inquit Dominus Moſi ad me populum, vt audiant ſermones meos, & diſcant *Exod. 9.* *Qui facit peccatum mancipiū ſit peccati.* *Ioan. 8.* *Sapien. 5.*

timere me omni tempore Ingens ergo & optima hominis
Deut. 4. cuſtodia timor Domini, quãdo non vna, aut altera hora, nõ
Optima hoc, aut illo anno præcipit Dominus timere ſe, ſed omni tẽ-
mentis Cu pore. Agnouit Regius Pſaltes quantum emolumẽti adferat
ſtodia ti- homini timor Dñi, quamobrem dixerat. Cõfige timore tuo
mor domi- carnes meas. Et ſanctus Iob ait, Semper quaſi tumentes flu-
ni. ctus ſuper me timui Deum. Ac rurſum hunc ſanctiſſimum
Iob. 31. virum commendans Scriptura inquit, Fuit Iob timens Deũ,
Iob. 1. ac recedens à malo. Obſerua autem quid poſt timorem Dei
Nõ intrat fuerit appoſitum, nempe recedens à malo. Igitur vt homo à
Charitas malo recedat hunc ſecum comitem portare debet, timorem
incomita videlicet Dei. Hinc Sapiens, inquit, Timor Domini odit ma
ta habet lum. Ac rurſum, Timor Domini fons vitæ, vt declinet à rui-
cecum ſo- na mortis. Et Iſaias, Timor Domini, ipſe eſt theſaurus eius.
cium timo O pretioſiſſimum animæ margaritum, ô egregium hominis
rem quem ornamentum timor Domini. Quando Simeon meruit in vl
introducit nas ſuas accipere Chriſtum? Cum prius dixerat Scriptura,
ipſa ſed il- Homo iſte iuſtus, & timoratus. Quando auolarunt filij
lum caſtũ maris ex Ægypto? quum formidarunt ad vocem leonis ru-
permanen gientis, Chriſti videlicet. Quadrat etiã in Euangeliũ Trãsfi-
tem in ſæ- gurationis, in hæc verba Audiẽtes diſcipuli ceciderũt in fa-
culũ ſæculi ciem ſuã, & timuerunt valde. Quinam timent ad vocem Dei
Aug. de Diſcipuli Chriſti. Tu ergo, tũc agnoſce te diſcipulum futu-
verb. Apo. rum Chriſti, cum Deum timueris. Quando etiam hos diſci-
Iſai. 33. pulos tetigit Ieſus, & dixit, Surgite, & nolite timere? Quum
timerẽt valde, Si vis ergo Chriſtũ ad te allicere, vt tui miſe-
reatur, dexterãq; porrigat, vt è terra leuet, prius time Deũ.

¶ *Quaſi leo rugiet, quia ipſe rugiet, & formidabunt filij maris.*

Terribilẽ, & tremendam eſſe vocem Dei tui, hic locus oſtẽ-
Iere. 31. dit ſimilemq; rugitui leonis, iniquis, & peccatoribus. Nam
quid nõ verba mea, ſunt quaſi ignis, dicit Dominus, & quaſi
Cant. 5. malleus conterens petram? Et Sponſa ait, Anima mea, lique-
Apoc. 1. facta eſt, vt dilectus locutus eſt. Et in Apocalypſi dicitur, Gla
dius procedebat de ore Chriſti, vt eius verbũ efficax oſtẽde-
ret? Vbi ergo ſunt, qui hanc Dei vocem negligunt? Vbi qui,
ea audita, non trement? Vbi qui non à peccati morte & ſom-
no ſurgunt, ſed in peccatis iacent reſupini? Suſcitat catulos
ſuos ſuo rugitu, & miſeri homines, clamãte Deo per os cõ-
cionatoris, nõ reſurgent? Audiũt hic formidare filios maris,
& ipſi eã vocẽ cõtẽnent, atq; ſi iuſti eſſent? O cæcitatẽ deplo
rãdam. Diſces etiam, quid ſunt calamitates, & tribulationes,
nempe rugitus Dei tui quibus contẽdit te de ſomno peccati
ſuſcitare

ſuſcitare. Comminationes namque captiuitatis, & exilij vocat Deus rugitum leonis. Non ergo omnino malæ ſunt tribulationes, quãdo illis homo excitatur de ſomno peccatorũ. Quemadmodũ ſi quis porrectis pedibus dormiẽs impetatur à ſerpẽte, & cũ iã proximus inſtat vt ſuo veneno interficiat, ab aliquo vocibus, & clamoribus excitetur, poſtea gratias agere debet excitãti ſe, In eundẽ modum calamitates ſunt diligendæ quia ne percutiamur ab antiquo ſerpente, clamant, vt reſurgamus. Ad hæc locus hic aptiſſimus eſt concionibus Dominicæ 1 Aduentus, in hæc verba, His autem fieri incipiẽtibus, leuate capita veſtra, quoniã appropinquat redemptio veſtra. Ecce, aliis areſcẽtibus hominibus, ad lætitiã excitat diſcipulos ſuos, quid hoc eſt, aut quã ob cauſam, Quoniã tũc quaſi leo rugiet Chriſtus, vt prædam gloriæ det in pabulum filiis ſuis, qui velut catuli extitere, & pugnauerunt. Tanta enim eſt cœleſtis gloriæ amplitudo, vt ipſe ſatietur, & diſcipulis, quo reficiantur, relinquat, cæterum alia animantia, puta homines peccatores deterreat. Lege, quæ nuper diximus expendentes literam. Conferunt enim ad hanc expendendam obſeruationem.

Simile.

Tribulationes nos à ſomno vitiorũ excitãt ne nos incautos hoſtis antiquus emãcipet.

¶ *Auolabũt quaſi auis ex Aegypto, & quaſi columba de terra Aſſiriorũ.* Docet non ſegniter, & oſcitanter relinquenda eſſe peccata. Id enim eſt auolare ex Ægypto, quæ terra eſt peccatorum, & vbi filij Dei affliguntur, ſed celeriter, Audis enim peculiare Dei eſſe beneficium, celerẽ fugam, & exitum de Ægypto. Quemadmodum ſeruus Abraham non ſegnis, ſed feſtinus, Rebeccã ducẽs in vxorẽ Iſaac, reuertebatur ad dñm ſuum, Sic quiſq; Chriſtianus cũ animam ſuam educit de regione peccati, vt eam nũcupet ſponſam Chriſto debet cum feſtinatione exire de regione vitiorum. Quadrat obſeruatio in Euangelium infra octau. Corporis Chriſti, in hæc verba, Exi cito in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos introduc huc. Qui ſunt verè pauperes, ac debiles, & cæci, niſi peccatores? Hi enim ſpiritualibus bonis ſunt ſpoliati, hi debiles, cum nihil boni valeant facere, hi cæci denique ſunt, cum lumen cœli non videant, & in tenebris iaceant peccatorum. Hi citò debent ire ad conuiuium Chriſti, vbi dapes cæleſtium donorum propinantur, non lente.

Gene. 22.

¶ *Poſt Dominum ambulabunt.* Fœlices ſerui qui tantum Dominũ ſunt adepti vt illum ſequi poſſint, hoc eſt imitari, eiuſque dictis, & præceptis obaudire, & obtẽperare. Sunt enim multi domini, poſt quos ambulare impium eſt. Hi ſunt qui

Fœlix ſerui cõditio cuius ſumma voluptas eſt in ſequendo veſtigia Domini ſui.

iniqua præcipiunt. Sic pręcipit impudica Domina famulo, vt
Gen. 39. ſecum dormiat, ſed bonus & pudicus famulus reſpondet
Quomodo poſſum hoc malum facere? Sic etiã in Nabucho-
Dan. 3. donoſor præcipienti adoleſcentibus ſanctis, vt adorarent ſta
tuam auream, nõ obtemperatur, ſed dicunt, Nõ oportet nos
de hoc reſpondere tibi. Vides etiam, quę ſit boni domini cõ-
ditio prius arripere virtutis viam quam famulos, vt non ſe-
Ioan. 13. qui Dominum, ſerui, & famuli erubeant. Sic Aſſertor noſter
cœpit facere, & docere, dicens Exemplum meum do vo-
bis, vt quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis, filij etiam
Iſrael petunt à Domino Deo ſuo ſibi dari ducem, non qui
tantum præcipiat, ſed qui prius iter arripiat virtutis. Quis
aſcendet, dicunt, ante nos, & erit dux belli. Ecce, non ſunt
cõtenti dicere, Quis præcipiet nobis, aſcendite contra Cha
nanęũ, ſed, quis aſcẽdat ante nos. Hinc egregie D. Bernar-
Ber. Epiſt. 72. dus inquit, Pulcherrimus ordo eſt, & ſaluberrimus, vt onus,
quod portãdum imponis, tu portes prior, & ex te diſcas, qua
liter oporteat alios moderari. Et Apoſtolus, Imitatores mei
eſtote, ſicut & ego Chriſti. Non igitur ſolum verbo docebat
1. Cor. 11. Apoſtolus, neque inquit, Ite, imitamini Chriſtum, ſed, imita-
Magni cõ mini me, ſicut ego Chriſtum Agnouit quippe, quãtũ excitet
fert vita animos ſubditorum exemplum bonum prælatorum. Timo-
laudata theo etiam inquit, Exemplum eſto fidelium, in verbo, in cõ-
prælati ad uerſatione, in charitate, in fide, in caſtitate, vt profectus tuus
exemplar manifeſtus ſit omnibus. Et Tito, In omnibus præbe teip-
ſubditorũ ſum exemplum bonorum operum, in doctrina, in inte-
1. Tim. 4. gritate, in grauitate. Non ſolum dicit, Ore, & verbis doce
Tit. 2. bona opera, nam licet id prælato incumbat docere, vlterius
illi progrediendum eſt, & etiam factis docere debet Imple
Ezech. 10 manus tuas, dicitur apud Ezechielem, prunis, quæ ſunt inter
Cherubim, & effunde ſuper ciuitatẽ Nõ ait, Solum ore ſume
prunas quod multi faciunt, magnifice de charitate, & virtu-
tibus diſſerentes, verbo multa docentes, & præcipientes, ſed,
Imple manus, hoc eſt, operibus charitatem doce, Sic etiam
Apoc. 2. apud Apocalypſim filius hominis ambulans in medio ſep-
tem candelabrorum aureorũ, tenet ſeptẽ ſtellas in dextera
ſua. Quiq; ſunt cãdelabra aurea, niſi prælati, & Epiſcopi? Hi
enim ſunt, quibus dicitur, Sic luceat lux veſtra coram homi
Matth. 5 nibus, vt videant opera veſtra bona Vt autem Chriſtus hęc
cãdelabra accendat, accedit ne ſolum verbis? Nequaquã, ſed
ſtellas portat in dextera. i. exercet opera virtutis, id enim per
ſtellas intelligit in manu.

¶ Secundò

¶ Secundò, *Poſt Dominum ambulabunt.* Ecce veram famuli conditionem, ambulare poſt dominum ſuum, non ante eum præire, neque ad latus eius ambulare, atq; ſi eius comes eſſet. Debet enim quiſque ſuam agnoſcere ſortẽ, & conditionem. vltra quã tendere dedecet. Videbis nõnullos dominos ambulantes poſt famulos ſuos, & quẽadmodũ vmbra corpus ſequitur, neque alio diuertit, quã quo corpus deflexerit, ſic citra voluntatem famulorũ nihil decernunt, & faciunt, neque obſeruant, iuſtum ne ſit, vel iniuſtũ, quod poſtulant. Hoc vellem, attendant magnates, & principes, qui ita deuincti ſunt ſuis familiaribus, vt ipſi quamuis domini ſint, magis famuli cenſeantur, quando poſt ipſos famulos ambulant. Neque mihi quis obiiciat, vt hoc aſſeueret æquũ eſſe, multa officia à famulis accepta eam beneuolentiam, & gratiam meruiſſe ingratitudinis ſignum. Nam licet impium ſit, dominum eſſe ingratum in bonum, & fidelem famulum, illique rependere pro meritis ratio depoſcat, non tamen vltra merita, tunc autem vltra merita reddit, cum ſeruũ ſibi ęqualem, vel maiorẽ facit. Non eſt, inquit Chriſtus, ſeruus maior domino ſuo. Exemplo nobis eſt Pharao, qui cum tot à Ioſeph beneficia accepiſſet, vt ſaluatorem mundi eum iuſſerit appellari, audi quid dicat ille Ægypti rex Ioſeph, Tu eris ſuper domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet, vno tantum regni ſolio te præcedam. Ecce non ſibi parem, neque maiorem, ſed minorem ſe cõſtituit Ioſeph, ait.n. Vno regni ſolio te præcedam. Quadrat obſeruatio in Euangelium feſti Sancti Laurentij in hæc verba, Qui mihi miniſtrat, me ſequatur. Vides quo pacto miniſtri officium ſit non præire, ſed ſequi dominum ſuum.

Simile.

In Reges qui tantũ deferunt authoritatis ſuis familiaribus & principibus à delitiis vt nihil audiant niſi eorũ auribus nihil videãt niſi eorũ oculis cæci & ſurdi.

Ioan. 13.

Gene. 41.

CAPVT DVODECIMVM.

Ephraim paſcit ventum & ſequitur æſtum tota die mendacium, & vaſtitatem multiplicat: & fœdus, cum Aſſyriis iniit, & oleum in Aegyptum ferebat. Iudicium ergo Dominicũ Iuda, & viſitatio ſuper Iacob iuxta vias eius & iuxta adinuentiones eius reddet ei. In vtero ſupplantauit fratrem ſuum, & in fortitudine ſua directus eſt cum angelo. Et inualuit ad angelum, & confortatus eſt, fleuit, & rogauit eum: in Bethel inuenit eum, & ibi locutus eſt nobiſcum. Et Dominus Deus exercituũ, Dominus memoriale eius. Et tu ad Dominum tuũ cõuerteris miſericordiã, & iudicium cuſtodi, & ſpera in Deo tuo ſemper.

¶ *Ephraim*

¶ *Ephraim paſcit ventum. & ſequitur æſtum.* Bifariam diſpun-
gitur hic locus. Antiqui Patres ſecuti D. Hieronymũ opinā-
tur, hoc eſſe ad eam hiſtoriam referendũ, quæ tradit Maha-
4. Reg. 15. nem regē Iſraël, pace facta cũ Aſſur, ab Ægyptiis auxilium
poſtulaſſe, & hoc eſt, quod nunc dicitur, *Ephraim paſcere ven-
to* .i. ſpe vana ſe decipere, *ſe quique æſtum*, hoc eſt, ire ad meri-
diem, u. hilq́; aliud agere tota die, niſi ſibi illudere, & dum
huc, illucq́ue diſcurrat, vaſtitatem, & euerſionem ſuis vrbi-
bus præparare. In eundem modum expendunt, quod ſequi-
tur, *To:a die mendacium, & vaſtitatem multiplicate, & fœdus cum
Aſſyriis mijt.* Quis enim non videat, vaſtitatem ſuarũ vrbiũ
eſſe, atque mendacium, pepigiſſe fœdus cum Aſſyriis? Alij
Paſtere ventum Adagium de inani & ſuperuacanea opera. pertinaciam Iſraëlitarum in ſcelere hic implicari dicunt, vt
criminis grauitas hoc argumento augeatur. *Paſcere enim vē-
tum*, eſt, inania, atque inûtilia ſtudia ſequi, operamq́; perde-
re Cũ enim venti neq; regi ab hominibus poſſint, neq; cer-
tis contineri locis, nā ſpiritus, hoc eſt, vētus vbi vult ſpirat,
& vocem eius audis, & neſcis vnde veniat, aut quo vadat,
qui ventũ, certum eſt, fruſtra laborare, eiuſq́; ſtudiũ eſſe ſu-
peruacaneũ, & inutile, huiuſmodi erat cultus ille idolorum
Ioan. 3. Iſraëlitis, cum idola nullam ſibi valeant ferre opem. Quod
autem additur, *Et ſequitur æſtũ*, nõ ſic explanant, vt æſtus ſi-
gnificet Ægyptũ, quod ea regio in meridiana parte mundi
ſita eſt, ſed eā vocem ſignificare dicunt ventum ſubſolanum,
ſiue Eurũ, qui vehementiſſimus eſt, &, homines lædens Cer-
Quidam vēti noxij ſunt certis Climatib⁹ aliis ſalubres. tum enim eſt, quoſdā ventos quibuſdam terræ partibus eſſe
infeſtos, ſic Italis, Auſtrum, qui & Mytilenenſibus ægritudi-
nes affert, Corus tuſſim. Subſolanus vero Aſiæ regionibus
nocentiſſimus eſt, ſicut ſcriptum eſt, Sicut ventus Subſola-
nus diſperdā eos. Et iterum, Ecce, plantata eſt, ergo ne pro-
ſperabitur? Nónne cum tetigerit eā Subſolanus, ſiccabitur, &
Iere. 17. in areis, germinis ſuis areſcet? In eundem modum Iſraëlitas
Ezec. 17. quos per Ephraim intelligit, non modo ſibi, verum etiā aliis
fore nocumēto in vitulorum cultu, hic prædicitur. Prior ex-
planatio antiquorum Patrum eſt, hæc poſterior recentiorũ.
Et oleum in Aegyptum ferebat. Significat Iſraëlē munera detu-
liſſe Ægyptiis, partem enim muneris pro omnibus munери-
bus miſis poſuit. Elegit autem inter cætera pretioſius, quale
oleum terræ ſanctæ eſt, quod omnium optimum eſſe perhi-
betur. *Iudicium ergo Domini cum Iuda, & viſitatio ſuper Iacob.*
Vtrunque regnum peccaſſe contra Dominum inquit, Iſraël
videlicet, & Iuda, quamobrem & vtrunque plectendũ etiam.

Quo-

Quodam modo autem prædicitur tranſmigratio duarũ tribuum & decem. *In vtero ſupplantauit fratrem ſuum.* Veteris hic recordatur hiſtoriæ, vt Dei miſericordia erga Iacob, & illius duritia contra Dominum cognoſcatur. Quoniam cũ adhuc eſſet in vtero Rebeccæ ſupplantauit fratrem ſuum Eſau, nõ vtique fortitudine propria, ſed Dei diſpoſitione, qu. eum fidelem ſibi putabat futurum patriarcham. *Et in fortitudine ſua directus eſt cum angelo.* Quando miſſus eſt à patre ſuo Meſopotamiam, vel quando iuxta torrentem cum Iacob tota nocte angelus luctatus eſt, à quo benedictionem accipiẽs, audiuit, Si contra Deum fortis fuiſti, quanto magis contra hominem præualebis? *Et inualuit ad angelum*, precibus impetrãs, vt ſibi benedictionem daret. *Et confortatus eſt*, ipſius benedictione, quem vicerat, quando dictum eſt illi, Non vocaberis Iacob, ſed Iſraël erit nomẽ tuum. *Fleuit, & rogauit eum.* Quando dixit, Non dimittam te, niſi benedixeris mihi. Iſta enim eſt luctatio, quam geſſit cum angelo precibus tenens illũ, vt ſibi benediceret, non viribus corporis. *In Bethel inuenit eum.* Ordo propoſterus eſt. Prius enim patris matriſq; acquieſcens conſilio, dũ fugeret à facie fratris ſui, angelũ inuenit in Bethel, quando ſubmittẽs lapides capiti, obdormiuit, ibiq; angelos vidit aſcendẽtes, & deſcendentes, & vidit Dominũ ſubnixũ ſcalæ, & dicentem ſibi, Iacob, noli timere, ego ſum Dominus Deus patrũ tuorũ. Deſcende, eroq; tecum, & reducã te. Quam ob cauſam vocauit nomen loci illius Bethel. i. domus Dei. *Et Dominus Deus exercituum, Dominus memoriale eius.* Variè explanatur, quia obſcurus eſt hic locus. Referunt vocẽ memoriale ad omnẽ ab angelo impoſitorum Iacob in dicta lucta. Ac ſi apertius dicat, Hoc memoriale nominis ſui dedit illi, vt diceretur Iſraël, hoc eſt, vir videns Deũ Quod nomẽ vſq; hodie retinẽt filij eius. Ipſe enim ſuo nomine, quod ab angelo impoſitũ eſt, ſemper nominis Dei recordatur, à quo & ita vocatur. Alij dicunt Dominum eſſe *memorial.* Iacob, quoniã Iacob ſemper habuit Deum in memoria. Alij *memoriale* referunt ad nomen Dei, quod eſt illud ineffabile tetragrãmaton *Iehoua*, quod propriũ nomen veri Dei eſt, pro quo Hebræi ob tanti nominis maieſtatem illud ore proferre non audentes, pronuntiant *Adonai*, vel *Elohim*, pro quibus interpres Latinus vertit, Dominus, vel Deus Eſt autem ſenſus, Ille nimirũ Deus Iacob ſemper colendus eſt, atque omni officio retinendus, cuius virtutem, curam, atque prouidentiam ipſe Iacob, patreſque ſui vbique fuerant expet-

Gene. 25. *Gene. 28.* *Gene. 23.* *Gene. 23.* *Hiſteron proteron.* *Gene. 28.* *Iſrael vir videns Deum.*

expetti, nullum autem alium illis fuiſſe conſtabat præter *Adonai* fortiſſimum Deũ exercituũ, cuius nutu omnia gubernantur, cuius maximus exercitus. & fortiſſimus in cœlo, & terra, quinimo vbiq; cauſa Iacob probauit ipſe Deus, hoc ſibi eſſe nomen, quamobrem hoc illis nomen ſanctiſſimum perpetuò eſſe debuit, vt Deũ omni officio, & inculpata fide, atq; perpetua virtutis obſeruatione proſequerentur. Quod apertius ſequens verſus declarat. *Et tu ad Dominum conuerteris.* Vt ſæpius iam à nobis eſt obſeruatũ, crebrò futurũ tempus verborum non tam tẽporis rationẽ inuoluit, quàm quid homini facere incumbat, & debeat. In hunc modum eſt hic verbum, *conuerteris*, explanandum. i. tu debuiſſes ad Dominũ conuerti, illique omni pietate inſeruire, atque eum colere. *Miſericordiam & iudicium cuſtodi.* Miſericordia pro omni erga proximum pietatis genere poſita eſt, iudiciũ vero æquitatem, & officij rationem ſignificat.

Sanctiſſimo nomine Iſrael impoſitione ad beneficiorum memoriã recolendam obligatur populus.

Obſeruationes ſpectantes ad morum inſtitutionem.

Tota die mendacium & vaſtitatem multiplicat.

¶ Non parum Deũ commouet peccatoris pertinacia, vt de eo ſumat vindictam. Agnouit enim Dei noſtri benignitas, & clementia, quãtum ſint homines vitiei, & proni ad peccandum, ac propterea multus eſt ad ignoſcendum, ſi male actorum pœniteat eos. Cæterum ſi in impietate perſiſtant, ſemper peccatis peccata addentes, ſeuerè puniet. Hinc Ephraim tota die multiplicaſſe peccatum, refert Deus. Regius etiam Pſaltes obiurgat impium ob hanc ad peccandum firmitudinẽ, dicens, Quid gloriaris in malitia, qui potens es in
Pſal. 51. iniquitate? tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua. Sed ex hac pertinacia, bone rex quid eſt ſubſecutũ? Audi quid ſubiungat, paucis interpoſitis, Propterea Deus deſtruet te in finem, euellet te, & emigrabit de tabernaculo tuo. Audi etiam quid per prophetas ſuos dicat, Dimittã reliquis hæreditatis
4. *Re.* 21. meæ, & tradam eas in manus inimicorum eius, eruntque in vaſtitatem, & in rapinam cunctis aduerſariis ſuis. Cur pientiſſime Deus tam acerbè punis hæreditatem tuam? Obſerua, quam reddat cauſam, Eo quod fecerunt malum coram me, & perſeuerauerint irritantes me, ex die qua egreſſi ſunt patres eorum ex Ægypto, vſque ad hanc diem. Obſerua etiã
Iudic. 7. quos Deus milites contra Madianitas iuſſerit eligendos, nõ vtique qui curuatis genibus biberunt, ſed qui manu & lin-

Nihil eſt quod magis excitet diuinam vindictã in delinquentes quam pertinacia.

gua

gua aquas lambuerunt, ſicut canes ſolent lambere. Quid eſt curuatis genibus milites aquas bibere, niſi peccatis ſe ingurgitare, totoſq́; ſe voluptatibus tradere? Aqua namq; voluptates adumbrat. Qu. ex his aquis ita bibunt, vt diu in illis ſe delectantes, perſeuerent, hos reſpuit Deus, velut indignos, & ineptos ad bellum ſpirituale. Cōſuetudo enim peccandi hominem velut vinctū tradit hoſtibus. Vnde D. Aug. inquit, Vocabas me Domine, & ſuſpirabam ligatus non ferro alieno, ſed mea propria voluntate. Velle enim meum tenebat inimicus, & inde catenam fecerat, & conſtrinxerat me, quippe ex voluntate peruerſa, facta eſt libido, & dū ſeruitur libidini facta eſt conſuetudo, & dum conſuetudini nō reſiſtitur, facta eſt neceſſitas. Hactenus D. Aug. Et Sapiens ait, Inualeſcente iniqua conſuetudine, error, tanquam lex cuſtoditus eſt. Et apud Ieremiam, Si poteſt Æthiops mutare pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas, & vos poteſtis bene agere cum didiceritis malum. Quemadmodum ædificium nuper compactum facile, tempore autem conſolidatū difficilè diruitur. Sic mala, cum in nobis diutius immorantur, vehementiora fiunt Et quod multo deterius eſt, homini que iniqua peccandi conſuetudine irretito nocentius, quod is vehementioris mali acerbitatem non ſentit. Sicut enim Mithridati quotidie ſumenti venenum, conſuetudinē factum eſt innoxium, Ita mala, quibus miſer peccator aſſueſcit, non offendunt. Quadrat obſeruatio in Euangeliū pro feſto Diuæ Mariæ Magdalenæ, in hæc verba, Et ecce, mulier, quæ erat in ciuitate peccatrix. Verbum, ecce attentionem captat atque ſi rem nouam, & admirandam noſtris oculis ſubiiciat, contemplandam. Et quænā hæc res eſt, Quod mulier nō vno aut altero peccato contaminata, ſed longa peccandi conſuetudine implicata, ſe ad meliora conuertere ſtudet. Id enim inuoluit Spiritus ille cœleſtis, Magdalenam vocans peccatricē. Sed cur, vt cognouit hæc peccatrix, vbi Chriſtus erat, ad illum accurrit, & moras nō trahit, expectans, quod exiret de conuiuio Chriſtus? Quia quāto in periculo diuinæ vindictæ eſſet conſtituta, cernens, iā extremū ſibi exitium imminere cogitabat, manuſque vindicis iudicis effugere ſtudēs, non eſſe differendam veteribus peccatoribus ad Deū conuerſionem ſuo facto demonſtrat. Idē igitur eſt dicere, Ecce, mulier peccatrix, ac ſi dicat, Ecce miles ad bellū ignauus, ꝙ totū ſe in aquas peccatorū deiecerit. veluti, è fluctibus emergit vt conſtanti animo, & ingenti fortitudine contra vitia decertet.

Cōſuetudo peccandi Tyranno potentior hominem ſuis tradit hoſtibus.

Sap. 14.

Iere. 13.

Simile.

Vincere cōſuetudinē peccati dura eſt pugna illa enim quaſi ſecunda & quaſi affabricata natura dicitur.

decertet. Ecce fœmina antiqua conſuetudine ſuorum peccatorum, veluti fortiſſimis funibus deuincta, non ſecus atque alter Sanſon è gremio Dalilæ ſurgit vt interficiat mandibula aſini Philiſtæos mille, hoc eſt, confeſſione, peccatorū multorū capita conterat ſe confitens, inſtar aſini, vixiſſe, eáque confeſſione multas lachrymas hauriat, quibus & Chriſto lauet pedes, & peccatis ſuum refocillans ſpiritū vires recipiat ad deſtruendum antiquum iniquitatis domiciliū. Ecce, quæ prius non ſentiebat venenum peccatorum, velut alter Mithridates, eorum dulcedine illecta, præ amaritudine ingentem copiam fundit lachrymarum, & quod antea dulcè illi videbatur, nunc amariſſimum eſſe ſentit.

Iud. 15.

Mithridates Rex Pōtiatque Armeniæ puer antidotis adeo aſſuefactus ne volens quidem ſenex veneno mori potuerit. Helinādus dicit ꝙ hic Rex timēs ne à fratre ſuo venenaretur rutæ folia viginti cū duab. nucibus & totidē caricis admiſto ſale quotidie ieiunus edebat.

Et fœtus cum Aſſyriis mur. Probro Deus vertit Iſraël, quòd cum iniquis hominibus, & peccatoribus contraxerit amicitias. Fugiamus ergo, fratres mei, prauis hominibus fœdere, & amicitia copulari. Eſt enim hoc pergratū Deo ſacrificiū. Vnde in Apoca. legimus, Hæc dicit, qui tenet in dextera ſua ſeptem ſtellas, & ambulat in medio ſeptem candelabrorum aureorum, Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes ſuſtinere malos. Quid cādelabra iſta ſunt, niſi homines, quibus Chriſtus inquit, Sint lucernæ ardentes in manibus veſtris. Ac rurſum. Vos eſtis lux mundi ſic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra boná & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt. Chriſtus autē inter candelabra aürea ambulans, & oſtēdens dexteram plenā ſtellis, quid ſignificat, niſi dexterā iis ſolū porrigendam in amicitiæ fœdus, quorum opera cœleſtia ſunt? Dextera namq; aliis datá, amicitiæ ſymbolū eſt. Vnde Scriptura inquit, Demus dexteras hominibus iſtis, & faciamus cum illis pacem, ſtellæ vero virtutum ſplendorem ſignificant. Sic enim inquit Apoſtolus, Omnia autem facite ſine murmurationibus, & hæſitationibus, vt ſitis ſine reprehenſione in medio nationis prauæ, & peruerſæ, inter quos lucetis, ſicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. Igitur ac ſi Deus dicat huic epiſcopo, Accipe dexterā meam in fœderis vinculum quòd iniquos ferre non potes, ne dum illis copula amicitiæ coniungi, per gratum enim mihi facis, iniquorum hominum conſuetudinem, & familiaritatem odio proſequens. Quadrat obſeruatio in Euangelium Epiphaniæ, in hæc verba, Et reſponſo accepto in ſomnis, ne redirent ad Herodem, per aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam Cur Deus admonet ſanctos reges, ne redeant

Apoc. 1. Matth. 5. 1. Mac. 6. Phil. 2.

ad

ad Herodem? Num ſolum, vt impium regem lateat ortus Chriſti non ſane ob eam tantum cauſam, quamuis ea præcipua ſit verumetiam, vt oſtendat Deus cum iniquis hominibus non eſſe familiaritatem, & neceſſitudinem attexendam.

¶ *Oleum in Aegyptum ferebat.* Cũ oleũ in Scripturis adulatio nẽ ſignificet, iuxta illud Regij Pſaltis, Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meũ. Certum eſt oleũ appellari à Pſalte adulationem, & blandiloquentiam, quibus adulatores ita ſolent peccantium animos oblectare, vt in peccatis eos foueãt & enutriant. Nihil autem aptius dici potuit ad explicandam adulationis conditionem, quam eam cum oleo componere. Adulatio enim peccati nutrix eſt, quæ ſicut oleum flammis, in culpa ardentibus ſolet adminiſtrare fomentum. Reprehendit ergo Deus Iſraelem, & meritò, quòd oleum deferret in Ægyptum, hoc eſt, idola, & peccata Ægypti laudaret, vt eius auram ſibi aucuparet. Nam quamuis ſemper mala ſit adulatio, ſiue bona cuiuſpiam commendes, & laudes, ſiue ea peccantem foueas, eſt certe multo nocentior adulatio cum hominem de peccato laudat, quam cum ob virtutem commendat. Quoniam laudatur peccator, ait Dauid, in deſideriis animæ ſuæ, & iniquis benedicitur, exacerbauit Dñm peccator. Ingens ergo malum eſt adulatio, ſi quidem Deus ea ad irã prouocatur. Quemadmodũ venator leni ſibilo ferã allicit, vt gradum figat, quo certius ſagittã in eã dirigat, quãprimum enim ceruus venatoris audit ſibilum, ſiſtit gradum, atque tunc ſagitta transfigit. In eundem modum adulatores non ſunt aliud, quam diaboli ſibilus, vt peccatorum ſagittis venenatis corda noſtra propius attingat. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Epiphania, in hæc verba, Turbatus eſt Herodes, & omnis Ieroſolyma cum illo. Ecce, adulatores ſunt Ieroſolymitani, imitantur enim turbationẽ impij regis vt verbis & factis oleo adulationis iungant impij regis caput. Ecce oleum in Ægyptum deferunt commendantes peccatoris turbationem, vt deterior fiat.

Pſal. 140.

Adulatio vitiorũ fomentum et nutrix.

Pſal. 10.

Simile.

¶ *In vtero ſupplantauit fratrẽ ſuum, & fortitudine ſua directus eſt cum Angelo, & inualuit ad Angelum, &c.* Primũ illũ ſtipitem, à quo genus trahebãt Iſraelitæ, patriarcham nempe Iacob, eis proponit cõtẽplandum, vt quantũ à maiorum ſuorũ virtute degenerauerint, animaduertant, & erubeant. Nihil enim ignominioſius, & turpius homini, quã ſuis factis iniquis & prauis actionibus maiorum ſplendorem obſcurare eorumque

Erubeſcent qui degeneres ex auit ab auita patrum gloria.

rumq́;puritatem non imitari. Quemadmodũ ſelectum tritiSimile. cũ iactũ in terrã malã nõ dignum tãto ſemine fructũ ſed typham. Sic maiorum gloria ſuum amittit nitorem, in filijs ob eorum illiberales mores. Solemus nonnunquam arbores inſerere, vt fiant nobiliores, gratioremque reddant fructum, vt oleaſtrum amarum in oliua pingui, ſi quis autẽ ſecus faceret, oliuam nempe inſereret in oleaſtro quantum eſſet, piecor, is reprehendendus? In eundem modum inuenies nõnullos viros tanta animi præſtantia inſignes, vt cum habuerint vilem generis ſui ſtipitem, virtutibus perluceant maioribus ſuis, veluti oleaſtrum mutantes in oliuam. Sunt etiam, qui contra faciant ex oliua nempe oleaſtrum. Obſcurant enim egregia maiorum geſta ſuis criminibus. Bone deus, quantum ſunt iſti obiurgandi, quantoque ſupplicio digni cenſendi? Quis non ex arbore cognoſcet fructum, quem ſit producturа? Cum ergo egregiam, & pulcherrimam arborem, heus bone vir, nactus ſit, cur rubore non ſuffunderis, quod non parem, & dignum fructum arbore originis tuę proferas? Quis non virtutibus ſuorum progenitorum excitatur, ad eorũ inſequenda veſtigia? Sic S. Apoſt. fatetur ſe eſſe excitatum. Gratias ago Deo meo, inquit, cui ſeruio à progenitoribus meis in conſcientia pura. Ecce, illos eximios patriarchas, tot virtutum ornamentis præclaros ſe eſſe imitatum ait, agnouit enim dedecori homini vertendum, patrios non referre mores.

Nobilior eſt à quo genus incipit bonumque nobilitatis hoc eſt quod nos à maiorum nobilitate degenerare non ſinit.

2.Tim.

¶ *Miſericordiam, & iudicium cuſtodi.* Egregie vtrumque cõiũgit, miſericordiam videlicet cum iudicio, ne ita ſimus miſericordes, ꝙ iuſtitiæ obliuiſcamur aut ita æquitatis amatores, vt miſericordię non recordemur. Quemadmodum enim ad exactã humani corporis perfectionem duæ ſunt homini manus, duoque oculi neceſſarij. & ſi alterã manũ abſcindas, vel alterũ oculum eruas imperfectus is homo iudicatur. In eundem modum qui iuſtus eſt ſine miſericordia, aut miſericors ſine iuſtitia non perfecti Chriſtiani metam attingit. Exemplo nobis Deus noſter eſt, vt vtraque virtute, iuſtitiæ, & miſericordię ornati conemur, vtramque enim ſe cuſtodiſſe teſtatur, dicens. Si dereliquerint filij eius legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint. Si iuſtitias meas prophanauerint, & mãdata mea nõ cuſtodierint, Viſitabo in virga iniquitates eorũ: Ecce, Deus tuus iuſtitiã ante oculos habens, peccatorũ vindicẽ ſe eſſe demõſtrat. Verũ nequis inde occaſionẽ ſumat deſpiciendi miſericordiam, totum ſolum ſe

Simile.

tra-

tradens æquitati, obſerua, quid ſubiungat. Miſericordiā autem, inquit, nō diſpergam ab eo. Sint igitur indiuidui in nobis comites, iuſtitia & miſericordia. Significauit elegāter vtranq́; connectandā virtutē Apocalypſis, dicens, Ecce, ſedens, & iris erat in circuitu ſedis. Quid enim ſedens in ſede eſt, niſi Chriſtus iudiciariam habens poteſtatē? Sed dū ſedet iudicaturus, quo totus circundatus eſt? Obſerua, quid dicat. Et iris in circuitu ſedis. Quid iris adumbrat niſi diuinā miſericordiā? Sic enim ſcriptū eſt Nequaquā vltra interficietur omnis caro aquis diluuij: arcū meū ponā in nubib⁹ cœli, & erit ſignū inter me, & inter terrā Dū ergo Deus homines iudicat iris in circuitu eſſe perhibetur, quoniā ita in peccatores ſententiā iuſtitiæ fert, ꝙ miſericordē ſe eſſe demonſtrat. Sic rurſus idē D. Ioan. cernit angelū fortē deſcēdentē de cœlo, amictum nube, & iris in capite eius, & habebat in manu ſua libellū apertum. Hic angelus Chriſtus eſt, fortis ſane iudex in diſcutiendis hominū delictis, quamobrem fortis appellatur, non enim decet iudicē eſſe puſillanimē. Vnde Sapiēs ait, Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates, ne forte extimeſcas faciem potētis. Cæterum dum libellum habet hic angelus in manu, ad diſcernenda cuiuſq; peccata, iris eſt in capite eius, hoc eſt, miſericordiæ recordatur. Cum enim in capite memoria ſedē habeat, eſſe in capite iridē, non eſt aliud, quā miſericordiæ recordari. Sic namque legimus apud Geneſim. Videbo arcum meum in nubibus cœli, & recordabor fœderis ſempiterni. Iuſtos etiam imitari Deum ſuum, dum aliorum peccata diſcutiunt, & puniunt, oſtendit Dauid, dicens, Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me. Correctio namque & increpatio æquitatē reſpicit, verum eam correctionē miſericordia temperant iuſti.

Apo. 10. — *Gene. 9.* — *Apoc. 4.* — *Eccle. 7.* — *Summū inter ſe hominū vinculū eſt miſericordia & humanitas quod qui ruperit nepharius & parricida exiſtimandus eſt.* — *Gene. 9.* — *Pſal. 40.*

Quadrat obſeruatio in Euāg. Dominicę vndecimę poſt Pētecoſten, in hæc verba. Non ſum, ſicut hic publicanus. Ecce, æquitatem habebat Phariſæus iſte, ſed miſer homo miſericordiæ oblitus, indignum eſſe cenſebat Publicanum, quod audiretur à Deo. Quadrat & in Euangelium pro feſto Diuæ Marię Magdalenę in hæc verba Phariſęi. Hic ſi eſſet ꝓpheta, ſciret vtiq; quæ, & qualis eſt mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix eſt. Videte, precor, vt ſe rectiſſimum iudicem exhibeat peccatrici, & miſericordiæ oblitus hic Phariſæus contemnat peccatricem, & repellendam à Chriſto iudicet. Heus Phariſæe cæce, nonne legiſti apud vatem Hoſſeam.

Miſericordiam,& iudicium cuſtodi, ne miſericordiam à iudicio ſecernas.

Depoſita graui peccatorum ſarcina iuſtè miſericordiã Dei conſequi poſſe ſperamus.

2.2.q.21.ar. 1 c

Qui præſumunt de ſuis viribus antequam pugnet ille proſternitur

Simile.

¶ Præterea, *Miſericordiam, & iudiciũ cuſtodi, & ſpera in Deo tuo ſemper.* Obſerua, quando dicat Deus Iſrael, Spera in Deo tuo. Cum videlicet cuſtodierit miſericordiã, & iudicium. Vbi ergo ſunt, qui virtutibus deſtituti, multiſque oppleti criminibus ſperant miſericordiam ſe à Deo conſecuturos? Deponant ſarcinam prius ſuorum peccatorum, ac deinde virtutũ actionibus nauẽt operam, ſi miſericordiam Dei adipiſci cupiunt. Cũ enim hoc fecerit Iſrael ait illi Deus, Spera in Deo tuo Nam qui ſecus faciunt, vt optime definit D. Thom. potius dicuntur præſumere, quàm ſperare. Sancti autem doctoris verba citare nõ grauabor, vt quantum iſti ab ſcopo ſalutis aberrent, quantumque contra Deum delinquant, intelligãt. Circa ſpem, inquit, qua aliquis inhæret diuinæ potentiæ poteſt per immoderãtiam eſſe præſumptio in hoc ꝙ aliquis tẽdit in aliquod bonũ, vt poſſibile per virtutẽ, & miſericordiam diuinam quod poſſibile non eſt. Sicut cum aliquis ſperat, ſe veniam obtinere ſine pœnitẽtia, vel gloriam ſine meritis. Hæc autem præſumptio eſt propriè ſpecies peccati in ſpiritum ſanctum quia ſcilicet per huiuſmodi præſumptionem tollitur, vel cõtemnitur adiutorium Spiritus ſancti, per quod homo reuocatur à peccato. Hactenus ille. Quemadmodum qui aquam è fonte iugiter manante haurire vult, & domi reportare, neceſſum eſt, vas ferat, quo hauriat, & portet, ſi enim manus vacuas habeat operam perdit, & irriſione dignus eſt, Sic qui in diuina miſericordia ſperat neceſſum eſt ſecum ferat virtutes, vt aquam illam dulciſſimam diuinæ miſericordiæ guſtare poſſit.

Chanaan in manu eius ſtatera doloſa, calumniã dilexit. Et dixit Ephraim, Verũtamen diues effectus ſum, inueni idolũ mihi omnes labores mei nõ inuenient mihi iniquitatẽ, quam peccaui Et ego Dominus Deus tuus ex terra Aegypti adhuc ſedere te faciam in tabernaculis, ſicut in diebus feſtiuitatis. Et locutus ſum ſuper prophetas & ego viſionem multiplicaui: & in manu prophetarũ aſſimilatus ſum. Si Galaad idolum ergo fruſtra erant in Galaad bobus immolãtes, nã & altera eorum quaſi aceruꝰ ſuper ſulcos agri, Fugit Iacob in regionem Siriæ, & in vxorem ſeruauit in propheta autem eduxit Dominus Iſrael de Aegypto, & in propheta ſeruatus eſt. Ad iracundiã me prouocauit Ephraim in amaritudinibus ſuis, & ſanguis, eius ſuper eum veniet & opprobrium eius reſtituet ei Dominus Deus ſuus.

Chanaã in manu eius ſtatera doloſa. Per *Chanaan* non intelligit.

git gẽtem Chananæam, quæ inde fuerat expulſa, ita vt Chanaan nomen ſit proprium, ſed nomẽ appellatiuum eſt, ſignificãs mercatorem, ſicut etiam apud Prouerbia, Sindonem fecit, & vendidit, & cingulum tradidit Chananæo, id eſt, mercatori. Obſeruarunt hoc nonnulli expoſitores, cum antiqui, tum recentiores, quibus Chaldaica Paraphraſis fauet, ſic hũc locũ diſpunges, Ne ſitis ſicut mercatores, in quorũ manibus ſunt bilances doloſæ, rapinæ ſtudentes. D. tamen Hieronymus, quem multi ſequuntur, vt Theodoretus, Haymo, Rupertus Chartuſianus, multo ſecus expendit, dicens Chanaan appellari Ephraim, hoc eſt, decem tribus, non per naturã, ſed per imitationem, quod Chananæorum vitia, idololatriãque Iſraelitæ ſecuti ſint, iuxta illud, quod ait Daniel iniquò indici qui vtique de ſemine Iudæ erat, Semen Chanaam, & non Iudæ ſpecies decepit te. Et in Ezechiel Ieruſalem dicitur, Pater tuus Amorrhæus, & mater tua Cethea, Atque in Iſaia audite verbum Domini principes Sodomarum, auribus percipite legem Dei veſtri populus Gomorrhæ. Si in hunc modũ expendat optimè inquit, Rupertus ſignificari Iſraelitas indignos eſſe tãto nomine, quãtum eſt Iſrael cum à patria virtute degenerauerint, potiuſque appellandos Chananæos, quorum peccata ſunt imitati non eſt omnino reiiciẽda hæc poſterior explanatio. Nam cum geſta præclara ſancti Patriarchæ, Iacob ſupra attexuerit, ob quæ nomen Iſraelis eſt adeptus. cum filij neque vmbrã paternorum motum attingerint ſed ſe multis peccatis contaminauerint, eorum ignauiam, & torpentem probro vertens, inquit, magis vocandos Chananæos, quam Iſraelitas.

Prou 31. c. Sindon linteum auro ꝓ etioſo ac ſuuili lino contextum quo ad capita ornatum vtũtur mulieres putatúrque à Sidonè ſui tate Phœnicia nomen accepiſſe vbi primũ inuenta ſit Explicat hunc locum Gregorius. lib. 3. Moral. ca 22. Iſai 1.

Calumniam dilexit. Ita fraudis eſſe ſtudioſum demonſtrat, vt non ſolum quemuis fraudare pro nihilo ducat verum & gaudeat, vim facere. *Veruntamen* affirmationem inuoluit, vt, Veruntamen in diluuio aquarum multarum ad eum nõ approximabunt. *Diues effectus ſum*, mea ſcilicet induſtria, non Deo auxilio, & beneficio. *Inueni dolum mihi*. Ipſas diuitias, quibus erat refectus idolum vocat. Sicut enim guloſis Deus vẽter eſt, ita & auaris aurum idolũ eſt. Vnde Hebraicè eſt pro, *inueni idolũ mihi*, inueni vim mihi, vocat autẽ vim, eius facultates, & diuitias, iuxta illud, Subſtantia diuitis vrbs fortitudinis eius. *Omnes labores mei inuenient iniquitatẽ mihi, quã peccaui.* Crimen maximum eſt, opes fraudibus, & peccatis fuiſſe conſecutos, & tamen ſine crimine adeptos illas, confiteri. *Et ego Dominus Deus tuus de terra Aegypti adhuc ſedere te faciã in*

Pſal. Prou 10.

Maximo perſunio ver ſantur anima qui publico malo diteſcunt.

tabernaculis,ſicut in diebus feſtiuitatis. *Sedere* poſuit pro habitare,Particula autem *adhuc* videtur pertinere ad tempus Chriſti quaſi dicat,Beneficia in te iam pridem contuli, cum te eduxi de terra Ægypti, dies namque feſtiuitatis vocat tempus liberationis ex Ægypto , & etiam adhuc conferam alia beneficia ſimilia in te. *Et locutus ſum ſuper prophetas,& ego viſionem &c.* Præpoſitio *ſuper* poſita eſt pro præpoſitione *ad.* Sunt etiam , qui dicãt tempus præteritum nempe *locutus ſum* & *multiplicaui* poſitum eſſe pro futuro,*loquar,& multiplicabo,* ac ſi dicat,Loquar cum prophetis ipſis,viſionéſque multiplicabo,& per manus prophetarũ proponam ſimilitudines tibi inuitando te ad pœnitẽtiam , & multa bona tibi promittendo. *Si Galaad idolum ergo fruſtra erant in Galgal bobus immolantes.*Coniũctio,*ſi* pro *iuxta* poſita eſt,& cõiunctio *ergo* pro *vtique* bobus autem non dandi caſus eſt,ſed effectiui.Hebraice namque eſt in accuſatiuo , ſic boue immolarunt. Eſt autem ſenſus. Quia in vrbe trans Iordanẽ nomine Galaad,idololatriæ peccatum committunt , fruſtra quidem aliæ duę tribus eo ſe peccatis contaminant,cum habeant templum,& ſacerdotes Dei,in quo , & per quos verum Deum colere poſſunt.

Obſeruationes ſpectantes ad morum venuſtatem,

Ira pharmacũ eſt fuga conjectus irati, Sapiens autem nũquã potentiorũ irã prouocabit imò declinabit non aliter quam in nauigando procella.

F*VGIT Iacobi in regionem Syriæ.*Inter cætera beneficia à Deo pręſtita,Iacob,recẽſet Deus quod fugerit in regionẽ Syriæ, atque veluti ſi hæc fuga res eſſet maxima, & pręclara ob eam cõmendatur Iacob. Quid hoc eſt?Nõne terga vertere , & fugere,puſillanimitatis eſt.Quomodo ergo atque ſi geſtũ eſſet eximiũ,inquit Deus fugit Iacob in regionem Syriæ? Docet Deus frater mi,quid facere debeas,cũ aliquẽ ad iram excitaſti,nẽpe nõ te obiicere oculis,eius conſpiciẽdum,ſed fugere donec trãſeat irę furor.Audi,quid Rebecca filij amãtiſſima cõſulat, & admoneat Iacob,qui occaſionẽ iræ dederat fratri Eſau, ob benedictionẽ paternã clã ablatã,Ecce Eſau frater tuus minatur,vt occidat te.Nunc ergo,fili mi audi vocẽ meam,& conſurgẽs fuge ad Laban fratrem meũ in Haram, habitabiſque cum eo dies paucos , donec requieſcat furor fratris tui,& ceſſet indignatio eius , obliuiſcaturque eorum , quæ feciſti in eum,poſtea mittam,& adducam te inde huc, cur vtroque orbabor filio vno die?O prudẽs & vere pium,ac maternatũ viſcerũ conſilium

lium. Non inquit prudens mater, Contende, decerta, reſiſte fratri tuo, ſicut ille tibi minatur, tu etiã illi minare, ſed conſurgens fuge. Bona fœmina, non ſatis eſſet dicere, Abi ad Laban, aut ſi maximũ emolumẽtũ eſt illi allatura abſentia, dic, Curre fili mi, ad Laban. Cur præcipis, vt fugiat? Quid inuoluit hæc fuga? Paucis dicam, fratres me. Docet nõ lente recedendũ ſed cum maxima celeritate ab homine, qui tecũ ixari vult. Maiorem enim velocitatem adhibet homo, cum fugit, quam cum currit. Vnde ortum eſt prouerbiũ, Aliud eſt fugere, quã currere. Ait ergo pia mater filio, ꝙ etiam Eccleſia ſuis filijs præcipit, ſi orta rixa eſt, aut contentionis occaſio, Fuge, & noli verba reſpondere verbis. Quis enim oleum lucernæ comburenti totam domum adiungit? Quid ira eſt, niſi lucerna? Parum dixi, quid eſt, niſi rogus cuncta cito abſumpturus. Si verba minantia, & acerba addas verbis contendentis tecũ quid aliud facis, quam oleum, aut ligna in ignem iniicere, quibus ignis irç reddatur ardentior? Ait igitur Rebecca, Fuge, fili mi, Nam qui ad vitandas lites fugiunt, & ne cum proximo cõtendant, terga vertunt, hi digni ſunt, quod ab Eccleſia, eiusq; ſponſo, Chriſto filij nominentur. Hi dum fugiunt, nõ puſillanimes, & meticuloſi ſunt iudicandi, ſed viri fortiſſimi. Melior eſt patiẽs, inquit Sapiẽs, viro forti, & qui *dominatur animo ſuo expugnatore vrbium. Quemadmodũ Scythæ dum fugiunt, fortiores ſe exhibẽt milites, tunc enim ſæuius ſagittis hoſtẽ impetunt, & trãfigunt, quàm cũ fixo pede pugnant eundem modum homo cum fugit à certatoribus, certius cor diaboli hoſtis noſtri iaculo patientiæ attingit, quàm ſi cum opugnante ſe decertet. Quid enim aliud cõſequetur ad litem, & contentionem, quam vtriuſque decertãtis mors? Quod ſi ex lite mors corporis non ſequatur, quod ſæpe contingere experimento diſcimus, ſaltem inde mors animæ oritur, ita vt illud impleatur, Fortis impegit in fortẽ, & ambo pariter conciderunt. Hinc Rebecca inquit gemebunda, Cur vtroque orbabor filio? agnouit enim quantum periculi in rixa ſit, vt vterque decertans pereat. Vnde enim prodeunt odia, inimicitiæ, cõtumeliæ, mors denique corporis, & animæ, niſi ex lite, & concertatione? Quod agnoſcens Apoſtolus, inquit, non voſmetipſos defendentes, chariſſimi ſed date locum iræ. Quid eſt, non vos defendentes, niſi fugite? Quid niſi ſi miles eſtote Scythis, qui terga dãtes, fortius hoſtem proſternunt, & vincunt? In huius rei typum rex

** Fortior eſt qui ſe, quàm qui fortiſſima vincit oppida, nec victus altius ire poteſt.*

Prou 16.

Simile.

Ierem. 46.

Rom. 12.

Salomon in armentario fecit ducentas haſtas aureas, & tre-
2.Para.6. centa ſcuta aurea. Cur non totidem haſtas fecit, & ſcuta nu-
mero vincunt? Quot ſunt haſtæ, debent eſſe ſcuta, aut ſi plu-
ra facit ſcuta, reddat & ſingulis ſcutis haſtã, quis vnquam vi-
dit milites ſolũ ſcutis decertare? Non docet id certe mundus
Deus tamen tuus id docet, habet enim viros qui patientiæ
clypeo ſe muniunt, quam primum orta lis eſt, dantes locum
iræ. Fuerat Iacob miles ſtrenuus Dei, qui ſolum ſcutum ar-
ripit in fraterna rixa patientiæ, fugit enim à fratre, ac pro-
pterea commendatur à Deo. Quadrat obſeruatio in Euan-
geliũ Dñicæ quartę Quadrageſimæ, in hæc verba, Abiit Ie-
ſus trans mare Galileę. Cur abiit Deus tuus, & exit de Ieru-
ſalem? Reſpondeat Diuus Chryſoſtomus, Vt Chriſtus cede-
ret furori, & turbationi Iudæorum, quam conceperant con-
tra Chriſtum, propterea quæ de ſe ſuprà dixerat. Nam ſicut
iacula, cum in durius aliquod incidunt grauius feriunt, quæ
Simile. autem non habuerit aliquod obuians, diſſoluuntur cito im-
Frangitur miſſa, & quieſcunt, Ita ſi cum audacibus hominibus impe-
furoris impetus & ira tuoſe & reſiſtendo inceſſerimus, ſæuiunt magis, ſi autem, eis
placatur ceſſerimus, facile mollimus eorum inſaniam.
demiſſo ho- ¶ *Et locutus ſum per prophetas, & ego viſionẽ multiplicaui.* Pa-
mine & ce- tientiã ſuã erga peccatores detegit, quibus nõ vnum ſolum
denti. aut alterum prophetam Dominus miſit, vt malefactorum eos
pœniteret, & ad Deum ſuum conuerterentur, ſed plures, vt
tu nõ cito te vindices, & ne facile iraſcaris, ſed expectare diſ-
Simile cas peccatores, mittáſque, qui admoneant, multipliceſque
admonitores. Quẽadmodũ enim aurifex multa habet inſtru
menta, eaq; varia ad fabricandã imaginẽ, & nõ vno, aut alte-
Per die & ro ictu mallei, aut limæ tunſione materiam præparat, vt eam
pernox dã- exornet margaritis, aliiſque gemmis, ſed pluribus vtitur, In
da eſt opera eũdẽ modũ tu pluribus vti debes modis, variiſque excogi-
ad reuocan- tatis cõſiliis, vt à peccati voragine hominem extrahas, ima-
dum callem gineſque virtutum in eius pectore cœles. Mitte nonnunquã
properantes viros, qui obſecrationibus, & amore ad virtutem amplectẽ-
ad inextri- dam alliciant, & à peccato reuocent. Quod ſi neque hoc ſa-
cabiles pec- tis eſt, mitte alios, qui deterreãt minis, anteaquam ſupplicia
cati Labe- & pœnas adhibeas. Sic namque Deus tuus facere conſueuit,
rinthos
Iere.24. Locutus eſt, inquit Ieremias, ad vos de nocte conſurgens, &
loquẽs, & nõ audiſtis. Et miſit Dominus ad vos omnes pro-
phetas, ſeruos ſuos, conſurgens diluculo, mittenſque, & non
audiſtis, neque inclinaſtis aures veſtras, vt audiretis, cum
diceret, Reuertimini vnuſquiſque à via ſua mala, & à peſſi-
mis

mis cogitationibus veſtris, & habitabitis in terra, quam dedit Dominus vobis. Multa inculcat hic vates Ieremias obſeruatione digniſſima. Primũ, obſerua, quos Dominus miſerit ad obiurgãdũ peccatores, eoſque monendos. Omnes, inquit, ſeruos ſuos, non vnum, aut alterum. Plures ergo artes excogitauit, vt à malo peccatores reuocaret, Secundum, obſerua, quos miſerit, non vtique ſeruos diaboli, ſed ſeruos ſuos, tu etiam noli ad corripiẽdũ, homines iniquos mittere, ſed quęre ſeruos Dei, quorum ſancta vita, & verba lenia, charitateque plena non parum excitent peccatorem, vt ſe, ſuaque delicta cognoſcat. Tertiũ, de nocte cõſurgit Deus, vt cõuertat peccatores, neq; hoc Deo tuo ſatis fuit, ſed etiam diluculo conſurgit, vt oſtendat, tum minis, & terroribus, tum amore auocandos homines à malo. Nox enim quid ſignificat, niſi calamitates? Et quid dies niſi rerum proſperitas eſt, quibus etiã Deus homines ad ſe allicere ſolet? Iacebat puer mortuus, & mittit Eliſæus famulũ ſuũ cũ baculo, vt eo ſuper faciẽ mortui poſito, ad vitã reduceret, non tamẽ ſic ſurgit puer. Deſtitit ne ab opere ſemel cœpto Eliſæus? Nequaquam, ſed accedit relicto baculo, orat Dominum, calefacit puerum, & ſic reuixit. Tu etiã ſi ſuper mortuum peccatorem poſueris baculum, minas videlicet, & non reſurrexerit, relinque baculum, charitate, & amore foue peccatorem, & fortaſſis ad vitam gratiæ illum reduces. *4 Reg 4.*

¶ *Seruiuit Iſrael in vxorem, & vxorem ſeruauit.* Tria hic habes implicata. Primum eſt, ante obſequium debere hominẽ de mercede paciſci ad vitãdas lites. Non. n. Iacob ſeruit Laban, quin prius certa mercede cõducatur. Sic etiam in Euangelio prudens pater familias prius conuentionem facit ex denario diurno, quã mittat operarios in vineã ſuã. Si. n. prius merces certa nõ eſſet operariis cõſtituta, quãto poſtea impudentius obmurmuraſſent aduerſus patrẽ famil operarij, qui iactabant ſe pondus diei, & æſtus ſuſtinuiſſe? Quo etiam clypeo ſe protegit paterfamilias alio, quam obiiciens famulis, Non facio tibi iniuriam, nonne ex denario conueniſti mecum? Secundum, diſces non decere, quempiam tibi gratis, inſeruire ſed mercedẽ famulis pro ſuis operis eſſe reddẽdã. Nõ. n. gratis ſeruit Iacob, ſed poſtquã impleti ſunt dies menſis vnius, ait Laban Iacob, Num quia frater meus es, gratis ſeruies mihi? Hoc aduertant, velim, qui non ſolum fratres, & conſanguineos ſibi gratis ſeruire volunt, ſed extraneos. Quærit ſanctus Tobias comitem filij ſui ducentem ad ciui-

Gene. 29. *Pacta mercede operariis pro labore conducto ceſſat litigii actio.* *Gene. 29.* *Tobiæ c.*

tatem Medorum Rages, ſed mercedem pollicetur. Nunquid poteris, ait ſanctus vir ducere filium meum ad Gabelum in Rages? & cum redieris, reſtituam tibi mercedem tuam. Quinimo ipſe Deus etiam malis, & impiis ſeruis mercedem reddit, & ſoluere curat, quãuis ipſi nõ petant, cum illi inſeruierint. Sic namque inquit Deus Ezechieli. Fili hominis, Nabuchodonoſor rex Babylonis ſeruire fecit exercitum ſuum ſeruitute magna aduerſus Tyrum, omne caput decaluatum, & omnis humerus depilatus eſt, & merces non eſt reddita ei, neque exercitui eius de Tiro pro ſeruitute, qua ſeruiuit mihi aduerſus eam. Propterea hæc dicit Dominus De⁹, Ecce ego dabo Nabuchodonoſor regem Babylonis in terra Ægypti, & accipiet multitudinem eius, & depredabitur manubias eius, & diripiet ſpolia eius, & erit merces exercitui illius & operi pro quo ſeruiuit aduerſus eam, dedi ei terram Ægypti, pro eo quod laborauerint mihi. Hactenus Deus ad Ezechielẽ. S. etiam Iob ſe ſemper paratum eſſe, vt iudicium ſubeat cũ ſeruis, inquit, ne ob mercedẽ cõquerantur. Si contempſi iudicium ſubire cum ſeruo meo, & ancilla mea, cũ diſceptarẽt aduerſum me. Vbi ergo ſunt homines negantes famulis mercedẽ laborũ ſuorũ? Sine lachrymis dici nõ poteſt, inuenies multos, quibus nunquam opes deſunt ad ſuas expẽdas voluptates, ad ludum, ad ingluuiem, & ad alia multa, quæ fari pudet, cum tamen famulis nunquam laboris mercedem ſoluant, & quod peius eſt, ſibi perſuadẽt, nõ propterea aliquo irretiri mortali peccato. O cæcitatem ingentem, ô amentiam deplorandam. Quadrat obſeruatio in multa Euangelia. Primò in Septuageſimam, in hæc verba, Voca operarios, & redde illis mercedem ſuam. Non ergo tibi gratis inſeruire famulos permittis, bone pater familias. Secũdò, in Euangelium pro omnibus Sanctis, in hæc verba, Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Ecce, non ſine premio, & laboris ſtipendio ſibi quempiã ſeruire vult Chriſtus, vt diſcant domini huius ſæculi inſeruientibus ſibi non negare mercedem. Tertiò, quadrat in Euangelium pro Cõfeſſoribus, in hæc verba, Ecce, nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis? Bene de mercede interrogãt, nõ n De⁹ ſibi inſeruire gratis permittit.

Ezec. 29. · *Iob. 31.* · *Multa conſumunt alea ſcorta, ſeroti na cõpotatio nes quæ infa mulorũ mer cedẽ impẽdi deberent.*

¶ Secũdo, *Seruiuit Iſrael in vxorem.* Obſerua, frater mi, quid in homine faciat amor, quãdo in miſeram ſeruitutem redegit Iacob. Seruiuit enim pro Rachel quatuordecim annis, & videbantur pauci dies præ amoris magnitudine. Sed quantus

tus fuit hic ſeruitutis labor? Audi, quid dicat Iacob Laban domino, & ſocero ſuo. Ego damnum omne reddebam, quicquid furto peribat, à me exigebas, die noctuque æſtu vrgebar, & gelu, fugiebatq; ſomnus ab oculis meis. Fortis ergo, vt mors dilectio, dura ſicut infernus ęmulatio. Obſerua etiã non ingentem dotem petiiſſe à Laban, Rachel cõtentus eſt pro mercede Iacob. Erat quippe fœmina hęc interna animi pulchritudine exornata, quę maximè fœminę ad matrimonium quęrendę ſunt. Qui inuenit mulierem bonam, inuenit bonum, & hauriet iocunditatem à Domino, ait Sapiens. Ac rurſum, Mulieris bonę beatus vir, numerus enim annorum illorum duplex. Mulier fortis oblectat virum ſuum, & annos vitæ illius in pace implebit. Pars bona mulier bona, in parte bona timentium Deum, dabitur viro pro factis bonis.

Gene. 31.
Cant. 8.
Solent homines frequẽter errare electione vxorũ vel opes vel formam vel aliud quippiã ſpectantes potiusquã pijs precibus cõtendẽtes à Domino probã obtinere quæ inuenta merito fœlix cẽſendus eſt homo.

¶ *In propheta eduxit Dominus Iſrael de Aegypto, & in propheta ſeruatus eſt.* Inter cętera beneficia in populum Iſrael collatá, hoc veluti nõ extremũ locũ obtinẽs Deus cõmemorat, Dediſſe ei virum tanta ſanctitate cõſpicuũ, vt de Aegypto eum educeret, & ſeruaret nõ ſolũ ab hoſtibus, verũ & ab ipſo Deo, ne de illo ob eius peccata vindictam ſumeret. Duo ergo hic ſunt implicata maximè obſeruanda. Alterum eſt, ingens eſſe Dei tui beneficium hominem habere, qui te de peccati regione educat, id enim Ægyptus eſt peccatorum regio, ac tenebrarum locus. Quòd ſi referas ad labores, & contumelias, ex quibus eos Dominus per vatem Moſem eduxit, diſce etiam Dei tui eſſe beneficium, hominem tibi dari, qui te de periculo & afflictionibus eripiat, dececreque vt pro his beneficiis te gratum Deo tuo exhibeas. Audis enim, vt hunc populum ingratitudinis Deus arguat, in eorum memoriam reuocare, è quãtis periculis eripuerit degentés in Ægypto. Hinc apud Iſaiã cõqueritur, Cognouit bos poſſeſſorẽ ſuũ, & aſinus pręſepe domini ſui, Iſrael autem me non cognouit. Alterum vero eſt, viros ſanctos à Deo hominibus concedi, vt propter eos etiã peccatoribus parcat, & conſeruet. Obſerua, quid dicat Iſaias rurſum, Iuſtus perit, & non eſt, qui recogitet in corde ſuo, & viri miſericordię colliguntur, quia non eſt, qui intelligat, à facie enim malitię collectus eſt iuſtus. Vides, quã ob cauſam dicat Iſaias morituros viros pios? Nempe ne videãt futurã Dñi viſionẽ. Volens nãque Deus euertere aliquod regnum, & ciuitatem, prius tollit è medio iuſtos quorum precibus & virtutibus terra illa ſuſtentatur, non ſecus atque firmiſſimis columnis ingens ędifici, moles.

Imminentis & ſummi periculi progreſsiũquã do viris Iuſtis deficiũt vrbes.
Iſai. 1.
Iſai.
Simile

Ex

Ex Sodoma ſegregauit Loth, vt Sodomitas incendio conſumeret, Noë ex hominum familiaritate, vt mundũ aquarũ diluuio obrueret, Hebræos ex Ægypto, vt Ægyptios in mari ſubuerteret. Colliges ergo Deũ eſſe iratum regno, à quo aufert viros morũ pulchritudine adornatos & vitæ integritate excultos. Voluit Deus euertere Ieroſolymã ob Iudæorũ ſcelera, ſed prius Ioſias rex iuſtus ex hac vita migrauit, enumeratiſq; pij regis virtutibus, ait illi Deus, Idcircò colligam te ad patres tuos, & colligeris ad ſepulchrum tuum in pace, vt non videant oculi tui omnia mala, quæ introducturus ſum ſuper locum iſtum. Fuit certè mors Ioſiæ ſignũ vltionis, quã Deus de Iuda voluit ſumere. Hinc Apoſtolus viros dotibus cumulatos virtutum tanto pretio inquit æſtimandos, vt illis mundus indignus ſit. Quibus dignus non erat mundus, ait, Quod ſi Naaman Syrns aſportauit ſecũ ex Samaria terram, in qua ſanctus Eliſęus habitabat, quoniã eã ſibi vtilem exiſtimabat, in qua vir ſanctus pedes figebat, quantũ, quæſo, pij hominis conſortium eſt emolumenti peccatoribus allaturũ? Si in montibus Melanis feræ canibus inſectantibus in cacumine cuiuſdã rupis inueniunt perfugiũ, ad quod cum canes perueniunt, feras perſequi deſiſtunt, & ad dominos mœſti redeunt, cur viri ſancti nos non protegent ab ira Dei? Capræ ſylueſtres in Creta, vbi ſe vulneratas à venatoribus ſentiunt, ad dictamnũ herbam recurrentes eoq; paſtæ, infixam ſagittã ſtatim profundunt, & à cæde facilè liberantur, & peccatores degentes inter viros, de quibus inquit Apoſtolus, Chriſti bonus odor ſumus, odor inquam vitæ in vitam, ſunt enim areolæ conſitæ à pigmentariis, non vmbra piorum virorum protegentur, ne à Deo ſagittis vindictæ diuinæ impetãtur, aut ſi iis fuerint vulnerati non conſequentur priſtinam ſanitatem? Agnouit rex Ioas quantum ſibi, ſuoque regno vmbrę conferebat Eliſæus, quamobrem flens coram eo, dicebat, Pater mi, pater mi, currus Iſrael, & auriga eius.

4. Re. 22.

Hebr. 11.

4. Reg. 22.

Ariſt. de Admirãdis audit. 5. & 12.

Sagittas corporibus infixas Damæ Dictamni auxilio euellunt.

2. Cor. 2.

4. Re. 13.

CAPVT XIII.

LOquẽte Ephraim horror inuaſit Iſrael, & deliquit in Baal, & mortuus eſt. Et nũc addiderunt ad peccãdũ, feceruntq; ſibi cõflatile de argẽto ſuo, quaſi ſimilitudinem idolorum, factura artificum totum eſt. His ipſi dicũt. Immolare homines vitulos adorãtes. Idcircò erũt

quaſi

quaſi nubes matutina, & ſicut ros matutinus præteriens, ſicut puluis turbine raptus ex area, & ſicut fumus de fumario. Ego autem Dominus Deus tuus ex terra Aegypti, & Deum abſque me neſcies, & ſaluator non eſt præter me. Ego cognouit te in deſerto, in terra ſolitudinis.

¶ *Loquente Ephraim horror inuaſit Iſrael.* Omnes expoſitores antiqui, ac nonulli recentiores ſecuti Diuum Hieronymum ad initium idololatriæ Iſraelitarum hunc locum referunt, quòd Ieroboam, eum enim per Ephraim intelligit, primus decem tribuum rex, quamprimum præcepetit adorari vitulos aureos, *horror* vel admirationis, vel timoris inuaſerit Iſraelem, decem nempe tribus. Non enim, cum hoc primum idolatriæ monſtrum prodiit, omnes impio regi conſenſerunt, quia tamen ei verebantur, reſiſtere, veluti timore cõpulſi vitulos aureos coluerunt. Eſt igitur hic ſermo conſciſus, & nonnihil ſubintelligendum, vt ſenſus percipi poſſit, ſic, *Loquente Epraim*, hoc eſt, rege Ieroboam, Iſti ſunt dij tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti, *horror*, id eſt, timor nimius *inuaſit Iſraelem* adeo, vt Deum derelinqueret, & vitulos aureos Ieroboam adorauerit. Quod vero ſequitur, *Et deliquit in Baal*, ad regem dictum Ieroboam, & ad Iſraelem, referri poteſt, quod ipſi non ſolum vitulos dictos adorauerint verum etiam Baal, idolum ſcilicet Sidoniorum. Dum vero dicitur, *& mortuus eſt*, de morte opinantur animæ eſſe ſermonem, quam per mortale peccatum homo incurrit, iuxta illud, Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. Et illud, Sinite mortuos ſepelire mortuos ſuos. Mortuus namque eſt infidelitatis peccato. Hæc eſt omnium fere expoſitorum circa huius loci explanationem ſententia, quapropter non eſt contemnenda. Nonnulli tamen recentiores multo ſecus expendunt, quorum etiam explanatio reiicienda non eſt. Eorum autem ſententia eſt, quod per Ephraim intelligatur domus Ioſeph, in qua tributis exigendis præerat Ieroboam, is primum omnem tribum ſuam oratione cõtra regem excitauit quod rex Iuda Roboam in ædificia ſuperuacanea, nimium operę, atque impenſæ collocauerit, quamobrem publicę, priuatæque facultates populorum vehementer vexarentur, ſicut ſcriptum eſt, Ieroboam quoque filius Nabat Ephratæus de Sareda ſeruus Salomonis, cuius mater erat nomine Serua, mulier vidua, leuauit manum contra regem, & hæc eſt cauſa rebellionis aduerſus eum, quia Salomon ædificauit Mello, & impleuit voraginem ciuitatis patris ſui Dauid. Cum

Ezech 8.

O miſerum Regem Ieroboã tanto rũ ſcelerum authorẽ quorũ tamẽ eũ minimè pœnituiſſet in peccato Idolatrię morimabit quã pœnitere.

3. Reg.

Cum itaque Ieroboam vectigal apud ſuos colligeret, & tributorum,& ſumptuum grauitatem in regis inuidiam accuſans,ambitionem ſuam ſimulato bono occultaret,ita populi animos ſibi deuinxit,vt defectionem à rege molientes, ex Ægypto,vbi profugus erat,reuocarent,regémque ſibi conſtituerent. Sic namque ait Scriptura, Miſerunt,& vocauerunt eum,id eſt,Ieroboam,venit ergo Ieroboam,& omnis multitudo Iſrael,& locuti ſunt ad Roboam, dicentes, Pater tuus duriſſimum iugum impoſuit nobis,&c Et poſt pauca, Factũ eſt autem cum audiſſet omnis Iſrael,quòd reuerſus eſſet Ieroboam,miſerunt & vocauerunt eum, congregato cœtu, & conſtituerunt eũ regem ſuper omne Iſrael. Igitur ſic hic locus eſt diſpungẽdus, *Loquente Ephraim*,horror,& tremor, animorumq; turbatio,& tumultus excitata ſunt. Tributi namque magnitudine per Ieroboam exaggerata,populus concitatus eſt,veluti tantam vectigalis molem ferre non potens. *Inuaſit Iſrael* ſubintellige,Ieroboam,Is namq; inuaſiſſe Iſraelem dicitur,quia princeps factus eſt in Iſraele. *Et nũc addiderunt ad peccãdu.fecerunt ſibi conflatile de argento ſuo.* Satis clarus eſt ſenſus huius loci,loquitur enim de vitulis aureis, quos in numero ſingulari vocat *conflatile*, more Scripturæ Sacræ ſingulare ponens pro pluribus,vt locuſta pro locuſtis, iuxta

Iſa. 104 illud. Venit locuſta,& bruchus,cuius non erat numerus, vbi ſatis liquet numerum ſingularem poſitum eſſe pro pluribus locuſtis. Quod autem inquit, *de argento ſuo*, non eſt ſic intelligendum,quaſi ſolũ conſumpſerint argentum ad fabricãdos vitulos aureos,ſed argenti nomine Hebræi omnẽ pecuniam totumq; diuitiarum genus ſignificant, quemadmodũ & Hiſpanè de homine locuplete dicim⁹, *tiene fulano muchos reales*, quãuis nũmos aureos habeat. Hebraicè autem non ſolum eſt, *fecerunt ſibi conflatile de argento ſuo*, ſed additũ eſt, *iuxta intelligentiam ſuam*, vt non ſine ingenti conſilio fuiſſe excogitatos vitulos aureos intelligamus. *His ipſi dicunt immolare homines vitulos adorantes* Bifariam diſpungi poteſt, Vel ſic, O homines,id eſt,populi decẽ tribuum, aut ſacrificuli vitulorum, immolate hoſtias vitulis aureis, eoſdem vitulos adorantes. Fauet ſic explanantibus Chaldaica Paraphraſis. Vel,iuxta D. Hieronymi ſententiã,quem multi ſequuntur, dæmones loquuntur,Immolate homines,aut ſi mauis,id dicunt ſacerdotes iuxta illud,Immolauerũt filios ſuos, & filias ſuas dæmonibus. Sic legimus regẽ Manaſſes, ac multos alios ſacrificaſſe homines idolis. *Idcirco erũt quaſi nubes matutina, & ſicut ros matu-*

Hebræi argẽti nomine omnẽ pecuniã opes & nũmos ſignificant

Pſal. 105

matutinatus prateriēs, ſicut puluis turbine raptus ex area, & ſicut fumus de famulario. Quatuor his ſimilitudinibus, nubis matutinæ, roris prætereūtis, pulueris raptis turbine ex area, id eſt, ramentorū, aut glumarū, quæ facile eiiciuntur à vento ex area: fumi deniq; ſignificat Deus cito puniendos Iſraelitas, periturosatque è propria patria eiiciendos. *Ego autem Dominus Deus tuus ex terra Aegypti.* Beneficia in Iſraelē collata antiquitus, ne dū recentia in eius memoriā reuocat, vt oſtendat, ob beneficiorū ſaltē antiquitatē nō debuiſſe derelinquere cultū Dei ſui. Vnde ſubiungit, *Et Deum abſque me neſcies.* Coniunctionē & poſuit ꝓ coniunctione *vt*, qua explicat, quid tot, ac tāta iāpridē beneficia Dei exhibita Iſraeli exigant, ab eo, nēpe non debere cognoſcere alium Deum, præter ipſum Deū verum. Futurum enim poſuit pro eo quod debet homo facere, ſic, *vt alium Deum prater me neſcires, aut neſcire debuiſſes.* Quod vero ſequitur, apertius hoc oſtendit, *Et ſaluator non eſt præter me.* Rationē enim reddit, cur non aliū Deum debuiſſet Iſrael cognoſcere, nempe, quia non eſt alius, qui ſaluare poſſit præter ipſum. Cōiunctionē enim, & poſuit pro cōiūctione cauſali *quia. Ego cognoui te in deſerto, in terra ſolitudinis.* Beneficia in deſerto collata in Iſraelē refert, quo pacto eos pauerit, & aquam ad ſedandam ſitim dederit à ſerpentibus, & hoſtibus protexerit, eorumq; ingratitudinem, qui cōtra Dominū, & Moſem tot beneficiorū immemores murmurabāt.

Beneficiorū antiqua cōſuetudine eo minus in ingratitudinē prolabi debemus.

Obſeruationes ſpectantes ad ornandos mores.

Loquente Ephraim horror.

¶ Ecce quantum habeat roboris, & viriū oratio, ſiquidem ea valuit Ephraim cōcitare animos Iſraelitarū, vt à rege ſuo deficerēt, & ne tributa, & vectigalia illi redderēt Agnouit Demetrius ille Phalerus ingentē eſſe orationis vim quamobrē dicebat, Quantū in bello valet ferrū, tantū in Republica valet oratio. Illic enim res geritur viribus, hic perſuaſione. Polienus etiā refert, Philippū Regē Macedonū non minores res ratione, quàm prælio confeciſſe. Atq; vt de ſacris literis hauriamus teſtimonia, quis nō miretur, quātū ſua oratione valuit propheta Obed qui cum Phaceas rex Iſrael regem Iudæ Achas bello viciſſet, ac fœminarū, atq; puerorum, alteriuſque turbæ Iudæorum circiter ducenta millia captiua duceret

Eloquentia fortitudine præſtantior cedāt arma togæ. Lege Val. Max. li. 8. cap 8.

duceret, tantū oratione profecit, vt ex immani ſuperboque (quales victoria homines facere ſolet,) ad ſummam clementiam victorem traduceret. Impetrauit enim, vt non ſolum captiui liberarentur: verum etiam vt qui amiſſis omnibus nudi erant relicti, veſtirentur. Quo etiam inſtrumento impu-
Gene 34. dicus ille princeps Sichem animum Dinæ ſibi conciliauit, poſt grauiſſimam ſtupri irrogatam iniuriam, niſi verborum lenociniis? Triſtem, inquit Scriptura, deliniuit blanditiis. Dauid etiam maxime conqueritur Sauli, quòd verbis hominū fuiſſet excitatus, vt ſe perſequeretur. Quare audis, inquit,
1 Reg. 24. verba hominum loquentium? Dauid quærit malum aduerſum te? Cur hæc de eloquentiæ viribus attexımus? vt diſca-
Simile mus frænare linguam, quando hic audimus ex locutione Ephraim horrorem prodiiſſe. Diſces etiam non facile loquen-
Gene 18. tibus fidem adhibendam, Solent enim verba hominem cre-
Nō eſt te me brò decipere. Quemadmodum nummum non ſolum ex tin-
rè aſſentien nitu cognoſcis, ſed ipſum inſpicere vis, ne fallaris. Sic cum
dūrumorib. verba audis contra quempiam, non facile fidem adhibeas,
vulgi.
Simile. ſed oculis prius intueri ſtude. Deſcendam, inquit Deus, & vi-
Magno re- debo, vtrum clamorem compleuerint. Quid hoc eſt, optime
gni & rei- Deus? Nonne tu præſens es, cum Sodomitæ peccata patrant?
publicæ ma Quid ergo opus eſt, vt deſcendas? Certè deſcendere ſe velle
lo princeps ſimulat, ne nos clamoribus, & rumoribus dicentium facile
auarus na- credamus, priuſque propriis oculis rem videamus, quam fi-
ſcitur cui ni dem. Multi ſunt proh, dolor, leuiores foliis quæ vel leuiſſi-
mirum cen- ma aura mouentur, vix enim quippiā audiunt proximi ho-
ſus publici norem obſcurans, & illud, atque ſi veriſſimum eſſet, omni-
& veſtiga- bus referuntur. Quadrat obſeruatio in Euan Dñicæ ſecundę
lia plus a- Aduentus in hæc verba, Ite, & renuntiate Ioanni quę audi-
quo pla- ſtis, & vidiſtis. Ecce, non ſolum, inquit, Renunciate, quæ au-
ceāt, quo ſit diſtis, ſed ſimul appoſuit, & vidiſtis, ne ſolum hominem
vt miſerri- iudicandum ex audire exiſtimarent, vt nonnulli iudicant.
ma plebecu-
la nō pellem ¶ Deinde, *Loquente Ephraim horror.* Vide, quid patiat regi-
modo ſed & bus, & ſubditis tributorum onus, horrorem videlicet non
carne ipſam amorem, qui magis neceſſarius eſt ad regni diuturnitatē.
detractam Non aliud inuenit efficacis remedium ad alliciendos ſub-
velint.
1. Mac. 10. ditorum animos impius ille Demetrius, quam polliceri Iu-
Iſa. c. 9. dæis, ſe grauitatem tributorum ablatum. Remittimus, vobis, inquit præſtationes multas, & nunc abſoluo vos, & omnes Iudæos à tributis, & pretio ſalis indulgeo, & coronas remitto, & terras ſeminis, &c. Iſaias etiam quādo ait ingēti lætitia perfundendos homines? quemadmodum agrico-

læ lætantur in meſſe, & victores capta præda? Cum iugum oneris virgam humeri,& ſceptrum exactoris eius Dominus ſuperauerit,eximens Ieruſalem ab onere tributorum, quod eleganter virgam vocat magis enim timorem gignit in ſubditis erga reges, quàm amorem nimia vectigalis exactio. Verum ne ſubditi faciles ſint,vt in reges conſpirantes deficiant,audiant, quid ſanctus patriarcha Iacob dicat Iſachari, Vidit requiem,quod eſſet bona, & terram,quod optima,& ſuppoſuit humerum ſuum ad portandum, factuſque eſt tributis ſeruiens.Quid aliud docet Iſachar, quam quæcunque dura, & moleſta eſſe ferenda ob quietem & tranquillitatem,pacéque magni ęſtimandam,quandoquidē duplici ſe ſarcina magis onerare permiſit,quam ſuam quietem amittere?

Et nunc addiderunt ad peccandum. Sæpius monuimus,ingēs malum eſſe,non deſiſtere à peccatis,& nouis hominem irretiri culpis.Obiicit namq; Deus Iſraelitis, quod addiderint peccata peccatis.Hinc Sapiens ait, Qui peccat in animam ſuam pœnitebit, & qui iocundatur in malitia,denotabitur.Ne iteres verbum nequam &durum,& non minoraberis,Agnouerunt,quantum periculum immineat his,qui turſum peccant principes filiorum Ephraim,quamobrem dicunt.Non initos ducetis huc captiuos, ne peccemus Domino, quare vultis adiicere ſuper peccata noſtra,& vetera cumulare delicta?grāde quippe peccatum eſt, & ira furoris Domini imminet ſuper Iſrael.Vides,quātū exaggerent iſti non imponere finem peccatis?Apoſtolus etiam his,qui iam ſe ad Deū cōuerterāt, cū rurſum relaberētur, inquit. Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elemēta,quibus denuo ſeruire vultis?Et in Euangelio noſtris oculis ſubiicitur Petri recidinatio,quantumque nocumenti illi attulerit, vt recidere fugiamus.Iterum,dicitur negauit cum iuramento,quia non noui hominem.Ecce, qui prius ſolum negauerat ſe eſſe diſcipulum Ieſu, cum rurſus negat grauius peccat, adiicit enim iuramentum negationi priori. Sed cūm tertio negat adhuc, grauiori ſe implicat crimine. Tunc enim non ſolū negat, ū iuramēto,verum & cœpit deteſtari,& anathematizare,& iurare,quia nō nouiſſet hominem O periculoſam,& formidādam recidiuationem, quæ in tantum baratrum peccatorum principem deiecit apoſtolorum, vt non ſolum negauerit Chriſtum,verū & ad peierationem, & anathematizationem illum impulerit. Quis igitur mentis compos non dabit operam pro virili, ne in peccata relabatur? Qui abſtinens

Eccl 19.

Deo & hominibus cōdemnabitur qui perſeuerat in peccatis,et cui volupe eſt, iucundari in iniquitate.

2 Par 28.

Galat. 4.

Timenda peccatorum recidiua quæ lethalis eſt & homini peierare facit.

Eccl 37.

eſt, ait Sapiens, adijcit vitam. Tu ergo ſtude abſtinere à pec-
Simile. catis, ſi vitam gratiæ impetrare, & mortem animæ effugere
cupis. Quemadmodum ſi mulier pannoſis induta, & veneno
refecta, ac multum ſqualida, cum ingenti labore peruenerit
ad regiam dignitatẽ, vt purpura, & corona exornetur, ac fiat
regis ſponſa meminerit ipſa priſtinarum ſordium, voluerit-
que ad priorem ſtatum regredi, atque nequaquam optaue-
rit priſtino pudore ſuffundi, hoc ſtolidum eſſet, ita qui gu-
ſtauerunt gratiam diuinam, & facti ſunt participes ſpiritus,
niſi ſibi caueant, dilabuntur, & fiunt deteriores, quam erant,
cum eſſent mundo dediti.

¶ *Ego autem Dominus Deus tuus ex terra Aegypti* Duo hic
ſunt implicata, alterũ eſt, obſeruandã eſſe vetuſtatem amici-
tiæ, & beneficiorum in te collatorũ, ne amicũ offendas, Ob-
jicit nãq; Deus Iſraeli temporis diuturnitatem qua eum ſibi
multis beneficijs deuinxerat, puta *ex terra Aegypti*. Ac ſi di-
cat. Non heri, aut nudius tertius, ſed iam pridem te multis
officiis cumulaui, neque hucuſque deſtiti me tibi munificum
exhibere. Vtinam peccatores ſecum hoc reuoluerent, vt gra-
Simile. uitatem ſuorum peccatorum penitius inſpicerent, & fixeno
Amor quo antiquæ beneficentiæ animum à peccatis reuocarent Quis
vetuſtior enim non videat, grauius eſſe antiquum amicum, quam no-
eo conſtan- uum derelinquere, eſſeq; fortius vinculũ veterẽ beneuolen-
tior perma- tiã ad obligandũ hominẽ ſi in ea amicus perſiſtat, quàm no-
net. uam? Quemadmodum quo antiquior eſt arbor altiores mit-
Simile. tit radices, Sic amor, quo vetuſtior debet ardẽtius & firmius
Ephe.3 infigi in agro cordis, ne facile euellatur. Forraſſis hoc ſigni-
Pſal. 21. ficat Apo[illegible] dicens, in charitate radicati, & fundati, vt poſſitis
Pſal. 70. cõprehendere cum omnibus ſanctis, &c. Regius Pſaltes hanc
diuinæ beneficentiæ in ſe vetuſtatẽ conſiderat, vt impenſius
Deo ſeruiat, & ad ferendam ſibi varijs calamitatibus iactato
opem excitet. Quoniã tu e , inquit, qui extraxiſti me de ven-
tre, ſpes mea ab vberibus matris meæ: in te protectus ſum
ex vtero De ventre matris meæ Deus meus es tu, ne diſceſ-
ſeris à me. Quoniã tribulatio proxima eſt. Ac rurſum, Deus
meus eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legẽ
agentis, & iniqui. Quoniam tu es patientia mea Domine,
ſpes mea à iuuentute mea. In te confirmatus ſum ex vtero,
de ventre matris meæ, tu es protector meus. Sed bone rex,
poſt tot in te collata ab vberibus matris tuæ beneficia diui-
na, tanti largitoris obliuiſceris? Nequaquam, quinimo illis
Deo meo me maximè deuinctũ agnoſco. Hinc pius rex ſub-

dit,

dit. In te cantatio mea ſemper repleatur os meum laude, vt cantem gloriam tuam tota die magnitudinem tuam. Sapiēs etiam inquit, Ne derelinquas amicum antiquū, nouus enim non erit ſimilis illi. Vinum nouum, amicus nouus, veteraſcat, & cum ſuauitate bibes illud. Nulla aptior excogitari potuit collatio, quàm vini, ad explicandum amicitiæ diſcrimē, quis enim non videat vinum quo antiquius, eſſe melius & purius? Cum ergo inquit Deus, *Ego Dominus Deus tuus ex terra Ægypti*, idem eſt ac ſi dicat, Amicitia mea in te non eſt vinū nouū, ſed antiquū, cur ergo, cum iam vetuſtate ſit defæcatum & puriſſimum, atque illud biberis nō charitate inflaris in me? Quadrat obſeruatio in Euangelium pro Mandato, in hæc verba. Cùm dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finē dilexit eos Ecce, nō amor nouus eſt, ſed antiquus. Ob id enim Euangeliſta dicturus, dilexit in finem, prius dixit cū dilexiſſet ſuos. Et qui ſunt, quos diligit? Qui erāt in mundo, id eſt, in regione & terra Ægypti, Dicere ergo poteſt Chriſtus, *Ego autem Dominus Deus ex terra Ægypti*, Nam cum homines, non ſecus atque filij Iſrael in Ægypto varijs atque acerbiſſimis afflictionibus afficerentur, eos dilexit, neque vnquā deſtitit amare, idque refert ſacer Euangeliſta, vt erubeamus tanto lectori non parē amorē rependere, illūq; ſemper diligere ſtudeamus. Alterū hic implicatū eſt, debere hominē obſeruare, vt ſtrictius diligat amicū, periculi conditionē, ex quo amicus eripuit. Quid enim eſt *ex terra Ægypti ego Dominus Deus tuus*, niſi cum tu immēſe eſſes oppreſſus in Ægypto, & miſere deperibas, factus ſum auxiliator, & protector tuus, Hoc autē nō decebat te tradere obliuioni, ſed eſſe alta mēte repoſitū. Sic princeps ille Ionathas in patris Saulis memoriā, reuocat beneficiū à Dauide ſuſceptū, vt ad illius dilectionē paternū animū alliceret. Ne pecces, inquit, rex in ſeruum tuum Dauid, quia non peccauit tibi, & opera eius bona ſunt valde, & poſuit animā ſuā in manu tua, & percuſſit Philiſtęū, & fecit Dn̄s ſalutē magnā vniuerſo Iſrael, vidiſti, & lętatus es, quare ergo peccas in ſanguine innoxio interficiens Dauid, qui eſt abſq; culpa? Quod cum audiſſet Saul placatus voce Ionathæ, iurauit, Viuit Dominus, quia non occidetur, Teneamus etiā & nos memoria, quo pacto Chriſtus non ſolum vt alter Dauid ſe periculo mortis ſubiecit, verū & mori voluit, faciens ſaltē magnam vniuerſæ. Eccleſię, eripienſque nos de poteſtate diaboli ne contra eum peccemus. Sed ô miſerandam ſortem hominū qui peiores ſumus perfido Saule.

Eccle. 9. Multos arguit verſatiles qui vel leuib. quidē erratu in vetera amico offenſi veteribus amicis derelictis nouas ambiunt amicitias.

Amicus qui nos ab aliquo periculo liberauit nobis maiore cum affectu ſuſpiciendus eſt. 1. Re. 19.

Is enim placatus eſt,& [illegible], nequ[illegible] [illegible] Dauidem,quod ſe regnum Iſrael erueri[illegible] [illegible], & [illegible] nia gigantis Goliath,nos autem to[illegible] à Deo accipi[illegible] tes beneficia,contra eũ quotidie, & crebro peccata pat[illegible] us [illegible] poteſt non in eleganter hæc obſeruatio. M[illegible], in [illegible] modum,in finem dilexit eos Q[illegible] eſt, in fin[illegible] [illegible], niſi ſe expoluit mortis agoni, v[illegible] Dauid dece[illegible] ans cum gigante,vt ſaltem tanto beneficio obl[illegible] Chriſtum d[illegible]mus?ſed nos hac in re neque [illegible] Sa[illegible] in[illegible] non enim peccare deſiſtimus in Chriſtum, qui ſeruus noſter eſt effe[illegible]tu[illegible],pedes abluit,ſanguine [illegible] mit &c.

Nos i[n]gra[t]i & immemores beneficiorum Dei q[uo]t[idie] [illegible] illum [illegible]ndimus.

¶ *Iuxta paſcua ſua adimplet[i] ſunt, & ſa[t]urat[i] ſunt,& [e]l[e]uauerunt cor ſuum,& obli[t]i ſunt mei Et [e]go ero e[is] [qu]aſ[i] l[e]a[e]na,[ſic]ut pardus in [v]ia Aſſyriorum. O[c]curra[m] e[is] quaſi vrſa rapti[s] ca[t]ulis, & dirumpam interiora [ie]coris eorum, & con[ſ]u[m] am e[os] [i]bi quaſi leo,beſtia agri ſcindet eos. [P]erditio tua [I]frael. [T]antum mod[o] [i]n me auxilium tuum.Vbi eſt rex tuus maxi[m]e nunc ſaluet [t]e in omnibus vrbibus tuis & iudices tui,de quibus dixiſt[i], Da mihi regem & principes Dabo tibi regẽ in furore meo,& auferã [illegible].*

¶ *Iuxta paſcua ſua adimpleti ſunt, & ſaturati ſunt.* H[i]c locus Dei cõmendat bon[i]tatẽ erga fi[li]os Iſraelis,qui eos [i]n de ſerto pauerat,vbi ſumma erat omniũ bonorum indigẽ[tia] ſimulque eorundẽ condẽnat ingra[t]itudinẽ,qu[i] tant[i] benefic[ij] immemores mult[i]s peccatis immiſerunt habenas,neque tãtũ beneficium,quãtum eſt,ded[i]ſſe [illegible] manna,de cœ[lo] [pro]duxiſſe fontes aquarum de petra duriſſima, cõcul[i]ſſe [illegible] promiſſionis,aliaque multa id genus benefic[i]a [illegible] à peccatis retraxerunt. Vnde Pſaltes ait, & manducauerunt,& ſaturati ſunt,nimis,& deſiderium eorum at[t]ulit eis, non ſunt fraudati à deſideriis ſuis. Et poſt pauca [i]n omnibus hic peccauerunt adhuc,& nõ conuertentur inimici mei retrorſum. *Et ego ero ei ſicut pardus in via Aſſyriorum,&c.* Leæna ra[p]t[i]s catulis ferocior eſt omnibus beſtiis, pardus quoque varius nõ minoris eſt ſæuitiæ,ingentique pernicitate,& ſignifi[c]at dum ſe cum pardo cõponit, nequaquam fugam Iſraelis profuturam,vt [e]ffugiat manus hoſtium,qui velociſſimi erant,vt cõprehẽdant,& interficiãt *Occurram eis, quaſi vrſa raptis catulis.* Aiunt, qui de rerum ſcripſere naturis nihil eſſe vrſa ſæuius, cũ perdiderit catulos, vel indiguerit cibis.quod & Scriptura teſtatur præter hoc vatis teſtimonio. Nam in illa prudentis Chuſai conſultatione ſic legimus dixiſſe Abſaloni? Tu noſti patrem tuum?& eos, qui cum illo ſunt,viros eſſe fortiſſimos

Te Leena ferocia & Pardi truculentiſſimi amiſſis catulis ſcri[bi]t Aelianus li. 8.cap.12. 2.Reg.17

&

& amaro animo, veluti ſi vrſa raptis catulis in ſaltu ſæuiat. huiuſmodi naturam ſe imitaturum Deus prædicit, vt quo magis iniurijs exacerbatus, atque grauioribus oſtenſionibus ad nocendum fuerit irritatus, eo magis horribilē & diuturniorē edat ſtragem Vnde vt maximum nocumentum ſe illaturum, atque ſæuiſſimū mortis genus oſtendat, ſubiungit, *Et dirumpam interiora iecoris eorum* Solent enim ſæuiſſimæ bestiæ pectus rapti animantis vſque ad præcordia diſſindere, & cor ipſum primum deuorare. Meritò autē interiora iecoris, id eſt cor, pinguedinemque ipſam cor claudentem ſe laceraturum ait, Hebraice nāque pro, *dirumpam interiora iecoris eorum* eſt, abſcindam clauſurā cordis eorum, equū enim eſt Deum ſumere vindictam de his etiam partibus, & mēbris, in quibus turpiſſima, & impiiſſima conſilia fuerant excogitata, & celáta. *Et conſummam eos ibi quaſi leo* Incrementū habet hæc oratio, nam non ſatis eſſe, dirumpere interiora iecoris eorū demonſtrat, ſed conſumendos inquit, quod ſæuioris ſupplicij eſt. Poteſt enim contingere, vt quis laceretur, varia accipiēs vulnera, ac poſtea ſanitatē obtineat, cæterū cū ad cōſumptionē venerit, actum de illo eſt. *Beſtia agri ſcindet eos.* Ac ſi parū dixiſſet Deus, ſe cōponēs cum leæna, pardo, vrſa & leone, ad extremum ſupplicij genus ſignificandū addit, *Beſtia agri ſcindet eos.* Quænam beſtia agri ſcindet eos, Domine? Subijcer, vt tu per vaſtum miſeriarū pelagus nauigans, & vela pandens ingenij intelligas, Iſraelem ad extremam perniciem deuenturum. Hinc nō explicat, quo qualiſq; ſit hæc beſtia. Si enim tigris, pāthera, aut quæuis alia ferociſſima exprimatur, parū ſe dixiſſe exiſtimaſſet. Contendunt nōnulli per quatuor beſtias hic poſitas intelligi quatuor regna Babylonicum, Perſicum, Macedonicū, atq; Romanū, à quibus vaſtati ſunt Iudæi, iuxtà illud Danielis, Videbam in viſione mea nocte, & ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari magno, & quatuor beſtiæ grādes aſcendebāt de mari, diuerſæ inter ſe Prima quaſi leæna, & alas habebat quaſi aquilæ. Alia ſimilis vrſo, Alia quaſi pard⁹. Quarta terribilis atque mirabilis, & fortis nimis Cui explanationi libēter aſſentirem, niſi quinque, & nō quatuor hic appoſita inuenirem, nempe leænam, pardū, vrſam, leonē, ac denique beſtiam agri, quamobrem nō aliud hic latere cōſpicio, quàm varias calamitates ab hoſtibus inferendas Iſraelis. *Perditio tua Iſrael tantummodo in me auxilium tuum.* Hic locus ſatis tritus eſt inter Theologos Scholaſticos quoties de reprobatione, & prædeſtinatione incidit ſermo, at-

Omnium calamitatũ & miſeriarum cahos præparatur Iſraeli. Daniel. 7.

De reprobatione & prædeſtinatione.

que ita eum expendit D Thomas. 1.p.q.23.ar.3.ad.2 & 1.9 Epiſtolæ ad Romanos.lect 2.prope finẽ vbi probat præſcientiã meritorũ non poſſe aliquã rationẽ eſſe prædeſtinationis quia merita præſcita cadunt ſub prædeſtinatione, eſto præſcientia peccatorum poſſit eſſe aliqua ratio reprobationis ex parte pœnæ quæ præparatur reprobatis, in quãtũ ſcilicet Deus proponit ſe puniturum malos propter peccata, quæ à ſeipſis habẽt, nõ à Deo, iuſtos autẽ proponit ſe præmiaturum propter merita, quæ à ſeipſis nõ habent. Confirmat D. Thomas hanc ſententiam præſenti vaticinio. *Perditio tua Iſrael.* Eſt autem idem, *perditio tua ex te,* quod, tu ipſe es cauſa perditionis tuæ. Quod ſi latiorem deſideras explanationem, nullus aptius expẽdit, quã Paraphraſis Chaldaica, in hunc modum dicens, Cũ vos deprauatis opera veſtra, ô domus Iſrael, dominãtur in vos populi, ſed quoties cõuerſi eſtis ad legẽ meã verbum meum, fuit vobis præſidio. *Vbi eſt rex tuus? Maxime nunc ſaluet te in omnibus vrbibus tuis.* Ironice ad eos diuinus ſermo profertur, quod contra Dei voluntatem elegerũt ſibi regẽ, de cuius fortitudine præſumẽtes, victores ſe fore iactabant, *Vbi eſt,* inquit, *rex tuus?* Ieroboam ſcilicet, vel etiã Saul, de quo dicebas Samueli, Conſtitue nobis regem, vt iudicet nos. Cumque ille contradiceret, reſpondebas, Nequaquã, ſed erit rex nobis, & egredietur ante nos, & pugnabit pro nobis. De quo ergo promiſeras, quod tua bella bellaret, maxime nũc ſaluet te *in omnibus vrbibus tuis*, cum iam imminẽt Aſſyrij, etiam ab imminente neceſſitate ſubueniat. Sed non habet regem hominem, qui te defendat, quia me quem proiecisti non habes Deum. *Et iudices tui*, de quibus dixiſti, Da mihi regem, *& principes* ſubauditur, vbi ſunt, *Dabo tibi regem in furore meo, & auferã in indignatione mea.* Dediſſe regẽ Saul in furore ſuo Deum, ſatis liquet, ſiquidem ob eam cauſam tunc in diebus meſſis contra naturam terræ promiſſionis pluuiã dedit. Abſtulit autem regem Sedechiam, qui erutis oculis, in Babylonem captiuus ductus eſt. Item, *Dabo tibi regem*, id eſt, Ieroboam in furore meo *& auferam in indignatione mea.* Olee vltimum regem decem tribuum abſtulit quidem Deus in indignatione ſua, nullumque poſtea regem habuerunt filij Iſrael, ſed alieni dominati ſunt eorum.

1.p.q.23. ar 3.ad.2.

Fruſtra populi cõpañt in Regium præſidijs & caſtris ſi Deum habent offenſum.

1.Reg.8.

Obſer-

Obſeruationes ſpectantes ad morum venuſtatem.

IVXTA *paſcua adimpleti ſunt, & ſaturati, & eleuauerunt cor ſuum.* Satis apertè oſtẽdit locus hic, diuitiarũ morbum eſſe ſuperbiam. Audis enim ſaturatos Iſraelitas eleuaſſe cor ſuum. Et D. Augu. ait morbus diuitiarum eſt ſuperbia, nam grandis animus eſt, qui inter diuitias iſto morbo nõ tẽtatur. Difficile eſt, vt non ſit ſuperbus, qui diues eſt, Et vates Ezechiel, Hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia. Ecce vtrumque coniungit ſuperbiam, & panis ſaturitatem. Agnouit quippe ſacer vates domum ſuperbię eſſe diuitias. Et diuus Iacobus, Glorietur diues in humilitate ſua. O præclarum apoſtoli conſilium, nullum enim pretioſius ornamentum poſſunt diuites ſibi comparare, quam humilitatem. Nam & apud Cantica quaſnam imagines, & figuras cælauit cæleſtis Sponſus in murenulis aureis, niſi vermiculatas; Murenulas aureas, inquit, faciemus tibi vermiculatas argento. Tu ergo ſi aurum poſſides, hoc eſt abundantiam diuitiarum da operam; vt in his diuitiis ſint effigies vermiculorum, id eſt, agnoſce te eſſe vermiculum, te ipſum deiiciens. Sic ſe vermiculum vilem agnoſcebat rex Dauid, de quo inquit Scriptura, Dauid ſedens in cathedra ſapientiſſimus, ipſe eſt quaſi tenerrimus ligni vermiculus. Sanctus etiam patriarcha Abrahamus cũ eſſet diuitiis plenus, de eo enim dicitur apud Geneſim, Erat diues valde in poſſeſſione auri & argenti, ideo ſe demittebat, vt vocaret ſe puluerem. Loquar, inquit ad Dominum meum cum ſim puluis, & cinis? Apoſtolus etiã propterea inquit Timotheo, Præcipe diuitibus huius ſæculi non ſublime ſapere. Ecce, quid primum dicat præcipiendum diuitibus eſſe nempe humiles. Nã quemadmodum Bucephalus Alexandri Magni equus, quoties nudus erat, equiſonem in tergum admittebat ornatus tamen regiis phaleris neminem ferebat, niſi regem ipſum, in reliquos omnes ferociebat, Ita homines tenues, & pauperes quemuis ferunt, diuites tamen facti ſuperbiunt, ac cæteros deſpiciunt. Significauit & hoc elegãter Aſſertor noſter, dũ diuitẽ componit cum camelo, dicens, Facilius eſt intrare camelũ per foramen acus, quã diuitẽ in regnũ cœlorũ. Cur de camelo loquitur prę cęteris animantibus? Num quia cætera antecedat corporis magnitudine, aut ferocitate. Nequaquã. Omnibus enim cõpertum eſt, Elephantem vtraque

Auguſt. Serm. 29. Ezec 16. Iacobi. 1. Ex Apoſtoli Conſilio nihil diuitys pretioſius addi poteſt quam humilitas & animi modeſtia. Cant. 1. 2. Re. 23. Gene 13. Gene. 18. 1. Tim. 9. In homines tenuis fortunæ quidiitati inſolentius criſtas tollunt. Marc. 10.

mole nempe corporis,& ſæuitia vincere camelum. Sed quoniam camelus inter omnia animalia dorſum habet inflatum,& gibbo turgidum, vt diuitum adumbraret inflationẽ, illos contulit cum camelo. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro feria quinta poſt Dominicam ſecundam Quadrag. in hæc verba,Cupiebat Lazarus ſaturari de micis,quæ cadebant de menſa diuitis, & nemo illi dabat. Cur diues iſte adeò eſt impius, vt deſpexerit pauperem vlceribus plenum,& neque micas de menſa cadentes iuſſerit illi erogari? Certe quia elatus erat,& diuitiæ eius eleuauerant cor.

¶ *Dabo tibi regem in furore meo, & auferã in indignatione mea* Docet hic locus, multa ſæpe eſſe data hominibus à Deo, nõ quia homines donis illis digni ſint, ſed quia improbè petũt, quamobrẽ & poſtea Dominus illa aufert cum indignatione. Quoties homo filiũ à Deo petit,atque cũ impetrauerit multis fuſis precibus,in flore iuuentutis rapitur, quoniam quod petebat, ignorabat, animi ſaluti nocumentum allaturum. Vnde bene inquit diuus Auguſtinus, Propitius Deus, cum male amamus,negat quod amamus, iratus autem dat amãti quod male amat. Exemplo nobis ſunt illi, de quibus inquit Apoſtolus, Tradidit illos Deus in cõcupiſcentias cordis eorum in immunditias,vt contumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis.Dedit ergo quod amabant ſed damnando.Habes rurſum negatũ petitũ,Propter quod ter Dominũ rogaui,inquit,vt auferret eum à me, ſtimulũ videlicet carnis,& dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea. Non ergo largitio petiti doni argumentum eſt,quod à Deo diligaris, neque negatio doni poſtulati ſignũ iræ diuinæ eſt. Cõceſſit Dominus filijs Iſrael volucres cæli ad mãducãdum ſed cũ indignatione abſtulit. Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum, & ira Dei aſcendit ſuper eos,& occidit pingues eorum.Vide ergo, quæ petas à Deo tuo,ne vel tibi deneget vel cum dederit,indignatus auferat, vel quia indigna petis,puniatis ab illo Petitis, & non accipitis,eo quod male petitis,ait ſanctus Iacobus.

Homines qui neſciunt quid petant Deo, ſtatim fruſtrantur petitionibus adeptis.

Auguſt.

Pſal. 26.

Rom 1.

2.Cor.12.

Pſal.77.

¶ *Colligata eſt iniquitas Ephraim,abſconditum cor eius. Dolores parturientis venient ei:ipſe filius nõ ſapiẽs. Nũc enim nõ ſtabit in contritione filiorũ. De manu mortis liberabo eos,de morte redimã eos:ero mors tua,ô mors,morſus tuus ero inferne,cõſolatio abſcõdita eſt ab oculis meis. Quia ipſe inter fratres diuidet,adducet vrentẽ ventũ Dominus de deſerto aſcendentẽ:& ſiccabit venas eius,& deſolabit fontem eius,& ipſe diripiet theſaurum omnis vaſis deſiderabilis.*

¶ *Colligata eſt iniquitas Ephraim,abſcõditũ peccatũ eius.* Biſariã hic

hic locus diſpungitur. Communis expoſitorum ſententia eſt, his verbis ſignificari, Deũ diu futurum memorẽ peccati Ephraim, ac ſi Deus illud aſſeruaſſet in loculis, & crumena. Inter recentiores tamen nonnulli ſecus, ſecuti Rupertum, qui in explanatione huius loci ſingularis eſt Dicunt autem, argui Ephraim, quod tantorum flagitiorum culpã occultare, & diſſimulare, imò & negare ſtudeat, iuxta id quod iam ſupra dixerat, Cuncti labores mei non inuenient mihi iniquitatẽ, qua peccaui: Vnde, & quod ſubiungitur, *Dolores* nempe *parturientis euenient ei* implicare dicunt, tandẽ futurum eſſe, vt Ephraim malis, & ærumnis preſſus iniquitatem ſuam vel inuitus cõfiteatur. Eſt autem appoſitiſſima ſimilitudo adducta de muliere parturiẽte. Nam quemadmodum ſtultis puellis accidere ſolet nonnunquam, quæ cum in paterna domo vitiatæ vterum gerant, reprehenſę à patre, aut ab his, quibus curæ ſunt, id tamen pernegant, & iuramento addito, & diris, atque imprecationibus etiã in ſe, imo cõuitiis in eos, qui admonẽt, vtũtur, cæterũ dies facinus prodit, & alienis etiã detegit: atque dum famæ inepte tacendo proſpiciũt, eidem maiori pudicitiæ diſpendio officiunt. In eundem modum Ephraim dũ peccata ſua occultare ſtudet, tum cum fateri cõſultius eſſet, imo cum minus fuiſſet ignominioſum illi indicare, qui ignoſcere, & reſtaurare poſſet, aduentante calamitate inimicis profitebũtur ob propria facinora illos in has coniectos eſſe ęrũnas, tãta enim perferẽt calamitatũ incõmoda, vt non valeant diſſimulare dolorem, atque hoc eſt, quod ſubditur, *Ipſe filius non ſapiens.* Inſipientia enim eſt patri negare crimen patratum, quod tempus ipſum aperiet, cũ maiori ignominia. *Nunc enim nõ ſtabit in cõtritione filiorũ.* Tãta enim partus erit & doloris acerbitas, vt eam perferre nequeat. Gratior mihi eſt, fateor explanatio, quãuis prior, cõmunior ſit, & non contemnẽda, quam ſi amplecti velis non aliud ſignificat his verbis, *dolores parturientis euenient ei*, quam Deũ de Ephraim ſumpturũ grauiſſimas pœnas. *De manu mortis liberabo eos, de morte redimã eos, ero mors tua, o mors, morſus tuus ero inferne.* Licet vt optimè obſeruãt Lyranus, Dionyſius Carthuſianus, & alij explanãt Hebræi ac nonnulli expoſitores Chriſtiani hęc verba de liberatione captiuitatis Babylonicę, iuxta diui Hieronymi ſentẽtiam eã melius explanabimus de reſurrectione generali futura per Chriſtũ, atque ita eũ locũ expẽdit Apoſtol⁹, citãs hoc vaticiniũ, *ero mors tua, o mors*, aliis tamẽ verbis, nẽpe, abſorpta eſt mors in victoria, vbi eſt mors

Sup c. 12.

Simile.

In eos qui celare cupiunt quod tempore celari nequit dies enim omnia reuelat.

Chriſtus eſt mors mortis de qua triũphauit in ſu blimi reſurrectionis tropheo ſic moritur lex vetus vt lex gratiæ ſuccedat.

victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus? in quem modum habet tranſlatio Septuaginta. Tunc enim Chriſtus morſus erit inferni, iuſtos ab æterno ſupplicio eripiens, peccatores vero illi addicens. *Conſolatio abſcondita eſt ab oculis meis.* Verba ſunt prophetæ condolentis ob tantam hominum dānandorum ſtragē, vel ipſius Dei, vt illud, Dolore cordis tactus intrinſecus, delebo hominē, &c. *Quia ipſe inter fratres diuidet,* ſeparando oues ab hædis, id eſt, iuſtos à reprobis, vt diuus Matthæus refert Et quia illud iudiciū præcedet ignis omnia cōflagrans, ſubditur, *Adducet vrentē ventum.* Ignem conflagrationis ad modum venti diſcurrentem, vocat ventum vrentem. Et quoniam omnia vaſtabit, addit ſequentia, *Et ſiccabit venas eius, & deſolabit fontem, &c.* Et cum vaſis nomine omne inſtrumentum, omniſq; ſupellex Hebraice ſignificetur, ea voce cuncta abſumenda ſignificat.

Gene 6. Matth. 25.

Obſeruationes ſpectantes ad ornandos mores.

COLLIGATA *eſt iniquitas Ephraim, abſconditum peccatum eius.* Exiſtimāt peccatores pluribus ſe irretientes peccatis, cū cernūt differri ſupplicium, Deum eorum eſſe oblitum, ſecus tamen cōtingere docet locus iſte, colligat enim Deus omnia peccantis crimina, & veluti in marſupio reponit, vt ſuo tempore rependat. Mea, inquit, eſt, vltio, & ego retribuā eis in tempore, vt labatur pes eorum: iuxta eſt dies perditionis, & adeſſe feſtinant tempora. Et ſanctus Iob ait, Signaſti quaſi in ſacculo delicta mea. Quid eſt quaſi in ſacculo ſignare delicta? Reſpōdeat diuus Gregorius, Signātur, inquit, quaſi in ſacculo delicta noſtra, quia hoc, quod nos exterius agimus, niſi pœnitētia interueniente diluamus, in ſecreto iudiciorum Dei ſub quadam occultatione ſeruatur, vt quandoque etiam de ſecreti ſigillo exeat ad publicum iudicij. Et Sapiens inquit, Ne ſequaris in fortitudine tua concupiſcentiam cordis tui, & ne dixeris, Quomodo potui, aut quis me ſubiiciet propter facta mea? Deus enim vindicās vindicabit me. Ne dixeris, peccaui, & quid mihi accidit triſte? altiſſimus enim eſt patiens redditor. Lentis paſſibus, etiam ait diuus Gregorius, incedit iuſtitia Dei, ſed tarditatem eius grauitas recompenſat, Adumbrat hoc egregie viſio Ezechielis, dum pedes animalium currus Dei ſimiles eſſe inquit plantæ pedis vituli, & ex illis prodire ſcintillas, quaſi aſpectus

Deut. 32.

Iob. 14.

Eccle. 5. Monet Sapiēs ne quis propriis viribus fretus ob ſecūdos quibuſuis cordis ſui deſideriis vt quicquid libet licere ſibi putet.

æris

æris candentis Cũ enim præ cæteris animantibus lentiſſime incedat bos, exiſtimo patientiam Dei implicari ſub planta pedis vituli, qui non celeriter tendit ad peccatores, vt puniat, ſed lente. Horrendum tamẽ eſt, quod ſubiungitur nempe ex his grauiſſimis pedibus ortas eſſe ſcintillas æris candentis non ad quos cunctanter videtur puniturus accedere, ſupplicij pondere acerbius premit, hinc pedes dicuntur non ſolum æri candenti ſimiles, verum & ex ſe ſcintillas emittentes, quo ardentius peccatores eſſe excruciandos ſignificat. Quadrat obſeruatio in Euangelium Dominicæ quartæ poſt Epiphaniam, in hæc verba, Vis, imus, & colligimus zizania? Non, ſinite vtraque creſcere vſque ad meſſem. Ecce, non quamprimũ orta ſunt zizania, colliguntur, cæterum tẽpus veniet, quando comburentur Colligatur enim iniquitas peccatorũ à Deo, vt tandẽ ſuo tẽpore digna factis recipiant.

¶ *Abſcõditum eſt peccatum eius, dolores parturiẽtis venẽt ei.* Si hunc locum expendas iuxta recentiorum explanationem, nempe quod Ephraim ſtudeat ſua occultare peccata, negetque ſe contra Deum deliquiſſe, nullus aptior locus inueniri poteſt ad exhortandos homines, vt ſua ſacerdotibus detegẽtes delicta, adimpleant auricularis cõfeſſionis præceptũ. Nã his, qui abſcondunt peccata, quid accidit? Obſerua, quid dicit noſter Hoſſeas, Dolores nempe parturientes euenient ei, hoc eſt, maximum incurrent nocumẽtum, & doloris acerbitatem ſimilẽ parturiẽtis doloribus. Quẽadmodũ vipere, iuxta Iſidori, & Auicennę ſentẽtiã, filij materna viſcera rumpunt, ipſamque matrem enecant, dũ naſcũtur, Sic peccata, ſi in pectore peccatoris lateant, & non prodantur ſacerdoti, ipſam animã interficiunt, & foras egrediuntur in maius dedecus, & ignominiã peccatoris, Et quẽadmodũ qui habent intus in ſtomacho incluſa eſcã indigeſtã, aut humoris, vt phlegmatis ventriculo grauiter & moleſte imminẽtia, ſi euomuerint, releuantur, Ita enim hi, qui peccauerunt, ſi quidem occultãt, & retinent intra ſe peccatum, intrinſecus vrgentur, & propemodũ ſuffocantur phlegmate, vel humore peccati. Si autẽ ipſi ſui accuſatores fiant, dũ accuſant ſemetipſos, & confitentur, ſimul euomunt & delictum, atque omnem morbi digerunt cauſam. Hinc Sapiẽs ait, Qui abſcõdit ſcelera ſua, nõ dirigitur, qui autẽ confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam cõſequetur. Quando adeptus eſt Dauid miſericordiam à Dño, angelo populum cædẽte? Vtique cum dixit ſuũ pandes peccatum. Ego ſum, qui peccaui, & ego inique egi.

Vipera à vi pariendo dicta in cõcubitu mas in os fœmina caput inſerit at illa poſt rẽ peractam illud abſcindit, mox paritura diſrũpitur nec niſi effractis lateribus erũpunt nati. Ferunt autẽ ita cauiſſe naturã ne tã noxij animalis ſpecies ſupra modũ augeſceret.

Adeo

Adeo gratia fuit Deo Dauid confeſſio, vt propheta diui-
no afflatus numine, dixerit, Conſtitue altare Domino, propi-
tiatus enim eſt terræ D. Ioannes etiam inquit, Si confitea-
1. Ioan 1. mur peccata noſtra, fidelis eſt, & iuſtus Deus, vt remittat no-
bis peccata noſtra, & emundet nos ab omni iniquitate. In
Actis etiã dicitur, Multi credentium veniebant confitentes,
Acto 19 & annuntiantes actus ſuos. Non eſt igitur aliud confeſſionis
Apud aures Dei vox valida; confeſſio, nam per amarũ poſſũ cõfeſſionis peruenitur ad gaudium ſalutis. ſacramentum, quam ſinus peccatiſſimus, in quo hominum con-
ſcientiæ religantur ne à procellis abſorbeantur, deiectorum,
deiecta eriguntur, amiſſa reparantur, & quicquid immundi-
tiæ inundantibus tentationũ procellis, aut operante malitia
in nauim conſcientiæ perfuſum eſt, reiicitur, & purgatur.
Quadrat obſeruatio in Euangelium ſabbathi poſt Dom. 2.
Quadrageſimę, in hæc verba, Ibo ad patrem meum, & dicam
ei, Pater peccaui in cœlum, & coram te. Ecce quid facit iſte
filius prodigus, confiteri peccata ſua, non illa abſcondit. In-
nua enim ad impetrandam veniam, confeſſionem eſſe co-
gnouit.

¶ *Ero mors tua, ô mors, ero morſus tuus inferne.* Elegãter impli-
cat non omnes qui fidem Chriſti ſuſceperunt, adepturos cæ-
leſtem beatitudinem, ſed aliquos duntaxat. Nam ex eo quod
mordemus, partem obſcindimus, partem vero relinquimus,
In eundem modum Chriſtus Aſſertor noſter partem ſuos
videlicet electos, liberat, partem vero reprobos nempe in
Simile. inferno dimittit. Quemadmodum enim ſerpens multos ge-
Hæc de vipera dicta eſſe puta quæ nõ oua vt pleriqueſerpẽtes, ſed Catulos fermè viginti parere dicitur. nerat filios, qui iuxta Plinium, & Solini ſententia viginti fi-
lios parere ſolet, ouis autem vnum ſolũ agnum. Sic Serpẽs
inferni diabolus plures habet filios, id eſt, homines illi pa-
rentes, quàm Chriſtus. Hinc illæ voces quærulæ Dei. Heu mi-
hi quia factus ſum ſicut qui colligit in autũno racemos vin-
demiæ, & nõ eſt botrus ad comedendũ, præcoces ficus deſi-
derauit anima mea. Periit ſanctus de terra, & rectus in homi-
Mich. 7. nibus nõ eſt, omnes in ſanguine inſidiantur, vir fratrem ſuũ
Matt. 13. ad mortem venatur. Hinc & illæ parabolæ Aſſertoris noſtri.
Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, quã cum
impleta eſſet, educentes, & iuxta littus ſedentes, bonos ele-
gerunt in vaſa ſua, malos autem foras miſerunt. Et illud, Si-
mile eſt regnum cœlorum decem virginibus, &c. Atq; ex fi-
liis Iſrael, cũ plurimi educti eſſent ex Ægypto, quam pau-
ciſſimi ingreſſi ſunt terram promiſſionis. Quadrat obſerua-
tio in Euangelium pro Septuageſima, in hæc verba, Multi
ſunt vocati, pauci vero electi. Quid enim eſt, pauci vero ele-
cti,

ƈti,niſi morſus tuus ero inferne?

¶ *Con ſolatio abſcondita eſt ab oculis meis,quia ipſe inter fratres diuidit.* Docet Deus,quòd crebrò à nobis eſt obſeruatum nos non obiectandos eſſe malis proximorum,imo ad hominem pium pertinere,dolere ob calamitates alienas ac maximè ſi in detrimentum vitæ ſpiritualis vergunt, quales Iudæorum erant,ex D.Hieronymi ſententia,dolet enim Hoſſeas, quod infernus [illegible]uidat Iſraelem,& Iudam. Sic Apoſtolus Paulus plorās ob incredulitatis peccatum filios Iſrael, inquit,Veritatem dico in Chriſto,non mētior,quoniā triſtitia mihi magna eſt,&continuus dolor cordi meo,&c.Ac rurſum,Ne iterum cum venero humiliet me Deus apud vos,& lugeā multos ex his qui ante peccauerunt,& non egerunt pœnitentiā ſuper immunditia,& fornicatione,& impudicitia quam geſſerunt.Sic etiam ſanctus Samuel ita lugebant Saul, vt Deus illi dicat Vſquequo luges Saul?Et apud Ezechielem inquit Deus,Signa Thau ſuper frontes virorum gementiū, & dolentium ſuper cunctis abominationibus,quæ fiūt in medio eius.Et Ieremias perfuſus lachrymis,& totus deditus lamentis aiebat,Quis dabit capiti meo aquam,& oculis meis fontem lachrymarum,& plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei,Et in Canticis, Oculi tui ſicut Piſcinæ in Heſebon,quę ſunt in porta filiæ multitudinis. Quemadmodum nubes hiberno tempore pluuiam effundunt,ob algoris, & frigoris intemperiem,quod contingere non videmus verno tempore ob Solis ardorem,In eundem modum viri pij quos Iſaias nubes appellat,Qui ſunt iſti,qui vt nubes volant? ait, cum cernunt frigeſcere charitatem multorum,in lachrymas ſoluuntur.Et ſicut tota area terra rore maduit,vbi non erat vellus, Ita eos apud quos non eſt agnus qui tollit peccata mundi,ingenti perfundūt viri iuſti lachrymarum profluuio. Quadrat obſeruatio in Euangel.Dominicæ 9. poſt Pentecoſten,in hæc verba.Videns ciuitatem,fleuit ſuper illam. Cur flet Dominus Deus noſter ſuper ciuitatem Ieruſalem?Certe cernens omnia crimina quæ in ea ciuitate committebantur dolens lachrymis circunfunditur, vt nobis exemplum relinquat,& doceat,quantum nos aliena peccata debeant afficere triſtitia.Quis non doleat vidēs egregium ędificium damnari ad deſtructionem?Et anima hominis, quod eſt niſi domus & templum Dei?Cum ergo ob peccatum damnetur in ignem æternū,nónne æquum eſt,vt omnes nos doleamus?

Rom.9. *2.Cor.12.* *1.Reg.16.* *Ezech.9.* *Ierem.9.* *Cant.7.* *Simile.* *condolē vicini pii perpēdētes corruptiones huius ſaculi.* *Iudic.9.* *Simile.*

CAPVT

CAPVT XIIII.

PEreat Samaria, quoniam ad amaritudinem concitauit Deum ſuum, in gladio pereant, paruuli eorum elidantur, & fœtæ eius diſcindantur. Conuertere Iſrael ad Dominum Deum tuum, quoniam corruiſti in iniquitate tua. Tollite vobiſcum verba, & conuertimini ad Dominum, & dicite ei, Omnem aufer iniquitates, vt reddemus vitulos labiorum noſtrorum.

Samaria nomen regionis & ciuitatis eiuſdem metropolis, & loquando Sebaſte dicta vnius diei itinere diſtās à Hieroſolymis.

¶ *Pereat Samaria.* Cum Samaria crebrò in ſacris literis ſignificet decem tribus, vel earum regionem, & nonnunquam ciuitatem eiuſdem prouinciæ, puta regiam, quæ poſtea, vt optime obſeruat D. Hieronymus ex nomine Auguſti vocata eſt Auguſta, id eſt, Sebaſte, in dubiũ vertitur, an de regione, vel ciuitate loquatur noſter vates. Quidam exiſtimāt de regione Samariẹ, loqui, alij de ciuitate ſolum regia, & hęc poſterior ſententia mihi verior videtur. In eam enim inuehitur Hoſſeas, vel quia cum ei Deus tanta bona præparaſſet, illa contra Deũ faciat, & magis dęmonũ ſimulachra ſectetur, vel quoniam totius impietatis, & idololatriæ fons & caput extiterit. Quod autem ad loquēdi modum attinet, dum dicitur, *Pereat ſamaria*, dubium eſt, an propheta imperet vel optatiuo modo loquatur. Et quanuis D. Hierony. vtranque explanationē amplectatur, & verius iudicat optantis eſſe orationem, non citra rē philoſophabimur, ſi dicamus à vate noſtro grauiſſimā ferri ſententiam in regiā ciuitatem Samariæ, quę auctori fuerit iniquitatis totius regni. Trifariā igitur poſſumus locum expendere, primo per modum propheticę pronuntiationis, vt ſit ſenſus, *Pereat, in gladio pereant, paruuli eius elidantur, & fœtæ eius diſcindantur*, id eſt, peribunt, elidentur, diſcindentur. Secundò per modum imprecationis, veluti ſe attēperet vates diuinæ voluntati, & iuſtitiæ Dei, quia frequenter expedit, peccatores in hoc mundo Dei ſupplicio ſubijci. Tertiò, quod vates explicet, quid illi meruerint, & quaſi cōminandos perterreat prauos. Hęc autem omnia Samariẹ accidiſſe credēdum eſt tempore captiuitatis, & anguſtię, quando ſuam patriam perdiderunt, & qui euaſere gladium, in ſeruitutem perpetuam ſunt abducti. *Conuertere Iſrael ad Dominũ Deum tuum, quoniam corruiſti in iniquitate tua.* Mira eſt omniũ vatum eloquentia, & dicendi artificiũ, licet nonnullis ſecus videatur, quoniam loquendi modum non callent. Cōtendit Hoſſeas interdum minis, & terroribus reuocare Iſraelem à peccato,

Imprecatur vates mala Iſraelitis ad eorũ emēdationē aut cohibitionem.

An licitè & ſanctè mala proximo optemus Conſule D. Thomam 2.2. q. 2. ar. 1

peccato,cauſam ruinę eius iniquitati eorũ aſcribens,interdum vero placidiſſima oratione ad conuerſionem excitans. Atq; vt omnem lapidem moueat,elegantē rhetorem agens, in genere ſuaſorio verſatur,vt ad conuerſionem Iſraelem alliciat.Inter alios autem tres ſunt præcipui loci, è quibus in genere ſuaſorio ſumitur argumentum,neceſſitas, honeſtas, *Loci qui apud Rhetores orationē ſuaſoriā conficiunt.*
& facilitas. Neceſſum eſſe Iſraelitis, idque etiam honeſtiſſimum,conuertere ſe ad Deũ,dicta vatis verba declarant,tum quia alias non potuerunt ſe eximere à diriſſimo ſupplicio, quod vocat ruinam,tum quia impium eſt,& inhoneſtũ,derelinquere Deum ſuum honeſtiſſimum autem ad eum redire, Nunc vero quoniam nullus modus in hoc genere poteſt eſſe magis ad perſuadendum idoneus,quàm vt quæ honeſta, atq, vtiliſſima probaueris,eadem actu,paratuq; facillima eſſe oſtendas, non eſſe difficile conuerti ad Dominum demõſtrat.Quoniam igitur difficultas ad conuertendum ſe ad Dominum poterat deterrere Iſraelitas,quod è propris locis eiecti,exules,patria,templo,ſacrificiorum copia,& ceremoniarum commoditate carentes,conuerſionis ſuæ ſibi argumēta & ſigna oſtendi non poſſe putabant, hoc metu à vate liberantur,oſtendit enim ſine hoc apparatu ſacrificiorum,& etiã in terra aliena degentes poſſe ſe ad Dominũ Deum ſuũ conuertere, quippe qui,non ab illis eo gradu conſtitutis holocauſta,aut victimas quærat, ſed ſynceros animi cogitatus, corrigendæ vitæ conatus, & apertam ſuarum culparum confeſſionem exigat.His enim ſacrificiis,& donis, & diuinæ placantur iræ,& maxima beneficia contingunt, ſicut ſcriptum *Ioel.2.*
eſt.Conuertimini ad me in toto corde veſtro,in ieiunio, fletu,& planctu,ſcindite corda veſtra,& non veſtimenta.

Obſeruationes ſpectantes ad morum honeſtatem.

PEREAT *Samaria,paruuli eorum elidãtur, & fœta eius diſcindãtur.* Sæpius obſeruauimus,grãde malũ eſſe peccatum,quando nõ ſolum peccati patratores puniuntur,verum & eorum filij, qui illud non commiſerunt.Peccat Dauid contra Deum,& ob eius peccatum moritur filius eius. Sic namque dixit Nathan Dauidi, Quoniam blaſphemare feciſti inimicos nomen Domini, propter verbum hoc filins qui natus eſt tibi, morietur. Peccat etiam Ieroboam,& audi, quid dicat propheta Anias vxori illius, Ecce

ego

3. Reg. 14.

Simile.

Locus ſæpius repetitus antea de pœna parentũ migrante in ſobolẽ.

ego inducam mala ſuper domum Ieroboam, & percutiam de Ieroboam mingentem ad parietẽ,& clauſum, & nouiſſimum in Iſrael. Quemadmodum ſtipite arboris imperito ictibus ſecuris,fructus etiam & folia eius concutiuntur, ita vt decidant in terram,& puluere & luto conſpurcentur. Sic Deus plectens parẽtes ob eorum peccata,eorũ pœnã etiã extẽdit ad filios,&familiã.Sed de hac re plura iã ſuperius diſſeruimus:Quadrat autem obſeruatio in Euangelium Dominicæ vltimæ poſt Pentecoſtẽ,in hæc verba,Væ autem prægnãtibus,& nutrientibus in illis diebus.Quid hoc eſt Domine? Non peccauerunt nondum egreſſi de matris vulua, non pueri ſugentes hubera,quare ergo plectuntur?Vt diſcant homines, quantum malum ſit peccatum.

¶ *Conuertere Iſrael ad Dominum Deum tuum, quoniã corruiſti in iniquitate tua.* Cũ te videris frater mi,calamitatibus iactatũ,& ruinã pati vitã tuã,& mores diſcute,vt cauſam eiuſq; ruinæ inquiras,fortaſſis inuenies eſſe peccata tua,quæ te in hoc miſeriarum pelagus detrudũt. Audis enim Iſrael corruiſſe in iniquitate ſua,Quemadmodum nauis tempeſtatem patitur, quod venti hinc inde reflens,& tandem eam fluctibus ſubmergunt.Sic peccata noſtra excitant nobis calamitatum turbines.Hãc ob cauſam opinor,nos cõferri apud Iob cũ nauibus.Dies,inquit S.Iob,mei pertrãſierunt, quaſi naues poma portantes.Sed apertius hoc explicuit Sapiẽs,dicens, Timenti Dominum non occurrent mala,ſed in tentatione Deus illum conſeruabit,& liberabit à malis,Sapiens non odit mandata & iuſtitias,& non illudetur quaſi in procella nauis. Significauit hoc Elias,cũ nõ in ſpiritu grandi,& forti ſubuertente mõtes,& cõterente petras, neque in commotione inuenit Dominum,ſed in ſibilo auræ tenuis.Crebrò nãq; tempeſtate tribulationũ cõcutitur homo,quia in eo nõ eſt Deus ſed diabolus per peccatũ habitans. Cum autem Dei tẽplum eſt homo non vtiq; experitur ventum fortẽ omnia ſubuertentem,ſed ſibilum auræ tenuis,qui nimia lenitate ad portũ ducat.Hinc & apud Iob dicitur.Si mundus, & rectus inceſſeris,ſtatim Deus vigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iuſtitiæ tuæ.

Simile.

Iob. 9.

Eccle. 33.

3. Re. 19. Etſi aduerſitatũ & tẽtationũ procella inſurgãt aduerſus hominẽ timẽtẽ Deũ ille nõ inſtar nauis quæ fluctuat cõcutietur ſed conſtans, in obſeruatione mãdatorum permanebit.

¶ *Tollite vobiſcũ verba, & conuertimini ad Dominũ.* Benedict⁹ Dominus Deus meus,qui à debitoribus ſuis non argentum non multitudinem hircorum,& tantorum expoſcit, ſed ſolum verba, ſi aliud non poteſt homo reddere pro innumeratis peccatis ſuis, non contemnit verba. Nullus ergo

diffidat,

diffidat, nullus animum deſpondeat, conſiderans multitudinem peccatorum ſuorum, offerat verba confeſſionis, & precum & miſericordiā conſequetur omnes ſitientes, ait Iſaias. *Iſa. 55.* venite ad aquas, & qui non habetis argentum, properate, emite, & comedite: venite, emite abſque argento, & abſq; vlla cōmutatione vinum & lac. Vides, cœleſtem gratiam dari ſine pretio? Eam enim vocat aquas, q̃ ſitim extinguat, peccata abluat, & animam reddat, fæcundā ad proferendos virtutum fructus, vinum etiam eſt ob nutritionē, & fortitudinē, lac autē ob ſuauitatem, & candore. Abſq; vlla commutatione hæc dantur homini, ſi Deo ſuo offerat verba, dolēs ob maleacta. *Cœleſtis gratiæ theſauri præcioſiſsimi ſine pretio largiūtur.* Hinc Apoſt. inquit, Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem, quæ eſt in Chriſto Ieſu, quē propoſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ propter remiſſionem præcedentium delictorum. *Rom. 3.* Et in Apocalypſi ait, Deus, Ego ſitienti dabo de fonte aquæ viuę gratis. *Apo 21.* Demum in Canticis, quid aliud poſtulat ab Spōſa, quam verba, cum ait, Quæ habitas in hortis, amici auſcultant te, fac me audire vocem tuam. *Cant. 8.* Qui ſunt iſti amici, niſi ſpiritus angelici? Hi, loquente ſponſa ingenti perfundūtur alacritate, quamobrem auſcultare dicuntur. Gaudium eſt enim Angelis Dei, ait Chriſtus, ſuper vno peccatore pœnitētiam agente. *Luc. 15.* Inuitat ergo, imo rogat Sponſum Chriſtus, vt vocem proferat, qua peccata confiteatur, preces ad Deum fundat, verba denique ſecum tollat, quæ illi gratiſſima ſunt. Vetū ne nimis fidas in oblatione verborū, quid cū illis etiā ferendū ſit, eleganter appoſuit, dicens, *Et conuertimini ad Dominum.* Parū enim prodeſt, verba offerre, ſi in iniquitate perſiſtas. Conuerte ad Dominū, & pergrata erunt illi verba cōfeſſionis tuę. *Verba non ſufficiunt vbi emedatione & conuerſione opus eſt.* Sanctus nāq; Samuel in hunc modum loquitur ad omnem domū Iſrael, Si in toto corde veſtro reuertimini ad Dominum, auferre deos alienos de medio veſtri. *1. Reg. 7.* Tu etiā, ſi cōuerteris ad Dominum, aufer de medio cordis tui idola peccatorum tuorum. Et Iſaias, Derelinquat impius viam ſuā & vir iniquus cogitationes ſuas, & reuertatur ad Dominū, & miſerebitur eius. *Iſa. 55.* Obſerua quando dicat Vates ſacer, Deum miſerturū impij, quando reuerſus fuerit ad Dominū. Et Ieremias, Conuertimini à via veſtra peſſima, & bona facite ſtudia veſtra. *Iere. 35.* Et Ezechiel, Proiicite à vobis omnes iniquitates veſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor nouum, & ſpiritū nouū, & quare moriemini domus Iſrael? quia nolo mortē moriētis, dicit Dñs. *Ezec. 18.* Quēadmodū calore ignis ex *Simile.*

puluere, & cinere fiunt pulcherrima vaſa vitrea, & lapis ardore Solis conuertitur in pretioſiſſimum metallum, puta in aurum. Sic ex peccatore, qui tanquam puluis erat ante faciem terræ, æquum eſt, fiat, vas puriſſimum vitæ nouæ conuerſione & charitatis feruore, vt in eo reponat Deus pretioſiſſimum ſuæ gratiæ balſamum, cæteráque cœleſtia dona.

Pſal. 1. *Vas electionis & pulchra dilectionis anima in gratia exiſtens.* *Simile.* *1. Cor. 15.*

¶ *Dicite ei, Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum.* Non ait, hanc, aut illam aufer iniquitatem, ſed omnem aufer iniquitatem Diſce ergo ex hoc loco, ad veram conuerſionẽ neceſſum eſſe omnia relinquere peccata, & confiteri. Quid enim prodeſt vnum, aut alterum vulnus curare, ſi alia remaneant in corpore ipſum trãsfigẽtia, quæ mori cogãt. Peccata mortifera ſtimuli mortis ſunt, ait Apoſt. Da igitur operam, vt omnibus medearis, ſi veram ſalutem conſequi deſideras.

¶ *Aſſur non ſaluabit nos, ſuper equum non aſcendemus: nec dicemus vltra, Dij noſtri opera manuum noſtrarum: quia eius, qui in te eſt, miſereberis populi. Sanabo contritiones eorum, diligam eos ſpontanee, quia auerſus eſt furor meus ab eis. Ero quaſi ros Iſrael, germinabit ſicut lilium, & erumpet radix eius, vt Libani. Ibunt rami eius, & erit, quaſi oliua gloria eius, & odor eius, vt libani, Conuertentur ſedentes in vmbra eius: viuent tritico, & geminabunt, quaſi vinea, memoriale eius, ſicut vinum Libani.*

¶ *Aſſur non ſaluabit nos, & ſuper equum non aſcendemus.* Bifariã peccauerãt Iſrael, tũ ꝙ neglecto auxilio diuino, humanũ implorauerant, & Aſſyrios ob militum virtutem Ægyptios vero ob equorũ ferociam in ſocietatẽ vocauerãt, tum quod idololatriæ impietate corrupti, ſimulachra pro dijs coluerant. Oſtendit nunc Vates Iſraelitas non amplius petituros auxilium ab Aſſyrijs, & Ægyptijs, à quibus multũ damni, & incommodi acceperant, tantum abeſt, quod illis in tãto periculo conſtitutis ſubueniſſent. Cæterum dum inquit, *Super equũ nõ aſcẽdemus*. ſynechochicos partẽ poſuit ꝓ toto, nẽpe pro equo, & equite, vel ſi mauis metonymia eſt, ſub cõtento continentẽ, puta equitem intelligens. Erant autem inter cæteros equi Ægyptij optimi, ac propterea equorum illius regionis meminit. Vnde ſcriptum eſt quod ad Salomonem equi de Ægypto, tanquam pulcherrimi & fortiſſimi adducerentur. Et Iſaias ait, Væ deſcendẽtibus in Ægyptum, in auxilium, & in equis ſperauerunt, quia prævalidi ſunt. Equum etiã dixit in numero, ſingulari ponens illũ pro numero multitudinis, puta ꝓ equis, quod, vt ſępius obſeruauimus frequentiſſimum eſt in Sacris. *Dij noſtri opera manuũ noſtrarũ.*

Ægyptius generoſiſſimus & fortiſſimis equis nobilis. *2. Par. 1.* *Iſa. 31.*

Stultitiam

Stultitiam ſuam fatentur, qui eos iudicauerint deos, quos ſuis manibus fabricauerant. Et ſignificant, ab idolis ſe nunquam auxiliũ poſtulatores. *Quia eius, qui intereſt, miſereberis populi.* Pro *populi* nonnulli codices habent *pupilli*, & ita legendũ eſt proculdubio, pupilli, & non populi. Hebraice enim eſt pro his verbis, quia eius, qui in te eſt, miſereberis populi, *eo quod in te ſit miſeratio pupillo*. Ita etiã legunt Septuaginta, Lyranus, & alij plures codices. Eſt autẽ ſenſus, quod Deus tantę ſit miſericordię, vt per eum ſeruentur etiã infirmiſſimi. Ac ſi apertius dicat, in vno Deo omnium præſidium, & ſalutem ſitam eſſe. Ducitur autem argumentum à minori, enthymemate conuerſo, hoc modo, Cum ij, qui in extrema miſeria, & conſilij, atque auxilij inopia ſint, te vnũ rerũ ſuarum præſidium, & ſalutis perugiũ paratũ habeant, quales pupilli ſunt, manifeſtũ eſt, te omnibus afflictis ſalutarẽ fore, ſicut ſcriptũ eſt. Tibi derelictus eſt pauper, orphano tu eris adiutor, quod & nos experimento cognouimus, te vnicum eſſe omnibus miſeriis perfugium, quamobrẽ, & te vnum cognoſcimus, vnumq́; appellamus ſeruatorẽ, *Sanabo contritiones eorum.* Verbũ *contritio* referri poteſt & ad peccata, & ad pœnas ob peccata patrata inflictas. Certum enim eſt, vtrunq́; eſſe contritionem hominis, pœnam, & culpam, eſt tamen multo acerbior contritio peccati, qua pœnæ, & de hac pręcipuè ſermo eſt, quod Hebraica exemplaria probant, habent enim pro *ſanabo contritiones eorum*, ſanabo auerſionem eorum, quæ quidem auerſio peccati magis implicat rationẽ, quã pœnæ. Explanat autem elegantius cæteris hæc verba Chaldaica Paraphraſis, in hunc modum diſpungens. Acceptabo eos in cõuerſione ſua ignoſcam peccatis eorum. Alij neque inepte ſic expendunt, *Sanabo auerſionem eorum*, rebellionem, ſiue defectionem condonabo eis. Noſter tamen Latinus interpres effectum peccati conſiderans magis quam cauſam, ꝓ auerſionẽ eorũ poſuit *contritiones eorum*, vt omnia vulnera propter peccatũ orta ſananda demõſtraret. *Diligam eos ſpontanee.* Cauſam huius eximij beneficij non aliam reddit Deus, quam amorem ſuũ, quo Iſraelem dilexerat *ſpontanee*, hoc eſt, non coacte, non vilo legis iure, non id exigentibus meritis, ſed vltro, & quadã inſigni liberalitate animi, ſicut ſcriptum eſt, Parcis omnibus Domine, quoniam tua ſunt, qui amas animas Et iterum, Diligamus Deum, quoniam ipſe prior dilexit nos. Amor enim Dei pręuenit nos, & cauſa eſt omniũ bonorũ, quę Deꝰ in nos effundit abũdè. Denique licet Deus alia à ſe de neceſſitate, vt

De fiducia veniæ impetrandæ lege Conc. Trid. ſeſ. 6. c. 6.

Pſa. 10.

Multo acerbior eſt contritio peccati quam culpa.

ita loquat, cognoſcat, nõ tamẽ de neceſſitate, ſed libere vult & diligit ea vt diuus Thomas docet. *Quia auerſus eſt furor meus ab eo.* Crebro inculcat Scriptura irã ſiue furorẽ Dei, qui non eſt aliud quẽ diuinæ iuſtitiæ executio, non eſſe perpetua, ſed mutabilẽ. Sic apud Iſaiam ait, In indignatione mea percuſſi te, & in reconciliatione mea miſertus ſum tui. Et iterũ, Cũ iratus fuerit miſericordiæ recordabitur. Et, Ira Dñi in miſericordiam conuerſa eſt. In eundem modum hic auertenũ furorem, imo cõuertendum in maximam clementiam inquit Deus. *Ero quaſi ros, Iſrael germinabit ſicut lilium.* Antitheſis eſt eorum, quæ dicta fuerant, venas ſcilicet Iſrael fore exiccandas. Nunc enim diuina gratia, multiſque beneficijs cumulãdos Iſraelitas inquit. Rorem namque vocat gratiam Dei, & beneficia, quibus erant afficiẽdi Iudæi. Quomodo enim Dominus fit credentibus lumen, via, veritas, panis, vinea, ignis, paſtor, agnus, ianua, vermis, &c. ſic qui indigemus illis miſericordia, & peccatorũ febribus æſtuamus, in rorẽ nobis vertitur, Quo rore Dominus ſi nos reſperſerit, & ſiccitatẽ pectoris noſtri ſuis pluuijs irrigauerit innumeratis nos ditabit bonis Is enim cæleſtis ros fornacem Babylonicã, & eam nunc æſtuãtis incendij reſtinguet, ne libidinis ardore ſuccenſi pereamus Is ros appellatur ab Iſaia ros lucis, quia homines peccati veneno mortuos ad vitam gratiæ reducat, quemadmodum herbę langueſcentes rore matutino pullulant, & excitantur. Iſte ros eſt, quem ſuper habitaculum Iacob deſcendere cupiebat Iſaac, dicens, Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terrę abũdãtiã frumẽti, & vini, & olei. Iſte ros eſt de quo ait Moſes, Concreſcat in pluuiã doctrina mea, & fluat, vt ros eloquium meum. Vnde optime nonnulli, vt Lyranus, & Rupertus per rorem intelligunt filium Dei, qui quẽadmodum ros inuiſibiliter deſcendẽs fœcũdat terram, ſic inuiſibiliter de cœlo deſcẽdẽs fœcundauit virginẽ. Fauet huic explanationi Chaldaica Paraphraſis ſic expẽdẽs, *Ero quaſi ros Iſraeli*, hoc eſt, erit verbum meum ſicut ros Iſraeli. *Germinabit ſicut lilium.* Solet Scriptura ſacra ſignificare felicitatem varijs ſimilitudinibus ex agricultura deſumptis, quibus & nunc venuſtiſſimè vtitur noſter vates. Exorditur autem à lilio, quod omne herbarũ genus vincit, tum propagationis copia, tum odoris fragãtia nimioque candore. Nã ex ſingulis eius bulbi ſectionibus ſingula etiam interdum bina, aut terna capita naſcuntur, eius autem floris odor omnium eſt fragantiſſimus, ac longe latéque diffunditur tantuſque eſt illi arboris ſplendor,

Furor in ſcriptura ponitur pro iuſtitiæ diuinæ executione.

Iſai. 60.
Hab. 3.
2. Mac. 8.

Daniel.

Iſai. 26.

Gene. 27.

Deut. 32.

Liliũ flos omnium gratiſſimus in ſacris ſcripturis ob niueum candorem multũ cõmendatur.

Plinius ſcribit li. 21. 1. c. 5. nulli flori maiorem eſſe celſitudinem

ſplendor, vt ipſum niuis candorem ſuperet. Dum igitur Iſraelẽ germinaturũ, inſtar lilij, inquit, certum eſt ſignificari ꝙ omnia proſpere cedent Iſraeli, ita vt omnium animos in admirationem rapiat tãtus proſperitatis cumulus. Et quoniam parum eſt fœlicẽ eſſe ſi cito aufugiat fœlicitas, & nõ ſit cõſtãs, & permanẽs, oſtendit hanc proſperitatẽ diu duraturã ſequentibus verbis. *Et erumpet radix eius, vt Libani.* Mons Libanus arbores fert tanta proceritate, & firmitudine inſignes, vt reliquas omnes antecellant atque hinc effectum eſt, vt nulla tempeſtate quatiantur, ſed ſtabili mole cõſiſtant. Idem itaque eſt dicere, *Et erumpet radix eius, vt Libani,* ac ſi dicat, Firmus erit, & ſtabilis, nullóque aduerſæ fortunæ vento moueri poterit Iſrael. *Ibunt rami eius.* Proſperitatem ad filios etiã propagãdam ſignificat. Ramos enim filios appellat Chaldaica Paraphraſis diſpungit, quòd Iſraelitæ accreſcent filijs, ac filiabus. Poſſumus etiam dicere non ſolum hic implicari filiorũ propagationem, verum etiam eandem, quam patres habuerunt fœlicitatem, filios quoque fore adepturos. *Et quaſi oliua erit gloria eius,* parum ſe dixiſſe exiſtimans, componens cũ arbore montis Libani Iſraelem, quòd in eo monte multæ ſunt arbores infructiferæ, nunc cum oliua, quæ maxime fructifera eſt, Iſraelẽ confert. Sic namque ſcriptum eſt, Ego autem ſicut oliua fructifera in Domo Dei. Quid autem vocet gloriam oliuæ ſimilem, incertum eſt, opinantur nõnulli eſſe poſteritatem, quod filios ꝗ plurimos habiturus ſit Iſrael, eoſque fortunatiſſimos, ſicut ſcriptum eſt, Filij tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ tuę. Chaldaica Paraphraſis hanc gloriam oliuæ indicat eſſe ſplendorem nõ quemuis, ſed candelabri ſanctitatis, & exiſtimo voluiſſe nobis ſignificare, in gentẽ futurã huius populi ſanctitatẽ. D. tamen Hieronymus venuſtiſſime hũc locũ præ cæteris videtur diſpungere, ſic dicens, Oliuæ frugiferæ ſe comparat, quæ dicit in alio loco, Ego autem ſicut oliua fructifera in domo Dei. Cuius fructũ quinque ſibi ſapientes virgines parauerunt, ex quo vulnerũ mitigatur tumor: languentis membra requieſcunt, in tenebris lumen accenditur: vnguntur in agone certantes, *Et odor eius, vt Libani.* Quia Libanus apud Græcos, & Hebræos, vt optimè obſeruant D Hieronymus, & Haymo, mons dicitur, & thus, de vtroque & de monte & de thure explanatur hic locus. Quocũque verũtamẽ modo expẽdamus, ſiue de mõte ſiue de thure, eodẽ recidit ſenſus. Significat.n. famam Iſraelis futuram eſſe grauiſſimi odoris, iuxtà illud Apoſtoli, Chriſti

Libanus mons Phœniciæ & Arabiæ celeberrimus cuius vertex perpetuis niuibus albeſcit, Pſal. 28.

Pſal. 127.

Matt 25.

Libanus Hebraicè & Græcè Thus eſt.

2. Cor. 2.

bonus odor ſumus, Nam ſi de monte Libaño explanes, is mõs Medica mala, limonum, & citionũ genera varia, & herbarũ atque florũ eximiam copiã gignit, ex quibus gratiſſimus odor miſcetur, & loci cõmendatur amœnitas vt ex pluribus Scripturæ locis colligere poſſumus, Vt, Odor veſtimẽtorũ tuorũ, ſicut odor Libani. Et, Nardus, croc⁹, fiſtula, cinamomũ cum vniuerſis lignis Libani, quã ob cauſam hic mõs bonus à Moſe appellatur, Tranſibo, inquit, & videbo montẽ iſtum egregium Libanũ. Si autem ad thuris fragrantiam referas, quis nõ videat hunc odorẽ eſſe ſuauem, & honore plenum? *Conuertentur ſedẽtes in vmbra eius*, hãc vmbrã eſſe Chriſti inquit Chaldaica Paraphraſis, cui D. Hieronymus, Lyranus, Haymo, Rupertus, & alij conſentiunt. Vocat autem vmbram protectionem, & implicat, quod Iſraelitæ ſint habitaturi ſub Chriſti protectione, ita vt poſſint dicere, Sub vmbra illius quem deſiderabam ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Alij dicũt hic ſignificari, Iſraelitas ſummo & ſtabili otio fruituros. Sedere enim quietem diuturnã implicat. *viuent tritico* Hebraica exemplaria ſic habent. *Reuiuiſcent vt frumenta*, & quamuis verba ſint diuerſa, ad eundẽ ſenſum poſſumus vtraque verba referre in hunc modũ, *Viuent tritico*, id eſt, ad normã tritici, ꝙ frigore & hiemis intẽperie redditur pulchrius & copioſius, ſic & Iraelitæ fortiſſimè perferent afflictiones, eaſque ęquo animo ferentes, cumulabũtur multis virtutum dotibus; patientiæ, charitatis, &c. Alij *viuent tritico* referũt ad euchariſtiæ ſacramentũ. Eſtque hæc cõmunior explanatio, quia in obſeruationibus ſpectantibus ad ornandos mores expendemus, *Et memoriale eius, ſicut vinum Libani* Mõs Libanus vt alijs plantis, etiam vitibus generoſiſſimis abundat, quod montes, & iuga vineis ſint magis idonea, Significat vero tantam fore in reſtitutis Iſraelitis operum, & ſtudiorum, omniumque actionum gratiam, vt nunquam de eis mentio, niſi honoris, ac laudis plena fiat quemadmodum vinum Libani odoris & ſaporis elegantia eſt inter cætera ſingulare.

Plinius libri duodecimi cap. 3. Virgilium ſequutus negat Malum medicum alibi quam in Media & Perſide naſci voluiſſe quamuis gentes ad ſe transferre tentauerunt.

collibus delectantur vites.

Obſeruationes ſpectantes ad componendos mores.

D*Iligam eos ſpontanee, quia auerſus eſt furor meus ab eis.* Benedictus Dominus Deus meus, qui auertere ſcit furorem ab hominibus, eſto aliquãdo iraſcatur non ſic nõnulli homines irantur, ſed nunquam iræ ſuæ modum imponunt, odiẽtes tanquam

tanquam nunquam amaturi, cum contra doceat Ariſtoteles nempe Odi, tanquam amaturus, Quemadmodum ex mari nunquam hauries aquam dulcem, ſed ſemper amarã, Sic ex quorundam pectoribus non aliud hauries, quam amaritudinem iræ, & odij, nihilque in eis inuenies, quod dulcedinem charitatis ſapiat. Huiuſmodi fuit furor Eſau contra fratrem ſuum Iacob, dicebat enim iratus, Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meũ. Additque Scriptura, Oderat ſemper Eſau Iacob pro benedictione, qua benedixit ei pater, Sic nõnulli ſemper ante oculos habẽt iniurias, irrogatas neque inuenies modũ, & artẽ, quibus extrahas de corde. *Simile.* Quemadmodum homo percuſſus ferreo, aut plumbeo globulo catapultæ, licet interdũ externæ vulnus curetur, intus manet in corpore globulus, ita quidam quamuis externè nõ prodat ira, intus in pectore recondunt, neque vnquam parcunt his, qui iniuriam intulerunt. Hos admonet Apoſtolus, *Epheſ. 4.* Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram, nolite locum dare diabolo. O egregium Apoſtoli conſilium, imo Domini præceptũ, eijcere è domicilio cordis iram, qui enim illam non eiicit, locum parat diabolo in corde ſuo. Quadrat obſeruatio in Euangelium ſabbathi poſt Dominicam ſecundam Quadrageſimæ in hæc verba. Accurrens pater miſericordia motus, cecidit ſuper collum filij, & oſculatus eſt eum. *Prov. 23.* Quid hoc eſt bone pater? tam cito obliuiſceris iniuriæ irrogatę tibi à filio? obliuiſcor certe, dedecet enim iram eſſe perpetuam.

¶ *Ero quaſi ros Iſrael.* Egregie incarnationẽ filij Dei ſimilẽ eſſe inquit rori, ne tu tantum myſterium penetrare contendas. Quemadmodum enim ros de cœlo deſcẽdens, nõ videtur donec terram cõtingit, Sic inquirere quo pacto Chriſtus factus eſt homo, & clauſis in vtero matris, cum æterni patris nunquã reliquerit ſinum, ſuperuacaneũ eſt, neque in oculi intellectus humani perſpicere poſſunt. Ne erigas oculos tuos, ait Sapiens, ad opes, quas non potes habere, quia facient ſibi pennas quaſi aquilæ, & volabunt in cœlum. Theſaurus eſt incõprehenſibilis myſteriũ incarnationis, atque recõdendũ anguſta domus eſt intellectus hominis ampliorẽ exigit domũ, hinc auolant in cœlũ. Hinc & in Canticis dicitur, Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me auolare fecerunt. Quanta enim Deus magis cogitatur, tanto incomprehenſibilior inuenitur. Quadrat obſeruatio in Euangelium Annuntiationis diuæ virginis, in hæc verba, Quomodo fiet

Beda his duobus Salomonis verſibus intelligit prohiberi immodicũ ſcientiæ deſiderium quo hodie plerique tenentur in perſcrutãdis vltra animi capacitatem miſterijs recõditis.

iſtud,quoniam virum nõ cognoſco? Et Reſpondit Angelus Spiritusſanctus ſuperueniet in te,Ecce Angelus ac ſi modum incarnationis ignoret, ad Spiritum ſanctum virginem de modo incarnationis inquirentem remittit. Vbi ergo ſunt, qui hunc modum callere contendunt.

¶ *E ũpei radix eius v. Libani,ibunt rami eius* Ex bonis parẽtibus,quos radicem vocat,rami optimi naſcuntur, puta filij. Dedecus enim eſt, maximáque ignominia, cum homo nactus fuerit ſtipitẽ maiorũ multis virtutibus inſignẽ, eius nõ

Roma.11. referre mores.Si radix ſancta,inquit Apoſtolus,&rami.Quẽ-

Simile. admodum ouis nunquam parit regulũ, aut viperam,ſed agnum, qui vellus ſimile fert & manſuetudinem ouinam imitatur,quod ſi vngues haberet ad laniandum, monſtrum eſſe iudicates,In eundẽ modũ quoties filius degenerat à maiorũ ſplendore, potius monſtrum eſt appellandum. quàm filius. Docuit hoc Deus vocans filios Iſrael radicem,& generationem de terra Chanaan patremque eorum Amorrhæum, & matrem Cethæam.Radix tua,inquit,& generatio tua de terra Chanaã,pater tuus Amorrhæus & mater tua Cethæa.Ecce,nõ eos vocat radicẽ Abrahæ, non Iſaac,aut Iacobi,à quibus originẽ trahebant, qm̃ eorũ præclara geſta non ſunt inſecuti.Chriſtus etiam Phariſæos vocat ob eandẽ cauſam genimina viperarum. Similes etiam his fuerunt filij Samuelis, de quibus inquit Scriptura, Non ambulauerunt filij Samuelis in viis eius,ſed declinauerunt poſt auaritiã, acceperũtque munera,& peruerterunt iudicium. O iniquorũ filiorum perfidiam.Num vidiſtis vnquam patrẽ veſtrũ Samuelem auaritia obcæcatum,aut alicuius munus accipere?Obſeruate, quid ſanctus pater dicat,Ecce,præſto,ſum, loquimini de me coram Domino, & corã Chriſto eius,vtrũ bouẽ cuiuſquã tulerim,aut aſinum,ſi quempiam calumniatus ſum, ſi oppreſſi aliquem, ſi de manu cuiuſdam munus accepi. Et dixerunt, Non es calumniatus nos,neque oppreſſiſti, neque tuliſti de manu alicuius quippiam. Vnde ergo didiciſtis,aut quis vos

Non abſre monſtra dicuntur filij optimorum parentũ degeneres qui naturam beneuolã turpiſſ. è deprauant & effingunt.

Matth.3.

1.Reg.8.

1.Reg.12. docuit accipere munera? Nonne decuerat ramos etiam eſſe

Simile. ſanctos,quẽadmodum & radix ſancta extitit?Decuerat ſane, verũtamẽ degenerarũt.Et quemadmodũ nonnullę plãtæ cũ habeant radicem albam,& pulchram, atque palato ſuauem, folia proferunt,& ramos ſpinoſos, quos ſi attigeris,manum lacerabis,In eundẽ modũ ex parẽtibus virtute præſtantioribus prodeũt filij impij, & ſceleribus inquinati.Quadrat obſeruatio in Euangelium natiuitatis Chriſti,in hæc verba,Eò

Ex pulchra arbore amarus fœs oritur & ingratus fruct⁹.

quod

quod eſſet Ioſeph de domo,& familia Dauid. Ecce, ex bona radice puta Dauid oritur optimus filius, nempe Ioſeph, qui tantam ſanctitatẽ eſt adeptus, vt ad ſeruiendum Chriſto, & matri eius eligeretur. Quadrat etiam in Euãgelium Dominicæ quartæ Aduentus in hæc verba, Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem filium Zachariæ. Quid pulchrius, inueniri poteſt, quam ex patre optimo Zacharia naſci filium, qui ſanctitatis fuit exemplar?

¶ *Erit quaſi oliua gloria eius, & odor eius vt Libani.* Gloriam oliuæ vocat, quod ipſa præbeat oleum ad fouendam lucem ardentem in ſanctuario, aliósque illuminantem. Ecce ergo quam oporteat eſſe gloriam noſtram, alijs præbere lumen virtutum, vt iacentes in tenebris peccatorum inde ſurgant. Sic Apoſtolus hanc fatetur eſſe gloriam ſuam. Quæ eſt enim inquit, noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona gloriæ? nonne vos ante Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum eſtis in aduentu eius? vos enim eſtis gloria noſtra,& gaudiũ. Rurſus etiam Philippenſibus ait, Itaque fratres mei chariſſimi,& deſideratiſſimi, gaudium meum,& corona mea, ſic ſtate in Domino chariſſimi. Quẽadmodũ dux, qui induxit milites ad pugnã, poſt victoriã militum coronatur, quod ipſe cauſa extiterit victoriæ, Sic qui ſplendidũ cãdidarũ actionũ exemplũ alijs ſubminiſtrant, ingenti laude,& gloria digni ſunt. Qui docet filiũ, laudabitur in illo,& in medio domeſticorũ, in illo gloriabitur, inquit Sapiens. Igitur qui alios verbo, & exemplo docet, laudis, & gloriæ coronam à Domino accipiet. Elegãter etiam ſubiungit, *Et odor eius vt Libani*, id eſt, vt thuris, vt intelligas, qui oliuæ frugiferæ munere funguntur in Eccleſia, gratiſſimũ Deo offerre ſacrificium. Certũ enim, eſt thus Deo ſolum offerri. Meritò igitur cũ eſſe oliuam dixerat, odorem Libani ſimul appoſuit, vt tu hinc colligas, quantum ſint honoribus proſequendi, quãtũque Deo grati ſint, qui alios verbo.& exẽplo illuminãt, quãdo cũ odore thuris Deo gratiſſimo illos cõponit. Atque ne ſola verba diffundas, obſerua, cui arbori cõparauerit eos qui cæteros ſunt illuminaturi, nõ vtique infructuoſæ, ſed fructiferæ. Qui enim alios tantũ verbis illuſtrant, nõ oliuæ ſunt, cum oleo careãt bonorum operũ.& ſimiles ſint his, qui lucernã accendunt, oleum tamen non infundunt. Quadrat obſeruatio in Euangeliũ pro Doctoribus in hæc verba, Vos eſtis lux mundi. De qua luce loquitur? De ea, quæ fouetur oleo candidæ vitæ, non quæ ſolum aërem habet verborũ, hic enim dicitur. Erit quaſi oliua gloria eius,

Bona exẽpla prælatorũ dicuntur oleum quo fouentur lãpades in conſpectu Domini
1 Theſ. 2.
Philip. 4.
ſimile.
Eccle. 30
Qui verbo & exẽplo alios erudient eos fore fulgẽtia ſydera policetur
Dan. 13.
Simile.

In huius rei typum Salomon in ingreſſu oraculi fecit duo
3. Reg. 6. oſtiola de lignis oliuarum, & ſculpſit in eis picturam cherubim. Quid enim oſtiola ſunt, per quę ad locum, vbi Deus erat, patebat ingreſſus, niſi prælati? Per eos enim ſubditi ingredi debent ad Deum, cæterum vt ad ingrediendū excitentur ſubditi, non ſint ſolum prælati cherubim, hoc eſt, pleni ſcientia, ſint etiam ſicut oliuæ fructiferæ in domo Dei, id eſt, verbis addant oleum liberalium actionum.

¶ *Conuertentur ſed-s in vmbra eius.* Non ait conuertendos, qui cito tranſierint, ſed qui ſederint. Tu ergo non cito deſeras viros pietate excultos, ſed ſede eum eis, hoc eſt, habe eū
Simile. illis familiaritatem, adiungere illis, non cito diſcedas, ſi conuerti ad Deum cupis. Nō enim ſubito in ferro cudes imaginem, non nihil temporis in ea re conſumēdū eſt, peccatores
Euchariſtiæ ſacramento vita ſpiritualis confertur. ferrei ſunt, vt ſculpas imaginem Dei in eorum corde, tempus neceſſarium eſt. *Viuent tritico* Si ad ineffabile Euchariſtiæ ſacramentum referas triticum, vt multi volunt, ecce quid boni cōferat hoc cæleſte munus hominibus, vitā nēpe ſpiritualem Vnde egregiè definit diuus Thomas, quod licet per baptiſmū detur primus actus vitæ ſpiritualis, per euchariſtiā tamē datur complementum vitæ ſpiritualis. Elegāter aurē euchariſtiā cōponit eū tritico, vt hinc percipias, quid maximè in hoc ſacramēto referatur, aut repræſētetur, videlicet immolatio Chriſti. Idē enim eſt. viuēt tritico, ac ſi dicat, Quēadmodum triticum frigora perfert hiemis, & ardorem ſolis, Sic ego multa, & acerbiſſima pertuli pro hominibus, dum agonem crucis ſuſtinui, eaque omnia repræſentantur in hoc ſacramento conferente vitā hominibus. Hinc & Apoſtolus ait,
1. Cor. 11. Quotieſcunque manducab tis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Hinc etiam Aſſertor noſter panem viuum ſe vocat, Ego ſum, inquit, panis viuus, qui
Ioan. 6. de cœlo deſcēdi. Quid eſt, panis viuus ſum, niſi vitam hominibus hic cibus largitur? Implicat etiam dum ſacroſanctam euchariſtiam triticum vocat Chriſtum in terra virginei vteris fuiſſe ſeminatum. Quis enim vnquam vidit triticū niſi in terra ſatum, indeq; ortum. Non igitur æternum patris verbum, quatenus Deus ſolū eſt, latet in hoc admirando ſacramēto, verum etiam quatenus homo eſt. Ea enim ratione ſatū in agro ſancto vētris materni, deinde ortū prodiit, & ad areā aſportatū, cruce fuit atritū, vt homines paſceret. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro feſto Corporis Chriſti, in hęc verba, caro mea verè eſt cib⁹. Quinā cibus? Triticeus.

Sic

Sic namque dictum eſt per Hoſſeam, loquentem de hoc ſacramento. Viuent tritico. Et cur triticum ſe vocat Chriſtus? *Chriſtus* Vt eius agonem in mentem reuoces, quoties hunc cęleſtem *Deus &* panem ſumis. Ad hæc. vt credas Chriſtum, quatenus Deus, *homo in ſacramento* & homo eſt, in hoc ſacramento contineri. *altaris.*

¶ *Memoriale eius, ſicut vinum Libani.* Famā, & opinionē huius populi componit cum vino optimo, & ſuauiſſimo, atque odoratiſſimo. Duo ergo hinc diſces, alterū eſt, ingēs bonū eſſe, multique æſtimandū cādorē bonę opinionis, quādo Deus inter cætera dona huic populo collata *memoriale*, id eſt, famā eius ſimilem futuram, inquit vino montis Libani, eamque obtinere, diuinæ largitatis eſſe dicit. Sic opinionis commendabilis ſplendorem donum Dei eſſe oſtendit Deus ipſe, dicens Dauidi: Feci tibi nomen grande iuxta nomen magnorum, qui ſunt in terra. Magni quoque faciendam famam oſtēdit Sapiens, Melius eſt, inquit, bonum nomen, quam diuitiæ multæ. Quod ſi tanti eſt fama bona faciēda, & donū Dei eſt, quomodo potero hanc ſententiam veluti veram, in animum inducere, vt credam, eam eſſe venalem, poſſéque hominem quamuis infimæ ſortis ſit, ſuā vendere famam? Alterum hic implicatum eſt, decere, qui ſæpius accedunt ad ineffabile ſacramentum Euchariſtiæ, bonę famæ odorem retinere. Poſtquam enim dixit, viuent tritico, appoſuit, Memoriale eius, vt vinum Libani. Quis enim non videat, turpe eſſe, cum quis pretioſiſſimum balſamum in pectore crebro recondat, exhalare fœtorem? Corpus Chriſti accepiſti? Da ergo operam vt odorem ſpires virtutum, non peccatorum, graueolentiam quamobrem, & bonum nomen retineas.

2 Reg. 7
Prou. 22.
Nomen bonum magis affectādum quā honores Liuius. 3. Dec. li. 6.
Simile.
Nota animum piū in priora ſcelera difficile relabi.

¶ *Ephraim quid mihi vltra idola? ego exaudiam, & dirigam eū, ego vt abietem virentē: ex me fructus tuus inuentus eſt. Quis ſapiēs, & intelliget iſta? intelligēs, & ſciet hæc? quia rectæ viæ Domini & iuſti ambulabunt in eis: præuaricatores vero corruent in eis.*

¶ *Ephraim quid mihi vltra idola?* Cum Ephraim omnia beneficia relata acceperit, & dictas promiſſiones audierit, dicet, Quid mihi vltra cū idolis? Fauet huic Explanationi Chaldaica Paraphraſis, ſic ſpūgēs hūc locū, Dicēt pronuari domus Iſrael, Quid ad nos attinet vltra ſeruire idolis? Volúntque nōnulli hoc dictū eſſe, quia multi decem tribuum reuerſi à regno Aſſyriorum crediderunt Euangelio ad prędicationem Apoſtolorū, aliorumq́; diſcipulorū Dn̄i, idololatria &, ſuperſtitione ſubiecta. Vnde bene ſubiungitur. *Ego exaudiam* orationes videlicet eius, cum ex animo pœnituerit eos peccatorum,

peccatorum. *Et dirigam eum*, id eſt, per rectam viam incedere faciam, Via autẽ Chriſtus eſt: per quem fit acceſſus ad patrẽ. Aſſertor namque noſter ait, Ego ſum via, veritas & vita. *Ego vt abietem virentem.* B. fariam explanare poſſumus, vel quod Deus faciat Ephraim, veluti abietẽ frondoſam, & ita diſpungit Chaldaica Paraphraſis, Lyranus, Haymo, Rupertus, & alij, Vel quod ipſe Deus ſe exhibeat Ephraim abietẽ, ſiue buxũ vmbriferam, vt ſub vmbra Dei requieſcat ſemper. Eſt enim abies perpetuò virens, ac propterea ſignificat Deus ſe nunquã Iſraeli defuturum, omniaq; neceſſaria illi ſuppeditaturũ. Vtramq; explanationẽ cõplectitur D. Hieron. cæterum hæc poſterior germanior literæ mihi videtur, quã & Septuaginta amplexi ſunt, habentes pro, *Eg. vt abietem virentẽ* ego ſicut iuniperus condenſa. *Ex me fructus tuus inuentus eſt.* Quoniam abies ſemper viret, nullum tamen fert fructum, ne quis exiſtimaret, inanem futuram hanc Dei vmbrã, vna cũ ea fructũ ſe redditurũ etiã ait, per fructum vero omnia neceſſaria intelligit. Quod ſi ad ipſum Ephraim hæc verba referamus, qui non ſolum ſit abies virens, verumetiã fructũ producẽs per fructum iſtum candidas virtutum actiones, quibus proferendis daturi ſint opera Iſraelitæ, intelligit. Quæ omnia, quoniam dono Dei, & non ſuis meritis ſunt habituri, inquit *Ex me fructus tuus.* Ac ſi dicat, Non ex te. *Quis ſapiens, & intelliget iſta? intelligens, & ſciet hæc?* Vt optimè obſeruat D. Hieron. in his verbis obſcuritatem voluminis huius, & difficultatẽ explanationis oſtendit. Eſt autem ſapiens in ſacris libris, qui cuiuſque rei naturam cognoſcere, & diſtinguere poteſt, neq; vlla in parte fallitur, qui vero ea, quæ intellexerit, & cognouerit, ad aliarum rerum rationes & occaſiones accommodare, atque ex alio exemplo aliud explicare nouit, proprio vocabulo intelligens, ſeu potius prudens appellatur. Hebraicè enim nomen HHACHAM ſapientem, NABON vero prudentem ſignificat. Sapientem enim ſic ſacra philoſophia definit, Cor ſapiens quæret doctrinam, & lingua ſapiẽtis componet ſcientiam. Prudentis autem hæc eſt deſcriptio, Qui ſapiens eſt corde, vocabitur prudens. Cum itaque viris ſapientiæ, & prudentiæ dotibus ornatis hæc, quæ à vate Hoſſea in hoc volumine dicta ſunt, obſcura merito videãtur, quid nos facere poſſumus, qui lippientibus oculis, & peccatorũ ſordibus obſcuratis clariſſimũ iubar ſolis non poſſumus intueri, niſi dicerre illud, quod ſcriptũ eſt. O profundũ diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quã inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & in-

Ioan.

Ceu maria fugere montibus altis ſemper viret abies arbor infrugifera, ſuis materies apta ſit trabibus & pluri-mis vitæ operibus.

Hominis ſapientis deſcriptio.

Prou. 15.

& inueſtigabiles vitæ eius. Quis enim poteſt abſque Chriſto cognoſcere, quid ſignificet Iſrael, quid ſoror eius. Non miſericordiam conſecuta, quid tertius frater, Non pulus meus, quæ ſit adultera, quæ ſine lege Dei multo ſellura ſit tempore quod ſit pactum cum beſtis terræ, & cum volatilibus cœli, qui ſit Dauid, ad quē populus reuerſurus ſit, quid deniq; cætera arcana huius vaticinij reſerare, & exacte cognoſcere? Hinc merito ſubiungit, *Quia rectæ viæ Domini, & iuſti ambulabunt in eis.* Exiſtimat D. Hieronymus, vias Domini eſſe lectionem veteris, & noui teſtamenti & ſanctarum intelligentiam ſcripturarũ, in his viis qui ambulat, niſi conuertatur ad Dominũ, & ablatum ab eo fuerit velamen, quod erat ante oculos Moyſi, rectũ iter inuenire nõ poteſt. Sic autem dixerit cũ Dauid, Reuela oculos meos, & conſiderabo mirabilia de lege tua, ambulaturum in eis, & inuenturũ Chriſtũ, & Iudæos, & hæreticos, quos vel præuaricatores, vel impios Scriptura nunc nominat, offendere in eis, vel infirmitati, atq; corruere ſentiat, iuxta illud, quod ſcriptum eſt, Ecce, iſte poſitus eſt in ruinã, & in reſurrectionē multorum in Iſrael. Alij vero, vt Lyranus, Haymo, Chartuſianus, & Interlinearis, quibus aſſentire videtur Theodoretus, per vias intelligunt præcepta, & cõſilia Chriſti, in quibus iuſti ambulant, dum eas opere complent, dicentes ad Deum cum Pſalte, Perfice greſſus meos in ſemitis tuis, vt non moueantur, veſtigia mea, præuaricatores vero, qui mandata Domini tranſgrediuntur, ruituros in eis, quoniam qui in lege peccauerunt, per legē iudicabuntur. Et ſeruus, qui ſcit voluntatem Domini, & non facit, plagis vapulabit multis. Demum alij, cum via in Sacris ſignificet quicquid agimus, conuerſamur, & viuimus, omnia denique, quibus ſtudemus, ſiue bona ſiue mala, per vias Domini Dei actiones intelligũt, idemque eſſe dicũt *rectæ viæ Domini ſunt,* quòd iuſtum eſt, quicquid à Deo fit. *Et iuſti ambulabunt in eis,* qui per Chriſtum videlicet iuſtificantur.

Rom. 11.

Tutum non eſt cũ veſte natare neç cum păßionibus aut cordis affectibus vela dare ſacris ſcripturis.

Pſal. 118.
Luc. 2.
Pſal. 16.
Rom. 1.

Obſeruationes ſpectantes ad morum inſtitutionem.

E*Phraim quid mihi vltra ad idola, ego exaudiã, & videbã eum.* Obſerua, quãdo Deus dicat, ſe exauditurũ Ephraim, cũ videlicet abiecerit idola nõ antea. Tu ergo, ſi exaudiri cupis à Deo tuo, pri⁹ relinque peccata. Scimus, qa peccatores Deus nõ audit, dicebat, qui natus fuerat cæcus, ſed ſi quis

Dei

Dei cultor eſt,& voluntatem eius facit,hunc exaudit. Et a-
pud Iſaiam Dominus ait,Cum extenderitis manus veſtras,
Ioan.9. auertam oculos meos à vobis,& cum multiplicaueritis ora-
Abiectis tionem,non exaudiam.Quare deſpicis prolixam orationem
peccatis Domine?Cauſam reddit,Manus enim veſtræ ſanguine ple-
noſtras næ ſunt, Lauamini,mundi eſtote, auferte malum cogitatio-
preces non num veſtrarum.Prius ergo peccata ſunt abiicienda, ſi exau-
abÿciet diri cupis.Sapiens etiam ait, Qui declinat aurem ſuam, ne
Deus. audiat legem,oratio eius erit execrabilis Et Ieremias,Poſui-
Iſa.1 ſti,inquit Domine,nubem,ne tranſeat oratio. Elegãter pec-
Prou. 28. catum noſtrũ cum nube componit. Quemadmodum enim
Thren.3. nubes fumus eſt eleuatus è terra, Sic peccatum fumus eſt à
Simile. nobis qui terra ſumus,conſurgens.Et vt nubes impedimen-
Ariſtoteles to eſt, ne quis ſolis ſplendorem accipiat, Sic peccatum ob
li.2.~ c.c.3 ſuam caliginem obſtat, ne diuinæ gratiæ ſplendida luce col
Pſal.144. luſtremur.Contra vero viros iuſtos audiri à Deo, inuenies.
Pſalm. 33. Voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum
Exod.27. exaudiet,ait Regius Pſaltes, Ac rurſum, clamauerunt iuſti,
& Dominus exaudiuit eos. Quemadmodum Moſes orabat
habens in manu virgam Domini, & poſitus ſuper lapidem,
preces fugit ad Dominum, atque victoriam tunc obtinuit,
Sic nos,ſi audiri cupimus à Deo,habeamus in manibus vir-
gam Dei,id eſt,iuſtitiam rectè vitam noſtram inſtituentem,
& lapidem angularem Chriſtum nobiſcũ habeamus,& pro-
culdubio exaudiemur. Quadrat obſeruatio in Euangelium
pro feſto Apoſtoli ſancti Iacobi in hæc verba, Neſcitis quid
petatis.Cur cum eum mater, & filij orauerint petentes,non
audiuntur à Chriſto? Quia non abiecerant peccatum ambi-
tionis,ſed hoc peccato petunt dextram & ſiniſtram.

¶ *Ego vt abietem virentem.* Quãdo Domine te maximè abie
tem oſtendiſti populo tuo;Vtiq; cum Cruci es affixus.Nam
Simile. quemadmodum abies folia profert ſpinoſa, idque tradunt
De reſina Iſidorus,& Ariſtoteles,ſemperque viret, neque hiemis bru-
abietis vti ma ſiue algor folia,& virorem perdere poteſt,gummi etiam
liſsima v- vel reſinam exhalat medendis vulneribus vtiliſſimam, Sic
de Plini in arbore Crucis quid inuenies, niſi coronatum Dominum
c.10.li.16. Deum tuum ſpinis?quid niſi inter tot tormenta agonis pa-
tientiam inauditam cuius virorem gelidiſſima pectora Iu-
dæorum non valuerunt perdere,quin oraret ęternũ patrem,
Pater ignoſce illis,quia neſciunt quid faciunt?quid, niſi bal-
ſamum ſanguinis, quo noſtris vulneribus mederetur? Hæc
Cant. 2. arbor eſt illa, de qua inquit Sponſa, Sub vmbra illis quem
deſiderabam,

deſiderabam, ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Hæc ar-
bor reſinam ſpirat pretioſiſſimam, de qua ait Ieremias, Aſcē- *Iere. 46.*
de in Galaad, & tolle reſinam virgo filia Ægypti. Hęc eſt ar-
bor, cuius ſtipitem inuenit Agar puteum aquæ, qua ſuam *Geneſ. 21.*
& filij Iſmaelis ſitim extinguit, atque poſteaquam ea aqua
eſt refocillatus, Dominus cum eo Vbi enim animæ noſtræ
ob peccata, & tenebrarum regionem, quam incolunt, dictæ
filiæ Ægypti, & qui in ſolitudine erramus huius mundi, re-
frigerium & vmbram nos protegentem inueniemus, niſi in *Dan. 4.*
ſalutifera arbore crucis? Vnde bene ſubiunctum eſt, *Ex me* *crucis fru-*
fructus tuus inuentus eſt. Et quiſnam fructus? Vtique omnium *ctus cæle-*
eſca Si enim arbor, quam vidit Daniel in medio terræ plan- *ſtes prepa-*
tatam, omnibus propinabat eſcas, folia habebat pulcherri- *rauit eſ-*
ma, & magna erat, atque fortis, cuius proceritas cœlū tan- *cas nec eſt*
gebat, fructus nimius, & ſupter eam habitabant animalia, & *aditus ad*
beſtiæ, & in ramis eius conuerſabantur volucres cœli, & ex *æternam*
ea veſcebatur omnis caro, quanto exhuberantius hæc om- *gloriā niſi*
nia hominibus & angelis conferet Crux Chriſti? Ibi quid *per crucē.*
comedant iuſti, inuenies, quid peccatores, quid etiam ipſi an
geli. Quadrat obſeruatio in Euangelium pro feſto inuentio-
nis ſanctæ crucis, in hæc verba: exaltari oportet filium ho-
minis, vt omnis, qui credit in ipſo, non pereat. Quo pacto
eſt Chriſtus exaltandus? Non ſolum vt ſerpens, verum vt
abies frondoſa, & virens, &c: Hactenus mihi Deus propitius
fuit, vt hunc vatem non pro eius dignitate, ſed pro ingenij
mei tenuitate explanarem, cui vota noſtra probentur, quem
obnixe ſupplicamus, qui ſacro Euangelio ſecundum Lucam
iam manum admolimur, vt etiam in lucem prodeat.

LAVS DEO.

FINIS.

CLASSIS AVTHORVM
HÆBREORVM, GRÆCORVM, ET LATINORVM, QVORVM
opibus & ſententiis locupletatur hoc opus.

A

Ambroſius.
Auguſtinus.
Anſelmus.
Abulenſis.
Albertus Magnus.
Adelinus.
Anthoninus.
Athanaſius.
Ariſtoteles.
Auerrois.
Alexander ab Alexandro.
Alanus.
Athenæus.
Ariſtophanes.
Apuleius.
Auicenna.
Aulus Gellius.
Auſonius.
Amphides.

B.

Biblia Sacra.
Baſilius.
Bernardus.
Beda.
Burgenſis.
Brito.

C

Chryſoſtomus.
Cyrillus.
Clemens Alexandrinus.
Cyprianus.
Clemens Papa.
Chaldæus Paraphraſtes.
Chryſermius.
Crad. Caietanus.
Caſsiodorus.
Chriſtianus Druthmerus.
Concilium Conſtantinopolitanum.
Concilium Cabilonenſe.
Concilium Aurelianum.
Concilium Aquiſgranenſe.
Concilia Nicena.

Concilium Pariſienſe.
Concilium Tridentinum.
Chryſologus.
Cicero.
Columella.
Cœlius Rhodiginus.

D.

Damaſcenus.
Dionyſius Areopagita.
Dyoniſius Corinthius.
Dyoniſius Carthuſianus.
Doſithæus.
Dominicus de Soto.
Diogenes Laertius.

Diodorus Siculus.

E.

Epiphanius.
Egeſippus.
Euthymius.
Elinardus.
Euſebius Cæſarienſis.
Euripides.

F

Firmianus.
Feſtus Pompeius.
Franciſcus à Victoria.
Florus.

G

Gloſſa ordinaria.
Gregorius Maximus.
Gelaſius.
Galatinus.
Giraldus.
Galenus.
Gaza.

H

Hieronymus.
Haymo.
Hugo.
Herodianus.
Hilarius.
Hippocrates.
Heſiodus.
Homerus.

I

Iuris canonici & ciuilis doctores.
Ioſephus.
Iſidorus.
Innocentius.
Ioradinus.
Ignatius.
Irenæus.
Iuſtinus Martyr.
Iſocrates.

Iuuena

Iuuenalis.
Io.Rauclinus.
Interlinearis.

L.

Leo Papa.
Liranus.
Liuius.
Lucanus.

M.

Miſnaioth.
Manethon Egyptius.
Marullus.
Maximinus.
Martialis.
Menander.
Macrobius.

N.

Nazianzenus.
Nauclerus.

O.

Origenes.
Oroſius.
Onoſander.
O rphaus.

P

Proſper.
Polibanus.
Philippus Prasbyter.
Plato.
Plutarchus.
Plinius.
Plinius ſecundus.
Pauſanias.
Platinus.
Paulinus.
Plautus.
Propertius.

Q

Q.Curtius.
Quintilianus.

R

Remigius.
Ruffinus.
Rabbi Salomon.
Rabbi Dauid Canchi.
Rupertus Tutienſis.

S

Symmachus.
Sozomenius.
Seneca.
Suetonius Tranquillus.

Sabellicus.
Solinus.
Socrates.
Suidas.
Salluſtius.

T.

Thomas.
Tertullianus,
Theophylactus.
Theodoretus.
Theocritus.
Theophraſtus.
Thucydides.
Terentius.
Tibullus.
Thales.

V.

Vatablus.
Vegetius.
Varro.
Virgilius.
Valerius Maximus.
Vopiſcus.
Vitruuius.
Valla.
Valerius Flaccus.
Vollaterranus.

X.

Xenophon.

Probatos libros ſemper lege, & ſi quando ad alios diuerti libuerit, ad priores redi.
Seneca, Epiſt. 2.

INDEX AVTHORITATVM SACRÆ SCRIPTVRÆ QVÆ AB AVTHORE IN HOC OPERE

declaratæ ſunt, præter alias quæ ſparſim citantur ad explicandos obſcuriores locos huius Prophetiæ.

GENESIS.

1 Factus eſt veſpere, & mane dies vnus. 31.2
1 Appellauitq; lucem diem, & tenebras noctem. 123
1 In principio creauit Deus cœlum & terram. 172
1 Ecce, dedi vobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram.
1 Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. 508
2 Produxitq; Dominus omne lignum de humo. 163
2 Erant autem vterque nudus. 220
2 In Phiſon naſcitur aurum optimum. 292
2 In quacunque die comederitis 300
2 De ligno ſcientiæ boni & mali ne. 777
2 Deus paradiſus eſt, de quo fons aſcendit, vt irriget vniuerſam terram. 840
2 Die ſeptimo quieuit ab vniuerſo opere. 837
3 Cumque videret lignum, quòd eſſet pulchrum. 196
3 Maledicta terra in opere tuo, ſpinas, & tribulos germinabit tibi. 210
3 Dominus eiecit de paradiſo. 132
3 Multiplicabo ærumnas tuas. 66
3 Terram comedes cunctis diebus. 79
3 Et collocauit ante paradiſum voluptatis. 19
3 Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus. 234
3 Poſt peccatum fecit tunicas pelliceas. 358

3 Venit ad auram. 398
3 Adam vbi es 534
3 Super pectus tuum gradieris. 539
3 Peccatum Eua ſerpentis. 616
3 Præcepit nobis Deus ne comederemus,& ne. 24
4 Et ait Dominus ad Cain, &c. 13
4 Ecce eiicis me à facie tua. 133
4 Sanguis Abel fratris tui. 387
4 Ædificauit Enoch. 449
4 Cognouit Adam vxorem. 556
4 Dictum eſt Caino,ſepties. 598
4 Cum Lamech venereæ. 612
4 Ecce eiicis me hodie à facie. 779
4 Si male egeris, ſtatim in foribus. 641
4 Eua concepit, & peperit Cain. 96
4 Egrediamur foras. 93
4 Poſuit mihi Deus aliud ſemen pro Abel. 101
4 Poſuit mihi Deus. 104
4 Quare iratus es & cur concidit 132
4 Iabel qui fuit pater habitantium. 216
4 Lamech ab vxoribus obiurgatur. 67
4 Poſſedi hominem per Deum. 81
4 Iſte cœpit inuocare nomen Domini. 55
5 Fac tibi arcam. 370
6 Fac tibi arcam de lignis leuigatis.
6 Videns Deus, quod multa malitia hominum. 75
6 Delebo hominem quem formaui. 76
6 Cumque videret Deus terram eſſe corruptam. 74
6 Factum eſt diluuium. 132
6 Ecce, Ego adducam aquas diluuij. 228
6 Delebo hominem quem creaui à facie terræ. 260
6 Cum cœpiſſent homines multiplicari. 436
6 Videntes filij Dei filias hominum. 786
6 Delebo hominem quem formaui. 796
6 Dolore cordis tactus intrinſecus. 690
7 Erat Noe ſexcentorum annorum, quando diluuij aquę inundauerunt ſuper terram. 52
7 Nequaquam vltra maledicam terræ. 524
8 Dimiſit columbam ex arca. At illa venit ad veſperã portans ramum oliuæ. 831
8 Elegit columbam, præ cæteris auibus. 850

9 Nequaquam vltra interficietur omnis. 865
9 Et filius Chan nuntiauit duobus fratribus. 255
9 Non permanebit ſpiritus meus in homine. 321
9 Arcum meum, ponam.
9 Noë bibens vinum inebriatus eſt. 335
9 Chanaan maledictus fuit pro peccato Chan.
9 Noe inebriatus diſcooperiens ſe, detegit verenda. 722
9 Videbo arcum meum in nubibus cœli. 866
10 Nembrod erat robuſtus venator coram Domino. 26
11 Cœperunt hoc facere, ne deſiſtent. 67
11 Venite, faciamus ciuitatem & turrim. 61
12 Egredere de terra tua, & cognatione. 27
12 Abrahamus deſcenſurus in Ægyptum. 546
12 Abrahamus quod fames facta. 575
13 Faciam ſemen tuum, ſicut puluerem terræ. 558
13 Ecce ſicut paradiſus Domini. 707
1? Eſt egreſſa Dina. 566
14 Leuo manum meam. 461
14 Da mihi animas, & cætera tolle tibi. 462
14 Elegit Loth habitare. 572
14 An non clypeus erat? 5?0
15 Factus eſt ſermo Domini ad Abraham, non erit hic hęres tuus. 12
15 Suſpice cœlum, & numera ſtellas. 155.156
15 Domine Deus, quòd dabis mihi. 263
15 Non completæ ſunt iniquitates. 267
15 Scias quòd peregrinum erit. 308
15 Abrahamus non deſtitit.
16 Abraham reprehenditur à Sara. 67
16 Agar vnde venis, & quo vadis? 740
17 Circundedit carnem præputij eorum. 77
17 Appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentiũ conſtitui te. 1 4
17 Statuam pactum meum inter me. 321
17 Dabo tibi & ſemini tuo omnem terram. 322
17 En ſupplantauit me. 3 5
17 Numera ſtellas ſi potes. 455
17 Bifariam Dominus conſueuit mutare nomina. 571
17 Abrahamus prius ſe circuncidit. 608
18 Nunquid perdes 712
18 Abrahamus inuitauit angelos. 271

18 Ponam buccellam panis. 787
18 Deſcendam & videbo vtrum clamore. 115
18 Bonam buccellam panis. 224
18 Loquar ad Dominum,cum ſim puluis. 337
18 Dimiſit coruum. 326
19 Cum ſubuerteret Dominus vrbes. 306
19 Nolite malum hoc facere. 418
19 Dederunt patri ſuo bibere. 503
19 Deſcendam & videbo vtrum. 555
19 An non clypeus erat. 562
19 Quia non cognouerat Deum ſuum. 578
19 Deus euertit quinque ciuitates. 844
19 Nolite quæſo fratres mei. 727
20 Non reuertetur in terram Ægypti. 842
20 Orabit pro te & viues. 230
20 Iuſſit Dominus Abimelech relinquere. 270
20 Peccauerat Abimelech concupiſcens & ferens Saram. 653
20 Propter Abraham ſanauit Dominus. 738
21 Sara eiicit de domo ſua Iſmaelem. 67
21 Viſitauit Dominus Saram vt ei. 100
21 Sara lactauit Iſaac. 144
21 Viſitauit Dominus Saram. 268
21 Fecit grande conuiuium. 420
21 Agar proiecit filium Iſmaelem. 531
21 Cum vidiſſet Sara filium Agar. 27
22 Tolle filium tuum vnigenitum. 27
22 Multiplicabo ſemen tuum. 158
22 Quia feciſti rem hanc & non. 160
22 Dominus vidit. 625
22 Carebat Abram numeroſa prole cum vnicum haberet. 805
23 Iacob ſupplantauit fratrem ſuum Eſau in vtero Rebeccæ 859
24 Iſaac ſic Rebeccam dilexit. 305
24 Cognati Rebeccæ ſoror noſtra. 806
24 Seruus Abraham non ſegnis. 855
25 Filiis concubinarum largitus eſt munera. 295
25 Dedit Abraham cuncta quæ. 104
26 Quare impoſuiſti nobis. 559
26 Ne deſcendas in Ægyptum. 100
26 Fuit iurgium inter paſtores. 180

26 Ne deſcendas in Ægyptum. 298
27 Ecce, Eſau frater tuus minatur, vt 869
27 Sume arma tua, pharetram. 38
27 Vox quidem Iacob, tactus autem. 197
27 Venient dies luctus patris mei. 327
27 Accede vt tangam te. 390
27 Deludit Iacob patrem Iſaac. 541
27 Iacob abſente Eſau paternam benedic. 546
27 Non Eſau qui horridus, ſed Iacob qui lenis cõſtitutus eſt Dominus. 839
28 Sibi habeat certe mendacij, arguere nos. 18
28 Tulit lapides,&c.& erexit, &c. 166
28 Vidit Iacob ſcalam. 455
28 Si fuerit Dominus mecum. 576
28 Iacob acquieſcens conſilio matris ſuæ Angelum inuenit in Bethel. 859
29 Num quia frater meus es gratis ſeruies mihi? 871
29 Seruiuit pro Rachel ſeptem annis, & videbantur pauci dies præ amo. 23
29 Rurſum ſeruiuit. 116
29 Num gratis ſeruies mihi. 357
29 Non Iacob ſeruit Laban quin prius certa. 871
29 Seruiuit enim Iacob pro Rachel. 873
30 Tollens Iacob virgas populeas virides & amygdalinas. 37
30 Benedixitq́; tibi Deus ad introitum. 97
30 Iacob virgas decorticauit. 410
30 Rurſum Iacob. 563
30 Reſpondebit mihi iuſtitia mea. 360
31 Ego damnum omne reddebam. 873
31 Viginti annis fui tecum. 106
31 Deus abſtulit ſubſtantiam patris. 100
31 Rachel furata eſt idola. 344
31 Veni, & ineamus fœdus. 425
31 Subſtantia creuit, quia illi inſeruierat Iacob. 810
31 Rachel furata eſt omnia idola Laban. 512
31 Si ſanctus Iacob animaduertens faciem. 583
31 Laban ſuſpicatus eſt quòd Iacob furatus. 219
32 Vocaberis Iſrael, quoniam ſi contra Deum. 114
32 Luctabatur angelus cum Iacob. 356
32 Placabo eum muneribus. 840
32 Placabo eum muneribus. 646

32 Si contra Deum fortis fuiſti 859
32 Non dimittam tibi niſi benedixeris. 858
34 Conglutinata eſt Sichem anima. 803
34 Non eſt egreſſa Dina. 568
34 Turbaſtis me, & 584
34 Solemor,& Sichem necauerunt. 823
34 Inueniam gratiam coram vobis. 93
34 Sichem locutus eſt ad cor Dinæ. 275
34 Sichem dilexit Dinam 350
35 Pater vocauit eum Benoni. 823
37 Deſcendam ad infernum lugens. 494
37 Ioſeph accuſauit fratres ſuos. 253
37 Puer non comparet. 361
37 Ruben mititur ſe vocare alios fratres. 453
39 Moleſta erat adoleſcenti. 94
39 Benedixitq́, Dominus Ægypti. 97
39 Benedixitq́; Dominus domui Ægyptij. 250
39 Quomodo poſſum hoc malum facere. 347
39 Domus Ægyptij ad ingreſſum Ioſeph multis aucta diuitiis. 810
39 Quomodo poſſum hoc malum facere. 840
39 Rurſum. Quomodo. 855
39 Ioſeph cum eum tetigit fœmina fugit. 783
39 Quomodo poſſum hoc malum facere. 545
39 Ecce Dominus meus omnibus. 597
40 Pharao in carcerem miſit pincernam. 4'6
40 Præpoſitis pincernarum, ſuccedentibus proſperis oblitus eſt interpreti ſui. 576
40 Innocens in lacum miſſus ſum. 576
40 Magiſter piſtorum Pharaonis, ſublato capite in cruce ſuſpenſus. 10
40 Boues fœdæ deuorarunt boues craſſas. 754
41 Somniauit Pharao. 41
41 Vidit Pharao ſeptem ſpicas in cul. 766
41 Tu eris ſuper domum meam 858
41 Boues fœdæ deuorarunt boues. 476
41 In ſomnio Pharaonis. 575
41 Pharao vidit oues pulchras. 616
42 Merito hæc patimur, quia peccauimus. 149
42 Ioſeph ad fratres ſuos durius loquitur. 284
42 Et ſerui tui venerunt. 341
42 Filij Iacob non in Ioſeph. 645

42 Meritò

42	Meritò hæc patimur, quia peccauimus.	741
43	Maior pars venit Beniamin, vt quinque.	26
43	Fecit vnumquemque ſedere iuxta primogenita ſua	171
43	Interrogauit progeniem noſtram.	172
47	Dies peregrinationis vitæ meæ.	119
48	Manaſſes ad ſiniſtram.	441
49	Maledictus furor eorum.	167
49	Non deficiet princeps.	368
49	Dies peregrinationis vitæ meæ.	383
49	Tu principium doloris mei.	707
49	Maledictus furor eorum.	450
50	Deus viſitabit vos, & aſcendetis de terra iſta.	102
50	Nolite timere.	276

Exodus.

1	Et factum eſt in trigeſimo anno.	60
1	Et quia timuerunt obſtetrices Deum,	613
1	Venite, ſapienter opprimamus	614
1	Ingemiſcentes filij Iſrael propter opera.	858
2	Num occidere me tu vis?ſicut.	251
2	Moſes dixit, Vadam	259
2	Filij tui Iſrael conſurrexerunt.	678
2	Clamor filiorum Iſrael venit.	690
3	Vidi afflictionem populi mei.	66
3	Vidi afflictionem populi mei.	148
3	Apparuit Moſi Dominus.	565
3	Quandiu Moſes eſt adoptatus.	573
3	Vidi afflictionem populi mei.	623
3	Cum egrediemini ex Ægypto.	646
4	Obſecro Domine, mitte quem miſurus es.	85
4	Dixit Dominus ad Moſen in Madiam.	163
4	Verſa eſt in colubrum.	426
4	Ex Ægypto vocaui filium meum.	805
4	Sume tibi laterem.	51
4	Ego indurabo cor Pharaonis.	236
5	Primum genitum meum dimittite.	833
5	Cur ita agis contra ſeruos tuos.	240
5	Non habebitis deos alienos.	605
5	Populus Iſrael degens ſub Pharao.	806

5 Dimit

5 Dimittite populum. 307
6 Ecce, non audiuut me. 381
7 Induratum eſt cor Pharaonis. 338
8 Virga Aaronis deuorauit. 453
8 Venit muſca grauiſſima. 256
8 Extinxit Moſes ranas. 643
9 Mitte nunc, & congrega iumenta tua. 853
10 Ego inducam locuſtam in fines veſtros. 256
11 Adhuc vna plaga tanquam Phatao. 341
12 Decima die menſis huius. 133
12 Eadem die egreſſus eſt. 733
12 Et cuſtodiatis diem feſtum. 181
13 In die eram nubes & in nocte colum. 834
13 Mementote Diei huius 360
15 Abyſſi operient eos. 162
15 Fiant immobiles, quaſi lapis donec pertranſeat. 146
15 Tunc canet Moſes. 162
15 Deſcenderunt in profundum. 338
16 Large Deus ſe inclinat. 836
18 Leuius ſit tibi partito in alios 662
18 Iudices debent eſſe fortes. 664
19 Iam nunc veniam ad te in caligine. 21
19 Homo, ſiue iumentum tangens montem. 22
20 Ego ſum Dominus Deus tuus fortis, zelotes. 114
20 Rurſum, 213
20 Rurſum. 601
21 Et metite vobis in ore miſericordiæ 808
22 Principi non maledices. 374
22 Applica illum ad deos. 374
22 Tintinnabula aurea. 431
22 Diis non detrahes. 454
22 Cum quis furatur bouem. 723
23 Ego autem in die vltionis. 67
23 Si audiens filium Dei. 806
23 Prohibuit Deus ne iurarent. 561
24 Omnia quæ præcepit Dominus. 756
28 Electis viris ſtrenuis de Iſraël. 764
28 Vade, deſcende, peccauit populus. 48
28 Hæc erunt veſtimenta quæ faciet ſuper 85
28 Iuxta ordinem natiuitatis, 333
30 Moſes accepit legem. 711
31 In lapideis tabulis ſcripſit legem. [illegible]8

32 Conſecraſtis manus veſtras Domino. 19
32 Quid tibi fecit populus iſte, vt induceres ſuper eum peccatum grande. 48
32 Cur Domine iraſcitur furor tuus contra. 74
32 Iſti ſunt dij tui Iſraël, qui te eduxerunt. 223
32 Petit Aaron inaures ſuas. 244
32 Placatus eſt Dominus, ne faceret malum. 317
32 Vitulum areum combuſſit. 110
32 Recordare Abram. 372
32 Quid tibi fecit populus iſte. 453
32 Viſitabo & hoc peccatum. 456
32 Sedit populus meus manducare. 335
32 An non etiam ſanctus Moſes. 562
32 Vade, & deſcende cito. 587
32 Dimitte me, vt iraſcatur. 592
32 Deſcende cito, quia peccauit populus. 510
32 Iſti ſunt Dij tui Iſraël qui. 717
33 Loquebatur Dominus ad Moſem. 21
33 Iam nunc depone ornatum tuum. 250
33 Reſpice populum tuum. 366
33 Quando feſta mihi celebraueritis. 674
34 Prohibuit Deus filiis Iſraël. 584
34 Nec vxorem de filiabus eorum accipies. 669
34 Non apparebis in conſpectu meo vacuus. 791
35 Arca Dei erat interius, & exterius deaurata. 197
36 Poſuit Deus in propitiatorio duos Cherubinos. 18
36 Deus præcepit in vnctione. 598

Leuiticus.

1 Caput, & inteſtina hoſtiæ adolebis ſuper altare. 135
1 Plumas præcepit Deus euellere. 309
1 Detracta pelle. 447
1 Deus præcipit ſibi offerri iecur. 614
1 Si ſacerdos peccauerit. 407
4 Si ſacerdos qui vnctus eſt. 596
4 Offerri iubet iuuencum. 411
5 Portabit iniquitatem. 149
5 Portabit iniquitatem. 767
8 Ad hoſtium tabernaculi. 366
10 Tollite ſacrificium. 729
10 Quomodo potui comederem. 257
10 Deus prohibuit ſacerdotibus, ne biberent, vinum quoties

ties erant miniſtraturi. 500
10 Cur non comediſtis hoſtiam. 448
11 Hæc ſunt, quæ de auibus non comedetis. 135
11 Carnes cygni non comedes. 249
11 Non quicquam mellis adolebitur. 390
12 Ampliorem hoſtiam exactam à diuitibus. 292
14 In mundatione leproſi radi omnes capillos capitis eius. 631
14 Si inuenerit, creuiſſe lepram. 169
19 Suſcipiet Iſraël duos hircos pro peccato. 20
16 Affligeris animas veſtras. 43
16 Erit vobis hoc legitimum ſempit. 73
17 Meritè in ore miſericordiæ 822
18 Omnis homo ad proprium ſanguinem non accedat. 394
19 Ne proſtituas filiam tuam. 707
19 Ne conſideres perſonam pauperis. 454
10 Nolite facere iniquum. 461
19 Non facies quod iniuſtum eſt. 134
19 Honora perſonam ſenis. 744
20 Qui dormierit cum maſculo. 545
20 Cuſtodite leges meas. 547
20 Qui ſupra vxorem. 606
22 Si immolaueris hoſtiam pro gratiarum actione. 296
23 Septem diebus azima comedetis. 326
25 Sex annis putabis vineam tuam. 278
26 Comedetis, & non ſaturabimini. 476
26 Panem noſtrum in ſaturitate. 556
27 Terrebit eos ſonitus folij volantis. 90
27 Dabo vobis cœlum deſuper ſicut. 248
26 Addam correptiones veſtras ſeptuplum propter peccata veſtra. 263
26 Dabo pauorem in cordibus eorum. 412
26 Si ambulaueritis ex aduerſo. 461

Numerorum.

1 Anno altero egreſſionis filiorum Iſraël. 33
1 Moſes commendatur quia mitiſſimus. 76
3 Quinque ſiclos pro primogenitis. 69
4 Sicut Aaron ex diuino præcepto. 436
4 Si declinaſti à viro tuo. 703

4 Fœmi-

4 Fœmina ſuſpecta de adulterio. 359
9 Si vero biduo,aut vno menſe. 391
9 In omnibus deprecare altiſſimum. 484
11 Deuorauit extremam caſtrorum partem ignis Domini. 86
11 Non poſſum ſolus ferre. 436
11 Non ego concepi vniuerſum populum iſtum. 788
11 Adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſorum. 232
11 Ioſue filius Num ſeruus Moyſi electus. 809
11 Nunquid ego. 619
12 Nunquid in Moſe, aut per Moſem ſolum locutus eſt Dominus 52
12 Ne indignetur Dominus meus. 851
12 Et apparuit candens lepra,quaſi nix. 251
4 Filij veſtri portabunt fornicationem veſtram. 66
16 Recedite à tabernaculis impiorum hominum. 652
16 Tollat Eleazar ſacerdos thuribula, quæ iacent in incendio. 110
19 Vas quod caret operculo, & ligatura deſuper immundum eſt,& omnia effutiens. 17
16 Vas quod non habuerit. 505
20 Pergat Aaron. 402
21 Tunc canet Iſraël. 162
21 Occidat vnuſquiſque proximos ſuos. 851
21 Cur impoſuiſti pondus vniuerſi. 663
22 Miſit nuntios vt vocarent te,cur non ſtatim veniſti. 85
23 Dominus autem poſuit verbum in ore Balam. 13
24 Quam pulchra taberna. 687
25 Ecce,do ei pacem fœderis mei. 19
25 Fornicatus eſt Iſraël cum filiis Madianitarum. 192
26 Locutus eſt Dominus ad Balam. 21
26 Cur ſubuertitis mentes. 234

Deuteronomium.

1 Sicut ſtellæ cœli. 435
1 Pauit te Dominus Deus tuus. 834
1 Paruuli veſtri,& ipſis qui hodie ignorant boni, ac mali, ipſis dabo. 837
4 In medio ignis ardentis. 404
4 Si fueritis patrantes malum. 578
4 Audi Iſraël, Dominus Deus tuus ignis conſumens eſt. 262

5 Non

5 Non reſpondebis contra proximum tuum. 637
5 Dominum Deum tuum adorabis. 470
5 Ego fui medius inter Deum,& vos. 375
6 Cum dederit tibi Dominus Deus tuus. 576
6 Dominus Deus tuus in medio tui eſt. 631
5 Erunt verba hæc,quæ ego præcipio. 780
6 Erunt verba hæc quæ ego præcipio. 36
6 Audi Iſraël Dominus Deus noſter,Deus vnus eſt. 239
6 Erunt verba hæc in corde tuo. 427
7 Non inibis cum eis fœdus,nec miſereberis earum. 88
7 Te elegit Dominus vt ſis eius populus peculiaris. 146
7 Quia populus ſanctus es Domino Deo tuo. 147
7 Iraſcetur enim Deus,& delebit te cito. 252
7 Ara idolorum ſubuertere præcipit. 316
7 Nec ſociabis cum eis coniugia. 640
7 Dominus præcipit aras gentium ſubuertere,& confringere. 777
7 Dominus Deus tuus introducet te in terram. 836
8 Dominus ductor tuus fuit in ſolitudine. 207
8 Dominus Deus tuus introducet te in terram. 259
8 Mandauit nubibus deſuper,& ianuas cœli. 835
9 Surge,deſcende cito,quia populus tuus. 68
9 Audi Iſraël,tu tranſgredieris hodie Iordanem. 497
9 Propter impietates ſuas iſte deletæ ſunt.
10 En Domini Dei tui cœlum eſt. 454
11 Dabit Deus terræ veſtræ. 855
11 Maledictus qui transfert terminos proximi ſui. 652
11 Vt ipſi comedatis,ac ſaturemini. 477
11 En propono vobis maledictionem. 84
12 Caue,ne offeras holocauſta tua. 368
13 Quære ſollicitè,& diligenter. 329
14 Vulturem,& miluum. 395
16 Iuſtè,quod iuſtum eſt,exequeris. 112
16 Non accipias perſonam,neque munera. 328
16 Non ſit iuxta altare Domini lucus. 526
17 Non poteris alterius gentis hominem facere regẽ. 285
17 Poſtquam ſederit in regno ſolio. 373
17 Poſtquam ſederit rex in ſolio. 753
18 Quod ſi tacita cogitatione reſponderis. 155
20 Qui percuſſit proximum. 458
20 Quando obſederis ciuitatem,vt expugnes eam. 31
21 Si genuerit homo filium contumacem. 856

21 Si dormierit vir cum vxore. 547.
22 Non arabis in boue,ſimul & aſino. 253.
22 Non arabis in boue. 585.
24 Vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum. 114.
25 Ne fœdè laceratus abeat frater tuus ante oculos. 109.
25 Pro menſura delicti erit & plagarum modus. 134.
25 Rurſum pro. 220.
25 Pro menſura delicti. 414.
25 Satis ſit obſecro iuxta legem. 468.
25 Pro menſura peccati. 652.
25 Non habebis in ſacculo diuerſa pondera. 847.
26 In terra promiſſionis conſueuerunt terræ vitulæ. 821.
27 Nonaginta octo calamitatum acerbum complent. 359.
28 Sementem multam iacies in terra. 790.
28 Vxorem accipias,& alius dormiat cum ea. 741.
28 Niſi cuſtodieris & feceris omnia.
28 Sicut antea lætatus eſt Dominus ſuper vos. 796.
28 Si autem audieris vocem Domini Dei tui. 262.
28 Aduena qui tecum verſatur in terra. 284.
28 Benedictus fructus terræ tuæ. 334.
30 Ipſi me prouocauerunt in eo. 784.
31 Sicut ſcripſit Moſes legem hanc. 427.
32 Leuabo ad cœlum manum meam. 204.
32 Si acuero,vt fulgur gladium meum,reddam vltionem.
32 Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſque ad inferni nouiſſima. 268.
32 Mea eſt vltio,& ego retribuam eis in tempore. 270.
32 Conſtituit eum ſuper excelſam. 572.
32 Sicut aquila prouocans ad volandum pullos ſuos,& ſuper eos volitans. 838.
32 Conſtituit eum ſuper excelſam terram. 816.
32 Vua eorum vua fellis & botri amariſſimi. 553.
32 Pars Domini populus eius, Iſrael funiculus hæreditatis eius. 146.
33 Incraſſatus eſt dilectus. 707.
33 Benedictus in filijs Aſſer. 806

Ioſue.

1 Vos tranſite armati ante fratres. 55.
1 Qui contradixerit ori tuo. 84.
4 Duodecim lapides repoſuit. 560.

5 In Galgal populus Iſrael ſecundo fuit circuncifus 516
5 Saul vnctus eſt. 559
7 Filij Iſrael præmuntur fame. 811
7 Victi fuerunt filij Iſrael ob peccatum Acham. 292
8 Vlulate in Bethauen. 648
8 Vt poneret inſidias habitatoribus. 709
15 Iezrahel nomen ciuitatis. 99
18 Quæ olim primum dicta eſt Luza. 560
24 Transfluuium habitauerunt patres. 203

Iudicum.

1 Quis aſcendet ante nos. 512
2 Aſcendere faciam vos de terra Ægypti. 162
2 Angelus reducit ad memoriam beneficia. 307
2 Seruierant filij Iſrael Domino. 722
5 Non eſt alius adulator. 402
7 Quis aſcendet ante nos. 763
5 Vt Debora cecinit de cœlo. 194
5 Diuiſo cõtra ſe Ruben magnanimorum reperta eſt. 819
6 Angelus ſedit ſub quercu. 366
7 Deus iuſſit illos milites qui lambuerũt aquas, eligi. 860
7 Gedeon trecentis ſolum viris vicit Amalech. 139
7 Gedeon filius Ioas. 302
7 Peccauit Iſrael & tranſgreſſi ſunt. 308
8 Date mihi inaures ex præda veſtrã. 84
9 Si verè me regem vobis conſtituiſtis. 755
10 Doluit Dominus ſuper miſerijs eorum 400
10 Qui primus ex vobis contra filios Amon cœperit dimicare erit dux populi Galaad. 55
10 Filij autem Iſrael peccatis veteribus addentes. 54
13 Concipies & paries filium. 99
14 In ore leonis inuenitur fauus mellis. 701
14 De comedente exiuit cibus. 148
14 Interfecit leonem Sanſon. 297
14 In ore leonis inuenit Sanſon fauum mellis. 18
15 Sanſon ſurgit è gremio Dalilæ. 873
16 Perfida fœmina Dallia totondit. 490
16 Sanſon in ſinu Dalilæ fortitudine ſpoliatur. 95
16 Philiſtim ſuper te Sanſon. 66
18 In domo Micheæ fabricata Theraphim. 370
18 Salmana princeps Madianitarum interfectus eſt. 827

18 Filij

18 Filij Iſrael necauerunt concubitu vxorem Leuitæ. 794.

I. *Regum.*

1 Anna lactauit Samuelem. 137
1 Æſtimauit eam temulentam. 219
2 Quicunque honorificabit me,glorificabo eum. 129
2 Videbis æmulum tuum in templo. 133
2 Anna Canticum Domino edidit. 295
4 Nurus autem eius vxor Phinees prægnans. 96
5 Azotij diluculo ſurgentes. 689
6 Vaccæ illæ feræ. 576
8 Hoc erit ius regis. 372
8 Filij Samuelis obiurgatione digniſſimi,eo quod non ambulauerint in vijs patris. 723
10 Quidam filij Belial. 666
10 In Galgal Saul vnctus eſt. 810
10 Cum Samuel fudiſſet oleum ſuper caput Saul, Ecce ait vnxit te Dominus. 756
12 Si perſeueraueritis in malitia,& vos. 67
12 Ego vnxi te,vt eſſes rex ſuper Iſrael. 263
14 Hæc faciat mihi deus,& hæc addat. 760
14 Peccauit Ionathas fauum mellis guſt. 721
15 Viſitaui quæcunque fecit Amalech. 548
15 Honora me coram ſenioribus,& coram Iſrael. 305
15 Cum digeſſiſſet vinum Nabal. 410
17 Paſcebam greges patris mei. 429
17 Fratres tuos viſitabis,ſi recte agant. 98
17 Curre in caſtra ad fratres. 608
17 Goliath occiſus eſt à Dauide, tu venis ad me cum gladio. 783
17 De qua progenie es ô adoleſcens. 29
18 Acceptus erat Dauid. 234
18 Quid me interrogas cum Dominus diſceſſerit à te. 232
18 Et prophetabat Saul. 97
18 Quærebat Saul tradere. 542
18 Anima Ionathæ conglutinata eſt animæ Dauid. 151
18 Dauid diligebat quaſi animam ſuam. 331
19 Ne pecces rex in ſeruum tuum Dauid, qui eſt abſque culpa. 190
19 Sedebat Saul in domo ſua. 367
19 Fili mi Abſalon. 436

20 Fili mulieris vltro virum rapientis. 215.
21 Hœdum caprarum vnum. 214.
21 Non fuit alter talis ſicut Achab. 276.
23 Benedicti vos à Domino qui doluiſtis vicem meam. 93.
23 Et dixit Dominus tradent. 255.
23 Vade,& percuties. 518.
24 Percuſſit cor ſuum Dauid. 92.
24 Propitius ſit mihi Dominus. 67.
24 Saul perſequitur Dauid. 327.
24 Iuſtior es quam ego. 425.
24 Propitius ſit mihi Dominus. 633.
24 Cum Dauid pauper erat. 572.
24 Quare audis verba loquentium. 455.
26 Quis es tu qui clamas & inquietas regem? 433.
26 Nunquid non vir tu es?Et quis alius ſimilis tui? 483.
26 Quouſque luges Saul? Cum ego proiecerim eum ne regnet ſuper Iſrael. 330.

2.*Regum.*

1 Abiectus eſt clypeus. 597.
2 Non perſequar vltra. 162.
3 Non cecidit ex omnibus verbis eius in terram. 17.
4 Miphiboſeth cum cecidiſſet claudus factus eſt. 838.
6 Dauid deſpicitur à Michol. 73.
6 Percuſſus eſt Oza à Domino & mortuus eſt. 248.
6 Rex Dauid,mortuo Oza quòd arcam. 654.
7 Dauid cernens Ozam. 704.
7 Tu Domine reuelaſti aurem ſerui tui. 103.
7 Inuenit ſeruus tuus cor ſuum. 472.
10 Hamon raſit dimidiam partem barbæ. 774.
11 Proprio honore deſpecto. 572.
11 Berſabe pellexit Dauid. 545.
12 Abſalon ingreſſus eſt ad vxores. 545.
12 Ecce ego ſuſcitabo ſuper. 533.
12 Duo viri erant in ciuitate vna,vnus diues. 276.
12 Peccaui Domino. 276.
12 Hæc dicit Dominus Deus Iſrael. 293.
12 Vriam percuſſiſti gladio. 403.
12 Tu feciſti abſconditè. 418.
12 Conuenerunt ad Dauid omnes. 678.
13 Cuba ſuper lectum tuum,& dolere te ſimula. 94.

13 Abſalon præcepit Amnon eſſe gladijs confodiendum. 738.
14 Reuertatur in domum ſuam. 167.
14 Ego illi indulgeo,cæterum faciem. 67.
14 Omnes quaſi aqua dilabimur. 574.
16 Dimitte eum. 338.
16 Quare maledicit canis hic moriturus. 78.
16 Egredere vir ſanguinum. 509.
18 Non eris nuncius. 621.
19 Fili mi Abſalon. 436.
19 Fili mi Abſalon,Abſalon fili mi.
19 Berzelai Galaaditis,noluit tranſire Iordanem. 674.
20 Tu quæris ſubuertere matrem ciuitatum. 184.
21 Iam non egredieris. 585.
21 Flagellati Iudæi à Deo, deſiderabant agere pœnitentiam. 780.
23 Dauid ſedens in cathedra ſapientiſſimus. 751.
24 Percuſſit Dominus populum,ob Dauidis peccatū. 113.
24 Ego iniquè egi. 373.
24 Deliquit Dauid numerando populum. 720.
24 Ego ſum,qui peccaui. 590.

3.Regum.

3 Si ambulaueris in vijs meis. 371.
3 Si ambulaueris in vijs meis. 761.
3 Et ſeruus tuus in medio eſt populi. 628.
3 Quia poſtulaſti verbum hoc. 753.
3 Mulier,cuius filius erat viuus,reſpondit. 760.
4 Salomon erat in ditione ſua habens omnia regna. 90.
4 Iuda,& Iſrael,innumerabiles. 435.
5 Nunc non eſt Satan,quamobrem cogito ædificare templum. 174.
5 Præcepit Salomon,vt tollerent lapides. 697.
5 Salomon exquiſiuit à rege. 617.
6 Salomon fecit poſtes oraculi. 830.
7 Rex Salomō omnia vaſa templi iuſſit fundi in terra. 782
7 Candelabra aurea quinque. 8.
9 Si colueritis deos alienos,& adoraueritis eos. 447.
9 Salomon dedit regi Hiram terram. 288.
9 Si ambulaueris coram me. 371.
9 Rex Hiram contempſit oppida, quæ ei tradiderat Salomon.

Salomon. 816
10 Salomon fecit ducenta ſcuta. 590
10 Ebur & leones adumbrant fortitudinem. 337
11 Non totum regnum à te auferam. 372
11 Tolle tibi decem ſciſſuras. 43
11 Cumque iam ſenex. 497
11 Propterea Salomon. 453
11 Cum Roboam vellet gerere bellum. 517
11 Non bellabitis contra filios Iſrael. 557
11 Cum iam eſſet ſenex rex Salomon. 585
12 Fecit Ieroboam duos vitulos. 241
12 Ecce dij tui Iſrael qui te eduxerunt. 223
12 Ieroboam fabricauit idola. 614
12 Nolite aſcendere vltra. 604
12 Fecit Ieroboam phana. 416
13 Qui cum abiiſſet, inuenit eum leo. 84
Scripta ſunt in libro verborum. ..
14 Vereor ne hac, &c. 381
15 Ipſi idolis hæc beneficia retulerunt. 591
17 Hydria farinæ non defecit, &c.
17 Rex Oſee Salmanaſar ſeruus, &c. 308
18 Vnde & ſacerdotes. 593
18 Clamabant ergo voce magna. 194
18 Quouſque claudicatis. 377
18 Ab Achab vſque ad Oziam. 102. fluxerunt anni. 54
19 Boues, quibus arabat, mactauit. 316
19 Domine, altaria tua deſtruxerunt. 220
19 Ecce ſpiritus grandis, & fortis ſubuertens monteş. 109
19 Timuit ergo Helias. 79
19 Prophetas tuos occiderunt gladio. 612
21 Nónne vidiſti humilitatum Achab. 751
21 Sanguis Naboth effuſus ab impia Iezabele. 100

4. *Regnm.*

2 Quo abſtulit amaritudinem aquarum Eliſæus. 297
3 Hi ſunt dij tui Iſrael. 749
4 Creditor venit. 701
4 Noli mentiri ancillæ tuæ. 393
4 Mor in olla vir Dei. 448
5 Quis non mirabitur. 572
5 Naaman lepra Giezi adhæſit. 601
5 Viceſimo ſeptimo anno regni regis Ieroboam. 43
5 Peccauit Giezi & lepra illius. 723

6 Pone panem & aquam coram eis. 224
8 Noluit diſperdere Iudam. 373
9 In Ramoth principes Galaad locuti ſunt ad Iehu. 593
9 Ionadab & Rechab appellati. 793
10 Quia ſtudioſè egiſti, quod rectum erat. 100
10 Quales vtique fuerunt. 692
13 Ieroboam filius Nabath. 36
13 Eliſæus ſuperpoſuit manus ſuas manibus Ioas tunc ſagitta. 840
15 Zacharias ſucceſſor Ieroboam, 102
15 Mahanem rex Iſrael poſtulauit auxilium ab Ægyptiis. 857
15 Opprimitur Ephraim ab Aſſyrijs. 658
15 A rege Aſſyriorum quærit auxilium. 657
15 Ephraim ab Aſſyrijs. 657
15 Sennacherib omnes ciuitates munitas ſubuertit. 844
15 Fecit Zacharias quod malum eſt coram Domino. 714
15 Ozias regnauit ſuper Iudam annis.v. 34
16 Ioathan regnauit annis xvi. 54
16 Obiurgatur Achaz. 371
17 Et confundetur. 584
17 Rex Iſrael velociter tranſiet. 832
17 Tranſlatus eſt Iſrael de terra. 340
17 Salmanaſar tranſtulit Iſrael in Aſſyrios. 264
18 Rabſaces alliciebat Iudæos. 816
19 Populus eſt de exercitu Sennacherib. 129
20 Colligam te ad patres tuos. 438
20 Bonus eſt ſermo Domini. 751
21 Erunt in vaſtitate & rapina cunctis aduerſarijs. 77
21 Populus Iſrael ſeductus eſt à Manaſſe. 722
22 Colligam te ad patres. 791
24 Nihil relictum eſt in Ieruſalem. 573
25 Occidit rex Babylonis filios Sedechiæ coram eo. 783
25 Babylonij exacerbati quod Ægyptiis confiderent contra ipſos armati. 792
25 Venit ad deſtruendam eam tempore Sedechiæ. 755
58 Ezechias filius Achaz regnauit annis ſexdecim. 34
19 Propter me & propter Dauid ſeruum meum. 134

1.*Paralipomenon.*

4 Iezsahel filius Ethan. 99

10 Omnis,qui in primis percuſſerit Iebuſęum,erit princeps & dux. 55.
11 Achaz. 281.
22 Multum ſanguinem fudiſti. 400.
24 Reges in Iſrael coronabantur libro legis in manu poſito. 753.
29 Officia non debent ſeruire ſacerdótibus. 487.
29 Lætus obtuli vniuerſa hæc. 298.

2.Paralipomenon.

6 CumAſa laboraret morbo vehementiſſimo. 675.
7 Ioſaphat miſit ſacerdotes. 38.
9 Argentis mille diebus,pro nihilo repu. 239.
9 Impio præbes auxilium,& his qui. 253.
16 Corripiet Ozias. 427.
19 Iram Domini merebaris. 397.
19 Impio præbes auxilium. 666.
20 Poſt hæc inijt amicitias rex. 666.
20 Tua eſt Domine potentia,tua victoria. 138.
23 Eduxerunt filium regis,& impoſuerunt. 37.
24 Fecit rex Ioas,quòd bonum eſt. 514.
24 Ambulauit Ioſias,in vijs Dauid. 372.
26 Rex Ozias lepra à Domino percuſſus. 651.
26 Orta eſt lepra in fronte Oziæ.
26 Non eſt tui officij,vt adoleas incenſum. 727.
26 Sexdecim annorũ erat Ozias,cum regnare cœpiſſet. 35.
27 Ioathan filius Oziæ fecit etiam. 35.
28 Achaz viginti annorum erat cum regnare cœpiſſet. 36.
28 Ad iracundiam prouocauit Dominum Deum patrum ſuorum. 49.
28 Tempore anguſtiæ auxit Achaz. 677.
29 Ezechias quoque fecit,quod erat placitum. 34.
29 Rurſum. 49.
29 Equites,& expediti milites conterent arcum. 121.
29 Tua ſunt Domine vniuerſa,& quæ de manu tua. 363.

Eſdras.

1.1.Hæc inquit rex Perſarum Cyrus. 129.

2.4.Sic

2.4 Si prohibebant. 709.

Tobias.

1 Cum irent omnes ad vitulos aureos. 564.61.
2 Vbi eſt ſpes tua pro qua eleemoſynas faciebas. 337
2 Vade, & adhuc aliquos de tribu noſtra. 98.
2 Cum eſſet dies feſtus Domini, & factum eſſet prandium bonum in domo Tobiæ. 256.
3 Nunquam cum ludentibus miſcui me. 254.
3. Non delectaris in perditionibus. 740.
3 Iuſtus es Domine, & omnia iudicia. 723.
4 De qua domo es tu? 404.
4 Eleemoſyna ab omni peccato. 701.
4 Conſilium ſemper à ſapiente perquire. 512.
4 Omnibus diebus vitæ tuæ. 556.
4 Noli timere, fili mi, pauperem vitam gerimus. 221.
6 Quale gaudium eſt mihi. 785.
5 Quale mihi gaudium eſſe poteſt, qui lumen cœli non video. 211.
7 Benedictio ſit tibi, fili mi, qui boni, & optimi viri filius.
10 Noui quia pater meus. 364
12 Quid poſſumus dare viro iſti ſancto. 357.

Iudith.

4 Deus miſertus eſt eorum. 670.
9 Capiatur laqueo oculorum ſuorum. 196.
14 Sicut Iudith caput Holofernes. 335.
16 Dabit ignem & vermes in carnes eorum. 466,
16 Impudica Dalila adumbrat. 498
26 Populus erat iocundus. 787.

Heſter.

1 Nam quemadmodum rex Aſſuerus, 48.
4 Norunt prouinciæ, 434.
9 Nam & Laban. 541.
9 Conſtituerunt eum diem ſolennem. 239.
15 Cernens Aſſueri vultum, 683.
11 Apertius eſt vmbra. 713.
65 Aſſuerus iuſſit Aman ſuſpendi. 600.
16 Quemadmodum rex Aſſuerus. 485.

16 Aures principum ſimplices. 455
16 Multi bonitate principum. 754

Iob.

1 Vir erat in terra Hus nomine Iob. 79
1 Satam multis inſidiis aggreditur Iob. 120
1 Filij Iob conuiuia faciebant, vnuſquiſque. 171
1 Scidit veſtimenta ſua & in terram corruit. 175
1 Dies mei tranſierunt. 311
1 Fuit timens Deum ac recedens à malo. 854
1 Dominus dedit, Dominus abſtulit, 625
1 Surgebat Iob offerens. 688
2 Adhuc permaneris in ſimplicitate tua. 67
3 Periet dies, in qua natus ſum. 733
3 Nunquid præbebis æquo fortitudinem. 723
3 Antequam comedam ſuſpiro. 448
4 Vidi eos, qui operantur iniquitatem. 769
4 Rugitus leonis, & vox leænæ.
4 Et in angelis ſuis repetit prauitatem. 48
4 Recordare obſecro. 403
5 Beſtiæ terræ erunt tibi pacificæ. 66
5 In bello eruet te de manu gladij. 309
5 Conſilia prauorum diſſipat.. 843
5 Ego vidi ſtultum, firma radice, & ſtatim. 815
5 Conſilia prauorum diſſipat. 843
6 Fratres mei prætererunt me ſicut torrens. 254
6 Rurſum. 771
6 Vtinam appenderentur peccata mea. 717
7 Ventus eſt vita noſtra. 519
8 Nunquid virere poteſt ſcirpus abſque humore. 73
8 Qui dat pluuiam. 337
8 Heſterni ſumus. 417
9 Dies mei pertranſierunt ſicut naues. 601
9 Cuius iræ reſiſtere nemo poteſt. 66
9 Quis reſiſtit ei. 309
9 Si fortitudo quæritur, robur eſt. 141
10 Inſtauras teſtes tuos contra me. 120
10 Pelle & carnibus veſtiſti me. 195
10 Vbi nullus ordo. 334
10 Vnuſquiſque maneat in ſuo loco. 595
11 Si iniquitatem quæ eſt in manu tua. 3200

11 Homo namque dimiſſus, vt pro voluptate. 495
11 Vir vanus in ſuperbiam erigitur. 767
12 Nouit Dominus & decipientem. 601
12 In antiquis eſt ſapientia. 745
12 Deridetur iuſti ſimplicitas, contempta lampas apud cogita. 818
12 Deridetur iuſti ſimplicitas. 76
13 Etſi me occiderit, ſperabo in eum. 237
14 Homo natus de muliere. 123
14 Lignum habet ſpem, ſi præciſum fuerit. 258
15 Læditur quaſi vinea in primo flore. 809
15 Currit aduerſum Dominum. 406
15 Concepit dolorem. 458
15 Nunquid finem habebunt verba ventoſa. 766
17 Non peccaui, & in amaritudinibus 717
19 Spoliauit me gloria mea. 238.
20 Panis eius in vtero. 465
20 Hoc ſcio à principio ex quo poſitus. 802
20 Hoc ſcio à principio ex quo. 768
20 Manus illius reddent ei dolorem. 745
20 Cum dulce fuerit in ore eius malum, abſcondit. 88
20 Fugiet arma ferrea & irruet in arcum. 117
20 Iuxta multitudinem adinuentionum. 465
21 Agite pœnitentiam. 71
22 Conuertatur terra in ſilicem, & det. 291
22 Si reuerſus fueris ad omnipotentem. 149
27 Apprehendet eum, quaſi aqua. 40
27 Nocte opprimet eum tempeſtas. 76
27 Si comparauerit, quaſi terram, argentum. 90
28 Omne pretioſum vidit oculus eius. 723
28 Non adæquabitur ei vitrum. 438
28 Quis dedit gallo intelligentiam. 42
28 Lapidem caliginis diuidit torrens. 384
29 Auris audiens beatificabat me. 837
29 Cauſam, quam neſciebam, diligentiſſimè inueſtigabam. 797
29 Iuſtitia indutus ſum. 329
29 Benedictio perituri ſuper me. 332
29 Eram mærentium conſolator. 277
29 Qui me audiebant, expectabant ſententiam meam. 15
30 Quis mihi tribuat, vt ſim iuxta menſes priſtinos. 206
30 Quorum non dignabar. 406

30 Abſtuliſti, quaſi ventus, conſilium. 843.
41 Foris non manſit peregrinus,oſtium. 47.
31 Pepigi fœdus cum oculis meis,ne cogitarem. 179.
31 Qui erudit nos, ſuper volucres cœli. 310.
31 Si contempſi iudicium ſubire. 557.
31 Si aduerſum me terra clamat. 387.
31 Quis mihi tribuat adiutorem. 780.
31 Ab infantia mea creuit mecum miſeratio. 830.
31 Semper quaſi tumentes fluctus. 854.
41 Si ad hoſtium amici mei inſidiatus ſum. 709.
31 Si deſpexi prætereuntem,eo quod. 751.
31 Semper quaſi tumentes fluctus. 542.
31 Si contempſi iudicium ſubire cum ſeruo meo. 872.
31 Si deceptum eſt cor meum ſuper. 542.
33 Nunquid noſti ordinem cœli. 597.
36 Depone magnitudinem tuam. 644.
38 Vbi eras cum me. 687.
38 Quis dedit gallo intelligentiam? 803,
38 Nunquid mittes fulgura. 398,
39 Induratur ad ſuos,quaſi non ſint ſui. 144.
39 Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur. 310.
39 Nunquid noſti tempus partus. 367.
39 Nunquid ad præceptum tuum. 578.
39 Præbuit ei Deus ſapientiam. 737.
40 Si habes brachium,vt Deus. 96.
40 Diſperge ſuperbos in furore tuo. 642.
40 Behemoh conatur dormire in locis non vtique arenoſis. 75.
40 Si habes brachium,ſicut Deus, 854.
40 Nunquid implebis ſagenas pelle eius & gurguſtium piſcium capite illius. 574.
41 Sternutatio eius. 465.
41 Cor eius indurabitur. 587.
41 Æſtimabit abyſſum. 587.
41 Cor eius,quaſi lapis,indurabitur. 587
41 In ſtipulas verſi ſunt ei lapides fundæ. 771.

Pſalterium.

1 In via peccatorum non ſtetit.
2 Poſtula à me gentes. 336.

4 In pace in idipſum. 294.
4 Dormiam.& requieſcam. 314.
5 Secundum multitudinem iniquitatum expelle eos. 232
6 Lauabo per ſingulas noctes lectum. 155.
6 Domine ne, in furore tuo. 554.
6 Lauabo per ſingulas noctes. 364.
7 Deus iudex iuſtus fortis,& patiens. 51.
7 Niſi conuerſi fueritis, arcum ſuum. 115.
7 Iudica me Domine ſecundum iuſtitiam. 81.
7 Ecce parturit iniuſtitiam. 451.
7 Deus iudex iuſtus. 592.
9 Clamauit ad me,& ego exaudiam eum. 148.
9 Exacerbauit Dominus peccator, 405.
9 Quoniam laudatur peccator. 432.
10 Inſidiatur in abſcondito. 423.
10 Quoniam laudatur peccator. 725.
10 Inquinatæ ſunt viæ eius, 457.
10 Quoniam laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ. 362.
11 Eloquia Domini eloquia caſta. 356.
13 Quam magnificata ſunt opera tua. 440.
13 Dixit inſipiens in corde ſuo. 359.
15 Bonorum meorum non eges. 218.
15 Dominus pars hæreditatis meæ. 343.
15 Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum. 679.
15 Prouidebam Dominum in conſpectu meo. 482.
15 Prouidebam Dominum in conſpectu meo. 273.
16 Animam meam eripuit. 317.
16 Probaſti cor meum. 416.
16 Perfice greſſus meos in ſemitis tuis. 94.
17 Populus, quem non cognoui. 599.
17 In auditu auris obediuit mihi.
17 Cum Sancto Sanctus eris. 97.
17 Fulgura multiplicauit. 121.
17 Cum peruerſo preuerteris. 566.
17 Filij alieni mentiti ſunt mihi. 394.
17 A facie tua iudicium meum. 409.
18 Oculi mei ad te diluculo. 688.
18 Lex Domini immaculata conuertens. 771.
18 Tanquam ſponſus procedens de. 319.
18 Cœli enarrant gloriam Dei. 357.
18 Eloquia Domini eloquia caſta. 483.

19 Hi in curribus,& hi in equis. 138
20 Deuorauit eos ignis. 130
21 Spes mea ab vberibus matris meæ. 143
22 Dominus regit me,& nihil mihi. 618
24 Vias tuas Domine demonſtra mihi. 229
26 Dominus protector vitæ meæ. 308
26 Legem pone mihi Domine. 7 6
26 Qui tribulant me inimici mei. 482
27 Da illis ſecundum opera eorum. 707
30 Ad Dominum cum tribularer clamaui. 643
30 Ego autem in Domino ſperaui. 783
31 Quoniam die ac nocte grauata eſt. 578
31 Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates. 699
31 Quoniam tacui inueterauerunt oſſa mea. 745
32 Conuerſus in ærumna mea, 216
34 Iudica Domine nocentes me. 18
35 Noluit intelligere vt bene ageret,
35 Non veniet in hi pes ſuperbiæ. 751
31 De torrente voluptatis tuæ. 467
36 Quoniam benedicentes ei hereditabunt terram. 239
36 Inimici Dominici mox vt honorificati fuerint. 804
36 Manus peccatoris non moueat me. 663
37 Non eſt pax oſſibus meis. 192
37 Non eſt ſanitas in carne mea. 196
37 Quoniam ego in flagella paratus ſum. 239
37 Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ. 370
37 Noli æmulari in malignantibus. 563
37 Iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt. 450
38 Relinquet alienis diuitias ſuas. 479
38 Theſaurizat,& ignorat,cui congregauit. 220.
38 Aduena ego ſum apud te. 354
58 Theſaurizat & ignorat cui congregauit ea. 112
39 Miſericordia,& veritas tua. 42
39 Cor meum dereliquit me. 493
39 In capite libri ſcriptum eſt de me. 493
39 Cor meum dereliquit me. 472
41 Vnxit te Deus oleo lætitiæ. 332
41 Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes. 363
41 Quemadmodum deſiderat ceruus. 446
41 Quemadmodum deſiderat ceruus. 840
43 Propter te mortificamur tota die. 105
43 Propter te mortificamur tota die. 263

44 Virga directionis virga regni tui. 136
44 Audi filia,& inclina aurem. 599
46 Quoniam dij fortes terræ vehementer. 589
48 Diues cum interierit non ſumet. 467
48 Homo,cum in honore eſſet. 584
49 Hæc feciſti,& tacui. 405
50 Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. 613
50 Miſerete mei Deus ſecundum magnam. 574
50 Gor mundum crea in me Deus. 823
50 Miſerete mei Deus. 323
50 Libera me de ſanguinibus. 394
50 Miſerere mei Deus. 442
51 Quid gloriatis in malitia. 787
51 Quid gloriaris in malitia. 860
54 Quis dabis mihi pennas ſicut columbæ. 850
54 Cuius pennæ deargentatæ ſunt. 747
54 Die ac nocte circundabit eam. 526
56 Sub vmbra alarum. 451
57 Superceciditignis & non viderunt. 495
59 Dediſti ſignificationem timentibus nomen tuum. 50
61 Mendaces filij hominum. 397
62 Deus Deus meus ad te de luce vigilo. 687
63 Intenderunt arcum,rem amaram. 16
63 Omnis terra te adorꝫt Deus. 66
64 Sanctum eſt templum tuum. 326
64 Valles abundabunt frumento, 337
65 Tranſiuimus per ignem & aquam. 304
65 Tranſiuimus per ignem & aquam. 578
67 Verũtamẽ Deus cõſtinget,pẽnꝫ colũbꝫ deargẽtatꝫ.407
67 Pluuiam voluntariam ſegregabis. 214
68 Saluum me fac Deus,quoniam intrauerunt aquæ. 654
68 Saluum me fac Deus. 700
68 A templo ſancto tuo. 769
68 A templo tuo,quod eſt in Ieruſalem. 786
68 Veni in altitudinem maris. 26
68 Saluum me fac Deus,quoniam. 291
68 Appone iniquitatem. 451
69 Ad adiuuandum me feſtina. 398
72 In labote hominum non ſunt. 555
72 Deieciſti eos dum alleuarentur. 643
72 Ecce,qui ſe elongant,à te, peribunt. 234
72 Zelaui ſuper iniquos,pacem peccatorum. 175
72 Velut ſomnium gentium. 757

73 Ne tradas beſtiis animas confitentium. 266.
73 Dixerunt in corde ſuo. 422.
74 Cum accepero tempus,ego iuſtitias. 76.
74 Calix in manu Domini. 372.
75 Factus in pace locus eius. 313.
75 Montes excelſi ceruis. 603.
77 Et pluit illis manna ad manducandum. 836.
77 Rumpet petras. 160.
77 Adhuc eſcæ eorum erant in ore eorum. 587.232.
79 Ne aper de ſylua exterminet vineam. 486.
79 Qui regis Iſrael, intende. 117.
79 Exterminauit eam aper de ſylua. 117.
79 Vineam de Ægypto tranſtuliſti. 811.
79 Vineam ex Ægypto tranſtuliſti. 362.
80 Dimiſi eos ſecundum deſideria. 556.
80 Buccinate in neomenia tuba. 947.
80 Cum exiret de terra Ægypti,linguam quam non nouerat. 22.
82 Neſcierunt neque intellexerunt. 686.
82 Venite diſperdamus eos de terra. 62.
82 Imple facies eorum ignominia.
84 Super ſanctos ſuos, & in eos qui conuertuntur ad cor. 495.
84 Calix in manu Domini. 319.
84 Veritas de terra orta eſt. 336.
84 Veruntamen prope timentes eum. 407.
84 Audiam,quid loquatur in me Dominus Deus. 51.
85 Tu Domine miſerator. 378.
85 Eruiſti animam meam ex inferno inferiori 294.
88 In brachio virtutis tuæ diſperſiſti omnes inimicos tuos. 101
88 Viſitabo in virga iniquitates eorum. 213.
88 In generatione & generationem. 157.
88 Miſericordia,& veritas 374.
88 Viſitabo in virga. 456
88 Ne eam diripiant omnes tranſeuntes viam. 485.
88 Viſitabo in virga peccata ipſorum. 547.
88 Viſitabo in virga iniquitates. 545.
88 Si dereliquerint filij eius legem meam. 886.
89 Mille anni ante oculos tuos tanquam. 118.
89 Mille anni ante te ſicut dies heſterna. 181.
89 Lætati ſumus pro diebus. 360.

89 Mille.

89 Mille anni ante te. 826
89 Lætati ſumus pro diebus. 417
90 Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis. 306
93 Secundum multitudinem dolorum meorum. 297
93 Redde retributionem ſuperbis. 6·2
93 Niſi quia Dominus adiuuit me. 655
93 Secundum multitudinem dolorum meorum. 682
93 Secundum multitudinem dolorum meorum. 715
94 Nolite obdurare corda veſtra. 471
99 Viſita vineam iſtam. 552
100 Miſericordiam & iudicium cantabo tibi. 127
10· Superbo oculo,& inſatiabili corde. 152
100 Superbo oculo, & inſatiabili corde cum hoc non edebam. 253
100 Oculi mei ad fideles terræ. 522
101 Factus ſum ſicut nicticorax. 670
101 Quia cinerem tanquam panem manducabam. 239
101 Velociter exaudi me. 333
102 Quomodo miſeretur pater filiorum,miſertus. 1·8
102 Longanimis,& multum miſericors. 144
1·2 Quomodo miſeretur pater filiorum. 168
102 Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. 298
102 Miſericordiam & iudicium cantabo.
102 Miſertus eſt Dominus timentibus ſe. 524
102 Renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. 746
103 Qui facit angelos ſuos ſpiritus. 583
103 Auertente te faciem turbabuntur. 384
104 Et dedit illis regiones gentium. 382
105 Aperietur terra. 162
105 Initiati ſunt Beelphegor,& comederunt ſacrificia mortuorum. 192
105 Irritauerunt eum in adinuentionibus ſuis. 260
105 Et mutauerunt gloriam ſuam. 433
106 Terram fructiferam poſuit in ſalſuginem à malitia inhabitantium in ea. 260
106 Poſuit flumina in deſertum. 402
106 Conſilium altiſſimi irritauerunt. 734
108 In memoriam redeant iniquitates patrum eius. 29
1·4 De torrente in via bibet,propterea. 682
1·3 Sicut agni ouium. 214
123 Oculos habent,& non videbunt. 541
123 Hæc dies,quam fecit Dominus,exultemus & 73

117 Bonum eſt ſperare in Domino,quā ſperare in principibus. 235
117 Hæc porta Domini,iuſti intrabunt in eam. 466
118 Quam dulcia faucibus meis eloquia tua. 22
118 Quomodo dilexi legem tuam Domine. 24
118 Tunc non confundar,cum perſpexero, 36
118 Lucerna pedibus meis verbum tuum. 80
118 Iuraui,& ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ. 158
118 Amputa opprobrium meum quod ſuſpicatus ſum. 219.
118 Priuſquam humiliarer ego deliqui.
118 Tunc non confundar , cum perſpexero in omnibus 532.
118 Bonitatem,& diſciplinam & ſcientiam doce me. 394
118 Funes peccatorum circumplexi ſunt me. 775.417
118 Tunc non confundar,cum perſpexero. 424
118 Bonum mihi quia humiliaſti. 356
118 Exitus aquarum deduxerunt oculi mei. 485
118 Etenim ſederunt principes, & aduerſum me loquebantur. 511
118 Conſilium meum iuſtificationes tuæ. 512
118 Iuſtus es Domine,& rectum iudicium tuum. 592
118 Redime me à calumniis hominum. 655
118 Lucerna pedibus meis verbum. 702
118 Greſſus meos dirige ſecundum eloquium tuum. 781.
118 Quid detur tibi aut quid apponatur tibi. 274
118 Heu mihi quia incolatus meus prolongatus eſt. 384
122 Ad te leuaui oculos meos. 344
123 Benedictus Dominus,qui non dedit nos in captionem dentibus eorum. 755
125 Qui ſeminant in lachrymis,in exultatione metent. 711
126 Niſi Dominus cuſtodierit ciuitatem. 783
130 Sicut ablactatus eſt ſuper matre ſua,ita retributio in anima mea. 742
131 Votum vouit Deo Iacob. 90
131 Si dedero ſomnum oculis meis. 317
134 Similes illis fiant qui faciunt ea. 774
136 Quomodo cantabimus. 425
138 Mihi nimis honorificati ſunt amici tui Deus. 44
138 Nimis honorificati ſunt amici tui Deus. 74
138 Quo ibo à ſpiritu tuo,& quo. 87
138 Tu cognouiſti ſeſſionem meam. 367

138 Quo

138 Quo ibo à ſpiritu tuo,& quo. 623
139 Vir linguoſus non dirigetur in terra. 18
140 Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum 454.
140 Pone Domine oſtium circunſtantiæ in labijs meis. 15.
140 Corripiet me iuſtus in miſericordia. 862
140 Cum hominibus operantibus iniquitatem. 252
140 Corripiet me iuſtus in miſericordia. 726
142 Anima mea ſicut terra ſine aqua tibi. 212
144 Miſericors Dominus & iuſtus. 125
144 Alleuat Dominus omnes,qui corruunt. 176
144 Patiens,& multum miſericors. 333
149 Exultabunt ſancti in gloria. 863

Prouerbiæ.

1 Si te lactauerint peccatores. 421
1 Inuocabunt me,& non exaudiam eos. 674
1 Vocaui,& renuiſtis,extendi. 337
1 Deſpexiſtis omne conſilium meum. 796
1 Vocaui renuiſtis,& extendi manum meam. 803
3 Sermo Dei clypeus ignitus. 324
3 Miſericordia & veritas te non deſiderant. 389
3 Noli prohibere bene facere eum. 710
3 Abominatio Domino eſt omnis illuſor. 737
3 Deluſores Deus deludet. 540
3 Ne æmuleris hominem iniuſtum. 573
3 Via impiorum tenebroſa. 458
4 Iuſtorum ſe mita quaſi lux. 546
5 Fauus diſtillans labia meretricis.
6 Nunquid poteſt homo abſcondere ignem. 496
6 Non concupiſcat cor tuum pulchritudinem eius. 498
6 Qui ſeminat inter fratres diſcordias, odit Dominus. 819.
6 Vade ad formicam, ô piger, & conſidera vias eius. 60.
7 Veni,inebriemur vberibus. 545
7 Irretiuit eum multis ſermonibus. 558
9 Bibite vinum,quod miſcui. 332
9 Qui erudit illuſorem iniuriam. 730
9 Noli arguere deriſorem. 588

10 In labiis ſapientis innenitur ſapientia. 758
18 Subſtantia diuitis vrbs fortitudinis eius. 868
11 Alij rapiunt non ſua,& ſemper in egeſtate ſunt. 477
11 In inſidiis ſuis capiuntur iniqui. 709
12 Viſcera impiorum crudelia. 846
12 Iuxta opera manum ſuarum retribuet ei. 662
13 Iuſtus enim comedit,& replet animam ſuam. 477
13 Ne æmuleris hominem iniuſtum. 563
13 Qui tetigerit picem,inquinabitur ab ea. 566
13 Qui obturat autem. 701
14 Vita carnium ſanitas cordis, putredo oſſium inuidia. 559.
15 In omni loco oculi Domini contemplantur bonos & malos. 622
15 Stultitia gaudium ſtulto. 787
15 Iter pigrorum quaſi ſepes ſpinarum. 458
15 Secura mens, quaſi iuge conuiuium. 256
16 Qui attonitis oculis cogitat praua, mordens labia ſua perficit malum. 93
16 Miſericordia,& veritate redemitur iniquitas. 589
16 Miſericordia,& veritate redimitur iniquitas. 417
16 Vir impius fodit malum, & in labiis eius ardeſcit ignis. 849
17 Omni tempore diligit,qui amicus eſt. 151
18 Cum venerit in profundum peccator. 405
18 Torrens redundans fons ſapientiæ. 410
19 Fœneratur Domino,qui miſeretur pauperis. 160
19 Turris fortiſſima nomen Domini. 483
20 Luxurioſa res eſt vinum. 500
20 Irriſio,vini, & tumultus ſiceræ. 730
21 Facere iudicium & iuſtitiam magis placet Deo, quam victimæ. 700.
21 Mulctato peſtilente ſapientior erit paruus. 653.
21 Qui amat vinum & pinguia non ditabitur. 412
21 Equus paratus ad bellum. 341
22 Vidiſti virum velocem in opere ſuo. 68
22 Adoleſcens iuxtà viam ſuam etiam cum ſenuerit. 745
22 Qui pronus eſt ad miſericordiam benedicetur. 708
23 Fili præbe mihi cor tuum. 491
23 Ne intuearis vinum quando flaueſcit. 501
23 Cui væ,cuius patri væ,cui rixę,&c. 502
23 Verberauerunt me,ſed non dolui. 654

23 Ne intuearis vinum cum flaueſcit. 351
25 Omnis plaga triſtitia cordis. 257
25 Tinea oſſium cor intelligens. 642
26 Melior eſt patiens viro forti. 582
28 Infernus & perditio nunquam implentur. 469
28 Regnantibus impijs ruinæ hominum. 575
28 Fugit impius nemine perſequente. 90
28 Iuſtus,quaſi leo confidens abſque terrore erit. 91
28 Propter peccata terræ multi principes eius. 91
28 Regnantibus impijs ruinæ hominum. 765
29 Cum impij ſumpſerint principum. 135
29 Virga atque correctio tribuit ſapientiam. 409
30 Diuitias ne dederis mihi ne forte ſatiatus illiciar. 229
30 Per tria mouetur terra. 225
30 Per tria mouetur terra,per ſeruum. 293
30 Qui vehementer emungit elicit ſanguinem. 839
30 Duo rogaui te,ne deneges mihi antequam moriar mendicitatem. 582
30 Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ. 582
31 Noli regibus dare vinum. 738
31 Non extinguetur in nocte lucerna eius. 686
31 Syndonem fecit & vendidit. 867

Eccleſiaſtes.

2 Et vidi in omnibus afflictionem animi. 527
7 Væ tibi terra cuius rex puer eſt. 735
4 Si dormierint ſic duo,fouebunt ſe mutuo. 539
7 Noli eſſe iuſtus multum. 226
7 Noli eſſe iuſtus multum. 546

Canticum Canticorum.

1 Si ignoras te ô pulcherrima mulierum. 62
1 Meliora ſunt vbera tua vino. 143
1 Faſciculus myrrhæ dilectus meus mihi. 191
1 Meliora ſunt vbera tua vino. 277
1 Oſculetur me oſculo oris ſui. 306
1 Ecce tu pulchra es. 395
1 Equitaui meo in curribus Pharaonis. 598
1 Oculi tui columbarum. 619

1 Equitatui meo in curribus Pharaonis. 781
1 Bothrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi. 720
1 Oculi tui columbarum. 851
2 Oſtende mihi faciem tuam. 851
2 Ordinauit in me charitatem. 46
2 Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. 80
2 Surge, propera, amica mea, columba. 97
2 Tempus putationis aduenit. 287
2 Similis eſt dilectus meus capreæ 399
2 Vox turturis audita eſt in terra noſtra. 614
2 Sicut malus inter ligna ſyluarum. 531
2 Tempus putationis aduenit. 588
3 Inuenerunt me vigiles qui cuſtodiunt ciuitatem. 41
3 Ferculum ſibi fecit rex Salomon. 174
3 In lectulo meo per noctes quæſiui. 317
3 Egredimini filiæ Sion. 327
3 Inuenerunt me vigiles. 328
4 Labia enim tua ſicut vita coccinea. 15
4 Fauus diſtillans labia tua. 18
4 Sicut vitta coccinea labia tua. 24
4 Duo vbera tua, ſicut duo hinnuli capreæ, gemelli. 191
4 Odor veſtimentorum tuorum ſicut odor thuris. 195
4 Sicut fragmen mali punici & genæ tuæ. 220
4 Sicut vitta coccinea labia tua. 348
4 Dentes tui ſicut greges caprarum. 353
4 Dentes tui ſicut greges caprarum 378
4 Vulneraſti cor meum. 460
4 Capilli tui grex caprarum. 633
4 Soror mea fons hortorum. 690
4 Dentes tui ſicut grex. 701
4 Capilli tui greges caprarum. 707
4 Fauus diſtillans. 726
4 Collum tuum ſicut turris. 562
5 Anima mea liquefacta eſt. 22
5 Ego dormio, & cor meum vigilat. 41
5 Crura eius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes aureas. 52
5 Aperi mihi ſoror mea. 244
5 Ego dormio, & cor meum vigilat. 314
5 Aperi mihi ſoror mea 616
5 Aperi mihi ſoror mea. 688

5 Crura illius columnæ marmoreæ. 809
5 Fons hortorum, puteus aquarum viuentium. 840
5 Anima mea liquefacta eſt. 853
5 Fauus diſtillans labia meretricis. 770
6 Deſcendam in hortum nucum. 295
6 Caſtrorum acies ordinata.
6 Sexaginta ſunt reginæ. 327
6 Deſcende in hortum nucum. 390
6 Deſcendam in hortum nucum. 443
6 Deſcendi in hortum nucum. 553
6 Eccleſia terribilis vt caſtrorum acies ordinata. 595
6 Quæ eſt iſta quæ progreditur. 624
6 Reuertere, reuertere, 379
6 Vna eſt columba perfecta mea. 817
6 Deſcendi in hortum nucum. 852
7 Egrediamur in agrum. 278
7 Dilecte mi commoremur in villis. 288
7 Naſus tuus ſicut turris. 607
7 Omnia poma noua & vetera. 608
8 Soror noſtra parua eſt & vbera non habet. 68
8 Lampades eius, lampades ignis atque flammarum. 105
8 Fortis eſt, vt mors dilectio. 151
8 Sub arbore fici ſuſcitaui te. 168
8 Ducam te in cubiculum. 340
8 Quæ eſt iſta, quæ deſcendit. 432
8 Fortis vt mors dilectio. 251
8 Quæ habitas in hortis 379
8 Soror noſtra parua eſt & vbera. 837
8 Quid faciemus ſorori noſtræ. 483

Sapientiæ.

2 Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo. 629
2 Venite ergo, fruamur bonis. 95
2 Hæc mors inuidia diaboli intrauit.
2 Nemo ſit expers luxuriæ noſtræ. 788
4 Qualis ager & ſemina. 545
4 Multigena impiorum multitudo. 806
5 Cogitationes eorum apud altiſſimum. 459
5 Tranſierunt omnia illa. 472
5 Sol non ortus eſt nobis. 497
5 Spes impij tanquam lanugo. 240

5 Laſſati ſumus in via iniquitatis. 516
5 Quid nobis profuit ſuperbia. 532
5 Ambulauimus vias difficiles. 568
5 Nullum ſit pratum, quod non pertranſeat luxuria noſtra. 853
5 Hi ſunt, quos aliquando habuimus in deriſum. 737
5 Quid profuit ſuperbia. 819
6 Rex ſapiens ſtabilimentum populi eſt. 755
10 Tranſuexit illos per aquam nimiam. 290
11 Per quæ, quis peccat. 465

2. *Eccleſiaſticus.*

2 Nullus ſperauit in domino & confuſus eſt. 220
2 Væ duplici corde. 377
5 Cor durum male habebit. 337
3 Væ duplici corde. 332
3 Dedecus filij pater ſine honore. 189
4 Funiculus triplex difficile rumpitur. 680
4 Funiculus triplex difficile rumpitur. 461
5 Ne dicas peccaui & quid mihi accidit. 127
5 Ne tardes conuerti ad dominum. 253
5 Altiſſimus patiens eſt redditor. 334
5 De propitiatu peccatorum noli eſſe ſine metu. 546
7 Noli quærere fieri iudex. 663
7 Noli quærere ab homine ducatum. 764
7 Memento iræ. 417
7 Inueni amariorem morte mulierem. 474
7 Vindicta carnis impij. 466
8 Non incendas carbones. 588
8 Ne ſpernas hominem in ſenectute. 744
8 Cum fatuis conſilium non habeas. 846
9 Propter ſpeciem mulieris multi perierunt. 496
9 Virginem ne conſpicias. 408
9 Colloquium mulieris. 499
10 Qualis rector eſt ciuitatis. 628
10 Secundum iudicem populi. 430
10 Iudex ſapiens iudicabit populum. 753
10 Rex inſipiens perdet populum. 765
10 Rex inſipiens perdet populum. 765
10 Qualis rector ciuitatis, tales inhabitantes in ea. 198
11 Ad vna ſcintilla augetur ignis. 716

11 Benedictio dei in mercedem. 383
12 Non agnoſcetur in bonis amicus. 771
13 Omnis homo ſimili ſuo ſociabitur. 511
13 Qui communicauerit ſuperbo induet. 565
15 Aqua ſapientiæ ſalutaris. 410
15 Non enim eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. 591
17 Conuertere ad dominum. 740
17 A conſiliario ſerua animam tuam. 846
18 Poſt concupiſcentias tuas non eas. 94
18 Languor prolixus grauat medicum. 152
18 Ante languorem adhibe medicinam. 232
19 Amictus corporis & riſus dentium. 195
20 Sapiens in verbis producet ſeipſum. 15
20 Eſt proceſſio in malis viro indiſciplinato. 825
21 Qui odit correptionem. 418
21 Fili peccaſti,ne adiicias iterum. 476
21 Fili mi peccaſti,ne adiicias iterum. 626
22 Sicut ornatus arenoſus in pariete limpido. 95
22 Confuſio eſt de filio indiſciplinato. 584
23 Homo nequam in ore carnis ſuæ. 92
24 Ego quaſi Terebynthus ramos meos extendi. 526
25 Tres ſpecies odiuit anima mea. 742
25 In tribus beneplacitum eſt ſpiritui meo. 175
25 In tribus beneplacitum eſt ſpiritui meo. 431
28 Flagelli plaga liuorem facit. 311
30 Fili miſerere animæ tuæ. 692
31 Exultatio eſt cordis & animæ vinum moderatè potatum. 499
32 Rectorem te poſuerunt. 284
37 Cum viro ſanctus aſſiduus eſto. 97
37 Vide an direxit in veritate. 512
38 Vnctionem conficiet ſanitatis. 720
42 Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiam. 542

Iſaias.

1 Auribus percipe terra. 66
1 Auribus percipe terra. 79
1 Quieſcite agere peruerſe. 115
1 Omne caput languidum,& omne cor mœrens. 135
1 Cognouit bos poſſeſſorem ſuum 50
1 Si fuerint peccata veſtra velut pannus puniceus. 166

1 Terra veſtra deſerta ciuitates veſtræ ſuccenſæ igni. 209
1 Super quo percutiam vos vltra. 236
1 Vulnus, & liuor & plaga tumens non eſt circumligata. 266.
1 Regionem veſtram alieni coram vobis deuorant. 284
1 Quomodo ſacta eſt meretrix ciuitas fidelis. 329
1 A planta pedis. 345
1 Omne cor mœrens, & omne caput languidum. 375
1 Audite verbum domini. 381
1 Omne caput languidum, & omne cor. 305
1 Quieſcite agere peruerſe. 401
1 A planta pedis. 405
1 A planta pedis. 456
1 Cum extenderitis manus veſtras. 647
1 A planta pedis vſque. 712
1 A planta pedis vſque ad verticem. 724
1 Omne cor mœrens & caput languidum. 490
1 Erubeſcetis ſuper hortos. 531
1 Væ genti peccatrici. 552
1 Vulnus, & liuor, & plaga. 578
1 Audite verbum domini principes Sodomorum. 840
1 Erubeſcetis ſuper quos elegeratis. 770
2 Repleta eſt terra argento & auro. 793
2 Verbum quod vidit Iſaias. 381
2 Et reſtituam conſiliarios. 514
3 Ecce dominator dominus exercituum. 120
3 Pro eo quod eleuatæ ſunt filiæ Sion. 193
3 Quia lingua eorum, & adinuentiones eorum contra dominum. 213
3 Quia lingua eorum, & adinuentiones eorum. 212
3 Auferet dominus omne robur panis, & omne robur aquæ. 224
3 Erit pro ſuaui odore fœtor. 270
3 Filiæ Sion nutibus oculorum ibant. 346
3 Qui vos beatos dicunt. 453
3 Dominus crinem earum nudabit. 465
3 Veſtimentum tibi eſt, princeps eſto noſter. 630
3 Peccata noſtra reſponderunt nobis. 641
3 Ruit Ieruſalem, & Iuda concidit. 651
3 Tumultuabitur puer contra ſenem. 744
3 Peccatum ſuum, quaſi Sodoma. 529
3 Agnitio vultus eorum reſpondebit eis. 638

4 Conflabunt

4	Conflabunt gladios ſuos.	314
4	Apprehendent ſeptem mulieres.	341
4	Ego ipſe ſum,qui deleo·	528
5	Expectaui,vt faceret vuas & fecit labruſcas.	106
5	Vinea domini Sabbaoth.	279
5	Sepiui eam,& lapides elegi ex illa.	288
5	Væ,qui dicitis malum bonum.	727
5	Væ,qui trahitis,iniquitatem in funiculis.	776
5	Ecce feſtinus velociter veniet.	802
5	Vinea domini Sabbaoth , domus Iſrael eſt.	810
6	Quem mittam?Et dixi,ecce ego,mitte me,&dixit,vade,	13.
6	Pollutus labiis ego ſum.	376
6	Seraphin ſtabant ſuper illud.	440
7	Ecce virgo concipiet.	32
7	Ecce virgo concipiet.	96
7	Et qui derelictus eſt Iaſub filius tuus.	123
7	Niſi credideritis,non intelligeris.	325
7	Caput Siriæ Damaſcus & caput Damaſci Raſin.	317
8	Sume tibi librum grandem.	61
8	Acceleta,ſpolia detrahere.	68
8	Erit executio alarum eius.	309
8	Accelera,ſpolia detrahere.	335
8	Congregamini populi & vincimini.	845
9	Cor Ægypti tabeſcere faciam.	375
9	Multiplicaſti gentem.	436
9	Propheta docens mendacium.	455
9	Populus non eſt reuerſus.	151
10	Bos cognouit poſſeſſorem ſuum	117
10	Aſſur virga furoris mei·	315
11	Habitabit lupus cum agno & pardus cum hædo.	173
11	Percutiet terram virga oris ſui.,	290
11	Habitabit lupus cum agno.	307
11	Delectabitur infans ab vbere.	312
11	Terra repleta eſt ſcientia domini.	427
11	Spiritu labiorum ſuorum interficiet impium.	578
11	Si quæritis,quærite.	647
11	Leo & ouis ſimul morabuntur.	654
13	Requieſcent ibi beſtiæ	209
13	Vxores eorum violabuntur.	533
13	Viſitabo per orbem mala.	456
15	Brachio ſuo congregabit agnos.	278

15 Nocte vaſtata eſt Moab. 415
17 Oculi hominis ad ſanctum Iſraël. 344
18 Ante meſſem totus effloruit. 714
19 Conſilium eius præcipitabo. 843
20 Et fecit ſic vadens nudus & diſcalceatus. 63
21 A facie gladiorum fugerunt. 823
23 Venite & ambulemus in luce Domini. 62
23 Erunt ſicut paradiſus aquam non habens. 207
23 Multiplicauit Ieruſalem fornicationes ſuas. 776
26 Miſereamur impio. 565
26 Abſcondere modicum ad momentum. 683
26 Anima mea deſiderauit. 687
27 Viſitauit in gladio ſuo duro. 573
28 Vexatio dabit intellectum. 741
28 Ponam in pondere iudicium. 847
28 Pallium breue vtrunque operire non poteſt. 107
28 Nónne cum adæquabit terræ faciem. 171
28 Nolite illudere, ne fortè cōſtringant vincula veſtra. 202
28 Nunquid tota die arabit. 622
28 Ponam iudicium in pondere. 437.361
29 Claudet oculos veſtros & prophetas. 211
29 Væ qui profundi eſtis corde. 615
30 Væ filij deſertores, qui ambulatis, vt deſcendatis in Ægyptum. 180
30 Propterea expectat Dominus, vt miſereamur veſtri. 190
30 Dabitur pluuia ſemiui tuo. 316
30 Onus iumentorum auſtri. 750
30 Væ filij deſertores. 512
30 Subito dum non ſperatur, veniet contritio eius. 803
30 A voce domini pauebit Aſſur. 679
31 Conuertimini ſicut in pro. 614
31 Væ qui deſcendunt in Ægyptum. 298
31 Dominus inclinauit manum ſuam & corruet. 797
31 Receſſeratis filij Iſraël. 370
32 Stultus fatua loquetur. 15
33 Quis habitabit de vobis cum igne deuorante. 109
33 Recogitabo tibi omnes annos meos. 634
33 Luxit, & elanguit terra. 316
33 Qui obturat aures ſuas. 395
33 Quia aſcendit Sennacherib. 825
34 Non erit tranſiens per eam, & poſſidebunt eam onocrotalus. 209

35 Tunc

35 Tunc aperientur oculi cæcorum. 162
36 Hæc dicit Rex Aſſyriorum, Facite mecum bnedictionem. 259
36 Qui petierunt auxilium,baculus. 747
38 Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. 385
38 Sicut pullus hirundinis,ſic clamabo. 143
40 Conſolamini conſolamini populum meum. 275
40 Tu qui Euangelizas Sion. 768
40 Super montem excelſum. 608
40 Qui ſperant in Domino. 298
40 Loquimini ad cor Ieruſalem. 422
40 In brachio ſuo. 920
42 Lignum fumigans non extinguet. 67
42 Dominus ſicut fortis egredietur. 76
42 Tacui,ſemper ſilui. 480
42 Non eſt qui dicat,redde. 259
42 Non erit triſtis. 97
42 Semper ſilui,& patiens fui. 379
43 Glorificabit me beſtia agri. 166
44 Sumpſit ex eis. 507
45 Ego ſuſcitaui eum. 368
45 Hæc dicit Dominus Chriſto meo Cyro. 285
46 Audite me duro corde. 471
46 Redite præuaricatores ad cor. 491
46 Conſilium meum ſtabit. 717
47 Denuda turpitudinem tuam diſcooperi. 193
47 Veniet repentè miſeria. 417
50 Poſui faciem meam vt petram. 95
49 De ventre matris meæ vocauit me Dominus. 833
49 In vacuum laboraui ſine cauſa. 690
50 Poſui faciem meam vt petram duriſſimam. 96
50 Attendite ad petram,vnde ſciſi eſtis. 27
50 In ſceleribus veſtris. 343
51 Eleuare,Eleuare,conſurge. 690
51 Attendite ad Abraham patrem. 761
51 Audite me qui ſequimini. 371
51 Eleuare,Eleuare,conſurge. 742
53 Audite me qui ſequimini. 371
53 Sicut ouis ductus eſt ad occiſionem. 32
53 Brachium domini cui reuelatum eſt. 33

54 In

54 In momento indignationis abſcondi faciem. 830
54 Ad punctum in modico dereliquite. 682
55 Derelinquat impius viam ſuam. 420
55 Verbum quod egredietur de ore meo non reuertetur ad me vacuum. 18
55 Non ſunt viæ meæ viæ veſtræ. 345
55 Quomodo deſcendit imber. 689
56 Canes muti ſpeculatores eius. 410
57 Impij quaſi mare feruens quod quieſcere non poteſt. 19
57 Iuſtus perit. 479
57 In multitudine viæ tuæ laboraſti. 775
57 In multitudine viæ tuæ laboraſti. 527
57 Impij quaſi mare feruens. 850
57 Impij quaſi mare feruens. 528
57 Non in ſempiternum litigabo. 681
57 Propter peccatum modicum contriſtaui illum. 257
57 Propter iniquitatem auaritiæ eius iratus ſum. 277
58 Quaſi tuba exalta vocem tuam. 755
58 Quaſi tuba exalta vocem tuam. 760
58 Frange eſurienti panem. 701
59 Telas araneæ texuerunt, relæ eorum. 843
59 Induius eſt Dominus veſtimentis. 529
60 Suges lac gentium,& mamilla regum lactaberis. 275
60 Qui ſunt iſti, qui vt nubes volaut. 747
60 Qui ſunt iſti qui vt nubes. 773
62 Propter Ieruſalem non quieſcam. 818
62 Propter Sion non tacebo. 984
62 Omnia deſiderabilia noſtra reuerſa ſunt in vaſtationem. 793
65 Puer centum annorum morietur. 743
66 Et terra ſcabellum pedum eius. 87
66 Et terra ſcabellum pedum eius. 67
66 Vermis eorum non morietur. 465
66 Videbunt cadauera virorum. 470

Ieremiæ.

1 Ad omnia quæ mittam te ibis. 13
1 Ah, Ah domine Deus, ecce, neſcio loqui. 83
1 Virgam vigilantem ego video. 327
1 Conſtitui te ſuper gentes hodie. 370
1 A facie Aquilonis exardeſcunt mala. 384

1 Pater tuus fecit iudicium. 363
1 Ecce dedi verba mea. 422
2 Et in alis tuis inuētus eſt ſanguis animarum pauperum. 221
2 Omnes qui quærunt eam, non deficient. 245
2 Audite verbum domini, quod locutus eſt. 246
2 Ego plantaui te vineam electam. 286
2 Abſque peccato ſum. 404
2 Quid niteris bonam oſtendere. 458
2 Obſtupeſcit cœlum ſuper hoc. 710
2 Quam vilis facta es nimis iterans vias tuas. 775
2 Scito, & vide quia malum eſt. 665
2 Cum corripientur propter iniquitates ſuas. 824
2 Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ. 840
2 Miſi ad vos ſeruos meos. 674
3 Tu autem fornicata es cum amatoribus multis. 66
3 Saltem amodo voca me, pater meus es tu. 166
3 Polluiſti terram in fornicationibus tuis. 209
3 Tu fornicata eſt cum multis. 316
3 Audite verbum domini. 381
4 Ecce, auditum eſt in Ieruſalem. 371
4 Omne volatile receſſit. 402
4 Vſquequo morabuntur in te. 459
5 Forſitan pauperes ſunt, & ſtulti, ignorantes verbum domini. 201
5 Percuſſiſti eos, & non doluerunt. 236
5 Prophetæ prophetant mendacium. 410
6 Ecce ego dabo populum iſtum ruinas. 652
6 Erudite Ieruſalem, ne fortè recedat anima mea. 201
7 Defecit à te ſufflatorium. 644
7 Nolite confidere in verbis mendacibus dicentes. 209
7 Noli orare pro populo hoc 738
7 Nullus eſt, qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo. 80
8 Nullus eſt, qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo. 71
8 Congregans congregabo eos. 793
8 Dolor meus ſuper doloré, in me cor meũ mœrens. 789
8 Quare auerſus eſt populus iſte. 731
8 Nunquid non eſt reſina in Galaad. 632
8 Nullus eſt, qui agat pœnitentiam. 635
8 Non in ſerris triturabitur Gith. 672
9 Ecce cibabo populum iſtum. 143

9 Non glorietur fortis in fortitudine eius. 121
9 Abierunt poſt prauitatem cordis. 275
9 Quis dabit me in ſolitudine. 311
9 Non glorietur ſapiens. 427
9 Vnuſquiſque à proximo ſuo ſe cuſtodiat. 717
10 Argento & auro decorauit illud. 239
10 Paſtores multi demolliti ſunt Vineam. 811
10 Corripe me Domine in iudicio. 427
10 Quia ſtultè egerunt paſtores. 722
11 Reuerſi ſunt ad iniquitatem patrum ſuorum. 78
11 Quare factus eſt dolor meus perpetuus. 254
13 Si poteſt Ethiops mutare pellem ſuam. 861
13 Vade,& poſſide tibi lumbare lineum. 96
13 Quare via impiorum proſperatur. 228
13 Dorſum & non faciem oſtendam eis. 668
13 Domine fac propter nomen tuum. 667
14 Si peccata noſtra reſponderunt nobis. 641
15 Si ſeparaueris pretioſum à vili,quaſi os meum eris. 58
15 Dabo te populo huic in murum æreum. 482
15 Si ſeparaueris pretioſum à vili,quaſi os meum eris. 699
16 Regnum Iſraël diis alienis ſeruit, qui non dant illis requiem. 126
16 Seruietis diis alienis qui non dabunt vobis requiē. 237
16 Seruietis diis alienis qui non dabunt vobis requiem die ac nocte. 5 7
16 Seruietis diis alienis qui non dabunt vobis requiem die ac nocte. 873
17 Seruire te faciam inimicis tuis de terra quam ignoras. 265
17 Maledictus qui ponit carnem brachium ſuum. 121
17 Maledictus homo qui confidit in homine. 235
17 Sicut ventus ſubſolanus diſperdam eos. 8,8
17 Peccatum Iuda ſcriptum eſt ſtylo ferreo. 742
18 Si pœnitentiam egerit gens illa. 71
18 Sicut ventus vrens diſpergam eum. 809
18 Deſcendam in domum figuli, & ibi audies verba mea. 671
19 Ecce ego inducam afflictionem ſuper locum iſtum. 122
20 Sit homo ille,vt ſunt ciuitates,quas ſubuertit Dominus, & non. 519
22 Vſquequo lugebit terra,& omnis regionis herba. 260
22 Pater tuus comedit. 387

22 Liberate vi oppreſſum de manu calumniatoris. 837
23 Quemadmodum non numeratur militia cœleſtis. 155
23 Nunquid non cœlum & terram impleo. 666
23 Hoc eſt nomen quod vocabunt eum. 817
24 Vos non viſitaſtis gregem meum. 162
24 Locutus eſt ad vos Ieremias de nocte conſurgens. 868
25 Vlulate paſtores. 437
26 Si forte audirent & conuertantur. 796
27 Ego dedi omnes terras iſtas in manu Nabuchodonoſor. 36
27 Catenam in collo ferebat. 61
28 Hæc dicit Dominus. 9
29 Pro eo quod fecerunt ſtultitiam. 198
30 Conteram iugum eius de collo tuo. 284
30 Plaga inimici percuſſi te. 553
30 Seruirent domino ſuo. 378
30 Plaga inimici percuſſi te. 443
30 Caſtigo te in iudicio. 553
30 Ego reddam regi tributa. 554
31 Poſtquam oſtendiſti mihi. percuſſi femur meum. 220
31 Non docebit vir fratrem ſuum. 251
31 Dabo legem meam. 337
31 Patres noſtri comederunt vuam acerbam. 717
22 Nunquid verba mea non ſunt quaſi ignis. 854
22 Domine Deus qui reddis iniquitatem patrum. 113
32 Si dimicaueritis aduerſus Chaldæos, nihil proſperum habebitis. 233
44 Sacrificemus reginæ cœli & libemus ei libamina. 869
46 Fortis impegit in fortem. 868
47 Ecce aquæ deſcendent ab aquilone. 682
48 Erit Moab in deriſum omnibus. 703
48 Quaſi aquila volabit. 309
49 Aquila vna grandis magnarum alarum. 755
50 Gladios ad equos eius, & ad currus eius. 120
50 In Sion interrogabunt viam. 206
50 Grex perditus factus eſt populus eius. 722
51 Tempus vltionis eſt à Domino, viciſſitudinem ipſe retribuet ei. 271

Threni Ieremiæ.

1 Recordata eſt Ieruſalem dierum afflictionis ſuæ. 793

1 Vocauit aduerſum me tempus. 360
1 Recordata eſt Ieruſalem. 358
1 De excelſo miſit ignem tribulationis. 741
1 Vindemia eos,ſicut vindemiaſti me. 742
2 Magna eſt velut mare contritio tua. 654
3 Pars mea Dominus,dicit anima mea. 105
3 Miſericordiæ domini,quia nos ſumus conſumpti. 129
3 Ego vir agnoſcens paupertatem meam in virga. 149
3 Oculus meus deprædatus eſt animam meam. 156
3 Pars mea Dominus,dicit anima mea. 218
3 Circum ædificauit aduerſum me vt non egrediar. 228
3 Quia deprædatus eſt animam tuam, 347
3 Nos inique egimus. 656
3 Patres noſtri peccauerunt. 7:0
4 Lamiæ nudauerunt mammas ſuas. 144
4 Qui veſcebantur voluptuoſe,interierunt in viis. 206
4 Facies denigrata ſuper carbones. 313
4 Cum reſpiceremus ad gentem. 345
4 Filij Sion inclyti. 374
4 Quomodo obſcuratum eſt aurum. 411
4 Facies ſacerdotum non erubuerunt. 744
4 Paruuli petierunt panem non erat. 617
5 Ceruicibus minabamur,laſſis non dabatur requies. 516

Ezechiel.

1 Spiritus vitæ erat in rotis currus Domini. 167
1 Et in medio ignis intrinſecus quaſi ſpeciem vidi electri. 173.
1 Cum fuerit vox ſuper firmamentum,quod erat. 263
1 Cum rotis currus Ezechielis. 599
1 Alæ animalium currus Domini extentæ deſuper. 771.
1 Aperi os tuum. 702
1 Similitudo vultus eorum facies hominis. 690
1 Cum incederent,non reuertebantur. 691
3 Vident vana,& diuinant mendacium. 13
3 Ecce gloria Domini ſtabat. 279
3 Vt adamantem & vt ſilicem dedi faciem eorum 664

664.
3 Dominus Iſrael attrita fronte eſt. 696
3 Ne timeas eos, neque metuas. 699
3 Speculatorem dedi te domui Iſrael. 79
3 Speculatorem dedi te domui Iſrael. 603
3 Veni ad tranſmigrationem. 608
4 Sume tibi laterem & deſcribes in eo ciuitatem. 27.
4 Ecce ego auferam à te deſiderium oculorum. 63
4 Ah, Ah, Ah, Dominus Deus, ecce anima mea, 83
4 Diem pro anno dedi tibi. 360
4 Sic comedent filij Iſrael. 370
4 Sic comedent filij Iſrael 386
4 Tu fili hominis ſume tibi laterem. 471
6 Ornamentum monilium ſuorum in ſuperbiam in poſuerunt. 244
8 In abſcondito cubilis ſui. 419
8 Dominus non videt. 211
8 Eduxi me in atrium exterius. 236
9 Dereliquit Dominus terram. 211
9 Vas interfectionis. 458
9 A ſanctuario meo incipite. 760
9 A ſanctuario meo incipite. 596
10 Species rotarum curtus Domini. 688
10 Homo veſtitus lineis. 306
10 Cherubin habebant ſimilitudinem manus hominis. 356
10 Imple malum tuam prunis. 392
10 Imple manum tuam prunis 855
11 Dabo eis cor carneum. 337
13 Dolore repleberis, calice mæroris & triſtitiæ. 257
13 Complebo indignationem meam.
13 Quaſi vulpes indeſerto. 455
13 Erumpere faciam ſpiritum tempeſtatum. 797
13 Ipſe ædificabat parietem 626
13 Non oppoſuiſtis vos murum, 511
13 Linguam tuam adhærere faciam, 251
16 Ego dedi vias tuas in capite tuo. 67
16 Indui te biſſino & ſubtilibus. 13

16 Multiplicaſti fornicationem tuam ad irritandū me. 263
16 Omnibus meretricibus dantur mercedes. 352
16 Expandi amictum meum. 419
16 In quo mundabo cor tuum. 357
16 Hæc fuit iniquitas Sodomæ. 707
16 Iuſtificata eſt Sodoma ex te. 841
16 Radix tua,& generatio tua. 545
16 Zelus meus recedet à te. 553
16 Pater tuus Amorrheus. 366
17 Aquila grandis magnarum alarum. 309
17 Rex Babylonis. 373
17 Aquila grandis magnarum. 755
17 In terra bona ſuper aquas multas plantata eſt, vt facile frondes. 858
18 Conuertimini,& agite pœnitentiam. 71
18 Dentes filiorum obſtupuerunt. 112
18 Omnes animæ meæ ſunt. 112
18 Nolo mortem peccatoris. 283
20 In odorem ſuauitatis ſuſcipiam vos. 80
20 Adducam vos de populis, & congregabo vos de terris. 275
20 Et ſubiiciam vos ſceptro meo. 841
21 Tu autem profane,impie,Rex Iſrael. 270
21 Mucro,mucro euagina te, 315
21 Aufer cidarim. 451
22 Ecce,ego congregabo vos congregatione argenti. 120
22 Ciuitas effundens ſanguinem in medio tui. 270
23 Cumque veniſſent ad eam filij Babylonis. 630
23 Multiplicauit Ieruſalem fornicationes ſuas. 776
23 Nomina earum Oolla maior. 568
24 Fili hominis ſcribe tibi. 415
24 Multo labore ſudatum eſt. 690
24 Immunditia tua execrabilis. 657
24 Pone hanc ollam vacuam. 646
24 Multo labore ſudatum eſt. 575
26 Beſtiis terræ dedi ad deuorandum. 266
30 Sciant quia ego Dominus. 797
34 Væ paſtoribus. 462
34 Per utiam arcum tuum. 117
34 Suſcitabo ſuper oues meas paſtorem vnum. 171
34 Vos greges mei, greges paſcuæ meæ. 267
34 Habitabunt in deſerto ſecuræ. 314

34 Diſperſi ſunt greges mei. 331
34 Ego ero eis in Deum. 350
34 In paſcuis vberrimis paſcam eas. 617
40 Ecce vir, cuius erat ſpecies, quaſi ſpecies eris. 853
46 In porta eſt princeps. 487
47 Princeps erit in medio eorum, cum ingredientibus ingredietur. 36
47 Princeps in medio eorum erit. 628

Daniel.

1 Pueris autem his abſtinentibus dedit ſcientiam. 496
1 Legumina præpoſuerunt cibus regiis. 564
2 Abimelech habebat ſeruos moribus corruptos. 810
3 Tunc Nabuchodonoſor in furore. 602
3 Non oportet nos de hac reſpondere tibi. 855
3 In veritate, & in iudicio induxiſti. 742
4 Eiiciente te ab hominibus, & cum beſtiis feriſque. 66
4 Nabuchodonoſor dum ſe ſuperbè eleuat. 803
4 Rex vocatur arbor in medio terræ ſita. 845
5 Appenſus es in ſtatera. 395
5 Vidit Baltaſſar Rex inſuperficie parietis digitos. 847
7 Hircus caprarum magnificauit. 215
9 Poſt hebdomadas ſexaginta occidetur Chriſtus. 146
9 Non in iuſtificationibus noſtris. 670
9 Auertatur obſecro ira tua 724
10 Non remanſit in eo fortitudo. 635
12 Qui ad iuſtitiam erudiunt plurimos quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. 158
13 Suſcitauit Dominus ſpiritum ſanctum pueri iunioris. 232.
13 Erubuerunt ſerui vehementer. 252
13 Ecce oſtia pomerij clauſa ſunt. 723
13 Egreſſa eſt iniquitas de Babylone. 743
13 Inueterate dierum malorum. 498
13 Species decepit te. 524
13 Sub ſchino alter vero ſub prino. 527
13 Quid Suſanna ſanctius. 546
14 An non vides, quanta comedat & bibat quotidie. 242
14 Daniel ſerue Dei. 423
14 Exiſtimabant ſacerdotes Bel. 722

Hoſſeas.

1 Fornicatione fornicati ſunt· 181
2 Ducam eam in ſolitudinem. 436
4 Non viſitabo ſuper filias veſtras,cum fuerint fornicatæ. 108.
4 Ego ſcio Ephraim,contaminatus eſt Iſrael. 132
8 Ipſi regnauerunt & non per me 287
9 Quaſi aquila ſuper domum Domini. 309
9 Interficiam amantiſſima eorum. 213
10 Diuiſum eſt cor eorum,nunc interibunt. 184
11 In vinculis charitatis. 304
12 Iudicium Domini cum Iuda, & viſitatio ſuper Iacob. 102.

Ioel.

1 Computruerunt vt iumenta ſtercore ſuo. 479
1 Computruerunt vt iumenta. 585
1 Vocate cætum,congregare ſenes 681
2 Conuertimini ad Dominum Deum veſtrum. 129
2 Poſui vineam meam deſertam. 287
2 Inter veſtibulum,& altare. 430
2 Conuertimini ad me in toto corde veſtro. 631
3 Erit Ieruſalem ſancta. 373
3 Filios Iuda & filios Ieruſalem. 658

Amos.

4 Nunquid rugiet leo in Sylua. 849
5 Conuertitis Iudicium. 390
5 Odio habuerunt corripientem. 418
6 Optimates capita eorum. 194
8 Mittam famem in terra non famem panis. 207
8 Conuertam feſtiuitatem in luctum 271
9 Ponam oculos meos ſuper eos in malum. 246

Ionas.

1 Patiar ego famem. 971
1 Cum anguſtiaretur in me anima mea. 678

4 Bene iraſcor ego vſque ad mortem. 531

Michaas.

13 Et tu Bethleem terra iuda nequaquam. 188
7 Præcoquans ficus deſiderauit anima mea. 255
7 Ne læteris inimici mea. 315
7 Væ mihi quia factus ſum ſicut qui colligit in autumno racemos. 2

Nahum.

1 Dominus in tempeſtate & in turbine ita eius. 766
3 Reuelabo pudenda in facie tua. 250

Habacuc.

2 Lapis de pariete clamabit,& lignum. 252
2 Si moram fecerit,expecta eum. 333
2 Peccauit anima tua. 641
2 Super cuſtodiam meam ſtabo. 480
2 Super cuſtodiam meam ſtabo. 487
3 Cum iratus fueris,miſericordiæ recordaberis. 127
3 Cumulum aquarum pro mari. 359
3 Mentietur opus oliuæ, 786

Aggæi.

1 Ponite corda veſtra ſuper vias veſtras. 57

Zacharias.

1 Ira magna ego iraſcor. 681
1 Ira magna ego iraſcor. 556
2 Accipe calamum menſuræ. 361
2 Leuaui oculos meos. 438
5 Ecce talentum plumbi. 517
6 Ecce vir oriens nomen eius. 236
7 Aures ſuas aggrauauerunt,ne audirent,& cor ſuum poſuerunt,vt adamantem. 20

9 Ecce, Rex tuus veniet tibi iuſtus. 95
9 Vinum dei germinans virgines. 281
9 Exibit vt fulgur. 380
10 Super paſtores iratus eſt furor eius. 381
10 Ad terram Galaad, & Libani adducam eos. 733
11 Sumpſi mihi duas virgas, & alteram vocaui decorem, & alteram vocaui funiculum. 149

Malachias.

1 Onus domini ad Iſrael in manu Malachiæ. 12
1 Si ego pater, vbi eſt honor meus. 218
1 Si ego Dominus. 301
1 Magnum eſt nomen meum in gentibus, 187
2 Labia ſacerdotis. 374
3 Labia ſacerdotis. 429

1. *Machabæorum.*

2 Nos habentes ſolatio ſanctos. 391
2 Facile eſt, concludi multos in manu paucorum. 121
3 Facile eſt concludi multos in manu paucorum: 139
6 Et incidit in languorem præ triſtitia. 257
6 Demus dextras hominibus iſtis. 263
6 Refulſit ſol in clypeos. 590
6 Antiochus certaturus cum Iuda, fecit prius canere tubis. 759
9 Elegit Bachides viros impios. 764

2. *Liber Machabæorum.*

4 Menelaum quidem vniuerſæ malitiæ reum. 136
6 Etenim multo tempore non ſinere peccatoribus. 232
6 Etenim multo tempore non ſinere peccatoribus. 587
7 Pro peccatis noſtris patimur. 315
7 Tu qui inuector omnis malitię factus es in Hebręos. 651
7 Nos propter noſmetipſos hoc patimur. 687
7 Tu qui inuentor omnis malitiæ. 707
8 Poſt Sabbathum diuiſerunt ſpolia debilibus, orphanis, & viduis. 838
9 Qui vniuerſa conſpicit dominus Deus Iſrael, percuſſit eum inſanabili plaga: 679

13 Antiochus Iudæos eſt deprecatus. 308

Euangelium ſecundum Matthæum.

2 Defuncti ſunt,qui quærebant animam pueri. 307

2 Ecce Magi ab oriente venerunt. 226

2 Qui quærebant animam pauperi. 316

2 Ex Ægypto vocaui filium meum. 835

5 Beati qui lugent. 297

5 Ei qui voluerit tecum contendere. 314

5 Diligite inimicos veſtros. 316

5 Vos eſt s lux mundi. 430

5 Beati pauperes ſpiritu. 434

5 Non veni ſoluere legem,ſed adimplere. 776

5 Nonne anima plus eſt,quam eſca. 787

5 Qui te percuſſerit in vnam maxillam. 822

5 Sic luceat lux veſtra coram hominibus. 856

5 Sint lucernæ ardentes. 862

6 Quid ꝓdeſt homini,ſi vniuerſum mūdū lucretur. 204

6 Primum quærite regnum Dei,& iuſtitiam eius. 204

6 Quærite primum regnum Dei,& hæc omnia. 230

6 Theſaurizate vobis. 339

6 In ignem mittetur. 403

6 Theſaurizate autem vobis theſauros in cœlo. 616

7 Domine.nonne in nomine tuo prophetauimus. 28

7 Eiice prius trabem de oculo tuo. 187

7 Hypocrita, eiice primum trabem. 406

7 Noli ſanctum dare canibus. 588

7 Non poteſt arbor mala. 544

8 Sinite mortuos ſepelire mortuos ſuos. 19

8 Miſericordia volo, & non ſacrificium. 109

8 Sinite mortuos ſepelire mortuos ſuos. 778

6 Diſcite, quid eſt miſericordiam volo & non ſacrificiū. 284.

9 Non opus eſt valentibus medicus. 555

10 Nihil occultum quod non reueletur. 252

10 Eſtote prudentes,ſicut ſerpentes. 747

10 Prædicate ſuper tecta. 785

10 Tolerabilius erit Sodomæ & Gomorrhæ. 839

10 Eſtote ſimplices ſicut columbæ. 852

10 Ecce ego mitto vos, ſicut oues in medio luporum. 579

10 Qui perſeuerauerit vſque in finem. 692
11 Regnum cœlorum vim patitur. 149
11 Regnum cælorum vim patitur. 636
11 Et iuſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis. 320
11 Veruntamen dico vobis Tyro,& Sidoni. 877
13 Venit inimicus & ſuperſeminauit zizania. 42
13 Congregate triticum in horreum. 172
13 Simile eſt Regnum cœlorum fermento. 720
14 Cum ſubleuaſſet oculos Ieſus. 838
15 Ab eo enim exeunt cogitationes prauæ. 631
15 Si cæco ducatum præſtet. 763
16 Cauete à fermento Phariſæorum. 720
17 Vade poſt me Satana. 829
18 Si non lauero te. 404
18 Vade & corripe eum. 418
18 Væ mundo ob ſcandalis. 785
18 Ne efficiamini ſicut paruuli. 832
18 Væ mundo ab ſcandalis. 838
19 Quis putas maior eſt in regno cælorum. 779
19 Cum facis prandium,aut cœnam. 820
19 Si vis ad vitam ingredi. 472
20 Reges gentium dominantur. 232
20 Simile eſt Regnum cælorum homini patri familias. 683
21 Mittam filium meum,ipſum forſan reuerebuntur, 201
21 Auferetur à vobis Regnum dei. 248
21 Locauit paterfamilias vineam ſuam. 729
22 Ligatis manibus & pedibus mittite eum. 20
22 Simile eſt Regnum cælorum homini Regi. 326
22 Quomodo huc intraſti non habens veſtem. 629
23 Quoties volui congregare filios tuos. 144
23 Væ vobis Phariſæi hypocritæ quia mundatis. 197
23 Relinquetur vobis domus veſtra deſerta. 207
23 Sicut oues in medio luporum. 316
23 Ieruſalem,Ieruſalem,quæ occidis prophetas. 424
23 Quoties volui congregare filios tuos. 619
23 Ecce ego mitto ad vos. 700
23 Væ vobis hypocritæ. 770
23 Implete menſuram patrum veſtrorum. 518
24 Væ prægnantibus. 96
24 Sicut in diebus Noe erit Aduentus filij hominis. 110
24 Vbicunque fuerit corpus , illic congregabuntur & aquilæ. 178

24 Sicut fulgur ab Oriente. 398
24 In fine mundi ad ſonitum tubæ mortui reſurgent. 759
25 Mitte hunc ſeruum nequam. 686
26 Ibunt inſupplicium æternum. 413
25 Vigilate quia neſcitis diem. 120
25 Statuet hædos à ſiniſtris 644. 853
25 Statuet agnos à dextris. 853
26 Quod non nouiſſet hominem. 404
27 Duo latrones blaſphemauerunt. 307
27 Emerunt ex illo agrum figuli. 384
27 Nihil tibi,& iuſto illi. 737

Marcus.

3 Et impoſuit eis nomina Boagernes. 760
3 Et conuenientes Apoſtoli ad Ieſum renuntiauerunt ei omnia. 234
6 Herodes natalis ſui cœnam fecit. 729
6 Omnis enim igne ſalitur,& omnis victima ſale ſalietur. 131.
9 Quantum temporis eſt ex quo ei hoc accidit. 270
9 Bonum eſt nos hic eſſe. 413
9 Quantum temporis eſt ex quo ei accidit? 830
16 Prædicate Euangelium omni creaturæ. 337
19 Si mortiferum quid biberint non eis nocebit. 307

Lucas.

1 Concipiens in vtero & paries filium & vocabitur nomẽ eius Ieſus. 96
1 Quomodo fiet iſtud. 344
1 Gloria in altiſſimis deo. 688
2 Cum inducerent puerum Ieſum parentes eius. 234
2 Orbis deſcribitur. 324
2 Videamus hoc verbum. 380
3 Factum eſt verbum Domini ſuper Ioannem. 12
3 Sub principibus ſacerdotum. 374
2 Cuius ventilabrum. 714
5 Matthæus ſequutus eſt Chriſtum. 316
5 Non indigent ſani medico.
6 Eleuatis oculis in diſcipulos. 716

6 Væ vobis qui ridetis. 348
6 Exiit in montem orare 764
6 Omnis qui ſe exaltat humiliabitur. 711
7 Ecce mulier quæ erat in ciuitate peccatrix. 225
7 Mulier peccatrix. 312
7 Mulier quæ erat in ciuitate peccatrix. 586
8 Quod cecidit ſuper petram aruit. 337
10 Homo quidam de Ieruſalem in Ierico. 180
10 Forſitan filium meum verebuntur. 201
10 Meſſis multa, operarij autem pauci. 336
10 Samaritanus quidam iter faciens venit ſecus eum, & videns eum, miſericordia motus. 701
10 Infundens oleum, & vinum, & imponens. 710
10 Væ tibi Chorozaim, væ tibi Bethſaida. 618
11 Si oculus tuus, nequam eſt, totum corpus erit tenebroſum. 112
11 Amice commoda mihi tres panes, quoniam. 245
11 Quis veſtrum habebit amicum. 248
11 Ignem veni mittere in terram. 46
12 Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te. 118
12 Eſtote parati, quia qua hora non putatis, filius hominis. 119
12 Si ſciret paterfamilias qua hora fur veniret. 181
12 Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te. 252
12 Stulte, hac nocte animam tuam. 37
12 Sint lumbi veſtri præcincti. 392
12 Ne gaudeas, ne læteris. 788
13 Arborem fici habebant. 106
13 Sin autem in futurum ſuccides. 190
13 Gaudium eſt angelis dei. 333
13 Ecce tres anni ſunt. 365
13 Domine dimitte ficulneam. 524
13 Cauete à fermento Phariſæorum. 720
13 Ecce eiicio dæmonia. 768
14 Cum intraſſet Ieſus domum cuiuſdam principis. 224
14 Cum facis prandium aut cœnam. 819
15 Quanti mercenarij ſunt in domo patris mei. 57
15 Surgam & ibo ad patrem meum. 204
15 Congratulamini mihi. 327
15 Solem ſuum oriri facit. 346
15 Cupio ſaturari ſiliquis. 370
15 Quanti mercenarij in domo patris mei. 617

16 Diues induebatur purpura & epulabatur quotidie ſplendidè. 353
16 Quid faciam? Dominus meus aufert à me. 790
16 Et habebat villicum. 585
16 Filij huius ſæculi prudentiores. 613
17 Si peccauerit in te frater tuus ſepties dimitte illi. 76
17 Memores eſtote vxoris Loth. 110
17 Regnum cœlorum intra nos eſt. 280
18 Non ſum ſicut cæteri hominum. 524
18 Cum venerit filius hominis, putas inueniet fidem in terra 201
18 Nemo bonus niſi ſolus Deus. 756
18 Deſcendit hic in domum ſuam iuſtificatus. 810
19 Negotiamini dum venio. 592
19 Negotiamini dum venio. 629
19 Diſcipuli gauiſi ſunt viſo Domino. 787
20 Qui habet aures. 381
21 Minuta vetulæ grata. 353
21 Attendite vobis ait Chriſtus, ne forte grauentur corda veſtra. 502
22 Ego pro te rogaui Petre 326
23 Duo latrones blaſphemabant. 307

Ioannes.

1 Super quem videris ſpiritum. 34
1 Erat lux vera, quæ illuminat. 76
1 Quotquot autem receperunt eum. 161
1 Vidimus gloriam eius, quaſi vnigeniti à patre. 208
1 Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. 210
1 Dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. 257
1 Ego vidi, & teſtimonium perhibui. 268
1 A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe. 288
1 Erat lux vera, quæ illuminat. 687
1 Ecce agnus Dei, ecce qui tollit. 851
1 Nam cum poteſtatem acceperis filium Dei fieri. 471
3 Spiritus vbi vult ſpirat. 508
3 Spiritus vbi vult ſpirat. 858
4 Bene dixiſti, quia virum non habeo. 239
4 Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant. 2[illegible]8
4 Pacem meam do vobis. 317

4 Leuate oculos veſtros. 336
4 Venit mulier de Samaria haurire aquam. 586
4 Qui biberit ex aqua quam ego dabo. 840
5 Sicut audio,iudico,& iudicium meum verum eſt. 268
5 Vos amici mei eſtis. 434
5 Scrutamini ſcripturas. 594
5 Pater non iudicat quemquam. 780
6 Nolite iudicare ſecundum faciem. 192
6 Non habent neceſſe ire. 334
6 Colligite quæ ſuperauerunt fragmenta. 360
6 Stagnum Genezateth. 402
6 Cum vidiſſent,quod fecerat ſignum. 577
7 Miſerunt principes & Phariſæi 374
8 Si filij Abrahæ eſtis,opera Abrahæ facite. 761
8 Qui facit peccatum,ſeruus eſt peccati. 853
8 Ego ſum lux mundi. 585
9 Quandiu in mundo ſum,lux ſum mundi. 40
10 Nemo poteſt rapere de manu patris mei. 666
11 Ieſus moriturus erat pro gente. 161
11 Herodias inſidiabatur illi. 709
12 Qui mihi miniſtrat me ſequatur. 849
13 Sciens Ieſus,quia venit hora eius. 218
13 Nunc clarificatus eſt filius hominis. 404
13 Exemplum meum do vobis. 855
13 Non eſt ſeruus maior domino ſuo. 857
14 Philippe qui videt me. 360
14 Si quis diligit me,ſermonem meum ſeruabit. 778
15 Ego ſum vitis vera. 280
15 Ego ſum vitis vera. 152
16 Alias oues habeo,quæ non ſunt de hoc ouili. 171
17 Non pro eis tantum rogo,ſed pro eis, 171
18 Nobis non licet interficere quenquam. 367
19 Non haberes poteſtatem in me niſi datum eſſet. 681
20 Accipite ſpiritum ſanctum. 320
20 Gauiſi ſunt diſcipuli viſo Domino. 787
20 Paſce oues meas. 321

Acta Apoſtolorum.

1 Erant perſeuerantes vnanimiter in oratione. 122.174
1 Eritis mihi teſtes. 336
1 Apoſtoli erant perſeuerantes vnanimiter. 610

1 Tu

1 Tu Domine,qui corda noſti omnium. 754
2 Erant autem perſeuerantes in doctrina. 691
3 Interim autem Dominus augebat,qui ſalui fiebant. 171
3 Et nunc fratres ſcio quia per ignorantiam feciſtis. 524
4 Solus Rex Herodes. 502
4 Das ſeruis tuis cum omni fiducia. 759
5 Non ſero ſed diluculo. 683
5 Punitus Ananias. 704
6 Conſiderate ſeptem viros boni teſtimonij. 764
8 Quæſo Domine de quo propheta loquitur de ſe? an de alio? 23
8 Eunuchus nunquam lætus donec à Philippo baptizatus. 787
9 Domine audiui à multis de viro hoc. 83
9 Tabita prædicatur plena bonis operibus. 838
10 Surge Petre,occide,& manduca 112
10 Et vidit cœlum apertum & deſcendens vas. 377
10 Vigilante memoria retinentes. 362
10 Eleemoſinæ tuæ aſcenderunt. 413
10 Occide,& manduca. 447
11 Barnabas hortabatur permanere in perſeuerantia in domino. 891
14 Per multas tribulationes oportet intrare in regnũ Dei. 144.
17 Suſceperunt verbum. 703
27 Honoremus fratres mei viros ſanctitate inſignes 338

Epiſtola ad Romanos.

1 Qui prædicas non mœchandum,mœcharis?Non furandum furaris? 39
1 Qui prædicas non furandum,furaris? 187
1 Inuentores malorum parentibus non obedientes. 216
1 Obſcuratum eſt cor eorum. 498
1 Quia commutauerunt veritatem. 534
1 Ire permiſit paſſiones 558
1 Prius ſunt plectendi criminum authores. 650
2 Honor & pax omni operanti bonum. 44
2 Non enim qui in manifeſto Iudæus eſt. 553
2 Confidis te ipſum lumen eſſe. 459
2 Secundum duritiam tuam. 470
2 Teſtimonium reddente illis conſcientia. 641

2 Non

2 Non auditores legis,ſed factores. 778
3 In Adam omnes peccauerunt & egent gloria Dei. 158
4 Crucifixus eſt propter delicta noſtra. 320
5 Spes autem non confundit. 162
5 Gloriemur in tribulationibus, ſcientes. 290
6 Quem fructum habuiſtis tunc in illis,in quibus nunc erubeſcitis? 88
6 Non ergo regnet peccatũ in veſtro mortali corpore. 94
6 Sicut exhibuiſtis membra veſtra. 496
6 Quem fructum habuiſti tunc. 770
6 Ipſe ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro. 105
8 Quicunque ſpiritu Dei aguntur ij filij Dei ſunt. 281
8 Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore 284
8 Si filij & hæredes. 413
8 Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. 413
8 Non accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum. 303
8 Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? 516
8 Orationi inſtantes. 319
9 Triſtitia magna mihi eſt, & continuus dolor. 46
9 Quod ſi volens Deus oſtendere iram. 154
9 Si fuerit numerus filiorũ Iſraël tanquã arena maris. 155
9 Et erit in loco vbi dictum eſt eis. 164
9 Populus meus es tu. 273
9 Non currentis neque volentis opera. 311
9 Volens ergo indurat Deus. 535
9 Optabam ego ipſe anathema eſſe pro. 418
10 Non eſt diſtinctio Iudæi & Græci. 282
10 In omnem terram exiuit. 481
11 Nonne decebat omnes ſtellas eſſe, & ſicut radix ſancta eſt. 159
12 Quandiu ſum gentium Apoſtolus, miniſterium meum glorificabo. 134
12 Debet enim eſſe rationale obſequium. 497
13 Eſt enim Deus verax. 9
13 Non ſine cauſa gladium portat. 18
13 Dies appropinquauit, abiiciamus opera tenebrarũ. 40
13 Abiiciamus opera tenebrarum. 257
13 Non ſine cauſa gladium portat. 257
13 Nox præceſſit dies autem appropinquauit. 674
13 Non eſt poteſtas niſi à Deo. 684
13 Non ſine cauſa gladium portat. 851

Epiſtola ad Corinth. I.

1 Videte fratres vocationem veſtram. 26
2 Si ego contriſto vos. 689
2 Tanquam paruulis in Chriſto, lac vobis potum dedi 68
3 Vt ſapiens architectus fundamentum poſui. 87
3 Dei agricultura eſtis. 336
3 Vt ſapiens architectus fundamentum poſui. 430
4 Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum. 49
4 Nos ſtulti propter Chriſtum. 74
4 Quid habes quod non accepiſti? 263
4 In Chriſto vos genui. 364
4 Non in ſermone verbum Dei. 391
4 Tempus eſt vt incipiat iudicium. 598
4 In quod in præſenti eſt momentaneum. 682
4 Non vt confundam vos hæc ſcribo, ſed vt. 841
4 Quid vultis in virga veniam ad vos, an in charitate. 552
5 Scripſi, ne commiſceamini fornicariis. 151
5 Tanquam paruulis in Chriſto lac vobis. 198
5 Scripſi vobis in Epiſtola. 568
5 Expurgate vetus fermentum. 746
5 In fine mundi ad ſonitum tubæ mortui reſurgent. 759
5 Gratia dei ſum id quod ſum 776
6 Dolendum eſt ſuper eo qui fornicatus eſt. 787
6 Glorificate, & portate Deum in corpore veſtro. 166
6 Fugite fornicationem. 497
6 Nolite errare 505
6 Fugite prauorum hominum conſortium. 585
6 Empti enim eſtis pretio. 688
7 Tribulationem carnis habebunt huiuſmodi. 67
7 Perficientes ſanctificationem in timore dei. 94
7 Sanctificatus eſt vir infidelis. 97
7 Itaque dico fratres, tempus breue eſt. 119
7 Præterit figura huius mundi. 160
7 Hoc itaque dico fratres, tempus breue eſt. 181
7 Oculus non vidit. 4[illegible]2
7 Tempus breue eſt. [illegible]69
7 Qui vtuntur hoc mundo. [illegible]28
8 Si quis diligit deum. [illegible]22
10 Nec murmurauerítis, vt quidam eorum. 110

10 Nos ſumus in quos fines ſæculorum. [illegible]9
10 Petra autem erat Chriſtus. 483
10 Non poteſt calicem bibere. 563
10 Petra autem erat Chriſtus. 5[illegible]
10 Nemo quod ſuum eſt. 701
11 Imitatores mei eſtote ſicut & ego Chriſti. 856
12 Nemo poteſt dicere dominus Ieſus niſi in ſpiritu ſancto. 539.
12 Æmulamini non iniquitatem, 585
12 Eccleſia quoddam corpus myſticum. 554
13 Videmus nunc per ſpeculum 325
13 Non ex parte cognoſcemus. 678
13 Charitas enim non ſolum quærit. 678
14 Omnia in vobis ſecundum ordinem fiant. 171.335
15 Corrumpunt bonos mores colloquia praua. 456

2. *Corint.*

1 Benedictus dominus pater miſericordiarum & deus. 127
1 Benedictus dominus qui conſolatur. 655
1 Deus de tantis periculis nos eripuit. 687
1 Benedictus deus qui conſolatur. 7[illegible]5
2 Statui autem hoc ipſum apud me, ne iterum in triſtitia venirem ad vos. 257
2 Chriſti bonus odor ſumus. 849
6 Quæ ſocietas lucis tenebras? aut quæ conuentio Chriſti ad Belial. 152
6 Quaſi triſtes ſemper autem gaudentes. 208
6 Templum ſanctum dei viui. 662
6 Vos eſtis templum Dei viui. 629
8 Qui multum non abundauit & qui modicũ non minorauit. 227
9 Hilarem datorem diligit dominus. 25
10 In promptu habentes vlciſci omnẽ inobedientiam. 84
11 In plagis ſupra modum. 109
11 Benedictus pater domini noſtri Ieſu Chriſti. 276
11 Deſpondi vos vni viro. 326
12 Non quærimus veſtra, ſed vos. 151

Ad Galathas.

1 Cum placuit ei qui me ſegregauit. 86
3 F[illegible]ctus pro nobis delictum. 414

4 Filiorum dei adoptionem recepimus. 217
4 Quod ſi filius & hæres. 414
4 Miſit Deus filium ſuum. 687
5 Fratres & ſi præoccupatus fuerit homo. 126
6 Si quis præoccupatus fuerit. 315
6 Quæcunque ſeminauerit homo. 692 540
6 Alter alterius onera portate. 703
6 Quæcunque ſeminauerit homo & hæc. 768
6 Operemur bonum ad omnes.

Ad Epheſ.

1 Benedictus Deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti. 163 343.
1 Accepiſtis ſpiritum adoptionis filiorum dei. 281
2 Spiritus qui nunc operatur. 630
3 In charitate bene radicati. 303
3 Sacramentum hoc magnum eſt 354
4 Omnis ſermo malus ex ore veſtro non procedat. 15
4 Donec occurramus omnes in vnitatem fidei. 171
4 Solliciti eſtote ad ſeruandam vnitatem. 178
4 Renouamini ſpiritum mentis veſtræ. 823
5 Gratias agentes ſemper. 298
5 Vnuſquiſque vxorem, ſicut ſeipſum. 305
5 Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. 317
5 In Chriſto & Eccleſia. 322
5 Fornicatio neque nominetur in vobis. 497
5 Hoc ſcitote intelligentes, quod omnis. 498
5 Nolite inebriari vino 500
5 Fornicatio & omnis immunditia 556
5 Surge qui dormis & illuminabit te Chriſtus. 677
5 Eratis aliquando tenebræ. 686
5 Nolite inebriari vino. 736
5 Serui obedite dominis carnalibus cũ timore, & tremore. 810

Ad Philip.

1 Teſtis eſt mihi Deus. 629
2 Omnia facite ſine murmurationibus. 77
2 Mediator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus. 20
2 Miſertus eſt dominus eius & mei. 20

2 Cupio diſſolui. 3'4
2 Vobis donatum eſt. 361
2 Omnes quæ ſua ſunt, quærunt. 518
3 Signati eſtis ſpiritu promiſsionis. 180
3 Qui terrena ſapiunt. 311
3 Quorum Deus venter eſt. 4 0
4 Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus. 199
4 Gaudete ſemper in domino. 787
4 Dominus prope eſt. 803
4 Scio humiliari. 576
4 Omnia poſſum, in eo qui me confortat. 5,2

Ad Colloſſenſes.

2 Spiritu vobiſcum ſum. 594
3 Super omnia charitatem habere. 24
3 Omne quodcunque facitis in verbo. 112
3 Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum. 771
3 Induite vos ſicut electi dei ſancti modeſtiam. 195
3 Exuentes veterem hominem. 298
3 Induimini viſcera miſericordiæ. 745.830
4 Deprecationi inſtate vigilantes. 379

Ad Theſſalonicenſes.

2 Sunt inter vos, qui omnibus aduerſantur. 570
2 Neque gloriam quærentes. 314
2 Nos perſecuti ſunt. 771
2 Cupide volebamus tradere vobis non ſolum Euãgelium dei. 841
4 Nolo vos ignorare de dormientibus. 314
5 Qui dormiunt, nocte dormiunt. 41
3 Si quis non obedit verbo noſtro, ne commiſceamini cum illo vt confundatur. 253

1. *Ad Timotheum.*

2 Obſecro fieri obſecrationes. 720
2 In omnibus præbe teipſum exemplum bonorum operum. 856
3 Oportet epiſcopum irreprehenſibilem eſſe. 289
3 Non ebrioſos. 501

4 Exemplum eſto fidelium in verbo. 856
5 Peccantes coram omnibus argue. 4 9
5 Seniorem ne increpaueris. 743
5 Vtere modico vino. 499
6 Diuitibus huius ſeculi præcipe non ſublime. 184
6 Habentes alimenta & quibus tegamur. 572
1 Comites diuitiarum deſideria. 141
2 In magna domo non ſolum ſunt vaſa aurea & argentea. 232
3 Erunt homines ſeipſos amantes. 5 9
3 Omnes derelinquerunt. 401
3 Et ex omnibus eripiat me Dominus. 700
4 Alexander ærarius multa mala mihi oſtendit. 32
4 Tu vero vigila. 42
4 Cum igitur miniſtri ſimus. 487
5 Seniorem ne increpaueris, ſed obſecra vt patrem. 289

Ad Titum.

1 Vt potens ſis exhortari. 430
3 Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe dicto obedire. 84

Ad Hebræos.

1 Locutus eſt patribus per prophetas. 320
1 Sine fide & miſericordia impoſsibile eſt. 694
3 Quibus autem iurauit 413
3 Adhortamini voſmetipſos. 679
4 Omnia nuda ſunt. 623
4 Viuus eſt ſermo domini. 485
5 Et ipſe circundatus eſt infirmitate. 449
5 Neque quiſquam ſibi ſumit honorem. 764
5 In diebus carnis ſuæ obtulit preces. 818
6 Iterum crucifigentes Chriſtum. 436
7 In quem dicuntur hæc de alia tribu. 32
7 Sacerdotes debent offerre hoſtias. 375
7 Adhuc modicum aliquantulum. 417
8 Quod antiquatur & ſeneſcit. 732
9 Statutum eſt omnibus hominibus ſemel mori. 818
9 In arca teſtamenti erat vrna aurea habens manna. 8 2
10 Nolite amittere confidentiam veſtram, quæ magnam

habet remunerationem. 1 ;
10 Horrendum eſt incidere in manus dei viuentis. 168
10 Irritam quis faciens legem Moyſi. 78
10 Adhuc modicum aliquantulumq́, qui venturus eſt. 825
11 Multo magis obtemperabimus patri ſpirituum. 211
11 Fides eſt ſubſtantia. 383
11 Iuxta fidem defuncti ſunt. 324
11 Circuierunt in me pellibus in potitis caprinis. 248
11 Si extra diſciplinam eſtis. 553
12 Deus flagellat omnem filium, quem recipit. 106
12 Omnem filium, quem recipit. 3 1
12 Flagellat omnem filium, quem. 304 05
12 Ne ſimus paruuli fluctuantes. 595
12 Deponentes omne pondus. 704
13 Obedite præpoſitis, & ſubiacete eis. 43
13 Mementote præpoſitorum. 714
13 Beneficentiæ & communionis. 694

Epiſtola beati Iacobi.

1 Si quis putat ſe religioſum eſſe non refrænans. 18
1 Deus intentator malorum eſt. 65
1 Sit omnis homo tardus ad iram. 76
1 Peccatum cum conſummatum fuerit, generat mortē. 88
1 Iacobus dei & domini noſtri ſeruus. 126
1 Qui perſpexerit in lege. 427
1 Sit omnis homo tardus ad iram. 634
1 Religio munda, & immaculata apud deum. 637
2 Iudicium ſine miſericordia. 701
3 Non eſt iſta ſapientia de ſurſum. 800
3 Nunquid fons de eodem foramine. 348
5 Helias homo erat ſimilibus nobis. 213
5 Triſtatur quis in vobis: Oret. 257
5 Ecce Iudex ante ianuam. 417

Petri. 1.

2 Qui vocauit nos è tenebris in admirabile lumen ſuum. 294.
2 Vos genus electum, & regale ſacerdotium. 171
3 Non tardat dominus promiſſionem ſuam. 333

3 Vnum hoc non lateat vos chariſſimi. 12
3 Impartimini hominem vxoribus. 316
4 Charitas operit multitudinem peccatorum. 107
4 Charitas operit multitudinem peccatorum. 630
4 Tempus eſt, vt incipiat iudicium à domo dei. 60
5 Aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens. 83
5 Forma facti gregis ex animo, & cum apparuerit. 231
5 Tanquam leo rugiens circuit. 431
5 Omnes inuicem humilitatem inſinuate. 754
5 Vigilate, quia aduerſarius. 803

Petri 2.

1 Habemus firmiorem propheticum ſermonem. 385
2 Melius eſt veritatis viam non agnoſcere. 750
3 Patientes agit Chriſtus propter vos. 106
6 Ciuitates Sodomorum. 420

Ioannis Epiſtola. 1.

3 Videte qualem charitatis dedit pater.
3 Filioli non diligamus verbo. 307
3 Qui habuerit ſubſtantiam mundi huius. 96

Tertia Ioannis.

1 Chariſſime noli imitari malum. 562

Apocalypſis.

1 Vidi in medio ſeptem candelabrorum. 316
1 Caput eius velut lana alba. 471
1 Vidit Ioannes Chriſtum ambulantē in medio candelabrorum. 839
1 Caput filius hominis velut lana alba. 851
1 Caput eius & capilli erant candidi. 633
1 Gladius procedens de ore Chriſti. 854
1 Noli timere. 656
Memento vnde excideris. 206
2 Scio opera tua. 397
2 Filius hominis ambulans in medio candelabrorum. 856
2 Eſto fidelis vſque ad mortem. 691

3 Nomen habes, quod viuas, & mortuus es. 16.167.494
3 Tu dicis, quia diues ſum 471
3 Ego ſto ad oſtium, & pulſo. 725
4 In circuitu ſedis viginti quatuor ſedilia ſunt. 843
4 Peccata ſunt ſcala per quam homo. 805
5 Phialas aureas plenas adoramentorum. 132.80
5 Ego flebam multum. 421
5 Vicit leo de tribu Iuda. 591
5 Si quis dignus eſt aperire. 702
5 Dignus eſt aperire librum. 687
6 Et vidi, & ecce equus rufus. 174
8 Stetit angelus ante altare. 333
8 Væ, væ, væ. 384
8 Vicit Leo de tribu Iuda. 877
11 Et datus eſt mihi calamus ſimilis virgæ. 699
12 Væ terræ & mari. 417
13 Vidi de mari beſtiam aſcendentem, 664
14 Non habent requiem die ac nocte. 528
14 Miſit angelus falcem ſuam. 473
14 Mitte falcem tuam, & mete. 431
15 Vidi tanquam mare vitreum mixtum. 295
17 Circundata erat purpura & coccino. 817.245
17 Mulier erat circundata purpura. 631
17 Qui bibit de vino proſtitutiones magnæ meretricis. 632
18 Poma deſiderij animæ tuæ diſceſſerunt à te. 844
18 Quantum ſe glorificauit in deliciis ſuis. 751.847
21 Et fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata 27
21 Fornicatoribus pars erit in ſtagno. 498
21 Ipſa ciuitas aurum mundum. 522
22 Beati qui lauant ſtolas ſuas. 471
22 Vidi arborem plantatam in medio. 840
22 Ego ſum ſtella ſplendida. 656
22 Ecce venio cito, & merces mea mecum eſt. 803
22 Et folia ligni ad ſanitatem gentium. 17

EXPLICIT INDEX AVTHORITATVM SACRÆ SCRIPTVRÆ.

RERVM MEMORABILIVM ET HÆBRAISMORVM AC SENTENTIARVM

omnium in iis Commentariis obſeruatu dignarum, Index abſolutiſſimus.

A.

ADONIS à Venere adamatus. 519
Adulatores in pratio habentur inter aulices. 420.
Adulatio quæ latet periculoſiſſima eſt. 726
Adulteram filiam occidere ius ciuile permittebat. 141
Adulteros ſuis thori interficiens, exequitur iuſtũ dolorem. 704
Adulterum virum vxor nec arguere nec occidere poteſt licet hoc viro quondam liceret. 541
Adulterium Ethnicis mulieribus deteſtabile, feris ac Barbaris. 541
AEnigma Sanſonis. 148
Alexander magnus vino æſtuans Clytum occidit. 502
Alexander magnus deuicti hoſtis vxorem intactam pudicus reliquit. 345
Amor coniugÿ balſis. 87
Amici falſi comparantur hyrundinibus. 254
Amicitia ſimilitudine morum inchoatur. 152
Apoplexia morbus in ventriculis cerebri. 677

Artaxerres ruſtici exigui dono delectatur. 211
Apes regem habent qui caret aculeo. 78
Aquila Romanum imperatorum inſigne. 723
Arma Chriſtiani militis. 475
Arcturus ſtella in cauda vrſæ maioris. 581
Auris perforatio amiſſæ libertatis ſignum. 353
Ablactare quid ſit variè à doctoribus explicatur. 140.141
Adulterium graue malum. 345.541
Adulterium in fœminis grauius dedecus. 641
Adæ ſupplicium proponitur, vt à peccato deterreamur. 704
Acceptio perſonarum fugienda maximè iudicibus. 454
Adulatio per oleum ſignificatur. 863
Agamemnon Leonem in clypeo depinxit. 591
Alexander magnus dixit ad imperium eligendos digniſſimos. 761
Amicitia vera durat ſemper. 150
Amicitia operibus oſtendenda. 151
Amicitia non eſt contrahenda cum iniquis, ſed cũ bonis. 182
Animaduerſionem maximam in peccatores ſignificat extinctio familiæ Achab. 101
Animæ ſalus pluris æſtimanda à Deo qui eam viſitat. 75
Animæ proximi ſalus præponenda eſt proprio honori vt Chriſtus fecit. 76
Amaritudinẽ maximã parit dulcedo peccati. 469.400.89
Amor leuiora facit onera, & plura facit vnum. 777.29.23
Animæ ornamenta quibus priuamur per peccatum. 203
Author primúſque inuentor alicuius boni maximè commendatur. 54
Author alicuius mali ſeuerius punitur. 216.651.707
Abundantia bonorũ plura mala parit. 225.573.708.564
Amatores idola dicuntur. 233
Amicitia non contrahatur cum iniquis, & quamprimum eos tales cognoſcimus fugiamus ab eis. 253
Amici ficti in paupertate perficiunt. 254.771

micitia cum iniquis durare non poteſt. 771
Achor verum ſit nomen proprium vel quid ſignificet explicatur. 281
Aſcendere eſt ad meliora tranſire, deſcēdere è contra. 298
Abundantia timendi. 243
Angeli amant nos maximè. 333
Apoſtoli per cœlum ſignificantur. 331
Amoris vis. 873.350
Amoris Dei ſignum eſt, quod numerat dies quibus homo eſt ſine Deo. 265
Auari non ſunt diligendi. 351
Audire non niſi pro re maxima in Sacra Scriptura vſurpatur. 381
Adulatores quales & eorum pœna. 421.455.725
Amor patriæ magnus eſt. 426
Anima quæ habet Deum fortiſſima eſt, pulchrè explicatur. 482.
Arbores infructuoſæ ſunt peccata, bonorum opera arbores ſunt frugiferæ. 531.
Artes, & media iudicium hominis ad ſeducēdam mulierem depinguntur. 516
Adulter homo punitur per huiuſmodi malum in domo ſua. 539.
Ante punitionem videre oportet, vtrum verum ſit de quo quis accuſatur & debet audiri. 538
Ante dominum nullus appareat vacuus, maximè peccator. 645.
Aſpicit Deus cor inter omnia munera. 647
Aquilæ renouatio explicatur. 198
Auxilium Dei inſtanter petendum ad perſeuerandum. 689
Aquilæ dicuntur in ſacris litteris Nabuchodonoſor, & alij reges. 756
Alienæ fœlicitatis odium inuidia. 133
Ambitioſus non eligatur ad prælationem. 764

Ambitio facit hominem cœcum. 765
Ad regimen meliores eligantur. 765
Auxilium ferentes iniquis deus diſsipat. 797
Auxilium ferendum eſt miſeris & omnino deſtitutis. 837
Amicus antiquus maxime exiſtimandus. 880

B

B*Abylonia ſiue Memphis hodie Cayrum.* 792
Bellum, malum maximum & reipublicæ nocentiſsimum. 140
Bellorum mater regnandi inſana libido. 312
Buccephalus equus Alexandri Magni. 885
Baal quid ſit explicatur. 240
Benefacit Deus terræ propter bonos, & propter malos punit. 316
Beneficia funiculi & vincula dicuntur. 840.841
Beneficij locus mandetur memoriæ. 359
Beneficij memoria habenda ne benefaciens offendatur. 880.
Beneficia Dei præ oculis habenda, ne pecces. 881
Beſtiæ dicuntur homines crudeles. 359
Bona opera celeriter ſunt facienda. 268.67 68
Bona opera occultanda. 407.278.718
Bona opera hilariter agenda. 298
Bona huius mundi non poſſunt hominem ſaturare. 475 476.
Bona & mala quæ ex bonis & iniquis ſeruis ſequuntur. 810.
Boni dicuntur ſtellæ, mali arena. 158
Boni incipientes aliquod bonum conantur perficere, à malo verò facile ceſſant. 91.92
Boni in proximis non tantum mala ſed ſi quid boni eſt intuentur, è contra mali. 346

Bonorum ... tas. 800.890.712
Bra... um domini potentiam dici ſignificat. 834

C.

Cayrum celeberrima Aegypti Ciuitas.
Canis antiquius Cathenæ aſſueſieri non poteſt. 345
Cani capilli nunq́ ſunt finis. 746
Ciuitates intereunt cum boni non diſcernuntur à malis. 765.
Coniugij comites. 66
Conſilium prauum conſultori peſſimum. 455
Chriſolitis lapis pretioſus noctu reſplendens. 688
Corpus denudare & verenda, olim graue ſupplicium. 250
Correctio eſt quædam Eleemoſina ſpiritualis. 46
Capræ in Cephalnia hauſtu venti ſitim depellunt. 212
Cynedi Cybeli ſacri. 550
Calamitates excitant ad quærendum Deum. 643.644. *vide verbo tribulatio.*
Cautiſſimus alterum periculis & flagellis. 654.704
Cœli aliquando Apoſtolos, aliquando Angelos ſignificant. 331.
Cenſores exactiſſimi ſunt homines in aliena peccata. 124 125.
Charitas prius exercenda erga proprios, deinde erga alios. 46.
Charitatis eſt excitare alios à peccato. 680
Chriſtus in illo loco paſſus eſt in quo primi parentes peccaue runt. 112.168
Chriſtus homo factus eſt, vt nexus ſanguinis trahat nos ad eius amorem. 539
Chriſtus leo dicitur, qui precipuè exorandus eſt à peccatoribus. 569
Chriſtus imber temporaneus & ſerotinus dicitur. 883

Chriſtus lux dicitur qui venit tollere tenebras figurarum tribulationū peccatorū,& dānationis æternæ. 686.687
Chriſtus dicitur ros,& eius incarnatio. 898
Chriſtus aliquando medicus,paſtor & vir dicitur,quorum omnia media quærat,vt reuocet à peccato. 716.717
Chriſtus affixus Cruci abies dicitur. 610
Chriſtiani lapides pretioſi. 697
Chriſtianus peccans grauius punietur quam infidelis. 789
Chriſtianus erga proximum ſit columba, non coruus. 851
Ciuitates ſanguine,& reliquijs ſanctorum conſecratæ,detinere nos debent à peccatis. 564
Cæſarauguſta ciuitas laudatur. 504
Ciuitas ſpoliata diuitiis ſignum eſt ibi eſſe peccata. 741
Cogitationes malas ſupplicio bonas autem præmio remunerabit deus. 459
Claritas maiorum excitat inferiores ad opera clara. 590
Clypei peccatorum dicuntur iuſti. 561
Clypei dicuntur prælati & reges. 589
Colyrium eſt tribulatio qua aperiuntur oculi peccatoris vt conuertatur. 741
Colligi,vel congregari ſignificat,mori vel deſtrui. 792
Columba aliquando ſapientiam aliquando ſtultitiam ſignificat. 747
Confiteri mala ſalubrius eſt quam occultare. 887
*Confeſſio ſacramentalis ſuadetur.*889. 890
Confeſſionem facturus primo oportet recogitet peccata.
Coniunctio & ſepe abundat in Sacra Scriptura. 59
*Cōiūctio & ſepe ponitur in Sacra Scriptura pro vt.*87.226
concordia laudabilis & bona eius. 275.174
Concionator fortis ſit vt malleus. 696
Concionatores os dei dicuntur. 697
Concionatorum munus grande. 698
*Concionator tuba dicitur propter quinque.*759 760
Concionum auditores æque ferant percuti mallei.

Conſiliary

Conſiliarÿ praui grande malum. 454.455
Conſiliarÿ capita dicuntur. 846
Conſiliarios prauos fugiamus & bonos ſequamur. 809
Conſilium dici require in omnibus & ſine eo nihil facias. 808.
Conſilium accipiunt iniqui è diabolo vel ab iniquis. 808
Conſilia praua dantes grauiſsime punit Deus. 600
Conſilia prauorum vana facile diſsipantur. 846
Compati oportet proximorum malis temporalibus & ſpiritualibus. 891
Conſtantia piorum hominum inter malos cõmendatur. 705 628.
Conſolatio noſtra pendet à conuerſione noſtra in deum. 276
Conſortium iniquorum fugienda. 404.566.567.653
Contraria contrarÿs curantur. 231
Cor appetit deus plus quam alia hominis. 492
Cor amittit peccator. 472.491
Cor peccatoris requirit deus ab eo. 631.632
Cor cogitationes & opera danda ſunt deo. 634
Corrigendi ſunt prius meliores quam peſsimi. 46.47
Corrigens alios labe carere debet. 187
Corrigere debent qui ſunt chariores, non qui odio habentur. 189
Correctio benignè facienda eſt. 189
Corrigere quomodo debeant filÿ parentes ſuos. 189
Ad corrigendum eum qui habet radices in peccato plures ſunt adhibendi. 188
Aliter agendum eſt cum his qui conuertuntur, aliter cum his qui perſeuerant in peccatis. 126
Correctionis fraternæ finis eſt emendatio fratris. 409
Corripere quis non tenetur quando non ſperatur emendatio. 588
Corripere debet ſacerdos libere eos qui peccant. 409
Corripere peccata & nõ alliciat aliquẽ ad peccata. 452.453
Conuerſatio

Conuerſatio cum meretricibus periculoſiſſima. 558. 559
Conſortium bonorum prodeſt maximè etiam malis. 97. 98
566.
Conceptus, & partus ſæpe in Sacra Scriptura iunguntur.
97
Crudelitas militum. 141
Crux Christi comedatur. 909
Culpa debet præcedere pœnam. 404
Conſuetudo vitiorum difficile tollitur. 744
Conuerſio vera ad Deum quomodo ſit facienda. 324
Copia diuitiarum mater ſuperbiæ. 564

D.

DIuitiarum morbus ſuperbia.* 751. 885
Domus appellatione continentur genus & familia.
112.
Domus ſceleris conſcia diruenda. 169
Duplex genus hominum qui in Charitate deficiunt. 47
Dat Deus iratus aliquando, quæ petimus ad perditionem noſtram. 886
Deus largitur munera ignobilibus, & infimis. 15
Deus familiariter, & dulciter loquitur cum amicis. 21
Deus punit peccatores citra condignum. 108
Deus cum fœnore rependit bona quæ pro eo facimus. 160
Deus iubet ardua, quia poteſt iuuare ad illa. 67
Deus lõganimis patienter fert malos vt emendentur. 705
Deus vere pœnitenti perfecte reconciliatur: ſecus eſt de hominibus. 166
Deus immittit tribulationes, vt emendemur. 51. 108. 337
166
Deus punit aliquos, benefaciendo alijs, vt illi reſipiſcant.
134. 133
Deus prius minatur, quam puniat. 51

Deus

Deus non punit ſine cauſa. 404.251.
Deus omnem lapidem mouet, vt homo reuocetur a peccato. 346.22.692.
Deus operatur intus in corde prophetarum, vt loquantur, & diſponit, vt audiamus. 51.
Deus viuens maxime timendus. 166.
Deus circunſtantias peccati, & boni operis etiam attẽdit. 271.
Deo gratias agamus, non tantum in bonis, ſed etiam in laboribus. 579.
Deus diligit quos punit & ſæpe comburit flagella. 314.
Deus non dedignatur vocari vir animæ noſtræ. 326.
Deus benefacit terræ propter bonos, & punit propter malos. 316.
Deus præſto eſt ad miſerendum, tardus ad puniendum. 332.
Deus numerat tempus, in quo benefacit, vel punit. 350.
Deus propter bonos parentes miſericors eſt in filios iniquos. 372
Deus punitur Iſrael filium vocat, vt confundatur. 370.
Deus totus eſt tuus. 380.
Deus murus eſt, & fortitudo animæ noſtræ. 482.483.
Deus peccata diſſimulat, vt conuertamur, quod ſi ſecus ſit, ſeueriſſime punit. 481.
Deus non tantum mala, ſed ſi quid boni eſt in homine, intuetur. 345.
Deus, & ſerui eius extenuant aliorum peccata. 524.
Deus quomodo ſit cauſa peccati. 537.538.539.
Deus quãdo dicatur excæcare, indurare, permittere. 539.140.
Deus omnia perfectiſſimè cognoſcit. 623.
Deus intuetur certamen iuſtorum, vt fortiores fiant. 624.
Deus non inuenitur, quoniam frigidè quæritur. 646.
Deus percutit, & ſanat. 681.
Deus benigne recipit & egreditur vt quærat. 688.

Deus occidere dicitur concionatores propter præmium magnum eis paratum. 699.
Deum habere inimicum maximum malum. 782.
Deum benignus, & ſemper paratus bene facere nobis. 113.
Deus in ingratos iraſcitur quaſi vrſa. 389.
Deus differt ſupplicium ſed non obliuiſcitur peccati.
Derelinquere dominum initium eſt omnium malorũ. 485.
Delectatio carnis & cuiuſque peccati ventus eſt cito tranſiens. 580.
Delectationis Venereæ finis. 588.
Deſperatio remedij maximus cruciatus eſt peccatori. 258.
Deſponſatio filij Dei cũ natura humana explicatur. 319.
Deſtructio Ieruſalem per metaphoram vineæ explicatur. 264.
Dies aliquando pro die naturali aliquando pro tempore ſumitur. 33.300.
Dies magnus dicitur dies reſurrectionis. 177.
Dies dicitur tota vita noſtra, quoniam parum durat. 181.
Dies in quo peccator conuertitur, dicitur magnus ob tria. 181.
Diebus in quibus aliqui peccant puniuntur. 271.
Dies, in quo Deus dedit beneficium, ſit in memoria, vt pro eo Deo ſeruias. 359.
Dies ſolennis eſt malis cum peccant, bonis vero quando ſurgunt à peccato. 734.732.
Dies ſolennis pro die feſto vel pro die vindictæ ſumitur. 791.
Diligentibus Deum nihil deeſt. 334.
Diuites plus fugiãt peccata quoniam vehementius affliget eos pœna. 441.
Diuites nullam habent occaſionem peccandi. 573.
Diuitiæ non ſunt quærendæ medijs iniquis. 461.
Diuitiæ licentiores faciunt homines ad vitia. 571.572.
Diuitiæ ſunt matres ſuperbiæ. 564.
Dies

Dies & horæ quibus à Deo receſſimus computãdæ ſunt & gemendæ. 364
Diſtributor optimus cuique pro meritis reddit. 85
Diſcordia mala. 816
Domini eijciant à domo ſua famulos iniquos. 556
Domini & duces præcedant ſeruos. 300
Domus in Sacra Scriptura non tantum manſionem, ſed familiam ſignificat. 103
Dulcedo peccati maximam parit amaritudinem. 88. 89

E.

Ephemeris animal mane oriens veſperi occidens. 772
Eligi non debet quiſpiam fauore vel pretio. 762
Enoch primus nomen Dei inuocauit. 216
Ebrietas in ſacris gentilium colebatur. 735
Ebenus non vtitur. 107
Ebrietas mala. 500 501.502.503.735.504
Ebrietas mater omnium flagitiorum eſt maxime in principibus. 735
Ecce in Sacra Scriptura varijs modis ſumitur. 226
Eccleſia ſignificatur per templum Salomonis. 80
Eccleſia per vineam ſignificatur pulchre. 279.285
Effectus peccati erubeſcentia. 220.768.769
Egreſſus Dei dicitur incarnatio. 683
Electio ſtatus maxime matrimonij & religionis ſit libera 87.
Electores in ſuis electionibus Deum conſulant exemplo Chriſti & Apoſtolorum. 763.764
Eligant meliores & ſapientes non inſipientes. 765
Electi an fuerit Saul & Ieroboam à Deo in Reges. 765.
Euchariſtia vitam ſpiritualem tribuit. 43
Euchariſtiam ſumentes habeant bonam famam. 905
Extranei non ſunt contemnendi. 48
Excæcare Deus dicitur in Sacra Scriptura. 537

Excita te & alios à peccato. 680.
Exempla & veſtigia malorum ne ſequaris. 584.
Exempla clara maiorum mouent ſubditos ad opera clara. 590.
Exempla parentum imitantur filij. 543.
Ex iniquis parentibus filij nequam, ex bonis filij boni communiter oriuntur. 544 545.
Exire deum, eſt operari à dextra. 583.
Extremum peccatoris malum eſt derelinqui à Deo. 808. 805. 485.

F.

FVlmini varij & mirabiles effectus. 204.
Fœminæ affectibus impotentiores quam mares. 570.
Fides animarum vinculum. 170.
Finis Monachiæ Iſraelitarum. 126.
Fuco mentiri annos ætatis. 94.
Furtum quid. 394.
Facies plura ſignificat maxime principes. 143.
Faciem negare peccatori poſt veniam, vide quando fiat. 682.
Facies Eccleſiæ *ſunt viri iuſti.* 713.
Fama olet. 899.
Feſta varia & quid in eis ſit agendum. 255.
Feſtum agunt mali quando peccant, boni vero ſurgentes à peccato. 734.
Fermentum ſignificat peccatum. 719.
Fœlicem fuiſſe maxima miſeria. 205.
Fœminas eſſe ſolas, grauia mala parit. 545.
Fiducia in deo non in carne imbecilla. 121.
Fide deſponſamur Chriſto. 323.
Filij ſtudeant imitari bonorum parentum exempla. 27.
Fides cum operibus laudatur. 351.

Filij

Filij nequam aliquando ex bonis parentibus. 159.
Filij boni non deſpiciendi licet ex malis parentibus. 50.
Filij quales erga parentes debeant eſſe. 98.
Filij quandoque pro parentibus puniuntur. 112.113.
Filij iniquorum timeant ſemper Dei flagellum. 723.
Filios dei eſſe,magna dignitas eſt & vtilitas. 218.
Filij nequam communiter ex malis parentibus, & boni ex bonis oriuntur. 830.831.
Filij facile imitantur parentum exempla. 815.816.830.
Filiorum peccata aliquando obſcurant gloriam maiorum. 626.584.
Filios nequam ex bonis parentibus naſci magna ignominia eſt. 92.
Filius illius aliquis dicitur,cuius mores & opera imitatur. 761.
Flagellum Dei *eſt ſæpe malus & iniquus* 111.
Flagella flagellis addit Deus,vt emẽdemur. 126.587.553.
Flagellum Dei maximum eſt priuare populum ſapientibus. 422.
Flagella quibus Deus punit,poſtea ſæpe comburit. 315.
Flagellis aliorum erudiamur. 654.
Fornicatio duplex,corporalis & ſpiritualis. 190.
Fornicationis ſigna diſcooperire vbera,&c. 191.
Fornicatio ſæpe ſignificat idololatriam. 66.
Fornicatio aufert cor,& radix eſt omnium malorum ſpiritualium & corporalium. 491.492.493.
Fortitudo piorum inter iniquos ad ſeruiendum Deo. 583.625.
Fulgur dici peccatum explicatur pulchrè. 204.
Fructus iam maturi aliquando tolluntur propter peccata. 790.

G

GVadalupenſe Monaſterium Virgini Mariæ ſacrum. 564.

Generalis de moribus diſputatio. 591
Generis nobilitas eſt non degenerare à maiorum nobilitate. 864
Galli gallinacei cantũ reformidant Leones.
Gallicus morbus à Neapolitanis *introductus.* 806
Gaudiũ de cõuerſione peccatoris explicatur. 327.734.895
Genitiuis ſubſtantiuis vtuntur Hebræi pro adiectiuo, filius perditionis. 214.
Gentes quomodo & quando populus Dei *& filius dicantur.* 163.
Gloria & corona eſt docere verbo & exemplo. 903
Gloria impiorum diu ſtare non poteſt. 803
Gratia Dei *dicitur ros.* 898.
Gratia eſt vita animæ. 166
Gratiarum actio fiat, vbi beneficium accipitur. 578
Gratias agamus Deo *in bonis & etiam in laboribus.* 579
Gubernare alios, magnum opus propter continuam ſolicitudinem. 85.87
Gubernatores ementes vineam deteſtatur Deus. 85
Grauitas peccati propter quod homo, terra, & quæ non peccant puniuntur. 210.517

H.

Hæreticorum pœna tranſit ad liberos. 601
Hominis nomen indigne ſibi vendicat qui non ſecundum hominem viuit. 78.
Homo homine inſidiatur. 265
Hieronymus Guadalupenſis breui pollicetur in lucem daturem commentaria in Cantica Salomonis 699. *Et in Lucam.* 909
Hæretici iuſte expoliantur bonis temporalibus. 203
Hypocriſis odioſa Deo. 197
Hæreticorum conditio eſt nunquam ſibi cohærere. 817

Hypocritæ

Hypocritæ fructus ventus & paleæ. 771
Homo omnia ſibi & ſuis meritis arogat. 262
Homines crudeles beſtiæ dicuntur. 266
Hominis cõditio eſt non attẽdere beneficia à deo accepta, ſed miniſteria quæ exhibet Deo. 263
Homines naues dicuntur. 518
Homines iniqui & pleni veneno dicuntur reptilia. 515
Homines peccata aliena maxime exagerãt & propria extenuant. 520
Homicidij grauitas. 399
Honoris puncta non reſpicit Deus. 58
Hoſſeas filius Beeti ad differentiam alterius Hoſſeæ filij Hela. 13
Hoſſeam probabilius eſt fuiſſe de tribu Ruben quã de tribu Iſachar. 13
Hoſſeas prophetauit tempore Ieroboam, Oziæ & fuit tẽpore Eſaiæ & Ioel. 34
Hoſeas nõ fuit primus omnium prophetarum, ad quos locutus eſt Deus, bene tamen reſpectu eorũ qui fuerunt ſui temporis. 54
Hoſſeæ duæ vxores vtrum realiter vel ſecundũ allegoriã intelligantur. 82
Hoſſeas ſi meretricẽ duxit Deo iubente, non peccauit. 65 64
Hoſſeas vtrum verè duxerit fornicariam, an per viſionẽ agatur. 63
Humilitas liberat ab omnibus laqueis mundi.

I.

IMpius nunquam eſt apud ſe. 471
Iuſtitia ſine miſericordia Crudelitas eſt. 841
Iuſtitia eſt retributio pro meritis in Deo. 216

Iudicij extremi memoria nos à peccatis auertit. 164.
Iudex iuſtus ab omni munerum corruptela manus excutit. 454.
Iudices quidã habẽt aures in pedibus alij in manib. 484.
Iudices cõſanguineorũ obtutu minus æquè iudicãt. 760.
Inuentores optimi rerum commendantur. 54.216.
Intemperantia morborum officina. 96.
Ingratitudo cauſa exhæredationis hæreditatis paternæ. 247
Inquiſitio fidei laudatur. 528.
Inuidia alienæ fœlicitatis odium. 133.
In omnium librorum principijs tria quærenda ſunt. 32.
Idololatriæ opera per ventum ſignificantur. 766.
Idololatriæ fructus eſt maxima punitio 767.
Iehu fuit punitus, quoniam licet obedierit Deo, nõ tamẽ zelo Dei motus. 100.
Iehu erat rex, & non dicitur rex, quoniã ingratus priuatur acceptis. 113.
Iezrael tribus cõuenit & etiã tribuitur filio Hoſſeæ. 98.
Ignorantia & neſcientia quid ſint. 240.
Incorrigibilitas grande peccatum. 412.
Inauditus nullus puniatur. 115.
Incorrigibilitatis pœna grauis. 413.
Inferni pœna qualis ſit explicatur. 466.467.
Inferni memoria iuuat, vt peccator in ſe reuertatur. 471.472.
Inferni pœna vtrum debeat eſſe æterna explicatur. 469.
Infimi non ſunt deſpiciendi. 26.
Infimis & ignobilibus Deus etiam largitur munera. 13.
Ingratitudo maximum malum & priuat acceptis. 114. 247.206.
Ingratitudo per gradus explicatur. 242.
Ingratitudo filiorum Iſrael explicatur. 882.
In ingratos iraſcetur Deus. 883.

Inimici ſunt diligendi 79.
Inimicis benefaciendum eſt. 359.
Iniqui ſæpe prævalent aduerſus iuſtos. 331.
Inſidijs vti licet in bello iuſto. 709.
Intentio ſancta exigitur, vt opera ſancta ſint. 395.396.
In terra ſanctorum peccare graue malum. 790.
Impedimenta omnia pacis & boni tolluntur. 316.
Impudici hominis media & artes ad ſeducendam mulierem. 516.
Ira Dei magna eſt non punire peccata. 405.552.
Iratum Deum lachrymis oportet placare. 668.
Ira Dei non eſt perpetua, ſed habet admixtam miſericordiam. 898.
Iratum hominem fugere oportet. 869.
Irriſor corrigentem, omniaque alia contemnit. 730.
Iſrael quaſi vas immundum repudiatus eſt. 766.767.
Iſrael multitudine calamitatum puniendus. 768.
Iteratio peccatorum graue malum. 773.593.
Iterantes peccata Deus latius punit. 296.809.
Iudæi nil proſperum ſunt habituri. 767.
Iudex aduerſus peccatores verbis cominatorijs agat. 18.19.
Iudex pro meritis ſententiam ferat. 136.798.797.
Iudex attendat quanto tempore quis fuit in peccato vt puniat. 269.
Iudicis animus cum punit debet eſſe mundare ſordes. 657.
Iudices fortes ſint & prudentes. 737 671.
Iudex ne ſit velox in plectendis peccatis, ſed lentus vt tinea. 664.817.663.
Iudices dolore animi puniant delinquentes. 846.689.
Iudex iuſtus nec domui ſuæ vel filijs parcit. 760.
Iuſti reginæ, mali vero concubinæ dicuntur. 344.
Iuſti plurimum valent apud Deum. 427.
Iuſti ſunt clypei. 713.738.712 561.
Iuſtos non punit deus cum impijs. 562

Iuſtorum paucitas. 890.712.
Iuſti ſemper vigilantes ſignificantur per gallum. 802
Iuſtum hominem habere, Dei beneficium eſt 874
Iuſtitia temperanda eſt miſericordia. 108.127
Iuſtitia & miſericordia in Deo. 126
Iuſtitiæ bonitas explicatur. 328.329
Iuſtitia & miſericordia ſint ſimul. 830.851
Iuſtitia hominum parui facienda. 420
Ieroboam vtrum ſit rex electus à domino. 653.654. 757

L.

LAberinthus Cretæ ſiue Candiæ. 635
Latronis & Furis diſcrimen. 718
Lapis qui canibus latratum impedit. 410
Leo in ſibi proſtratos non deſæuit. 769
Leo terroris, roboris, & vigilantiæ ſymbolum. 592
Laboribus aliorum erudimur. - 704
Labores euenire propter peccata ſua difficile conſitetur peccator. 718
Lactare quid ſignificet. 275
Lachrymæ lauant animam à ſordibus. 586
Libido effrænata citius trahit ad mortem. 93
Libido cauſa eſt multorum malorum. 94.95
Lilia & luminaria dicuntur Iuſti. 79
Liberales ſunt homines in vitia, non vero impietatem & cultum Dei. 244
Lex Dei ſemper ante oculos habenda. 33
Leges amoris. 305
Lætitia vera & conſolatio in deſerto pœnitētiæ. 295.297
Lex Dei vna dicitur in ſingulari non plures. 25.663
Lex Dei frænū & moderatrix eſt actionū noſtrarum. 779
Lex Dei ſcripta dicitur propter duo. 777
Lætitia quædam optima, alia peſſima. 787

Locus,

Locus in quo peccatur relinquẽdus eſt, quia periculoſus. 808.
Locum in quo Deo inſeruiſti maculare grãde malum. 809
Locus beneficij accepti commendetur memoriæ. 836
Longanimus eſt Deus differt vindictam, vt emẽdemur. 51 76. 398. 723.
Loca ſacra & templa detinere nos debent, ne vbi ſunt peccemus. 566
Loqui per verborum repetitione ſæpe fit in Sacra Scriptura. 63
Loqui ad cor Hebraiſmus & quid ſignificet. 275
Luxuria & adulterium in fœminis grauius dedecus. 543.

M.

MAre cadauera ferre non poteſt. 791
Matrimonia inuitis filiis per parentes contrahuntur. 87
Matres poculum abortus accipientes mortis reæ ſunt. 96
Male parta male dilabuntur. 221
Maledictio in contumeliam dicitur. 393
Mendacium cum voluntate fallendi. 398
Mulierum libido multos interemit. 94
Mulier nec videre nec videri debet. 556
Mulier rei domeſticæ ſtudioſa mariti labores non prodigit ad luxum. 521
Mulieres noua ornatus inuentione luxuriantur. 249
Memphis Æ yypti Ciuitas hodie Cayrum. 792
Mythridates rex Ponti atque Armeniæ. 862
Mynotaurus monſtrum Paſiphaes. 635
Morbi hæreditarij vitio ſpermatis. 600
Mali & iniqui anxij ſunt ad mala opera perficienda, omnẽ lapidem mouent vt illa faciant. 91
Malis tempus breue eſt ad ſua peccata exequenda. 93
Mala etiam temporalia ex peccato. 741
Malus

Malus eſt flagellum Dei. 110.
Malitia hominum magna abutentium dei pietate. 52.
Matres lactare debent filios non tradere alijs. 143.
Matrimoniũ opus grauiſſimũ magno cõſilio fieri debet. 67.
Medetur Deus peccatoribus varijs modis vt emendet. 107. 219
Medicina ſtatim peccato adhibenda. 232.
Medijs iniquis nullus quærat diuitias, vel honores, &c. 461. 762.
Memoria inferni vel gloriæ iuuat maximè vt peccator conuertatur ad Deum. 471.
Miſericordia & iuſtitia in Deo. 127.
Miſericordia magna eſt inter malos iuſtos ſeruare, vt eorũ exemplis illuſtrentur. 79.
Miſericordia noſtra parua, Dei maxima, additamentum dicitur. 127 351.
Miſeretur Dominus domui Iuda non vero domui Iſrael, quare? 128.
Miſericordia Dei ſplendet in punitione. 204.128.
Miſeria maxima eſt, fuiſſe fœlicem. 205.441
Miſericordia Dei magna que condonat peccata, & non eſt numerus eius. 293.
Miſericordia arra eſt quam promittit Deus animæ. 339.
Miſericordia plus Deo placet quam ſacrificium. 701.693.
Miſericordiæ in proximum, laudes & præmium. 700.
Miſericordia Dei magna eſt in peccatores dare eis viros pios, qui eos corrigant. 837 873.
Miſericordia Dei parata eſt ſemper recipere peccatores, ſi deſiſtant, à peccatis. 739.
Miſericordia Dei magna nõ occidit, ſed illaqueat peccatores vt reſipiſcant. 754.
Miſericordia & iuſtitia ſint ſimul maximè in prælato. 830. 851.864 855.
Monachus hic accipit pignus gloriæ. 289.

Modicum

Modicũ tempus ſignificat quinquaginta annos quia noſter Deus amat nos, ſpectat vt emendemur. 197.
Modeſtia maxime commendatur. 195.196.
Modeſtia oculorum maxime commendatur. 347.
Mulieres non ſunt relinquendæ ſolæ à ſuis viris. 545.546.
Munditiam quærit non ſolum in opere, ſed etiam in corde. 460.461.
Multa media tẽtanda ſunt pro conuerſione pecatoris. 213. 345.349.716.720

N.

NAtalis Regum dies celebris & ſolennis. 728.
Noctua Athenieſium inſigne Prudentiæ ſymbolũ. 570.
Nemo tute ſibi polliceetur craſtinum. 119.
Nato Chriſto qui eſt ſol iuſtitiæ Angelos lætari pulchrè explicatur. 687.
Nobilitas eſt parcere inimici s. 79.
Neceſſitas aliquo modo eſt occaſio peccãdi, eis qui egẽt. 577
Nomina habent aliquod myſterium penes id à quo imponuntur. 80.
Nomina propter varios reſpectus imponuntur aliquando Deo inſpirante. 81.
Nomina ſanctorum filiis imponantur vt eos ſanctis commendent, non quia auus ſic vocatur. 104.105.
Nomina mutat Deus aliquando propter merita, aliquando propter peccata. 568.
Nouitij vel incipientes lacte & melle cibandi ſunt. 68.
Nullus etiam in vili loco natus debet deſpici. 277.

O.

OBſtinati & pertinaces publicè corripiendi. 126.
Oratio Voluptatum domitrix.
Orde in omni reſeruandus. 333.

Obedien

Obediendum celeriter & prompte Deo. 60
Obediendum eſt ſtatim Deo & his qui eius vices gerunt prælatis. 83.84.86
Obediendum eſt non tantum in facilioribus, ſed in omnibus. 84
Eorum qui non obediunt pœna. 85.84
Occaſio peccandi fugienda. 278.777
Oculi hominum ad Deum ſperando in eo. 344
Oculorum modeſtia commendatur 346
Onera & tributa perditionem regnorum pariunt. 878
Opera noſtra ſemina dicuntur. 769
Operum malorum finis eſt miſeria, turbatio, mors æterna 769.766.
Opera bona fiant cum ſpiritu & feruore. 67.516
Opera bona occultanda. 278.386.438
Opera bona hilariter agenda. 298
Opera bona arbores frugiferæ, mala contra. 531.532.
Oratio ſit munda à peccatis, vt exaudiatur. 212
Orationes Sanctorum odoramenta. 80
Oratio aßidua fiat pro regibus. 721
Ordo maxime ornat Eccleſiam. 594
Ordo ſeruãdus in Eccleſia, vt meliora alijs præferãtur. 772
Ornamenta animæ ſanctæ. 203
Os Dei dicitur concionator. 699

P.

Paulus optabat pro fratribus Anathema fieri. 47
Paupertas integritatis ſignum. 573
Paupertatẽ Dei filius ſua æſtimatione pretioſam fecit. 574
Pœnitentia lætalis vulneris præſentißimũ remedium. 189
Peccatoris definitio. 89
Peccati finiti infinita pœna damnatis. 469
Pecunia periculoſa ſuppellex. 571

Palpum obtrudere Adaglum explicatur. 725
Poetarum huius temporis impudica ſcripta lenocinia ſunt ad proſtituendas caſtas mentes. 516
Phidias pictor, artifex numquam ſatis laudatus. 492
Pax per totum orbem diffuſa temporibus Auguſti. 312
Pollipus piſcis. 621
Panis in Sancta Scriptura omnem cibũ quandoque ſignificat. 228
Patres theſaurizent filijs ſpiritualia, quæ permanent. 113
Parente nil mali agant coram filijs quoniam eos concitant ad illud. 222
Parentes filios corripiant. 556
Parentes nõ acquirant diuitias filijs cõtra legem Dei. 223
Parentes propter filios puniuntur à Deo. 555
Parentes boni & ſtudioſi ſint exemplo filijs. 543.26.25
Paruulos diligit Deus. 837
Parentes nequam non ſunt ſequendi. 49
Parentes inculpate viuant, vt Deus eorum filios ſeruet, & multiplicet. 805
Parentum gloria præbet ſplẽdorem filijs. 29.30
Paſtoris officium vigilare in cuſtodia gregis. 484
Pater qualis erga filium, nam pater debet nutrire & erudire. 98
Patientia in laboribus commendatur. 442
Pax multa promittitur legem Dei ſeruantibus. 312
Patriæ recordatio dulcis. 425
Pax interior cõmẽdatur etiam ſi ſæuiant hoſtes in nos. 309
Patientia Dei erga peccatores. 870
Peccator contemnit Deum quia non ſtatim punit, faciet tamen ſuo tempore. 75
Pauci ſaluantur. 890
Peccati grauitas terra cum ſimus, Deum irritamus. 78
Peccatorum iteratio graue malum. 773.790.796.809
Peccator ſæpe dicitur terra in ſacra Scriptura & quare. 78

Peccatori

*Peccatori maximè nocet credere lõge eſſe ſupplicium.*803. 889.
Peccatores ſpinæ & tenebræ dicuntur. 79.
Peccatorum occaſiones vitandæ. 777.
Peccati dulcedo maximam parit amaritudinem. 87.89. 400.769.
Peccatum parit tormentum æternum. 89.207.
*Peccatorũ auctores Deus punit & eorum filios.*906. 894.
Peccator puniatur ſtatim ineueraſcat vulnus. 575.578.
Peccatum reddit timidum & imbecillum. 38.
Peccatis irretitus eſt in maxima inquietudine. 116.
Peccatori pœnitenti non eſt neganda venia. 276.172.
Faciem quandoque peccatori negare licet. 682.
Peccator quamuis maximus nõ deſperet. 165.
Peccator locũ in quo peccauit pijs actionibus deſtinet. 168.
Peccata ſacerdotum maiora quàm aliorum, etiam principum. 198.410.596.
Peccatum elongat à Deo. 809.
Peccata aliorũ conſidera & pœnas, quoniam ſimiliter punieris. 847.
Peccatum facit, vt nil pro votis ſuccedat peccatori. 232.
Peccati effectus rubor & erubeſcentia, 231.
Peccata peccatis addere grauiſſimum malum eſt. 625.
Peccatum licet occultiſſimum reuelabitur. 252.
Peccandum non eſt etiam coram fratre, quoniam erit contra nos hoſtis. 253.
Peccati pœna vt homo relinquatur à Deo & non reuertatur niſi ad puniendum. 244.
Peccati grauitas per quod non tantum homo, ſed & res nõ peccantes puniuntur. 260.809.
Peccatum cum multiplicatur, multiplicat Deus flagella. 262.
Peccata cauenda, ne impleatur numerus peccatorum. 437.69.

Peccata

Peccata dimittenda, & ſoli deo indiuiſibiliter adhærendum. 227
Peccatores dum eunt ad peccandum recordantur dei, quod eſt maxima miſericordia, alij vero obliuiſcuntur. 274
Peccator ſi conuertatur non debet deſpici. 274
Peccatori conuerſo non eſt detrahendum propter peccata tranſacta. 327.310
Peccatores nuper cõuerſi blande tractãdi & ablactãdi. 276
Peccatori conuerſo verba & opera danda, vt fecit Chriſtus. 278
Peccatori pœnitenti aliquod ſignum dilectionis exhibẽdum eſt. 365
Peccati ſtatus eſt timendus quoniam vita breuis. 410.417
Peccata occulta etiam timenda, quoniam deus ſæpe illa manifeſtat
Peccata publica publicè punienda ſunt. 420
Peccata maiora ſunt in ciuitate & multitudine. 437
Peccata fratrum in nos etiam iterata patienter feramus, vt deus noſtra. 437
Peccatum hoſtia dicitur, quoniam ſtatim dimittendum eſt. 450
Peccator extra cor ſuum eſt. 472
Peccata nunquam ſaturare poſſunt homines, nec omnia huius mundi. 476
Peccata publica magis cauenda, quia grauius Deum offendunt, ratio. 530
Peccatum imago eſt depicta à dæmone. 528
Peccatorum via laborioſa & finis amariſſimus. 526.527
Peccata filiorum aliquando obſcurant gloriam maiorum. 584.626
Peccata teſtes ſunt contra nos ante tribunal dei. 641
Peccata inueterata pernicioſa ſunt maxime. 745.125
Peccati fructus eſt pœna. 768.769
Peccatum eſt ventus. 269

Pertinacia peccatorũ in malum mouet deum ad vindictã. 860
Philippus rex laudatur qui audit anũ paupercculam. 433
Præceptum contritionis quoſnam obliget- 72
Præfationes & tituli prophetarum non ſunt facti ab Eſdra. 45
Prædicator longe ſit à vitiis,vt bene prædicet. 27
Prædicator maiores ſtudeat erudire, & infimos omnino nõ deſpiciat. 37
Prædicatur totus vox. 39.57
Prædicatores ſunt vaſa ſapientiæ dei ideo oportet ſint munda. 56.57
Prædicatores licet non videant fructum non deijciant animum. 371
Prælati dei legem præ oculis habeant. 36
Prælatus communis eandem faciem habeat circa omnes 621.
Prælati debent eſſe oculatiſſimi in præcipiendo, ne timere fiat. 84.
Prælati ſubeant onus,vt ſubditi facilius obediant. 869
Prælati erga ſubditos,vt nutricij non vt domini. 837
Prælati punientes ſubditos, eorum correctionem maximè quærant. 579
Prælati aliquando eliguntur peccatores vt compatiantur alijs. 289
Prælati plus faciunt amore quam timore. 430
Prælatos eligi ex eodem populo magnum dei beneficium eſt. 284
Prælatus puniat iniquos,quoniam donum dei eſt. 292
Prælati crebro peccãtes non deſpiciãt ſed conentur mundare & fouere. 920
Præteritum ſæpe ponitur pro futuro & contra. 160
Præmium allicit homines ad operandum. 359.387
Peregrini ſumus ſuper terrã,& vt tales nos geramus. 383

Percutit deus aliquando vt amicus ad emendam aliquando vt inimicus. 553
Per ea in quibus aliquis peccat, punitur. 661.560
Perſeuerantiæ laudes ſine qua nil boni perficitur. 69
Percutit deus aliquando occulte. 669
Percuſſio maximè eſt non ſtatim puniri à deo. 587.553
Pœna debet reſpondere culpe, ſuperbiæ deiectio, &c. 564
Pœna peccatorum maxima quæ erit in inferno. 463.462
Primus inuentor & auctor malitiæ ſeuerius punitur. 215
Primus in aliqua re deo ſeruire incipiens maximè laudatur. 54.55
Prophetæ ad captandam attenſionem ſic loquuntur, Hæc dicit dominus, Verbum dei. 9
Prophetia viſio dicitur. 10
Pronomen, ſibi, ſæpe in Scriptura Sancta nil ſignificat. 61
Pueritia aliquando in bonam partem, aliquando in malam ſumitur. 832
Punitio compaſſione miſcenda. 846
Puniatur peccator ſecundum tempus quo fuit in peccato. 827.

Q.

Quando patientia deficit incrementum perditur tribulationis meritum. 715
Quinque vrbes ab impbando crimina dirutæ. 841
Qui metas fortis trãſgreditur tota via cœloq; aberrat. 595
Quærendus eſt Deus non frigide aut oſcitanter. 674
Qui dignitate excellunt, ceteros & moribus anteire debet. 484.
Qualis princeps talis & populus. 193
Qualitas pœnæ ſecundum qualitatem criminis. 642.666
Quando obliget præceptum contritionis. 60.72
Quaſi & huiuſmodi aduerbia explicantur. 207.208
Quærimus deum nõ vt oportet, & ideo non inuenitur. 646
Quomodo conuerſio ad deum facienda ſit. 894

Quomodo deus ſit cauſa peccati, excæcationis, obdurationis. 534.535.536.538.

R.

R*Ex Philoſophus & literatus eſſe debet.* 753
Rex inſipiens reipublicæ politiam contemnit. 372
Rogationum dies quare inſtituti. 248
Regnum eſt libera ſeruitus. 487
Repugnantia mendacium & veritas, Deus & Idolum. 717
Ratione opera noſtra regenda ſunt inſtar dei. 75
Recipit deus benigne peccatores, ſi ceſſent à peccatis. 737
Reges legem dei præ oculis habeant. 37
Regum tempora dicuntur dies, quoniam debent ſplendere virtutibus. 40
Regum tempora attexuntur oraculis, quoniam eis incumbit, vt adimpleantur quæ deus docet. 36
Reges & curam aliorum gerentes vigilent, ideo dicuntur dies. 41.42
Reges vigilare debent, ideo ſignificantur per leonem habentem oculos apertos. 42.43
Reges rectè viuant, & ſtudeant, vt omnes id faciant. 48
Reges ſuperbi volucres dicuntur. 308
Rege iniquo nihil peius, & nihil melius rege optimo. 373.375
Reges ſint ſubditorum & audiant eos. 433
Reges, prælati, & iudices dicuntur protectores & clypei. 303.304
Reges, & prælati, in ſuo pectore depingant Chriſtum. 308
Reges ſint boni, quando exempla eorum, bona vel mala ſequitur populus. 722.714.528
Reges & principes cor regni. 636
Regum peccata punit deus in populis. 749
Regum ſors periculoſa, quoniam habent adulatores & non reprehen-

reprehenſores criminum. 734.726
Reges audire adulatores benigne, graue crimen. 736
Reges clementes ſint. 752
Reges & principes impij dicuntur ſuperbia. 751
Regũ munus eſt omnia proſpicere, ideo oculi dicuntur. 787
Reges extranei dantur propter peccata populorum. 847
Rex bonus & prælatus vtiliſsimus eſt populis. 134.135
Rex & prælatus omnibus virtutibus debet eſſe ornatus. 608
Rex ſit in medio ornatus virtutibus. 629
Rex Agamemnon leonem in clypeo ſuo depinxit. 591
Rex inſipiens perditio eſt populi. 752
Rex ſapiens dilectus deo & vtiliſsimus populis. 755
Reprehenſione nemo eſt indignus. 45.46
Reptilia dicuntur homines iniqui pleni veneno. 311
Reſurgendum ſtatim à peccato. 73.69
Reſidentia ſuper oues neceſſaria & de iure diuino. 610.611
Reuocare aliquos à via virtutis diſplicet deo. 710
Ros ſignificat filium dei. 41
Ros ſignificat incarnationem filij dei. 901

S.

Samaria Iſraelis regni Metropolis. 717
Sapientis admonitio organum ſpiritus ſancti. 588
Simonia eſt grauiſsima ſacrificare ob queſtum. 775
Sententia iudicis tarda & ponderata. 592
Spirituale locare Simonia, nec licet aliquid recipere pro labore ſpirituali. 781
Spes in fundo. 258
Solennis dies Domini. 791
Sacrificabant antiqui cum omni peccatorum turpitudine. 808
Schiſmaticorum pœna tranſit ad liberos. 601

Scientia niſi fuerit charitatis igne decocta malos humores generat. 392
Sacra ſcriptura lectio vtiliſſima. 703
Sebaſte Iſrael Metropolis. 99
Senectus nos admonet e vita proficiſci. 743
Si claudo vicinus ambulaueris & ipſe claudus ambulare diſces. 559
Sacerdotes honorandi qualeſcunque ſint. 374
Sacerdotum puritas ſit maxima, quia dij & angeli. 375
Sacerdotum dignitas ſuperat regiam dignitatem. 375
Sacerdotes quales debeant eſſe, vt proficiant populo. 406
Sacerdotes caute viuant. 410
Sacerdotis munus eſt, libere corripere delinquentes. 409
Sacerdotum peccata grauiora ſunt. 198.410.596
Sacerdos ſit ſapiens & quãta debeat eſſe eius ſcientia. 429
Sacerdotis ignorantia graue crimen. 431
Sacerdos magna veneratione deo ſeruiat. 431
Sacerdotis munus eſſe peccata populi comedere explicatur. 445.
Sacerdos ſtomachus Eccleſiæ dicitur. 446.448
Sacerdotes accipientes oblationes plorent offerentium peccata. 447
Sacerdos pro ſe & pro alijs offerat dona. 450
Sacerdotes quærant ſalutẽ animarũ, nõ diuitias. 462.782
Sacerdos raro vel nunquam deberet peccare. 597
Sacerdotes facilius quam alij debent deo obedire. 598
Sacra Scriptura ſæpe cum verbis immediatis non coniungit ſequentia. 273
Sacra Scriptura vtitur his verbis, Hæc dicit dominus ad conciliandam fidem & attentionem. 301
Sacra Scriptura ſtudium deo gratiſſimum. 702
Sacrificia offerenda ſunt deo cum gaudio. 257
Sacrificium gratum deo cor contritum & pœnitentia. 613
Sanguis peccatum ſignificat. 395

Sapiens viros deeſſe populo, grande ſtagellum eſt. 422.211
Sapiens & ſapientia quid ſint. 906
Sapientes magnum bonum populo quoniã oculi eius. 421
Sapientia & ſcientia Dei amanda, quoniã vtiliſſima. 391 557.
Sedere in Sacra Scriptura pro morari vel manere ſumitur. 368.
Sedere aliquando ſignificat humilitatem. 337.367
Semen dei requirit cor diſpoſitum. 742
Senes ſint continentiores aliis. eod.
Senes maxime honorandi. 744
Senex malus odio eſt deo. 743
Singulare ſæpe ponitur pro plurali in Sacra Scriptura. 255
Senes vitam iuuenum agere, turpiſſimum eſt. 747
Seruus ſequatur dominum, non præcedat. 857
Solitudo qua deus punit animam quia ſignificat. 207
Solitudo commendatur. 874.800.278
Societas bonorum maximè prodeſt. 565.98.97
Societas iniquorum fugienda. 404.566.653.566
Speculatores dicuntur Sacerdotes & reges. 604
Sperare in deo ſine meritis præſumptio eſt. 866
Statim reſurgendum à peccato. 71.72
Stultitia in sacra scriptura maximum ſcelus dicitur. 250
Superbia humilianda eſt coram ipſis ſuperbis. 564
Superbia origo copia diuitiarum. 564
Supplicium impœnitentibus non differatur. 564
Seruis & operarijs initio operis taxetur pramium, vt tollantur lites. 872.871
Suſpicione tantum nullus iudicetur. 218

T.

Tantalus inter aquas ſitiens. 477
Theraphim hoc eſt Idolum. 369

Thuſacris adoletur aris. 268
Tyrus Diues opum Ciuitas. 801
Talentum plumbi grauitatem peccati ſignificat. 518
Tēpus, locus & perſona initio cuiuſque libri debet poni. 32
Temporum memoria ſit in prophetis, vt eorum oracula nunquam excidant. 33
Temerarium iudicium ex ſola ſuſpicione fit. 218.219
Terra hominem ſignificat. 63
Terra abundans facit vt homines licentius peccent. 816
Timere debeant non imitantes ſanctorum exempla. 80
Timeant ſemper dei flagellum filij iniquorum. 113.216
Timor domini quo quis recedit à malo laudatur. 853
Tribulatione boni perficiũtur, mali peiores fiunt. 148.149
Tribulationes deus mittit, vt emendemur. 564.123.236
Tribulantur boni, vt probentur, mali vero vt crucientur propter culpam. 231
Tribulatio aperit ſpem & iter ad gloriam pulchrè. 316
Tribulationes animæ quæ eſt ſponſa Chriſti ſunt ſigna dilectionis. 303.587
Tribulationes ſunt dona dei. 361
Tribulatio à Deo miſſa nux quædam eſt. 443
Tribulationes mittit Deus in menſura. 361
Tribulationes breues magnas afferunt conſolationes. 682.683.
Tribulationibus boni nutriuntur. 642
Tribulationibus miſcet Deus guttam conſolationis, ne corruamus. 655.656.715
Tribulationes ſunt voces Dei, vt ſurgas à peccato. 678
Tribulationes agnoſce eſſe à deo propter peccata tua. 679
Tribulationes excitant nos ad quærendũ deum. 644.894
Tribulationibus aliqui peiores efficiuntur. 655.672
Tribulationes difficile confitetur peccator euenire ei propter peccata ſua. 718
Tribulatio colyriũ eſt, quo aperiũtur oculi peccatoris. 241

Tributorum onera perditionem regnorum pariunt. 878
Triſtitia pœna eſt, qua Deus *punit peccatorem.* 256
Triſtes conſolandi. 278
Tuba dicitur concionator propter quinque. 759
Turpia cum neceſsitas cogit, honeſte nominanda ſunt. 556
Turpe eſt filius degenerare à bonis parentibus per mala opera. 864.

V

VEnia vltione melior. 75
Verba obſcœna ſunt per periphraſim proferenda. 557
Vicinia cum improbis non ineunda. 653
Via facilis inferni clauſis enim oculis illucitur. 45
vipera ſibilo è mari murenam ad coitum euocat. 543
Vini vſus apud Locrenſes ad valetudinem tuẽdam tantum permiſſus medico id iubente. 350
Vita hominum mera eſt peregrinatio. 385
Voluptatis non appetitus ſed vires deficiunt. 429
Voluptatis Venereæ incommoda. 492
voluptas inſatiabilis. 463
Vxorum æquo animo ferenda iniuria. 365
Vxor viri moribus conſonet. 544
Vbi quis peccauit, ſæpe ibi punitur à Deo. 122
Verba noſtra qualia debeant eſſe. 15
Verba oſtendunt hominem. 16.17
Verba noſtra opere complẽda, vt Deus *nobiſcum facit.* 158. 18.
verba repetuntur in ſacra Scriptura propter varia. 130
Verbis aliis alloquitur Deus *bonos, aliјs vero malos.* 21.22
Verba Dei *quomodo audienda.* 427
Verba Dei *efficaciſsima.* 854
Verba noſtra accipit Deus, *quando non habemus aliud.* 381
Verbum Domini, *viſio, & onus quomodo differant.* 10

Verbum pro re ſumitur in ſacra Scriptura. 381
Veritas,& anima ſint ſimul, & maxime placent Deo. 388
Veſtes ad tegendā nuditatem, non ad ſuperfluitatem. 248
Veſtes operiunt ignominiam peccati, ſed non delent. 250
Via ad gloriam aſcenſus eſt , & laborioſus. 180
Via, & ſemita quid ſint. 233
Victoria,& fortitudo noſtra à Deo eſt. 138.139
Viæ dicuntur actiones bonæ, vel malæ. 457
Via Domini intelligentia ſanctarum Scripturarum. 907
Viæ Domini Dei præcepta dicuntur. 907
Viæ peccatorum ducunt in infernum. 458
Vinea Domini Eccleſia eſt. 779
Vinitores vineæ DOmini *, prælati dicuntur, vbi ſex notantur.* 285.286.552
Vini immoderatus vſus illicitus, & cauſa plurium malorum. 499.500.501.502.
Viſitare pro punire ſumitur in ſacra ſcriptura. 456
Viſitat Deus, vt emendet. 108
Vitia ſtatim extirpanda. 728
Viſitare in bonam, & in malam partem ſumitur. 102.267
Vita breuis, ideo & in ea bene operemur. 119
Virtus præfertur nobilitati, potentiæ, & diuitiis. 43
Virtutem habentes ſunt amici Dei. 44
Volucres dicuntur potentes, quoniam cito tranſit eorum potentia. 311
Voluntates hominum dicitur Deus *inclinare ad bonum, & ad malum variè tamen.* 538
Voluptas peccati dicitur peregrinus, quoniam cito tranſit. 520
Vrſa nihil ſæuius, quando perdidit catulos. 884
Vxores diligendæ. 305
Vigilare debent paſtores, & quilibet in ſuo ſtatu, rationem redditurus eſt officij. 487.488.

ODE

F I N I S.

ODE SAPPHICA

PETRI MATTHAEI IN-

TEGERRIMO IVXTA AC

R. Patri Hieronymo Guadalupenſi Theologo incomparabili.

HOſeas ſummi reſerans Tonantis
Iuſſa, cœleſtes loquitur querelas
Iſraël durus ſimulachra falſa
Quærit amatq;.

Vindicis ſpernit Domini ſagittas,
Iupiter iuſtas iaculatur iras,
Terruit plebem, pauidi rebelles
Fune ligantur.

Qui fuit quondam tritico repletus
Nunc famet, panem tremulaq; poſcit
Voce mendicus ſitiens Lyæi
Inuidet vuis.

Memphis extorris colit alta tecta
Iam ſilent domus Solymæ miniſtri,
Dat leues ſomnos timor ara nullo
Fumat odore.

Mater

Mater exiſtens populoſa quondam
Prolis extinctæ fera fata luget,
Dantur inſontes laqueis Tyranni
Labe parentum.

Tunc boni dicent vbi nunc Deorum
Gentium vires quibus hæc iniqua
Turba fidebat: modo plebis arctæ
Caſtra gubernent.

Hæc Dij non ſunt, tamen hæc adorant,
Non minus quam ſi bona cuncta donent,
Proh! truci ſe dant miſerè Leoni
Dilacerandos.

Oh ſcelus tantum ſteriles manebunt
Arbores omnes, minime racemos
Vineæ, ficus, oleæ Mineruæ,
Germina reddent.

Non agri flauas ſegetes colonis
Adferent, macræ pecudes peribunt
Non boues, vaccæ, nec oues, replebunt
Fœtibus ædes.

Hinc venenatos in eos colubros.
Rex poli mittet, facietq; ſolus
Ne vir ex tota fugiat phalange,
Præda Charontis.

Euge

Euge conuerſi miſeri videte
Quod Deus nullus ſit in orbe toto
Qui queat quidquam, niſi ſummus alti
Author Athlantis.

Hic tenet vitam manibus necémque,
Hoſtibus pœnas meritas rependit,
Qui mari mergens equites iniquos
Laude triumphat.

Stulte iam lapſum memorare tempus
Iſrael, pulſis ſcelerum tenebris
Numen æternum venerare regis
Cuncti potentis.

Inde reddetur tibi grata rerum
Omnium meſſis locuples, Olympus
Rore fœcunda patulæ rigabit
Vbera terræ.

Lactis & mellis, gregis & bidentum,
Panis, armenti, butiri, caprarum,
Dona concedet, repetens feracis
Arua Syonis.

Thure deſtructas adolebis aras
Et prophanatæ gladiis penates
Arduum tollent caput vſque ad aſtra
Sacra colentes.

Hæc

Hæc rudi Vates cecinit popello,
Dum Poli lauros virides momordit
Quæ pius Doctor Guadalupa docto
Explicat ore.

Sacra non tantum decorant Pyropi
Templa Laurenti, velut vmbra magni
Huius authoris, radiis choruſcis,
Ornat Iberos.

Si fauent votis Heliconis aulæ
Hunc canam magni Iouis & Philippi
Hermetem, veræ feriant piorum
Sydera laudes.

Hac in Authoris doctiſsimi gratiam & Vaticinij Periocham cecinit P. M.

FINIS.

1-6-2